NOWOČESKÁ

BIBLIOTHÉKA

WYDÁWANÁ

NÁKLADEM MUSEA KRÁLOWSTWÍ ČESKÉHO.

ČÍSLO XVIII.

WÁCSLAWA WLADIWOJE TOMKA

DĚJEPIS PRAHY.

W PRAZE.

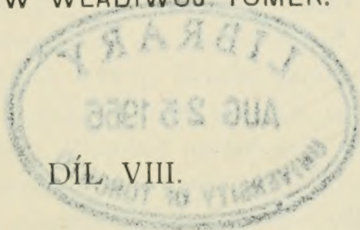
W KOMMISSÍ U FRANTIŠKA ŘIWNÁČE.

1891.

DĚJEPIS
MĚSTA PRAHY.

SEPSAL

WÁCSLAW WLADIWOJ TOMEK.

DÍL VIII.

SPISŮ MUSEJNÍCH ČÍSLO LI.

W PRAZE.
W KOMMISSÍ U FRANTIŠKA ŘIWNÁČE.
1891.

Tiskem J. Otty w Praze.

Předmluwa.

Od wyjití sedmého dílu dějepisu města Prahy roku 1886 uplynulo pět let, doba delší než mezi kterýmikoli dwěma díly předtím, wyjma mnohem delší čas, který minul mezi dílem prwním a druhým (1855—1871). Tehdáž zdržela mě hlawně pátrání místopisná, o jichž obtížích pojednal jsem we předmluwě k dílu druhému. Podobně wyžadowalo také sepsání přítomného dílu osmého wíce času než kterýkoli ze čtyr dílů předcházejících pro wlastnost předmětu. Po několika totiž dílích, we kterých dowedeno jest pragmatické wyprawowání dějin welice bauřliwých až do roku 1478, následuje nyní opět část popisná, wyložení totiž změn, které wzal wnitřní staw Prahy působením oněch událostí se wzhledem k celé časowé době od roku 1420 až 1526. Popisowání takowé wyžaduje mnohem wětších příprav we sbírání a rownání látky rozmanité, než potřeba jest ku pauhému wyprawowání dějin. Přitom sauwisí rozmanité stránky společenského žiwota jedna s druhau, tak že má li wyobrazení byti sauladné, musí při každé hleděno býti k celku, aby se jedno s druhým srownáwalo, a neradno jest ukončowati jedno bez druhého, poněwadž jedno druhým se doplňuje a oprawuje.

Z příčiny této neodwážil jsem se díl tento osmý wydati, pokud jsem nebyl hotow také hned s dílem dewátým. Popisná část tato jest totiž příliš rozsáhlá, aby mohla obsažena býti w jednom swazku; pročež musila na dwa díly býti rozdělena. Prwní, jehož tuto podáwám, obsahuje toliko místopis se zřením

ku proměnám w naznačené době, a ze společenských poměrů jen co se wztahuje k wlastnímu měšťanskému stawu w obywatelstwu Pražském. Co se týče králowského dworu a zřízení zemského w poměrech jejich ku Praze a co se týče duchowenstwa a weškerého žiwota církewního, to odloženo k dílu dewátému, který z příčiny udané jest již též k tisku připrawen. K němu přidán bude také přehled úřadů swětských i duchowních w době od roku 1436 do roku 1526 w témž spůsobu, jako se wztahem k době starší w díle pátém.

Další rozwrh díla přináší s sebau, že díl desátý obsahowati bude zase wyprawowání událostí od roku 1478 do roku 1526, díl jedenáctý odtud do roku 1547. Přikročím hned práwě k další práci, a wytrwám, jak dlauho Bůh přáti bude zdrawí a síly.

W Praze dne 10. Čerwna 1891.

W. W. Tomek.

ODDÍL DRUHÝ.

Popsání Prahy w době od smrti Wácslawa IV do smrti krále Ludwíka.

I. Místopis.

1.

Hrad Pražský.

Ačkoli za welké náboženské wálky po smrti krále Wácslawa IV byla to poměrně jen krátká doba, we které Praha sama trpěla spausty od zewnějšího nepřítele i bauřemi wnitřními: předce spausty tyto byly weliké, a zůstawily stopy po sobě dlauhý čas potom wíce neb méně we wšech jednotliwých částech města; teprw pak za wlády Jiřího Poděbradského co spráwce zemského i co krále a za pokojnějších let panowání nástupce jeho, krále Wladislawa, škody se naprawowaly, a město se znowu zwelebowalo we wýstawnosti. Jewí se to předně hned w samém králowském sídle českém na hradě sw. Wácslawa, práwě w této době nejraději tak nazýwaném.

Při dwojím obležení od Pražanů a jich spojenců roku 1420 a opětném dobýwání roku 1421 neutrpěly sice mnoho škody zdi a bašty hradu, protože střelba na né nebyla mnoho wýdatná; ale welké bylo spuštění, které po wzdání posádky králowské obecný lid spáchal uwnitř hradu, dříw než se podařilo jej ukrotiti. Zabráněno bylo tehdáž zboření hradu, zamýšlené týmž spusobem, jakým rozbořen byl několik měsíců předtím Wyšehrad, a jmenowitě také zachráněn od rozboření slawný

chrám sw. Wita: ale wnitřek kostela byl zohawen pobořením oltářů a zkažením obrazů i jiných ozdob, jak se zdá, bez mála úplným. Též wšak z domů náležejících duchowenstwu kostela sw. Wita od weliké wěže hradské nazwané Bílau wěží až k domům pánů z Rosenberka a pánů Holických ze Šternberka w pořadí na půlnoční straně podél kostela, a rowněž z domů na straně protejší náležejících duchowenstwu kostela Wšech Swatých a mansionářům kůru panny Marie zůstáwaly po wíce desítiletí wětším dílem jen sutiny, což sotwa jinak se dá wyložiti, nežli že chátra téhož času jak na kostel obořila se také na tyto domy duchowenstwa strany protiwné, ač nemáme o tom sauwěké zpráwy. Sauditi se pak dá, že neodpustil lid také dworu králowskému hned proti kostelu stojícímu, nýbrž wylil na něm swau zlost proti králi nenáwiděnému wydrancowáním a jak se zdá i částečným wybořením jeho. Čteme totiž, že císař Sigmund po swém konečném dosazení w králowstwí české wystawil *welikau síni* čili weliký *palác* na dwoře králowském na hradě; čemuž se nepochybně má rozuměti tak, že ji dal oprawiti po nějakém předešlém zkažení: nebo zcela nowá stawba byla by wyžadowala wíce času, dílo pak to bylo dokonáno w několika měsících, nepochybně před 28 Lednem roku 1437, kteréhožto dne byl zahájen saud zemský w této síni weliké.[1])

Císař Sigmund sám i potomní králowé čeští Albrecht, Ladislaw, Jiří a také Wladislaw po dosti dlauhý čas swého panowání nepřebýwali stále na hradě Pražském, nýbrž jako již předtím Wacslaw IV we dwoře králowském na Starém městě; paláce králowského čili weliké síně na hradě užíwalo se po ten čas jen při slawných příležitostech, jakož k hostinám při korunowání králů a králowen, kdež pak také se „na paláci“ tancowáwalo. Jinak zůstáwal wětším dílem opuštěn, až teprw nepokoje lidu w Praze w létech 1483 a 1484 pohnuly krále Wladi-

[1]) In magna stuba in castro Pragensi, prawí Bartošek, pag. 197. O stawbě císaře Sigmunda děje se zmínka w sauwěkém wypsání o korunowání Albrechta II roku 1438 w rukopise králowské bibliotheky Wratislawské: „in das pallas des Kaisers Sigemundis, dem got gnaden, das her hatte lassen bawen“.

slawa, že uzawřel ze Starého města přestěhowati se s dworem swým na hrad, jakožto místo bezpečnější, a tím nastala zase nowá doba zwelebowání starodáwného sídla králů českých. Král Wladislaw mimo jiné přestawowání čili oprawowání, kterého w něm bylo zapotřebí, dal s welkým nákladem wystawiti nowau nádhernau síni dílem wysoce uměleckým, která se doposud dle jeho jména nazýwá *síní Wladislawowau*, powolaw k tomu wýtečného mistra Beneše nazýwaného později z Laun, který proslul také jinými znamenitými pomníky swého umění. Stawení započalo se nepochybně brzy po roce 1484, jak se dá mysliti aspoň před rokem 1490, kteréhožto roku král Wladislaw powolán byl také ku panstwí w Uhřích, ježto od té doby stálejší sídlo jeho bylo w Budíně; dokonáno bylo wšak teprw roku 1502 k obdiwu saučasných, kteříž shledáwali, že w celé Europě nebylo žádného jiného díla, s kterým by se do krásy a nádhery nesmělo měřiti.[2]) Směle založená klenba ponejprw se mistru stawiteli sesula, podruhé wšak šťastně ji dokonal.[3])

[2]) Cujus certe talis structura est, ut non sit aliquod aedificium in tota Europa, cum quo hoc unum opus vel de magnificentia vel de pulchritudine vel de ullo excellentiae genere non sit certaturum, praví Monum. univ. Prag. I. 2 pag. 199. Podobně Bohuslaw Hasišteinský w popise Prahy: Wladislaus rex eam (regiam) ... tanto sumptu atque impendio aedificat, ut intra paucos annos cum praestantissimis Europae operibus certatura videatur. Wiz Cornowa: Bohuslaw von Hassistein 462. — Roku 1497 jest zmínka o staviteli králowském v Praze „des koniges wergmeister zu Prag“ w dopise z archivu Zhořeleckého uveřejněném od Wernicka w Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit 1876, str. 143, a jiná w obecních počtech Zhořeleckých roku 1489 (tamže 1877 str. 99) méně určitá: des koniges bawmeister bez jmenowání Prahy. Ne-li obě, aspoň ona prwnější swědčí o stawbách králowských w Praze, a tedy nepochybně o stawbách na hradě Pražském.

[3]) Zmiňuje se o tom Bonifacius Wolmuth, nástupce Benešůw co stawitel králowský we zpráwě swé ku králi Ferdinandowi o stawbě saudní síně na hradě Pražském roku 1563, porownáwaje ji se síní Wladislawowau „umb welcher arbeit willen dem maister Benedigt säligen vom kunig Vladislaus ein hoher erntitl gegeben worden, unangesehen, das im dasselbig gewelb das erstmal eingegangen, aber zum anders mal gemacht, wie dann vor augen“. Z archivu místodržitelstwí českého propůjčeno mi laskawě panem archiwářem Karlem Köplem.

Krom paláce nacházela se na dwoře králowském menší síně, řečená *saudní swětnice*, we které, jak ukazuje jméno, konaly se saudy, ale býwaly w ní také druhdy strojeny slawné obědy králowské, jakž zase na paláci krom welkých slawností dworských držíwala se také shromáždění sněmowní. Král Wladislaw uprawil také *pokoje králowské*, které mu slaužily za wlastní příbytek, jak sám prawí w jednom listě swém (1504) s welikými náklady i znamenitými sobě i budaucím králům českým k potěšení a spanilosti i ke cti tomu králowstwí.[4]) Nacházel se mezi nimi také pokoj, we kterém byli malowáni králowé a knížata, nepochybně čeští.[5])

Wedlé wlastního dworu králowského nacházelo se na západní straně od něho wíce jiných stawení wedlejších, o kterých neznáme zpráwy z té doby, kdež bezpochyby přebýwala rozličná čeleď dworská. Některé z budow těch dotýkaly se nejspíš také Bílé wěže na jižní straně od ní; wedlé této wěže pak na půlnoční straně byl pobořený dům, který někdy náležel Janowi Witlowi, kanowníku Pražskému (1375) a potom k oltáři sw. Šťastného a Zbožného w kostele Pražském, wykázán za obydlí jednomu ze střelců králowských; wedlé něho pak dům někdy Habarta kanowníka byl za prwního času přebýwání Wladislawowa na hradě maštalí.

Že domy náležející duchowenstwu na hradě Pražském ještě dlauhý čas po welikých bauřích zůstáwaly spuštěny, pocházelo jednak z ochuzení duchowenstwa následkem pobrání jeho statků, jednak z nepřátelského postawení jeho proti wětšině národa, pro které kapitula Pražská také po dlauhé časy přebýwala mimo Prahu, od kostela swého wzdálena. W tom pak také záležela příčina, že i hlawní kostel *sw. Wíta* po dlauhý čas zůstáwal nehodně zanedbán. Stawení kostela nedokonaného bylo nejspíš hned za prwních bauří po smrti krále Wácslawa zastaweno. Když hned tehdáž kanowníci Pražští jako jiné duchowenstwo i sausedstwo protiwné kalichu utíkali z Prahy, opustil

4) Codex Talmbergicus 390.
5) Staré letop. str. 386.

město také tehdejší stawitel kostela Pražského Petrlik, nejpodobněji roku 1420, a newrátil se než zase po přijetí císaře Sigmunda za krále. Ač se až do smrti swé roku 1453 neboli 1454 wždy nazýwal mistrem stawby kostela a připomíná se toho času také jeden z kanowníků, Martin z Lomnice, co ředitel stawby dle předešlého obyčeje (1455), nicméně je jisto, že se po ten čas we stawbě skutečně nepokračowalo, nýbrž jen se dály rozličné oprawy w kostele následkem škod učiněných roku 1421. Roku 1437 biskup Filibert Konstanský, jak jinde wyprawowáno, dne 10 Února znowu poswětil kostel a w něm osm oltářů, potom 26 Dubna kapli sw. Sigmunda a šest oltářů jiných, opět pak osm oltářů dne 29 Dubna. Obnowení oltářů těch, které musilo předcházeti, a jiné snad podobné úprawy w kostele, byly asi hlawním zaneprázdněním mistra kamenníka toho času.

Že se na stawbu kostela pomýšlelo, o tom jsou některá swědectwí. Tak na příklad roku 1449, ač tehdáž kapitula přebýwala w dobrowolném wyhnanstwí w Plzni, měštka Pražská Markéta, wdowa znamenitého konšela Wácslawa Štrábacha, strany pod obojí, odkázala peníze za dům prodaný na Hradčanech „na kostely zbořené w Malé straně a sw. Wácslawa na hradě“. Později powěstný mistr Pawel Židek dáwal rady králi Jiřímu, aby stawěl kostel Pražský; ale bylo to darmo při stálém brojení kapituly proti straně pod obojí a potomním jízliwém nepřátelstwí jejím proti králi samému. Tudy kostel, nejen že nebyl dostawowán, ale scházel také wždy wíce we stawbě swé, tak že wyslowowáno bylo i obáwání, aby docela neupadl we zkázu.[6]) Se wzhledem k tomu za panowání krále Wladislawa, když se brzy po míru Olomauckém (1478) kapitula již nawrá-

[6]) Cum nisi de celeri subsidio provideatur, sit brevi de illius totali ruina et desolatione verisimiliter formidandum, prawí papež Innocentius VIII. w bulle o odpustcích nížeji zmíněných roku 1487 dne 18. Čw., která se nachází v archivu kapituly Pražské. Již pak roku 1474 šlechtična Bětka z Byšic, činíc odkaz „na kostel sw. Wácslawa na fabriku, totižto na oprawenie téhož kostela“, podotýká: „jakož znamenitě toho weliká potřeba jest“. Original tamže.

(18 Čerw.) papež Innocentius VIII ustanowil zwlástní odpustky wšem, kdož by o sw. Wácslawě kostel ten z pobožnosti nawštíwili a na dostawení, na opraweni a na zachowání jeho pomoc nějakau učinili. — jela zase do Prahy, roku 1487

W králi Wladislawowi kapitula Pražská měla toho času již ochotného příznivce, tak že dosti záhy se zanášel s úmyslem aby kostel Pražský přiwedl zase ku předešlé sláwě jeho*) i mínil také dostawení kostela wzíti předse. W čase, když zjednáním jeho Beneš z Laun stawěl o nowé weliké síni we dwoře králowském na hradě, dal sobě král týmž slawným stawitelem wystawiti modlitebnici čili pawlač w kostele sw. Wíta w prawo od welikého oltáře kamennickým dílem rowněž tak wznešeným, na kterou mohl přicházeti k službám božím po chodbě wyklenuté přes ulici mezi kostelem a příbytkem králowským. Když roku 1497 ponejprw přijel do Prahy z Uher, ozdobil stěny kostela drahými koltrami, zwláště pak také kapli sw. Wácslawa koltrau tkanau; na wšecky hroby swatých dědiců českých dal pěkné přikrowy, a okrášlil kostel rozličným jiným spůsobem. Dá se dle toho sauditi, že pečowal již dříwe také o oprawení we stawbě, čeho bylo nejwíce zapotřebí. Konečně pak roku 1509, když potřetí přijel na čas do Čech, přikročil skutečně k dílu dostawení kostela. Počalyť se asi w měsíci Září toho roku kopati základy k některým slaupům dlauhé části chrámu, bezpochyby w pobočních lodích, protože slaupy lodě střední stály již dříwe; a zárowěň kopalo se k základům druhé wěže, která měla býti na straně půlnoční proti wěži tehdá již stojící. Roku druhého potom (1510), také ještě za přebýwání králowa w Praze, wyzdíwaly se základy tyto jak wěže tak slaupů; roku pak 1511 jeden pilíř wěže na straně krajní wyhnán jest již nad zemi, a k druhému kopali základ. Tolik wšak jest wšechněch zpráw, které se nám o této stawbě zachowaly, a nelze pochybowati, že se w ní dále také nepokročilo při nejlepší wůli králowě.

*) Volentes sanctam metropolitanam ecclesiam Pragensem pristino suo cultui pro viribus nostris *reducere*, praví král v listině roku 1497, kterou nadal 15 choralistů při kostele.

poněwadž se potomní léta wždy wíce nacházel w peněžitých nesnázích.

Zdá se, že přikročení k tomuto dostawowání chrámu sw. Wíta zawdalo příčinu k přehražení kůru prozatímnau zdí, která jej do dneška odděluje od síně křížowé, aby totiž lomoz stawby nerušil služeb božích w kostele. Jisté jest, že zeď ta dělila kostel na dwě části aspoň roku 1541; před časy wšak krále Wladislawa není o ní žádné zmínky. Kdo tyto stawby řídil, o tom nemáme žádné zprávy, ale nelze jest téměř pochybowati, že to byl opět Beneš Launský, jejž aspoň roku 1510 nacházíme co slawného mistra kamenníka we službě krále Wladislawa.[8])

Roku 1436, brzy po příjezdu císaře Sigmunda do Prahy přiwezeno bylo tělo někdejšího arcibiskupa Pražského Zbyňka z Hasenburka z Uher, kdež byl zemřel w Prešpurce, a pochowáno jest w kapli pod wěží, která od něho byla zwolena za pohřeb pro něj i jeho rod, odkudž také nazýwala se kaplí Hasenburskau.[9]) O tři léta později byl w kostele pohřben také biskup Filibert Konstanský (1439), na jehož prý štítě byla zlatým textem psána wděčná upomínka, že swětil kněží obojí strany a podáwal swátost pod obojí lidu obecnému.[10]) We hrobce králowské w kůru panny Marie nalezli poslední odpočinek toho času toliko dwa králowé čeští, Ladislaw a Jiří, jak jest na místech swých powěděno. Za duši krále Jiřího synowé jeho dali nowě postawiti oltář při hrobe tom s nadáním pro kněze, aby u něho slaužil.[11])

Od krále Wladislawa dostalo se kostelu sw. Wíta největšího dotud zwonu w celém králowstwí českém, jejž dal nákladem swým slíti rowněž za třetího přebýwání swého w Praze po příjezdu z Uher roku 1509. Wážil, jak se prawilo, 210 cent-

[8]) Uwádí se totiž w městské knize Hradčanské fol. 83 „nobilis Benedictus de — — lapicida regiae Majestatis“; scházející jméno místní sotwa potřebí jinak wykládati, než že se na Beneše z Laun wztahuje.

[9]) Zpráwa o tom u Beckowského II 359.

[10]) Staré letop. české 115.

[11]) Archiv český I 306 z roku 1472

nětu, a nazwán jest Patronus čili pater campanarum, otec zwonů, a jiný menší, téhož času zhotowený, měl 50 centnéřu, i nazwán Ludwík dle syna králowa. Ze zpráw o tom zachowaných newyswítá dosti, byli-li zwonowé ti zawěšeni na wěži čili na pouhé hranici, která byla wystawena na protější straně odtud při kostele, ježto se o té děje zmínka roku 1541, že na ní wisel „zwon nowý weliký". Za krále Ludwíka byl wšak mezitím zwon Patron přelit (1523) jeho nákladem čili jak zpráwa o tom zní, „slit místo prwního Patrona jiný Patron".

Král Wladislaw, zdá se, že měl w úmyslu, nápomocen býti kapitule Pražské také k obnowení spustlých domů ku kostelu náležejících jak na hradě Pražském tak jinde w městě. W úmyslu takowém asi dal sobě roku 1486 předložiti popis wšech domů, které někdy duchowenstwu kostela Pražského náležely. Zdali we směru tom skutečně co učinil, není nám powědomo, ale z popisu toho[12] widěti jest, že kapitula sama toho času wšelijak o to se přičinowala, a něco bylo také již za předešlého času učiněno.

K domům těm náležel předně starodáwný dům biskupský w prawo od starého kostela sw. Wíta (č. 48). Ten znowu se jal stawěti probošt Pražský Pawel Pauček, nástupce proboštstwí po panu Hanušowi z Kolowrat (od r. 1484), zárowéň probošt Zderazský, zwoliw si při něm nowé *proboštské* sídlo místo býwalého dworu proboštského na Malé straně. Roku 1486 ještě o něm stawěl. W pořadí domů na lewé straně od kostela hned wedle králowských maštalí zřízených z někdejšího domu Habarta kanowníka kapitula byla postaupila dwau pustých městišť wedle sebe totiž někdejšího domu sakristowa a domu oltáře sw. Jana Krtitele, Janowi Obojećkowi z Tušic, úředníku králowě na menším saudě zemském,[13] kterýž wystawil sobě z nich dům jeden s práwem držení toliko do dwau žiwotů, tak že po smrti jeho a prwního jeho nástupce měl dům připadnauti zase kostelu. Wedlé něho stál *dům děkanůr*, již prwé, neznámo kdy, znowu wystawený, a dále *dům vikářů* kostela Pražského, wystawený jim za příbytek od císaře Sigmunda na městišti ně-

[12] Zachowán jest w rukopise archivu kapitulního G. XXV fol. 115
[13] Jmenuje se co takowý roku 1492 w listině archivu kapitulního.

kdejšího domu oltáře sw. Silvestra, jejž sobě později rozšířili přístawkem na wedlejším městišti oltáře sw. Bartoloměje, obdržewše powolení k tomu roku 1479.[14]) W domě wedlé toho dále, který wěnowán byl na stawbu kostela, přebýwal roku 1486 kazatel jménem Wácslaw Modl; byl tedy také již obnowen; hned pak wedlé něho byl již císař Sigmund wystawil *školu* kostela Pražského. Někdejší wšak refektář s příbytkem žáku kůrních zustáwal roku 1486 ještě docela rozbořen. U něho dále někdejší domek zwoníku nazýwán byl tušim w Pízdině, snad od nějakého tu obwyklého znečišťowání, ježto byl zbořeništěm.[15]) Kdysi před rokem 1483 kapitula jej darowala na dwa žiwoty zedníkowi Janowi, který jej nejspíš teprw sobě uprawil a za požíwání jeho konal spráwy na kostele. W bouřích tohoto roku byl wšak s něho sehnán od měšťanů Pražských, a roku 1486 bydlil w něm nějaký Bastař.

Kdysi za panowání krále Jiřího byl pan Jan z Rosenberka († 1472) starodáwný dům *pánů Rosenberských* (č. 37) w tomto pořadí za kostelem darowal místopísaři desk zemských Janowi z Plané, od něhož jej později roku 1483 kapitula Pražská kaupila za 50 kop, i přebýwal w něm první čas potom (1486) arcijahen Pražský doktor práw Wácslaw z Plané, snad Januw bratr. Wedlejší dům, někdy čtyr kněží oltáře panny Marie zwěstowání (č. 36) byl od kapituly propůjčen prokuratorowi králowskému Bohuslawowi ze Swinař a z Litowic, kterýž si jej stawěl roku 1486. Wedlé něho dům starodáwný *Šternberský* (č. 35) posud náležel wnuku pana Alše Holického ze Šternberka, Petrowi. W kautě pak mezi ním a klášterem sw. Jiří dům někdejší kamenníku kostela Pražského (č. 34) byl propůjčen do dwau žiwotu kowáři jménaneznámého, který jej znowu wystawil.

Klášter *sw. Jiří*, z něhož jeptišky po wzdání hradu Pražanům roku 1421 byly odwedeny k sw. Anně na Starém městě,

[14]) Listina o tom z toho roku rowněž w archivě kapitulním.

[15]) W popise domů z roku 1486 wýše zmíněném nazýwá se: domus phisdine; což jest slowo, kterého jsem nikde jinde nenašel a jehož nelze wyložiti ani z latiny ani z řečtiny, pročež domýšlím se, že jest to jen nějak přetwořená pízdina.

dle za panowání císaře Sigmunda zase se k prwotnímu sídlu swému nawrátily, neutrpěl, jak se podobá, žádného spuštění. Připomíná se toliko na dwoře klášterském dům jakýs nazwaný špitálem, ježto snad byl někdy nemocnicí klášterskou, který s powolením abatyše a konwentu znowu byl wystawen od zemana Ctibora z Malotic a jemu zato propůjčen okolo roku 1485, zůstáwaw do té doby nepochybně opuštěn.[16] W dobrém stawu nejspíš také se zachowal na protější straně odtud kostel čili kaple *Wšech Swatých*, ježto se ještě do roku 1541 jewila jakožto „dílem krásným a nákladem někdy císaře Karla draze wystawena a řezbami kamennými i jiným dílem kamenickým draze ozdobena i skly přewýbornými okrášlená“.[17] Ale stawení náležející kapitule Wšech Swatých w pořadí táhnoucím se od kostela k zadní bráně hradu Pražského měla týž osud jako domy příslušné ku kostelu sw. Wíta. Bylať rowněž teprw po delším čase znowu stawena od osob stawu swětského, kterým byla za to dočasně propůjčena. Někdejší dům děkana Wšech Swatých, stojící nejblíže kostela, oprawowal roku 1486 pan Jindřich z Hradce, tehdáž nejwyšší komorník králowstwí českého. Wedlé něho na místě dwau domků náležejících kapitule Wšech Swatých, wystawil jeden toliko pan Jiří Berka z Dubé a z Lipého neboli některý z tří bratří jeho, maje jej za to propůjčený na čas swého žiwota. Wedlé něho dále na místě několika domů menších docela zbořených, rowněž stawěl jeden dům pan Beneš z Weitmile, purkrabí Karlšteinský, kterému bezpochyby podobně byl propůjčen na čas. Dále wšak w témž pořadí z domu wětšího, který byl někdy příbytkem 24 mansionářů kostela Pražského, pozůstáwaly toliko dwa sklepy (1486).

W místě *mezi mosty* proti Hradčanům dům kanownický z pozůstalosti kanowníka Ondřeje Benešowského byl se dostal bezpochyby zabawením od obce Pražské nějaké měštce Krumpéřce. Od ní koupil jej brzy po nawrácení kapituly do Prahy za času císaře Sigmunda nebo w krátce potom doktor Jan

[16] Wiz Archiv Český VIII 509. Byl to snad dům pod nynějším číslem 33.

[17] Slowa Hájkowa w popsání ohně toho roku.

Šindel, kanowník Pražský a děkan Wyšehradský, i nawrátil jej ku kostelu, a odtud zase wždy bydlil w něm jeden z kanowníků w létech zejména 1479 až 1486 Jan z Auterého. Jemu byl král Wladislaw roku prwé řečeného (1479) přidal k tomu domu místo za ním ležící, dosahující až ke zdi někdejších maštalí králowen. Na městišti domu protějšího tamže, který náležel k oltáři sw. Filipa a Jakuba w kostele Pražském, stawěl sobě dům roku 1486 mistr kuchyně králowské Wáclaw ze Swárowa, jak se zdá, bez oprávnění k tomu, slíbil wšak za něj w krátkém čase wystawěti dům jiný pro kapitolu.

Tři domy za zadní branau hradu Pražského nad Opyší, kterých kapitula nabyla neznámého času, z nichž prostřední byl jednoho z kanowníků, dwa pak wedlé něho náležely oltářníkům, byly rozbořeny pro příkopy (propter fossata), to jest, rozumíme-li prawě, že zde příkop před branau kdysi po přestěhowání krále Wladislawa na hrad, ještě před rokem 1486, byl rozšířen. Po hřbetu Opyše táhla se jak od starodáwna winnice mezi dwěma cestama, po kterých se chodilo k zadní bráně hradu: měla wýměry pět, později jen čtyry korce. Od roku 1462 náležela místopísaři zemskému Janowi z Plané, kterýž ji po 21 létech (1483) postaupil strýci swému Bartošowi písaři hradu Tachowského.

Král Wladislaw po přestěhowání swém mnoho dal sobě záležeti na silnějším než předtím opewnění hradu Pražského, opatřuje jej silnějšími zdmi, příkopy a waly.[18]) Již kdysi před rokem 1493 na jedné z wěží na hradě dal zwýšiti krow tak welmi, že byl potom wyšší než zdi té wěže. Děje se o tom zmínka řečeného roku, když dne 25 Července hrom do té wěže uhodil, tak že se na krowu stala welká škoda.[19]) Zdá se, že to byla wěž řečená později *Mihulka*, která stála kdesi nedaleko od staré weliké čili Bílé wěže ke straně polední.[20]) Ne-

[18]) Powšechně swědčí o tom Bohuslaw Hasišteinský we swém popsání Prahy. Wiz Cornova 462.

[19]) Staré letop. č. 250.

[20]) Název Mihulka nacházím ponejprw u Hájka o ohni Pražském roku 1541, kdež prawí, že shořela a od ní „nějaké hlawně padající

dlauho potom stawěla se prostranná okrauhlá wěž za domem purkrabským blíz zadní brány hradské, kteráž dokonána jest roku 1496.[21]) We hlubokém wězení udělaném w ní byl brzy potom uwězněn powěstný Dalibor z Kozojed, dle něhož do dnes nazwána jest *Daliborkau.*[22]) Také jiná okrauhlá wěž na té straně hradu za domy kapitulními w lewo od kostela sw. Wíta, která se ještě roku 1541 nazywá nowau, pocházela snad ze času Wladislawowa.[23]) Jinak zachowány byly až do toho času také menší staré wěže a bašty kolem hradu i pawlače na zdech kolem do kola, jakož také owšem hlawní dwě wěže nad přední a zadní branau hradskau. Prwnější nad branau přední, za třetím mostem od Hradčan, byla často zde již zmíněná Bílá wěž,[24]) druhá nad zadní branau nazýwala se wěží Černau.[25]) Obě byly jak již od času císaře Karla pobity čistcem; toliko někdejší pozlacení jich nebýwá wíce wzpomínáno. Wšecky tyto wěže slaužily za wězení; w Černé wěži wšak býwali zawíráni nejwíce dlužníci, w Daliborce zas obwinění z těžších zločinů. Brány do hradu byly poměrně uzké, jak wyswítá ze zpráwy, že když nowý weliký zwon Patron roku 1509 wezen byl na hrad, musili mu u weliké čili Bílé wěže mezi mosty a branami kus zdi zbořiti, protože branau nemohl wejíti.[26])

na rauru, urazily hned pryč ruku i s kopím tomu obrazu měděnému sw. Jiří, kterýž stojí nad rauran", z čehož jest widěti, že to byla jiná wěž, než která nyní býwá nazýwána Mihulkau na půlnoční straně hradu, práwě tak jako i Bílau wěží nazýwá se nyní jiná než tehdáž.

21) Hájkowa kronika fol. 458.

22) Nacházíme názwu toho ponejprw užito w dopise roku 1526 w Archivě Českém VIII. 290.

23) Která totiž nyní nazýwána býwá Mihalkau.

24) Ač ponejprw čte se názew tento teprw k roku 1512 we Starých letopisech č. 333. Že se wždy ještě tři příkopy a tři mosty přes ně za sebau nacházely při wchodu předním do hradu z Hradčan, swědčí zajímawá zmínka z roku 1534 w rukopise Budišinském 56 na zadní straně, kdež wyprawuje se, jak wlekli welký zwon na hrad šťastně přes prwní dwa mosty s třetího wšak spadl jim do příkopu.

25) Tu tak poprwé u Hájka o ohni Pražském roku 1541.

26) Staré letop. č. 318.

2.

Hradčany. Pohořelec. Strahow.

Když w letě roku 1420 Pražané, Táboři a Orebčané wedením Žižky obléhali hrad Pražský a Hradčany a stříleli přitom z děl z ležení swého na Pohořelci, trpěla střelbau tau na Hradčanech nejwíce ulice od rynku k bráně Strahowské, to jest nynější ulice Loretanská a krajní část města Hradčanského odtud až ke špitálu sw. Antonína w stranu k Brusce; což jewí se zřejmě z pozdějších pamětí o domích w této části města, ježto jmenowitě w řečené ulici dlauho potom nacházely se skoro samé paustky čili sutiny. Také ostatní části malého města tohoto w rynku a jinde nebyly toho celkem prosty; ale není to zajisté pauhau náhodau, že se w nich co spuštěné objewují wětším dílem někdejší domy duchowenstwa a jen málokteré jiné; i podobá se tudy, že mnoho domů takowých nebylo spustošeno střelbau při onom obležení, nýbrž spíše tak jako domy kostela Pražského w hradě teprw po wzdání hradu a Hradčan roku 1421, tak totiž, že je obecný lid w nenáwisti proti duchowenstwu zdrancowal a pobořil.

Některé z těchto domů neboli městiště jich zůstaly nawždy duchowenstwu odcizeny; k wystawení některých znowu pomáhalo sobě duchowenstwo kostela Pražského podobně jako při domích we hradě postupowáním jich do jednoho, do dwau neb i wíce žiwotů jednotliwým osobám stawu duchowního neb swětského, kteří je wystawili swým nákladem. Dříwe než duchowenstwo obnowowali pobořené domy swé sausedé Hradčanští, když domácí bauře pominuly, ač i to dálo se jen zdlauhawě, tak že se po wíce desítiletí jewilo město znešwařené sutinami. Aby spíše zase nabylo úhlednější twáře, král Wladislaw kdysi roku 1483 dal práwo obci Hradčanské, aby konšelé směli paustky, jichž majetníci nebyli wíce ani známi, propujčowati sausedům, kteří na nich mínili stawěti. Brzy potom nastala pak Hradčanům nowá skwělejší doba, když král opustiw posawadní příbytek swůj na Starém městě, přestěhowal se s dworem swým na hrad Pražský; neb odtud počali se zase jako někdy za

císaře Karla úředníci a služebníci dworu králowa i jiní páni a šlechtici w hojném počtu usazowati na Hradčanech, aby byli na blízku sídla králowského.

Rynk Hradčanský, jakožto hradu nejbližší, nacházel přitom nejwíce obliby. Zde na straně polední dům někdy pánů z *Walečowa* w roze hned wedlé příkopu hradského připomíná se co opuštěné městiště, které později nejspíš připadlo k wedlejšímu domu někdy pánů z Austí (č. 186), tak že se tento stal nárožním (nazýwát se tak wýslowně roku 1511). Páni z Austí neměli tohoto domu, jak se zdá, již za posledního času krále Wácslawa IV; jmenujíť se aspoň roku 1430 majiteli jeho synowé Jiřího wrátného někdy králowny Žofie, po nichž kaupí přešel do rozličných rukau po sobě, až jej roku 1487 kaupil zeman Jan Číč z Nemyčewsi, později Jan a Bernart bratří z Waldšteina, od nich roku 1511 powěstný Albrecht Rendl z Aušawy, od něho pak roku 1515 pan Sigmund *Smiřický*. Wedlejší dům (č. 185) někdy mistra Petrlíka stawitele kostela sw. Wíta, dostal se po jeho útěku z Prahy do jiných rukau; drželť jej roku 1433 jistý zeman, Jan z Kopaniny; ale potom musil mu býti zase nawrácen; neb i po smrti jeho wdowa Petrlíkowa Kateřina prowedla práwo swé k němu proti wýprose na králi Ladislawowi (1454). Roku 1460 prodala jej panu Čeňkowi z Klinšteina, tehdejšímu purkrabí Pražskému, od něhož se wšak zase dostal do jiných rukau, až jej roku 1487 od sauseda Hradčanského Blažeje z Brna kaupil pan Půta z Risenberka a na Swihowě, nejwyšší sudí, odkudž potom déle zůstal domem pánů *Swihowských*. Dům někdy čtwrtý, nyní wlastně již třetí w tomto pořadí, který někdy náležel doktorowi Janowi Názowi, byl od něho co biskupa Churského roku 1436 darowán s jiným jeho majetkem sestřenicím a bratranci jeho, Anně, Hedwice a Jindřichowi;[27] bratranec pak tento Jindřich Náz z Chřenowic odkázal jej roku 1458 kapitule Pražské, aby w něm bydlil wždy jeden z kanowníků. Byl to wšak snad dům pobořený; neb jej

[27] Listinau danau na Fürstenburce, která se nachází w Lib. Erect. XIII. 7.

kapitula, když se jí dostal, postaupila nájmem panu Janowi z Raupowa, hofmistru králowskému, na čtyři žiwoty; kterýž jej držel tím spůsobem roku 1486; ale proti odkazu onomu zdwihla práwní při Markéta z Chřenowic, jak se zdá, dcera Jindřichowa Názowa, a obdržela roku 1488 za práwo. Od ní ještě téhož roku odkaupil část místa za domem až ke zdi městské saused její pan Půta z Risenberka, a později jej nepochybně prodala; neb se roku 1502 jmenuje majitelem jeho slowutný panoše Otik *z Šuntála*. Tak tedy byly tu toho času již tři panské domy wedlé sebe.

Dwa domy w někdejší slepé uličce hned wedlé domu posledně řečeného zůstáwaly paustkami wíce než 60 let. První, jenž se nazýwal *u červených dweří* (1454), byl znowu wystawen od Hanuše šewce roku 1481; druhý někdy mansionáře Beneše, který jej nejspíš byl odkázal k oltáři sw. Prokopa w kostele Pražském, byl za prwních časů krále Wladislawa od Jana holiče jeho obrácen w marštal, a král Wladislaw tomuto služebníku swému darowal také řečenau uličku (1486), kteráž potom snad brzy byla zawřena. Wdowa Janowa holičowa Kateřina postaupila domu toho roku 1497 druhému manželu swému Wácslawowi lukaři, a od něho kaupil jej roku 1499 Wácslaw Adam z Drahonic a na Ploskowicích, zeman, s nímž krátce předtím Dalibor z Kozojed wýše zmíněný měl při, pro kterou přišel do wěže a potom o hrdlo. Dům wedlé tohoto dále, jejž někdy měl arcijahen Kauřimský Wlachník z Weitmile, byl od něho již kdysi po roce 1391 prodán paní Kateřině wdowě Kunata *Kapléře ze Sulewic*, kteráž jej roku 1400 odkázala kostelu Pražskému, aby w něm přebýwalo dwanáct osob ženského pohlawí stawu panenského nebo wdowského, slaužících kostelu. I tento dům byl paustkau, a kapitula teprw roku 1486 postaupila ho k wystawení dwěma zemanum, Markowi Wlašimskému a bratru jeho, do jich dwau žiwotu. Poslední dům tudíž wedlé kostela sw. Benedikta, byl od kanowníka Martina Hispana, někdejšího majetníka, odkázán kostelu Pražskému, a bydlil w něm po jeho smrti kanowník Matej z Bíliny, probost sw. Jiljí. Ten roku 1416 stižen při cizoložstwí w jednom ze sausedních

domu, byl zabit a powržen na ulici; pro jeho pak winu král Wacslaw zabawil dum, a udělil ho co výprosy jakémus Kolihowi z Kolowrat. Od něho kaupil jej pan Půta z Ilburka za 80 kop, a nepustil od neho, i když kapitula popírala práwo královo k zabawení a král prý sám dal jí později za práwo. Tudy ještě za krále Wladislawa (1486) dum ten náležel pánům *z Ilburka.*

Zdali farní kostel *sw. Benedikta* w rohu západním tohoto pořadí domu stojící utrpěl jaké škody při obležení roku 1420, není nám známo. Nemámeť o něm po wálkách tehdejších žádné zmínky než teprw roku 1461. Tehdáž snad a jistě aspoň za prwnějších časů krále Wladislawa nacházel se we spořádaném stawu, tak že konány w něm byly služby boží prawidelně a na hřbitowě při něm se pochowáwalo dle obyčeje. Měšťané Hradčanští rádi činili odkazy k němu,[28]) a kdysi roku 1495 bylo při něm zřízeno bratrstwo kamenníku a jiných s nimi zapsaných, od něhož založen jest prostřed kostela nowý oltář panny Marie, sw. Barbory, sw. Kateřiny, swatých čtyr korunowaných a sw. kříže. Beneš Launský, stawitel čili kamenník tehdejší krále Wladislawa byl roku 1510 představeným tohoto bratrstwa.[29]) K bratrstwu tomuto náležel mezi jinými znamenitějšími osobami Bohuslaw Dražický z Kunwalda, syn někdy Jana z Dražic podkomořího, bratra Pešíkowa, jenž k oltáři tomu odkázal 100 kop (1512) a mimo to 280 kop na dělání zdi okolo hřbitowa sw. Benedikta. Také odkazy na zwon při témž kostele dály se ta léta. *Škola* wšak někdejší při hřbitowě tom připomíná se ještě roku 1486 co zbořená.

Na straně půlnoční w rynku Hradčanském stál w průčelí nynější residenci arcibiskupské wedlé tehdejšího příkopu zámeckého dům, který jako w časích předešlých, pokud nám známo, wždy se nacházel w rukau sausedských (aspoň do roku 1469), a wedlé něho taktéž dum poboční nad příkopem obrácený proti hradu na místě dwau někdejších domů, které roku 1433 byly

[28]) „K milému sw. Benediktu tohoto města“ prawí roku 1517 Tomáš řezník s paní Johannú manželkú swú w jich společné poslední wůli, w knize Hradčanské fol. 100.
[29]) Dle knihy Hradčanské, jak jest uwedeno w pozn. 8 na str. 7.

spojeny w jeden. W uličce na druhé straně od onoho domu nárožního, kterau se chodilo k fortně nad Bruskau, kdež stáwalo po prawé straně na místě nynější residencí arcibiskupské někdy pět domů, neděje se o prwních dwau z nich žádná jistá zmínka; třetí náležející k oltáři sw. Šimona a Judy w kostele Pražském slaužil aspoň již r. 1486 za příbytek úředníku kapitulnímu jménem Otíkowi; za ním čtwrtý náležel roku 1488 panu Benešowi Libšteinskému *z Kolowrat*; poslední wedlé samé fortny někdy dům kněžský stál pustý do roku 1488, i dali jej konšelé Hradčanští Melicharowi číšníkowi, od jehož wdowy kaupil jej již roku 1489 pan Mareš ze *Šwamberka*.

Také dům protější na druhé straně fortny, wěnowaný spráwcům školy hradské (č. 57) byl pustý; pozůstáwal z něho roku 1486 jen sklep pod wěží na zahradě; rowněž pak pusté zůstáwaly jiné dwa kněžské domy wedlé onoho blíž zdi městské. Jeden z nich, při němž se nacházela pobořená wež, wyžádal si týž pan Beneš Libšteinský *z Kolowrat*, který měl dům na protější straně uličky, od kapituly Pražské w nájem na čtyry žiwoty, pro sebe, syna swého Jindřicha, wnuka Jaroslawa a prwního potomka po něm.[30])

W pořadí w rynku od rohu uličky práwě zmíněné až k rohu na konci západním nacházelo se osm domů, za dlauhý čas skoro wesměs pustých. Prwní dwa (č. 58, 59) kaupili společně pan Mareš ze Šwamberka a strýc jeho Burian, nejprwé totiž druhý w řadě již wystawený, který se nazýwal *u černého orla* (č. 59) roku 1486 od Jana Zaubka řezníka, potom roku 1489 také nárožní (č. 58), awšak co paustku, od slowutného Jana ze Šárky. Již roku téhož (1489) pan Mareš swého dílu postaupil panu Burianowi, kaupiw si dům wýše zmíněný wedlé fortny k Brusce. Od Buriana ze Šwamberka byl pak dům u černého orla roku 1513 darowán příbuznému jeho Krištofowi ze Šwamberka na Boru a od toho ještě téhož roku panu Wácslawowi Bezdružického *z Kolowrat*, nejwyššímu sudí zemskému. Třetí dům (č. 60), někdy poenitentiářů, stál pustý do roku 1486; potom

[30]) Listina w archivu kapituly Pražské.

w něm bydlíwal wždy jeden z kanowníků: čtwrtý (č. 61), ustanowený někdy za příbytek kanownický, byl rowněž tak dlauho zbořeništěm, a dostal se později nejspíš od obce někomu k wystawení i nazýwán odtud *u Labutí*. Roku 1517 kaupila jej abatyše Tynecká Johanna z Tandorfa pro sebe a Kunigundu Tandortarowau z Daubrawy wdowu, snad sestru swau. Pátý dům (č. 62), we kterém někdy bydlíwal Petr Parléř, byl nejspíš od synů jeho Wacslawa a Jana prodán roku 1392 Petrowi ze Wšerub arcijahnowi Horšowskému, který jej sobě skoro od základu nowě wystawil, dílem prý krásným a podiwuhodným, i odkázal jej při smrti swé (1408) kapitule. Zdá se, že se zachowal w dobrém stawu, i přebýwal w něm také později wždy jeden z kanowníků, zejména již někdy mezi léty 1441 až 1451 kanowník mistr Jan Zaul. Wedlé něho stál dům *pánů Rosenberských* (č. 63) rowněž, jak se zdá, zachowaný. Ostatní dwa domy (na místě č. 67), jeden někdy kanowníka a letopisce Beneše z Weitmile, po nemž bydlil w něm slawný mistr Wojtěch Ranků w (1379—1382), a druhý, jejž Jakub oltářník sw. Maudrosti odkázal kostelu, byly pobořeny. Kapitula propůjčila je oba probostowi panu Hanušowi z Kolowrat na čas jeho žiwota. Stalo se to wšak nejspíš teprw nedáwno před smrtí jeho († 1483), a tudy nepochybně newystawil jich sobě za swého žiwota, i byly potom propujčowány zase jiným osobám šlechtickým.

Na západní straně rynku stály na místě nynějšího paláce Toskanského (č. 182) tři domy čelem do rynku, a po boku jich jeden w uzké uličce wedlejší na straně půlnoční, jeden pak w ulici nynější Loretanské čili w ulici z rynku k Pohořelci. Zdá se, že wšecky byly wíce neb méně pobořeny, leda krom nárožního proti sw. Benediktu, který snad již roku 1433, jistě wšak roku 1445 byl obydlen. Roku 1485 prodal jej sauseď Hradčanský Jan Haťapaťa zemanu Wojtěchowi Twochowi z Nedwídkowa, ten pak roku 1491 panu Litwínowi *z Klinšteina*, jehož wdowě náležel ještě r. 1510. Druhé dwa obrácené do rynku připomínají se dlauho co pauhá městiště. Na prwním, w prostředku totiž, stál teprw roku 1474 menší domek, potom wšak roku 1486 již wětší dům, jejž roku 1497 kaupila paní Elška

z Miřetic a potom odkázala (1500) bratrstwu wýše zmíněnému u sw. Benedikta. Od bratrstwa tohoto kaupil jej nejprwé pan Tíma z Koldic, od něho potom pan Mikuláš Žehrowický z Kolowrat, po jeho pak smrti od poručníka sirotků jeho zeman Otík Zádubský z Šuntála (1510). Druhý dům, nárožní wedlé malé uličky, byl wystawen teprw někdy po roce 1474, a prodal jej roku 1488 čili ještě dříwe Jeronym kožišník panu Wáclawowi z Lomnice, ten pak nebo poručník pozůstalosti jeho panu Albrechtowi z Kolowrat na Hradišti (1489), a odtud zustali páni *z Kolowrat* w držení jeho déle (1510). Zadní dům w uličce byl rowněž jen co městiště roku 1482 dán od obce sausedowi Welíkowi a od něho nepochybně znowu wystawen. Naproti tomu dům poboční w ulici k Pohořelci stál aspoň již roku 1436. Roku 1456 kaupil jej pan Čeněk z Klinšteina, tehdáž purkrabí Pražský, od Matiáše Laudy z Chlumčan, ale prodal jej zase po pěti létech (1463). Roku 1507 připomíná se při něm *laubí* doposud tu se nacházející.

Dojeji na západní straně rynku od rohu uličky zmíněné wedle domu posledně pánu z Kolowrat až k nynější ulici kanownické stály tři domy po dlauhý čas wíce méně pusté, zastíněné poněkud *masnými krámy*, tudíž w rynku stojícími. První z nich w rohu uličky (č. 65), někdy pánů Wilhartických, byl docela pustý ještě roku 1474 a déle. Wedlé něho dům někdy Ctibora arcipryšta Litoměřického (č. 66), w němž za pozdějšího času krále Wácslawa bydlil kustos Wácslaw z Radče, oprawil sobě někdy po roce 1478 probošt Hanuš z Kolowrat, jemuž byl od kapituly propujčen na čas žiwota, a některý čas bydlil w něm; po něm přebýwali w něm společně dwa z kanowníků, mistr Ambroz z Plzně, scholastikus, a Pawel Radkuw z Plzně (1486). Třetí, nározní část čís. 68), jejž byl kapitule odkázal Přibislaw arcipryšt Horšowský, byl pobořen toliko w krowu, zdi byly dobré, a w tom stawu nacházel se roku 1486 připojen k domu předešlému.

W ulici z rynku k Pohořelci byly domy na lewé straně od rohu proti kostelu sw. Benedikta až k tehdejší bráně Strahowské čili Pohořelecké pobořeny wšecky. První z nich, ně-

kdysi dům farářůw od sw. Benedikta, potahowala kapitula Pražská na sebe, bezpochyby protože měl arcipryšt Pražský podací prawo při témž kostele. Propůjčila jej roku 1486 neb již dříwe zemanu Janowi Bystřickému ze Studnic na čas jeho žiwota. Nicméně již roku 1488 náležel obci Hradčanské, a byla w něho zřízena *radnice* její. Ostatních paustek we pořadí tom počítalo se deset, z nichžto wšak během celého 15. století bylo nowě wystaweno jen šest. Druhau a třetí totiž měl r. 1486 Šimon z Telče komorník desk zemských, a prodal je roku 1488 panu Bořiwojowi purkrabí *Doninskému*, který z nich udělal dům jeden (č. 175). Sedmá byla od konšelů roku 1481 dána Štěpánowi kožišníkowi, kterýž dům na ní wystawený roku 1485 prodal Mataušowi Drobilowi, kuchaři králowskému. Od toho kaupil jej roku téhož Jan opat Zbraslawský, od něho potom Jan ze Zdara heitman na Kolíně (1493), a od toho roku 1498 pan Jindřich Krakowský z *Kolowrat*, nejwyšší sudí králowstwí českého. Osmá paustka wedlé této, nazwaná *u modrého měsíce*, byla roku 1487 dána od konšelů kupci Petrowi Springnarowi z Weisseštotu, se zahrádkau při zdi městské i s baštau za ní, aby ji užíwal, s wyhrazením wolného průchodu k ní w potřebách obecních. Springnar, wystawiw dům, prodal jej již po dwau letech (1489) panu Bernardowi Oplowi z Fictum, od jehož dcerky, paní Elšky z Fictum, wdowy po panu Zdeňkowi ze Šternberka, dostal se kaupí sausedowi jejímu, panu Jindřichowi Krakowskému z *Kolowrat* (1503) a odtud oba tyto domy spojeny jsau w jeden (č. 178). Další paustka hned wedlé (č. 179) byla roku 1488 dána od obce znamenitému mistru kamenníkowi Hanušowi Spissowi z Frankfurta, kterýž si tu wystawil dům pěkný s arkýřem na slaupě. Od wdowy jeho Barbory kaupil jej roku 1511 pan Bohuslaw *Dražický* z Kunwalda, dobrodinec kostela sw. Benedikta wýše zmíněný, za summu neobyčejně wysokau 350 kop míšenských. Odtud až ke bráně Strahowské byly paustky pánů *Kapléřů ze Sulewic*, tušim Tobiáše a Purkarta, co takowé ještě roku 1511. Páni Kapléřowé roku 1503 dowolili mistru Hanušowi Spissowi, aby si do nich prolomil zeď a tam sobě drwa kladl, dokudž by oni nestawěli.

Prawá strana ulice této byla dílem o něco lépe zachowána, dílem snad jen dříwe zase wystawena. Za domem s lauběmi na místě nynějšího paláce toskanského (č. 182) ob uličku byla paustka, kterau konšelé Hradčanští roku 1486 propůjčili měštce Dorotě Poláčkowé k wystawení. Wedlé ní stál již tehdáž malý dům, potom opět paustky náležející kanowníkum Pražským a w rohu wedlé nich dům čtyrhraný weliký,[31] někdy Adama z Nežetic arcijahna Hradeckého, který jej byl odkázal kapitule. Po welké wálce náboženské bydlil w něm hned prwní děkan Pražský, který se za císaře Sigmunda nawrátil do Prahy, Johánek z Dubé (č. 181).

Ob druhau uličku dále na místě nynější zemské káznice (č. 180) stál prwní dům nárožní aspoň již zase roku 1486, náležeje tehdáž purkrabí hradu Pražského Maršowi *ze Šwamberka* jak se zdá nepřetržitě po předcích jeho, ježto jej páni ze Šwamberka drželi již we 14. století. O druhém neděje se žádná zmínka, protože nejspíš zůstáwal po celý onen čas pustý. Třetí, který práwem náležel k oltáři sw. Maří Magdaleny w kostele Pražském, byl propůjčen kdysi mezi léty 1453 až 1460 od děkana kapitulního Wácslawa z Krumlowa jistému písaři opata Strahowského, kterýž nepochybně teprw sobě jej wystawiw, bydlil w něm 12 let, potom jej na 8 let někomu pronajal a konečně prodal (před r. 1486). Wedlé něho čtwrtý dům, rohem do ulice daleko wysahující, stál již kdysi před rokem 1486, a náležely k němu roku toho také paustky domu pátého až ke bráně a ke zdi městské proti Pohořelci. Roku 1507 kaupil jej i s těmito paustkami Petr kamenník z Frankfurta za 52 kop míšenských.

Pořadí domu odtud až ke špitálu sw. Antonína, které stály zadem obráceny ke zdi a příkopu na západní straně města Hradčanského, byly owšem prwní na ráně při střelbě z Pohořelce na město roku 1420, a tudy byly wšecky obráceny w sutiny. Wedlé nárožního domu Šwamberského, zmíněného něco wýše, stál tu předně dům náležející již od druhé polowice

[31] Domus quadrangularis in acie, maxima.

14 století *farářům kostela Pražského*, když prwotní dům jejich farní we hradě byl nejspíš obrácen k nějakému jinému účelu. Druhý byl teprw na začátku roku 1420 (4 Led.) kaupil pan Jan *Ptaček z Pirksteina*, otec bezpochyby slawného Hynce Ptačka. Třetí a čtwrtý patřily ku kostelu Pražskému. Jeden totiž býwal rozdělen na dwě polowice mezi oltářníky sw. Petra a Pawla i sw. Wáclawa, druhý náležel k oltáři sw. dědiců českých. Při sepsání seznamu domů náležejících ku kostelu Pražskému dle rozkazu krále Wladislawa roku 1486 stály tyto domy nepochybně wšecky ještě w sutinách, a bylo je od sebe rozeznati dle dweří domownich, které se ještě spatřowaly. W témž stawu nacházel se pak také *špitál sw. Antonína*.[32]) Na domě společném onech dwau oltářníků zachowal se co znamení také ještě obraz sw. apoštolů Petra a Pawla.

W podobném stawu spuštění nacházely se také domy protější w té ulici, totiž nyní Kasárenské neboli Uršulinské (č. 181, č. 69), z nichž prwní dwa wedlé domu čtyrhraného Adamowa z Nežetic náležely k oltáři sw. Kateřiny, třetí k oltáři sw. Doroty w kostele Pražském. To se o nich toliko pamatowalo; ale obydleny nebyly, jakož také někdejší dům p. Heřmana z Chaustníka (1385), nazýwaný později domem *Šwamberským* (1486) a dále dům oltáře sw. Erazima a čtyř doktorů. Wedlé tohoto, w rohu do ulice, kterau se z rynku Hradčanského chodilo ke špitálu sw. Antonína, stál ještě jeden dům příslušný ku kostelu Pražskému, totiž k oltáři sw. Kateřiny a Kunigundy (č. 69). Ten wšak se dostal nejspíš co paustka od konšelů některému sausedu Hradčanskému, jakž jej spatřujeme r. 1495 w držení Mikuláše hřebíčníka. Roku pak 1509 prodal jej Wáclaw Rohan rychtář Hradčanský panu Ladislawowi ze Šternberka a na Bechyni, nejwyššímu komorníku zemskému,

[32]) W seznamu tom prawí se o špitále sw. Antonína: Primum hostium est hospitale. O domě pak někdy faráře kostela Pražského prawí se: ubi est quintum hostium ab hospitali transeundo. Skladatel seznamu toho také se již zmýlil, pokládaje dům někdy p. Ptačkůw za dům náležewší někdy jakémus knězi Janowi Ptačkowi a potom k oltáři sw. Maudrosti. — Srow. Základy místop. Pražského na str. 153 a 172.

kterýž jej připojil k druhému domu swému wedlejšímu (č. 68) w ulici z rynku. O domích třech na protější straně w této ulici až ke bráně Špitálské (č. 67. 70 a 74) nenacházejí se w celém tom čase žádné zmínky, nejspíš že také byly paustkami.

Při obležení hradu a Hradčan roku 1420 Pražané a spojenci jejich wypálili také podměstí Hradčanská na Pohořelci a na Dlážení podobně jak téhož času Malau stranu Pražskau, aby se nedostala nepřátelům jejich. Na *Pohořelci* pak trwalo potom mnohem déle než we městě Hradčanském samém, než se obywatelstwo nowé zase usadilo a stawělo příbytky. Konšelé Hradčanští o to pečliwí roku 1483 propůjčili osm městišť pustých, kdež někdy stáwalo tolikéž domů, hned za příkopem na západní straně města od brány Strahowské až ke bráně Špitálské rozličným sausedům: ale dlauhý čas žádný z nich nestawěl, nýbrž ještě w létech 1500 až 1515 wšecka tato městiště (nyn. č. 102, 100 a 79) zůstáwala pauhými zahrádkami. W podobném stawu nacházela se až do té doby městiště některých domů po lewé straně prwní ulice od tehdejší brány Strahowské až k nynějšímu náměstí Pohořeleckému (č. 103 až 110). Weskrz byly tu pauhé zahrádky, a za nimi na polední straně nad hořejší částí *Auwozu* byly winničky neb sady, pod nimi pak sem tam některý domek. O domích na nynějším náměstí Pohořeleckém proti klášteru Strahowskému (č. 111 až 113) neděje se po celý ten čas žádná zmínka, wyjma jediné *krčmu* (č. 116) a domek wedlé ní (č. 117) na konci w rohu wedlé cesty tehdejší k Břewnowu, kteréž se připomínají roku 1486. W pohromě roku 1420 zanikl nepochybně také kostel sw. Wojtěcha na Pohořelci: neb také o něm není wíce žádné památky.

Dříwe zdwihaly se ze sutin domy w dolejší části Auwozu čili na *Dlážení* od stezky, která wedla z Auwozu nahoru k bráně Strahowské až k nárožnímu domu pod cestau k bráně u sw. Benedikta (č. 158—171) a doleji odtud w hořejší části nynější ulice Ostruhowé (č. 226—222). Zde stawělo se již aspoň zase za krále Jiřího, tak že některé z domů těch při-

pomínají se již roku 1463, wšecky pak aspoň během ostatního 15 století. W místech, kde se nyní jezdí z hořejšího konce ulice Ostruhowé ke hradu, nacházela se wápennice pana Půty Swihowského z *Risenberka* za domem jeho w rynku Hradčanském (č. 185) na místě nynějšího Schwarzenberského paláce, nejspíš od něho teprw udělaná w čase, když se již mnoho stawělo.[33] Přicházelo se k ní malau uličkau mezi domy na Hlaženém (mezi č. 223 a 224) posud zřetedlnau.

Ještě něco dříwe než Hradčany a předměstí jejich byl roku 1420 wypálen *klášter Strahowský* (8 Kw.), jak na swém místě wyprawowáno. W tom stawu shledal jej nowý opat Lew z Bukšic, který po skončení wálek uweden byl do něho králem Albrechtem a biskupem Filibertem (1438), totiž co spáleniště a celkem pobořený.[34] Opat tento snad nejprwé uprawil poněkud zase kostel, ač sotwa dostatečně, ježto po smrti swé sám ani nebyl pohřben na Strahowě, nýbrž w kostele sw. Wíta na hradě. Nástupce jeho opat Jan z Heršteina (1445—1454) byl již pochowán *w kapli sw. Woršily* na půlnoční straně při kostele, kterau snad on byl obnowil. Z opatů pozdějších nejwíce se wynasnažil o nowau stawbu a úprawu Jan Starůstka (1470—1486), jenž za prwních let panowání krále Wladislawa wystawil jmenowitě dům *opatský*, kapli *sw. Šťastného a Zbožného*, kapli *sw. Kateřiny* wedlé hlawních dweří kostela a některé jiné budowy. Od něho byl roku 1474 zjednán také zwon na wěži nad tauto kaplí,[35] we které sobě potom zwolil pohřeb. Nástupci jeho za potomního času krále Wladislawa zdá se že byli méně přičinliwí.

Winnice náležející klášteru w samém jeho nejbližším okolí byly po wypuknutí bauří w zemi wesměs zabaweny od obce

[33] Připomíná se ponejprw roku 1491 w knize Hradčanské fol. 48.

[34] Exustam et in toto ruptam, prawí se w pamětech přidaných k nejstaršímu urbáři Strahowskému.

[35] O zwonu tom wiz nápis u Schallera. Beschreibung Prags. I 293. O kapli nachází se později zmínka w Starých letopisích českých (p. 249) k roku 1492, kterak totiž powětří „na Strahowě nad kaplau sw. Kateřiny wížku i s zwonem swrhlo“.

a prodány rozličným sausedům: později se pak klášteru aspoň s wětší část zase dostaly, a bývaly dáwány pod plat práwem zákupním, tak jmenowitě hlawní winnice nazwaná *pod palácem* a druhá *konventská*. Winnici nad sladownau w samé ohradě kláštera se zahradau při ní wykaupil opat Jan Hankamp teprw roku 1466 od tehdejšího držitele Lekše z Dlauhé třídy;[36] winnice pak pod proboštstwím (při č. 341), kterau někdy držel jistý mistr Hawel, pročež nazýwána jest také *Hawlowkau*, dána bywši od obce Pražské roku 1421 sausedu Malostranskému Barochowi, zůstala odtud od kláštera odcizena. Podobně winnice proti této ležící (č. 343, 344) w Klínku, *Kbelowkau* nazwaná dle někdejšího držitele Jana Kbela generalního vikáře arcibiskupství Pražského byla od obce na dwa díly rozdělena a jeden dán Mikulášowi Betlemskému (1421), druhý Ctiborowi krejčímu. Teprw roku 1488 tehdejší držitel její Konrád Šweikar, měšťan Staroměstský smluwil se o ni s opatem Janem z Plané, tak že podržel jí jen do dwau žiwotů, aby potom wrácena byla klášteru, jehož modlitbám se poručil.

Některé částky winnic těch byly obráceny w zahrady, chmelnice, štěpnice i také jen w pole. We winnici pod palácem měli roku 1459 dwa sausedé rozepři o meze swých podílů, w nichž w jednom, dolejším, nacházely se jabloně druhu nazwaného Michalátka, w druhém hořejším hrušky, nad štěpnicí tauto bylo pak trní, které se wztahowalo až ke zdi klášterské. Kdež se mezi Hawlowkau a Kbelowkau staupalo wzhůru na Petřín, jak i podnes wede cesta na spůsob schodů, nacházela se w prawo od ní studánka blíž od nynějších zadních dwířek zahrady klášterní, a wedla pěšina dále až k fortně skrz zeď nedaleko kaple sw. Wawřince, kterau se přicházelo k winnicím na wrchu Petřína.[37]

[36]) Poloha její popisuje se w knize winohradské roku 1466 fol. K 4: supra claustrum et subtus murum dicti claustri et supra braxatorium et valvam in dextra manu et cum orto eidem vineae contiguo.

[37]) Wztahuje se k tomu zápis w knize winohradské roku 1453 fol. M 29: Wenceslaus dictus Mlynek de minori parte emit vineolam desolatam et humuletum in orto ferali Strahowiensi supra fontem qui iacet sub Petrino in eodem orto ferali et super humuletum Petri

3.

Malá strana.

O Menším městě Pražském wyprawowáno jest na swém místě, kterak w bauřích roku 1419 a 1420 celkem obráceno bylo we spáleniště, a kterak během wálky potomní jen malá část jeho byla nuzně obnowena, tak že krom asi polowice rynku a ulice k mostu, které byly znowu wystaweny a obydleny, jinde jen sem tam některý domek zdwihal se mezi pustymi městišti. Po uwedení císaře Sigmunda w panstwí byl od neho wydán rozkaz, a hlasem biřicowým wyhlášen na trzích Starého, Nowého i Menšího města po tři dni dne 14. 15 a 17 Kwětna roku 1437, aby wšichni, kdož měli jaká městiště domu někdejších w tomto městě, do roka a do dne wystawili swé domy zase. Kdož by toho nedbal, dáwala se od císaře moc konšelům a obci, aby se w městiště takowá uwázali a s nimi naložili, jak by uznali za dobré. Ale pauhým rozkazem nedalo se w tom mnoho sprawiti. Již za krátkého potom panowání Sigmundowa a po jeho smrti byl nowý nepokoj w zemi a tudy opět nejistota, která nedáwala chuti k stawbám jak k jiným podnikům. Protož konšelé ještě dlauhý čas potom málo měli příležitosti k užití swobody sobě dané k rozdáwání paustek, aby se na nich nowě stawělo, až teprw za lepsích časů pod wládau Jiřího Poděbradského co spráwce zemského i co krále nastal žiwější ruch stawební, tak že do konce panowání jeho aspoň největší část Menšího města byla zase wystawena, za krále pak Wladislawa se w tom pokračowalo jen ještě w nejodlehlejších ulicích. Toliko byly domy dotud jen skrowné, a teprw za druhé polowice panowání Wladislawowa počalo se podobně jako něco dříwe na Hradčanech stawěti uhledněji a dukladněji, zwláště když i tu na blízku

Satae et penes semitam euntes ad porticum et ad vineam Srponis in dextra manu sc. O winnici Srpowic wiz níže w popise okolí Pražského

dworu králowského a nejwyšších úřadu zemskych obwykaly si bydliti mnohé osoby stawu panského a rytířského.[38])

Již za posledních let wálky s císařem Sigmundem konselé a sausedé Malostranští obraceli péči k wystawení znowu a uprawení farního kostela *sw. Mikuláše* we městě swém, který byl wypálen. Roku 1420. když se obywatelstwo Menšího města spěšně stěhowalo s wěcmi swými do Starého a Nowého města, odneseny byly také wěci kostelní, ornáty, klenoty i také peníze zádušní a dány ke schráně některým sausedům wáženějším, kteří peněz směli také zatím užíwati pro sebe. Bylo jich 21, a každý z nich jmenowitě měl dwě hřiwny stříbra za sebau. Roku 1430 byli wyzwáni k odwedení zase wěcí i peněz k obci, a učinili to wesměs krom některých nedoplatků, s kterými se jim ještě čekalo. Stalo se to nepochybně se wzhledem k nowému stawení kostela, kteréž se hned tehdáž zamýšlelo. Pod opatrowáním obce nacházel se k tomu účelu také odkaz 40 kop grošů, učiněný již za posledního času před bauřemi od sauseda Wawřince Nárožníka († 1418) na stawbu zwonice při kostele,[39]) a scházely se k tomu ponenáhlu též jiné důchody z odkazu a jiných zřídel.[40]) Roku 1434 Beneš od brány Strahowské saused odkázal 5 kop na wystawení oltáře w kostele sw. Mikuláše po lewé straně ke kůru jdauc, na němž měl malowán býti Kristus na kříži a kalich s hostií smočenau w krwi Kristowě. Roku pak 1436 Sezema z Hořešowic, písař desk dworských, poslední wůli swau určil polowici městiště sobě náležícího w rohu blíž kaple sw. Wácslawa na oprawení hřbitowa a školy sw. Mikuláše. Jiné odkazy připomínají se roku 1448 na stawbu a na oprawení kostela, téhož roku na zwon, roku 1464 na sklo ku kostelu sw. Mikuláše.

[38]) Bohuslaw Hasišteinský we swém popise Prahy klade sice ponenáhlé nowé stawení Menšího města wůbec teprw do času panowání Wladislawowa; ale určitější paměti w zápisích na domy we městské knize Malostranské z toho času se s tím nesrownáwají.

[39]) Paměti o tom w knize Malostranské při roce 1430 fol A 5. 6.

[40]) Roku 1431 byl od konšelů saused Matěj Berka pro cizoložstwí odsauzen ku pokutě 10 kop „pro aedificiis et structura ecclesiae nostrae".

z čehož sauditi jest, že se tehdáž zasazowala skla do oken zhotowených. Roku 1498 byl slit zwon a nejspíš také zawěšen na zwonici [41]) čili na wěži, o které se tehdáž a ještě několik let později stawělo. [42]) We stawbě kostela samého pokračowalo se, jak se zdá, s častými přestáwkami pro nedostatek prostředku, které wždy plynuly hlawně jen z odkazů dobrodinců. [43]) Konečně wšak předce aspoň roku 1502 již se dokonáwalo klenutí a kladl se krow nad ním. [44]) Nějakau wšak snad chybau w díle o několik let později krow se zbořil w prostředku, a učinil škodu na klenutí, kteréž proto roku 1512 musilo částečně býti obnoweno. [45])

O kapli čili kostelíku *sw. Wácslawa* opodál odtud dějí se zmínky (1434, 1479), dle kterých se zdá, že buď neutrpěla welkého spuštění nebo zase brzy byla uprawena; snad se jí užíwalo k službám božím, pokud nebyl farní kostel poněkud k tomu přispůsoben. [46]) Naproti tomu *radní dům* Malostranský, tudíž prostřed rynku stojící, od wypálení dne 4 listopadu roku 1419 zůstáwal po celý čas potomní wálky a ještě mnohem déle zkažen, a schudlá obec neměla prostředku k obnowení

[41]) Schaller, Beschreibung Prags. II 19.

[42]) W knize městské zapsán jest odkaz „na wěži k sw. Mikuláši“ r. 1497 (E 21), jiný pak roku 1502 (G 2).

[43]) Jeden z odkazů takowých roku 1497 (w knize městské E 21) zní „na kostel k faře naší, když by stawěli po časích“, jiný r. 1508 na 10 kop míšenských, „tak aby na každý rok dáwáno bylo po jedné kopě“, dle čehož předpokládalo se pokračowání we stawbě ještě na 10 let potomních.

[44]) Swědčí o tom odkaz kamenníka Františka z Drážďan dwau kop „super architecturam“ a jiný Wácslawa Kopanského z Wraního dwadceti kop „na wěži k sw. Mikuláši i na sklep“. (W knize městské F 36, G 2.

[45]) W knize městské nachází se roku 1511 (K 18) odkaz dwau kop míšenských „na krow sw. Mikuláše, kterýž se zbořil nad sklepem“, a jiný jedné kopy roku 1512 (L 5) „k sw. Mikuláši na klenutie“. S tím pak sauwisí zpráwa we Starých letopisech českých k témuž roku 1512 (str. 335): Toho léta klenuli kostel u sw. Mikuláše na Malé straně, prostředek.

[46]) Roku 1524 nachází se w knize městské (D 18) odkaz „k sw. Wácslawu na oprawení toho kostelíka“, což patrně se wztahuje teprw ku pozdějším nahodilým škodám.

jeho. Ze slitowání nad tím, jak se prawí w zápise o tom učiněném, poručníci Wácslawa z Bítowa, někdy písaře městského († před r. 1433), darowali obci roku 1436 dům po něm pozůstalý w pořadí na polední straně rynku (č. 271), jenž odtud slaužil za dům radní, s powinností toliko, aby z toho domu ročně dáwali kopu grošů na olej k lampě w kostele sw. Mikuláše. Teprw r. 1453 byli od purkmistra a raddy zwoleni úředníci z konšelů a z obecních ke stawení býwalé radnice, ale nebyla wíce obrácena ku předešlému účelu, nybrž po wystawení prodána roku 1479 Janowi bečwáři z Klatow. Na začátku 16. století byla nazýwána domem Čejkowským, dle tehdejšího majitele Wácslawa Čejky (1510—1518).

Na městišti wedlé staré radnice proti kostelu sw. Mikuláše připomíná se domek co znowu zase wystawený r. 1454; tři městiště na druhé straně radnice blíž kaple sw. Wácslawa zůstáwaly wšak pusty do roku 1479. *Škola* wypálená snad byla brzy po wálce znowu wystawena, ale slaužila později za dům kněžský čili *faru sw. Mikuláše* (1477). *Huť uhlířskau* wedlé ní ujala obec roku 1430, ale přiřkla práwo k ní zase roku 1437 měštce Marketě Šidlowé proti zaplacení útrat na wystawení jí znowu wynaložených. Opodál odtud na druhé straně od kaple sw. Wácslawa, totiž na straně wýchodní, konšelé roku 1499 dali městiště k wystawení domu a *kuchyně* k waření a pečení na prodej s práwem wýhradným k tomu Marketě manželce Jana Kudrnáče za roční plat dwau kop míšenských. Wyminěno přitom, aby udělala zahrádku od kůru a zdi kostelíka sw. Wácslawa na sedm neb osm loket, aby k němu nebyla dopuštěna žádná nečistota. Týmž práwem držeji „nowau kuchyň“ potomní její nástupci. „*Stará kuchyně*“, která bezpochyby předtím požíwala toho práwa, připomíná se ještě r. 1513 w prostředu rynku dále odtud w stranu wýchodní. W *masných krámích* prostřed rynku nacházeli se již r. 1439 mezi řezníky někteří nemající staršího práwa k nim, pročež wyjednáno s nimi, že musili platiti po groši každý týden k obci za užíwání jich do wůle obce. W jedné řadě masných kramů nacházelo se jich wšech sedm, jak jindy býwalo již

aspoň roku 1460, a nejspíš také druhá řada byla asi téhož času úplná. Blíž jich na straně jižní připomínají se *krámce kokyňské* ponejprw roku 1467. Z desíti pak někdejších domků při kostele sw. Mikuláše, kterým se říkalo *w krámcích*, stály tři již zase roku 1431 (č. 5), i nejspíš také čtwrtý (č. 4) w rohu blíž kostela na jižní straně toho ochozu, s *kowárnau* a wyhní, ježto jej roku 1433 od poručníků dáwného držitele Martina kowáře kaupil Wácslaw Wakula kowář. Konšelé powolili mu roku 1436 přistawiti k samé zdi domku tři slaupy dřewěné k pewnějšímu podepření jistbičky w něm. Později připomínají se některé domy také dále w témž pořadí na jižní straně od kostela sw. Mikuláše podél zdi hřbitowa, mezi nimi pak kdesi také *škola* tam přenesená. Na druhé straně ochozu toho, obrácené proti masným krámum, usadil se teprw r. 1446 struhař, wyžádaw si městiště od konšelů (č. 5) k dělání a prodáwání prken. Wedlé něho stály roku 1448 dwa domky blíž ke zdi hřbitowa (č. 3. 4): z ostatních wšak tří městišť zůstáwalo jedno pusté až do roku 1456, ostatní dwě mnohem déle.

Z domů na čtyrech stranách *rynku* byla do času přijetí císaře Sigmunda za krále znowu wystawena sotwa třetina, ostatní zůstáwaly paustkami wětším dílem až do času po dobytí Prahy Jiřím Poděbradským (1448) a některé ještě mnohem déle: přitom pak wětší část domů wystawených ještě během wálky před přijetím Sigmunda nacházela se w dolejší čili wýchodní části rynku; w hořejší pak wíce zůstáwalo paustek. Tak zejména w pořadí od ulice z rynku k Újezdu až k rohu do ulice Mostské stály do roku 1430 již tři domy zase wystawené, a o čtwrtém stawělo se (č. 270); pátý řečený *„u tří králů"* (č. 269) byl ještě roku 1431 prázdným městištěm; co dům znowu wystawený připomíná se teprw roku 1468. Mezi těmito domy nacházela se *nowá radnice* darowaná obci po Wácslawowi z Bítowa (č. 271). Konšelé užíwali jí k úřadowání swému a ke schuzím raddy i obce 42 let, mezi kterýmž časem byla nákladněji uprawena. Roku wšak 1478 prodali dům ten za 105 kop, zřídiwše zatím nowau radnici na rohu wýchodní strany rynku, která se tu odtud zachowala déle než tři sto-

letí (č. 35). Byl to dům někdy pánů z Michalowic, který wypálen jako wšecko w jeho sausedství, také po skončení bauří a wálek zůstáwal majetkem tohoto rodu panského. Roku 1432 přebýwal w něm někdejší písař desk dworských Sezema z Hořešowic, ale musilo to býti jen w nějakém saukromém bytu zřízeném w sutinách jeho: neboť i potom nazýwá se wždy jen domem pustým: a co pauhé městiště kaupen jest pro obec roku 1478 za 35 zlatých uherských od pana Jana Towačowského z Cimburka, dědice pánů z Michalowic po wymření rodu jejich. Pro potřebu obce co dům radní musil wšak brzy býti uprawen, když radnice předešlá (č. 271) byla téhož roku prodána.

W pořadí wedlé domu pánu z Michalowic jmenují se roku 1424 tři paustky, z nichž jedna byla zase wystawena někdy před rokem 1454 (část č. 36), druhá již roku 1426 (č. 36), třetí (část č. 37) někdy před rokem 1444. Pusté městiště welkého domu w rohu do ulice k mostu rozdělili konšelé roku 1431 na tři díly mezi dědice někdejšího držitele jeho Jana Knoblaška šewce, z nichž dwa prodali tyto podíly swé ještě téhož roku, třetí teprw po 10 létech (1441), i wystaweny jsau tu odtud tři domy, dwa menší (část č. 37 a č. 38) a jeden wětší nárožní (č. 39, 40, 41).[47])

W pořadí na půlnoční straně rynku od rohu proti sw. Tomáši až k ulici nynější Pětikostelské byly roku 1427 tři paustky (č. 518, č. 7, č. 7), a wedlé nich snad jeden dům w rohu hořejším (část č. 6), který se co wystawený připomíná aspoň roku 1436. Na ostatních třech paustkách stawělo se nejdéle do roku 1445. Wšecky čtyři domky, z počátku nepatrné, wzrostly pak do počátku 16. století w stawení znamenitá. Dolejší dům nárožní byl roku 1499 kaupen od slowutného Jarose ze Sowojowic a ze Stranowa,[48]) který jej wšak již roku 1500 zase prodal; od nowého pak držitele Štěpána měšečníka jest roku 1501 část domu odprodána, tak že odtud bylo pět domů w tom

[47]) O welkosti domů saudíme zde i jinde nejwíce dle kupních cen jejich, kteréž se udáwají w knihách městských.

[48]) Wiz o něm w díle VII str. 329.

pořadí. Týž Štěpán měšečník prodal potom roku 1502 dům nárożní panu Tímowi z Koldic na Krupce, který jej wšak již zase prodal roku 1503. Dům odtud w pořadí třetí (část č. 7) nazýwal se *Bašta* čili na Baště,[49] a náležel od roku 1515 paní Żofce ze Wšehrd, manželce rytíře Mikuláše Hisrle z Chodu, kterýž jej potom roku 1519 nákladněji wystawil do wětší wýše i s *laubím* při něm.[50] Nárožní dům na hořejší straně (č. 6) náležel od roku 1488 místopísaři zemskému Štěpánowi, později až do roku 1502 slawnému básníkowi panu *Bohuslawowi Hasišteinskému* z Lobkowic. Wzadu za těmito domy w uličce postranní připomíná se teprw roku 1458 w roze hořejším (č. 6) dům někdy Martina písaře desk dworských, jejž on toho roku prodal Ondřejowi synu maršálka dworského Jakuba z Kochanowa za čtyry kopy, z čehož sauditi jest, že to byl na ten čas domek nepatrný. Wedlé něho připomíná se ještě tehdáž *farní dům* sw. Mikuláše (č. 7), wšak nepochybně opuštěný, ježto se obydlí kněžské nacházelo již jinde. Roku 1518 někdejší tato fara sw. Mikuláše náležela wládykowi Wácslawowi Donatowi Přínskému.

We druhém pořadí domů na půlnoční straně rynku, kdež se nyní nachází králowské místodržitelstwí, byly tři někdejší domy pusty do let 1452 až 1459, a jen w rohu hořejším (č. 203, 204, 202, 182) stál čtwrtý, wšak jen skrowný domek již roku 1432. Na městišti druhém od dolejšího konce jsau potom roku 1453 wystaweny domy dwa, tak že se po wystawení také na ostatních dwau paustkách čítalo pět domů, wšecky pak za panowání krále Wladislawa ještě před koncem 15. století byly wystaweny wznešeněji, tak že náležely mezi nejwětší domy na Malé straně. Dolejší nárožní kaupil roku 1487 od sauseda Jana Petržilky zeman Bawor Podmoklsky z Prostiboře a na Chwatěrubích, prodal jej wšak zase roku 1492. Druhé tři domy wedlé nacházely se delší čas w rukau šlechtických. Prwní totiž kaupil roku 1504 zeman Wáslaw Roztocký z Teplé od sauseda Jiříka Sediwka, od něho potom Šimon Trhlawský z Ja-

[49] Ponejprw roku 1496.

[50] Zapis o tom w knize městské toho roku O 11.

woré (1511), od wdowy tohoto Wácslaw Zachar ze Chwojence (1519), a od toho Prokop z Ostroměře (1523). Druhý, řečený *u černé pawláčky*, kaupil roku 1500 pan Wilém Zub z Landšteina na Friešteině, po němž jej držel pan Wácslaw z Landšteina, tuším syn jeho, do roku 1510. Třetí se nazýwal *u bílého měsíce*, a kaupil jej roku 1492 slowutný Wácslaw Šatny z Brodce, od něho roku 1498 paní Ziguna hraběnka z Ortemburka a na Tachowě, od této pak paní Johanka Zwiřeticka z Wartenberka (1503), která jej držela, pokud známo, ještě roku 1521. Hořejší dům nárožní, někdy Sobíkowský (č. 204, 203, 202 a 182) byl roku 1489 odprodáním od tehdejšího držitele Jakuba koláře rozdělen na tři domy, z nichž dwa šly do rynku (č. 204 a č. 203), jeden pak do zadu w krátké uličce ke schodům zámeckým (č. 202 a 182). W zadu za dolejším nárožním domem připomíná se we druhém roze nynějšího stawení místodržitelstwa již roku 1430 dům čili spíše nějaký malý pozůstatek domu pobořeného, jejž pozdeji roku 1487 kaupil slowutný Ambrož Mulfar z Minic, písař z kanceláře královské. Od něho potom rozšířen jest přikaupením zadní části nárožního domu z rynku (1499) a bezpochyby wznešeneji wystawen.

Na západní straně rynku, kterau nyní zaujímá stawení wojenského welitelstwí (č. 258), stál roku 1434 jediný z někdejších pěti domů w rohu ulice Strahowské, řečený *u bílého nedwěda*, ostatní čtyři byly paustkami. Na dwau z nich byly wystaweny malé domky teprw roku 1450; třetí byla prázdná ještě roku 1477; poslední pak w kautě při straně polední, poskytla místo domku rowněž jen malému asi roku 1442. Teprw později, dílem za krále Jiřího, dílem za prwních let krále Wladislawa byly tu domy něco wětší. Dum u bílého nedweda, který později wynikal nad jiné, kaupil roku 1500 wládyka pan Wácslaw Litewský ze Swinař, a od něho roku 1516 pan Jindřich Kornhauzský z Kolowrat a na Kwíci; po jeho pak smrti prodán jest od dědiců místopísaři králowstwí českého Wácslawowi Robnhápowi ze Suché (1521). Wedlé něho držel druhý dům tudíž od roku 1520 wládyka Delfin z Haugwic.

tehdáz heitman hradu Pražského: třetí pak dům byl páně Henrychuw *z Plawna* (1504—1520 i něco dříwe a pozdéji).

Od řečeného kautu, kterým se zapadní strana rynku končila, nacházelo se na strane polední ještě do roku 1452 šest městišť pustých wedlé sebe, z nichž některá zůstáwala pustá také ještě deset let potom. Mezi nimi dům někdejší *u žernowů* (č. 262) wystawen byl znowu teprw mezi léty 1460—1466, a nazýwal se pozdéji *u beránka* (1523). Ob jeden dům wyše od něho stál již dříwe (1452) malý domek, jejž potom roku 1484 od Jana sítaře kaupila měštka Staroměstská Swata wdowa a wěnowala jej pro chudé, odkudž nazýwán w časích potomních *špitálem Malostranským* (č. 260). Doleji w témž pořadí nacházely se čtyři domy již wystawené roku 1430 neb nejdéle 1434, mezi nimi jmenowitě dům nazwaný *u zlaté štiky* (ad aureum luceum) (č. 264) a welký dům nárožní s piwowárem při uličce z rynku k Újezdu (č. 267). Ne-li již w době předešlé, aspoň již we druhé polowici 15. století domy w tomto pořadí, jakož i w pořadí dalším, wýše popsaném, odtud až k ulici mostské, měly swé *podlaubí*.[51])

W ulici k mostu byly na straně polední wšecky domy již znowa wystaweny do příjezdu císaře Sigmunda, wyjma snad jediný (č. 275), který byl roku 1432 ještě paustkau, co dům pak ponejprw se určité připomíná teprw roku 1467, ač jisté stál dříwe. Nazýwal se *u stříbrné růže* (1492), a byl jeden z nejwětších w tom pořadí, jakož podobně také hned prwní od podsíně z rynku (č. 273), nazwaný *u kopáče* (1448), a jiný řečený *u stříbrné štičky* (č. 277, 1521). Welký swobodný dům někdy páně Krajířuw w roze proti domu Saskému náležel newíme od kterého času znamenitému sausedu Diwišowi z Ejzíře: od něho wšak byl r. 1447 rozdělen odprodáním dílu Janowi prowazníkowi (č. 281, 282), který brzy potom zas od toho díl odprodal (č. 281) a podržel toliko díl práwě w rohu stojící (č. 282).

[51]) Wyswitá to aspoň ze zmínky o domě prwním wedlé ulice mostské (č. 272) roku 1480 w knize městské (fol 124), kdež nazýwá se nárožním, což jediné wztahuje se k tomu, že zde podsíň činila wýstupek, jak jest widěti podnes.

tak že tu odtud byly tři domy, wšecky dosti welké. Dům, který Diwiš z Ejzíře podržel (č. 299, 280), přešel po něm na příbuzného, snad synowce jeho, Jana Fránowa z Ejzíře, a po něm (1464) na wdowu téhož Kateřinu a syna Bohuslawa. Roku 1475 a potom až aspoň do roku 1501 držel jej zeman Erhart z Daupowa, nabyw ho nejspíš kaupí. Později pak byla majetnicí jeho paní Apollena z Huti čili Apollena Hutská z Dřiní, wdowa slawného práwníka Viktorina Kornelia *ze Wšehrd* (1522), kteráž jej roku 1526 prodala ponejprw pod šos městský, tak že se odtud sprawowal knihami městskými místo desk zemských.

Dům Saský (č. 55) w rohu proti domu Krajířowu čili potom Jana prowazníka náležel powždy obci Staroměstské, a tím roku 1419 a 1420 zustal zachráněn od spuštění jakožto tehdáž důležité stanowiště wojenské. Malý domek za ním wšak wedlé brány mostské (č. 56) byl paustkau až do roku 1452. Konšelé Malostranští jej toho teprw roku dali Kunšowi šewci, aby si jej znowu wystawil.

Také tři domy proti domu Saskému za domem Krajířowým (č. 283, 284 a 285) w krátké ulici wedaucí ku klášteru *Matky boží* konec mosta, již na půdě téhož kláštera stojící, zůstáwaly delší čas pusty. Prwní z nich (č. 283) převor a konvent propůjčili roku 1458 Křížowi kožišníkowi k postawení a zdělání za roční plat.

Kostel a klášter sám, wypálený a rozbořený roku 1420, zustáwal dlauho w tom stawu, a jen ponenáhlu byl oprawowán, nikdy pak wíce nepowznesl se ku předešlé wznešenosti. Z kostela jmenowitě byl jen někdejší kůr připrawen zase pod krow; když pak při welkém ohni roku 1503 wyhořel, sklenut byl teprw zase roku 1519. Za příbytek kommendatora slaužil toho času dům na půlnoční straně od kostela proti domu Saskému, jindy pronajímaný (č. 286),[52] za nímž *lázeň* připomíná se již zase co stáwající roku 1430. *Mlýn* klášterský blízko ní (č. 489), spálený a zkažený, převor a konvent r. 1463 propujčili Janowi Labutskému nožíři, aby jej sobě znowu wystawil a užíwal ho za

[52] Zmínka o tom w listině archivu téhož kláštera roku 1480.

roční plat prawem zákupním; později pak roku 1521 postaupili také paustky wedle mlýna tohoto (č. 487, 488) slowutnému Janowi Žabowi k wystawení domu, s wyminěním, kdyby ho klášter někdy zase k bytu swému potřebowal, aby jej od něho kaupiti mohl. Také městiště, na kterém někdy stála *škola* proti kostelu, téhož roku 1521 postaupeno bylo sausedowi, který měl domek wedlé ní (č. 482), aby jej sobě rozšířiti mohl až ke zdi zahrady přeworowy, začež on wystawil nowau školu na jiném místě.

W *ulici mostské* na straně sewerní byly domky řečené *w krámcích* welmi záhy znowu wystaweny, tak že některé se připomínají zase již roku 1427, jiné nejpozději roku 1436. Bylo jich od mostu až k uličce, kde se krámce končily, dohromady dwanáct (č. 49—58). Z počátku nazýwají se w knize městské prawě jen domky neb chyšemi nebo pauze krámci; ale později wesmes byly wystaweny wětší, tak že měly ceny w poměru k malému prostranstwí welké. Patrně pocházelo to z dobrých obchodních a řemeslnických žiwností, které se w nich dařily. Jeden z těch domů (část č. 51) kaupil roku 1522 zeman Wácslaw Donat z Téchlowic, k jehož žádosti konšelé roku 1523 dali odkliditi krám před ním stojící, jenž se mu widěl býti k ohyzdě, za jistau náhradu ročním platem. Něco déle zůstáwaly paustkami čtyři domy někdejší w tom pořadí od konce krámců až k ulici wedaucí k sw. Tomáši. Nárožní z nich wedlé této ulice (č. 45) wynikal welikostí nad jiné, ale teprw od konce 15. století.

Ze šesti domů po prawé straně ulice k sw. Tomáši stál do roku 1432 jen na místě jednoho z nich, od rohu čtwrtého, jindy welkého, domek malý nazwaný *Kačerowský*, dle někdejšího majetníka Mauritia Kačera písaře desk zemských. První z někdejších domů těchto w rohu wedlé wchodu do někdejšího dworu arcibiskupowa byl pustý do roku 1460, druhý do roku 1458, třetí do roku 1457, we kterémž městiště to rozděleno a wystaweny na něm dwa domy, z těch pak jeden později rozdělen ještě zase na dwa (1489). Za domem Kačerowským dále ptaue k sw. Tomáši byla dwě městiště prázdná až do času

krále Ladislawa. Na prwním z nich byl wystawen mezi léty 1453 a 1455 malý dům, při němž se odtud nacházela některý čas porázka čili *šlachtáta* (asi do roku 1474); druhé w rozc proti sw. Tomáši wedlé fortny tamější (č. 34) dali konšelé roku 1456 k wystawení Matějowi Kožiškowi šewci; byl to odtud také jen domek malý. Dům Kačerowský byl později bezpochyby nádherněji wystawen; nazýwáť se roku 1488 domem knížete, náležeje tehdáž snad některému ze synů krále Jiřího; potom pak připomínají se co držitelé jeho pan Jan z Šumburka (1493), paní Jencowá (1511—1522), bezpochyby wdowa někdejšího nejwyššího purkrabí Jence z Janowic, konečně (1525) týž pan Wácslaw Hisrle z Chodu, jenž byl krátce předtím držitelem domu řečeného na Baště. Sausedem paní Jencowé w domě wedlejším, na straně k sw. Tomáši, byl tehdejší místokomorník králowstwí českého Mikuláš Bryknar z Brykšteina (1514—1522), potom pan Wolfart Planknar z Kyšperka, od něhož kaupila dům ten roku 1525 paní Beatrix z Kolowrat.

Za dwojím pořadím domů w ulici mostské a w ulici k sw. Tomáši skrýwaly se opuštěné sutiny welkého *dworu arcibiskupowa*, wypáleného a rozbořeného w roce 1419, s nímž nestala se žádná změna k lepšímu po celé 15. století. Zahradu uwnitř dwora darowala spojená obec Starého a Nowého města roku 1421 Ondřejowi sladownikowi. Kdysi pak mezi léty 1497 a 1501 byl zahražen někdejší hlawní wchod do domu arcibiskupského z ulice k sw. Tomáši wystawením domu na místě při něm (č. 44).[53])

Klášter *sw. Tomáše* i s kostelem slawným po wypálení roku 1420 rowněž dlauho zůstáwal spuštěn. Také při něm zahrada byla roku 1421 darowána od obce Pražské sausedowi jednomu, Witkowi Stříbrnému, ale po nawrácení klášterníků do Prahy zase jim nawrácena. Pomocí dobrodinců rozličných, zwláště ze sausedstwa Malostranského, paustewníci řádu sw. Augustina jen ponenáhlu oprawowali stawení, aniž říci lze, jak daleko

[53]) Roku totiž 1497 nazýwá se w knize městské dům w lewo od tohoto wchodu ještě posud nárožním (in acie); roku wšak 1501 již se uwodí dwa domy wedlé něho po každé straně jeden.

w tom dospěli do konce 15. a do začátku 16. století. Odkaz jeden k sw. Tomáši „na oprawu toho božího domu“ zapsán jest do knihy městské ještě roku 1524, jiný „do kaply sw. Doroty panny u sw. Tomáše“ roku 1520, a odkaz 60 kop míšenských „na pozlacení archy“ roku 1518. W předešlé spusobě nebyl wšak kostel obnowen nikdy wíce. Roku 1499 ponejprw připomíná se kaple sw. Barbory (někdy sw. Filippa a Jakuba) na swém nynějším místě a w ní oltář sw. Petra a Pawla.[54])

Z někdejších domů, které stály za klášterem od zadních wrat jeho při zahradě a piwowáru až ke bráně Písecké, byl do roku 1434 wystawen jen jeden docela malý domek od Erazima šewce, hned wedlé domu na Korábce; ostatní byly paustkami při nejmenším do roku 1459. Welký dům někdy podkomořího w přední části nynějšího Waldšteinského paláce držel roku 1432 saused Malostranský Mikuláš Haužwa, který byl toho času rychtářem Mělnickým; ale w jakém stawu se dům nacházel, byw rowněž wypálen roku 1420, není nám známo. W pozdějších časích nazýwán byl *Wápennicí*, a nacházela se při něm skutečné wápennice, náležející do roku 1517 wládykowi Wácslawowi Slezákowi z Kbelska,[55]) potom jinému wládykowi Wácslawowi Tatausowi z Wraného. Malý někdejší domek mezi ním a branau Píseckau připomíná se teprw zase roku 1472, a byl později wětší.

Na druhé straně *ulice Písecké* stály proti klášteru sw. Tomáše do roku 1434 jen dwa domy dosti malé (č. 11 a č. 15); ostatní zůstáwaly ještě dlauho potom pusty. Prwní w pořadí od uličky za domy w rynku (č. 10) a tak též třetí a čtwrtý (č. 12, č. 13) byly wystaweny teprw po roce 1455, pátý (č. 14) roku 1462, sedmého městiště pusté (část č. 16) bylo od konšelů darowáno roku 1448, a wystawen na něm jen malý domek;

[54]) Lib. Erect. XIII fol. 119.

[55]) W zápise w knize městské roku 1518 (N 27) nazýwá se „wápennici Slezákowau někdy, ale již nyní pana Wácslawa Tatausa“. Nepochybně wšak Slezákem tím rozumí se Wácslaw Slezák z Kbelska, jejž od roku 1517 nacházíme w držení nedalekého odtud domu č. 16), o němž wiz doleji.

osmé městiště w rohu na druhém konci pod kostelem sw. Ondřeje darowali konšelé k stawení teprw roku 1457. a předce zůstáwalo i potom pusto až do roku 1473; potom byl tam postawen dům dosti welký (druhá část č. 16), wedlé něhož wzadu na rynečku pod sw. Ondřejem na paustce dotud zůstáwající ještě jeden malý domek (č. 16) wystawen byl teprw roku 1480 neb 1481. W době krále Wladislawa některé z těchto domů déle neb kratčeji náležely osobám wyšších stawu. Tak hned první nárožní (č. 10) kaupil sobě roku 1494 zeman Jeronym ze Skuhrowa, místokomorník králowstwí českého, od něho potom (1497) jiný zeman Ješek ze Strojetic. Kaupí od tohoto dostal se (1499) Kateřině z Pakoměřic, wdowě slowutného Jindřicha Hostiwického, a snad dědictwím po ní Dorotě ze Straškowa, kteraž jej roku 1502 prodala Sigmundowi Pašinkowi z Trojanowic. Po něm zdědil jej bratr jeho Petr Pašinka z Trojanowic, od něhož teprw zase prodán jest sausedowi Ondřejowi malířowi (1517). První dwa domy wedlé tohoto (č. 11 a č. 12), které již od roku 1455 měly společného majetníka, kaupil roku 1487 pan Jan z Homberka od znamenitého sauseda Mikuláše Ráje, a po něm držel je pan Oldřich z Homberka (1502—1506), wrátný králowský, s manželkau swau Marketau z Chřenowic,[56]) kteraž je prodala roku 1506 klenotníkowi Hanušowi Portowi. Od něho kaupil toliko první z těchto domu (č. 11) týž zeman Sigmund Pašinka z Trojanowic, jenž držel dům nárožní (1511). Bratr jeho Petr prodal jej potom písaři radnímu Menšího města Jakubowi Lwíkowi (1519). Dum w pořadí čtwrtý (č. 13) kaupil roku 1487 zeman Hlas z Kamenice. Po něm jej držel některý čas jiný zeman Stanislaw z Pawlowic, od něhož kaupil jej roku 1497 Zibřid ze Strojetic, a jeho dědicem nepochybně byl Hrdislaw ze Strojetic, kterýž jej roku 1506 prodal ponejprw zase sausedowi, Jiřímu Šediwkowi řezníku. Dum pátý (č. 14) držel jen krátký čas zeman Nikodem ze Žlunic, jinak z Přemyšlene (1486—1487), potom opět Sigmund z Trojanowic wýše zmíněný (1494—1498). Nárožní pak dům na druhém konci, proti ko-

56) Srow. o ní str. 15.

stelu sw. Ondřeje (č. 16), kaupil roku 1488 zeman Jan Stawský ze Staw, po němž jej zdědil syn jeho Jindřich (1491). Od poručníku sirotku jeho byl dům prodán (1495) témuž zemanu Stanislawowi čili Staňkowi z Pawlowic, který držel prwé jiný dům w tom pořadí, jak wýše zmíněno. Od něho kaupil jej Bohuslaw Wrchota ze Slatiny (1504), po němž dostal se neznámého roku sausedu Staňkowi kamenníkowi, ale již roku 1517 opět šlechtici Wácslawowi Slezákowi z Kbelska, od něho potom prodejem panu Jiříkowi Osowskému z Adlaru (1522), kterýž jej držel do roku 1526.

Spustlá zustawala dlauho také nynější ulice Pětikostelská s Píseckau sauběžná od kaple *sw. Martina* až ku kostelíku *sw. Ondřeje*, kteréž se oba zachowaly, ač newíme za dlauhý čas, w jakém stawu. Po prawé straně, přicházejíc od rynku, připomínají se na místě nynějšího welkého domu zemského (č. 176) nejprwé dwa malé domy teprw roku 1471 hned od rohu za kaplí sw. Martina; třetí byl paustkau až do roku 1489; za ním byla paustka, kterau konšelé darowali roku 1467 i wystawen na ní domek nepatrný. Kaupil jej wšak později pan Jan z *Raupowa*, hofmistr králowský, a přikaupiw k němu roku 1489 paustku wedlejší práwě zmíněnau, wystawil nepochybně tehdy teprw na místě tom dům wětší. W rohu wedlé něho proti sw. Ondřeji byla paustka ještě do roku 1470, na níž potom nepatrný domek se wyskytuje teprw od roku 1479.

Na lewé straně této ulice nacházel se w rohu nad kaplí sw. Martina malý domek, o němž jest prwní zmínka teprw roku 1466 (č. 177). W ostatním pořadí od něho až ku kostelu sw. Michala byly samé paustky i přes celý čas panowání krále Jiřího, mezi nimi také spáleniště domu někdy pana Oldřicha *Zajíce* z Hasenburka (č. 174), a teprw za panowání krále Wladislawa počalo se i tu stawěti. Zmíněný dům nárožní (č. 177) byl později nazýwán *Bělehrad* (1505), a náležel od roku 1512 wládykowi Janowi Merklinskému z Merklína, potom kaupí od něho (1515) zemance paní Ofce z Kunstdorfa, manželce Wácslawa Donata z Těchlowic, wšak jen do roku 1519. Wedlé něho kaupil dům druhý (č. 175) roku 1486 týž pan Jan z *Rau-*

powa, tehdáž nejwyšší písař zemský a později hofmistr, který měl také na protější straně dům zmíněný. Třetí dům někdejší pánu *Zajíců* (č. 174) zustáwal ještě wždy paustkau, pokud wíme, aspoň do roku 1503. Čtwrtý (č. 173) kaupil roku 1488 pan Habart z Říčan, po němž newíme kdy a jakým spusobem dostal se klášteru sw. Tomáše, od něho pak potom kaupil jej zeman Petr z Borotic (1502). Pátý (č. 172) náležel od roku 1492 slowutnému Štěpánowi Andělowi z Ronowce, aspoň do roku 1508, šestý (část č. 171) powždy rozličným sausedum, sedmý pak (část č. 171) již od roku 1487 zemanowi Zdeňkowi Lísowi z Němčic, později panu Oplowi (1513—1519).

O kostele *sw. Michala* pod hradem Pražským čili *pod waly*, jenž stál dále w tom pořadí wedlé domu posledně zmíněného, wíme skoro tak málo jako o malých kostelích čili kaplích sw. Martina a sw. Ondřeje. Poněwadž býwal někdy farním, připomíná se i w této době hřbitow při něm, a také se na něm pochowáwalo posud, wšak pod spráwau duchowenstwa při kostele sw. Mikuláše, ježto faráři při něm již dosazowáni nebyli. Roku 1481 konšelé dali některá městiště okolo něho, k záduší jeho náležející, Janowi Lýskowi řezníkowi pod plat, jejž měl rowněž odwáděti ku kostelu sw. Mikuláše. Že se w něm konaly služby boží, wychází na jewo z rozličných odkazů k němu, jakož zwláště z odkazu sauseda Wáclawa Motyčky roku 1513 na kalich a na ornat. Roku pak 1524 nachází se w knize městské také odkaz „na oprawu toho božího domu“, což swědčí o nejaké tehdejší stawbě při něm.

Za hřbitowem sw. Michala pod samými waly hradu Pražského byla ještě jedna paustka (č. 170), kterau konšelé r. 1471 dali sausedowi Janowi Kubířowi, a odtud stál tu malý domek. Odtud w prawo w pořadí domu, které tu někdy stály na půlnoční straně rynečku u sw. Ondřeje čili nynějšího náměstí Pětikostelského a dále w prodlaužení ulice Písecké až ku Písecké bráně, zůstáwalo wšecko pusto až do roku 1450. Teprw toho roku byl tam wystawen zase jeden malý domek (část č. 163), a za prwních dwadcet let potom ještě pět jiných, wše w řečeném prodlaužení ulice Písecké (po jednom totiž w létech

1456, 1458, 1459, 1461, 1469). O jiných počínají se zmínky teprw od roku 1482 a později, tak že jich na začátku 16. století w celém pořadí tom stálo 13; nejdéle zůstáwala mezi nimi paustka někdejšího domu pana Mikuláše *Zajíce* z Hasenburka, ještě roku 1511 a nepochybně i později, hned proti kostelu sw. Michala. Za ní w kautě proti zmíněnému domku někdy Kubířowu zastrčen byl dům obstojné welikosti (č. 165), který se ponejprw připomíná zase roku 1493 a náležel od r. 1495 matce wýše zmíněného zemana Zdeňka Lísy z Němčic, po ni pak (1497) jemu samému, který měl na protější straně dům wedlé samého kostela sw. Michala (č. 171). Dle něho nazýwal se i později domem *Lísowským*, náležel pak někdy po roce 1510 Linhartowi z Aušawy, synu proslulého Albrechta Rendle z Aušawy, kterýž jej roku 1518 prodal wládykowi Wolfowi Žďárskému z Chrastu a na Žďáře. Ostatní wšecky tyto domy byly malé, wyjma dwa blíž brány Písecké, z nichž jeden (č. 159?) nazýwá se roku 1515 domem páně *Černínowým.*

Dílem od roku 1488, dílem teprw od roku 1501 připomíná se řada šesti malých domků pod samými waly hradu Pražského w kautě za domem Lísowským práwě zmíněným, které snad také již stáwaly za starší doby, ale nemáme o nich zmínek starších (na místě nynějších čísel 169—166). — O někdejším domě řečeném *w Kokotkách* prostřed rynečku pod kostelem sw. Ondřeje neděje se zmínka toho času.

Také w ulici uzké nad kaplí sw. Martina, řečené nyní Thunowské, kterau se přicházelo ku *kamenným stupňům* wedaucím na hrad, a podél stupňů stawělo se pozdě teprw. Z dwanácti asi domů, které tu stáwaly po prawé straně, nacházelo se znowu wystawených zrowna jen asi polowice, které se ponejprw zase připomínají za panowání krále Jiřího w létech 1463 až 1469; ostatní zůstáwaly ještě i tehdáž pusté, mezi nimi jmenowitě městiště welkých někdejších domů biskupa Litomyšlského (č. 183) a biskupa Olomauckého (č. 180). Za panowání wšak krále Wladislawa celá řada domů těchto se zase wyplnila a mezi nimi nacházely se i některé domy zna-

menité welikosti, což přičísti sluší blízkosti hradu co obnoweného tehdáž sídla králowského. Nad jiné wynikal znowu dům někdy biskupa Litomyšlského, znowu totiž wystawený nejwyšším kancléřem Janem z Šelnberka, jemuž zápisem králowským byl se dostal a náležel mu, pokud známo, aspoň od roku 1485 i s druhým domem pod ním (č. 181), pročež nazýwán byl také prostě domem kancléřowým nebo i kanceláří králowskou.[57] Při nejbližších dwau neb třech domích nad ním nacházely se winničky na stráni hory zámecké, která w těch místech nazýwána byla tehdáž *Kawčí horau* (latině také mons picarum).

Níž stupňu zámeckých čili po lewé straně od nich jdauc ke hradu byl w pořadí někdejších domů, které se zadem dotýkaly domů w ulici Strahowské, nyní Ostruhowé (č. 200—193), jeden domek nárožní (č. 200) při krátké uličce z rynku wystawen aspoň již roku 1442, a w zadním rohu téhož pořadí (č. 193) rowněž domek ještě menší, pokud známo, asi r. 1459; ostatní městiště zůstáwala wšecka prázdna až do panowání krále Wladislawa, a wětším dílem stawělo se na nich teprw od roku 1498. Na začátku 16. století stálo tu wedle sebe asi 11 domů, wesměs malých krom jednoho (asi č. 195), jenž od roku 1495 náležel bohatému kupci Augustinowi, od něho pak roku 1501 prodán byl panu Wáclawowi z Teplé, jinak Roztockému.

W *ulici Strahowské*, jakožto jedné z hlawních ulic na Malé straně, bylo již w létech wálky až do přijetí císaře Sigmunda za krále wystaweno dewět domů a jeden piwowar, z nichž pět na prawé (č. 207, č. 208, č. 210 a 211, č. 112, část č. 214), čtyři (č. 256 dwa, č. 245) a zmíněný piwowar (č. 256) na lewé straně, jdauc nahoru. Později se tu wšak nic nestawělo aspoň až do roku 1449, tak že ještě některý čas bylo wíce domů pustých než obydlených. Po prawé straně byla wšak poslední paustka zastawena roku 1460, a pozdějším roz-

[57]) Dle zmínek w knihách městských stál proti nynějším číslům 179 i 200, z čehož wyswítá jeho poloha. Wiz k tomu zápis w registřích kanceláře králowské w Archivě Českém VI 575.

dělenim některých domu wzrostl počet jejich do začátku 16. století s jedenácti na šestnáct. Čtyři z nich stály na místě nynějšího paláce hrabat z Thunu (č. 214), z nichž nárožní wedlé uličky nyní kryté kaupil sobě roku 1487 slowutný Otto Los, od něho roku 1493 jiný zeman Mikuláš Skurský, úředník páně Jenců w z Janowic, a držel jej do roku 1501. Potom se dostal kaupí roku 1504 opět zemanowi čili wládykowi Šimonowi Trhlawskému z Jaworé, od toho pak zase roku 1511 paní Janě z Rakowníka, wdowě po wládykowi Wilémowi Slatanérowi ze Slatanéř. Od kraje dům třetí, tedy rowněž ještě na městišti nynějšího řečeného paláce, náležel od roku 1524 wládykowi Petrowi z Poměsic. W nárožním domě na dolejším kraji tohoto pořadí nejblíž rynku (č. 205) nacházela se jako nyní zase *apotheka*, wšak jen od r. 1488 do r. 1497. Za uličkau wýše wzpomenutau na hořejší straně při samé tehdejší bráně Strahowské stál někdejší welký dům pana Wiléma *Zajíce* z Hasenburka (č. 215) paustkau ještě roku 1494, prodán byw obci Staroměstské od pana Jana Zajíce z Hasenburka a z Kosti. Za ním wšak wzadu na lewé straně uličky oné wedlé samých stupňů ke hradu čili pod Kawčí horau připomíná se na městišti někdejšího domu probošta Wšech Swatých Zdeňka z Labauné (č. 192) již roku 1467 dům menší, nowě wystawený, ku kterému konšelé toho roku přidali také zahrádku wedlejší. Roku 1486 kaupila jej paní Elška z Roztok, manželka slowutného Wácslawa ze Kbel.

Na lewé straně ulice Strahowské konšelé roku 1432 pronajali zadní místnosti při welkém někdejším domě proboštstwí Pražského (č. 255—247) i se zahradau až ke zdi městské na jižní straně odtud třem nejbližším sausedům z té ulice, které jimi podělili: později pak bylo také stawení domu částečně obnoweno jiným sausedem Matějem Tučným, který je potom roku 1467 prodal za 30 kop, tak že zustalo proboštům nawždy odcizeno. Později byl dům tento rozdělen na dwa (1487) a od roku 1510 na tři domy; od kteréhožto času stálo w tom pořadí celkem domu jedenáct, šest níže tohoto někdejšího domu proboštowa, dwa nad ním až ke bráně Strahowské (č. 246.

245). Z dolejších šesti zaujímaly čtyři místo nynějšího paláce Morzinského (č. 256), jeden pak byl teprw mezi lety 1480 a 1489 oddělen od nárožního domu u bílého nedwěda w rynku (č. 258).

Jak Menší město Pražské, tak byly také předměstí jeho a jiné osady na Malé straně wně jeho zdí ležící postiženy wypálením a pobořením r. 1420, a zdwihaly se podobně také ze sutin jen ponenáhlu během ostatního 15. století. K tomu náleželo předně tak zwané *Dláždění* nad branau Strahowskau w nynější ulici Ostruhowé. Ze čtyř domků, které tam stály na prawé straně až ke Dláždění Hradčanskému, byly, pokud známo, aspoň dwa zase wystaweny ještě za času wálky, než byl Sigmund přijat za krále, totiž první nejblíž příkopu před branau Strahowskau (č. 218) a jeden ob městiště dále (č. 220); na městišti pak mezi nimi (č. 219), které ještě roku 1434 bylo pusté, stál domek již také aspoň roku 1438; o čtwrtém není dobře známo. Mimo to wšak konšelé roku 1482 prodali malau winničku při samém příkopě za branau Strahowskau mezi ním a prwním domkem w té řadě, k wystawení ještě jednoho domku (č. 217), tak že jich odtud bylo pět. Tak též byla od konšelů roku potomního 1483 prodána zahrádka wedlé příkopu městského na lewé straně, i wystawen později (před r. 1493) dům na ní (č. 243) wedlé starších dwau domů, z nichž jeden (č. 242) stál již roku 1432, druhý nárožní (č. 241) s kowárnau něco později, wšak také již aspoň roku 1438.

Doleji odtud za zdí a příkopem městským, kdež se w lewo chodilo do Obory, připomíná se zahrada, která byla kdysi před rokem 1521 odkázána ke špitálu Malostranskému wýše zmíněnému a wztahowala se až k *rámům saukennickým* tudíž za zdí městskau. Po wypálení města rámy zmizely; ale z domků neb chyší pod nimi předce se některé již zase připomínají w létech 1430 až 1432, wíce pak jiných později od r. 1448; také pak rámy byly asi toho času již zase obnoweny, a řemeslo starodáwné se na nich zase prowozowalo.[58])

[58]) Roku 1432 prawí se w knize Malostranské o jednom tamějším městišti na kterém ještě téhož roku byl potom znowu wystawen domek.

O jiných částech Malé strany ležících za starau zdí Menšího města nemáme zpráw dosti podrobných, protože wětším dílem nenáležely pod práwo městské, nýbrž k rozličným záduším, a protož nekladly se domy w nich do knih městských. Nicméně wíme aspoň o kostele *sw. Jana w Oboře*, že byl zase obnowen, tak že se w něm konaly služby boží, ne-li w druhé polowici 15. století, aspoň hned za prwních let století šestnáctého.[59] Již z toho se dá sauditi, že domy w osadě jeho také již aspoň toho času byly na mnoze znowu wystaweny, ano roku 1505 děje se wýslowná zmínka o některých z nich jakožto zapsaných w Oborských knihách.[60] Téhož času stálo i několik domů w pořadí od rámů saukennických nahoru po prawé straně zwaného tak nyní Swatojanského kopečka (č. 310 až 314) při zahradě špitálské wýše zmíněné, které se počítaly rowněž k Oboře, ač příslušely k práwu městskému. Dříwe pak již byly nejspíš wystaweny některé domky w ulici Oborské pod Petřínem náležející ku práwu kláštera Strahowského při winnicích tamějších, ježto tam již roku 1421 obec spojeného města Starého a Nowého jala se rozdáwati také části winnic kláštera toho, při nichž se potom lidé osazowali. Po skončení domácí wálky nawrátili se i tyto domky, ku předešlému poměru poddanstwí ku klášteru. Místo někdejších šestadwadceti bylo jich r. 1503 dwadcet, a wšecky náležely tehdáž s winnicemi a zahradami při nich měšťanům Pražským, 16 ze Starého města a 4 z Malé strany. K žádosti jich a z uložení od krále Wladislawa samého, jehož sobě wyžádali, opat tehdejší Matauš propustil je z posawadního poměru, tak aby se s wyhražením ročního platu ku klášteru sprawowali práwem perkmistra hor winničných.

ubi olim *fuerant* tentoria pannificum; ale již roku 1448 mluwí se o domcích *in tentoriis* pannificum: a určitěji připomíná se roku 1459 domus *cum tentorio*.

[59]) W knize Hradčanské zapsán jest roku 1505 odkaz „tomu knězi, kterýž w Oboře u sw. Jana slúží", a jiné odkazy k záduší sw. Jana w Oboře nachazejí se tam jakož i w knihách Malostranských již od roku 1489.

[60]) Rowněž w knize Hradčanské.

Doleji pod Oborau, zdá se, že welké *winnice* na pulnoční stráni *Petřína* sáhaly wětším dílem dolu až proti zdem Menšího města, ježto o domích nyní zde stojících na tak zwaném owocném trhu Malostranském až proti bráně tehdejší Aujezdské ani w této době nemáme určité zmínky, wyjma toliko dum probošta Pražského s winnicí na Ujezdě nedaleko řečené brány a wedlé něho několik domů jemu poplatných. Winnice tyto byly w prwních létech wálky po smrti krále Wáclawa rowněž od obce Pražské rozdáwány nebo prodáwány. Tak zejména winnici někdy jeptišek sw. Jiří w místech nynějšího domu knížat z Lobkowic (č. 347) kaupil od obce roku 1424 měštan Starého města Wáclaw Litochleb, po němž wdowa jeho Anna roku 1435 wysadila ji w pěti podílech práwem zákupním celkem u wýměře 21½ korce. Wedlé ní wýše w stranu západní sáhala až ke Strahowskému Klínku čili ku Kbelowce winnice německého sauseda Staroměstského Langhanuše ze Swídnice (č. 346, 345). Ta po zabawení od obce byla prodána dwěma měšťanům, Končatowi tesaři (č. 346) a Wawřincowi Strýci tesaři (č. 345); jíž pak roku 1436 kaupil oba jejich podíly Wáclaw Hedwika, proslulý w předešlých událostech konšel Staroměstský, po němž se winnice dostala synu jeho Janowi Hedwikowi a dále sirotkům jeho. Z nich posledně dcera jeho Kateřina prowdaná za Mikuláše z Duchcowa prodala ji roku 1487 u wýměře 12 korců za 360 kop míšenských čili 180 českých. Nad oběma těmito winnicemi i nad Kbelowkau rozkládala se od samé ohrady Strahowské a od zdi městské při kapli sw. Wawřince po stráni Petřína dolů k Aujezdu welká někdejší winnice kapituly Pražské. Zabawenau prodala ji obec roku 1424 Kunšowi apotekářowi ze Starého města a k ní jak se zdá také někdejší winnici arcibiskupskau, přiléžící k ní na straně pulnoční wedlé někdejší winnice sw. Jiří za nynějším domem hrabat z Schönborna (č. 365). Po Kunšowi dostala se wdowě jeho Markétě a synu Wáclawowi, od nichž prodána jest roku 1460 Wítowi saukenníkowi, potom pak dále (1473) jiným sausedům Pražským. S ní hraničila na jižní straně malá winnice řečená *na Nebozízku* (č. 411) jen o 4 korcích wýměry.

od této pak wztahowala se winnice wětší, náležewší řádu rytířů Swatojanských od Matky boží konec mostu, až ke zdi městské nad branau Kartauskau a po stráni dolu až k Aujezdu nad nynějšími kasárnami dělostřeleckými (č. 413, i nad wedlejším domem nárožnım č. 412). Nebozízek, náležewší do roku 1419 jednomu z oltářníků kostela Pražského, byl mu odňat a roku 1421 od obce prodán jakémus Jankowi Šiškowi, od něhož přešel potom prodejem na jiné majetníky; winnici pak Swatomařskau kaupil od obce roku 1429 Mikuláš Humpolec, nejwyšší písař Starého města Pražského, a zachowal se w držení jí po celý čas swého žiwota. Syn jeho Jan roku 1490 obdržel i wzdání se winnice od přewora řádu Swatojanského za rozličné wděky řádu prokázané, tak že odtud náležela mu dědičně bez wšelikého odporu. We smlauwě o to zawřené činí se zmínka o lise někdy wypáleném a domu pustém a zbořeném jakož i lese pode zdí nad winnicí ještě tehdáž pozůstalém.[61])

Wíce domů připomíná se, wšak weskrze teprw za panowání krále Wladislawa, na wýchodním úpatí Petřína, tedy po prawé straně ulice, která se táhla od staré městské brány Aujezdské až ke bráně Kartauské čili nynější Aujezdské. Několik připadalo jich na místo nynějšího stawení gymnasia Malostranského (č. 385), kdež táhly se až do kauta za tehdejším farním kostelem sw. Wawřince.[62])

Na lewé straně za branau Újezdskau, hned jak se wyšlo z města, býwal obecný záchod čili *priwet*. Roku 1472 konšelé

[61]) Reliquiae Tabul. II 442.

[62]) Domy zde miněné kladau se w knihách městských wýslowně na „Újezdě na prawé ruce", a ještě zřetedlněji jeden z nich „in Vgezd in platea, qua itur ad portam dictam balistatoris (= brána Kartauská) *de civitate eundo* in manu dextra" (1473). O jednom, tušim na místě č. 392, při roce 1477: in Vgezd retro ecclesiam S. Laurentii (za číslem 391) in angulo, a při roce 1488: in praeurbio in Vgezd in acie ex opposito chori S. Laurentii. Čtwrtý dům od tohoto w témž pořadí nazýwá se roku 1524 paustkau aneb ohništěm pohořalým na Újezdě; s čímž porownati sluší zpráwu we Starých letopisech českých (p. 457) k roku 1523: kterak „na Malé straně zhořely w noci dwa domy u sw. Maří Magdaleny" (č. 388). K tomu se práwě hodí poloha na místě nyn. č. 385 čili gymnasia Malostranského.

Malostranští darowali to místo Jakubowi Nárožníkowi k domu jeho w rynku wedlé té brány (č. 268) k wystawení sobě piwowáru (č. 300), začež Jakub učinil nowý priwet pod tauž branau. Za můstkem hned wedlé, kdež jindy býwal malý domek (č. 299), konšelé dali část toho místa roku 1480 Jakubowi od tří králů (č. 269) k jeho domu wedlé Jakuba Nárožníka, od něhož jest domek zase wystawen, později pak odprodán (1485). O domích odtud dále za příkopem městským až k ohradě kláštera Matky boží neděje se dlauho žádná zmínka: na protější pak straně ulice tamější připomíná se kostel *sw. Prokopa* roku 1439 a později: ale w jakém stawu se nacházel, newyswítá z toho. Bezpochyby byl wypálen jako jiné kostely Malostranské a teprw po některém čase znowu oprawen. Roku 1483 nazýwá se kaplí,[63]) a o odkazích k němu, které by swědčily o konání služeb božích w něm, nenachází se nikdež zmínka.

W pořadí domů pod práwem kláštera Matky boží stojících wedlé kostela sw. Prokopa, obrácených ke straně wýchodní, prodal roku 1425 písař desk dworských Sezema z Hořešowic někdejší dům swůj (asi č. 479), od přewora a konwentu kaupený, dwěma sausedům Malostranským Wácslawowi a Jiříkowi bratřím za dwě kopy grošů, patrné co paustku, na níž teprw wystawili si malý domek. Od jednoho z nich, Wácslawa celného, kaupil jej roku 1431 řezník Wácslaw Hurt za čtyři kopy, a dal si jej wložiti do knihy Menšího města, pokud *práwa Swatomařského* nebylo.[64]) Na obau stranách domku tohoto byly toho času ještě paustky a tak snad wětším dílem w celém tom ochoze, kdež toliko na jižním konci jest roku 1436 zmínka o domě wdowy Klary po Waňkowi kožišníkowi (č. 386), ač není jisto, nebyl-li i ten jenom paustkau. Proti němu téhož roku připomíná se wedlé býwalého kláštera *sw. Maří Mag-*

[63]) W knize Malostranské A 21.

[64]) K tomu wztahují se zápisy w Základech starého místopisu Pražského III na str. 90, jak wyswítá z listiny kláštera Maltanského roku 1425, kdež se poloha domu toho naznačuje „proti škole Swatomařské“.

dolený domek tak zwaný *Zcžhulowský* (č. 387) wýslowně jen co paustka. a nazywá se to místo *na Záblatí* (Zablaczi).

O klášteře práwě zmíněném. který byl roku 1420 wypálen s mnohými domky okolními. nemáme žádné jiné zprávy potomní. nežli že roku 1421 od obce Pražské zahrada přewořiše dána jest sausedu Staroměstskému Petrowi swíčníkowi a zahrada jeptišek powěstnému tehdáž Jeronymowi Šrolowi.

Také o místech odtud wýchodně blíž k řece. náležejících wětším dílem ještě ku práwu kláštera Matky boží. nedostáwá se zpráw; toliko o zadní části *winnice Swatomařské* ležící totiž „za zdí a ohradau Malostranskau". dowídáme se, že kdysi před rokem 1445 byla od welikého mistra zemského Wáceslawa z Michalowic prodána do čtyr žiwotů sausedu Staroměstskému Matějowi Porybnému. později pak dědičně synu jeho Jarošowi od Mauřenínů (1490).[65])

Odtud na blízku nazýwala se ulice k řece hned za klášterem sw. Maří Magdaleny ještě na začátku šestnáctého století starodáwným jménem *Nebowidy*. chybně Nepowidy.[66]) Wětším dílem nacházely se tam zahrady. Jedno tamější městiště domowé opuštěné purkmistr a konšelé Menšího města teprw r. 1504 dali pod plat zemanu Janowi Černohorskému k wystawení domu, který wšak byl malý.

Klášter *sw. Anny* jeptišek řádu sw. Dominika tudíž na blízce (č. 450). wypálený rowněž r. 1420. zustal odtud opuštěn na wždy. Naproti tomu o kostele *sw. Jana křtitele* jižněji odtud (č. 440) dějí se zmínky. z kterých wychází na jewo, že aspoň již roku 1471 užíwáno ho bylo k službám božím a měl swé zwláštní záduší pod opatrowáním konšelů Menšího města. Při hřbitowě jeho stál dům nazwaný Dachowský. jejž držela manželka *Viktorina ze Wšehrd* Appollena z Dříně. po jeho pak smrti (1520) ho postaupila k témuž záduší za jistau summu peněz. Odtud blíž k řece připomíná se *huť* čili *cihelna*.

[65]) Reliquiae Tabul. II 441.

[66]) We formě té čte se roku 1504 w knize Malostranské fol. G 24 a roku 1520 w knize Staroměstské fol. 107.

která roku 1489 náležela slowutnému panoši Wencelíkowi z Wrchowišť (č. 447), a později aspoň r. 1514 práwě také Viktorinowi ze Wšehrd, jenž w ní zemřel;[67]) wedlé této huti pak zahrada náležející klášteru Ostrowskému, od něhož r. 1449 postaupena jest práwem zákupním měšťanu Staroméstskému Erazimowi Wolfowi.[68]) O lidech *probošta Pražského* w tom okolí dowídáme se z popisu jich sepsaného po roce 1476, kdež se jich uwodí dewět, ale není zcela jisto, byly-li domy wšechnech jich zase wystaweny. Dům probošta samého w těch místech i s winnicí jeho držel tehdáž Wawřinec od tří králů w ulici Celetné na Starém městě. Welkau pak cihelnu čili *wápennici* někdy *Názowskau* (č. 420) wedlé brány Kartauské kaupil roku 1446 Hanušek sladowník z Polné od úřadu Šestipanského na Starém městě. Později držela ji obec Staroměstská sama. Ještě dříwe (1421) byla *zahrada probošta Mělnického* nedaleko odtud při řece i s laukau a jiným příslušenstwím od obce wětšího města darowána Wácslawowi wrátnému radnice Staroméstské, a malá zahrada farářowa od kostela *sw. Jana Odraného* tudíž za zdí městskau Petrowi Zálužskému (1421), později pak (1427) zahrada Konradowa střelcowa u fortny tamější dwěma písařum kanceláře obecní.

Brána Kartauská na místě nynější brány Aujezdské byla druhdy nazýwána také branau Košířskau a také branau Střelcowskau. Při ní a při samé zdi městské w lewo od brány z města jdauc nacházel se dům Jana střelce již r. 1434, buď hned tehdáž znowa wystawený, buď že se od obecné zkázy wůkol byl uchowal. Jan střelec jej wšak roku práwě řečeného prodal i se zahrádkou při nem. Na protější straně, w prawo od brány připomíná se paustka roku 1460, na které byl snad brzy potom wystawen dům; určité připomíná se wšak teprw od roku 1496 (část č. 413).

[67]) Wyprawují Staré letopisy české pag. 441, že „umřel mistr Viktorin na Malé straně w huti", což práwě k této huti se hodí. O poloze její swědčí zápis w knize Malostranské C 22 roku 1489 a listina w Liber vetust. privil. pag. 158 z roku 1490.

[68]) Čelakowského Privilegia měst Pražských 310

Odtud zpátky až ku kostelu farnímu *sw. Wawřince pod Petřínem* nemáme žádných určitých zpráw o paustkách a domích, které se i tu bezpochyby po celé 15. století spolu střídaly. Kostel wšak sw. Wawřince byl nepochybně w dobrém stawu již zase aspoň roku 1445, ježto toho roku šlechtic Mikuláš z Tuhance, někdy maršálek králowny Žofie, jakožto oprawce oltáře sw. Jana Křtitele w něm, dosadil k oltáři tomuto kněze ku konání služeb božích;[69]) také pak nacházejí se odkazy ku kostelu w pozdějších létech, zejména také na stawení při něm roku 1484.[70])

W části Malé strany Pražské na wýchodě od ohrady Menšího města až k řece Wltawě připomínají se domy obnowené po spuštění roku 1420 skoro weskrze teprw při samém konci 15. a od začátku 16. století.

Welkau část prostranstwí toho zaujímalo předměstí Písecké čili *Písek* (Arena), skládající se hlawně ze dwau ulic, které nyní slowau Waldšteinská a Senowážná (nowěji Letenská). W oné hned prwní dům za branau Píseckau na lewé straně (část č. 154) ponejprw se připomíná roku 1486, druhý hned wedlé něho již roku 1476. Na straně protější wšak hned za branau bylo ještě roku 1494 prázdné městiště, na kterém teprw brzy potom wystawen byl malý domek (část č. 17). Za prwním oním domem w pořadí na lewé čili půlnoční straně ulice činí se roku 1516 zmínka o lisu páně *Černinovu*, který stál nepochybně we winnici příslušné k domu pána toho we městě nedaleko Písecké brány (č. 159),[71]) a bezpochyby se tu táhly winničky při domích toho pořadí wzadu až ke stráni Opyše, kdež nyní jest zahrada knížecí Fürstenberská. Koncem toho pořadí na straně wýchodní byl dům nazwaný již we starším čase *Cihelnice* (č. 149), o němž se w této době děje zmínka co o wápennici králowské,[72]) a připomíná se proti němu za-

[69]) Dle rukopisu kapituly Pražské D 51 fol. 332b.

[70]) Pro aedificiis S. Laurentii, w knize Malostranské fol. A 24.

[71]) Srow. str. 42.

[72]) Nejjasněji w knize winohradské roku 1504 fol. N 8), kdež činí se zwod na winnici Jana Kolmana (na Opyši; měl ji již r. 1499) „nad králowskú wápennicí“.

hrada asi na místě nynějšího ústawu slepých (č. 132), která do roku 1489 náležela bratřím Sigmundowi a Viktorinowi Holcowi, měšťanům Staroměstským.[73])

Do ulice druhé, pozdějí Senowážné, přicházelo se z města fortnau blíž kláštera sw. Tomáše (wedlé č. 34) a po obau stranách nacházelo se ještě na začátku 16. století wíc zahrad než domů. Po lewé straně zaujímala značné prostranstwí zahrada perkmistra hor winničných Jana Pytlíka (1499), nazýwaná dlauho po něm *zahradau Pytlíkowskau* až do času, když se stala částí welké nynější zahrady Waldšteinské (1621). Po prawé straně počínaly se zahrady hned od fortny samé, a byly to nejspíš částky někdejší welké zahrady arcibiskupské, odcizené od ní časem. Také mezi nimi měl jednu řečený perkmistr Jan Pytlík, a wedlé něho utwořil wětší zahradu měšťan Staroměstský Matěj Lomenda nožíř skaupením čtyr zahrad menších wedlé sebe w létech 1506 až 1522. Prwotně byli konšelé spojeného wětšího města Pražského již roku 1421 celau zahradu arcibiskupskau za zdí městskau ležící darowali Radslawowi sladowníkowi, při čemž wšak později nejspíš nezůstalo.

Od zahrady arcibiskupské na straně jižní blíž břehu řeky Wltawy pod mostem Pražským připomíná se roku 1499 zahrada „wedlé paustek domu arcibiskupowa“, o kterau toho roku učiněno bylo narownání mezi týmž perkmistrem Janem Pytlíkem a jiným měšťanem Staroměstským čili panošem Janem z Tedražic, wedlé ní pak jiné menší zahrádky; což wše připadalo do několika nynějších uliček blíž ostrowa Kampy. O místech doleji odtud podél Wltawy ležících nemáme z té doby zpráw dosti jasných; zdá se, že i tu wětším dílem byly zahrady a štepnice až k starodáwnému *přiwozu* přes Wltawu, kdež jest nyní železná láwka.

Místům, ku kterým šel tento příwoz, ríkalo se ještě i w druhé polowici 15. století druhdy „na ostrowě pod hradem Pražským“,[74]) ač tu zajisté ostrow již nebyl. Wedlé samého

[73]) Wiz Archiv Český IX 497.

[74]) Wiz w listině r. 1472 w Čelakowského Privilegiích měst Pražských pag. 271, jejíž zněni širši se nachází w přepise archivu kapituly

tohoto příwozu stáwal farní kostel sw. Petra (při č. 125), dle něhož posud má jméno uzká ulička tamější. Neděje se wšak o něm w pamětech té doby žádná ani nejmenší zmínka. Teprw ze zprávy pozdější r. 1549 dowídáme se, že až do té chwíle stál pustý.[75]) Bylť nepochybně jako tolik jiných kostelu wypalen nebo pobořen w bauřích roku 1420. Níže příwozu, asi kde se začíná nyní tak zwaná zahrada Jesuitská (při č. 128), připomíná se roku 1459 zahrada s mandlownau na připrawowaní platna, kteráž se po smrti Markéty wdowy místopísaře zemského Jana Daupowce dostala za podíl starší ze dwau dcer jejích Zuzanně, manželce tehdejšího místopísaře Jana z Plané.[76]) Bylo při ni bezpochyby také bělidlo, ježto se r. 1492 tudíž připomíná zahrada Ozanky běličky. S touto doleji hraničilo místo wztahující se až k winnici na stráni Letenské, náležející tehdáž i se zahradau při ní měšťanu Staroměstskému Jarošowi od Mauřenínů, které řečeného roku konšelé Staroměstští propůjčili tehdejšímu podkomořímu králowství českého Albrechtowi z Leskowce k zdělání štěpnice a zahrady.[77]) Držeiť tehdáž Staroměstští wše, co i s kostelem řečeným sw. Petra w místech těchto náleželo někdy k arcibiskupství. Dle listiny na to wydané byla tu wedlé cesta wozná běžící „do skály kamene černého“, která měla zůstati swobodná, rozumělo se k lomům, které se tu od dáwna nacházely pod winnicemi na Letné proti někdejším mlýnům Zárowským.

Pražské. Také zmínky w knihách winohradských roku 1503 (fol. L 10) o Wáwrowi „běliči z ostrowa“ a roku 1505 (fol. O 14) o Brychtowi „rybáři z ostrowa“ nepochybně se wztahují k tomuto ostrowu.

[75]) Wiz Hammerschmidůw Prodromus pag. 498. Bílka Dějiny konfiskací 666. Domníwám se, že k tomuto kostelu se wztahují zprawy z 14. a začátku 15. století o kostele sw. Petra „na ostrowě“, které jsem w předešlých dílech wztahowal na nějaký kostel na ostrowě Kampě. Odůwodním nynější mínění swé w druhém wydání dílu II.

[76]) Nachází se o tom zápis w knize Staroměstské řečené Liber miscellaneus od r. 1452 fol. 367, kdež naznačuje se poloha slowy: ortus cum gasa in eodem constituta pro tela paranda alias mandlownú, qui situs est in insula penes ortum Ssarth piscatoris ex una et Duchkonis parte ex altera.

[77]) Liber vetust. privilegiorum etc. pag. 159.

W držení obce Staroměstské nacházel se též ostrow, přes který šel jak starší tak nowější kamenný most Pražský (nyní Kampa řečený), náležew někdy částečně rowněž k arcibiskupstwí. R. 1490 postaupena jest ho malá částka tehdejší držitelce blízké huti někdy Wencelíkowy (č. 447) paní Aleně z Čečelic, manželce pana Krištofora z Wartenberka.[78]) Postaupené místo toto sáhalo k jezu, který tehdáž ještě se táhl od ostrowa tohoto k menšímu ostrowu, nyní Střeleckému, o němž nemáme jiné zmínky, než která toho se týče. Malý ostruwek pod mostem při straně Staroměstské blíž špitálu křížownického připomíná se ponejprw roku 1436. Byl porostlý trawau, a sekáwáno tudy na něm seno.[79])

Jak jest na místě swém wyprawowáno, utrpěl také *most Pražský* za času wálky s králem Sigmundem pohromu welikau powodní roku 1432, kterau protržen byl na tři kusy pobořením pěti pilířů. Péče o naprawení této škody připadala na prwním místě obci Staroměstské, kteráž také bez meškání ji podstaupila, podporowána jsauc částečně saukromau obětowností. Připomínajíť se již w létech 1433 a 1434 některé odkazy měšťanů Pražských na dílo mostu.[80]) Jednalo se wšak přitom prozatím jen o schůdnost mostu ledajakým spojením mezi částmi pobořenými, a takowé bylo bezpochyby welmi brzy pořízeno, jak aspoň swědčí zpráwa o klání na mostě Pražském roku 1436.[81]) K oprawowání důkladnějšímu přikročilo se wšak mnohem později, a byly zwláště za spráwy Jiřího Poděbradského jisté práce k tomu směřující prowedeny;[82]) ale i to

[78]) Lib. vetust. privil. p. 158.

[79]) W počtu úředníků městských toho roku (w archivě městském) uwodí se we wydání: Item od sekánie sena na ostrowě 9 gr. A míní se nepochybně tento ostrůwek.

[80]) Roku 1433 Šimon od bílého lwa odkázal k tomu dům swůj řečený u wola na Owocném trhu čili nynějším malém náměstí (č. 142); roku 1434 Janek syn Ješka Pehma 15 kop grošů českých. W knize Staroměstské fol. 154, 165.

[81]) Wiz w díle VI str. 10.

[82]) Dáwá o tom zpráwu krátkau Pawel Židek we swém spise wěnowaném králi Jiřímu, prawě: „Waše Jasnost most oprawila, wěži pěknau na mostě udělala." Rkp bibliotheky univ. Pražské XVII D 11 pag. 29.

byla oprawa toliko prozatímná: nebo i potom prý skoro každoročně oprawowalo se znowu správkami nedůstojnými,[83]) poněwadž bezpochyby také powodně pozdější nenechávaly mostu bez škody.[84]) Teprw we přízniwější době za panování krále Wladislawa přikročilo se k dílu důkladnějšímu, totiž k obnowení pobořených částí mostu w témž spůsobě, jak byly prwotně wystaweny za císaře Karla. Kdy se w tom stal prwní začátek, není určitě známo, než toliko, že aspoň před r. 1491: neb máme zpráwu, že toho roku udělali dwě mostnice; potom pak stawba trwala ještě dwanáct let, tak že roku 1502 založen a dokonán jest poslední sklep mostu za primatorstwí Jana Zajíčka na Starém městě Pražském, kterému se w tom přičítala zwláštní zásluha; zbýwaly pak potom nejspíš jen ještě některé menší práce: pročež dokonání mostu určitě klade se teprw na den 22. Čerwna roku 1503.[85])

Za wládařstwí Jiřího Poděbradského co spráwce zemského byl roku 1451 položen základ ku pěkné *wěži konec mostu* na straně Starého města, jak se zdá jeho spůsobením, a za jeho žiwota byla wěž tato také dokonána: roku pak 1464 položen byl základ k nowé wěži mostské na Malé straně wedlé domu Saského na místě někdejšího domu Kunše šewce (24 Kw.),[86])

[83]) Indecoris instaurationibus reparabatur fere quotannis, prawí Liber decanorum w Monum. univ. P. I. 2. pag. 199.

[84]) Jak swědčí Staré letopisy české aspoň o powodni roku 1501 pag. 257.

[85]) Wiz Staré letopisy české 248, 261, 264. Monum. univ. P. I. 2. pag. 199.

[86]) Zpráwu tuto dáwají dodatky ku kronice Bartošowě u Dobnera I 218, mluwíce zřetelně o wěži Malostranské: Factum est fundamentum novae turris in Parva parte penes domum Sasky in loco, ubi erat domus Cunssonis sutoris. K wěži Staroměstské wztahujeme zpráwu Židkowu zmíněnau wýše w pozn. 82 a zpráwu Beneše minority (Dobn. IV 75), znějící owšem bez určitého jmenowání Starého města: Et etiam turris nova in pede pontis eodem anno aedificata est; konečně zpráwu w Monum. univ. Prag., o dokonání mostu roku 1502, kdež prawí se: pons cum turri speciosissima. O dwau wěžích, na každé straně Wltawy jedné, mluwí již dříwe Bohuslaw Hasišteinský okolo r. 1490 w dopise k příteli swému Křištanowi: Veterem Pragam minori jungit pons, duabus turribus, quarum quaelibet unam fluminis ripam occupat, conspicuus. U Cornovy pag. 461.

což bylo nejspíš místo jen málo rozdílné od toho, na kterém již dáwno před tím stála wěž stará s té strany brány mostské.[87])

Kříž čili *boží muky* na mostě, pobořené roku 1419, byly nejspíše dosti brzy po skončení wálky náboženské zase obnoweny. Připomínají se wšak určitě teprw zase roku 1496, když se blízko nich most pobořil následkem wezení přes něj těžkého nákladu kamene osmi koni.[88]) Dříwe již (1481) připomíná se tak zwaný *bradáč*, totiž hlawa wytesaná nad krátkým ramenem Wltawy blíž křížowníků, nyní zakrytým, dle kteréžto hlawy udáwala se již tehdáž wýška wody, jak jí sáhala buď k nosu, buď až na wrch hlawy nebo podobně.[89])

4.
Staré město.

W opak Malé strany a Hradčan, které byly wětším dílem obráceny we spáleniště, Staré město Pražské celkem neutrpělo mnoho škody we wálkách a bauřích po smrti krále Wácslawa. Krátká střelba z děl, kterau pustili knížata němečtí na město w den po bitwě na Žižkowě (1420 15. Čwce.) proti wůli krále Sigmunda, zůstawila po sobě trwalejší stopy jen na některých místech na břehu řeky Wltawy za Židy; jinde byly škody jí spůsobené brzy naprawený. Smutnější byl pohled za dlauhý čas na pobořené nebo zohawené kláštery a kostely we městě, na něž w brzkých dnech potom sáhli Táboři a sdružená s nimi chátra domácí. Co se wšak domů týkalo, buď měštanu, buď osob stawu panského neb zemanského, nebo z wyššího duchowenstwa, staly se welké změny s držiteli jejich, zwláště walným wystěhowáním a wypowěděním nejwětší části obywatelstwa nemeckého; ale pro wýstawnost města nemělo to žádných následků. Staré město bylo potom jako předtím wynikajícím

[87]) S rozdílem od wěže na druhé straně brány nazýwá se nicméně tato wěž „na mostě u Saského domu“ při roce 1517 wěži starau we Starých letopisích českých (pag. 407), což ze zpráw příliš sporých o stawění wěži mostských toho času objasniti neumíme.

[88]) Staré letop. české 251.

[89]) Tamže 223.

středem Prahy, a nezustáwalo také za welkými městy cizími pozadu ani w lidnatosti ani w skwělosti staweb.[90]) I zde jako na Malé straně stawělo se také během času wždy nákladněji, jak se práwě zamožnost při ustálení pokoje zdwihala, jen že na Malé straně, která se w úpadku swém za dlauhý čas podobala wíce wsi než městu, rozdíl mezi dobau prwnější a pozdější byl mnohem wětší: nicméně wšak i za nejlepší doby panowání krále Wladislawa Staré město daleko ji přewyšowalo w ceně sausedských domů.

Ačkoliw Staré město Pražské od času císaře Karla s dwau stran odwrácených od řeky Wltawy obejmuto bylo Nowým městem a tudy hradbami jeho háječno proti útokům nepřátelským zwenčí: nicméně zachowaly se wlastní *zdi* a *příkopy* jeho ještě wždy po nejdelší čas, který zde máme na zřeteli, a byly pečliwě oprawowány a w stawu swém udržowány práwě na stranách proti Nowému městu obrácených. Příčinou toho byly časté pře mezi Staroměstskými a Nowoměstskými hned za času wálky s králem Sigmundem, které i později, zwláště opět za času krále Wladislawa braly nowé podněty. We stawu a položení hradeb tedy se nic podstatně nezměnilo, tak že zdi a příkopy i brány a fortny, kterými se ze Starého města do Nowého wycházelo, zustáwaly takowé a tytéž, jak jsme je w době předešlé popsali, wyjma toliko, že se w časích nowě pokročilého blahobytu hledělo dílem také k umělecké ozdobě jich, nejen k pewnosti. We snaze toho směru byla za panowání krále Jiřího wystawena krásná wěž mostská na straně Staroměstské, kterau byl útok přes most od Malé strany stižen, háječný dotud jen wěží Malostranskau, ač i ta nacházela se w moci Staroměstských. Dle wzoru nowé této wěže mostské Staroměštští w prwních létech krále Wladislawa předsewzali stawbu wěže rowněž tak krásné na opačné straně swého města obrácené proti Nowému městu wedlé tehdejšího dworu králowa, nyní tak zwané wěže Prašné, ku které, jak jinde již wyprawowáno, položen byl zá-

[90]) Vetus Praga nulla urbium inferior, sive salubritatem coeli respicis, sive multitudinem populi et aedificiorum ornatum, prawí Bohuslaw Hasišteinský w dopise wýše zmíněném (w pozn. 86.)

klad roku 1475.[91]) Na místě tom, jen asi něco málo západněji, nacházela se předtím brána stará, která již od delšího času welice musila býti porauchaná, pročež již roku 1431 nazýwána byla *branau Odranau* (valva lacerata), a při ní byla rowněž stará wěž, pawlačí spojená s wedlejším dworem králowským, pročež se jí druhdy říkalo také *věž králowa* (turris regis). Wěž nowau stawěl z počátku jakýsi zedník mistr Wácslaw. První rok wyhnal ji nahoru z příkopu městského až zároweň s mostkem, který tu byl přes příkop jako u jiných bran Staroměstských. Ale již druhého roku (1476), když se jednalo o umělecké dílo kamennických ozdob wěže, powolán jest k tomu nowě na slowo wzatý samouk Mataus Reysek z Prostějowa, bakalář, toho času spráwce školy Týnské, kterýž se brzy oswědčil co řezbář i stawitel wýtečný. Dwě léta dělal práci kamennickau pod dozorem mistra Wácslawa, do kteréhož času byla wěž wywedena do polau oken prwních. Odtud wšak umění jeho došlo takowého uznání, že mu konšelé dali přednost před mistrem Wácslawem a na místě jeho celau další stawbu jemu swěřili.

Jak dlauho se o nowé wěži stawělo, newychází na jewo ze zpráw o tom zachowaných; známo jest, že nebyla dostawena, nýbrž přiwedena jen do wýšky pod krow, ten pak potom udělán jest prozatímný. Mataus Reysek stawěl o ní ještě roku 1493[92]) a snad déle. Možná pak že stawba byla zastawena w prwních létech 16. století, když rozepře mezi městy a pány i zemany nedopauštěly těžkých nákladů, možná také, že zastawení to poněkud sauwiselo s osudem Staroměstských zdí wůbec. Když totiž po smrti krále Wladislawa dáwné rozepře mezi Starým a Nowým městem wzaly konec zawřením jednoty obau měst, tak že spojena jsau roku 1518 w jednu obec; uzawřeno jest tehdáž konečně, aby na znamení jednoty zdi Starého města byly odstraněny, a učiněn w tom začátek hned toho dne, w který byli ponejprw zwoleni společní konšelé zbořením brány Zderazské proti Spa-

[91]) Wiz w díle VII str. 368.

[92]) Smíme-li doslowně rozuměti Starým letopisům českým pag 250, kdež se k roku 1493 wyprawuje, že kámen hrobowní biskupa Augustina wytesal Mataus Reysek, „kterýž nowau wěž *stawěl*".

lené ulici, a fortny na konci nynější ulice Perlowé. Potom bořeny jsou i některé jiné fortny, a zasypáwány příkopy, w čemž započalo se u fortny „proti domu Haléřowu", to jest na konci nynější ulice Hawířské we směru k Mostku i we druhém směru k *Nowé wěži* čili k Nowé bráně, jak se tehdáž i ještě později nynější Prašná wěž nazýwala.[93])

Jedním z nejznamenitějších stawení na Starém městě byla radnice čili rathaus neb *dům radný*, jak se také někdy říkalo.[94]) Konšelé rozšířili jej r. 1461 připojením někdejšího domu Kříže kramáře, jenž byl od syna jeho Wácslawa roku 1419 prodán Ješkowi Behmowi zlatníkowi, dědictwím pak po něm se dostal Mikšowi kožišníkowi (1436) a od jeho wdowy Kateřiny byl obci odkázán i s krámy čili *kotci chlebnými* při něm. Radnice Staroměstská během té doby proslula dwěma sněmy k wolení králů w ní držanými, krále Albrechta totiž a krále Jiřího, i mnohými shromážděními jinými, we kterých se jednalo o důležitých wěcech, jakož bylo wíce jiných sněmů zemských, až do prwních časů krále Wladislawa, rowněž shromáždění rozličná stawů a duchowenstwa strany pod obojí i jiného rozličného spůsobu. Shromáždění takowá držíwala se obyčejně na *weliké síni* čili welikém *mázhauze*, we kterém se shromažďowala také obec, když byla swolána. Weliká síně tato nacházela se tak jako ozdobná *swětnice radní* we staré části radnice tak jako w době předešlé. Ze swětnice radní sestupowalo se po schodech do síně obecní, jak se to doposud spatřuje; domu pak nowě připojeného užíwalo se k jiným účelům; možná že w něm se nacházela zwláštní *swětnice Šestipanská*, o které nacházíme prwní zmínku roku 1509. Někde w přízemí nacházela se *mučírna*, a snad také *šatlawa*, o níž jen obecně wíme, že byla w radnici.

Wěž při radnici Staroměstské připomíná se sic wýslowně teprw roku 1420, ale nelze pochybowati, že stáwala w té spůsobě a welikosti jak doposud již drahně let dříwe. *Kaple* s arkýřem při ní wyswěcená již roku 1381 byla od času bouří

[93]) Staré letop. české 421, 426.

[94]) Bohuslaw Hasišteinský nazýwá ji w dopise častěji zmíněném praetorium dignum, in quo tantus senatus consultet.

po smrti krále Wácslawa tak jako mnoho jiných míst poswátných zanedbána, tak že se služby boží w ní nekonaly, i zůstala pustá až do roku 1481. Teprw tehdy konšelé Staroměstští dali ji zase malowáním obnowiti w předešlé spůsobě, a dosadili k ní znowu kaplana, aby čítal mši každý den, když měli w raddě seděti. První mše byla od něho zpíwána dne 12. Listopadu toho roku.[95]) Léta 1519 udělán jest nad kaplí nowý krow a jest proto nowě malowána, po dokonání pak toho wstawena nad ní r. 1520 makowice pozlacená s křížem.[96]) Na wěži radnické nacházely se dwa zwony, jeden welký a druhý menší. Welký, jenž se připomíná již roku 1409, byl ještě na začátku 16. století pokládán za jeden ze dwau nejlepších, nad jiné libozwučných zwonů w celé Praze.[97]) Jím zwoníwalo se o welkých slawnostech, jakož o příjezdech králů do Prahy neb jiných radostných událostech, také wšak druhdy dáwáno jím znamení na poplach; zwonem menším sezwáněli se konšelé do raddy. Nahoře na wěži byly od dáwna bicí hodiny čili *orloj*, o němž jsme se již we předešlé době zmínili, tak zwaný orloj celý čili český, ukazující na 24 hodin. K tomu přibyly později w nejnižším patře wěže *hodiny hwězdářské* se zwláštním uměním a duwtipem zřízené, co znamenitost, jíž nebylo rowné toho spůsobu w žádné jiné zemi, jakž se do dneška spatřují. Zhotowitelem jich byl asi roku 1490 mistr Hanuš, rodilý z Hradce Králowé, který hodiny Staroměstské sprawowal co obecní hodinář od roku 1476 neb již něco dříwe a potom až do smrti swé. Pokud nám známo, žil aspoň ještě r. 1497.[98]) Do radnice wedly dwoje dwéře, jedny wětší a druhé menší; do obojích pak přicházelo se mezi *krámy* zboží kramářského přistawenými co *podlaubí*, kteréž se táhly na jižní straně od kotců chlebných při domě někdy Kříže kramáře až k wěži

[95]) Pamět o tom in libro vetust. priv. pag. 227.

[96]) Strare letop. české 434, 443.

[97]) Tamž str. 397.

[98]) Podařilo se nám tolik dotud neznámého o rodišti a žiwotě jeho shledati ze zápisů w knize Staroměstské při řečených létech na listech 140, 142 a 218, dle kterých jewí se co majitel domu u prstena za sw. Jiljím (č. 449).

a okolo ní pod kaplí také na straně wýchodní, jak při radnici tak při domě prwním s ní sausedným.

Po nabytí domu Křížowa práwě zmíněného k rozšíření radnice stal se domem s ní bezpostředně sausedícím na straně obrácené k jihu dům od starodáwna nazwaný *u kohauta*, na němž, jak se připomíná roku 1504, byl weliký kohaut namalowán (č. 2). S ním činil úhel malý domek do předu wystupující (č. 3), jak se podnes spatřuje, a wedlé něho stál dům nárožní (č. 4), který se ještě w 16. století nazýwal domem *Pezoltowským* dle Pezolta plátenníka, který jej držel před wíce než sto lety. Na straně obrácené k wýchodu stály wedlé radnice na městišti jejím nynějším rowněž ještě tři domy, z nichž druhý slaul již od starší doby *Šmerhof* (č. 938), třetí nárožní (č. 937) nazýwal se *u zlaté koruny* (ad auream coronam 1429). W krátké uličce za tímto domem nacházely se též na místě nynější radnice ješte tři jiné domy, z nichž při prwním (části č. 937) se připomíná stodola (1452), pročež říkalo se i domu samému *Stodola* nebo w Stodole. Okolo rohu za třetím z domů těchto (č. 24) přicházelo se do slepé ulice, která, jak powěděno již při době starší, sáhala až k zadní části někdejšího domu Křížowa a tudy nyní až k zadu radnice jakož i k zadní části domu u kohauta. Říkalo se tu obyčejně *za kotci chlebnými* (post pandas panum, také in husmark). W pořadí na wýchodní straně této uličky, které nyní celkem pojato jest do stawení radnice, kaupili sobě jeden z domů w posledním kautě za nejstarší radnicí a za někdejším domem Křížowým roku 1464 synowé krále Jiřího wšichni čtyři společně, newíme, za jakau příčinau; o dwě wšak léta později týž dům král Jiří darowal kuchaři swému Petrowi Píckowi (1466). W kautě za welkým kohautem w pořadí západním této uličky přikaupili konšelé roku 1461 dům malý k radnici hned po připojení k ní domu Křížowa. W témž pořadí nazýwal se také jeden z tamějších domů (č. 21) *u kohauta* (ad gallum 1438), snad malého, s rozdílem od welkého kohauta w předu. Ob dům dále stál nárožní dům proti kostelu sw. Mikuláše (č. 19) nazwaný *u černé hwězdy*.

a tak nazýwal se také dům wedlejší (č. 18) obrácený rowněž proti kostelu sw. Mikuláše.

W *rynku* nacházely se skoro wesměs domy znamenité welikostí i wýstawností, mající wětším dílem stálé názwy dle znamení rozličných malowaných na nich neb wytesaných, které nám dílem jsou známy již ze starší doby, dílem nowě přibyly, jakž také i jinde we městě užíwání znamení takowých a názwu domů dle nich během 15. a 16. století značně se rozmnožilo.

Nejwětší z domů w rynku byl od starodáwna nynější dům Krönowský (č. 936), na sewerozápadní straně o sobě stojící a tehdáž *průchoditý* (domus penetrabilis 1442). Od roku 1425 náležel nejwyššímu písaři městskému Janowi z Pořešína a po něm (1429) wdowě jeho a sirotkům (asi do roku 1445). Zdá se, že we stawbě časem trochu sešel, ježto roku 1400 počítal se za 600 kop českých, roku wšak 1513 prodán byl za 400 kop. Za ním skrýwal se dům *u labutí* (č. 935), kterým se počínalo půlnoční pořadí domů na rynku: hned wedlé něho stál dům *u twáří* (čís. 934), a dále domy *u zlaté trauby* (čís. 933), *u podušek* (č. 932), někdy Olbramowský, *u wěže* (č. 931, ad turrim 1459), *u modré růže* (část č. 930, ad flaveam rosam 1443), *u korábů* (č. 930, ad classes 1505), *u stupně* (č. 930) čili *u sw. Alexia* (1451), jenž na něm byl namalowán, a *u oháněk* (č. 929, ad flabella 1451), potom ještě šest domů malých (č. 928—925), které již nešly do rynku, nýbrž se táhly k Dlauhé třídě w místě, kdež se říkalo *na Weselé*.

Dům u zlaté trauby (č. 933) připomíná se roku 1518 co hospoda znamenitá pro cizí hosti. Domem pak u korábů (1505) nazýwal se někdejší dům markrabí Jošta, kterému se ještě dlauho říkalo také *dům markrabin* (1432). Králowna Žofie, jíž byl darowán od manžela jejího krále Wáclawa, před smrtí swau w Prešpurce († 1425) odkázala jej swému mistru kuchyně Protiwowi ze Wchynic seděním na Zelenkách, jenž se wšak sotwa dostal w držení dříwe než po přijetí císaře Sigmunda za krále (1436); neb mezitím některý čas přebýwal w domě tom kníže litewský Sigmund Korybutowič, jemuž nepochybně wykázán byl od obce. Roku 1438 dostal se kaupí od Protiwy

ze Wchynic panu Hanušowi z Kolowrat, tehdejšímu heitmanu Pražskému, kterýž jej držel až do útěku swého z Prahy roku 1448. Byl mu tehdáž nepochybně zabawen, a držel jej potom Jiří z Poděbrad co správce zemský (1455), později pak syn jeho kníže Viktorin (1466).

W roze proti domum na Weselé stál w pořadí na wýchodní straně rynku dům *u slona* (č. 609, 610) powěstný smutnau příhodau, že w něm roku 1427 pan Hynek z Kolšteina přišel o žiwot při tehdejším wskočení do Prahy.[99]) Náležel bud hned tehdáž, bud brzy potom Janowi Rozwodowi ze Stakor, jenž byl toho roku zradil Sigmunda Korybutowiče, až do brzké smrti jeho roku 1428. W domě tom roku 1441 ubytowáni byli legáti papeže Felixa V poslaní do Prahy, a tak též roku 1448 kardinal Jan Carvayal.[100]) Brzy potom roku práwě řečeného kaupil jej sobě pan Jindřich z Dubé odjinud z Lipé od majitele tehdejšího Wácslawa Holého z Chwališowa, a držel jej spolu se synem swým Jaroslawem až do roku 1466. Nejbližší dům wedlé něho (č. 608) nazýwal se některý čas *u desk zemských* (ad tabulas terrae 1466), nejspíš jen že se pamatowalo, že tu někdy přebýwal místopísař zemský Matěj Štěrba z Chřenowa (1413 až 1419), který desky u sebe chowal.[1]) Od roku 1435 držel jej powěstný Sigmund Sláma, který roku 1440 musil utéci z Prahy po nezdařilém pokuse zrazení města Koidowi a jeho společníkům. Po jeho útěku byl dům bezpochyby zabawen k obci, a měl jej potom (1445) Materna písař pana Menharta z Hradce, jenž tehdáž wládl Prahau, ale nejspíš jen práwě jak dlauho panstwí Menhartowo trwalo: nebo později byli držiteli synowé krále Jiřího, Viktorin, Jindřich a Hynek, kteří ho snad dostali od otce; od nich pak měl jej pan Wilém z Rabí a z Riesenburka, známý šlechetnau oddaností swau ku králi Jiřímu, a od něho potom synowé jeho pan Půta z Riesenburka a ze

99) Wiz w díle IV str. 394.

100) Wiz VI 154.

1) Ještě totiž roku 1448 čte se o něm w knize městské fol. 173: domus, in qua Mathias Sszczrba olim notarius tabularum terrae morabatur,

Šwihowa, nejwyšší sudí králowství českého (1492), odkudž nazýwán domem *Šwihowským* (1498—1502).

Zwláštní osudy měl také třetí dům w tom pořadí (č. 607), který byl od sklonku 14. století náležel znamenité rodině měšťanské *Zárowských*, jedné z rodin německých, které se w bauřích roku 1420 wystěhowaly z Prahy, pročež jmění jejich zabaweno bylo k obci. Dům se dostal, neznámo kterého roku, šlechtici polskému Wyškowi Račinskému, který byl přijel do Čech se Sigmundem Korybutowičem, potom účastnil se wzbauření proti němu a zůstal nepochybně we službě obce Staroměstské, po přijetí wšak císaře Sigmunda za krále přidal se k Janowi Roháčowi z Dubé a s ním spolu zajat jest na Sioně a zároweň s ním oběšen r. 1437 na welikė šibenici postawené na rynku Staroměstském. Dům jeho nacházíme w prwním čase potom w držení pana Alše Holického ze Šternberka, kterému se snad dostal od císaře Sigmunda wýsluhau. Již wšak r. 1439 pan Aleš prodal jej Wácslawowi Cholupickému z rodiny Štuku, jehož manželka Barbora, dcera někdy Mikuláše Zárowského, byla se již déle hlásila k němu co k dědictwí po otci. Wácslaw Cholupický jej potom držel do roku 1466.

Wedlé domu tohoto stály domy dwa na místě nynějšího paláce knížete Wchynského (č. 606), které oba již tehdáž wystupowaly do předu z ostatního pořadí. Prwní, nazýwaný již za času krále Wácslawa *u staré měny*, náležel od roku 1431 proslulému wálečníku, panu Jakaubkowi z Wřesowic seděním na Bílině, který jej sobě kaupil od obce, a po něm synu jeho Janowi, kterýž jej roku 1476 prodal Janowi z Plané, místopísaři zemskému. Pozdeji nazýwal se dům ten *u měsíce* (ad lunam, 1483) neb *u půl měsíce* (ad mediam lunam, 1499) neb zase *u bílého měsíce*. Druhy dům byl nazywán *Miglicowským* (1435) po někdejším držiteli Janowi Müglicerowi (od r. 1413), ale nowého jména se mu dostalo od r. 1436, když císař Sigmund po příjezdu swém do Prahy na rynku práwě před tímto domem zasedl w majestátu na stolici kralowské, přijímaje přísahy od konšelů wšech tří měst Pražských, což tak též stalo se o dwě léta pozdéji za krále Albrechta po jeho příjezdu do země. Na

památku toho říkalo se tomu domu dlauho potom *u stolice kralowské* nebo krátce u stolice (ad sedem domini regis). Oba domy slaužily později podobně jako dům u zlaté trauby za hospody pro wzácné hosty. Roku 1508 najal je sobě tím spůsobem pan Albrecht z Kolowrat, nejwyšší kancléř, oba dwa od tehdejších držitelu, Swatka kožišníka a Wíta doktora, a dal si pro swé pohodlí prolomiti dwéře z jednoho do druhého, při čemž potom nejspíš zůstalo déle; nebo podobně roku potomního 1509 w obau domích měl hospodu Ludwík falckrabí Rýnský, když přijel do Prahy, aby přijal léna od krále Wladislawa, a tak též roku 1510 Jiří markrabí míšenský, když přijel za tauž příčinau s manželkau swau Barborau sestrau krále Wladislawa. Markrabí tentokrát bydlil w domě Swatkowě a manželka jeho w domě doktora Wíta. Dům posledně řečený byl roku 1525 po smrti doktora Wíta prodán za 500 kop českých, což swědčí o zwláštní jeho wýstawnosti. W rohu wedlé něho stál dum *u bílého zwona* (č. 605), powěstný nešťastným koncem dwau majetníků swých, Jana Domšíka Ortlowa, jenž sťat byl r. 1413,[2]) a opět Augustina swata Sigmunda Slámy, jejž konšelé pro spoluwinu w jeho předsewzetí roku 1440 dali stíti na prahu tohoto samého jeho domu. Byl to dům též jeden z nejwětších w rynku, za nímž druhý menší (č. 629) se nacházel w uličce proti kostelu Týnskému, řečený *u duhy*, ježto na něm již roku 1404 byla duha namalowána.

W kratším pořadí na též straně rynku před kostelem Týnským nacházela se wedlé uličky práwě zmíněné *Týnská škola*, doposud tak zwaná, na místě dwau domů někdejších (č. 604), a mimo to jen jeden dům sausedský (č 603), dosti welký.

Na jižní straně rynku stál nejblíž ulice celetné dům welký (č. 553) někdy pana Jindřicha Lefla, který se w bauřích po smrti krále Wácslawa aspoň již před rokem 1424 dostal do jiných rukau, byw nepochybně zabawen od obce. Roku 1447 náležel Bořiwojowi z Lochowic, později pánům *Doninským*,

[2]) Wiz III. 547.

dle nichž byl nazýwán při začátku 16 století (1513—1524). Od něho až k ulici Železné stály po sobě domy *u černých dweří* (č. 552), *u beránka* (č. 551, ad agnellum 1452), *u škřidlice* (č. 550), jeden menší bez zwláštního názwu (č. 549) a nárožní welký dům někdy Jana Celného (č. 548), nazýwaný později *u jednorožce* (ad unicornum, 1494), ježto na něm byl jednorožec wytesán a namalowán.[3]) W domě tomto bydlil swého času biskup Augustin Sanctuarienský. Nedlauho po jeho smrti († 1493) byl pak dům celkem nebo částečne přestawen, jak swědčí pěkná klenba podjezdu wyznačená nápisem stawitele na slowo wzatého Matauše Reyska roku 1496.[4]) W domě u škřidlice nacházela se *apoteka* (1452).

Při druhém rohu Železné ulice byly dwa malé domy (č. 484, 483), a dále dwa wětší (č. 482, 481), we kterých od dáwných časů prowozowáno bylo umění holičské a příbuzné s ním tehdáž lékařské. Prwní z oněch dwau (č. 484) náležel nepřetržite od roku 1360 až do roku 1521 a snad déle holičům čili bradýřům, druhý (č. 483) podobně od roku 1358 až pokud známo do roku 1462; toliko w létech 1361 až 1363 a snad něco déle byl majetníkem jeho Leopold lékař čili ranhojič. Třetí dům (č. 482) byl sobě kaupil za času císaře Karla Hertwík lékař (1358), a později mělo jej několik bradýřů po sobě od roku 1401 až do roku 1524. Dle jednoho z nich, Ondřeje Čapka (1429—1438), a druhého snad syna jeho Jana Čapka (1485) nazýwán byl později *u čápů* (1504). Dům čtwrtý (č. 481) náležel aspoň od roku 1417 do roku 1449 Bartoškowi bradýři, jmenowal se pak později *u zlatého pelikána* (1524). Od něho až k rohu nynější ulice Sirkowé stály w pořadí témž proti radnici ještě jiné čtyry domy, z nichž jeden se nazýwal od starodáwna *u čápů*, druhé tři nowéji *u srpů* (ad falces 1449) neb také *u modrých srpů* dle srpů, tuším dwau, na něm namalowaných, *u modré husi* (ad aucam flaveam, 1458 č. 479), později wšak *u wlka* (1524), a *u sw. Štěpána* (ad S. Stephanum, 1453

[3]) Staré letop. české 17.

[4]) Nachází se totiž na sworníku nápis: Raysek res fecit 14..

č. 478). Domy dwa u čápu a u srpů, nyní spojené w jeden (č. 480), náležely již od roku 1424 oba Marketě wdowě Laurinowě a potom spolu s ní druhému manželu jejímu, slawnému toho času konšelu Staroměstskému Wácslawowi Štrábochowi; později wšak zase se dostaly majetníkům rozdílným; nicméně druhý z nich, u srpů, byl ještě dlauho také nazýwán domem *Štrábochowým* (1509). Dům nárožní u sw. Štěpána (č. 478) náležel již někdy od konce 14. století Štěpánowi jinak Štěpánkowi z Kladska, po něm pak synu jeho Štěpánkowi mladšímu († 1439), a nazýwán byl odtud *Štěpánkowským*, teprw pak později dle *swatého Štěpána*, na něm bezpochyby namalowaného.

Nárožní dům na druhé straně při nynější ulici Sirkowé (č. 462) podržel swé starodáwné jméno *u wolka* dle německého sauseda Ochsa, který jej držel ku konci 14. století. Wedlé něho dům *u Krištofora* (č. 461) byl později obyčejněji nazýwán u Oremusů dle Jíry Oremusa kramáře, který jej kaupil roku 1428 od obce. Dům tento byl welkau powodní roku 1432 tak podemlet, že celý předek jeho hrozil spadnutím, ale k pobádání od konšelu byl w krátkém čase s welkým nákladem oprawen od Anny wdowy Jírowy (1433). Později došel památnosti smutné držitelem swým Wilémem z Troskowic (od roku 1485), krátce Wilémkem, znamenitým konšelem, který roku 1513 sťat byl pro wyzrazení tajných wěcí důležitých netoliko pro Pražany, nýbrž pro celý staw městský za tehdejších rozepří jeho s pány a zemany.[5]) Od tohoto domu byl uzkau uličkau wedaucí ku kostelu sw. Michala oddělen dům řečený *u anděla* (ad angelum 1479, č. 460), w němž se nacházela proslulá tehdáž *apoteka* od roku 1425, co jej totiž od obce kaupil Jan apotekář.

Rynk Staroměstský byl místem, na kterém se nejraději odbýwaly wšeliké weřejné slawnosti, jak jsme se zmínili o nich

[5]) Staré letop. české 374 při wyprawowání o stětí Wilémka dokládají: To již druhý z toho domu Oremusowa sťat. Ale pamět o tom druhém čili wlastně prwním se nenachází, a možná že se letopisec mýlil Matějem Smolařem, sťatým roku 1440, kterému náležel blízký dům u Mauřeninů (č. 459).

na rozličných místech při wyprawowání příběhů té doby. Za času krále Wladislawa a Ludwíka bylo tu odbýwáno také několik turnajů a udělána k tomu pokaždé ohrada neboli šranky w půlnoční polowici rynku na *trhu rybném*, který se tu nacházel To nejspíš zawdalo příčinu k odstranení *baudy porybné* z míst těch a přeložení trhu toho blíže k radnici a k domu průchoditému (č. 936), totiž nynějšímu Krönowskému. Byla totiž pobořena roku 1510. Zároweň wšak dali konšelé pobořiti „*krámce šmejdířské* u rathauzu“.[6] čímž asi zmizelo podlaubí při radnici se starodáwnými krámy tamějšími a zůstaly odtud jen menší jakési krámce při samé wěži až do našeho weku. Prostřed rynku konaly se také druhdy poprawy u *pranéře* tu stojícího.

Domům w rynku na mnoze se rownaly welikostí a wýstawností také domy na *Owocném trhu*, to jest na nynějším malém rynku, aspoň na dwau ze tří stran jeho, jižní totiž a západní. Na straně jižní stál hned wedlé domu u anděla wýše wzpomenutého (č. 460) dům *u Mauřenínů*, na němž byli Mauřenínowé namalowáni, a wedlé něho dům s obrazem teprw později připomínaným (1486) *sw. Wáclawa*. Obadwa, nyní w jeden dům spojené (č. 459), byly roku 1428 od obce prodány dwéma znamenitým toho času konšelům, dům u Mauřenínu Matějowi Smolařowi, druhý Wácslawowi Hedwikowi krejčímu. Oba se nacházeli mezi měšťany zajatými roku 1438 od protiwné strany, která se přidržela Menharta z Hradce; Matěj Smolař pak zrowna toho roku dům swuj byl prodal. Hedwika wšak k swému bezpochyby se později zase nawrátil, pročež se dům ten ještě dlauho potom (1505) nazýwal *Hedwikowským*. Za posledního času krále Wladislawa a za krále Ludwíka (1515—1525) náležel opět jednomu z nejznamenitějších měšťanu Pražských, Janowi Hlawsowi z Liboslawě. W dome u Mauřenínu nacházela se od starodáwna apoteka, a při ní se pred domem také rozličné byliny a koření prodáwaly.[7] Ostatní čtyři domy w tom

[6] Staré letop. české 323.

[7] Wiz w Bartošowě Kronice Pražské na str. 202.

pořadí nazýwaly se i tehdy swými starodáwnými jmény *u lilium*, kde byla *apotéka* (č. 458), *u zlatého orla* (č. 457), kdež byl zlatý orel na tabuli namalowán (1517), *u kozlů* (č. 456) a *u kapra* (č. 455). Dům u lilium náležel za krále Wladislawa apotekaři králowskému Mikulášowi rodem Polákowi († 1513).

Nárožní dům na západní straně Owocného trhu (č. 144), někdy Loysy apotekáře, náležel po něm synu jeho Andělowi (1429), a nazýwal se potom dle něho *u anděla* (ad angelum, 1448), později wšak *w ráji* (in paradiso, 1482). Dwa domy hned wedlé něho w témž pořadí podrželý swé starší názwy *u bílého lwa* (č. 143) a *u wola* čili wolka (č. 142); na třetím (č. 141) byl namalowán *sw. Petr* (1477); čtwrtý pak dům nárožní (č. 140, 139) byl roku 1427 rozdělen odlaučením od něho domu menšího w roze (č. 139).

Na třetí straně Owocného trhu, totiž na straně wýchodní, byly krom nárožního domu Pezoltowského (č. 4), již wýše zmíněného, weskrz domy menší, *u wlků* (č. 5), *u koníčka* (č. 6, ad equulum 1456), *u raků* (č. 7), *u hřebenů* (č. 8), *u modrých slaupů* (č. 9, ad flaveam statuam 1443, ad flaveas statuas 1456), a jeden bez znamení (č. 10). Asi do polowice 15. století říkalo se domům těmto dle staršího zwyku na *trhu wěnečnickém* (in foro crinalium); později wšak názew tento přišel w zapomenutí, a říkalo se tu w 16. století (1520 sc.) *pod uzdáři*, kteréžto řemeslo se sem nepochybně šířilo z prwotního stanowiště swého od kostela sw. Linharta.

Nad domy na wýchodní straně rynku Staroměstského wypínala se w době této proti wěži radnické již také welebná stawba chrámu *Matky Boží před Týnem*. Největší část kostela i s wěžemi do jisté wýšky byla již za času krále Wácslawa IV wystawena, ale dokonání díla stalo se teprw za panowání krále Jiřího a krále Wladislawa. Po přetržení stawby w bauřích mnoholetých zdá se, že prwní podnět k opětnému pokračowání w ní zawdán byl žalostným úmrtím krále Ladislawa Pohrobka. Za posledních neděl jeho žiwota mezi jinými přípravami k swatbě jeho tehdáž strojené byla wystawena na rynku Staroměstském welká ohrada dřewěná k tancowání a klání, ku

kterému pro smutnau událost onu nepřišlo. Po smrti králowě uzawřeno jest, wšecko dříwí, z kterého ohrada tato byla udělána, obrátiti na krow kostela Týnského, o němž hned potom ta léta se stawělo.[8]) Beze wší pochybnosti stalo se to k rozkazu Jiřího Poděbradského co spráwce zemského, jenž brzy potom zwolen jest za krále, a nejspíš k žádosti mistra Jana z Rokycan, který tehdáž byl spráwcem Týnského kostela; neb že král Jiří dostawení kostela toho předsewzal, doznáno jest swědkem saučasným,[9]) ač owšem náklad na stawbu nešel celkem z důchodů králowských, nýbrž přispíwali k němu také rozliční dobrodinci, zwláště z měšťanstwa Pražského, odkazy k tomu činěnými.[10])

O postupu we stawbě nemáme zpráw podrobnějších; tolik wšak jisté jest, že do roku 1462 nebo 1463 dokonáno bylo wysoké průčelí kostela i s klenbau střední lodi a s krowem nad ní; neb roku posledněji řečeného nacházel se již we štítě nad průčelím co zwláštní ozdoba weliký kalich, z ocele dělaný a pozlacený, pod ním pak mramorowá socha krále Jiřího s korunau na hlawě a s mečem w ruce. Nápis nad kalichem: Veritas Dei vincet (prawda božská zwítězí) naznačowal wýznam ku poctě krále Jiřího co obránce přijímání pod obojí spůsobau; byl pak mu welice brán za zlé u dwora papežského w tehdejší při práwě wypuklé.[11]) Domácím protiwníkům strany pod obojí

[8]) Zpráwu o tom dáwá Wratislawský rukopis Starých letopisů českých, doposud netištěný.

[9]) Totiž Pawlem Židkem, jenž we swém díle králi Jiřímu připsaném prawí (pag. 29): Waše Jasnost kostel w Tayně dodělala.

[10]) Prwní takowý odkaz „na dílo kostela matky boží w Týně“ nacházíme w knihách městských práwě teprw roku 1458, z čehož saudíme, že se asi w tom čase teprw začalo znowu stawěti. Potom následuje jich wíce až do roku 1463.

[11]) We wýtkách o tom činěných nacházíme prwní saučasné popisy této ozdoby chrámu Týnského. Tak roku 1463 dne 6 Čerwna legat Jeronym w důtce swé tehdejší proti Joštowi biskupu Wratislawskému (wiz VII 70), odmítaje předstawowání jeho, žeby se jednáním po dobrém s králem Jiřím co pořiditi dalo, prawí: Tamen id non credimus fuisse, quod communionem calicis vestro intuitu . . ommittere statuerit, nec quod . . calices calibeos deauratos et figuram suam marmore sculptam illos sustinentem a pinnaculis templorum mandaverit

hodilo se k posměchu, když kalich swrchu otewřený čápi zwolili si za hnízdo a mláďatům do něho přinášeli wšelijaké zeměplazy, kteří spadáwali také shůry na zem; pomoženo wšak brzy tomu pokrywkau wsazenau na kalich.[12]) Téhož času nepochybně byly také obě wěže kostela wyzdwiženy již bezmála do swé nynější wýšky kromě krowů a pawlačí pod nimi. Po wypuknutí wšak potomní domácí wálky, po které následowala walka s králem uherským, nejspíše se stawba zase zastawila až do pokojnějších let panowání krále Wladislawa. Teprw roku 1511 dokonán byl krow wěže na straně jižní krátce před nanebewzetím panny Marie (15 Srp.), a okolek čili krancle okolo něho teprw byly dělány.[13]) Druhá wěž snad byla již něco dříwe dokonána, a již roku 1508 byl také zhotowen a přiwezen z Kutnéhory nowý zwon pro kostel Týnský, jenž wážil 52 centnéřů a 70 liber.[14])

Kostel Týnský měl tři wchody, jeden z předu, ku kterému se přicházelo z rynku jak doposud školau Týnskau před ním stojící, a dwa se stran zrowna proti sobě, se strany půlnoční totiž krásným portalem, kterým se posud do něho wchází, se strany jižní pak dweřmi nyní zastawenými rowněž díla ozdobného a uměleckého, které nyní jsau nepřístupny nacházejíce se w uzkém dworci zwenčí obezděném.

O wnitřku kostela nemáme z tohoto času tak hojných zpráw jako z doby předešlé. Četné oltáře, kterými předtím kostel byl naplněn, zdá se že s welkau část zmizely při boření obrazu a jiných poswátných předmětů od Táborů a obecného

amoveri. Scriptt. rerum Silesiac. VIII 214. — Roku pak 1464 čte se w obžalobě před papežem proti králi Jiřímu dne 16. Červňa: Nam quid aliud vult statua illa Girsici regia corona ornata, una manu calicem tenens deauratum et alia gladium in publico foro noviter per haeresiarcham Johannem Rochkiczanum ad Girsici gloriam erecta ac carmen editum super calicem: Veritas Dei vincet, nisi quod haeresis illa habeat regium favorem et defensorem! Tamže IX 78. Zmínka tato druhá jest nesprávná w udání, žeby socha krále Jiřího kalich držela w jedné ruce, ježto skutečně kalich stál nad sochau.

[12]) Wiz Eschenloera něm. I. 259.

[13]) Staré letop. č. 329.

[14]) Tamž 292.

lidu Pražského w létech 1419 neb 1420,[15]) tak že z památek uměleckých, kterými se jindy skwely, jen málo zbylo; něco wšak zase později nowým nákladem bylo nahraženo. Připomíná se roku 1519 „tabule stará malowaná s Marií řezanau dobrým dílem“, kterau dal nedáwno předtím pěkne obnowiti Jakub kotlář, a jiná tabule čili obraz oltářní pekný, jehož malowání stálo na půldruhého sta kop.[16]) Krom welkého oltáře panny Marie wýslowné dějí se zmínky w této době jen o oltářích Wšech swatých a sw. Lukáše, které oba byly staré, a ještě o jednom, jehož jméno se neudáwá, „pod kruchtau kněžskau“; ale bezpochyby zachowalo se jich wíce. Zmíněný řezaný obraz panny Marie nacházel se nepochybně w kapli panny Marie blíž sakristie, to jest we presbyterii prawé lodi chrámowé;[17]) u kteréhožto oltáře roku 1471 pohřben byl Rokycana a wedlé jeho hrobu uloženy také wnitřnosti krále Jiřího. Na hrobě tom byl položen kámen mramoru hnědého, na němž wyřezána byla podobizna Rokycanowa w biskupském rauše a s berlau w ruce, pod ní štítek, na němž podkowa a uprostřed ní hwezda co znak, jehož byl užíwal na pečeti swé.[18]) Oltář sw. Lukáše stál u druhého pilíře na lewé straně hlawní lodi chrámowé, od welkého oltáře počítajíc. U něho byl pochowán biskup Augustin Sanktuarienský († 1493) pod kamenem hrobowním, jejž wytesal Matauš Reysek, stawitel Nowé weže, dílem důstojným.

Po boku kostela Týnského na straně jižní stál jak již we starší době dům nazwaný *u tří králů* (č. 602), a wedlé něho *dům farní* čili dům kněžský téhož kostela (č. 601); ostatně pak po té straně byl kostel obejmut hřbitowem pomérne těsným. Za zdí hřbitowa tohoto na straně wýchodní byla welmi uzká ulička, která jej dělila od starodáwného *Týna*. Byl to i w této době dwůr celný, jen že již nenáležel dle někdejšího

[15]) Čte se w Starých letop. českých k roku 1520 (pag. 446) o kněži Wácslawowi bakaláři w kostele Týnském, že „kazil obrazy, kteříž byli pozůstali po Tábořích“.

[16]) Staré letop. české 437.

[17]) Srow. Zapowo popsání kostela Týnského wyňaté z I. dílu Památek archaeologických pag. 69.

[18]) Theobald, Husitenkrieg III. 116.

darowán knížecího kapitule Pražské, nýbrž se nacházel pod mocí obce Pražské, kteráž jej zabawila w bauřích po smrti krále Wácslawa tak jako mnoho jiného jmění duchowenstwa. Hospodář čili nájemník cla, který přebýwal we hlawním stawení, nepochybně při wratech předních na straně západní (č. 640), držel jej za smluwený plat od města. Krom wáhy a slewárny cínu, o které wšak se neděje w této době výslowná zmínka, připomíná se w Týně roku 1428 místo, na kterém se w letech tehdejší wálky náboženské lily pušky čili děla. Po prawé straně od předních wrat připomíná se téhož roku ponejprw studně, která wšak nepochybně dáwno předtím byla na témž místě, kdež se spatřuje podnes. Za ní stál w kautě první z domů saukromých w Týně (č. 641), kterých bylo šest w pořadí odtud až k zadní bráně proti sw. Jakubu (č. 641—645), jeden pak nad branau tauto a jeden wedlé ní se strany druhé (č. 636).

Podél kostela Týnského a dworu tohoto celného i domů k nim přistawených wedly dwě ulice z rynku ku klášteru sw. Jakuba a ku prostranstwí, na kterém se nacházely masné krámy Staroměstské. W jedné z nich, na straně jižní, stál kromě domů zmíněných, které náležely k Týnu samému, jen jeden dům k němu přistawený (č. 646) w rohu proti domu někdy markrabí míšenských (č. 647). Dům tento, wyznamenáwající se jakausi wěží, náležel delší čas powěstnému konšelu a polnímu heitmanu Staroměstskému Sigmundowi z Kotenčic,[19]) jenž se k němu přiženil, wzaw sobě Mandu kramářku wdowu po konšelu Janowi Zmrzlíkowi sťatém w bauři pro odprawení mnicha Jana Želiwského roku 1422. Od něho byl prodán roku 1452 Wácslawowi z Kwětowa, a tuším dle něho později nazýwán domem *Wáňowským* (1520). Po druhé straně této ulice stály zadní části domů z ulice Celetné a mimo to jen jeden dům w kautě wedlé domu Míšenského, který se ještě do začátku druhé polowice 15. století dle staršího majetníka nazýwal domem *Schauflerowým* (zadní část č. 595).

[19]) O němž wiz IV 439, 443, 448, 451, 677, 695, VI 70. Wěž zde připomenutá spatřuje se ještě také na Sadelerowě wyobrazení Prahy.

W ulici wedaucí z rynku k masným krámům stály na straně jižní a tudy w pořadí podél Týna jako za doby starší čtyři domy, z nichž první (č. 630) nazýwal se posud *u prstenu* (1520); druhého jméno někdejší *u Heleny* (č. 631) zaniklo; nazýwal se později (1481) domem *Rodowským* dle sauseda Ondřeje Roda, který jej byl kaupil roku 1433; třetí (č. 632) měl swůj starodáwný názew domu *Temného*; čtwrtý pak w rohu proti sw. Jakubu (č. 633) náležel některý čas (1456—1459) písaři menších desk Janowi z Plané, který později byl místopísařem zemským. R. 1494 kaupil jej pan Zdeněk Laučenský z Kopydlna, a odtud se i později (1525) nazýwal domem pánů Laučenských. Z domů dwau wedlé něho obrácených proti sw. Jakubu jeden (č. 633) náležel w prwních létech panowání krále Wladislawa a snad již dříwe panu Ctiborowi z Cimburka a z Towačowa, od něhož jej kaupil roku 1481 slawný kancléř králowstwí českého Jan ze Šelmberka. Držel jej wšak nejspíš jen, pokud král Wladislaw přebýwal we blízkém odtud dwoře Králowé; neb již r. 1485 nacházíme jej odstěhowaného na Malau stranu do domu pod stupni ke hradu. Druhý dům (č. 634) wystupující rohem do předu wedlé samého Týna, nazwaný *u obrazů* (1439) náležel do roku 1525, newíme od jak dáwna, panu Janowi Skřineckému z Ronowa a na Rožďálowicích.

Na druhé, totiž půlnoční straně ulice z rynku k masným krámům stál w rohu za uličkau wedlé domu u duhy (č. 620) welký dům někdy *Nindertheimerůw* (č. 628) proti postrannímu portalu kostela Týnského, nazýwaný později (1499) *u černého jelena* (ad nigrum cervum), a od něho se táhlo dále pořadí sedmi domů wětších i menších jako za doby předešlé. Prwní z nich největší (č. 627), hned wedlé domu Nindertheimerowa, kaupil od obce roku 1428 slawný od té doby konšel a purkmistr Jan Welwar, a přikaupil k němu r. 1432 také tak zwaný zadní domek Nindertheimerůw (č. 611), řečený jinak *Peklo* (Infernus); po něm pak držel jej syn jeho, mocný podkomoří Samuel Welwar, i také tohoto syn Pawel (1499) a jeho wdowa paní Aneška ze Smiřic (1524). Wedlé něho následowal dům, který se dle někdejšího držitele Linharta z Wídne (1400) delší

čas 1438) nazýwal domem *Widenským* (č. 626); od roku 1456 náležel panu Martinowi Bořkowi z Lukawce a po něm wdowě jeho (1476): dále dům řečený *u holubů* (č. 625) s menším domkem *bekyň*, který byl roku 1424 darowán od obce wrátnému radnice Staroměstské jménem Michalowi, později wšak zase se nazýwal domem zádušním (domus animarum 1459—1488): jiné potom malé dwa domky (č. 624, č. 623), z nichž druhý se nazýwal *u čerweného kola*, potom pak zastrčený welký dům čili *dwůr Fikéřůw*, průchoditý (domus penetrabilis, 1446), se sladownau a piwowárem, který se oním starodáwným jménem nazýwal dlauho ještě w druhé polowici 15. století (1485). Zdá se, že we stawení byl zanedbán, ježto kupní cena jeho 60 kop roku 1448 sklesla do roku 1521 až na 40 kop českých. Za ním dále se ulice končila domem nárožním proti ohradě kláštera sw. Jakuba řečeným *u železných dweří* (č. 621). Od roku 1504 dům tento náležel řezníkowi Sigmundowi Waníčkowic, jinak Zigowi, powěstnému z baufliwých běhů w obcích Pražských za krále Wladislawa II. a Ludwíka.

Klášter *sw. Jakuba* menších bratří, ač mnichowé z něho jako z jiných klášterů Pražských nepochybně utekli z města hned za prwních bauří lidu po smrti krále Wácslawa, kteréhožto času bezpochyby také oltáře a jiné poswátné wěci kostela při něm byly kaženy jako w mnohých kostelích jiných, nicméně později aspoň zachráněn byl od zboření w čas opětných útoků lidu za přebýwání Táborů w Praze po bitwě na Žižkowě roku 1420. Ujali se ho, jak wyprawowáno, řezníci Staroměstští z nejbližšího sausedstwí jeho, tak že toliko zřízen jest w něm sklad obilí a jiných wěcí potřebných za tehdejšího stawu wálky; také pak podobně jako w blízkém Týně dělaly se w něm pušky a praky i jiné zbraně, a některý čas ražena tu i mince ze stlučených kalichů a monstrancí. Že se přitom dála rozličná škoda a nešwara, dá se mysliti; ale stawení kláštera a krásného welikého kostela zůstalo zachowáno w celosti. Roku 1425 děje se sice zmínka o krowu kláštera Swatojakubského, že potřebowal nějaké obnowy; ale příčinau toho byly nejspíš

jen škody nahodilé.[20]) Po nawrácení císaře Sigmunda do Prahy byl kostel sw. Jakuba z rozkázání jeho uprawen k službám božím pro přijímající pod jednau spůsobau. Biskup Filibert Konstanský wyswětil w něm dne 14 Března roku 1437 znowu sedm oltářů, a slaužil w něm sám častěji u přítomnosti císaře a dworu jeho; brzy pak potom také mnichowé se do kláštera swého nawrátili, a zůstali w pokojném držení jeho po celý čas až do smrti krále Jiřího i potom kromě krátké přetržky spůsobené wzbauřením lidu Pražského roku 1483 za panowání krále Wladislawa.[21])

Ohrada kláštera sw. Jakuba zawírala w sobě na wýchodní a na půlnoční straně od kostela a obydlí klášterského dosti welké prostranstwí co zahradu a dwůr, při kterémžto nejzáz nacházel se w kautě sewerowýchodním piwowár klášterský (kdež nyní dům s číslem 1000). Za zdí dwora toho na straně půlnoční stály *masné krámy* Staroměstské, zachowané w témž počtu a položení jako w době starší. Dělily se totiž na dwoje oddělení čili na dwa „řády“, kterýmžto se posud říkalo krámy německé a krámy české, ač řezníku německých téměř již nebylo. W každém oddělení byly dwě strany, jedna proti zdi sw. Jakuba a druhá proti domům sauběžným (č. 702—797), na každé straně 25 krámů, což činilo w obau odděleních úhrnem 100 jako w době předešlé. Rozhraní čili rozdíl mezi krámy českými a německymi nacházel se proti zadním wratům dworu klášterského. Krámy české končily se na wýchodní straně při samém piwowáře sw. Jakuba, wedlé něhož stál,

[20]) Saused Pražský Jíra Oremus totiž poslední wůli swau ukládá manželce swé Aničce, aby po jeho smrti „pomáhala, což bude moci, na přikrýwánie kláštera Swatojakubského“. W knize Staroměstské z roku 1417 na listě 59.

[21]) Roku 1453 piše Aeneas Sylvius kardinalowi Carvayalowi z Hradce štyrského dne 10. Čerwence: Nunc minores ex Praga depulsi sunt; což by se wztahowalo na sw. Jakuba a na sw. Františka; ale zdá se, že to byla jen lichá powěst, protože newíme toho času o žádné příčině k tomu (Palackého Urkd. 62). Za krále Jiřího wíme, že menší bratři u sw. Jakuba zůstáwali w Praze i za času papežského interdiktu roku 1468, požíwajíce částečného propůjčení od legata Rudolfa k zpowídání a jiným wěcem.

proti kraji jejich dům nárožní (č. 686) s někdejší porážkau čili *šlachtátau*, o které wšak newíme, stáwala-li ještě také w této době.

Proti západnímu kraji masných krámů německých stálo krátké pořadí domů počínající se domem u železných dweří již wýše zmíněným (č. 621). Wedlé tohoto domu stál totiž dům řečený *u rejstra* (čís. 621), dále dům nazwaný někdy *u černé Důry*, nowě *Šerlinkowský* dle Matauše Šerlinka, který jej kaupil roku 1457 (č. 620), a třetí nárožní (čís. 619) do krátké ulice postranní, ku které se jinau uzkau uličkau přicházelo ze zadních wrat dworu Fikéřowa.

W pořadí domů s krámy masnými sauběžném na půlnoční straně od nich nazýwal se prwní nárožní *u sw. Jeronyma* (č. 702, 1438), a třetí oddělený uzkau uličkau od druhého (č. 701) *u tří lící* (č. 700) tak jako w době starší; dále pak byl ještě jeden dům nowěji nazwán též *u sw. Jeronyma* (č. 699, 1436). Za domem prwé řečeným názwu tohoto zastrčen byl w kautku malý dům řečený *u raků* (č. 703) čili *u čerweného raka* (ad rubeum cancrum, 1466). Domy tyto jako i jiné blíž krámů masných wětším dílem náležely řezníkům.

Od někdejší šlachtáty wýše zmíněné (č. 686) táhlo se jiné pořadí domů při samé ohradě kláštera sw. Jakuba na wýchodní straně od něho, kterých bylo jako za starší doby šest. Poslední z nich (č. 676) w rohu za kůrem kostela sw. Jakuba nazwaný *u sowy* náležel od roku 1457 panu Prokopowi z Rabšteina, tehdejšímu nejwyššímu kancléři, kterýž jej kaupil pro sebe a pro bratra swého Jana probošta Wyšehradského za 200 kop grošů českých.

Na protější straně ulice, do které toto pořadí domů bylo obráceno, jakož i we dwau ulicích postranních, které z ní wedly ke zdi městské na blízku kláštera sw. Benedikta, nestaly se žádné podstatné změny, leč toliko w názwích některých domů. Tak dům nárožní w prwní z těchto postranních ulic (č. 692) proti šlachtátě zmíněné, jenž se nyní nazýwá u kamenné panny, počal se tehdáž nazýwati *u twáře* (ad faciem) nebo *u hlawy* (ad caput). Náležel do r. 1478 manželce pana

Jana ze Šelnberka, potomního kancléře, společně se sestrau její, pannau Kateřinau ze Stráže. Za ním w uličce též nacházela se druhá *šlachtáta* (č. 691) jak od starodáwna a na konci téhož pořadí proti zdi městské starý *dwůr obecní* (část č. 722, nyní č. 1030). Dům nárožní w čele mezi dwěma oněmi uličkami (č. 685) nazýwal se *u tří křížů* (ad tres cruces 1428); za ním táhly se čtyři domy menší až proti wěži nad příkopem městským, wesměs jednau stranau do prwní a druhau do druhé z těchto uliček obrácené (č. 687, 688, 689),; proti nim pak we druhé z těchto postranních ulic čtyři domy (č. 684), z nichž poslední w rohu proti zdi městské wyznačen byl *sw. Antonínem* na něm namalowaným (1476), a wedlé něho w kautě při zdi městské posud zastrčen byl starý domek zádušní, někdy *bekyň* (1476). We hlawní ulici od rohu proti domu u tří křížů stály jako za starší doby tři domky až ku kautu wedlé hřbitowa sw. Benedikta a osm domů též jen menších dále až proti domu u sowy. Kde někdy mezi nimi stáwala lázeň řečená *na Hrobce*, připomíná se roku 1438 již jen městiště její, zdá se že po nějakém ohni (teprw po roce 1429), a později dům, wždy ještě jmenowaný na Hrobce (č. 679).

Na jižní straně od kostela sw. Jakuba welký dům nárožní proti Týnu, který někdy náležel markrabím míšenským (č. 647), ještě byl wždy dle nich nazýwán *domem Míšenským* až do druhé polowice 15. století; náležel pak později (1524), newím od jak dáwna, pánům z Gutšteina. Druhý welký dům za ním (č. 648) kaupil sobě roku 1431 heitman Táborský Jan Řitka z Bezdědic, seděním později (1437) na Kokoříně; postaupil ho za panowání císaře Sigmunda (1437) jakémus Petříkowi z Podolí, snad že mu přebýwání w Praze tu dobu nebylo příhodno; později jej zase od něho kaupil (1443), ale po dwau létech opět mu ho postaupil (1445); od toho pak Petříka Podolského kaupil jej potom (1449) pan Burian z Gutšteina, a držel jej pokud známo aspoň do roku 1479, jak se pak zdá, teprw později buď on buď jiný někdo z toho rodu přestěhowal se do domu Míšenského. Wedlé druhého domu zde uwedeného (č. 648) stály w uličce Templowé čtyři menší domy jako

w době předešlé až k domu Templem zwanému, na protější pak straně této uličky pět domů, z nichž byl prwní na kraji proti kůru sw. Jakuba a domu u sowy (č. 676) powěstný *dům Zmrzlíkowský* (č. 649, 650). Po smrti pana Petra Zmrzlíka náležel synům jeho Petrowi a Janowi ze Swojšína (1427), potom pak ještě do 16. století (1525) jich potomkům. Druhý *dům Hájkowský* (část č. 588), nazýwaný tak po panu Janowi Hájkowi z Hodětína, později býwal jmenowán *Škopkowským* (1525) dle neznámého držitele, jak se zdá stawu městského. Oba tyto domy sáhaly wzadu do sauběžné ulice, která nyní nazwána jest Rybnau, tak pak též třetí, jejž sobě roku 1437 kaupil mistr Konrad, žiwotní lékař císařowny Barbory, sauper tehdáž Jana Rokycany o faru Týnskau a potom [22]) probošt Litoměřický. Wedlé něho byl w uličce Templowé malý domek, někdy bekyň, prodaný od obce roku 1430, wedlé tohoto pak nárožní dům do ulice Celetné w čele nynějšího hostince u zlatého anděla se sladownau a piwowárem, jenž když jej roku 1431 kaupil Petr z Chrasti, rychtář Staroměstský, držitel domu u sowy (č. 676), odtud též zwán byl *u sowy*.

Ob ulici proti domu tomuto stály na městišti nynějšího domu Pachtowského (č. 585) čtyři domy w pořadí obráceném do Celetné ulice, a ještě jeden za nimi na místě nynějších domku dwau (č. 652 a 653). Prwní z oněch čtyř w rohu na straně západní král Ladislaw roku 1454 darowal panu Prockowi z Kunštatu raddowi a komorníku swému, kterýž jej držel ještě roku 1457; potom byl to dům pana Bohuslawa z Žebráka na Plané, purkrabí z Tachowa a z Přimdy (1461). Čtwrtý w rohu wýchodním byl náležel před wálkau s císařem Sigmundem Janowi Študentowi z Tachlowic, jednomu z manů Karlšteinských, kteří se účastnili hájení zámku tohoto r. 1422, byl mu pak zabawen od obce a prodán Maříkowi wozatajowi. Dům tento malý dotýkal se wzadu *dworu Králowa*, welkého to domu, který byl obyčejným sídlem krále Wácslawa IV za nejdelší čas jeho panowání (č. 654), zaujímaje celé prostranstwí w těch místech až ke zdi a příkopu městskému od brány

[22]) Wiz o tom VI 29, 30.

sw. Benedikta až ke bráně, nad níž byla wystawena tak zwaná Nowá wěž za krále Wladislawa.

Z dob wálky po smrti krále Wácslawa nemáme jiných zpráw o dwoře králowé, nežli že w něm roku 1420 před bitwau na Žižkowě byli ubytowáni Táboři s koni a wozy wálečnými, pro které musilo w něm býti dost příležité prostranstwí. Později se w něm připomínají čtyři sausedé, kteří tu přebýwali z propůjčení od obce (1433), mezi nimi zejména Wácslaw hodinář na wěži, to jest nepochybně na staré wěži nad branau Odranau, která, jak jinde zmíněno, byla pawlačí spojena s dworem králowským a nazýwána odtud také wěží králowskau. Ač přitom dwůr králuw neutrpěl zrowna na stawení swém, nacházel se nicméně při skončení wálky bezpochyby we stawu welmi zanedbaném, což nejspíš bylo příčinau, pro kterau císař Sigmund po přijetí swém do Prahy roku 1436 neubytowal se w něm hned, nýbrž na některý čas we blízkém domě Hankowe (č. 587). Jisto wšak jest, že později w něm přebýwal, ano již několik dní po swém příjezdu aspoň konšely w něm sadil (30 Srp.).[24] Odtud byl dwůr tento také zase stálým sídlem potomních králů českých Albrechta, Ladislawa i Jiřího, též pak Wladislawa za prwních třinácti let jeho panowání. Teprw nepokoje w obcích Pražských w létech 1483 a 1484, z nichž králi wzniklo obáwání o swau osobní bezpečnost, byly Wladislawowi příčinau, že sídlo toto opustil a přestěhowal se na hrad Pražský; tím pak od té doby nejen dwůr sám počal pustnauti, ale také ta část města utrpěla změnu welikau, ježto páni a zemané i jiné osoby w službách při dwoře králowském stojící opauštěli posawadní příbytky swé w okolních ulicích a stěhowali se na Hradčany a na Malau stranu Pražskau.

O rozložení místností w tomto dwoře králowském zajisté někdy nádherném nemáme zpráw postačujících. Hlawní wrata jeho byla nepochybně se strany polední blíž Nowé wěže, pro-

[24]) In curia regali ad S. Benedictum in antiqua civitate Pragensi tak se o tom čte w knize Nowoměstské fol. M 12.

tože zmínka jest o wratech zadních na straně opačné do nynější ulice Kralodworské proti nárožnímu domu wedlé uzké postrannı uličky do ní wedaucí (nejpodobněji číslu 663). Část stawení mezi těmito zadními wraty a zdí městskau, obrácená jmenowitě proti tehdejší škole sw. Benedikta (č. 656, 657), nazýwá se roku 1429 *dworem králowé* (curia reginae), dle čehož zdá se, že w tom oddělení za žiwota krále Wáceslawa IV přebýwala manželka jeho, králowna Žofie, snad asi do r. 1413, než jí král Wacslaw darowal dum někdy markrabí Jošta na rynku Staroměstském; a tam snad také za krátkého přebýwání Sigmunda w Praze bylo obydlí manželky jeho, císařowny Barbory, o které se později ještě z Mělníka hlásila roku 1441.[24]) Později dal tuto část dwora králowa Jiří Poděbradský co spráwce zemský uprawiti pro mladého krále Ladislawa, jenž si w ní zwolil wlastní příbytek swuj. Byla do té doby welice sešla we stawbě, a mnoho práce dalo jen wywezení mnohého hnoje we dwoře tamějším nahromaděného. Pracowalo se wšak úsilně a se spěchem welkým, tak aby král w nowém bytu swém mohl obědowati w hod welikonoční roku 1454. Zárowěň také zahrada králowská při témž dome jest uprawena, a bezpochyby později také jiné části jeho jsau pro dwur králowský nowě přispusobeny.[25]) Krom komnat králowských, z nichž okna aspoň s jedné strany byla obrácena proti Nowému městu,[26]) nacházela se we dwoře králowě welká síně (commune aestuarium) k swoláním sněmu a jiným weřejným shromážděním,[27]) kteráž tu druhdy byla držána i po přestěhowání dworu králowského na hrad.[28]) Dějí se též zmínky o pawlačích, o sklepích su-

[24]) „Dům u sw. Benedikta" prawí Staří letopisowé čeští na str. 126. Srow. w díle přítomném VI 93, dle čehož wšak potřeba jest oprawiti tamže udání na stránce 256.

[25]) Zpráwu o této stawbě dáwá dopis jednoho Uhra tehdáž w Praze meškajícího w Birkowých Quellen und Forschungen r. 1849 pag. 248. Prawí se tam: domus reginalis Majestatis Bohemiae, quae ruinae dedita erat valde.

[26]) Wiz Staré letop. č. 242.

[27]) Jakož na př. roku 1467. Wiz Palackého Urkd. Beiträge 454.

[28]) Jakož na př. sjezd stawu rytířského roku 1518, o němž Staří letop. čeští na str. 415.

chých i podzemních, o lázni a o maštalích we dwore kralowském,[29]) o těchto jmenowitě ješte roku 1502 pri ohni, kterým se zapálil krow šindelný na jedné z nich, tak že shorely.[30]) Ze zahrady asi byla fortna proti Nowému městu, o které se nachází zmínka roku 1500.[31])

Podél králowa dworu na straně jeho sewerozápadní wedla ulice doposud dle něho zwaná ke bráně sw. Benedikta s pořadím domů na straně protější, které bylo krátkau a uzkau uličkau wedlejší rozděleno na dwé. W jednom oddělení, západně od této uličky postranní stálo šest domů malých z nichž nárožní (č. 668) proti zadní strane domů Zmrzlikowského a Hájkowského byl nazýwán *u dřewěné točenice* (ad ligneam torquem, 1461): za těmito pak domy byly wzadu místo někdejších čtyř domů již jen tři a později myslím jen dwa (č. 669 a 670) následkem zmizení dwau domů bekyň, z nichž jeden se naposledy připomíná roku 1434, druhý roku 1440. W oddělení druhém od řečené uličky až ke zdi městské stály nejprwé čtyři malé domky, dále wětší dům, w němž obrácena byla někdejší *fara sw. Benedikta* (č. 659, 658), a opět malý domek, který byl někdy *školau* téhož kostela (č. 656, 657). Křižowníci řádu pruského čili rytíři němečtí, kteří tu měli předtím swau kommendu, opustili Prahu se wším, což měli, podtají kdysi w letě roku 1420 před tehdejším obležením města od krále Sigmunda;[32]) následkem čehož konšelé dům farní a konventní prodali Martinowi řezníkowi, školu pak Alexiowi čili Lekšowi husaři (1429). *Kostel sw. Benedikta* wzadu za těmi

[29]) W darowání krále Ferdinanda Jindřichowi Planskému z Zeberka roku 1547 w deskách zemských kwaternu 10 folio E 15.

[30]) Staré letop. české 260 a také Durych w rukopise Děčínském.

[31]) W knize Nowoměstské fol. 187.

[32]) Swědectwí o tom dané roku 1461 w knize Staroměstské na str. 235 prawí o nich, že „zapomanuwše se nad mnohým dobrodením od měšťan téhož města, přátel a predkuow našich, sobě a tomu konventu mnohá léta rozličně a hojně ukazowaným a činěným, tajne a kradmo, beze wšie núze, w najpilnější jich i naší potřebu, se wším což měli, wybrali jsú se k nepřátelóm téhož města a wšech bydlitelnow jeho úhlawním“.

domy byl asi nedlauho po útěku řeholníků pobořen, tak že ještě roku 1454 stál we zříceninách,[33]) a poněwadž se rytíři německí wíce k němu newrátili, sotwa kdy potom byl obnowen w předešlé spusobě. Toliko wěž u něho se připomíná ještě roku 1502, když při tehdejším ohni zapálila se od makowice a jen stěží byla obhájena.[34])

Na blízko ku kostelu sw. Benedikta dosahowal zadními částmi swými dům někdy Jana Sekretáře z Kostelce (č. 673) z kauta při uličce wýše zmíněné, po němž náležel synu jeho Janowi toliko do roku 1428. Wedlé něho stál w uličce oné dům řečený *u šachownice* (č. 672), který zadem sáhal až k býwalé faře sw. Benedikta, a druhý wedlé něho (č. 671), pod nějž wztahowal se sklep téhož domu farního. S druhé pak strany od domu Jana Sekretáře stál w uličce wedaucí odtud k sw. Jakubu dům někdy mistra Hány z Bamberka, nejwyššího písaře kanceláře králowské za posledních let krále Wácslawa (č. 674). Zabawen bezpochyby po útěku jeho z Prahy, prodán byl od obce roku 1428 sausedu Janowi Kraupowi, od něho pak již roku 1429 Wáni matce polního heitmana Pražanů Jana Rozwody ze Stakor a sestře jeho Anně, od nichž zase Jan Kraupa kaupil dům w rynku u slona, když byl Jan Rozwoda přišel o žiwot na wýprawě proti Sigmundowi Děčinskému (1428). Paní Wáňa prodala jej potom roku 1437 Alšowi z Risenburka a z Wřešťowa, někdejšímu správci zemskému a tehdáž nejwyššímu písaři za panowání císaře Sigmunda. Když Aleš po smrti císařowě přistaupil k straně protiwné nástupci jeho, králi Albrechtowi, konšelé Pražští zabawili mu dům tento, a darowali jej panu Jindřichowi Libšteinskému z Kolowrat (1438). Po smrti wšak krále Albrechta a po narownání mezi stranama listem mírným pan Aleš dosáhl domu swého zase, a prodal jej roku téhož (1440) Janowi Tauškowi, předtím písaři kance-

33) Zemský kommendor rytířů w Čechách we zpráwě dáwané toho roku welikému mistru o stawu kommend w Čechách prawí: „Item zcu santte Benedicte zcu Prage do ist dy kyrche eynnen grunth gebrochin.“ Palackého Urkd. 81.

34) Staré letop. české 260.

láře králowské a tehdáž nejwyššímu písaři obce Staroměstské, kterýž jej držel až do smrti swé (1463).

Na jižní straně od dworu králowa a domu wedlé něho stojících na konci ulice Celetné stálo malé pořadí domů, které se začínalo nárožním *domem Hankowým* (č. 587) a dosahowalo až k někdejší bráně Odrané a tudy potom na blízko Nowé wěže. Dům Hankuw, jenž byl po smrti býwalého kancleře Hanka Brunonowa roku 1409 spadl na krále, jak jinde powěděno, byl w bauřích po smrti krále Wáclawa wedle jiných domů králowských zabawen od obce Pražské, a zřízena w něm tehdejší mincowna městská pod spráwau Jakuba Wseruba, který tu měl také swé bydlo, neznámo jak práwě dlauho. Roku 1429 bydlilo w něm šest nájemníků, roku 1433 jen tři; že wšak w něm obec podržela i tehdáž některé místnosti k swé potřebě, jewí se z ubytowání w něm kněží Táborských roku 1431 za sjezdu jejich tehdejšího s kněžími a mistry strany Pražské, kteréhožto času w domě Hankowě také konali služby boží dle swého spůsobu bez ornátu. Roku 1436 ubytowal se w něm císař Sigmund na prwní čas po swém příjezdu do Prahy po skončení wálek. Později, přestěhowaw se zatím do dworu králowa, zapsal na domě tom 400 kop dwořenínu swému Hanušowi Nešporowi z Bischofswerda, jenž zápisu toho postaupil potom panu Menhartowi z Hradce;[35] nicméně zůstáwal dům i w létech potomních majetkem korunním, jakž se shledáwá také za panowání krále Ladislawa (1454); konečně pak za krále Jiřího měla w něm bydlo swé manželka jeho králowna Johanna, odkudž nazýwal se i w časích mnohem pozdějších (1492) *dworem králowé* (curia reginae, der konigin hof).

Kralowna Johanna přikaupila k domu Hankowu také dům wedlejší (č. 586), jejž byl král Wáclaw po smrti Hankowě roku 1409, tehdáž ještě co malý domek též jemu náležewší, darowal služebníku jeho Albertowi Swarzholcowi, i se sladownau a piwowárem mezitím při něm wystaweným, za summu dosti znamenitau 150 kop českých (1461). Wedlé tohoto domu

[35] Wiz Archiv český I. 506.

stawal jindy malý dům bekyň, jenž wšak r. 1428 prodán byl od obce a zůstawal odtud domem saukromým, dále pak jiný dům w rohu proti brané Odrané (č. 982) a za ním w kautě ještě jeden malý domek pod pawlačí, která spojowala starau wěž tamější s dworem králowým.

Z rynku Staroměstského přicházelo se ke dworu králowskému a jiným těmto domům *ulicí Celetnau*, která byla jednau z nejhlawnějších na Starém městě, slynauc i w této době domy wětším dílem welikými, z nichž mnozí náleželi znamenitým osobám stawu městského i panského neb zemanského. Po lewé straně ulice této, přicházejíc od rynku, stálo od rohu u hřebene až k Templu 11 domů práwě tak jako w době předešlé. Prwní tři nazýwaly se starodáwnými jmény swými *u hřebene* (č. 600), *u dítek* (č. 599) a *u zlatého jelena* (č. 598). Čtwrtý (č. 597), dle staršího majitele nazýwaný ještě i později (1432) domem *Šmelcéřowým*, náležel od let wálky po smrti krále Wácslawa proslulému konšelu Mikulášowi Knéžeweskému, po jehož zajetí (1438) a útěku ze Žebráka (1439) konšelé strany protiwné jemu jej zabawili a darowali panu Hanušowi z Kolowrat. Rozepře o to po jeho smrti (1439), o které jsme wyprawowali na jiném místě, skončila se tím, že držitelem domu zůstal Waněk z Walečowa podkomoří, jemuž byl z moci poručnické prodán (1452) panem Jiřím Poděbradským spráwcem zemským. Později držel jej pan Jindřich z Hradce (1480—1494), nabyw ho kaupí od znamenitého měšťana Wácslawa Holce. Dům od starodáwna nazwaný *u koz* (č. 595) kaupil roku 1441 pan Henrich z Plawna, jehož syn Jindřich postaupil ho po smrti otcowé panu Alšowi Holickému ze Šternberka (1451). Po smrti pana Holického držela jej některÿ čas jeho wdowa (1459), později pak pan Zdeněk Kostka z Postupic a po něm (1468) bratr jeho Albrecht. Jemu jej odňal král Wladislaw pro odboj, ježto se byl hned proti králi Jiřímu přidal k straně Matiáše krále uherského, a w ležení swém před Wratislawí roku 1474 darowal jej Janowi z Tedražic,[36]) písaři kanceláře králowské.

[36]) Dle stwrzowací listiny císaře Rudolfa II z roku 1604 w Chaos rerum memorab. F. II 3 fol. 194.

Z ostatních domů toho pořadí jeden se toho času nazýwal *u jelena w kotli* (ad cervum in caldari, č. 593, 1440), jakž byl na něm namalowán, a druhý (č. 592) *u Šalomauna* (1479). Wedlé něho se wcházelo uličkau do někdejší *kolleje juristů* (č. 591), která se již roku 1433 a bezpochyby již dříwe nacházela w saukromém držení. Za času krále Ludwíka držel ji písař tehdejší saudu komorního Tomáš z Prostiboře (1522—1525). Staropamátný *Templ* (č. 589) zachowal se i w této době co dům bekyň čili nábožných žen w něm obýwajících (1467).

Na druhé straně Celetné ulice prwní dům w pořadí z rynku, nazwaný u srpu čili již *u starých srpů* (ad antiquos falces, 1426) s rozdílem od nowějších modrých srpů (č. 480) proti radnici Staroměstské, byl od roku 1505 rozdělen na dwa, jeden menší (č. 554) a jeden wětší (č. 555). Wedlé něho dům, za nímž byla s druhé strany ulička wedaucí ku kolleji Karlowě (č. 556), obdržel nowěji jméno *u zlatého slunce* (1514), a nárožní dům druhý wedlé též uličky (č. 557) *u bílého páwa* (1476) neboli u bílých páwů (1514). Dům wedlejší *u čerwených zwonů* (č. 558), nazýwaný později (1452) *u košíku* (ad sportam), kaupil roku 1452 pan Jan Smiřický, jenž w roce potomním (1453) pro zradu odsauzen na smrt, poslední wůlí swau odkázal jej za swau duši k účelu, jejž by ustanowil kněz Jan z Rokycan s konšelem znamenitým toho času Přechem z Budkowic[37] a knězem Martinem Lupáčem. Dle ustanowení toho prodali jej Jan Rokycana a Martin Lupáč teprw roku 1466 za 260 kop Janowi z Radiče, maršálkowi konšelů Staroměstských, který jej pokud známo držel do roku 1476. Později se nazýwá domem pánů *ze Šternberka* (1485—1491). Menší dům sausední (č. 559) dostal nowěji název *u hlawy* (ad caput, 1452). Roku 1466 náležel panu Jindřichowi z Lipé. Dům řečený *u císaře* (ad Caesarem) čili určitěji *u císaře Karla* (č. 560) dostal se roku 1450 panu Mikulášowi Trčkowi z Lípy a z Lipnice, i náležel

[37] W listině poslední wůle jmenuje se prostě „pan Přech“, ale nelze snadno na jiného mysliti než na Přecha z Budkowic.

potom pánum Třékum ne-li déle, aspoň snad do smrti pana Burjana Treky, jenž w Praze, nejspíš práwě w tomto domě, zemřel (1522). Domy *u wrše* a *u sw. Antonína* (oba nyní č. 561) zachowaly tato swá stará jména: druhý z nich náležel od roku 1433 Jeronymowi Šrolowi, známému z času bauře pro stětí mnicha Jana Želiwského roku 1422, potom wdowě jeho (1438), od níž se dostal dceři její a jejímu manželu Wácslawowi Zampachowi (1453). Hned dále dům, který nyní náleží universitě Pražské (č. 562), kaupil sobě roku 1462 pan Zdeněk Kostka z Postupic, nejwyšší mincmistr, a byl to odtud dům pánu *Kostku* až do prwní polowice 16. století (1519). Z ostatních domů menších odtud až k rohu proti domu Hankowu dostaly tři nowých náwů *u supa* (č. 563), *u modré růže* (1476 ad flaveam rosam, č. 564), později *u černé růže* (1519), a *u pštrosa* (ad struthionem, č. 567, 1442).

Některé z těchto domů Celetné ulice dosahowaly zadními stranami do welkého podlaublého náměstí, wztahujícího se od boku domu Hankowa až k trhu uhelnému, které se za starší doby nazywalo nowým tržištěm neb trhem Swatohawelským. Oba tyto názwy přicházely již w zapomenutí, a užíwalo se již jen nazwu jednotliwých částí náměstí tohoto, které wětším dílem známy byly také w době starší.

Část od domu Hankowa mimo kollej Karlowu, kdež jest nyní owocný trh, a dále mimo kostel sw. Hawla až k Mustku nazywala se, jak již powěděno jinde, *swobodným trhem* čili *fraimarkem*, chybným pozdějším wyslowowáním také frynortem, že tu byl od času císaře Karla swobodný trh masný; také se wšak říkalo na náměstí študentském neb nějak podobně (*in ludi foro*, jinak in patiforo) dle študentů neb žáků, kteří se tu hemzíwali jakožto při kolleji Karlowě a jiných třech kollejích wedle samého domu Hankowa.[38]) Neznámo od kterého

[38]) Názew ludi forum wzat jest od ludus = škola. Doswědčuje se to staraú pamětí z roku 1482 wyňatau z knih městských w rukopise někdejším fakulty filosofické pod znamením Oeconomica B 7 fol. 225, kdež řeč jest o strauze „na ulici, jenž běží přes freimark s druhé strany kolleje weliké, kdež jest a slowe na swobodném trhu a placu

času ku prowozowání swobodného prodeje masa w ustanowené dni wystaweny byly zwláštní masné krámy, které se počínaly blíž rohu ulice k Můstku a táhly se prostředkem náměstí tohoto w řadě dosti dlauhé, obráceny jsauce na prawo proti domům a na lewo proti kotcům saukennickým a kostelu sw. Hawla.[39]) Také se wšak wedlé nich nacházela pauhá tak zwaná *stání*, w nichž se maso prodáwalo. Místo mezi masnými krámy těmito a kotci nazýwalo se *trhem slanečku* nebo i *trhem rybným*. Na druhé pak straně krámu připomínají se *kotce chlebné* (1526), které sem snad časem přeneseny byly od radnice Staroměstské.[40]) Za stáními sedaly *swíčnice* se zbožím swým.[41])

Nejznamenitější stawení na tomto náměstí byla *kollej Karlowa* čili *weliká kollej* učení Pražského. Ačkoli během walek patrně byla welice sešla rozličnými příhodami, jakož zejména we wzbauření lidu pro stětí Jana Želiwského roku 1422, předce i při sklonku 15. století byla domem zwlášť wznešeným.[42]) Jak se dá sauditi ze zmínek různých, bylo to stawení o dwau poschodích, rozdělené jako nyní na dwa dwory, jeden wětší, druhý menší, s pawlačemi do hlawního dwora w obau poschodích.[43]) Nepochybně w menším dwoře wýchodním nacházely se zwláštní někdejší poslucharny Aristotela a Platona, o kterých zpráwa jest roku 1463, kterak se nacházely we zlém stawu a w předešlém čase byly oprawowány se znamenitým nákladem 50 kop grošů, wšak darmo; část zdi opět se zbořila, a ostatek hrozil spadnutím; pročež řečeného roku fakulta swobodných umění se usnesla, neoprawowati jich wíce, nybrž zdi celkem

studentůw a žákůw; ten se táhne až k jiným kollejím". Odkud wzato patiforum, jehož se rowněž tak často užíwá, nemohl jsem se dopátrati.

[39]) Zmínky se o nich nacházejí w knihách městských teprw od roku 1523.

[40]) Připomínajíť se při radnici posledně roku 1466.

[41]) Zmínka o nich w knize městské roku 1525 fol. 78.

[42]) Singularis excellentiae domus, prawí znatel Bohuslaw Hasisteinský, u Cornowy pag. 460.

[43]) Při wyprawowání o sjezdě w kolleji Karlowě roku 1478 w Monum. univ. Prag. II 135 připomíná se pawlač dolejší (pavimentum inferius), tedy w prwním poschodí, což tedy předpokládá také pawlač hořejší a tedy poschodí druhé.

zbořiti a městiště w děli 32 a w šíři 28 loket zanechati prozatím kollegiatům kolleje Karlowy k užíwání, pokud by se jim hodilo. Bylo dle toho jen hlawní stawení při dwoře wětším udržowáno w lepším stawu, kdež nacházela se *weliká síně* s posluchárnami obyčejnými a příbytky mistrů kollegiatu i také jistá swětnice študentská (stuba bursalium), we které nepochybně wždy některý počet študentů požíwal příbytku i strawy. Při weliké síni nacházela se krásná *kaple* w arkýři, která jest podnes zachowána. Pocházela nepochybně z doby císaře Karla, když dům náležel ještě Janowi Rotlewowi; ale během domácích bauří utrpěla nejspíš také nějaké spustošení, i dal ji r. 1437 oprawiti biskup Filibert Konstanský, když co legat koncilia měl po delší čas w kolleji Karlowě swůj příbytek. Oprawa týkala se zwláště oken a mříží. Dne 21 Dubna řečeného roku jest od něho kaple nowě wyswěcena a wykonáno přitom také biřmowání mnohých osob. Blíž zadních wrat kolleje do slepé uličky za domy Celetné ulice nacházela se *wěž*, wystawena také již od Jana Rotlewa, která šla přes tu uličku, tak že se opírala jednau stranau na stawení kolleje, druhau stranau pak stála wedlé zadních wrat domu řečeného u hlawy (č. 559), jehož majitel měl proto také jeden klíč od brány pod tauž wěží.[44] Jako biskup Filibert Konstanský, měl později také biskup Filipp Sidonský některý čas (1504) příbytek swůj w kolleji Karlowě. W ní w časích po smrti Jana Rokycany úřadowala také obyčejně konsistoř strany pod obojí; a u weliké síni bylo také již od roku 1421 až do času krále Wladislawa i Ludwíka držáno shromáždění mnohých sněmů a rozličných sjezdů jiných, zwláště w záležitostech náboženských strany pod obojí.

W pořadí wedlé kolleje Karlowy na swobodném trhu spatrowala se, jak jsme již we starší době shledali, předně zadní část domu u císaře (č. 560), wedlé ní kowárna za domem pánů Kostků (č. 562) a sladowna za domem u supa (č. 563), dále

[44] W paměti o tom z roku 1482, zmíněné w předcházející poznámce 38 nazýwá se dům ten Opiečůw dle tehdejšího majitele Řehoře Opice saukenníka.

pak domy *u černého koníčka* (též č. 563), *u čerweného zwonu* (č. 572), *u černého krkawce*, jinak později (1453) *u medwěda an hude* (ad ursum citharizantem, č. 571) a ještě dwa malé domy (č. 567. 570) až k rohu proti domu Hankowu, mezi nimi pak piwowár náležející k domu předposlednímu na té straně w ulici Celetné (č. 568).

Na protější straně od tohoto pořadí stály wedlé domu Hankowa tři kolleje, náležející k učení Pražskému, z nichž dwě zaujímaly část místa nynějšího zemského saudu čili někdejšího generalního kommanda (č. 587), třetí stála na místě nejbližšího saukromého domu hned wedlé (č. 573). Prwní, w bezprostředném sausedstwí domu Hankowa, nazýwala se *kollej národu českého* nebo krátce kollej česká. Druhá byla *kollej králowny Hedwiky* čili kollej králowé, třetí pak *kollej krále Wácslawa* neboli krátce kollej králowa. W kolleji české chowala se toho času *knihowna university*, kteráž musila býti dosti hojná; neb se okolo polowice 15. století nedostáwalo pro ni whodného místa; pročež se ředitelé kolleje roku 1454 obrátili s prosbau ku králi Ladislawowi, i darowal jim král k tomu účelu od domu Hankowa jistý zadní příbytek s wěží, který se kolleje dotýkal, se zahradau za ním a za wěží tauto wztahující se až ke zdi městské w té straně i ještě s jiným městištěm wedlé dworu ku kolleji náležejícího.[45])

Od kolleje krále Wácslawa dále stálo w témž pořadí ještě osm jiných domů wětším dílem prostřední welikosti, z nichž prwní se nazýwal nowěji *u sw. Jeronyma* (č. 574, 1479, dle obrazu toho swatého), ostatní skoro wšecky již ze starší doby měly swá jména, totiž *u zlatého koníčka* (č. 575), *u zlaté točenice* (č. 576), *u zelených oken* (č. 577), *u wozu*, později wšak *u kos* (1517), *u bílého medwěda* (č. 579), *u hroznů* (ad botros, též č. 579),[46]) a *u Mojžíše* (č. 580, 581). Dům u zlaté točenice kaupil sobě roku 1452 nejwyšší písař Staroměstský Jan Tausek,

45) Darowací listina jest wytištěna w neauplném a newydaném posud čtwrtém díle Monument university na str. 118.

46) Potřeba jest oprawiti w díle II na str. 157, kdež omylem se wlau dilo „u kos".

ale prodal zase téhož roku slowutnému Janowi Caltowi z Kamenné hory sedáním na Rabšteině: později pak držel jej pan Beneš z Weitmile, nejwyšší mincmistr (1480—1488). Dům u wozu darowal král Jiří roku 1466 Konradowi staršímu čili Bílemu knížeti Olesnickému, po jeho pak smrti král Wladislaw zase dal jej powestnému polnímu heitmanowi Bernardowi Birkowi z Násilé (1474), kterýž jej wšak držel jen dwě léta (do r. 1476). Dům u bílého medwěda náležel nešťastnému sausedowi Janowi Jesnowi, jenž pro účastenstwí swé w spiknutí Slámowu roku 1440 sťat jest na prahu téhož domu swého; dům wšak z milosrdenstwí dán jest jeho wdowě.

Dům u Mojžíše byl nárožní do nowější ulice řečené *w Prolomeném*, která wedla k nowé fortně otewřené tu skrz zeď městskau králem Wáclawem IV. od čehož také dům tento, jenž zaujímal celau tu stranu ulice až k fortně, druhdy nazýwán byl *prolomeným*.[47]) Proti němu stál we druhém roze této ulice dům od starodáwna nazwaný u čerwených klobauků neboli *u tří klobauků* (č. 398), kterýžto názew se wšak později (1486) již jen pamatowal,[48]) a říkalo se tu potom *u hawéřů*,[49]) odkudž pochází nynejší názew ulice hawířské. Za domem tímto byly blíž fortny dwa malé domy (č. 397, 396) s maštalí a stodolau, jak zmíněno již we starší době, a odtud šla uzká ulička wedlé zdi městské za domy toho pořadí až k Můstku čili k bráně Swatohawelské.[50])

Wedlé domu u klobauků nazýwal se druhý w pořadí proti masným krámům na swobodném trhu *u sw. Doroty* (č. 399), která na něm byla namalowána, později wšak (1486) nowým názwem *u stříbrné růže* (ad argenteam rosam). Třetí byl dům *u černého orla*, dáwno tak zwaný (č. 400). Nowější byly názwy domů dalších (č. 401) *u tašek* (ad tasskas 1470) a *u zlatého*

[47]) Domus dicta Prolomeny, čte se dwakrát w knize Staroměstské w létech 1452 a 1458 na listech 36 a 79.

[48]) Domus *olim* pileis titulata, prawí se o něm roku 1486, a *olim* ad pileos dicta roku 1493 w knize Staroměstské na listech 178 a 204.

[49]) Čte se tak ponejprw roku 1495 tamž fol. 211.

[50]) Nejstarší zpráwa o této uličce nazwané nyní prowaznickau jest z roku 1431.

kola (ad auream rotam 1429) neb *u paí kola* (1517 č. 402). Za nimiž dále byl *dům Domažlický*, nazýwaný tak stále až do 16. století (č. 403) s domy od něho oddělenými, o nichž jest powěděno již w díle druhém. W jednom z těchto, který stál w rohu (č. 383), nacházela se od roku 1442 *apoteka*; za ní pak tři jiné z týchž domku (č. 384, 385, 386) stály w ulici k Můstku. Poslednímu z nich (č. 386) říkalo se *na zámku* (1520). Za ním dosahowal piwowár w zadní části hlawního domu Domažlického až do uzké uličky wýše zmíněné při zdi městské; za uličkau pak wedlé samé brány tamejší, kterau se wycházelo ze Starého města na Konský trh, stál ještě jeden dům (č. 387) prostřední welikosti. Brána tato nazýwá se roku 1463 Nowau (Nova valva), bezpochyby že nedáwno předtím byla přestawena.

Nárožní dům na prawé straně ulice k bráně (č. 404) byl od dáwna rychtau, a nazýwal se we druhé polowici 15. stol. již *starau rychtau* (antiqua domus judicis 1479, antiquum judicium 1487, antiqua judiciaria 1490), což swědčí, že se již tehdáž w něm neúřadowalo. Z té příčiny také šatlawa w nejzadnější části jeho blíž zdi městské se nazýwala *šatlawau starau* (1452). W ulici k Mostku, jak se tu již obyčejně říkalo, kdež stála při staré rychtě wěž, nacházely se tři domy, z nichž poslední dwa (č. 380) byly při samé bráně, jeden před ní, jeden již dílem za ní na mostku s dwěma krámci. W pořadí od rychty až k rohu nynější ulice Perlowé bylo krom rychty samé osm domů, z nichž prwní tři měly nowější nazwy *u zlaté hwězdy* (č. 405, ad auream stellam 1480)[51], *u beránku* (in qua est agnellus depictus 1452, 1483 č. 406) a *u tří korun* (ad tres coronas 1483 č. 407); z posledních pak tří jeden se nazýwal rowněž zánowním jménem *u misy* (ad discum 1451 č. 410), druzí dwa staršími názwy *u bab* (č. 411) a *u klíčů* čili u tří klíčů (č. 412). Dům u tří korun zdá se, že byl tehdáž

[51]) Domus olim Lichutsky et jam stella aurea titulata, prawí se o něm roku 1480 w knize Staroměstské, což ukazuje na zánowní půwod toho názwu.

jednim z nejwětších neb nejwystawnějších na Starém městě, dle kupní ceny 500, ano 575 kop w létech 1519 a 1524.

Domům tohoto pořadí se říkalo *za kotci postřihačskými* aneb *proti kotcům* (contra kotczones neb ex opposito pannilobiorum). Wedle nárožního domu u klíču wedla ulice (nyní Perlowa) k fortně proti Široké ulici na Nowém městě: říkalo se jí fortna k panně Marii Sněžné (portula ad b. virginem in Arena) aneb pauze fortna za klíči. Po straně lewé byly w ulici te krom domu u klíčů jen dwa malé domy, po straně prawé tři krom nárožního domu proti klíčům.

Dům tento (č. 413) newelký počítal se již *k trhu uhelnému*, který byl třístranný, jak se podnes spatřuje, ale domy w řadách nacházely se jen na dwau stranách jeho, na jižní totiž a na západní. Onde wedlé nárožního domu proti klíčům stál dům wětší (č. 414), jehož majitelem byl od roku 1404 až do roku 1428 Jan Wlčíhrdlo, dle něhož i potom dlauho se nazýwal *u wlčího hrdla* (ad lupi collum 1448, 1479). Wedlé něho byl dům *u ruky* (č. 415) od dáwna tak zwaný, a wedlé tohoto welký nárožní dům (č. 416, nyní Platais zwaný) *Jana Bradatého* sladownika ze Stříbra (od r. 1402), proslulého purkmistra Staroměstského, jenž roku 1426 padl w bitwě u Austí. Od wdowy jeho Doroty a staršího syna Waňka kaupil jej roku 1434 *Wácslaw Holec* z Litomyšle, po němž jej potomci jeho, znamenití a bohatí měšťané, drželi až do 16. století.

Pořadí domů na západní straně trhu uhelného, přetržené postranní uličkau, která se nyní jmenuje Škořápkowá, počínalo se w kautě za domem Holcowským čili předtím Jana Bradatého dwěma domy w lewo od této uličky (č. 419, č. 420), z nichž při jednom, totiž nárožním, nacházela se sladowna a piwowár. W prawém roze uličky stál malý dům s kowárnau (č. 421), a wedlé něho jiný se starodáwným piwowárem (č. 422). Třetí (č. 423) náležel od roku 1402 Ludwíkowi Šrolowi kožišníku, jak se zdá Němci, který roku 1420 utekl z Prahy. Po něm se wšak dům dostal od obce synu jeho Jeronymowi, horliwému Husitowi, častěji zmíněnému, který jej potom prodal roku 1432. Z ostatních domů šesti obrácených do uhelného trhu jmeno-

waly se tři, jak již při starší době uwedeno. *u černého slaupu* (část č. 424). *u bílého* čili *stříbrného lilium* (č. 426) a *u stříbrné podkowy* (č. 427). Čtyři domy další w témž pořadí skrýwaly se již do ulice odtud k sw. Michalu, z nichž jeden a později dwa wedlé sebe (č. 429, č. 430) nazýwaly se *u páteřů* čili *u páterníka* (ad paternarium 1481), to jest hotowitele páteřů, jinak růženců; poslední pak malý domek w rohu (č. 431) slaul *u řebříků*, rodný to dům Mikulaše od řebříků jmenowaného od koncilia Basilejského arcibiskupem Pražským.

Od uhelného trhu při straně jeho wýchodní táhly se prostředkem někdejšího nowého tržiště *kotce saukennické* čili *postřihačské* až na blízko kostela sw. Hawla. Bylo to, jak již při starší době powěděno, dwoje kryté podlaubí, jedno delší a jedno kratší, w němž se nacházely krámy čili sklepy po obau stranách chodby přízemní, a nad nimi pod krowem byla rowněž chodba, o které, k čemu jí bylo užíwáno, nemáme zpráw wýslowných. *Kotce wětší*, to jest delší oddělení jejich, zaujímaly celau ulici, které se posud říká w Kotcích, s 29 domy, které nyní jsau wystaweny na tom místě po obau stranách, od uhelného trhu až w roweň s nynější ulicí Sirkowau. *Menší kotce*, doposud kryté, wztahowaly se odtud až k tehdejšímu hřbitowu kostela sw. Hawla. Na chodby hořejší wedly točité schody čili šneky. Při kotcích wětších nacházel se takowý „šnek“ wedlé nárožního krámu při „rozdíle kotcu“, to jest kde se od protějších menších kotcu přicházelo k wětším, po prawé ruce. Poněwadž byl již sešlý a prý „na tom zřítelu k ohyzdnosti města stal“, wyžádal sobě roku 1522 majitel jeho Martin Dačický od zlatých křížu powolení od konšelů ku přenesení jeho na druhý roh, kdež jej na swůj náklad wystawil ozdobněji.

Jak již we starší době tak také potom na straně půlnoční kotců wětších nejwíce se nacházelo kotcu postřihačů, kteří tu dělali také swé řemeslo; na straně druhé a w kotcích menších bylo nejwíce kraječů suken čili saukenníků prodáwajících zboží swé. Připomínají se wšak krom kotcu saukenničích také „plátěnné“, a zejména w menších kotcích, po lewé straně jdauc od kostela sw. Hawla, *kotce kožešnické*

Podobně jako domy Pražské wyznačowaly se jednotliwé krámy čili kotce rozličnými znaky na nich namalowanými, jichž počet zdá se že rowněž teprw během 15. století welice se rozmnožil. Nejwíce bylo jich we wětších kotcích. Wzpomenuto již we starší době o kotci postřihačském w roze od uhelného trhu po straně lewé čili pulnoční, na němž byla ruka namalowána. W témž pořadí nacházely se kotce postřihačské *u bílého nedwěda* (in qua albus ursus est pictus 1476), *u strak* (in qua picae sunt depictae), *u sw. Jeronyma* (in qua S. Jeronymus est depictus 1462), *u raka* (in qua signum cancri est depictum 1469), *u beránka* (in qua agnus est depictus 1466), *u obrazu panny Marie* (in qua imago beatae virginis est depicta 1477), a *u krále Dawida* (in qua David rex psallens est depictus 1488). W řadě obrácené proti staré rychtě a pořadí domu wedlé ní nazýwal se kotec saukenničí druhý od rohu při rozdíle kotcu *u andělů* (ad angelos 1458, in qua angeli sunt picti), třetí *u kola Fortuny* (in qua rota Fortunae est depicta 1458, in qua depicta est virgo in rota), čtwrtý *u dwau jelenů o jedné hlawě* (in qua duo cervi cum uno capite sunt depicti 1432, ad caput cervinum 1458). Jiné pak tři w témž pořadí byly wedlé sebe, jen že newíme, zdali po pořádku od západu na wýchod čili naopak, které se nazýwaly *u jednorožce* (in qua unicornus est depictus 1485), *u půl měsíce* (in qua media luna est depicta 1485), *u Jonáše* (in qua Jonas est depictus 1486), a ob jeden bez jména dále čtyři jiné *u sw. Jiří* (in qua S. Georgius est depictus 1483), *u bílých růží* (ad rosas albas 1483, in qua rosae sunt depictae), *u twáře páně* (ad faciem domini 1485) a *u radlice* (ad vomeres 1485), blíž pak k uhelnému trhu čtwrtý od tamějšího konce *u wěže* (in qua turris est depicta 1487), a třetí *u raka* (in qua est cancer depictus 1487). Též we wětších kotcích bez určitějšího naznačení místa připomínají se kotce *u sw. Petra a Pawla* (in qua sancti Petrus et Paulus cum asino et capitibus leonum sunt depicti 1433), *u lwa* (in qua leo est depictus 1466) a jiný u lwů (in qua sunt leones depicti), na němž byli totiž dwa lwi namalowaní držíce třetího (1453), ještě jiný, na němž byl

malowán Kristus pán a swatý Tomáš, dwa prsty jemu w bok wpauštěje (1455), též jeden *u panny w oblauku* (in qua depicta est virgo in rota 1478), a jeden řečený *u wolů* (in qua boves sunt depicti 1487). W menších kotcích jmenowal se jeden ze dwau nárožních při rozdíle kotců *u točenice* (in qua torques est depicta 1466); o jiných znacích nedějí se zmínky.

Domům proti kotcům postřihačským na straně pulnoční říkalo se *w kolářích* (sub rotificibus), protože tu obyčejně několik kolářů prowozowalo toto řemeslo; nacházela pak se tu již tehdáž při těchto domích *podsíň*.[52] Domu bylo dewět, z nichž wyznamenáwaly se zwláštními názwy dle znaků čtyři již od staršího času, totiž *u Bruncwíka* (č. 510), *u tří králů* (č. 509), *u černého koníčka* domek malý (č. 506) a welký nárožní dům *u ryté wěže* (č. 505, 504, 469—466), jemuž se později také počalo říkati *u koníčka* (ad sculptam turrim seu ad equulum 1460). Nowěji nazýwal se dům wedlé černého koníčka *u modrého lwa* (č. 507, 1521). Mezi ním a domem u tří králů nacházel se zrowna prostřed podsíně dům welký (č. 508), jejž sobě roku 1516 kaupil mistr Jan Pašek z Wratu, předtím kancléř Starého a později mocný primas spojeného Starého i Nowého města Pražského. Dům u ryté wěže w rohu nynější ulice Sirkowé náležel někdy rytíři Janowi Hlasowi z Kamenice sedéním na Strašnicích u Prahy, jenž padl w bitwě u Malešowa, po něm pak čtyřem jeho synům, z nichž ujal jej později jeden jménem Ješek (1437), později druhý Wácslaw (1447); potom pak od třetího z nich jménem Jana kaupil jej zeman Ambrož Tristram z Chřelowic (1460).

Prostranstwí mezi dalším pořadím domů odtud až ku kostelu sw. Hawla a menšími kotci počalo se w druhé polowici 15. století nazýwati *tarmarkem*, to jest trhem tandlěřským (tandleta).[53] Bezpochyby byla i tu již tehdáž podsíň. Ze čtyř domů w ní stojících nazýwal se druhý od rohu nynější ulice Sirkowé

[52]) Prwní zmínky se o ní nacházejí w knihách Staroměstských w létech 1443 a 1456 na listech 440 a 65.

[53]) Ponejprw se název tento wyskytuje roku 1466 w knize Staroměstské fol. 110.

u Fortuny (č. 502) a třetí (č. 501) *u sw. Jiří* (ad S. Georgium 1456, in qua S. Georgius est depictus 1470). Za podsíní, kdež se nyní končí, byly dále až k rohu ulice Železné také čtyři domy, *u černé zahrádky* (ad nigrum ortulum 1451 č. 499), *fara sw. Hawla* (č. 498, 497), *u korábu* (ad barcas, jinak ad navem i také ad classem č. 496) a *u kozlů* (ad hircos) čili dle majetníka Lupa asi od roku 1427 dům *Lupowic* (1436) a potom *u wlka* (ad lupum 1445 č. 495).

Proti temto domum stál *kostel sw. Hawla*, obrácený welkými dweřmi na západní straně proti tarmarku, welkým pak oltářem na wýchodní straně proti kolleji Karlowě. O stawu jeho během této doby není nám nic jiného známo, nežli že se na něm oprawowalo w létech 1459 a 1460, o čemž swědčí některé tehdejší odkazy k tomu účelu. Při *hřbitowě* jeho stála *škola* w krátké uličce proti menším kotcům, a ke zdi hřbitowa wedlé ní na straně jižní bylo přistaweno několik domků a několik krámů čili koteů. Roku 1448 w jednom z nich byl knihař, we druhém wedlé prodáwalo se zboží železné a tak bezpochyby rozličné jiné.[54])

W ulicích wedaucích od koteů a od kostela sw. Hawla k rynku Staroměstskému mnoho se w tom čase nezměnilo. W *ulici Železné* přebýwali i tehdy jako za starší doby nejwíce železníci, od nichž měla swé jméno. Po prawé straně, přicházejíc do ní od kolleje Karlowy, nazýwaly se prwní čtyři domy za sebau, jak od starodáwna, *u beránků* čili u beránka (č. 544), *u pstřába* (č. 545), *u modrých dweří* (č. 546) a *u čerwených*

[54]) Prwní zmínky o domcích třech takowých wedlé sebe nacházejí se w knihách městských w létech 1443 až 1447, kdež prostřední z nich po každé se jmenuje domuncula sub scola S. Galli. O krámích jest zápis k roku 1448, který zní: Stanislaus dictus Czapek emit gazulam, in qua ferramenta venduntur, penes murum cimiterii circa S. Gallum penes gazulam Mathiae ligatoris librorum et institam Baroch erga vitricos ecclesiae S. Galli. Sem pak také bezpochyby náležejí zmínky z let 1521 a 1522 o tak zwaných malých domcích (prawí se „pod malými domky“), které se připomínají čtyři wedlé sebe, ač wýslowně neprawí se kde stály. Jsau wšak mezi majiteli jejich jmenowáni někteří, ježto měli také kotce saukenníči tudíž na blízku.

dweří (č. 547). Místo u jestřába říkalo se wšak někdy také jen *u ptáka* (ad avem 1458, ad accipitrem seu ad avem 1486). Ostatek té strany ulice, wíc než polowici, zaujímal dům nárožní z rynku (č. 548), nazwaný u jednorožce. Mezi domem u beránka a kollejí Karlowau byl kaut, z nehož se přicházelo k zadním wratům kolleje a k uličce někdy Plaierowě do Celetné ulice, jejíž staré jméno prišlo již tehdáž w zapomenutí. Nárožní dům w prawo do ní nazýwal se posud *u tří panen* (č. 542). Na lewé straně ulice Železné nacházelo se jedenáct domů, z nichž stará jména měly domy *u ruky* (č. 493), *u černého nedwěda* (č. 492), *u červeného jelena* (č. 491) a *u páwa* (č. 490). Nowě se nazýwal dům druhý od kraje proti kolleji Karlowě *u sw. Barbory* (č. 494), a blíž k rynku od domu u páwa jeden dům *u rožně* čili u rožňů (ad veru, ad verua, č. 489) a druhý wedlé něho (č. 488) *u červené růže* (ad rosam rubeam).

Nynější ulice Sirkowá, která se někdy nazýwala ulicí Junošowau, dostala nowého jména od wskočení Táboru do Starého města roku 1422 pod Bohuslawem ze Šwamberka, při kterém wtrhli až do této ulice wedením Kunše z Bělowic a osadili tu několik domů. Od příběhu toho počala se nazýwati *ulicí Kunšowau* čili *Kunešowic*,[55]) starý pak názew ulice Junošowy dosti brzy zmizel z paměti lidské.[56])

W ulici této byl od nárožního domu (č. 503) po prawé ruce, přicházejíc od kotcu, roku 1497 odprodán malý domek (č. 470), který až do toho času byl onomu poplatný, za nímž dále stály wedlé sebe domy *u welbloudů* (č. 471), *u swině* (č. 472, ad porcum 1449, ad scropham) a *u šermíře* (č. 473, ad dimicatores, také ad pugiles 1451). Dům u welbloudů náležel od roku 1424 nejwyššímu písaři Staroměstskému Miku-

[55]) Dáwají o tom swědectwí wýslowné Staří letopisowé češtì na str. 55, kdež se prawí „w Kunšowě ulici, kterážto ulice od toho jméno wzala". W knihách městských se názwa toho užíwá již roku 1435 (in platea Cunesslonis).

[56]) Nacházíme jej w knihách městských jen ještě naposledy roku 1445 (platea Gynoczlini).

iási Humpolcowi, známému z času wyjednáwání s konciliem Basilejským a císařem Sigmundem, jenž potom roku 1438 od konšelů strany Menhartowy mezi jinými znamenitými měšťany byl uručen a musil Prahu opustiti, ale později zase se nacházel mezi konšely Staroměstskými až do smrti swé roku 1466. Později jmenuje se majitelkyní domů Zuzana Humpolcowá (1476), nejspíš wdowa jeho, po níž jej držel příbuzný její Jan Humpolec z Prostiboře ještě roku 1500. Dům u šermířů stál w roze postranní uličky mezi ulicemi Kunešowic a Železnau, we které se nacházely domy *u duh* (č. 474) a *u čerwené růže* (č. 499) dáwno tak zwané. Dům nárožní na druhé straně této uličky proti šermířům nazýwal se od druhé polowice 15. století (1452) *u Nastojtů* neb domem Nastojtowým (č. 475). Wedlé něho dále byl w ulici Kunešowic dům nazwaný dáwno *u konwí* (č. 476) a ještě jeden dům, který spolu s nárožním do rynku náležel někdy Štěpánowi z Kladska a nazýwán proto zadním domem *Štěpánkowským* (č. 477).

Na protější straně ulice Kunešowic stál wedlé welkého nárožního domu u ryté wěže (č. 504) a čtyř domků, které k němu patřily (č. 469, 468, 467, 466), dům též dosti znamenitý *u pěti korun* (č. 465), jejž sobě roku 1470 kaupil mistr Prokop z Kutnéhory, potomní kancléř Staroměstský, a po něm jej ještě roku 1523 měla dcera jeho Anna, dále malý dům w kaute (č. 464) řečeny *u košíků*, potom dům wětší (č. 463), jehož držitelem byl roku 1523 znamenitý saused Daniel Rauš z Wlkanowa, a wedlé něho dům *u oslů* (část č. 461), jejž uzká ulička dělila od zadního příbytku a maštale domu u Oremusů z rynku. Maštal a domek tento kaupil sobě roku 1425 Antoniš od oslů k swému domu; potom se wšak zase dostáwala brzy k domu Oremusů, brzy jiným bližším sausedům.

Zmíněnau uličkau přicházelo se ke hřbitowu a farnímu kostelu *sw. Michala*. Kostel tento utrpěl w bauřích lidu roku 1419 po smrti krále Wácslawa mnohem wětší spustošení oltářů a obrazů než jiné kostely Pražské; dostalo se mu wšak během potomních času rozličných dobrodinců k naprawení škod těchto, jakož již roku 1441 podkomoří Jan z Kunwalda nowě založil

oltář sw. Tomáše w kapli nazwané Čáslawská a nadal oltárníka k němu, podobná pak nadání stala se roku 1452 k oltáři panny Marie, roku 1470 k oltáři rozeslání swatých apoštolů a roku 1487 ještě k jinému, nejspíš Dušiček (altare Animarum). Při kostele a hřbitowe nacházela se *škola*, o které máme zpráwu roku 1522, kterak z neopatrnosti kantora wznikl oheň w komoře jeho, a shořely od toho komory i s krowem, swětnice wšak školní byla obhájena.[57]) Ob uličku wedlé kostela k tehdejšímu Owocnému trhu čili nynějšímu malému náměstí stála proti zdi hřbitowa nebo snad zrowna proti škole tudíž *fara* sw. Michala (č. 459) za domem u Maurenínu a wedlé zadní části domu Hedwikowského, kteréžto oba předem byly obráceny do Owocného trhu, jak jinde ukázáno.

Dle kostela sw. Michala nazýwala se ulice wedaucí odtud k uhelnému trhu jak dodnes *Swatomichalskau*. Na jedné straně sáhaly do ní zadní části domu u oslů a druhého domu wedlé něho z ulice Kunešowic, dále pak nacházely se w témž pořadí domy *u tří bratrů* (č. 434), jiný znaku nemající (č. 433), dům *u melauna* (č. 432) a dům *u Krištofora* (též č. 432) nowěji tak nazwaný (1442), potom zadní strany domů z podsíně pod koláři. Na druhé straně w rohu proti faře sw. Michala a proti studni, která se tu připomíná (1466), slaul prwní dům (č. 435) *u půl kola* (ad mediam rotam 1437): následowaly pak dále dům někdy Meissnerůw, který se tak nazýwá ještě roku 1461 (č. 436), jinak wšak *u dwau jelenů o jedné hlawě* (ad duos cervos cum uno capite, 1461, 1499), později pak *u železných dweří* (1518) jak podnes; roku 1519 kaupil jej sobě Jan Hlawsa z Liboslawě, toho času hofrychtéř měst králowských; wedle něho malý dům *u tří sluncí*, jenž se později roku 1463 nazýwá *u Žižky* a dokládá se o něm ještě roku 1490 wýslowně, že na něm byl Žižka namalowán (in qua est Zizka depictus), potom domy *u rajských jablek* (č. 438, ad poma paradisiaca 1463), *u wlka pištícího*, jakož prý wlk husím píšče (ubi lupus

[57]) Staré letop. české 454

fistulat aucis, též č. 438),[58]) *u tykwí* (č. 439. 440) a *u proroku* (č. 441).

W rohu wedlé domu posledně řečeného proti domu u řebříků (č. 431) při wedlejší uličce, která se nyní jmenuje míčowau, stál welký dům čili dwur někdy opata Sedleckého (č. 447), který druhau stranau dosahowal do ulice za kostelem sw. Jiljí. Po útěku duchowenstwa z Prahy roku 1420 byl jako mnoho domů jiných zabawen od obce a prodán sausedu Alšowi z Krajnic již kdysi před rokem 1424. Později dostal se panu Mikulášowi Chudému z Lobkowic a na Hasišteiné, nepochybně teprw po přijetí císaře Sigmunda za krále a snad darowáním nebo zápisem od něho, i náležel odtud pánům *Hasišteinským* z Lobkowic až do 16. století. We zmínkách o něm brzy strana obrácená proti sw. Jiljí, brzy druhá do ulice Swatomichalské bywá pokládána za přední nebo zadní, což swědčí aspoň, že byly dwéře domowní na obě strany. Za domem tímto zaujímal ostatní část postranní uličky wýše zmíněné až k druhému rohu jejímu dwůr někdy kláštera Opatowického (č. 445), a mezi ním a druhau stranau Sedleckého dworu stál proti sw. Jiljí dwůr opata Wilémowského (č. 446). Také tyto dwory čili domy klášterské byly po roce 1420 zabaweny, a dostaly se do rukau sausedských. Dům Opatowický byl dle Beneše čili Benedy z Auhonic, který jej kaupil roku 1428, dlauho potom nazýwán domem *Benedowským* (ještě roku 1510). Roku 1488 kaupil jej sobě Matauš Reysek z Prostějowa bakalář, jenž tehdáž stawěl o Nowé wěži (nyní Prašné), a držel jej až do smrti swé (1506 1 Čwce.).

Řada domů táhla se odtud nepřetržitě až k rohu Owocného trhu. Krom dworu Sedleckého sáhaly do ní zadními stranami z ulice Swatomichalské také domy u tykwí (č. 448), u rajských jablek (č. 450) a u železných dweří (č. 436), až teprw kdysi we druhé polowici 15. století byl od domu u tykwí wzadu malý domek oddělen (č. 448) a podobně část zadní strany od

[58] Latinsky i česky tak se nachází roku 1489 w knize winohradské fol. O 5. O 10.

domu u rajských jablek (č. 450). Wedlé někdejší zadní strany domu u tykwí stál od dáwna dům *u prstenů* (ad aureum annulum č. 449). Ten od roku 1476 náležel slawnému hodináři Hanušowi z Hradce Králowé, jenž zhotowil hwězdářské hodiny na radnici Staroměstské, a po něm Anně, jak se zdá dceři jeho, manželce Sigmunda Roha z Wlkanowa (1524). Wedlé železných dweří byl dům, jejž sobě roku 1433 kaupil někdejší heitman Táborský Matiáš Lauda z Chlumčan (č. 451), měw již předtím (1429) nějaký dluh na něm. Nazýwal se později (1466) *u sedmi andělů* (ad septem angelos), a náležel některý čas prokuratorowi králowskému Čeňkowi z Klinšteina a manželce jeho Kateřině z Okoře. Wedlejší dům odtud dále (číslo 452) nazýwal se *u červených orlů* (ad rubeas aquilas 1486); za ním byly ještě dwa domy až k nárožnímu domu u kapru (č. 455), který šel druhau stranau do Owocného trhu, nynějšího malého náměstí.

Kostel *sw. Jiljí*, od něhož kanowníci w baufích po smrti krále Wácslawa byli ujeli, zůstáwal od té doby pauhým kostelem farním. Krom menších škod, které jej snad již tehdáž potkaly jako kostely jiné w Praze, utrpěl potom pohromu wětší roku 1432 hromobitím dne 28 Čerwna u wečer, při kterém krow jeho byl zapálen, tak že shořel wšechen i s wežemi a zwony w nich welkými i malými. Byl to krow welmi nákladný pod škřidlicí, tak že škodu z toho bylo těžko nahraditi. Pokud známo, byl ze zwonů aspoň jeden z nich nejwětší, 50 centnéřů wážící, přelit roku 1437, a brzy se našli dobrodinci, kteří činili odkazy na dílo čili na oprawení kostela samého; ale k skutku přišlo předce teprw po uplynutí delší řady let. Některý začátek stal se na každý spůsob roku 1448 neb něco dříwe, kteréhožto roku sauseđ Janek syn Wácslawůw od wlčího hrdla poručil na stawbu tu dewatenáct jedlí chowaných předtím k jiné potřebě. Poněwadž náklad byl welký, tak že osadníci samotni k tomu nestačili, zawedli sbírku wyprawením poslů roku 1449 po městech a panstwích pánů a zemanů, žadajících na to almužny, jakož se jim již do té doby některých

příspěwku od osob rozličného stawu bylo dostalo.[59]) Zdá se, že byla stawba již asi roku 1451 we hlawní wěci dokonána, ač se odkaz jeden na oprawení téhož kostela nachází zapsán w knize městské ještě roku 1457. Ředitelem stawby byl Mikuláš mistr tesařský z Nowého města, který toho času „krásným dílem" pracowal také o radní swětnici w Litoměřicích.[60]) Roku 1458 měštka jedna odkázala 10 kop na archu k sw. Jiljí, snad že tedy tehdáž již bylo méně potřeba příspěwků na zewnejší stawbu. Později ještě jednau hrom uhodil do krowu na kostele sw. Jiljí roku 1502, učinil wšak jen menší škodu na něm i také wnitř kostela.[61])

Na lewé čili pulnoční straně od kostela sw. Jiljí byl *hřbitow*, jak se zdá, dosti prostranný proti domu u prstenů (č. 449), a připomíná se na něm také *kostnice* (1439). Ke zdi hřbitowa tohoto byla nejblíž kostela w lewo od hlawních dweří *škola* již od druhé polowice 14. století, a wedlé ní někdejší dům wikářů čili dům sakristana kostela sw. Jiljí (č. 235), jejž wšak kostelníci již roku 1433 prodali, tak že tu byl odtud dům sausedský. Se hřbitowem sausedil na straně půlnoční jiný dům, a wedlé něho stály ještě dwa domy za sebau na městišti nynejšího kláštera Dominikanského u sw. Jiljí, jeden totiž (č. 235), který se dle držitele swého roku 1429 Frány Čotra dlauho nazýwal domem *Čotrowským*, a druhý nárožní *u pelikána* (č. 234). Tento dům nárožní kaupil sobě roku 1448 (23 Led.)

[59]) Zachowal se o tom průwodní list daný poslům takowým od kostelníků a osady sw. Jiljí w archivu téhož kostela.

[60]) Nachází se o tom zpráwa w tak zwaném Cursus cancellariae w rukop. kapituly Pražské XXXIV, kdež píší konšelé Nowoměstští Litoměřickým: Significavit nobis Nicolaus protocarpentarius, concivis noster dilectus, qui noviter tectum ecclesiae S. Egidii in antiqua urbe Pragensi et vobis aestuarium praetorii decoro opere (krásným dílem, jak se přidáwá nad řádkem) laboravit, quod eidem Herczlinus arcufex concivis vester in quinque sexagenis grossorum debitorie obligatur etc. (Přimlauvají se, aby mu dluhu toho dopomohli.)

[61]) Staré letop. české 261 wyprawují o tom, že „krow na kostele sw. Jiljí hrom odřel, smetal šindely a wnitř wazbu roztrhal, potom wskočiw do kostela, lištu na welikć tabuli opálil, u kancellůw kus kamene odrazil, potom wskočil pod zwon a tu zapálil, ale brzy uhasili".

Jiří Poděbradský, a nejspíš w něm potom po dobytí Prahy w Září toho roku přebýwal. Roku wšak 1453 prodal jej panu Zbyňkowi Zajícowi z Hasenburka a na Kosti, kterýž obdržel od konšelů Staroměstských oswobození domu toho od berní a powinností městských (1455), prominuw za to měšťanům clo za wína z winnic jejich při branách Malé strany, které mu tehdáž náleželo. Buď pak pan Zbyněk nebo pozdeji syn jeho Jan Zajíc z Hasenburka přikaupil dům Čotrowský, a Staroměstští oswobodili i tento dům (1494) dle wýminek smlauwy, kterau jim byl pan Jan Zajíc prodal clo ono na Malé straně i s domem tehdáž pustým pánů Zajíců w Menším městě Pražském wedlé brány Strahowské (č. 215).

Na jižní straně od kostela sw. Jiljí nacházelo se skupení domů krátkau uličkau od něho oddělené, we kterém někdy nejblíž kostela býwala w rohu škola, za ní w uličce děkanstwí (č. 236) a wedlé něho wzadu proboštstwí Swatojilské. Škola byla, jak powěděno při starší době, již roku 1373 přenesena na druhau stranu od kostela ke hřbitowu, děkanstwí pak a proboštstwí jsau po útěku duchowenstwa z Prahy zabawena od obce a prodána. Wedlé býwalého proboštstwí stál wzadu proti domu Opatowickému ještě jeden dum, který se w časích pozdějších nazýwal *u rukawice* (1521); rowněž pak wedlé nárožního domku (č. 237), který byl někdy školau, ještě jeden dum obrácený do hlawní ulice nyní Dominikanské. Ostatek skupení toho zaujímal welký dům w rozcestí proti straně jižní, nazýwaný dlauho *Krtkowským*, až jej roku 1523 kaupil Jan Sladký, dle něhož podnes se říká *u Sladkých* (č. 352).

Proti domu tomuto stál jiný dům nárožní *Bechynowský* (č. 527) w rozcestí mezi dwěma ulicemi, z nichž jedna wedla podél domů Opatowického a Sedleckého čili již Hasisteinského do ulice Swatomichalské, druhá na uhelný trh. Dum tento s malým domkem k němu přistaweným w postranní ulici k sw. Michalu kaupila roku 1427 městka Klára Helmowa wdowa od tehdejšího držitele Jana Bechyně; od ní pak jej kaupili po desíti létech (1437) páni Wilém a Diwiš bratři

z Chlumu a na Košumberce, tuším synowé někdy pana Jana z Chlumu, jenž byl prowodil Husa do Kostnice, a držel jej mladší z nich Diwiš, pokud známo, aspoň ještě roku 1451. Nazew Bechyňowský zachowal se wšak i potom déle (1456). W ulici k sw. Michalu stálo za tímto domem w pořadí po prawé ruce odtud pět domů až k zadní straně domu u páteřů (č. 430), mezi tímto pak a nárožním domem u řebříků (431) ještě jeden dům řečený *u čerwného lwa* (ad rubeum leonem 1481). Do druhé postranní ulice, k uhelnému trhu (nyní Škořápkowé), zasahowaly wětším dílem jen zadní strany domů okolních. Na lewé straně byl jen jeden dům menší wedlé domu Bechyňowského (č. 354), na prawé straně zas jen jeden dům wedlé nárožního z uhelného trhu (č. 420).

We hlawní ulici, kterau se chodilo od kostela sw. Jiljí k tehdejší bráně Zderazské, byl na lewé straně w rohu proti domu Bechyňowskému dům *Sobkowský* (č. 355) a wedlé něho welký dům *Saský* (č. 356), jejž byl sobě Rudolf wéwoda saský wyměnil od obce Staroměstské za starší dům swůj wedlé mostu na Malé straně. Za wálky s císařem Sigmundem dostal ho nepochybně od obce polní heitman Pražanů Wácslaw Carda z Petrowic, postaupil pak ho směnau sausedu Martinowi Wlašimskému za jiný dům nedaleko odtud. Byl to dům welký se sladownau a piwowárem. Roku 1476 byla kupní cena jeho 300 kop českých. Dále w témž pořadí byly ještě tři domy, z nichž poslední nárožní (č. 359) slaul od dáwna *u modrého kola* a zaujímal s piwowárem a sladownau wzadu celau stranu postranní ulice odtud proti kostelu *sw. Martina we zdi.*

O farním kostele tomto skrowné welikosti (č. 417) dowídáme se z odkazu w létech 1454 až 1459, že byl tehdáž oprawowán a pořízena w něm nowá archa. Při hřbitowě jeho stála od starodáwna *škola* w uličce wedlé domu někdy Jana Bradatého a potom zámožné rodiny Holců (nynějšího Plataizu). Roku 1488 osadní sw. Martina dowolili Viktorinowi Holcowi z domu toho pawlač sobě udělati do kostela, začež on postaupil jim podacího oltáře Matky Boží w témž kostele a slíbil wystawiti nowé školu na jakýchsi zdech za kostnicí. Na druhé

straně wedlé kostela stála *fara* sw. Martina (č. 418) a wedlé ní tři domy jiné proti modrému kolu. Poslední byl nárožní (č. 360), za nímž we hlawní ulici k bráně Zderazské ještě stály dwa malé domky až ke bráně samé.

Rowněž byly dwa menší domy wedlé samé brány této na druhé straně, wystrčeny již wen z města, tak že jeden s kowárnau (č. 342) stál při můstku přes příkop městský, druhý pak jaksi po boku brány (č. 343), také pak i dům třetí (č. 344) ještě stál wedlé brány, a dosahowal po straně až ku příkopu městskému. Byl to dům wětší s piwowárem a sladownau, s nímž sausedil jiný (č. 345) též s piwowárem, nazwaný nowěji *u černého nedwěda* (ad nigrum ursum 1466) neb také *u nedwídků* (1522), jak se říká podnes. W témž pořadí dále stály ještě tři domy dosti welké, někdejší *biskupa Litomyšlského* (č. 346) nazýwaný tak ještě přes polowici patnáctého století (1456), dům *u modrého jelena* (ad flaveum cervum 1447 č. 347) s piwowárem a sladownau, a nárožní (č. 348) *u boží sukně* (ad tunicam Christi, ad tunicam Dei 1454); ob ulici pak dále we wýstupku s průčelím obráceným proti bráně Zderazské dům, jehož roku 1431 Martin Wlašimský postaupil Wácslawowi Cardowi smenau za dum Saský, jak wýše zmíněno (část č. 349): Carda jej wšak prodal již po dwau létech (1433). Ob dům dále (čís. 349) byl welký dům nárožní (č. 350) proti Krtkowskému (č. 352) a Bechyňowskému (č. 527) se sladownau a piwowárem, jenž dle někdejšího držitele Blažeje Purkrabí ještě při konci 15. století (1490) nazýwán byl domem *Purkrabowským*.

Mezi domem u boží sukně (č. 348) a zmíněným práwě domem Cardowým (č. 349) počínala se wedlejší ulice, kterau se odtud chodilo ku kostelu sw. Štěpána we zdi (nyní Bartolomějská). Po lewé straně šla do ní za domem nárožním zadní wrata domu Litomyšlského (č. 346), a wedlé nich dále stál *dům Břewnowský* (č. 310), který se dlauho tak nazýwal (1488), ač byl již aspoň roku 1428 co opatu Břewnowskému zabawený prodán od obce. Jeden ze čtyř ostatních domů po té straně nazýwal se *u Eliáše* (ad Heliam 1458) neb *u wozu Eliášowa*

(ad currum Heliae 1476 č. 311), také u ohniwého wozu. Po prawé straně nazywal se prwní dům wedlé nárožního domem *Kantorowským* (č. 309) dle sauseda příjmím. Kantora (Jana z Žatce), jehož wdowa držela jej, pokud známo, již roku 1429. Nazew tento se zachowal až do 16. století (1511). Ob uličku uzkau dále byl dům nazwaný *u železné hlawy* (č. 291) a tři domy malé až ku kostelu sw. Bernarda (č. 293) někdy Jerusalemskému, dále pak celá řada domku skoro wesměs malých, mezi nimiž se nacházela *fara sw. Štěpána* (č. 305), rowněž domek nepatrný. Roku 1523 prodali jej kostelníci čili úředníci téhož kostela Pawlowi bečwářowi, a kaupili dům jiný slušnější něco dále odtud w nynější ulici poštowské (č. 979 wedlé č. 300), který odtud byl farau.

Uzká ulička wedlé domu u železné hlawy wedla k malému náměstí, na kterém zrowna proti ní stála kaple Betlemská. Tři malé domky, které w ní někdy stáwaly za domem Kantorowým čili někdy Gery Hoffartky zlé powesti, zmizely odtud, jak se zdá pusobením Miličowým, poněwadž se již od r. 1365 nenachází o nich žádná zmínka. Na druhém konci této uličky, práwě proti Betlemu, nacházel se w rohu dům někdy zbožné panny Petry z Říčan a přítelkyně její panny Důry, ctitelkyň Husowých, které tu žily na spůsob bekyň (část č. 291). Od nich byl roku 1418 postaupen Zdeně wdowě Matěje z Uhřiněwsi, která se rowněž nazýwá bekyní, a od ní jej po 21 létech (1439) kaupila panna Marketa dcera někdy Kunšowa ze Skalice, témuž zbožnému spůsobu žiwota oddaná.

Domem tímto počínala se ulice (nyní Konviktská) wedaucí ku kostelu sw. Kříže menšího. W ní se hned wedlé nacházel dům se sladownau (část č. 291) a wedlé něho jiný (č. 292) řečený *u Goliáše* (1433), hned pak dále proslulý působením Milíčowým *Jerusalem* (č. 293, 294), jehož jméno, ač byl po smrti swého puwodce odewzdán řádu Cistercienskému k jinému účelu, zachowalo se nicméně tehdáž i až do dneška. Wchod do domu tohoto z ulice k sw. Kříži pokládal se za přední, kaple pak Jerusalemská čili *kostel sw. Bernarda* w ulici k sw. Štěpánu za část zadní, do které byl wchod také s té

strany. Jako jiné domy duchowenstwa klašterního w Praze byl i Jerusalem od obce Pražské zabawen a rozdělen odtud na wíce částí, jmenowitě pak zahrada při nem již roku 1421 po částech přidána k domům tří nejbližších sausedů. S přední strany byly odtud dwa domy při wchodu do ulice k sw. Kříži (č. 294 a část č. 293); jiných pět nacházelo se uwnitř we dwoře, a dwa byly do zadu wedlé kaple sw. Bernarda. Z domů we dwoře jeden se nazýwá již roku 1433 domem *bekyň* čili domem zádušním (domus animarum 1461), a zůstal w té spůsobě až do 16. století (1524), tak že wždy od opatrowníků k tomu opráwněných osazowán byl pannami nebo wdowami pobožnými. Také wšak dwa jiné z domků těch po obau stranách od onoho náležely některý čas pannám nejspíš podobného spůsobu žiwota (1429—1433), a jeden ze zadních dwau domků wedlé kaple sw. Bernarda (nejblíže č. 308) byl roku 1443 neb něco dříwe wěnowán rowněž za obydlí chudým pobožným pannám a wdowám. Kaple sw. Bernarda byla potud zachowána, že nejbližšímu sausedu, kterému se dostal dům se zahradau, studní a dworem wedlé ní samé (1426), zakázáno přitom, aby dweří do ní nezazdíwal ani zeď sobě přiwlastňowal, a wyhražen také wolný průchod Jerusalemem od jedné ulice k druhé.

W pořadí od Jerusalema až ku kostelu *sw. Kříže menšího* byly netoliko domy nekdejší opata Kladrubského (č. 295) a opata Postoloprtského (č. 297) zabaweny a prodány od obce, nýbrž roku 1431 prodán také *dwůr farní* téhož kostela wedlé něho stojící (č. 952). Kostel totiž od těch dob přestal býti farním, jinak se wšak zachowal we swé starožitné podobě okrauhlé, nazýwán jsa wždy kostelem menším neb také malým sw. Kříže. Wedlé něho byl na druhé straně (w nynější ulici Poštowské) toliko jeden dům, který jej dělil od nowější fary sw. Štěpána we zdi (č. 979), k jehož osadě kostel byl přiwtělen.

Proti kostelu sw. Kříže stál na straně půlnoční nárožní dům pánů *Hradeckých* (č. 288—289), který panskému rodu tomuto náležel až aspoň do roku 1480. Toho roku pan Jin-

dřich z Hradce sobě wyžádal přenesení swobody tohoto domu jakožto panského na dům nowě kaupený w ulici Celetné, do něhož se bezpochyby tehdáž přestěhowal, starý dům prodaw. Roku 1490 nacházíme jej již po druhé od té doby w jiných rukau. Odtud šlo pořadí domů málo znamenitých až k rohu proti kapli Betlemské (č. 257). Starodáwný domek bekyň Rosenberských (část č. 262), který se mezi nimi nacházel, zachowal se nejspíš w nadání tom déle, a nemýlíme-li se, byl ještě roku 1488 nazýwán domem zádušním *u tří černých hwězd* (domus animarum ad tres stellas nigras).

Malým nárožním domem proti kapli Betlemské počínalo se zárowěň druhé pořadí domů táhnoucí se do ulice ku kostelu *sw. Ondřeje*. Wedlé nárožního domu tohoto samého stáwala jindy *fara* kostela *sw. Filippa a Jakuba* (č. 258), byla wšak roku 1428 prodána od oprawce kostela tohoto, sauseda Pražského Bernáška Kotka, když i tento kostel přestal býti farním. Jinak nebylo tu domů žádných wynikajících. Poslední z nich wedlé samého kostela sw. Ondřeje čili wlastně wedlé hrbitowa při něm byl wystawen na městišti dotud prázdném (č. 265) teprw roku 1489 od Martina prowazníka, jemuž potom dwakrát po sobě wyhořel roku 1499 a roku 1523.[62]) Na jižní straně od kostela sw. Ondřeje stál weliký dům čili dwůr kláštera *Zbraslawského* (č. 287) podnes tak zwaný. I tento dům klášterský byl od obce Pražské zabawen a roku 1431 prodán, ale později předce zase náležel klášteru Zbraslawskému (1480 až 1524), aniž známo, jak se mu byl znowu dostal. S ním sausedil dům pánů Hradeckých (č. 288, 289), o němž powěděno wýše.

Na půlnoční straně od kostela sw. Ondřeje a ulice k němu wedaucí nacházel se ochoz domů, jehož západní polowicí byl tak zwaný *Boršow*, starožitný nějaký dwůr, který časem rozdělen byl na menší domy. Do roku 1431 bylo těchto domů 24, jichžto šest stálo w ulici proti sw. Ondřeji (č. 267, 266, 286), šest obráceno bylo do ulice nynější Zlaté (č. 272—276), šest na západ do nynější ulice Poštowské (č. 277—279, 283 až

[62]) Staré letop. české 457.

285) a šest se nacházelo uwnitř dworu, do kterého, jak jest podnes widěti (mezi č. 283 a 279), wcházelo se se strany západní (č. 274, 266, 286, 282). Jinak do dworu tohoto sáhaly zadní strany domu některých, ježto předem byly obráceny do zmíněných ulic. Během 15. století zmenšil se počet domů Boršowských na dwadcet připojením některých k jiným.[63]) We wýchodní části ochozu, jehož západní část činil Boršow, stál bezpostředně wedlé zadních domů w něm jeden dům wětsí (č. 271), který sáhal do obau ulic při tomto ochoze; od něho dále byly w ulici na polední straně jiné tři menší domy (č. 268 a část č. 269), w ulici pak na pulnoční straně dwa (č. 270 a část č. 269), z nichž druhý nazýwal se *u čerwených zwonů* (ad campanas rubeas 1458). Ostatek zaujímal welký dum nárožní *Sezimowský* (č. 269), nazýwaný tak ještě do sklonku 15. století (1485) dle Sezemy komorníka desk zemských, který jej držel za časů krále Wácslawa. Na něm se nacházel namalowán obraz *sw. Wácslawa* (1440), byl pak při něm jak do dneška piwowár se sladownau (u Halánku).

Proti Boršowu počínala se západní strana nynější ulice Postowské, která wšak ani w té době neměla ještě žádného určitého jména, nárožním domem lázenským (č. 329, 328, 330), který se nazýwal *u točenice* (ad torquem 1446, balneum in quo torques est depicta 1453), u nehoz na blízku byla tortna k břehu Wltawy. Pořadí domů na této straně ulice bylo jak od starodáwna přetrženo na tři části dwěma uličkami kratkými. W oddělení prwním wynikal nad jiné dům *Turnowský* (č. 324, 325), nazýwaný tak od sklonku 14. století až do druhé polowice patnáctého (1459). Na druhém kraji oddělení druhého (č. 320) býwala proti dworu Zbraslawskému *lázeň Husowa* nazwaná tak dle lazebníka Martina Husa (již roku 1401), ale byla již roku 1433 městištěm pustým, na kterém později se

[63]) Čísla nynější 279, 280 a 278, která do roku 1433 byla dwěma domy, spojena jsau w jeden již před rokem 1433, nynější číslo 286, které prwotně činilo tři domy, spojeno bylo w jeden do roku 1451, a zadní část čísla 273, která předtím byla domem o sobě, byla přikaupena k části přední roku 1476.

připomíná toliko dům bez lázně (1479). W oddělení třetím staly čtyři domy, z nichž třetí od lázně Husowy (č. 317) náležel od roku 1418 do roku 1445 měšťanům Launským, již pak roku posledně řečeného býwal nazýwán *u swinské hlawy* (ad caput porci, caput porcinum). Wedlé něho dále byl dům *Jana Rečka* (č. 316, 333), kterýž jej pokud známo již od r. 1400 držel až do smrti swé a přikaupil sobě k němu roku 1429 od obce zahradu za ním wedlé příkopu městského na té straně. Jan Reček zůstawil po sobě památku založením kolleje pro 12 študentů učení Pražského (1438), kteří z počátku měli opatření swé w kolleji národu českého na swobodném trhu masném, již wšak roku 1439 byli po smrti jeho přewedeni do tohoto jeho domu, jejž pro ně odkázal poslední wůlí swau. Odtud se dům ten dle ustanowení jeho nazýwal *kollejí panny Marie*, obyčejněji wšak *kollejí Rečkowau* nebo později Reyčkowau.

Od zahrady při kolleji Rečkowě na jižní straně toho domu ležely wýchodněji dwě zahrady jiné při samém příkopu městském až ku kostelu sw. Štěpána we zdi (č. 315); při každé z nich pak nacházela se stodola. Druhá wedlé samého kostela tohoto byla roku 1445 přikaupena k potřebě též kolleje. Byl pak Jan Reček také dobrodincem kostela *sw. Štěpána ve zdi*, odkázaw kopu platu ročního na oprawowání jeho; z kteréhožto důchodu staly se oprawy na kostel i na wěži při něm již do roku 1445.

Na břehu za pořadím domů, které se končilo kollejí Rečkowau, nacházela se jakási kamennická huť, která se ponejprw připomíná roku 1495; později pak stál při ní dosti welký dům (č. 332), který se obyčejně nazýwal také jen *hutí*. Něco málo níže bylo místo, na kterém někdy stáwaly tak zwané *mlýny Augustinowy*, o kterých se wšak naposledy děje zmínka r. 1427. Bezpochyby jim nawždy učinila konec welká powodeň r. 1432, ježto také blízká odtud někdejší lázeň Wernerowa (č. 331), nazwaná jinak *u desatera božích přikázání* (ad decem praecepta) byla toho času pustým městištěm, na němž teprw roku 1451 neb něco málo dříwe wystawen byl malý dům a později

teprw obnowena zase lázeň, která se odtud nazýwala *lázní nowau* (balneum novum, 1466).

Proti kostelu sw. Jiljí a domům w prawo i w lewo od něho stojícím, jak o nich wýše jest powěděno, stálo pořadí domů skoro weskrz wětších a znamenitějších, které bralo začátek od rohu ulice tehdejší kožišnické domem nazwaným *u černého beránka* (č. 243) proti studni, která tam stála při rozcestí ulic. Dům tento předešlému držiteli zabawený byl již r. 1421 darowán od obce Pražské Matiášowi Laudowi z Chlumčan, tehdáž heitmanu Píseckému, od neho wšak potom roku 1428 prodán písaři kanceláře městské Mikulášowi Kekulowi z Horaždějowic. Wedlé něho stál dům *u čtyr kalichů* (č. 242) a hned dále dům, we kterém někdy býwaly desky zemské (č. 241). Ačkoli na něj obec Staroměstská měla právo králem Wáclawem schwálené od roku 1412, císař Sigmund po přijetí swém na králowství zapsal na něm 100 kop grošů dwořeninowi swému Janowi Nešporowi z Bischofswerdy zároweň se zápisem wýše zmíněným na dům Hankůw, kterýchžto obau zápisu Jan Nešpor postaupil potom panu Menhartowi z Hradce. S jakým účinkem, není nám známo; dům wšak nacházel se odtud wždy w držení saukromém, a desky w něm wíce chowány nebyly, toliko se mu říkalo déle ještě *u desk zemských* (1466). W pořadí dalším stály jiné dwa welké domy (na místě č. 240), druhý z nich s piwowárem a sladownau, a ještě dále *fara sw. Jiljí* (též č. 240), pokud známo do roku 1486. Zdá se, že zrowna toho roku farní dům tento byl prodán paní Markétě Zlenické z Týnce a fara přenesena na jiné místo. Od paní Markety Zlenické kaupila dům ten roku 1491 paní Johanna manželka Jana Benedy z Nečtin a na Břežanech.

Wedlé této někdejší fary Swatojilské stál dále dům někdy Kříže kramáře, jehož zadní část (č. 238) se sladownau, sušírnau a studnicí sáhala až ku kapli Betlemské, přední část pak (č. 239) byla od něho wěnowána učení Pražskému co kollej pro jistý počet študentů při Betlémě přebýwajících a nazwána, nejspíš dle jeho wlastního ustanowení, *kollej Nazaretská*.[64]

[64]) Název ten čte se ponejprw roku 1431 w knize Malostranské B 1.

Zadní dům kaupil sobě roku 1486 Matauš Reysek, ale držel jej bezpochyby jen dwě léta, až sobě totiž roku 1488 kaupil wětší dům někdy Opatowický. Ob dům dále (část č. 351) kaupil roku 1434 Matiáš Lauda z Chlumčan dwa malé domy wedlé sebe při rohu, okolo kterého se přicházelo k Betlemu, z nichž nárožní (též část č. 351) byl tehdáž wšecken wodau zkažený, to jest nepochybně powodní welikau roku 1432, a stál pustý. Matiáš z Chlumčan na místě tom časem wystawil dům jeden, w němž potom poslední wůli swau roku 1460 založil též kollej pro študenty, nazwanau *kollej apoštolskau* (collegium apostolorum), jinak *kollej Laudowa*. Wedlé této kolleje stál na straně druhé *dům kněží Betlemských* (č. 256), we kterém někdy přebýwal Hus, a hned wedlé něho *kaple Betlemská* (č. 255), pro stranu přijímajících pod obojí spůsobau powždy místo welké úcty požíwající. Roku 1446 w noci na sw. Wáclawa (28 Září) dům kněžský se zapálil neopatrností kněze, který w něm byl hostem, a shořela ho wětší část; byl by pak prý shořel i wšechen kostel, kdyby nebylo býwalo železných dweří zawřených, kterými se z domu do něho chodilo. Jiným ohněm wzal Betlem škodu jen o šest let později w den sw. Jakuba (25 Července) roku 1452;[65]) při čemž také uhořel jistý Šimůnek.[66])

Paměti hodno jest, že dům s druhé strany kaple Betlemské (č. 254), we kterém někdy přebýwala Aneška dcera Tomáše ze Štítného s nábožnými družkami swými, také potom aspoň po půl století zůstáwal w držení panen stawu šlechtického nebo městského, které w něm při oblíbeném Betlemě wedly týž žiwot w pobožnosti. Roku 1429 náležela wětší část domu

[65]) Lze sice pochybowati, hořelo-li dwakrát čili jen jednau, poněwadž zpráwu o prwním ohni dáwají toliko Staré letop. české pag. 143, o druhém zase jen přídawky k Bartoškowi z Drahonic. Ale wždy má jistau wáhu, že každá ze dwau zpráw klade oheň na jiný den w roce, a to určitě a sprawně, totiž roku 1446 na středu den sw. Wáclawa, roku pak 1452 na úterý w den sw. Jakuba wětšího.

[66]) Zmínka o tom roku 1456 w knize winohradské fol. C 4 o jistém odkazu „pro commendatione piae memoriae Ssimonkonis, qui decessit per voraginem ignis in capella Bethlem“.

toho panně Betce, která w něm jak se zdá bydlila již roku 1409 zárowěň s Aneškau ze Stítného, ostatní část pak panně Marketě z Ostrého a jiné panně Marketě w příbytku někdejším panny Bonušky. Roku 1439 připomíná se tu panna Marketa dcera Kunšowa ze Skalice s jinými pannami a ženami s ní spolu bydlícími, k jichž dobrému swěřen jí byl odkaz osmi kop grošů na wsi Ostrybách. Část domu náležela wšak krátce předtím panně Kateřině Weliké, která se nazywala jinak Wysokau, od ní pak roku 1438 postaupena byla jiné panně Kateřině Chrudimské, která tuším přebýwala w něm ještě roku 1473. Roku 1449 byla část domu wedlé samých dweří kaple Betlemské od Kateřiny wdowy prodána panně Dorotě, která se nazýwala wýslowně bekyní. Také malý dům wedlejší při hřbitowě sw. Filippa a Jakuba (č. 253) náležel wšak toho času bekyni jménem Elšce (1449), pokud známo ještě roku 1473;[67] potom pak přebýwaly w něm jiné panny co bekyně, majíce některé nadání, jmenowitě platy na několika winnicích. Domek byl dřewěný, pročež říkalo se mu *dřewěné záduší* nebo i prkenné záduší u Betlema.

Kostel *sw. Filippa a Jakuba* (č. 252), jak již wýše zmíněno, nebyl wíce farním, ano neděje se již o něm dokonce žádná zmínka w pamětech toho času. Osada jeho byla již před rokem 1430 přiwtělena k oblíbenější kapli Betlemské, a nazywala se *osadau Betlemskau*.

W rohu za tímto kostelem počínalo se wýchodní pořadí domů w ulici, která se nyní nazýwá Liliowau: tehdáž se tu říkalo jen obecně u sw. Anny nebo proti sw. Anně. Wedlé nárožního domu hned za řečeným kostelem (č. 251) byl wětší dům někdy probošta Raudnického (č. 250, 249) zabawen od obce a prodán do rukau saukromých roku 1429. Dům tento stál wedlé uličky, kterau se přicházelo sem od kostela sw. Jiljí za domem nazwaným u desk zemských (č. 241); ob uličku

67) Roku 1473 odkázala Dorota [illegible] panně Kateřině podle Betlema na opraweni domku toho, w němž bydlí, [illegible] po [illegible] kopě, [illegible] kopu. Zápis w knize Staroměstské od roku 1417 fol. [illegible].

tuto stal pak wedlé něho dům nazwaný nowěji (1439) *u kohautků* (ad gallum, č. 248) a dále w témž pořadí tři domy malé, za nimi opět ob uličku uzkau, kterau se končila tehdejší ulice kozisnicka (nyní řetězowá), dům čili dwur *páně Bočkůw* (č. 222, 946). Byl to dum pánu z Kunštatu a z Poděbrad, jenž po dědu a po otci náležel Jiřímu Poděbradskému a w němž on nejspíš co sprawce zemský přebýwal asi od roku 1453, když byl dům u pelikana prodal. Předtím snad se mu nehodil za bydlo, že asi byl od delšího času zanedbán we swé úprawě. Jakožto král prestěhowal se do sídla předchudce swého krále Ladislawa w králowě dwoře na Starém městě, a později neznámo kdy dostal se dum do cizích rukau, bezpochyby prodejem. Roku 1513 prodala jej dále meštka Dorota z Hofu Matějowi winopalowi, jenž dum ten dosud swobodný čili panský poddal pod práwo městské. Ještě i toho času nazýwal se wšak domem Bočkowym. S ním sausedil dum někdy pánu z Wartenberka, potom panu Zajíců z Kosti (část č. 180). Poněwadž páni tito za času wálky s králem Sigmundem stáli na straně Pražanum nepřátelské, byl jim zabawen, a od obce prodán roku 1430 nejprw Albrechtowi apotekářowi, od něho pak ještě téhož roku Janowi Mniškowi, který byl prwé domowníkem toho domu, a od tohoto Dorotě manželce Ondřeje Klatowského, menšího písare desk zemskych, roku 1431. Poněwadž wšak dum od starodawna byl swobodný, sprawující se dskami zemskými, byl jej pan Mikuláš Zajíc z Hasenburka a z Kosti mezitím prodal práwem zemským panu Henrichowi z Elsterberka, pan Henrich pak dále jej prodal zemanowi Zdeňkowi z Čížowa, jemuž byl i zapsán do desk zemských, to asi w krátké době za císaře Sigmunda neb Albrechta, pokud se při dskách úřadowalo. Zdeněk Čížowec prodal jej roku 1442 Mikulášowi Nemluwowi sladowníkowi knihami mestskými, když desky nešly, a později wdowa Nemluwowa Elška, wstaupiwsi we druhé manželstwí s Krištofem sladowníkem, srownala se napřed s Dorotau Ondřeje Klatowského, již wdowau, o její práwo nabyté kaupí wyse zmíněnau (1452), a prodala dům panošowi Hermanowi Sirotkowi ze Zhořce, ten pak obdrzel toho na konšelích Staro-

městských ku přímluwě spráwce zemského Jiřího Poděbradského, že *dům Kostský*, wždy ještě tak nazýwaný, propustili z práwa městského, tak že odtud uznán i od nich zase za swobodný (1453).

Na protější straně od techto domu stál klášter panenský *sw. Anny*, zachowaný od zboření roku 1420, když se jeptišky podwolily přijímati swátost pod obojí spůsobau, při čemž také jeptiškám druhých klášterů w Praze zrušených wykázáno jest u nich společné přebýwání. Jinak o stawu kláštera a kostela během potomních sto let málo jest známo. Roku 1492 připomíná se, kterak welké powětří půl štítu u sw. Anny zbořilo.[68] Ze swého někdejšího jmění klášter pozbyl sausedního domu na straně jižní (č. 219) odkázaného jeptiškám od paní Perchty z Dubé; neznámo zdali jim odňat byl obcí Pražskau čili jej samy prodaly z nauze pro ztráty na jiném jmění swém. Roku 1428 kaupil jej Blažek Kaukol od Lazara Kantorowic, který jej držel dříwe se sladownau a piwowárem při něm. Později musil se nějakým spůsobem dostati jeptiškám zase, až jej welice zkázau hrozící roku 1484 prodaly Sylvestrowi sukna kraječi toliko do žiwota jeho a jeho manželky, později pak s powolením králowským dokonce sausedu Pražskému Jakubowi Šrámkowi (1514). Za tímto domem byl jiný menší zastrčen při zdi hřbitowa sw. Anny. Do předu pak stály w pořadí tři jiné domy až k rohu proti domu Sezemowskému (nyní u Halánků) a dwa za rohem tímto w ulici nynější zlaté (č. 215, 214) až k uličce uzké, při které bral začátek welký *dům pánů z Rosenberka*.

Dům čili dwůr tento (č. 213, 212, 948) zaujímal weliké prostranství, oddělen jsa na straně půlnoční jen uzkau uličkau od zadní části kláštera sw. Anny. W držení pana Oldřicha z Rosenberka zachowal se po celý čas walky za krále Sigmunda, jakkoli proměnliwé bylo chowání tohoto pana k Pražanům, a také později stále, až teprw někdy před rokem 1476 dostal se do jiných rukau, bezpochyby prodejem dskami zemskými, které se nám nezachowaly. Roku 1479 nazýwá se domem pana Chlu-

[68]) Staré letop. české 219.

meckého, náležel tudy nepochybně panu Děpoltowi z Lobkowic sedícím na Chlumci. Roku 1499 i potom, pokud známo do roku 1524, měl jej pan Spetle, bezpochyby Jindřich z Prudic.

Za domem Rosenberským na straně západní nacházel se uličkau od něho oddělen ochoz několika malých domků a městišť (č. 208), při kterých w rohu proti lázni u točenice a proti fortně k řece připomíná se také zahrádka. Na pulnoční pak straně při nich stál dům o málo wětší, jenž náležew někdy opatu Milewskému (do r. 1409) ještě do polowice 15. století byl nazýwán domem *Milewským* (č. 209). Odtud blíž k řece na samém břehu wedlé zmíněné fortny nacházelo se obecné smetiště a při něm dům o sobě stojící (č. 207), řečený *na Sychrowě* (1519). Od polohy na tomto místě také blízký kostel sw. Jana na Zábradlí nazýwán byl toho času kostelem *sw. Jana na smetišti* (1519). Dwur inquisitora kacířstwí, který stál wedlé něho na straně pulnoční (č. 203), byl zabawen od obce a již roku 1421 dán sausedu jménem Barochowi. Proti domu tomuto počínaly se na břehu Wltawy *mlýny* nad mostem Pražským, pobořené jako skoro wšecky jiné mlýny w Praze powodní roku 1432 a teprw během potomního času zase obnowené. Jeden z nich, náležející obci snad teprw od nedáwna, stál již zase roku 1436 a při něm brus čili šlaiferna, též obecní.[69]) Obec Staroměstská kaupila pak také městiště mlýnu krajního při samém břehu kdysi před rokem 1454, a mlýn nowé tu wystawený nazýwán odtud *nowým mlýnem obecním* nad mostem.[70]) Roku 1454 byla mu jako i jiným mlýnům Pražským mlynáři přísežnými wyměřena wýška wody na jeze dle znamení starodáwných. Roku 1489 neb málo dříwe wystawena byla při mlýnech těchto *wodní wěž*, kterau se totiž woda po trubách wedla do Starého města. Bylť řečeného roku s wedením wody

[69]) Zmínka o obau w počtu čili registříku úředníků mostských toho roku w archivě městském.

[70]) W registříku úřadu mostského zmíněném w pozn. předešlé uwodí se we wydání: Sspalkoni molendinatori subarraverunt pro area molendini ab eodem empta cum pertinentiis duas sexag. gr. Nelze wšak s jistotau říci, bylo-li to již tehdáž zakaupeno městiště mlynné, na kterém wystawen tento nowý mlýn obecní.

učiněn již počátek. Wyslowná zmínka se o ní děje ponějprw roku 1492, když welikým powětřím tehdejším byly mlýny obecní nad mostem pobořeny, wěž wšak odolala. Nicméně potom k roku 1511 wyprawuje letopisec, že „toho času wěži raurní u mlýnu Staroměstských postawili“; musilo se s ní tedy mezitím něco státi, o čem zprávy nemáme. Wedlé mlýnů čili jak se také prawí proti nim (1476) stála doleji rowněž při samém břehu *lázeň* nazwaná *králowská* (č. 195, 196), a wedlé ní w roze welký dům (č. 194) někdy Ješka Meziříčského, mezi ním pak a wedlé nowé wěže mostské *celnice* (gaza pontis thelonei), we které se wybíralo mýto a clo z mostu.

Od mostu Pražského wedla přímo do středu Starého města ulice poněkud nerowná, kterau nyní jmenujeme welkau ulicí Jesuitskau. W pořadí po prawé straně ulice této proti někdejšímu klášteru sw. Klimenta a domům wedlé něho stojícím byl předně w rohu proti domu někdy Ješka Meziříčského práwě zmíněnému dům nazwaný *u dítek* (č. 189) a wedlé něho dům řečený *u Faunů* (č. 188), o kterých obau jsme se již při starší době zmínili. Čtwrtý dům w té řadě (č. 186, 185), někdy bekyň Zbraslawských, byl prodán od obce roku 1427, a brzy potom rozdělen na dwa (1430), tak též pak pátý (č. 184) nowěji nazwaný *u Syreny* (1439), naproti tomu sedmý (č. 181) w rohu, kterým se řada tato končila, náležející zlatníkowi Michalowi z Chotěbuze, již roku 1414 rozšířen přikaupením domu někdy pánů Liblických za ním w ulici wedlejší (nyní Liliowé), stojícího.

Domy tohoto pořadí dílem sáhaly zadními stranami do ulice sauběžné proti klášteru sw. Anny; mimo to bylo tam jen několik domů menších. Za prwním domem u dítek stály dwa malé domy wedlé sebe (č. 197); wedle nich jakési městiště čili „dwořiště“, náležející wždy některému sausedu z blízkého okolí, který ho užíwal ke chowání w něm dobytka, dříwí neb sudů (č. 188). Dále byl za domem někdy bekyň Zbraslawských dům, jenž někdy náležel panu Zdeňkowi Medkowi z Waldeka (č. 186), jejž sobě wšak r. 1433 neb ješte dříwe kaupil Blažek knihař, jak se zdá od obce, a připojil k domu

swemu přednímu w ulici proti sw. Klimentu (č. 187). Další dwa domky někdejší bekyň byly bezpochyby podobně přikaupeny k domům, za kterými stály (č. 185, 184). W rohu konečně proti domu páně Bočkowu byl dům bezpochyby s kowárnau (č. 220), ježto nepřetržitě, pokud známo až do roku 1476 náležíwal wždy některému kowáři. Něco wětší dům wedlé něho w druhé ulici (Liliowé) proti domu Kostskému kaupil sobě od obce dějepisec wálky Husitské mistr Wawřinec z Březowé (č. 221). Měl jej již roku 1423, a prodal jej roku 1428 Dorotě manželce menšího písaře desk zemských Ondřeje, která potom (1431) kaupila dům Kostský. Od ní zase dům někdy Wawřincuw z Březowé kaupil jiný mistr učení Pražského Jan z Borotína (1430), po němž jej až do roku 1463 měla wdowa jeho Kateřina. Ještě jeden dům mezi tímto a nárožním domem Michala zlatníka Chotěbuzského (zadní část č. 183) nazýwal se toho času *u bílé točenice* (ad torquem albam 1463).

Od rohu wedlé domu Kostského a proti domu Michala zlatníka z Chotěbuze počínala se *ulice nožířská*, nazwaná tak dle řemesla nejwíce w ní prowozowaného. Prwní dům w rohu tom (č. 180) se nazýwal *u taulu* (ad pharetram 1451), a jiný w tom pořadí (č. 169) *u labutě* (ad cignum (1429); wšech pak na té straně až ke druhému rohu (č. 156) bylo jak doposud třináct těsně směstknaných a wětším dílem malých. Dwa z nich (č. 178 a č. 164) připomínají se w létech 1429 až 1431 co welice spustlé pro chudobu majetníků; jeden z nich musil proto z rozkazu konšelu býti zbořen (č. 178) nákladem obce, kteráž jej znowu wystawený potom zase prodala (1431). Strana protější počínala se domem *u půl kola* (č. 175, 176) stojícím na rozcestí dwau ulic, a čítala osm domů, wětším dílem rowněž jen malých za kterými wzadu wětší prostranstwí zaujímal dům někdy šewce Pechance proti kostelu panny Marie na Lauži (č. 159).

Domy jižního pořadí ulice nožířské dosahowaly wzadu k domům ulice kožišnické, kterých na té straně bylo pět (č. 223—226), nepočítajíc welký dům páně Bočkůw w témž pořadí. Od ulice pak nožířské až k ulici kožišnické bylo jiných

pět domů, z nichž jeden měl zwláštní názew *u kopáče* (ad uncum 1429 č. 228). Proti domum těmto stály čtyři domy, o nichž powěděno již we starší době, jeden totiž w rohu proti studni na tamějším rozcestí ulic (č. 232, 233), druhý *u Benedic* (č. 231), třetí *u klíčů* (část č. 230) a čtwrtý nárožní (č. 230) do *ulice zlatnické* čili zlatničí.

O ulici této prawí Pawel Židek za času panowání krále Jiřího, porownáwaje staré časy s tehdejším, že někdy plná byla zlatníků, již prý pustá stojí, nemohauc míti weteśníku. Naznačuje se tím úpadek průmyslu w Praze, který byl následek dlauhé náboženské wálky po smrti krále Wáclawa IV.; nesmí se wšak swědectwí to bráti zcela do slowa, neb ani před rokem 1419 oprawdu ulice tato nebyla plná zlatníku, nýbrž šířili se do ní nožíři a šewci z blízké ulice dle nich nazwané, ano po celé straně jižní nacházíme roku 1419 mezi pěti majetníky domů jen jednoho zlatníka; toliko na straně druhé, kdež bylo domů šest, náleželo jich pět zlatníkum, šestý pak nárožní nejblíž ulice nožířské (č. 155) byl Jana Kršňáka šewce. Později owšem zlatníků ubýwalo, i ač nikdy nezmizeli odtud wšichni, názew ulice zlatničí ponenáhlu i zanikal w paměti lidské, tak že na začátku 16. století počítala se již za část ulice nožířské.[71] Nejwětší dům w ulici této byl nárožní na straně jižní (č. 147), obrácený průčelím wen z ní, někdy Pezolta zlatníka, nazwaný později *u zlatých křížů*. Pod názwem tím kaupil jej roku 1516 Martin Dačický sukna kraječ za 340 kop českých. Ze starší doby nazýwal se jiný z domů toho pořadí (č. 150) posud *u žaludu* neb u zlatého žaludu. W pořadí na straně půlnoční slaul dům nárožní proti zlatým křížům, jak již při starší době powěděno, *u Adama a Ewy* (č. 146), jiný *u páwů* (č. 149) a ještě jiný *u kalicha* (č. 154).

Wedlé domu u Adama a Ewy, kdež se z ulice zlatnické přicházelo k Owocnému trhu (nyní malému náměstí), stál w kautě wedlé nárožního domu u anděla (č. 144) ještě jeden

[71]) W knize městské nacházíme totiž ponejprw roku 1502 dům pod nynějším číslem 150 nazwaný in platea cultellatorum.

dům (č. 155) dosti welký, který bezpochyby tak jako onen náležel někdy Loysowi apotekářowi. Roku 1427 a bezpochyby již dříwe náležel synu jeho Janowi, a nazýwal se také *u anděla* (1448) neboli určitěji *u kohauta, na němž anděl stojí* (ad gallum, in quo angelus stat, 1481). Wedlé nárožního domu Krsnakowa na druhé straně ulice zlatničí stál w ulici, kterau se odtud chodilo k Matce boží na Lauži dům řečený *u haweřů* (1461 č. 157), nazwaný tak bezpochyby od Mikuláše Hornika nožíře, který jej na městišti pustém, snad powodní roku 1432 spuštěném, nowě wystawil, a wedlé něho welký dům někdy markrabí morawského Jana (č. 158), kterýž dle majetníka Otla zlatníka, jehož wdowa jej držela do roku 1436, ještě dlauho potom nazýwán byl domem *Otlowským* (1491).

Okolo domu tohoto a malého domku w rohu k němu náležejícího přicházelo se uzkau uličkau, která jej dělila od kostela a hřbitowa panny Marie na Lauži, na *Kurný trh* u sw. Linharta. W uličce teto stála wedlé domu Otlowa *fara panny Marie* a s ní dále w jednom pořadí na jižní straně trhu Kurného ještě pět domů až ku kautu proti faře a škole sw. Linharta. Poslední z nich w rohu proti faře (č. 137) nazýwal se nowěji *u dítek* (ad pueros 1455). Wedlé fary sw. Linharta (č. 138) končila se strana Kurného trhu domem nárožním z trhu Owocného (č. 139). Stranu wýchodní zaujímal s nejwětší část dům řečený *u cepu* (ad trituras 1452 č. 11), od něhož táhlo se pořadí domů dále až proti kostelu sw. Mikuláše, končíc se domy *u zlaté* (č. 14) a *u černé* (č. 17) *žáby*. Domům těmto říkalo se wždy ještě jako za starší doby *w Uzdářích*, ač krámce uzdářské, které proti nim stáwaly, jak se zdá, kdysi po roce 1470 [72]) odtud zmizely. Naproti tomu o něco později připomínají se na tomto malém náměstí weřejné *kuchyně* asi toho spůsobu, jaké se nacházely dwě na rynku Malostranském, o kterých jsme se na swém místě zmínili. Byly to wlastně krémy, we kterých se prodáwala jídla, i byli nejspíše do nich přewedeni kuchaři čili kuchynníci, kteří za staršího času stáwali před

[72]) Toho roku totiž nacházejí se poslední zmínky o nich we knihách městských.

radnici Staroměstskau. Kuchyne tyto staly prostřed tehdejšího Kurného trhu, tu kde teprw před nedawnem odstraněn jest dům malý o sobě stáwawší (č. 130), který patrně byl posledním jejich pozustatkem. Dle nich pak počalo se okolním domum říkati *u kuchyních* nebo proti kuchyním, starší pak název Kurný trh wyšel z paměti lidské.[73]) Roku 1512 byly nowé wystaweny, nejspíš důkladnějším dílem.[74])

Kostel sw. Linharta stojící na straně půlnoční trhu Kurného zachowal se we swém stawu kromě snad opraw časem potřebných, o nichž swědčí odkaz na dílo jeho roku 1436 we knize městské, jakýchžto odkazu snad bylo k temuž účelu wíce. Wedlé hřbitowa jeho stálo za kuchyněmi několik domu až k malé uličce, která odtud wedla do ulice platnerské, z nichž první hned wedlé hřbitowa (č. 129) jmenowán byl *u díře* (1452). Za kostelem po jeho délce stal dům obrácený průčelím k straně wýchodní (č. 128), jenž nowěji nazýwán byl *u černých slaupů* (1439 ad nigras statuas, ad nigras columnas) a wedlé něho nárožní dům (č. 127), kterým se počínala *ulice ostrožná* čili *platnéřská*. W podobě její nic se podstatně nezměnilo, ježto tatáž řemesla, wětším dílem hřmotná, jako we starší době prowozowala se w ní doposud. Mezi domy jejími těsnými jen jeden byl wyznačen wlastním názwem, totiž *u kozla* (ad hircum 1458 č. 114). W prodlaužení půlnoční strany teto ulice do rynečku u Matky boží na Lauži pamatowal se ještě některý čas název *domu hofrychtéřowa* (č. 101); přední wšak menší jeho část byla od zadní (č. 41) již roku 1437 oddělena

[73]) Prwní zmínka o kuchyních těchto nachází se w knihách městských roku 1487. Roku 1499 nachází se zápis o domě, jenž se určitě ustanowiti nedá, s naznačením polohy „ad S. Leonardum ex opposito coquinarum inter domum Procopii coquinarii parte ex una, et Filippi similiter coquinarii parte ex altera“. Později jsau zmínky hustší. Název Kurný trh (forum pullorum a již také antiquum forum pullorum) čte se w knihách městských posledně roku 1464.

[74]) Zpráwa o tom we Starých letopisích českých na str. 335: Toho léta w středu po sw. Wawřinci počali dělati kuchyně na plácu kurnim u sw. Linharta. Mohlo by se tomu rozuměti, jakoby teprw tehdáž byly kuchyně zde postaweny; ale zmíněné zpráwy starší swědčí tomu na opak.

odpředejem. Nárožní welký dům *pánů z Lipé* neb z Dubé w témž pořadí (č. 99) po odcizení w čas wálky náboženské, jak se zdá, zabawením od obce wedlé mnohých jiných domů panských, náležel rodu tomuto později zase aspoň již r. 1442.

Wýchodní stranu *rynečku* řečeného *na Lauži*[75]) zaujímaly domy *Helmowské*, welký a malý k němu přistawený w rohu při ulici platnéřské (č. 102), nazwaný tak dle Křištana a potom Ondřeje Helma, zámožných sausedů, z nichž prwní držel jej již roku 1400 a nepochybně dříwe. Wdowa Ondřejowa Klára odkázala je Janowi Welwarowi, kterýž měl o ně potom při s Peškem s Kunwalda, jak o tom jinde wyprawowáno.[76]) Wýpowědí Jiřího Poděbradského co přátelského rozsudí obdržew za práwo, Jan Welwar brzy potom poslední wůlí swau odkázal je synu swému Samuelowi z Hrádku, kterýž oba domy, nejprw menší (1455), potom wětší (1462) prodal dwéma sausedům. Na domě menším namalowán byl nejspíš teprw později *obraz sw. Maří Magdaleny* (zmínka o něm r. 1479). Wedlé wětšího domu nacházela se s druhé strany *škola* a dále w rohu *kostel Matky boží*, o němž, kromě že zustáwal kostelem farním, příliš málo se zachowalo zpráw z této doby. Při wýtržnostech lidu hned za prwních dní po smrti krále Wácslawa utrpěl zpustošení wětší než mnohé jiné kostely w Praze, při čemž jmenowitě skwostný hrob arcibiskupa Albika, tehdáž ještě žijícího, w kapli od něho založené, jest rozkotán a obrazy w kostele wšecky zkaženy a potlučeny. Wzadu za hřbitowem kostela a za welkým domem Helmowým byly ještě čtyři malé domky, obrácené do Kurného trhu a mezi nimi piwowár Helmowský (č. 132).

Proti domum Helmowým a kostelu Matky boží na Lauži stály na západní straně rynečku, tu kdež nyní jest hlawní průčelí Klementina, čtyři domy a pátý w témž pořadí zastrčený

75) Latinský názew in Lacu, který ukazuje na skutečnau lauži, která tu někdy býwala, nacházíme jen jednau jaksi přestrojený w knize městské roku 1481, kdež se dům jeden nazýwá in Lacu miseriae ad beatam virginem.

76) Wiz w díle VI str. 192, 207.

již do ulice wedlejší za někdejším domem Pechancowým (č. 159, nyní seminářské). První z nich, nárožní, slaul již od staršího času *u koflíků*; druhý náležel některý čas (1444) panu Alšowi Holickému ze Šternberka;[77]) pátý nazýwal se od dáwna *u anděla tepauciho*, a dotýkal se wzadu zahrady kláštera sw. Klimenta. Za domem u koflíku w ulici na druhé straně (která se nyní počítá za část ulice platnéřské) byly dwa domy, jeden menší a druhý wětší, nazwaný *u čerweného kříže*, za nímž šla ulice postranní podél jeho a podél zahrady kláštera sw. Klimenta až ke stawení klášternímu, a obracela se podél kláštera do ulice při špitále křížowníku s čerwenau hwězdau.

Klášter *sw. Klimenta* řádu Dominikanského zaujímal, jak již při starší době ukázáno, jen menší část, totiž asi třetinu nynějšího Klementina při straně jeho jižní, kdež na místě wýchodní části nynějšího kostela sw. Salvatora a wlaské kaple stál starý kostel sw. Klimenta, wedlé něho wýchodně nacházel se wchod do kláštera z ulice, hlawní pak část klášterního stawení byla wedlé kostela na straně půlnoční. Od kláštera wýchodně stály w ulici nožířské dílem na mestišti nynějšího kostela sw. Klimenta dwa domy, z nichž jeden, jak již uwedeno jinde, nazýwal se *u trub* neboli *u trubek*, a od něho dále sáhala do ulice zeď *zahrady klášterní* (proti č. 179—177), která se za těmito domy wztahowala, jak zmíněno, s jedné strany až k domu u anděla tepaucího, s druhé strany k domu u čerweného kříže. Klášter sw. Klimenta byl roku 1420 pobořen od Táborů w čase po bitwě na Žižkowě (9. Srp.), a naloženo s ním potom od obce Pražské podobně jako s jiným zabaweným jměním duchowenstva. Část stawení s *kaplí sw. Bartoloměje* a jakýmsi příbytkem wedlé ní i s přední částí zahrady, to jest která se wztahowala na wýchod za zmíněnými dwema domy w ulici nožířské až ke zdi wedlé nich, prodána jest již

[77]) Schaller (w místopise Pražském III 42) zachowal o něm zprávu z paměti Jesuitských, že w něm byly někdy chowány desky, což má-li jaký základ, owšem by nemohlo býti, jak on prawí, za krále Jana, ale snad kdysi roku 1454 &c. za úradowání pana Alše co nejwyššího komornika.

roku 1421 sausedu jistému Michalowi litkupníkowi; část zadní až k domu u červeného kříže, která se počínala od welké swětnice konwentní čili refektáře, posázená stromowím, dostala se roku 1424 nebo také již dříwe Wácslawowi písaři bernímu s jakýmsi domkem při ní. Roku 1429 uwodí se dewět nájemníku w pozůstatcích stawení klášterního, kterým tu popřáno bylo bydlo. Po přijetí wšak císaře Sigmunda za krále mnichowé řádu sw. Dominika nejspíš se hned wrátili zase k swému klášteru, a zachowali se w něm přes rozličné přecházející nesnáze, těšíce se časem i z přízně některé části obywatelstwa, tak že jmenowitě w prwních létech 16. století dostáwaly se klášteru jejich i hojné odkazy od rozličných dobrodinců. Roku 1503 pochowán jest u nich pan Jan Jenec z Janowic, nejwyšší purkrabí Pražský, který po celý čas byw jedním z čelnějších mužu strany pod obojí krátce před smrtí swau z náwodu jednoho řeholníka téhož kláštera byl přestaupil k straně pod jednau. K obnowení wšak kostela a kláštera w někdejším jich stawu prostředky řeholníků patrně nepostačowaly. Roku 1467 dne 18 Ledna sřítila se wěž někdy wýtečného umeleckého díla při kostele sw. Klimenta sama od sebe, patrně následkem zanedbání.[78])

Proti hlawním dweřům kostela sw. Klimenta stálo na straně západní pořadí tří domu dílem na městišti nynejšího kostela sw. Salvatora, dílem wedlé neho, obrácených proti mostu Pražskému a částečně proti spitálu křížowníků s červenau hwězdau, od nich pak postranní ulicí wedaucí ku klášteru sw. Klimenta odděleno pořadí jiných tří domů rowněž proti špitálu křížowníku až proti zadním wratum jeho. W ulici wedaucí odtud k rynečku na Lauži (nyní platnerské) opět nacházely se tři domy, z nichž prostřední, někdy opata a kláštera Tepelského, byl již roku 1418 w jiných rukau; w rohu pak wedlé nich proti domu u červeného kříže stál kostelík *sw. Martina menšího* (ecclesiola S. Martini parvi, jak se prawí r. 1479), jenž se počal, newíme odkud, nazywati také kostelem *sw. Eulogia.*[79])

[78]) Beckowského Poselkyně 893.

[79]) Název tento nacházíme w 15. století jen jednau roku 1418 w knize Staroměstské pag. 158. Později, w 16. století, změnil se w kapli sw. Eligia.

Za ním we wedlejší ulici wedaucí k sw. Klimentu stála *fara* téhož kostela a ještě tři malé domky, o nichž powedeno také w době starší.

O klášteře čili *špitále křižowníků* s červenau hwězdau nemáme z toho času skoro žádných zpráw, které by se wztahowaly k místnostem jeho: ze zpráw jiného spůsobu o něm dá se wšak sauditi, že se w stawení jeho podstatné změny nestaly. Odkaz sauseda Pražského Janka Pehma „na dílo špitálské podlé mosta" roku 1434 wztahuje se nejspíš na nějaké oprawy w stawbě.

Za špitálem blíž břehu řeky Wltawy stála wždy lázeň starodáwná řečená *na schodci* (č. 86). Neznámým spůsobem, nejspíš nějakým odkazem, dostala se některého času k záduší kostela Matky boží na Lauži a později křížowníkům špitalským, ale byla od záduší onoho (1479) a potom rowněž od nejwyššího mistra křížowníků (1518) zase prodána saukromým držitelům. Ze čtyř domků, které stály za ní sauběžně s břehem, jeden se toho času nazýwal *u rukawice* (ad cirotecam 1457 č. 69).

W ulici, která wedla od zadní strany špitálu a od lázně na schodci k rynečku u Matky boží na Lauži, stálo w pořadí proti sw. Martinu menšímu a domům wedlé něho šest domů prostřední welikosti, z nichž jeden se dlauho pamatowal co dům někdy *Strahowský* (č. 89), jiný co dům někdy mistra Albíka (č. 91), pročež nazýwán ještě roku 1457 domem *Albíkowským*. Později náležel německému dwořenínowi krále Jiřího Jiřímu Oplowi z Fictum (1462), kterýž jej wšak již roku 1466 zase prodal. Dům nárožní (č. 92, 93) proti domu pánů z Lipé nazýwán byl posud (1490) *u slunce*. Wzadu za těmito domy na straně půlnoční nacházel se tak zwaný *dworec* neboli *ryneček u sw. Walentina* w témž rozpoložení domů, jak powedeno w době starší. Na farním *kostele sw. Walentina* oprawowalo se cosi we stawbě roku 1452, jak wyswitá z odkazu jistého na to (pro reformatione ecclesiae praedictae). *Fara* sw. Walentina (č. 63) připomíná se wždy na swém starodáwném místě (1453), též *kolej chudých studentů* (č. 67) nedaleko od ní, kteráž ustanowena bywši prwotně pro studenty

polské, když těch wíce nebylo, nazýwána jest domem študentů chudých pokolení českého. Poněwadž byl za nepokojných let předešlých spustěn a zkažen, mistři národu českého jakožto ředitelé roku 1442 k oprawení jeho užili téhož prostředku jako téhož a pozdejšího času kapitula Pražská w příčině rozličných domů swých na Hradčanech, že totiž postaupili ho na dwa žiwoty wdowě jedné Katruši Bezručkowé a dceři její Mandaleně, aby oprawíce jej w něm přebýwaly do smrti swé.[80]) Tím spusobem byl pozdeji zase nawrácen k swému účelu.

Také na druhém rynečku čili dworci u kostela sw. Walentina na půlnoční straně od něho blíže wchodu do ulice židowské nacházíme domy skrowné w témž počtu a položení jako w době předešlé. Dwůr probošta Chotěšowského (žid. č. 11), který mezi nimi wynikal nad jiné, byl již roku 1421 prodán od obce kamenníkowi Staňkowi. Řada pěti malých domku na západní straně rynečku tohoto končila se tak zwanau *lázní židowskau* (žid. č. 12), od níž západně na břehu kopcowitém nacházel se jistý *obecní dům* (č. 80), o němž jsme zmínku učinili již we starší době (1414). O zdi městské, kterau jindy břeh tento oddělen byl od domů, není wíce žádných zmínek. Wzpomenutí pak jest hodno, že se mezi domy w této krajní části města w prwních časích po skončení welké wálky nábožénské připomíná dosti mnoho městišť pustých, což snad dílem pocházelo z nepřátelské střelby na město po bitwě na Žižkowě.[81])

W *ulici Swatowalentinské* (nyní Kaprowé), která odtud wedla ku kostelu sw. Mikuláše blíž rynku Staroměstského, měl na straně její lewé čili půlnoční starý názew swůj dům *u tří korun* (č. 51), a jiný se nazywal *u beránka* (ad agnellum, 1453, č. 37), snad také již od staršího času, ježto se již

[80]) Monum. univ. Prag. IV 113. W listině na to sepsané nazýwá se dům ten „tato léta nebezpečná spustilý a zkažený“.

[81]) Kromě kolleje chudých študentů již zmíněné jmenují se pustými dům Strahowský (č. 89) ještě roku 1455, č. 94 roku 1428 a 1453, židowské číslo 14 roku 1440, žid. číslo 16 a 17 roku 1437 (domus desolata et ruinosa); možná pak, že jich bylo wíce.

roku 1403 majitel jeho jmenowal Wácslaw Beránek a nástupce jeho roku 1410 Sigmund Beránek. Někdejší dům lékařu čili *škola lékařská* w tom pořadí (č. 43) stála od mnoha let spuštěná a pobořená,[82]) tak že od konšelu naléháno bylo na mistry, aby ji buď wystawili buď prodali, sic žeby se jí dle tehdejšího práwa ujala obec. Mistři pomohli si roku 1464 podobně jako s domem chudých študentů, odewzdawše městiště nejbližšímu sausedu Duchkowi platnéřowi, aby dům wystawil a 28 let ho užíwal. Nárožní dům *u kokotů* (č. 32 s židowskými čísly 60—55) na wýchodním konci téhož pořadí s piwowárem a sladownau náležel od roku 1430 nešťastnému konšelu Janowi Maučkowi, jenž potom roku 1439 sťat jest, protože si wyžádal rychtu Staroméstskau od krále Albrechta.[83]) Po něm jej měla wdowa jeho Zuzana a s ní druhy manžel její Jan Šwáb již roku 1440.

Druhá strana této ulice počínala se w roze proti kostelu sw. Walentina domem *u čerweného lwa* (č. 52), a rozdělena byla na dwě části uličkau postranní jdaucí do ulice platnéřské, we které se nacházela zadní část někdejšího domu hofrychtéřowa čili Zeiselmeisterowa (č. 41). W části západnější nacházel se dům *u tří kaprů* (č. 49), od kterého pochází nynější jméno této ulice, totiž Kaprowé. W části wýchodní wyznačowal se zwláštním názwem již ze staršího času dům *u tří biskupů* (č. 308), jehož zadní část se wztahowala do oné postranní uličky proti někdejšímu domu hofrychtéřowu, nowěji pak hned wedlé něho dům *u tří klíčů* (ad tres claves 1437 č. 35) a nárožní dum *u zlaté růže* (ad auream rosam 1448 č. 31). Wedlé tohoto stály w pořadí obráceném proti kostelu sw. Mikuláše domy *u strak* (č. 29), *u jednorožce* (č. 28) a *kollej Wšech Swatých* (č. 16). Dům u jednorožce, nad jiné wynikající, dostal se roku 1500 paní Elšce ze Swojšina manželce pana Jana Hroznaty z Wrtby kaupí od Markety manželky pana Wiléma z Landšteina.

[82]) Desolata ac diruta, prawí se w Monum. univ. Prag. II. 85.
[83]) Wiz díl VI str. 70.

Kostel sw. Mikuláše na někdejším trhu Kurném utrpěl dříw než jiné kostely Pražské welkau škodu již při wýtržnostech za posledního času žiwota krále Wácslawa (1419 dne 18 Čw.), o kterých na swém místě jest wypravowáno:[84]) také pak w časích pozdějších neměl wíce onoho wynikajícího místa mezi farními kostely Pražskými jako we starší době, ustupuje wždy wíce do pozadí proti kostelu Týnskému. Wedlé něho zachowaly se fara a škola sw. Mikuláše na swých starých místech, *fara* totiž w rohu na straně západní, *škola* při hřbitowě na wýchodní straně: a také w ulicích dwau wedlé oné i té we směru k Židům wedaucích mnoho se nezměnilo. Za farau stal welký dum nazwaný od starodáwna *u wěže*, který z ulice té zadními částmi sáhal až do ulice druhé, kdež se nacházel při něm piwowár. Wedlé domu toho stál pak dum řečený *u twáře* (č. 30) we wýstupku proti domu u kokotů (č. 32). Za školau stály jako za starší doby předně dwa domy až k piwowáru od wěže, za ním pak w témž pořadí ještě dům *u tří studnic*. Na protější pak straně té ulice, kdež proti kůru kostela sw. Mikuláše a proti škole stály předně dwa domky náležející k nárožnímu domu u Labutě (č. 935) w rynku a za nimi zadní wrata domu u twáří rowněž z rynku, nacházely se mimo to ještě čtyři domy až k rohu ulice kostečné. Prwní z nich (žid. č. 71), hned za wraty čili za dworečkem domu u twáří, wyznačowal se obrazem *sw. Jiří* (1453); později byl na něm namalowán *Šalomaun* (1490); druhý (žid. č. 72) slaul *u šachownice* (ad scacabulca, 1477), a některý čas také *u desk dworských* (ad tabulas curiae regalis, 1481—1490); třetí (žid. č. 73) již ze starší doby *u flašek*.

Dwě tyto ulice w prawo a w lewo od kostela sw. Mikuláše byly wzadu spojeny ulicí příčnau, we které na jedné straně od domu u twáře až k domu u tří studnic byly jen tři domy newelké, z nichž nárožní na straně wýchodní za domem u tří studnic slaul *u Jonáše* (žid. č. 69, 70); druhá pak strana ulice hraničila wzadu dílem již s domy židowskými. Zde totiž stál w kautě proti domu u kokotů wedlé fortny židowské po-

[84]) Wiz w díle III str. 633.

wěstný dům někdy *Lazara Žida* (č. 62, 61, 51), již roku 1411, jak jinde powěděno, na dwa domy rozdelený. Část jižní, kterau řečeného roku odkaupil doktor lékařstwí Mauritius z Bučiny, nazýwala se w druhé polowici 15. století (1454) *u sw. Jeronyma*, a drželi ji wždy sausedé křesťanští; část druhá wedlé samé fortny zůstáwala w držení Židů. W ostatním pořadí odtud w ulici naznačené stály čtyři domy, z nichž poslední slaul od dáwna *u dwau lwů o jedné hlawě* (žid. č. 75). Za tímto domem blíž k Židům w polohách při starší době naznačených nacházely se domy *u jednorožce* (žid. č. 76) a *u kur* (č. 82) blíž jiné fortny židowské, a nedaleko nich dům *u Samsona* (žid. č. 79) a dům *u rajských jablek* (žid. č. 78) w rohu ulice kostečné. Roku 1523 nachází se o domě tomto zápis w knize městské, že „před lety minulými jest pustý a na obořeni stál", pročež jej konšelé ujali k obci a dali sausedowi jistému k wystawení. W pořadí domu od něho až ke druhému rohu ulice kostečné na straně její půlnoční, připomínají se wšak již dáwněji předtím některé paustky, a o některých tamějších domích zase nenacházejí se dokonce žádné zmínky; pročež se zdá, že se nacházela na mnoze w stawu neladném. Na jižní straně její, do které sáhaly nejwíce jen dwa welké domy z rynku (č. 930 a 932) zadky swými, připomíná se *kaple Wšech Swatých* založená někdy od Olbramowiců posledně roku 1421, kteréhožto roku darowána byla od obce wdowě Mikuláše Mašťowce, držitelce blízkého domu w ulici za školau Swatomikulášskau (žid. č. 71).

Ulice kostečná wedla na konci wýchodním do ulice, kterau se od domu na Weselé blíž rynku chodilo k sw. Duchu. Na západní straně této ulice byly jako w době starší wětším dílem jen zadní části welkého domu markrabina čili *u koráby* w rynku (č. 930) až k jižní straně ulice kostečné, odtud pak dále až k rohu proti sw. Duchu jen ještě tři malé domy. Prostřední z nich (žid. č. 123) nazýwal se nowěji (1523) *u hlohowé koruny*. Na straně wýchodní čelel proti wšem těmto domům ochoz domů jiných, jehož prostranstwí s dobrau polowici zaujímal někdejší dwůr krále Wáclawa nazwaný *u černého orla* (č. 922, 910), obrácený jižní stranau do nynější Dlauhé třídy, půlnoční pak

stranau do ulice proti staré škole židowské, s wýchody krom toho do dwau ulic na západní i na wýchodní straně, jak o nich při starší době powedeno. Za obležení Prahy od krále Sigmunda roku 1420 slaužil jako dwur králůw u sw. Benedikta k ubytowání Táborů, a později užíwalo se ho bezpochyby také k rozličným jiným potřebám obecním. W létech wálky za času, když Rokycana stál w čele správy duchowenstwa strany pod obojí, byli tam z rozkazu jeho uwězněni někteří kněží, zejména od sw. Michala, pro neposlušnost.[85]) Od císaře Sigmunda potom, když přijat byl za krále, jest dům ten r. 1437 darowán panu Petrowi z Michalowic,[86]) po němž jej držel syn jeho(?) Jindřich († 1468) a později dědic jeho pan Jan Towačowský z Cimburka. Odtud se nazýwal domem pánu *Towačowských* (1520).

S přední, to jest jižní částí welkého domu tohoto stály w jednom pořadí dwa domy dosti znamenité, kterým se jako domum odtud blíž k rynku říkalo *na Weselé*, jeden totiž hned wedlé něho (č. 923), kterému se říkalo dům *Motýlowský* (1520) dle Wácslawa Motýla citarníka, jenž jej byl kaupil roku 1463, a druhý nárožní (č. 924) někdy Rokycanských, jejž od Jana Rokycanského roku 1429 kaupil Jan Wlčíhrdlo a držel pokud známo aspoň do roku 1445. Později dům tento posledně řečený náležel panu Medkowi, to jest nepochybně panu Oldřichowi Medkowi z Waldeka (1463) a po něm některý čas paní Medkowé, to jest nejspíš jeho wdowě (1480). Za tím domem nárožním stály w ulici k sw. Duchu domy čtyři w týchž polohách, jako we starší době, mezi nimiž byly dwa wýchody z dworu u černého orla na stranu západní. Jeden z nich (č. 906) nazýwal se starým jménem *u tří andělů*, jiný (č. 907)

[85]) Činí se o tom zminka we spise proti Rokycanowi k papeži roku 1445, o němž wyprawowáno w díle VI pag. 124, kdež praví se o něm: Sacerdotes compellebat ad bellum in campum exire cum latronibus; quos recusantes afflixit et in captivitatem duxit in testudinem domus ad aquilam nigram, quae fuit domini Michalecz de Strakonicz. Hoc est notum de sacerdotibus S. Michaelis ꝯc.

[86]) List císařůw na darowání to nachází se w knize Staroměstské od roku 1417 fol. 173, a zminka o něm w Archivě Českém II 467, kdež se wšak chybně nazýwá dům u zeleného orla.

nowějším názwem *u rukawice* (ad cirothecam, 1448), jejž nejspíš obdržel od držitele swého Klimenta rukawičníka (1419 až 1438), poslední pak byl nárožní (č. 908) proti sw. Duchu *u lesního muže*. Mezi ním a zadní stranau dworu u černého orla (č. 910) byl w ulici proti staré škole židowské ješte jeden dům (č. 909) nazwaný nowěji *u točenice* (ad torquem, 1461), dále pak w též ulici od dworu u černého orla až k rohu do starého uhelného trhu čtyři menší domy, z nichž první (č. 911) již roku 1430 a potom nazýwán *u černých štítů* (ad nigrum clipeum). Wýchodně od přední části dworu u černého orla počínala se ulice, kterau se od domů na Weselé chodilo na starý uhelný trh. W ní nacházelo se sedm malých domků, z nichž první (č. 921) roku 1430 poněkud rozšířen byl na ujmu někdejšího králowa dworu postaupením k němu od obce jistého malého příbytku ze zadní jeho časti, ano připomíná se při něm později (1466) také jakási wěž. Jiný z těchto domků (část č. 917) nazýwal se *u kohauta*; ob dům pak za ním stál wetší dům někdy Janka z Chotěmic, heitmana Swídnického (č. 916), od čehož dlauho se mu říkalo dům *Swidnický*. Poněwadž byl Janek z Chotěmic w prwních létech wálky po smrti krále Wáclawa jedním z přednějších pomocníků Sigmundowých, obec zabawila dům jeho, a darowala jej slowutnému Diwišowi ze Srbče písaři urbory Kutnohorské w odměnu za službu. Od něho jej kaupil roku 1431 tehdejší purkrabí hradu Pražského Otík z Wřeskowic, rowněž we službě Pražanů stojící. Později, neznámo po kterých držitelích, dům ten opět spadl na obec pro zadržalé berně, byl pak roku 1456 na přímluwu Jiřího Poděbradského co správce zemského darowán panu Fridrichowi Doninskému též za služby, od synů pak jeho roku 1476 prodán zemanu Mikulášowi Nosowi z Dražejowic, a od toho již roku 1477 panu Oldřichowi mladšímu Medkowi z Waldeka. Později dostal se do rukau sausedských.

Proti domům na Weselé a dworu u černého orla, wedle kterých se přicházelo z rynku ke Dlauhé třídě, stálo také po prawé straně několik domů znamenitých hned ze starší doby, které i w tomto čase wynikaly nad jiné jak wýstawností tak

také stawem majetníků swých. První z nich hned za domem u slonu (č. 610) a proti domu někdy Rokycanských (č. 924) byl nárožní dům nazwaný *u stříbrné hwězdy* (č. 612), proslulý dlauholetým držitelem swým Pešíkem z Kunwalda, jinak od stříbrné hwězdy, který wládl Prahau pod ochranau pana Menharta z Hradce až do roku 1448. Pešík přikaupil si k němu již roku 1437 dům wedlejší w uzké uličce wedaucí odtud k Týnu řečený Peklo (č. 611) od Jana Welwara bezprostředního sauseda a potomního protiwníka swého, kterýž podržel jen zahradu při něm. Po dobytí Prahy Jiřím Poděbradským a útěku Pešíkowu z města newíme, co se s domem stalo, leč že pozdeji některý čas až do roku 1496 držel jej zeman Jindřich Šof z Helfenburka. Wedlé něho též w rohu, obráceném proti domu někdy Rokycanských stál dům *u tří měsíců* (č. 613), na němž měsíce byly namalowány. Náležel od roku 1428 zemanu Janowi *Sosnowcowi*, dle něhož se nazýwal až do 16. století, ač přešel mezitím na rozličné držitele, wětším dílem stawu zemanského. Roku 1440 kaupil jej od Jana Sosnowce pan Mikuláš Sokol z Lamberka. Roku 1480 jmenuje se držitelkau opět jakási paní Sosnowcowá. Potom jej měli synowé Jindřicha Donata z Téchlowic, od nichž jej kaupil roku 1499 bohatý měštan Pražský Sigmund Holec z Kwětnice za 200 kop českých; později opět držel jej zeman Jan Žehušický z Nestajowa a na Žlebích, po jehož smrti synowé jeho roku 1519 wzdali dům Alžbětě z Barchowa manželce Diwiše z Nestajowa, strýce jejich.

W pořadí od tohoto domu dále po dwau domích malých následowal wětší dům, který rowněž po dlauhý čas nacházel se w držení osob stawu panského neb zemanského (č. 616). Kdysi mezi léty 1458 a 1466 měl jej pan Jindřich Kolowrat z Buštěwsi, po něm roku 1483 paní Kateřina z Buštěwsi, wdowa jeho, a roku 1485 pan Beneš Libšteinský z Kolowrat, kterýž jej potom roku 1491 prodal Zuzaně z Kunwalda, wdowě Martina z Dříně. Od ní kaupila jej roku 1496 paní Magdalena matka pana Viktorina Křineckého z Ronowa a na Kunstberce pro sebe a tohoto syna swého i čtyři dcery, z nichž nejmladší Johanka stala se tuším manželkau pana Doninského z Wald-

šteina. Od paní tohoto jména prodán jest dum ten roku 1526 městce Anešce Štrábochowé. Od neho zahybowalo se pořadí domů poněkud w prawo do ulice postranní k masným krámum, a stál hned wedlé dum nazwaný *u pěti kostelu* (č. 617), a dále dům *u klobauků* (č. 618) až k malé ulicce za domem Fikeřowým (č. 622). Dum u klobauků náležel od roku 1438 až asi do roku 1457 někdejšímu rychtáři Staroměstskému Wáclawowi Rakowi, pozdějí wšak panu Jindřichowi ze Stráže (1461—1466), potom panu Wilémowi Zubowi z Landšteina a na Chlumci (1483—1485) a krátký čas panu Jiřímu z Ronowa na Kunstberce, od nehož jej roku 1487 kaupil powěstný Ziga Wanićkowic řezník (1487). Tehdáž byl dum ten nazýwán již nowějším jménem ***u modré růže*** (ad flaveam rosam).

Proti domu tomuto stál nárožní dům druhé strany ulice této k masným krámum (č. 704) a wedlé něho jiný dům nárožní nazwaný *u zlaté štiky* (č. 705), od něhož se počínala *Dlauhá třída*. Ulice tato táhnaucí se odtud až ke bráně Starého města, kterau se přicházelo na Poříčí, náležela jako již we starší době k odlehlejším částem města, a s domy jejími skoro weskrz prostřední welikosti, rozdělenými w jednom i druhém pořadí na tři oddíly uličkami wedlejšími k masným krámům a do ulice u sw. Haštala, nestaly se žádné značnější proměny. Wedlé domu u zlaté štiky, při němž stál piwowár w zadu do ulice posledně zmíněné k masným krámum, stál jiný welký dům nazwaný *u bílého jelena* (č. 706), který zadní částí swau sáhal do též ulice wedlé domu u raku (č. 703). Jinak w celé dlauhé řadě domu na jižní straně Dlauhé třídy až proti bráně žádný neměl zwláštního názwu, leč we druhém oddělení dum wedlé krátké ulice za masnými krámy (č. 714), který se nazýwal ***u rohože*** (ad craticulam 1449).

Památnější byly některé domy na půlnoční straně, která se počínala malým nárožním domem (č. 745) proti dworu u černého orla w rozcestí mezi Dlauhau třídau a ulicí k starému trhu uhelnému. Zde hned we prwním oddělení až ku prwní postranní uličce k sw. Haštalu měly zwlastní swé názwy domy *u stříbrného raka* (ad argenteum cancrum č. 743 1455), *u tří kráľů*

(část č. 742) a *u čerweného raka* (ad rubeos cancros, část č. 741, 1452). Wedlé tohoto posledně řečeného stál dům newelký (č. 741), který roku 1476 náležel knížeti Fridrichowi neznámo kterému, jenž nejspíš přebýwal toho času w Praze w přátelstwí s králem Wladislawem. Později kaupili jej měšťané Žatečtí (1520). W oddělení druhém nazýwal se jeden z tamějších domů (č. 735), ze všech největší, s piwowárem a sladownau, dlauho domem *Lukášowským* (1457) dle Lukáše syna Markowa mísařowa, jehož otec byl jej kaupil roku 1405. Od roku 1457 náležel Štěpánowi Krkawcowi, dle něhož ještě roku 1522 nazýwal se domem Krkawcowským. W témž pořadí měly jiné dwa domy starší názwy *u koží* (č. 734) a *u opic* (č. 733). Nedaleko odtud nárožní dům oddělení třetího (č. 731) nazýwal se tušim *u slunce* (ad solem),[87] jiný z prostředních (č. 729) *u anděla* (ad angelum 1443), poslední pak nárožní proti bráně (č. 727) slaul *na Baště* (1522). Brána tato byla toho času nazýwána *Odranau*, nepochybně pro sešlý staw swůj, jako předtím někdejší brána u Nowé wěže.

Za domy Dlauhé třídy na straně pulnoční nacházely se w bezpostředněm sausedstwí s nimi domy *starého uhelného trhu* a ulice z něho sauběžně wedaucí ku kostelu sw. Haštala. Na uhelném trhu byl největší z nich dům *pánů z Rosenberka*, jejž držel již na začátku 15. století pan Jindřich otec Oldřicha Rosenberského (č. 748), potomci pak jeho až do smrti pana Petra z Rosenberka roku 1523, z kteréhožto času ještě dlauho potom zachowala se na wratech jeho předních růže wytesaná na kameně. Část domu toho se zadními wraty a malým domkem při nich sáhala, jak powéděno již při starší době, do Dlauhé třídy; na západní pak straně proti domu Swídnickému (č. 916) nacházela se při něm zahrada. W sausedstwí jeho na straně wýchodní nacházel se welký dům měšťanský s piwowárem a sladownau (č. 749), wedlé neho dům nárožní (č. 739) při postranní uličce a za tímto w též uličce malý domek řečený

[87] Názew tento se čte w knihách městských w létech 1461 a 1463 o jednom z nárožních domů w Dlauhé třídě, ale nedá se s celau určitostí poznati, ku kterému se to wztahuje.

u láhwe (část č. 739). Proti tomuto w též uličce byl dům *u žaludů* (část č. 735) již déle tak zwaný wedlé domu nárožního druhého oddílu ulice Swatohaštalské (č. 939), kterýžto oddíl se končil nárožním domem nazwaným nowěji *na lopatě* (č. 753 1451). Proti tomuto ob uličku w druhém roze stál dům řečený *u tří seker* (část č. 731) a wedlé něho dům někdy kláštera Hradištského. Po wypálení kláštera tohoto roku 1420 byl jako jiné jmění duchowenstwa zabawen od obce a prodán do rukau sausedských, ale po přijetí císaře Sigmunda do Prahy uwázal se w něj se swolením jeho jeden z dwořenínů krá'owských Hroch z Audimé na základě kaupě od kláštera, snad předstírané, zawřené prý již w čase před wálkami, na kterau prý listy za wálečných časů potratil, a postaupil ho potom dwěma šlechtičnám, paní Marketě Litomyšlské a Bětce z Byšic do jich dwau žiwotů, aby potom klášteru byl zase nawrácen. Poněwadž wšak klášter zůstáwal i potom opuštěn, Bětka z Byšic odkázala dům klášteru Zbraslawskému téhož řádu do wěrných rukau (1462), aby Hradištským nawrácen byl, až by zase k sídlu swému se dostali.

Protější strana ulice Swatohaštalské počínala se ze starého uhelného trhu malým domem (č. 794) nazwaným nowěji *u koží* (ad pelles 1456), a pamatowal se w ní do polowice 15. století wětší dům někdy advokata Jakuba čili Jakobina z Krňowa (č. 791), nazýwán jsa ještě i tehdy domem *Jakubinowským* (1442). Ob dům dále od něho stál dům nárožní téhož pořadí wedlé hřbitowa *sw. Haštala* (č. 790), jehož zeď sáhala do ulice w rowni s domy jako za starší doby, při ní pak také *škola* téhož kostela na swém místě starodáwném. O kostele samém jest málo zmínek, kromě totiž že odkazy z let 1449 a 1457 swědčí o nějakém oprawowání na nem toho času. Od hřbitowa jeho wedla na stranu pulnoční krátká ulice ku klášteru sw. Františka, we které na lewé straně na samém hřbitowě stál dům někdy doktora Jana z Weilburka nejwyššího písaře městského a později králowského (č. 788, 789) a za ním druhý dům nárožní (č. 807, 806), na prawé pak straně památný dům *u Wěže* (č. 808—810). Jan z Weilburka

byl, jak jinde zmíněno, dum onen roku 1418 odkázal klášteru Skalickému u Kauřimě, který wšak roku 1421 byl wypálen, pročež odkaz newešel we skutek; jmění pak Jana z Weilburka bylo po wystěhowání jeho w tehdejších bauřích zabaweno od obce, a dum dostal se tudy do rukau saukromých. Podobně stalo se s domem nárožním wedlé něho (č. 807, 806), jenž se dostal panu Wilémowi Kostkowi, nepochybně darowáním od obce, a též s domem u Wěže, jenž od obce prodán roku 1430 zemanu Janowi z Přitočna.

Z kláštera *sw. Františka* mnichowé w bauřích let 1419 a 1420 utekli, jeptišky pak jako z jiných klášterů ženských byly přewedeny do společného na onen čas kláštera sw. Anny na Starém městě. Stawení kláštera i obau kostelů při něm utrpělo potom welké spuštění od lidu Pražského a Táborského, ale od úplného rozboření bylo zachráněno,[88]) a užíwáno ho w letech wálky podobně jako kláštera sw. Jakuba za zbrojnici i také některý čas k ražení mince Pražské. Některé části jeho byly potom také postaupeny prodejem od obce, pokud známo, třem sausedům Pražským. Po přijetí wšak císaře Sigmunda do králowstwí jeptišky i mnichowé se wrátili zase k swému sídlu, kdež toliko přebýwali odtud u welké chudobě. Mnisi řádu sw. Františka snažili se přitom o oprawení kostela swého, čili kaple *sw. Barbory*, ku kterémuž cíli roku 1455 wyžádali sobě zwláštní poručení ke wšem osobám stawu duchowního i swětského od tehdejšího administratora arcibiskupstwí strany pod jednau Wácslawa z Krumlowa, aby sbírali almužny na zamýšlené stawby;[89]) s jakým učinkem, není powědomo.

Wýchodně od kostela a hřbitowa sw. Haštala stála w rohu ulice Swatohaštalské doposud *fara* téhož kostela (č. 754) a od ní

[88]) W Starých letopisech českých na str. 27 uwodí se klášter „u sw. Františka" mezi zbořenými; ale nesrownáwá se to w plném smyslu s jinými zpráwami sauwěkými.

[89]) Ms. archivi capituli Pragensis U XIX fol. 61. O nawrácení mnichů ku klášteru swému swědčí krom toho zmínka o Mikulášowi guardianowi jejich roku 1443 w knize Nowoměstské fol. G 11, o jeptiškách pak odkaz Jana Řečka „k swatému Františku pannám pět zlatých" roku 1439. Wiz Monum. univ. Prag. IV 103.

půlnočně welký dům pánů *Šternberských* (č. 784). Byla to wětew Konopištská tohoto rodu, jíž náležel. Po Petrowi ze Šternberka, welkém nepříteli strany pod obojí, jenž padl w bitwe před Wyšehradem (1420), byl majetníkem domu syn jeho Zdeněk Konopištský, dlauho pomocník, později pak nejúhlawnější nepřítel krále Jiřího. Pro nepřátelstwí toto byl mu dům ten od Pražanů zabawen, ale wrácen zase smluwami na sněmě Benešowském roku 1474. Později, neznámo jakým spusobem, byl odcizen. Jmenujeť se roku 1519 domem někdy Johanesa úředníka od desk zemských.

Od těchto domu a od wýchodní strany kláštera sw. Františka počínal se nejodlehlejší kaut Starého města, obydlený weskrz jen chudším lidem, mezi kterým i w této době zwláště byli powěstni tak zwaní králowé záchodů, totiž čističi jich. Dle těchto byla ta část města nejobecněji nazýwána „*za králi*" (post reges). Nacházely se tu weskrz jen malé domky, ano dílem zcela bídné chatrče prodáwané až za dwě neb i za jednu kopu. Byly rozděleny hlawně po dwau ulicích, které se kriwolace táhly k wýchodní straně, jedna od fary Swatohaštalské, druhá od domu Šternberského až ke zdi městské w těch stranách. Také pak při zdi samé byla tu wystawena řada domku, která se končila na půlnoční straně wěží wedlé brány sw. Františka, čili jak se již obecněji říkalo *u fortny jdauce na Prelat* (při č. 770).

Ze starého uhelného trhu wedla ulice ku klášteru sw. Františka we směru k půlnoci, po jejíž prawé straně nic se nezměnilo, leč že tři domky bekyň, které býwaly w tom poradí, co takowé pominuly. Lewau stranau té ulice byl ochoz domů, jehož wětší část prostranstwí zaujímaly w posledním čase krále Wácslawa IV *rámy saukennické* a welký dům doktora Jana z Weilburka (č. 800). Dům tento nazwaný nowěji *u hada* (ad serpentem 1438) po zabawení jmění jeho od obce dostal se panu Wilémowi Kostkowi z Postupic a po smrti jeho, když padl we wálce s Hradeckými (1436), synum jeho. Poněwadž tito potom po smrti císaře Sigmunda stály při straně protiwné jeho nástupci králi Albrechtowi, jest jim dum ten z rozkazu

kralowa od Pražanu zabawen a darowán panu Benešowi z Kolowrat odjinud z Roťowa (1438); ale po smrti Albrechtowě měli jej zase, a držel jej jmenowitě pan Zdeněk Kostka, wěrně oddaný králi Jiřímu až do smrti swé (1468). Bratru jeho Albrechtowi, jenž se později zcela oddal králi uherskému Matiášowi, odnal jej pro wzpauru (ob rebellionem) král Wladislaw, a darowal jej roku 1475 rowněž jako dum jeho w ulici celetné slowutnému Janowi z Tedražic nejwyššímu písaři kanceláře kralowské. Musilo wšak práwo králowské k tomu býti pochybné: nebo se potom w držení domu nachází zase wdowa Zdeňka Kostky, Aneška z Kaťfunku, kteráž jej roku 1483 odkázala příbaznému swému Ondřejowi z Kaťfunku. Rámy saukennické snad již během wálky s císařem Sigmundem odtud wymizely: neb od toho času neděje se o nich wíce zmínka, a roku 1518 připomíná se dokonce jen „městiště, kdež jsau rámy stály". Do uhelneho trhu byly z ochozu toho obráceny dwa domy nárožní w rozcestí mezi dwěma ulicemi wedlé sebe stojící (č. 795. 796), kterym se říkalo *u tří domů* (ad tres domos 1450).

Stranau k západu od těchto domu šla ulice ze starého uhelného trhu k sw. Duchu, do které na lewé straně obrácen byl dum u černého orla zadem swým, jak wýše ukázáno. Po prawé straně byly dwa domy, z nichž druhý od rohu (č. 860) slaul jak již we starší době *u čerweného štítu*. Ostatek té strany zaujímala tak zwaná *stará škola židowská* čili wlastně již řada domu žídowských w ohradě její wystawených. O čase, kdy byly wystaweny, nemáme určité zpráwy: ale sedm jich w jedné řadě do této ulice obrácených připomíná se w knihách městských od roku 1519, a zdá se, že aspoň některé z nich wzaly počátek teprw nedáwno předtím. Starší snad byl dům *kantora židowského*, který stál w rohu toho pořadí, tušim proti sw. Duchu.[90]) Škola sama stála při západní straně ohrady k ní

[90]) Roku 1519 připomíná se w knize Staroměstské fol. 31 „duom Majera Senkéře Žida wystawený w staré skole mezi domy Samuele a Izáka". Poněwadž slowo *wystawený* jinak by bylo zbytečné, zdá se, že písař měl při něm na mysli, že teprw nedáwno byl wystawen. W též pak knize fol 1523 jest zápis roku 1523, dle něhož „Samuel Žid z staré školy přikaupil jest k swému domu místo mezi domy kantorowým

náležející, kdež wedlé ní bezprostředně stál welký dům křesťanský teprw za pozdějších časů k ní připočtený (žid. č. 154, 155, 156) w ulici, kterau se chodilo od sw. Ducha k sw. Křízi wětšímu a k špitálu Bohuslawowu čili sw. Šimona a Judy, a oddělen od něho uličkau jiný welký dům (č. 861), za kterým se přicházelo do uličky postranní řečené *w Čípě* neboli *we dworci*. Zastrčený do této uličky dwůr a *špitál sw. Kříže* se zahradau k němu náležející (č. 865) byl mnichům kláštera toho odňat, a nacházel se w létech 1433 až 1436 w držení měštky Ozanky, která w něm ta léta bydlila; později není o něm zmínky. Jinak se w ochoze tom proti starší době mnoho nezměnilo. W ulici na západní straně jeho proti někdejším rámům saukennickým byl malý dům bekyň Hopfnerowých (č. 858) zabawen a prodán od obce roku 1427, tak že odtud přestal býti domem zádušním. Wedlé něho dům nejbližší na straně půlnoční (č. 857) nazwán jest nowěji *u železných dweří* (ad ferreum ostium 1456).

Špitál někdy Bohuslawůw s kaplí *sw. Šimona a Judy* a se zahradau welkau (č. 847) odtud dále na pulnoční stranu blíž břehu řeky Wltawy zachowal se, pokud známo, bez wšeliké ujmy, we swém předešlém stawu, a také domy wedlé něho na straně západní i wýchodní shledáwají se we swém starodáwném položení. *Lázeň w řiti* rozšířil syn někdejšího lazebníka Karla jménem Wácslaw přikaupením wedlejšího domku čili městiště (1438), a saudíc dle pozdějších kupních summ, které roku 1494 wzrostly až na 150 kop českých, musila se čím dál tím wíce zwelebowati. Po smrti Wácslawowě prodala ji ponejprw wdowa jeho Anna do jiných rukau roku 1450.

W rohu proti kapli sw. Šimona a Judy stál západně od ní welký kostel *sw. Kříže wětšího* s klášterním stawením na jižní a západní straně při něm i welkým hřbitowem dále

a Samuelowým z délí a z šíři ode zdi, kteráž stojí k ulici kresťanské až k samému rohu téhož kantora od úředníkuow školy staré“ jmenuje se jich šest jmény židowskými. Roku 1522 nachází se w též knize fol. 269 zápis o domě Majera Žida Juppn „w staré škole w kútě mezi domy Izákowým a Samuelowým“.

w stranu polední: což činilo zwláštní ochoz se wšech čtyř stran ulicemi obmezený. Mnichowé řádu sw. Augustina opustili klaster w bauřích po smrti krále Wáclawa, a wrátili se zase jako jiní mnozí po přijetí císaře Sigmunda na králowstwí; později wšak Prahu opět opustili. Kostel sw. Kříže byl odtud jen farním. W ulici od něho až k sw. Duchu stály, jako za starší doby, toliko čtyři domy, z nichž welký nárožní hned proti hřbitowu sw. Kříže někdy se nazýwal *na Budyni* (č. 888), ale názew tento již tehdy upadl w zapomenutí; poslednímu wedlé samého kláštera sw. Ducha (č. 893—891) říkalo se nowěji *u pně* (ad stipitem 1450).

Z kláštera *sw. Ducha* byly jeptišky roku 1420 zároweň jak z jiných wšech klášterů panenských w Praze přestěhowány k sw. Anně, kostel pak wykázán Němcům přijímajícím pod obojí spůsobau ku konání služeb božích. Následkem toho jest se stawením klášterním naloženo od obce Pražské podobně jako s jiným tehdáž zabaweným jměním duchowenstwa. Jest totiž předně roku 1424 část stawení i dworu na straně jihozápadní s piwowárem tam stojícím prodána bečwáři Martinowi, jiná část sewerozápadní se zahradau roku 1428 jinému bečwáři Petrowi, a ještě jiná se sladownau roku 1429 Mankowi wozatajowi s ponecháním toliko ostatku se zahrádkau w ambitě kněžím, kteří w kostele slaužili. Zamýšlelo se přitom také část hřbitowa na straně jižní od kostela rozděliti mezi chudé sausedy k wystawení sobě domů, k čemuž wšak potom nepřišlo. Po přijetí Sigmunda za krále jeptišky k swému klášteru se wrátily, a prodeje ony beze wší pochybnosti jsau zase zrušeny. Kostel od wětších škod w bauřích onehdejších zachráněný stihla později wětší pohroma, když roku 1499 hrom zapálil krow škřidličný wysoký a welmi pěkný, kterýž odtud nahražen cihelným o něco nižším.

Proti sw. Duchu na straně jižní, kdež wedla ulice k fortně židowské s té strany, měl třetí dům od kraje (žid. č. 169, 170, 122), swé starodáwné jméno *u zlaté podkowy*; welký pak dům wedlé něho až k fortně (žid. č. 115—119, 269), který náležel někdy Joštowi markrabí morawskému, byl po jeho

smrti od krále Wáclawa dán někdejšímu komorníku Joštowu Jakubowi Holubinu, jinak Holubářowi, po němž jej držela wdowa jeho s dwěma dcerami až do roku 1436. Ač byl mezitím (roku 1429 neb něco dříwe) spuštěn ohněm, byl jak se zdá brzy zase obnowen, a zůstáwal i potom domem dosti znamenitým.

Židé Pražští během století od wypuknutí bauří domácích po smrti krále Wáclawa utrpěli několik welkých pohrom od obecného lidu, a postaweni byli pořád w rozličných nejistotách a nebezpečenstwích; přitom wšak nicméně celkem se zachowali w týchž mezích bydel sobě wykázaných jako w době předešlé. *Fortny*, které jim slaužily za obranu, owšem newždy dostatečnou, připomínají se wždy na týchž místech, jak jinde wytčeno, a swědčí tudy dosti wěrně o hranici, která je od obywatelstwa křesťanského dělila. Poněwadž kaupě domů židowských a jiné zápisy o nich od roku 1518 wkládány byly jednostejně jak o domích křestanských do městských knih Starého města, počínají se odtud teprw podrobnější zpráwy o nich, ač jestě wždy k úplné jasnosti místopisu nepostačují. Tolik wšak sauditi se z nich dá, že ulice židowské již tehdáž a dáwno předtím měly celkem totéž položení a rozdělení, jak se doposud spatřuje, také pak že již tehdáž byl mezi Židy Pražskými obyčej dělení domů na polowice, na čtwrti i na menší částky, čímž během času na místě domů wětších přibýwalo wíce menších a nejmenších.

Wejdauc do hlawní ulice židowské fortnau od sw. Ducha wedlé někdejšího domu markrabí Jošta, spatřowal se po straně lewé dum druhý od fortny, řečený *u erbů* (žid. 113), w němž se roku 1519 připomíná jedna ze škol židowských, doposud se tam nacházející; na protější pak straně od rohu proti sw. Duchu až ku prwní uličce postranní k pulnoci byly jen tři domy, kdež jich nyní šest. Prwní z nich (žid. č. 124) hned wedlé fortny, někdy Jonáše Žida, později křesťana Oswalda Rolla a wdowy jeho Ludmily, spadl roku 1446 na obec židowskau pro nedoplatky berně, a jest od ní dán mistru židowskému Eliášowi z Landy.

Kdež se přicházelo k Židům za kostelem sw. Mikuláše, byl prwní wedlé fortny na prawé ruce dům někdy *Lazara Žida* (žid. č. 61 51), památný co někdejší sídlo učení Pražského, o němž jsme již wýše učinili zmínku, že zase stále náležel Židům. Krátce před rokem 1522 byl to dům Žida Judy, ale byl již tehdy oddělen od něho pokoj na straně polední w rohu proti piwowáru Maučkowu (žid. č. 56, 57). Ostatní část domu se wchodem od strany pulnoční držel potom roku 1526 neb něco dříwe Žid Žalman Muňka, a tomu témuž náležely také dwa domy hned wedlé w pořadí tom až k rohu hlawní ulice židowské (žid. č. 94). W rohu druhém na straně západní w též ulici hlawní připomíná se téhož času (1519) dům Žida Judy Welwarského (žid. č. 42), od něhož se táhla řada domů židowských bezpochyby nepřetržité až k nárožnímu domu wedlé fortny od sw. Walentina (č. 55), který byl křesťanský. O šesti z nich wedlé sebe krom dwau těchto nárožních nacházejí se w knihách městských zpráwy z let 1519 až 1525, ač nelze na jisto určiti, které nynější domy to byly, kromě že poslední w řadě byl blízko brány od sw. Walentina. Proti domům těmto počínalo se pořadí půlnoční této hlawní ulice wedlé samé brány židowské welkým domem někdy Michala Žida a potom Jana ze Smržowa sekretáře (žid. č. 1—9), od něhož, jak jinde powěděno, již roku 1414 kaupí se dostal zase w držení Židů. Roku 1476 jmenuje se domem Pinkasa Žida. Potom náležel některý čas Ziwoltowi Guldemundowi; od něho pak kaupil jej roku 1521 opět Pinkas Žid řečený Hubatý, nejisto wšak zdali ještě w prwotní welikosti.[91]) Zdá se, že dle něho tato část hlawní ulice židowské dostala jména *ulice Pinkasowy*, jak se nazýwá nyní.

Krom hlawní ulice této táhnaucí se od západu na wýchod od fortny proti sw. Walentinu až k fortně u sw. Ducha, byl hlawním středem žiwota Pražských Židů uzký ryneček, jehož prostředek zaujímala starožitná hlawní škola jejich nazýwaná

[91]) W zápise roku 1521 naznačuje se poloha jeho „u samých wrat jdúce do Židuow po lewé rucee“, a opět roku 1523 „u samé brány židowské“.

nicméně tehdáž wždy ještě *školau nowau*. K ní byly přistaweny *masné krámy* židowské, jak se podnes spatřuje; nedaleko nich připomíná še *šlachtáta*, a k rynečku tomu schylowaly se se wšech čtyř stran uzké uličky židowské nepochybně w témž směru jak posud. Nejúhlednější z nich byla asi, která wedla k fortně odtud nedaleko wzdálené na straně půlnoční. W ní se připomíná dům druhý od fortny této po prawé ruce (žid. č. 215), který roku 1521 po Jakubowi Židu rozdělen byl mezi tři syny jeho Nasona, Judu a Isrle řečené Kapříky, ale tak že jednomu dostala se polowice, druhému půl druhé čtwrti, třetímu jen půl čtwrti čili osmina toho domu.

Až do sklonku žiwota krále Wácslawa IV bylo tehdejší bydliště Židů, jak jinde ukázáno, se strany západní obmezeno dwěma welkými zahradami, které se nacházely w držení křesťanů. W době potomní staly se zahrady tyto *hřbitowem židowským*, ne najednau, nýbrž část po části, aniž udati lze s jistotau, co k tomu nejprwé zawdalo podnět. Možná že to bylo pro rozličné nesnáze od obecného lidu při pohřbích w čase welkých domácích bauří, pokud se mrtwá těla Židů nosila na hřbitow starodáwný na Nowém městě, tak zwanau zahradu židowskau. Pro uwarowání jich snad Židé Pražští zjednali si místo pro hřbitow we bližším sausedstwí swém zakaupením předně sewerní části nynějšího hřbitowa (při žid. č. 233), kdež dle wýslowného swědectwí začali se pochowáwati aspoň krátce před r. 1440. Toho roku kaupili starší jejich také malý domek při této nowější „zahradě“ židowské (žid. č. 274) od jistého Hanuše piwowárníka. Poněwadž pak bezpochyby během času místo toto k pohřbíwání nestačilo, zwláště když zahrada židowská na Nowém městě za panowání krále Wladislawa byla dokonce zrušena (1478), rozšířen jest nowý hřbitow později přikaupením jiné zahrady wedlejší od Wíta Čerwenky koželuha, roku 1526.[92]

[92] O tomto wzniku hřbitowa židowského, který se obyčejně pokládá až za báječně starý, swědčí hlawně dwa zápisy w Staroměstských knihách, prwní o kaupi řečeného domku (žid. č. 274, roku 1440 fol 62, kterýž skrácené zní: Seniores Judaei dicti Bassimowe et

Za Židy na straně půlnoční až ke břehu řeky Wltawy a na straně wýchodní až ku klášterům sw. Kříže wětšího a sw. Ducha byl dosti welký počet domů křesťanských, skoro wesměs jen malých, kterým se jako we starší době říkalo *w Podžidí* nebo práwě jen *za Židy*. W rozložení jich mnoho se toho času nezměnilo. Toliko neděje se wíce žádná zmínka o zdi městské w těch stranách, která jindy některé z nich blíž břehu Wltawy od ostatních dělila, i podobá se na jisto, že ty doby již celkem byla zmizela. Též zmizely odtud zlopowěstné hampeyzy pobořením od obecného lidu, proti nim horlícího, hned w prwních dnech bauří po smrti krále Wácslawa (1419). *Starý hampeyz* tak zwaný (žid. č. 208) připomíná se následkem toho ještě roku 1440 co pusté městiště. Paměť jich zachowala se toliko w názwu blízké odtud ulice židowské, která se totiž podnes nazywá ulicí hampeyzskau. Ze samého břehu Wltawy za sw. Křížem wětším zmizely rowněž někdejší mlýny *Zárowské* čili *Olbramowské* (č. 873) s jezem při nich. Roku 1420 odolaly útokům wojska Sigmundowa, které se pokaušelo o pobořeni jich. Nicméně později nazýwají se paustkau, a byl to beze wší pochybnosti následek hrozné powodně roku 1432, která jak jinde wyprawowáno w Praze wšecky mlýny, což jich bylo na Wltawě, pobrala a zbořila. Po Mikuláši Zárowském, jenž w baufích roku 1420 utekl z Prahy, byly od obce zabaweny, později wšak předce zase nechány dceři jeho

tota communitas Judaeorum in majori civitate moram trahentium emerunt domum sitam ex opposito areae hampis (žid. č. 208) annexamque immediate orto predictorum Judaeorum, ubi *nunc* agnoscuntur sic!) ipsorum sepulturam, erga Hanussium braxatorem pro sex sexag. gr. Slowo *nunc* swědčí patrně, že tu hřbitow nebyl od starodáwna, nýbrž od nowějšího času. Druhý pak zápis jest z roku 1526 fol. 159: Školníci židowští, Juda Kapřík, Tobiáš a Librmon Židé, kaupili k obci židowské zahradu pro pochowáwání mrtwých podlé jich prwní zahrady, kdež Židé pohřeb mají, od Wíta Čerwenky koželuha za 25 kop. — Že zahrady, z nichž se tento hřbitow židowský skládal, náležely jindy obywatelům křesťanským, o tom nepřímo swědčí také zpráwa we Starých letopisích českých k roku 1518 (str. 414), dle níž musili Židé „z zahrady a z lázně“ (to jest lázně židowské pod nyn. č. žid. 12) odwáděti jistý plat roční k obci Staroměstské.

Barboře prowdané za Wáclawa Štuka. Od synu jejich Jana, Mikuláše a Wáclawa kaupil paustku roku 1455 Samuel Welwar za 90 kop, od něho pak již roku 1456 obec Starého města za 150 kop grošů českých.

5.

Nowé město.

Nowé město Pražské utrpělo w bauřích po smrti krále Wáclawa IV nejwíce škody spustošením ulic we Podskalí a ostatní krajině od kláštera Slowanského až k Botíci posádkau Wyšehradskau w bojích swedených r. 1420 před obležením Prahy od krále Sigmunda a bitwau na Žižkowě. Menší proti tomu byly škody, které spůsobila potomní střelba z děl na město z ležení Sigmundowa na Letné. Zasáhlať týmž spůsobem jako na Starém městě toliko části města blíž Witawy na straně půlnoční, totiž některé ulice na Poříčí. U wětší míře zas, než se stalo na Starém městě, bylo Nowé město zbaweno někdejších ozdob swých pobořením klášterů a kostelů téhož času, a následky toho wšeho byly mnohem trwalejší, ježto Nowé město w bohatstwí i w poměrném počtu obywatelstwa wždy zůstáwalo za Starým městem pozadu a tudy se spausty učiněné během potomního času nezacelowaly tak lehce a brzy. Nicméně i tu w době Jiřího Poděbradského i krále Wladislawa nastaly značné pokroky k lepšímu.

Hlawním středem Nowého města zůstáwal i w té době *rynk*, který se nyní nazýwá náměstím Karlowým. Na něm na straně půlnoční zaujímala prwotní swé skrownější než nyní prostranstwí *radnice Nowoměstská*, ozdobená wšak nowějí weží k ní přistawenau, jak se nyní spatřuje. Základní kámen wěže byl položen dne 28 Dubna r. 1451, a během asi pěti let byla dokonána. W měsíci Listopadu totiž roku 1455 byla již zawřena smlauwa s třemi mistry škřidláři o přikrytí krowu wěže „w nowé udělané“, jakož i arkýřů wšech a střišky „dole na pawláčce“. Jinak zdá se, že se s radnicí samau za dlauhý čas nestaly žádné wětší změny. Krom swětnice zadní a welké síně

w hořejším patře, kdež býwala shromážděna obec, připomíná se w ní přízemní jakás jizba malá (1437) a w přízemí krámy čili sklepy jako při radnici Staroměstské, což wše stáwalo tak beze wší pochybnosti již za starší doby. Také *šatlawa* zustáwala wždy na swém starém místě w radnici, na straně totiž obrácené do ulice. Na wěži připomínají se ponejprw roku 1490 *hodiny*, ku kterým totiž roku toho kdysi ku konci Září byl zhotowen ciferník od Sigmunda malíře.[93] Při sklonku wšak doby této roku 1520 w měsíci Kwětnu počalo se zcela nowé nákladnější stawení radního domu, ku poctiwosti toho města a zakladatele jeho císaře Karla, jak prawí sauwěký letopisec. Byla to stawba ozdobná, jak se spatřuje o několik desítiletí později na wyobrazení Prahy učiněném od Sadelera.

Domy na čtyrech stranách rynku byly wětším dílem prostřední welikosti: jen několik wynikalo nad jiné swau wýstawností. W pořadí na straně západní domy, které byly přistaweny k ohradě kláštera Zderazského, wětším dílem získaly w prostranstwí do zadu připojením částí dworu a zahrady téhož kláštera, když byl pobořen (1420). W oddělení druhém na té straně, we kterém již tehdáž se nacházelo jako nyní několik piwowárů a sladowen, bylo roku 1465 majetníku jednoho domu, tehdáž od kraje šestého (č. 312), powoleno přistawiti si do předu předsíň, která se tu do nedáwna nacházela za naší paměti, se swětnicí nad ní, wšak s wyminěním swobodné chůze po ní pro lidi. Podobně pak o něco dříwe (1458) bylo powoleno Wáclawowi Rozwodowi, držiteli nárožního domu w témž pořadí (č. 319), při domě tom, wšak ne do rynku, nýbrž na straně proti Slowanum postawiti dwa kamenné slaupy do ulice k zřízení kuchyně nad nimi. Na protější straně rynku, totiž wýchodní, byl we druhé polowici 15. století největší dum nárožní na místě nynějšího kostela sw. Ignatia s piwowárem, sladownau a sušírnau. Byl prodán roku 1477 za 220 kop. Čtwrtý dum w tom pořadí, s té strany počítajíc, nazwaný *u wě-*

[93]) Zpráwa o tom w rukopise Budišinském 56 pag. 239: Eodemque tempore sphaeram horologii effecit Zigismundus pictor.

nečků, náležel někdy Janowi Krásowi, jenž roku 1420 pro swátost pod obojí upálen byl we Wratislawi, a teprw r. 1428 prodán jest od poručníků pozůstalosti jeho Matějowi, jenž odtud snad také nazýwán Krása, jinak Čistota. Kromě domu toho a domu *u hwězd* (č. 670), dáwněji tak zwaného, měl na té straně zwláštní název toliko dum *u kozlů* (ad hircos 1437) neweliký (část čísla 558).

Zlé osudy měl na jižní straně rynku *dům Opawský* (č. 502, 503), nárožní proti klášteru Slowanskému. Za posledního času krále Wácslawa IV náležel nepochybně knížeti Přemkowi Opawskému, který za potomní wálky krále Sigmunda s Čechy přitáhl s wojskem jeho k obležení Prahy roku 1420 a také potomní léta déle bojowal při jeho straně. Toto owšem bylo příčinau, pro kterau dum jeho w Praze zabawen jest od obce a slaužil odtud ku přebýwání osobám rozličným jen dočasně, které se o zachowání jeho w dobrém stawu mnoho nestaraly. Roku 1432 držel jej tím spusobem rychtář Nowoméstský Petr kamenník, který w úřadě tom byl až do welkého wskočení pánů a Staroměstských do Nowého města roku 1434. Při této pohromě byl dum Opawský snad práwě proto, že w něm rychtář bydlil, „welice zbořen, zkažen a opuštěn“, tak že, jak paměť písemná o tom prawí, „pro to zboření, opuštění a zkažení neměl jest hospodáře, kdoby w něm obýwal“, až teprw po roce (1435 7 Kw.) konšelé powolili radnímu písaři swému Prokopowi w něm bydliti do sw. Hawla onoho roku a požiti winnice při něm, kterau zdělal. Mezitím byl zemřel kníže Přemek (1433), maje dědicem syna swého Wácslawa, kterýž brzy potom, když byl císař Sigmund přijat za krále, také k domu swých predku se přihlásil, wšak neužíwaje ho pro sebe, témuž Prokopowi písaři jej poručil, aby w něm přebýwaje oprawowal jej, a co by naň wynaložil, měl na nem zapsáno. Náklad Prokopa písaře wzrostl do roku 1463 na 50 kop grošu, a w dluhu tom držel pak dum stále, neznámo wšak jak dlauho. Roku 1447 kaupil si také dům nejbližší wedlé domu Opawského (č. 501), a držel jej 10 let; potom opět kaupil dum wedlé tohoto (č. 500), ale prodal již po třech létech (1460).

Zwlastní ozdobau rynku Nowoméstského byla *kaple Božího těla,* prawě w prostřed jeho stojící, nádherný to kostel jako do hwězdy šestihrané se zwláštním uměním stawený. We starší době byl proslawen ukazowáním swátostí říšských w zaswěceny den Swátosti, což nyní minulo; staloť se posledně roku 1437 za krátkého panowání císaře Sigmunda. Kaple Božího těla byla wšak odtud zase wzácná weškeré straně přijímajících pod obojí pro nápis zlatými písmenami učiněný na wychodní straně kostela proti ulici Swinské (nyní Ječné), kterým se zwěstowalo, že tehdáž z rozkazu císaře Sigmunda a legatu Basilejských w tomto kostele čtyrmi jazyky, česky, latine, uhersky a německy, Čechowé a Morawané tělo boží a krew pod obojí spůsobau přijímající ohlášeni jsau za wěrné křesťany a prawé syny církwe swaté.

Rynk přitom slaužil i w této době za hlawní tržiště na Nowém městě. Blíž samé kaple Božího těla byl *trh obilí* i také jahel, krup, hrachu a jiného wařiwa. Na straně odtud k radnímu domu nacházel se jak od starodáwna *trh slanečků* čili undrlák, na druhé pak straně k Slowanům prodáwalo se dříwí a wšelikého druhu nádobí a nářadí dřewěné, jakož mísy, kolečka, necky, kopí, též šindele, prkna, žlaby a klády, i také uhlí při zwláštní huti uhelné. Ku pohodlí prodawačů časem wystaweny jsau na trhu slanečků baudy čili krámce toboto zboží, jakož i krámce hokynnické a při nich brzy také domky. Připomínají se ponejprw roku 1460, a stály w řadě jedním koncem proti kapli Božího těla obrácené. Podobně w druhé části rynku na straně proti Slowanům neb lépe proti domu Opawskému zřízeny byly *baudy prknářské,* we kterých totiž prknáři čili struhaři prkna na prodej zhotowowali čili třeli i prodáwali. Blíž radnice stál na trhu také *pranéř* dle obyčeje. Teprw we druhé polowici 15. století počalo se hořejší části rynku před domem Opawským říkati na *Dobytčím trhu,* kterýžto název wztahowal se spolu také na ulici z rynku okolo nynější nemocnice obecné až proti klášteru sw. Kateřiny.[94])

[94]) W tom smyslu čte se forum pecudum ponejprw roku 1480 w knize Nowoměstské fol. B 26 a jasněji roku 1501 fol. 249. Za staršího času

Za radnicí, kdež se krátkau ulicí okolo šatlawy přicházelo z rynku k masným krámům, kaupil sobě nárožní dům po lewé straně proti krámům (č. 13 a 14) roku 1435 Jan Helm šrotéř, dle něhož se dům tento podnes nazýwá *u Helmů*. Při tomto domě byla za některý čas potom na straně proti masným krámům zřízena *šlachtáta*, kteráž se ponejprw připomíná roku 1459. Řezníci Nowoměstští kaupili ji sobě roku 1462 od Štěpána Helma, syna Janowa.

Masné krámy táhly se od rohu proti Helmowům wždy ještě až k nynější Spálené ulici we dwau odděleních, mezi kterými byla ulička pod ulicí postranní, kterau se sem přicházelo z rynku okolo špitálu a kostelíka *sw. Lazara*. Při špitále (č. 7), nacházejícím se pod spráwau obecních úřadu Nowoměstských, zachowala se zahrada za domem wedlejším (č. 6) obráceným k straně západní, při kterém se tudíž nacházela sladowna a piwowár.[95])

Na wýchodní straně od radnice a šatlawy braly začátek dwě ulice postranní, které se we druhé polowici 15. století počínaly nazýwati *ulicemi řeznickými*, poněwadž tu na blízku masných krámu řezníci nejhojněji se osazowali. Nárožní dům w hořejší z těchto ulic proti radnici (č. 672), nazýwal se *u meču* (1497), a pod ním ob dům říkalo se nárožnímu domu dolejší ulice řeznické (č. 674) *na hřebenku* (1502), druhý pak nárožní dům této ulice proti domu u Helmu nazýwal se, jak již we starší době *na schodci* (č. 675), později *na Crlíku* dle Ondřeje Crlíka řezníka neb syna jeho Daniele (1501), a níže jiný dům proti masným krámům *u jelena* (č. 677).

Odtud se počínala ulice spojující rynk s Koňským trhem, které se za starší doby říkalo w části její západnější na Lauži neb na Jámě, w části pak wýchodnější blíž Konského trhu

nacházíme název tento jen jednau roku 1397, kdež se jím wšak nejspíš rozuměla jen práwě ulice okolo nemocnice. Wiz w Základech starého místop. Pr. II 284.

[95]) Jediná jest zminka z toho času w knize městské roku 1523 (fol. 322) o „koteich saukennických" pod radním domem Nowoměstským čili „pod rathausem hořejším", což by bylo někde na blízku masných krámů; ale polohu jich určitě naznačiti dle zminky té nelze.

ulice pasírska. Od druhé polowice 15. století počala se nazýwati *ulicí Wodičkowau* čili Wodičkowic, dle řezníka Jana Wodicky, který sobě r. 1451 kaupil jeden z wětších domů tamějších a přikaupil k němu r. 1467 druhý dum wedlejší, kteréžto dwa domy spojené w jeden byly odtud nejwětším domem w té ulici; nazýwá se nyní u Šteigrů (č. 699).[96] Neznámo kdy, zmizela z ulice této někdejší šlachtáta Salačowa (č. 684), přenesena jsauc, jak se nám ukázalo, blíž k masným krámům do domu Helmowa. Jinak se w ulici mnoho nezměnilo. Zmíněno buď, že dum nárožní proti někdejší šlachtátě Salačowě (č. 695) náležel některý čas heitmanu Sirotčímu Welkowi kaudelníkowi, po jehož smrti kaupil jej sobě bratr jeho Waněk (1434). Postranní ulice wedlé toho domu se začínající nazýwala se wždy ještě *nad Jámau* nebo *w Jámě*, jako i druhá blíž ku Koňskému trhu, která má názew tento podnes. W hořejších částech ulice oné připomíná se od r. 1430 několik paustek (na městišti nynějšího č. 687), powstalých snad nějakým ohněm, z nichž dwě něco později přikaupeny jsau k wedlejším domům, i zdá se, že hned odtud w těch místech zůstaly dílem pauhé zdi nebo ploty až do našich časů. Na straně protější w této ulici skoro celá řada domů byla w jisté krátké době před rokem 1483 obydlena od Židu, kterým nejspíš roku 1478 bylo dowoleno zde se zakaupiti, když starodáwná zahrada židowská na Nowém městě byla jim odcizena. Měli tu i zwláštní *školu židowskau* blíž dolejšího rohu ulice, a počalo se tu již i říkati w *ulici židowské*. Nejspíše wšak bauřemi roku 1483 byli Židé odtud wyplašeni, tak že w potomních několika létech zase se wyprodali. W dům při škole, jejž držel Žid Jakub, uwázali se roku 1486 dwa sausedé Nowoméstští, Wawřinec hospodář domu radního a Duchek Rezek řezník, w jistém dluhu za ním, a prodali jej dále roku 1487; toliko škola jmenuje se tu ještě r. 1513.

[96]) W latině tehdejších knih městských nazýwá se Wodičkowa ulice vicus Wodiczkonis (1477) a také jednau platea Odiczkonis (1479) a někdy již toho času vicus Aquae (1480), s čímž se srownáwá nynější německé Wassergasse.

Název *ulice pasířské* zůstáwal po přejmenowání ulice Wodičkowy již jen ulici nynější toho jména, která spojuje Wodičkowau ulici se Širokau, ježto se předtím nazýwala *nowau* ulicí pasířskau. Jeden z wětších domů w ní na straně půlnoční (č. 718) dostal se co odúmrť darowáním krále Ladislawa powěstnému panu Rackowi z Kocowa, kterýž ho později postaupil Wojtěchowi kuchaři krále Jiřího. Od jeho wdowy Ludmily kaupil jej roku 1474 nejwyšší písař Nowého města Jan Serafín. Na protější straně dům nárožní do ulice Široké (č. 738) nazýwán byl *w Kostele* (1465).

Název *ulice Široké* (platea lata, také ampla) objewuje se ponejprw roku 1464;[97] později se nazýwala také někdy ulicí *konwářskau* neboli *zwonařskau*. Ulice tato končila se blíž příkopu jdauc ke Starému městu po prawé straně hřbitowem při kostele a klášteře mnichů Karmelitanů u *Matky boží Sněžné*. W bauřích roku 1420 byli mniši opustili Prahu, a odwezli weci swé do Wídně, klášter pak toho času utrpěl podobné škody od newázaného lidu jako jiní klášterowé a kostelowé w Praze, ale nebyl aspoň celkem pobořen, nýbrž zachowal se w tehdejším stawu swém, i sprawowal jej co do služeb božích mnich Jan Želiwský až do násilné smrti swé (1422), po něm pak následowník jeho kněz Jakub Wlk. Knězím těmto a jich pomocníkům byl od obce wykázán příbytek w jednom ze tří prwních domů w ulici Široké hned wedlé kláštera, které jindy byly náležely konwentu, druhém od rohu (č. 751), wedlé tohoto pak dům třetí (čís. 750) byl darowán písaři Janowi řečenému Dobrýpan i s piwowárem a částí dworu a stawení klášterského až k refektáři, jiná část pak s přední částí refektáře a částí městiště mezi refektárem a kůrem kostela byla již dříwe prodána sausedowi Nowoměstskému Klimentowi měšečníkowi. W boji mezi Starým a Nowým městem roku 1434 slaužila Nowoměstským wysoká a krásná wěž tohoto kostela za stanowiště k střelbě na Staré město, stala se wšak proto zase cílem střelby ze Starého města, kterau předně welký zwon na ni připrawen jest k pádu a rozrazil se, potom pak i wěz tato pobořena, tak že

[97]) Latině Ampla platea 1464 Lib. vinearum J. 7.

ji odtud více nestáwá. Po nawrácení císaře Sigmunda potom do Prahy roku 1436 nawrátili se také mniši Karmelitani k swemu klašteru, a počali jej zase oprawowati, ne bez pomoci dobrodincu ze sausedstwa. Opět byli později wypuzeni odtud roku 1483 při tehdejší welké bauři w obcích Pražských, a přitom opět učiněny welké škody od lidu na stawení klášterském. Připomíná se zejména o obraze nad wraty hřbitowa se strany od Mustku, jenž představowal umučení boží a po jeho stranách císaře Karla a jednoho mnicha Karmelitana i více jiných osob klečících neb sedících, kterak na něm hlawy neb jiné audy těl byly od škůdců zuráženy.[98]) Teprw po třinácti létech wrátili se mnichowé znowa (1496) s powolením krále Wladislawa dle přání obce jemu wysloweného. Mezitím byla se na kostele roku 1492 stala škoda welkým powětřím tehdejším w Praze. Tlakem prudkého wětru wtisklo se totiž prkenné pažení, které dělilo kůr od nedostawené části kostela, downitř a pobořilo kruchtu i pawláčku u warhan. Není pochybnosti, že škody tyto buď od mnichů, buď ještě za wzdálení jich prozatímnými spráwci kostela, staršími osadními, byly zase spraweny; ale ani za pokojných časů potom nepřistaupilo se více k dostawení kostela we spusobě, jak se prwotně zamýšlelo.[99])

Hřbitow kostela p. Marie Sněžné měl jako za starší doby dwoje wrata čili fortny, jednu proti Můstku mezi nárožními domy z Koňského trhu a z příkopu (č. 772 a č. 771), druhau we zdi do Široké ulice, ale byl již o něco zaužen we swém prostranstwí krámy zlatnickými čili *šmeydířskými* i také nožířskými wystawenými na něm nepochybně tu, kdež se nyní spatřují dwé pořadí domů podél půlnoční strany kostela (č. 754 až 757 a 758—760). Připomínají se ponejprw roku 1473 a blízko nich také místo, na kterém se prodáwali ptáci (1485). Půl-

98) Wiz Beckowský II 1 str. 110.

99) Roku 1523 jest zápis w knize společné Starého a Nowého města (pag. 284), dle něhož Žofka wdowa prowaznice, majíci dům podlé wrat téhož kláštera (č. 752) „postawila dwa krowy pod cihlú domu swého s wislemi a s wokny na zdi kostelní“ a powoleno jí to od přewora za dwě kopy grošů na tak dlauho, „dokudž by potřeba neukazowala téhož kostela stawiti“.

noční stranu hřbitowa zawíralo 17 domků proti příkopu Starého města, které tu stály již we starší době od jednéch řečenych wrat hřbitowa až ke zdi při wratech druhých. Z nich druhý od rohu na straně západní (část č. 761) nazýwal se *u zelených křížů* (1500); nárožní pak na wýchodní straně wedlé dweří ke hřbitowu (č. 771) dům Penízkowský (1519).

Na protější straně Široké ulice stál w rohu odtud do příkopa dům od dáwna weliký s piwowárem a sladownau (č. 36), který za času krále Wáclawa IV náležel bohaté rodině německé Junkeru, po útěku jich pak z Prahy za potomních bauří zabawen byw od obce, dostal se powěstnému konšelu Nowoměstskému Janowi Charwátowi, a přiřčen byl po jeho smrti také wdowě jeho Markétě (1424) a po ní dceři její Dorotě a manželu jejímu Maříkowi, který byl nazýwán též Charwátem, teprw pak od něho byl roku 1445 prodán, wždy pak i později nazýwán domem Charwátským (1520). Nedaleko od něho stál w rohu postranní ulice Charwátowy dum od dáwna nazýwaný *u obrazu* (č. 34), též s piwowárem, a proti němu we druhém roze uličky malý domek řečený na Lopatě (č. 33).

W pořadí domů, které se odtud táhlo podél starodáwného hřbitowa židowského čili *zahrady židowské* až k rohu proti masným krámum Nowoměstským, stala se welká zmena již dílem za času domácích bauří po smrti krále Wáclawa, dílem w prwních desítiletich po ukončení jich, když předně zabaweny byly někdejší domy židowské k zahradě přistawené a prodány od obce krestanským sausedum, což stalo se dílem roku 1423, dílem snad dříw neb málo později, potom pak mezi nimi několik nowých domů přistaweno, jiné pak snad rozšířeny, tak že již asi do roku 1457 zed hřbitowa, předtím částečne do ulice wstupující, odtud zmizela a byla již řada domu nepřetržitá. Wedlé domku na Lopatě stál již od staršího času dům welký s piwowárem a sladownau (č. 32) a ob dum dále jiný ještě wetší, nazwaný nowěji *u dlaní* (ad palmas, č. 30), který se roku 1460 po smrti pekaře Tomáše Lopatského s rukau wdowy jeho Marty dostal zemanu Hrdiborowi z Weletic. Ostatních domu, které již stály na půdě prwotně k zahradě

židowské náležející, bylo 13, krom čtrnáctého malého nárožního (č. 15), který stál od dáwna přistawen ke zdi zahrady na jižním konci.

Auplná změna se wšak stala s celau zahradau židowskau za krále Wladislawa. Jak nám wyprawuje starý pamětník, král Wladislaw, když tudy hned za prwních let swého panowání jezdíwal slawně s raddau a komonstwem swym za příčinau sázení konšelů na radnici Nowoměstské, pozastawowal se nad místem tímto, které městu neslaužilo k žádné ozdobě, i přemyšlel, jak by starý hřbitow ten odstranil a město zwelebil nowými stawbami. Po rozličném wyjednáwání a osobním rozmlauwání se staršími Židy obdržel od nich swolení, že se hřbitowa wzdali, bezpochyby za nějakau náhradu, a dle wůle králowy počalo se tu stawěti. Wyměřena jest totiž nowá ulice prostředkem hřbitowa od jižní strany až k ulici Charwátowé a na půlnočním konci ubrána část hřbitowa k otewření ulice odtud do ulice flašnéřské, nyní Spálené. Dne 10 Prosince roku 1478 stalo se rozdělení městišť k stawění nowých domů od konšelu Nowoměstských dle usnešení obce w ten spůsob, že místa na wýchodní straně nowé ulice sauběžné s ulicí Širokau dána jsau weskrz čtrnácti sausedům z této ulice (od č. 16 do 30) za domy jich jednoho každého; na protější straně nowé ulice wykázáno městišť třináct, a za těmito w ulici flašnéřské, kdež odtud byla holá zeď zahrady, šestnáct městišť k wystawení nowých domů. Každému sausedu ustanoweno, kolik měl potom platiti berně městské, a přikázáno, aby každý bez meškání počal stawěti; pakli by kdo nezačal dříw než mine rok, mělo mu městiště býti odňato. Stawění také šlo rychle předse, tak že w krátkém čase byla pořadí domů úplná. Ke cti králowě měla se nowá ulice nazýwati *ulicí Wladislawowau*; ale názew tento nezachowal se dlauho; říkalo se předce zase w *Židowské zahradě*, a starý pamětník horšil se, že kdežto by ulice ta měla býti we wzácnosti, pohříchu jest u weliké nečistotě od lidí.[100])

[100]) Staré letopisy české 245—246. Zpráwa o založení této ulice jest we wydání Starých letopisů omylem položena k roku 1488. Zápis o tom

Ulicí flašnéřskau neboli flaškářskau nazýwala se někdejší ulice kowářská, která nyní slowe *Spálená*. Jméno toto nejnowější dostalo se jí od ohně roku 1506, kterým stráweno bylo wíce než dwadcet domů w dolejší části její, totiž blíž k Starému městu, po obau stranách, zwláště pak na straně wýchodní až k někdejší židowské zahradě, kdež ulička někdejší dělící pořadí toto na dwě polowice (mezi č. 68 a 69) již roku 1438 byla pro nečistoty tamější z rozkazu konšelů zahrazena.[1]) Pohořelé tyto domy byly wesměs malé; jeden z nich w rohu wedlé nowé ulice do židowské zahrady (č. 73) nazýwal se *u Samaritánky*; wětších se wíce nacházelo w hořejší části ulice na straně proti zahradě židowské. Nad jiné wynikal od dáwna prwní z nich na hořejším konci w rohu proti špitálu sw. Lazara (č. 171), který až do roku 1432 náležel Pawlowi někdy spížířowi krále Wácslawa IV, po jeho wšak smrti za nowého majetníka Jana Rakownického tak prý byl welice spustěn a bořil se den ode dne na ohyzdu města, že jej proto konšelé dle swého práwa dali jinému sausedu, Martinowi od Ptáka, kterýž jej w krátce zase obnowil. Jiné znamenitější domy w tom pořadí byly, ježto se již we starší době nazýwaly *u mečů* (č. 84), proti kostelu sw. Lazara, *u kos* (č. 87) proti tehdejšímu konci masných krámů, *u štiky* (čís. 94), *u božího líce* (č. 96), *u černých klíčů* (č. 97) a *u pelikána* (č. 100), o kterémžto znaku posledně řečeném připomíná se wýslowně, že byl wyřezán z kamene Petřinského. W kratším pořadí dolejším na té straně ulice byl nejwětší dům *u bílého lwa* (ad album leonem, č. 108). Menší dwa domy blíž něho nazýwaly se *u černých křížů* (část č. 109) a *u čápů* (část č. 110).

Blízké sausedství se Starým městem jakožto wždy hlawním středem žiwota Pražského bylo příčinau, že hned při založení Nowého města rádo se stawělo na samém kraji jeho obráceném

w knize Nowoměstské A 2 swědčí, že se to stalo roku 1478. Názwu Wladislawowa ulice užíwá se w týchž letopisích jednau ještě roku 1506 pag. 276.

[1]) Ponejprw čte se název ulice Spálená w Starých letopisích českých 1518 pag. 421.

proti příkopu Starého města téměř po celé čáře od Wltawy až zase k Wltawě, kdež se také neříkalo jináč než *na příkopě*. Zde také w pozdější době, kterau máme na zřeteli, wždy se nacházelo mnoho domů wětších neb jinak znamenitých. Shledáwa se tak jmenowitě také w pořadích domů od rohu proti klášteru panny Marie Sněžné až proti cihelnám w místech nynějšího kláštera Uršulinského. W pořadí od nárožního domu Jana Charwata wýše zmíněného (č. 36) až k rohu uličky Charwatowy byl nejwětší dům *u tří červených zwonů* (č. 38), zmíněný již we starší době, wedlé něhož w několika domích na prawo i na lewo, ano i we dwau blízkých w ulici Charwátowě wždy ještě jako za starší doby prowozowalo se řemeslo pergamennické. Domy nárožní wedlé uličky Charwátowy nazýwaly se jeden *u tří králů* (č. 40), druhý *u kohautů* (č. 58). Wedlé tohoto byl malý dům nazýwaný až do 16. století *Tatrmanowským* (č. 59) dle Jana Tatrmana, který jej byl kaupil roku 1438; a dále wedlé něho wynikal nad jiné dům *u černého koníka* (č. 60) zrowna proti kostelu sw. Martina we zdi na Starém městě.

Na kraji ulice flašnéřské proti tehdejší bráně Zderazské byly na obau stranách nárožní domy nepatrné (část č. 61 a č. 115). Wedlé nárožního na straně západní stál wšak hned něco wetší dům řečený *u husí* (ad aucas, část č. 116), nazwaný tak nepochybně dle Blažka husaře čili husáka, který jej byl kaupil roku 1416, a wedlé tohoto dům se zahradau někdy mistra Albika (č. 116), býwalého arcibiskupa Pražského. Dům tento byl roku 1421 zároweň s domem Hankowým na Starém městě ustanowen k ražení mince Pražské, a odewzdán k tomu cíli Martinowi ze Srbče, pomocníku hlawního správce mince Jakuba Wšeruba. Po něm bydlil tu bratr jeho Diwiš ze Srbče od roku 1424 do roku 1428 neb něco déle; roku wšak 1430 byl dům od obce prodán sausedu Waňkowi čéšířowi, kterýž jej roku 1437 za panowání císaře Sigmunda prodal dále wedlejšímu sausedu Augustinowi lojowníkowi od husi se swolením a tedy nejspíš na základě nějakého narownání s Katruší dcerau mistra Albika, která se nepochybně tehdáž teprw znowu

hlásila k dědictwí. Obadwa domy zustáwaly odtud pod názwem u husi spojeny. Wedlé domu mistra Albika měl za posledních let wálek pro náboženstwí dum swuj (č. 117) Jan Holý rytíř, jak se zdá měšťan Pražský, který za nějaké zásluhy wojenské byl dosáhl rytířstwí (1428), a wedlé něho jiný bohatý saused Jan Chmeléř (čís. 118). Ku konci 15. století nacházeli se w držení domu po Janowi Holém páni z Raupowa Hynek a Jan bratří, od nichž roku 1499 kaupil jej Mataus bakalář nejwyšší písař Nowoměstský. Dále odtud na západ w pořadí od tehdejší *staré ulice pasířské* (nyní Mikulandské) až proti cihelnám byl dum někdy pana Janka Sádla z Kostelce (č. 137), zabawený po jeho zajetí a stetí w Praze (1421), ale dlauho potom dle něho nazýwaný.

Část města ležící na západní straně ulice flašnéřské nazýwala se *Opatowice*. Počítala se k tomu wždy ještě netoliko býwalá wesnice toho jména se starodáwným kostelem farním sw. Michala, nýbrž také wíce ulic od příkopu až pod Zderaz, zejména i stará ulice pasířská práwě zmíněná, někdy také ulice Kremencowa. Ulice prwé řečená dostala časem pro lepší rozdíl od nowější ulice pasířské nowého jména *ulice kožišnické* (platea pelliticum), které nacházíme ponejprw roku 1471, a také ulici s ní sauběžné proti cihelnám počalo se nejspíše již někdy ku konci 15. století říkati nowým jménem *ulice Kropáčkowa* dle znamenitého měšťana Pražského Mařika Kropáčka, kožišníka, který w ní měl dum (1455) a později dwa domy (1471) w pořadí na straně její západní (části č. 139).

W ulici kožišnické nazýwal se nárožní dum na jižním konci po straně wýchodní *u páteře* (ad pater noster č. 123); na straně západní měly dwa domy zwláštní názwy *u zelených dweří* (ad ostium viride, část č. 134) a *u labutí* (část č. 136). W ulici, kterau se přicházelo z ulice flašnéřské, jdauc k sw. Michalu, byly po lewé ruce dwa welké domy wedlé sebe, které krátký čas držel zeman Kerunk z Lomu, jeden od roku 1466 (část č. 126) a druhý od roku 1467 (část č. 125), ale oba pojednau prodal roku 1469 za 265 kop. Na protější straně měl jeden z malých domu tamějších názew *u čerweného kříže* (část č. 131).

O kostele *sw. Michala* w Opatowicích jest zmínka roku 1439, že se oprawowala tehdáž síňce před kostelem.[2]) Roku 1511 byl nowe klenut,[3]) mnohem pak dříwe *škola* přeložena na jiné místo, bezpochyby nedaleko od školy staré při hřbitowě.[4]) *Fara* (č. 152) připomíná se na swém starodáwném místě a rowněž dům řečený *na schodci* (část č. 159) se zahradau a sladownau w rohu na jižní straně od hřbitowa. Proti kostelu na straně wýchodní byl dům paustewníků w slepé tamější uličce stojící (část č. 155) w bauřích po smrti krále Wácslawa prodán od obce, a nacházel se odtud w držení swětském, podobně dům opata Pomuckého (č. 157. 158) w kautě odtud nedaleko, ježto jej obec prodala roku 1424. Nynější černá ulička neměla ještě žádného zwláštního jména; říkalo se jí leda malá ulička w Opatowicích (1440), a šly do ní na mnoze jen zadní strany domů z ulice flašnéřské a zdi zahrad z ulice Křemencowy.

W místech blíž břehu řeky Wltawy od příkopu Starého města Pražského až proti ostrowu nynějšímu Žofiinu nacházely se wždy ještě nejwíc *wápennice* a *cihelnice*. Nejwětší z nich pořád zůstáwala wápennice někdy Terkléřowa, která s příslušnostmi swými zaujímala nejwětší část místností nynějšího kláštera Uršulinek (č. 139). Po smrti Hanuška Terkléře (1420), posledního držitele za času krále Wácslawa, byla dědicům jeho nejspíš zabawena od obce a prodána měšťanu Wácslawowi Mandátowi; od jeho pak dědiců kaupil ji zeman Bohuslaw z Košína (1437). Po jeho smrti opét od synu jeho tří kaupila cihelnu tuto panna Aneška ze Swrčowic pro sebe a bratra swého Heřmana Sirotka ze Zhořce (1456), a od těch dostala se prodejem opét zemanům, synům pana Ojíře Pechance z Očedělic (1460); w krátce pak potom kaupil ji od jednoho z nich,

[2]) W knize Nowoměstské fol. X 4.
[3]) Staré letop. české 330.
[4]) Antiqua schola (část č. 153 na půlnoční straně hřbitowa) nazýwá se tak w knihách městských již roku 1456. Roku 1526 jmenuje se pak jeden dům „w Opatowicích na kerchowě proti škole“ (w knize městské fol. 134).

jménem Fridricha, pan Wilém ze Zwířetic (1461), po jehož brzké smrti držela ji wdowa jeho paní Elška z Častolowic (1462). Patrně musila býti welmi wýnosná. Druhá wápennice Terkléřowa, menší, wedlé samého příkopu Starého města proti kostelu sw. Štěpána we zdi (Stm. č. 338) nazywá se ještě roku 1457 wápennicí Terkléřčinau, i zdá se, že se po smrti Hanuška Terkléře zachowala w držení wdowy jeho Anešky. Wedlé ní čili pod ní stála *Písaná lázeň* ještě dlauho potom tak nazywaná (Stm. č. 337) na samém konci Nowého města proti Starému w těchto místech, ježto wedlé ní končila se strauha, kterau dešťowá woda stékala do Wltawy, počínající se blíž Široké ulice a jdaucí podél příkopu Starého města až sem co wlastní hranice mezi oběma městy dle znění zakladácí listiny Karla IV.

Wzadu za welkau wápennicí Terkléřowau prwéji zmíněnau byla někdejší wětší wápennice Mikuláše Prasete, která od roku 1436 náležela témuž panu Bohuslawowi z Košína, jenž držel také onu. Později kaupil ji zeman jiný Jan Špán ze Záhoří (1453), jenž byl za pozdějšího času úředníkem králowny Johanny, manželky krále Jiřího, a od něho králowna sama (1464), odkudž nazýwala se wápennicí králowé. Králowna Johanna za swého wdowstwí prodala ji paní Zdeně z Klinšteina, manželce pana Petra z Waldeka za summu znamenitau 310 kop grošů (1475). Mezi tauto a wápennicí Terkléřowau stála na straně k řece *lázeň* řečená *Launská* a od ní dále u samé řeky jiná lázeň na městišti nyní prázdném (č. 224).

W menším ochoze jižněji při kostele sw. Petra na Strauze jedna z někdejších wápennic nejblíž proti lázni práwě řečené (část č. 225) byla w druhé polowici 15. století již opuštěna, jakž se připomíná aspoň již roku 1477; jiná, někdy kláštera Zderazského (část č. 227), byla w baufích po smrti krále Wáclawa zabawena a přiwlastněna obci, ale po nawrácení mnichů za panowání Sigmunda jim zase nawrácena. Konwent prodal ji konečně roku 1450 do rukau saukromých. Pustým nazýwá se swrchuřečeného roku 1477 také kostelík *sw. Petra na Strauze*, bezpochyby následkem kažení kostelů roku 1419 nebo 1420

Odtud se přicházelo do uliček jirchářů čili *smradařů*, dle kterých se také starodáwný farní kostel *sw. Wojtěcha* nazýwal we *Smradařích* (inter foetoristas). Jinak se mu z příčiny nám neznámé říkalo také *w Kalabři*.[5]) W podobě těchto uliček nic se značně nezměnilo až do roku 1509, kteréhožto roku wyhořelo w nich 16 domů bliž mlýnu tamějších. Přitom chytil také krow na škole sw. Wojtěcha, a shořel; swětnici školní wšak obhajili. *Škola* stala na swém starodáwném místě při hrbitowě (č. 202), tak též *fara* wedlé samého kostela (č. 214), jak doposud, se zahrádkau.

Na řece Wltawě nacházely se za sw. Wojtěchem *mlýny* starodáwné trojího oddělení. Jedny nejdoleji proti ostrowu (nynějšímu Žofínu) počtem tři, které někdy náležely klášteru Zderazskému, držel roku 1428 a nepochybně dříwe Linhart Šťastník, snad kaupí od obce, která je nejspíš byla zabawila. Ačkoli je prodal wšecky tři již roku 1434, jsau ještě dlauho potom (1480) nazýwány dle něho mlýny *Šťastníkowskými*, později pak *Šerlinkowými* čili na Šerlinku dle Mikuláše Šerlinka řezníka ze Starého města, který řečeného roku byl jeden z nich kaupil. Něco wýše proti hořejšímu konci ostrowa stály *mlýny Kartauské*, kterých bylo pět, dílem na lodích. Bywše jindy od kláštera Kartauského prodáwány jednotliwým mlynářům práwem zákupným, po rozboření kláštera toho zůstaly nepochybně we swobodném jich držení. Od nich wýše nacházely se mlýny někdejší kapituly Wyšehradské a dílem kláštera Kladrubského. Tyto se od času wálky s císařem Sigmundem nazýwaly některý čas *mlýny obecními*, náležejíce obci Nowoměstské, která je byla zabawila. Říkalo se jim také mlýny welké s rozdílem od menších čili malých, jakž nazýwaly se Kartauské. Později kaupil některý z nich bezpochyby od obce Nowoměstské saused Staroměstský Jan Šitka, a držel je až do smrti swé (1451), po něm pak jeho potomci, odkudž se posud nazýwají mlýny *Šitkowskými*.[6])

[5]) Nacházíme tento název ponejprw w knize Staroměstské roku 1526 fol. 143.

[6]) Posledni wůle Jana Šitky roku 1451, kterau odkazuje dům swůj w rynku a mlýn pod Zderazem manželce swé Magdaleně a synům

Při mlýnech těchto Nowoměstští wystawili *wodní wěž*, když dle příkladu Starého města počali wodu wésti z Wltawy po městě swém. Kladeny jsau trauby k tomu w postě čili z jara roku 1495. a postaweny tehdáž dwě *kašny*, jedna w ulici Wodičkowě „u bílého lwa proti dworu obecnímu“, druhá na rynku proti nynější ulici Ječné. První tato wěž shořela již r. 1501 (29. Listop.) zanedbáním prý raurmistra jménem Matauše, který při ní měl swůj příbytek: wystawena pak bywši na rychlo ozdobně, ale nedosti pewně, sesula se již půldruhého roku po onom ohni (22 Dub. 1503) s nemalau škodau na mlýnech pro obec i pro tehdejší držitelku mlýnu Šitkowých, Martu wdowu po mladším Janowi Šitkowi, synu wýše zmíněného.[7] Některý čas wedli potom wodu píchy, což nestačilo. Potom wystawena wěže pletená, která wšak za krátko opět shořela neopatrností raurníka, když na ní cosi oprawowal. Teprw potom odhodlala se obec k sebrání zwláštní berně, z níž wystawena wěž znowu důkladně.

Na břehu proti mlýnum obecním stála starodáwná welká lázeň, která se nazýwala *lázní Kredlowskau* (č. 247, 256) dle lazebníka Jana Kredle, který se k ní byl přiženil roku 1417. Jindy wedlé ní u řeky bywala jizba k wybírání příwozného: roku wšak 1439 jest to místo k lázni přidáno. Ulice od wody až k lázni nazýwala se *Úwozem*.

Ulice, kterau se od hořejšího konce ulice flašnéřské přicházelo k této lázni, nyní Myslíkowa, neměla tehdáž posud žádného určitého názwu, než toliko říkalo se tu *pod Zderazem* jako i některým ulicím doleji odtud blíž k sw. Wojtěchu. Na půlnoční straně nacházelo se w této ulici několik domu wětších s piwowáry a sladownau, jakož byl jeden z nich hned nárožní při ulici flašnéřské (č. 171) již wýše zmíněný, a jiný w pořadí mezi ulicí *Křemencowau* a jirchářskau (č. 186), který se

swým Janowi a Prokopowi, zachowala se we spise nazwaném Cursus cancellariae civitatis w rukopise kapituly Pražské XXXIV.

[7]) Obec nahradila jí škodu, utrpenau také tím, že po 11 neděl po té příhodě neměla z mlýnů žádných užitků. Zápis o tom w knize Nowoměstské toho roku fol. 338.

doposud nazywá *u Fáfů* dle Jiřího Fáfy kowáře, který jej měl od roku 1477. Dům tento wzadu hraničil jak podnes s domem někdy Welika Křemence w ulici nyní znowa nazwanau Křemencowau, který dle jiného staršího držitele nazýwán jest Medulanským čili *na Medulaně* (č. 186). Na straně polední byl nejwětší dům w rohu proti ulici odtud k sw. Wojtěchu (č. 259), rowněž s piwowárem a sladownau; ostatní byly wětším dílem domy menší, mezi nimiž se proti ulici Křemencowě přicházelo ke zříceninám *kláštera Zderazského.* Klášter tento byl, jak na swém místě wyprawowáno, rozbořen od Táborů a od lidu Nowoměstského dne 6 Srpna roku 1420, pusté pak městiště wzato pod moc obce. Některými částkami jeho rozšířily se domy w rynku wedlé něho stojící do zadu; jiným sausedům prodány jsau jiné části někdejšího kláštera, jakož roku 1431 nemocnice stáwawší za nárožním domem (č. 286) wedlé krátké ulice z rynku ku klášteru, roku 1432 někdejší dům proboštůw (č. 269) a dříwe již také dům se zahradau w delší ulici na jižní straně kláštera wedlé tamějšího nárožního domu z rynku (č. 293). Po přijetí císaře Sigmunda za krále nawrátili se řeholníci ku klášteru swému; ale zůstawše zbaweni nejwětší části statků swých w zemi, nepostačili wíce k obnowení jeho, tak že i kostel zůstal státi we zříceninách: škola nedaleko něho při hřbitowě w rohu proti ulici Křemencowě (č. 280) počala se nazýwati již jen *starau školau Zderazskau* (1462), protože tu již školy nebylo; také pak počet řeholníků byl jen nepatrný, pročež bezpochyby jen malá některá část stawení klášterního byla za bydliště zřízena. Roku 1438 sám probošt a konvent darowali zahradu swau za ambitem sausedu a tehdáž rychtáři Nowoměstskému Jankowi Stříbrnému z Rataj, za jehož domem w rynku (č. 288) se nacházela, za nějaké wděky jim od něho prokázané. Za času krále Wladislawa probošt Zderazský Pawel Pauček, když mu uděleno bylo zárowen proboštstwí Pražské, dokonce opustil i dům proboštský na Zderaze, kterýž také po jeho smrti (1498) zůstal na dlauhé potomní časy prázden.

Za klášterem Zderazským stál na wýšině blíž břehu Wltawy někdejší *dwůr krále Wácslawa* (č. 329). Zdali s ním we wálce po smrti králowě nakládáno bylo podobně jako s dwory králowskými na Starém městě, newíme najisto, poněwadž nezachowaly se o tom určité paměti. Císař Sigmund za krátkého panowání swého poručil jej k opatrowání Prokopowi písaři Nowoměstskému, onomu jenž později bydlil w domě Opawském, co swému hospodáři, kterýž tu proto toho času přebýwal, možná pak že i dříwe. Za času krále Albrechta bydlil tu jen krátký čas biskup Filibert Konstanský až do smrti swé (1439). Od té doby nedostáwá se nám zpráw o památném domě tomto. Spatřowal se wšak na tom místě ještě do 17. století s širokau a wysokau wěží na kraji jihowýchodním. Dle wypsání Hájkowa (1541) bylo stawení o dwau poschodích, wěž o pěti, při něm zahrada a doleji blíž k řece zwláštní dům pro čeleď: zahrada welikau zdí obejmutá.[8]) Ku konci 15. století byl w držení dworu Zderazského zeman Jindřich Horyna z Honbic, kterýž se proto nazýwal sezením „na Zderaze“. Roku 1499 zawřela s ním obec Nowoměstská smlauwu o wedení wody do dworu po trubách tehdáž od nedáwna teprw zřízených.[9])

Blíž dworu králowa na Zderaze stál starodáwný kostel *sw. Wácslawa*, který co farní chowán byl péčí osadníků wždy w dobrém stawu. Oprawowalo se na stawbě jeho zejména roku 1438, a byla při něm také *škola*, ze staršího místa při klášteře Zderazském sem přenesená.[10]) Wedlé hřbitowa kostela tohoto počínala se *Psí ulice*, která se táhla za domy západní strany rynku Nowoměstského a hned dále podél ohrady kláštera Slowanského až dolů do Podskalí.

[8]) Hájek fol 352.

[9]) Zápis o tom w knize městské toho roku fol. 112.

[10]) Ku přeneseni takowému wztahuje se zminka w knize Nowomestské, kdež roku 1439 fol. C 3) Alžběta wdowa Lekšowa Trubačowa odkaz činí „žákuom chudým do školy Zderazské nynějšie, w niežto jsú žáci, neb kteráž potom tu bude na Zderaze buď u fary neb u kláštera“.

Klášter slowanský byl w bauřích po smrti krále Wácslawa IV od wšelikých pohrom ušetren, poněwadž se řeholníci přidali k straně pod obojí. W místnostech kláštera se tudy mnoho nezměnilo. Na jižní i půlnoční straně od kostela a od kláštera byla zahrada čili winnice jak od dáwna. Toliko byl při zdi zahrady na straně pulnoční roku 1477 wystawen dům (č. 321) w rohu uličky proti domu někdy Rozwodowu (č. 319) obrácený čelem do rynku na městišti obecním, které k tomu konšelé wykázali Prokopowi krejčímu.

Na břehu Wltawy pod někdejším dworem krále Wácslawa bralo začátek *Podskalí*, jehož část dolejší až pod *Kočičí ulicí* wždy se nazýwala *pod Pučkau* neb nowěji méně správně pod Bučkau, dle studánky toho jména. Při ní se zachowala stará znamenitá *lázeň* rowněž tak zwaná (č. 340), jsauc jednau z největších w Praze. Roku 1424 w čas wálky w zemi kaupil ji lazebník Mikuláš Kredle za 70 kop od otce a bratra Woldána někdy kuchaře krále Wácslawa. Po jeho smrti dostala se wdowě jeho Kateřině (1433) a s ní potom druhému manželu jejímu Karlowi lazebníkowi (1434), kterýž ji držel 32 let. Od něho ji kaupil roku 1466 saukenník Wácslaw Křiwáček za 280 kop, a odkázal ji roku 1472 ke špitálu chudých pod Wyšehradem, od něhož wšak po dewíti létech zase byla prodána do saukromých rukau (1481). Při stawení lázenském nacházela se wěž obrácená do ulice. Patrně část tato Podskalí zůstala zachráněna od welkého spuštění ohněm w bojích mezi Pražany a posádkau Wyšehradskau roku 1420, kterau ostatní celá část města w těch stranách až ku potoku Botíčskému byla obrácena we spáleniště. Již w místech welmi blízkých od lázně pod Pučkau (jakož hned na městišti nynějšího čísla 353) připomínají se paustky z toho pozůstalé w časích potomních, a wýslowné jsau zprávy sauwěké, že wypáleny byly také kostely sw. Jana w Podskalí a sw. Antonína pod Slowany dne 2 Červwna, potom též *sw. Wojtěcha pod Wyšehradem* dne 9 Čerwna 1420.

Kostel *sw. Jana* zmizel brzy potom na wždy. Konšelé Nowoměstští prodali místo, „na kterém někdy stáwal“, i s městištěm někdejšího domu fařářowa roku 1429 sausedu Martinowi Wran-

skému. Druhé dwa kostely byly wšak později znowa wystaweny. O *sw. Wojtěcha* pečowali nepochybně osadníci sami, tak že nejspíš wystawen byl ještě během tehdejší wálky. Roku 1439 jednalo se o zwon na wěž při něm, která tudy nepochybně již stála. Později, roku 1468, k žádosti osadníků wykázali konšelé také místo k wystawení *školy* k témuž kostelu příslušné. Dobrodincem pak kostela *sw. Antonína* byl často zmíněný Prokop písař Nowoměstský, jemuž se dostalo podací práwo při něm darowáním, neznámo nám od koho. Bylo mu stwrzeno roku 1460 priwilegiem krále Jiřího, a již roku 1463 nazýwá se tento kostel ponejprw nowějším jménem *nejsw. Trojice*, byw nowě nepochybně nákladem téhož Prokopa písaře wystawen. O hlawním kostele farním w Podskalí, *sw. Mikuláše*, není zpráwy, že by byl zároweň s druhými býwal wypálen; utrpěl-li pak nějaké wětší škody, byly bezpochyby napraweny aspoň již zase do r. 1436 neb 1437, z kteréhožto času jest zpráwa, že biskup Filibert wyswětil hřbitow při něm. Pochowáwalo se na hřbitowě tom zejména o welkém moru roku 1451. O domích we wypálené části Podskalí, jak brzy se zase stawěly, nemáme zpráw dostatečných. Zmínka se děje o několika domcích a zahrádkách pod klášterem Slowanským, klášteru poplatných, které během času byly s powolením opatu znowu wystaweny. Klášter obdržel na platy z nich list swtrzowací od krále Wladislawa teprw roku 1496. Něco dříwe se připomíná tudíž sladowna klášteru náležející (1479), později pak wápennice (č. 350), od kláštera neznámo kdy odcizená. Wyswítá, že se celkem dříwe znowu stawělo blíž řeky, kdež toho nejwíce wyžadowala žiwnost drewařská, později teprw we postranních uličkách od řeky wzdálenějších. Tam, jak se zdá, mnoho domů již od těch dob zůstalo na wždy newystawených.

Hlawní ulice wedaucí od Wyšehradu k rynku Nowoměstskému byla posádce Wyšehradské w bojích roku 1420 nejblíž na ráně, a protož také tu následky tehdejších záhub byly mnohem déle patrné než we hlawní ulici Podskalské. Při samém můstku přes Botíč byl nárožní dům wedlé mlýna tamějšího (čís. 413) sice wystawen aspoň již roku 1438, a dům we

druhém roze uličky wedaucí k řečenému mlýnu řečený na Hrobce (č. 415) ještě i o něco dříwe (1433). Držiteli jeho Wácslawowi „z Hrobky" konšelé roku 1460 dowolili zaužiti uličku tuto, jak se posud spatruje, přístawkem pro kuchyň. Ostatní wšak tři domy w pořadí odtud až ke hřbitowu sw. Wojtěcha, mezi nimi také fara tohoto kostela (č. 418) stály tehdáž ještě pusty (1433), a objewují se co wystaweny teprw asi o dwadcet let později (1453—1457). O nejbližším domě při Botíči na straně protější (č. 414) nemáme zpráwy, ale o malém domku wedlejším (č. 419) w rohu proti kostelu sw. Wojtěcha zachowala se paměť z roku 1450 tím podrobnější, kterak od wíce než 50 let, tedy od konce 14. století byla w držení jeho Anka Witkowá, nejprwé spolu s manželem swým, potom co wdowa, a jí roku 1420 od žoldnéřů Wyšehradských w tehdejších bojích byl wypálen a dokonce spuštěn, potom zase jej docela odnesla welká woda o sw. Maří Magdaleně roku 1432. Po obakrát jej zase wystawila, potom pak swrchuřečeného roku 1450 prodala jej Prokopowi písaři Nowoměstskému wýše zmíněnému i s laukau mezi Botíčem a náhonem Botíčským tudíž, kterau držela pod plat od kapituly Wyšehradské.

W pořadí domů druhém, od rohu proti kostelu sw. Wojtěcha až ku kostelu sw. Antonina, neznáme domu, který by byl býwal znowu wystawen před rokem 1450: až dotud wždy se jen připomínají paustky. Nárožní dům wedlé hřbitowa sw. Antonina (čís. 429) byl wystawen teprw roku 1459 od Jana swata téhož Prokopa písaře, jenž mu byl k tomu postaupil městiště dotud pustého. Zcela pustá byla také druhá strana této ulice od rohu proti hřbitowu sw. Antonina až k náhonu Botíčskému. Celé toto místo kaupil roku 1431 od obce Nowoměstské Hawel Myslík wozataj za $2^1/_2$ kopy, a wystawil si na něm dům toliko w rohu, kdež dáwno předtím býwal dum pánů Rosenberských; ostatek místa prodal teprw roku 1466 čtyřem sausedům, kteří tu potom stawěli. Paustky tyto sáhaly zadem k někdejší welké zahradě Coelestinu při kostele sw. Michala, o němž neděje se žádná wýslowná zmínka při záhubných událostech roku 1420; ale nicméně jisté jest, že byl tehdáž rozbořen, nejspíš od Tá-

borů. Pozdeji připomínají se jen zdi někdejšího kláštera (1466).[11] Na místě nárožního domu Hawlowa Myslíkowa wýše zmíněného jest roku 1505 založen *špitál* pro chudé a nuzné lidi s kostelíkem *sw. Bartoloměje.*

Záhuby roku 1420 zasáhly wšak ještě dále w těch stranách. Také památný dwůr s wěží páně Zajícůw s winnicemi na stráni za domem Opawským nazýwá se ještě roku 1446 pustým městištěm pana Mikuláše Chudého. Byltě se dwůr tento i s hrádkem čili twrzí někdy Maisnarowau proti sw. Kateřině po mistru Hánowi z Bamberka spusobem nám neznámým snad ještě za posledního času žiwota krále Wácslawa dostal panu Mikulášowi Chudému z Lobkowic, jenž owšem za potomních bauří nezůstal w držení jeho. Na *wěži páně Nikolejowé*, jak se jí nicméně říkalo ještě při sklonku 15. a na začátku 16. století, přebýwal roku 1436 rytíř jakýs Zbyněk Škoda, kterému se snad dostala darowáním od obce; ale ostatní stawení zůstáwala, jak ze zmínky roku 1446 na jewo wychází, pustá.[12] Po panu Mikulášowi hlásil se k majetnosti této syn jeho Jan při sněmowní kommissí zřízené ke zkaumání zápisu na statky korunní a duchowenstwa roku 1453, bezpochyby wšak darmo. Teprw roku 1483 wzdala se jí obec Nowoměstská k rozkazu krále Wladislawa, a postaupila jí panu Jindřichowi z Tandorfa, nejwyššímu číšníku. Již něco dříwe (1471) počalo se majetnosti této říkati také „*na Hrádku*“, což zachowalo se do dneška. Ulice wedaucí odtud nahoru k sw. Kateřině nazýwala se rowněž již toho času *w Benátkách* (1489); od rynku pak podél kláštera Slowanského až ke Hrádku říkalo se *w Auwoze.*

Také nárožní dum proti Hrádku (č. 433) při ulici Benátské mezi zahradami, které se táhnau wzhůru k sw. Appollináři, byl ještě roku 1432 paustkau, nazwanau Hálkowým městištěm; teprw pak roku 1439 stál tu malý domek. Dále wšak odtud

[11]) Muri olim claustri Caelestinorum. W knize Nowoměstské při tom roce fol. J 2.

[12]) Areae desertae Chudy Nicolai, prawí se řečeného roku w knize Nowoměstské fol. O 9, při čemž množným počtem naznačuje se dwojí někdejší majetnost, páně Zajícowa a Maisnarowa.

pod zahradami až k bywalému klášteru Servitů u Matky Boží na Trawničku čili na Botíči připomíná se jako we starší době jen několik domů weskrz malých. Klášter *Servitů* byl zbořen roku 1420 od Táboru, a jak na swém místě wyprawowáno, z kostela malého při něm potom téhož roku Pražané stříleli z děla na Wyšehrad skrz zeď prolomenau; což střelbau z Wyšehradu bylo opláceno. Přitom snad přišly ke zkáze některé z domků, které stáwaly proti klášteru při náhoně Botíčském. Zahradu klášterskau se zdmi a laubími kaupil roku 1431 saused jeden od druhého, kterému se nepochybně byla dostala od obce, za 6 kop grošů. Po wálce wšak, když se Servité nawrátili k swému klášteru, stawělo se znowu o kostele, pokud známo ještě roku 1442.[13]) Odtud dále na kraji města při Botíči byla zahrada někdejší Jana Rachela rychtáře Wyšehradského s dwěma haltéři po jeho smrti kaupena králem Wácslawem (1417) a od něho darowána služebníku jeho Ondřejowi (1419). Tomu ji zabawila obec w potomních baufích, a kaupil ji roku 1426 řezník Jan Šťowík. Později se dostala Prokopowi písaři Nowoměstskému často zmíněnému.

Část města ležící odtud wýše od kláštera sw. Karla až ku kostelu *sw. Appollinaříše* a ku klášteru sw. Kateřiny i až ke bráně Swinské, nazýwaná obecně *Karlowem*, byla již wysokau polohau swau proti škodám od posádky Wyšehradské chráněna, a nezměnila ani potom podoby swé podstatné. Malé domky, we kterých přebýwala namnoze jen chudina, střídaly se w ulicích tamějších se zdmi zahrad, a některé, jak se zdá, také byly opauštěny a bořeny rozebíráním cihel na jiné stawby.[14]) Klášter *sw. Karla* byl roku 1420 pobořen od Táboru a lidu Pražského, aniž udáwá se určitěji doba, kdy se tak stalo. Nebylo to wšak žádné rozboření úplné, a zdá se, že jmenowitě kostel zůstal celkem zachowán. Později, za neobydlení kláštera, dály se w ohradě jeho škody rozličné od blízkého sauseda Jana Karlowského, a netoliko tu, nýbrž i na blízkých wěžích městských,

[13]) Odkaz „k Matce Boží na Botieč na dielo toho kostela“ nachází se toho roku zapsán w knize Nowoměstské fol. G 5.

[14]) Píše o tom Žídek we swé Spráwowně, aby se to nedopauštělo.

na podlahách, na srubích, na schodech, na pažení a „na jiném stawení městském tudíž okolo“. Nepochybně rozbíral saused ten, co se mu hodilo ze dřewa neb jiné látky, k swé potřebě. K zamezení toho konselé roku 1434 dali ohradu kláštera i s domkem w ní u welikých wrat jinému sausedu Petrowi z ulice Křížalowy, k dočasnému užíwání, aby za to dohlížel a dalšího boření nedopauštěl. Po přijetí císaře Sigmunda za krále opat a kanowníci řeholní se nawrátili ku klášteru, a dne 4 Kwětna roku 1437 císař nawštíwiw Karlow spolu s legatem biskupem Filibertem uzawřel stawení oprawiti. W jaké míře bylo to we skutek uwedeno za krátkého panowání jeho, owšem nám není známo; ale řeholníci se zachowali potom stále w držení swého sídla, a byly jim také nawráceny winnice a pole na prostranném swahu pod klášterem, táhnaucí se až ke zříceninám kláštera panny Marie na Botíči a k zahradám okolním: tudy pak oprawowali klášter, ač jen ponenáhlu, dle možnosti sami. Odkazy dwau sausedu Nowoměstských na stawbu a „na oprawu kláštera sw. Karla“ z let 1473 a 1481 swědčí, že ještě toho času se w díle takowém pokračowalo. W kostele byl roku 1498 poswěcen welký oltář panny Marie, bezpochyby tehdáž nowě wystawený, biskupem Janem Simbalskym, o jehož pobytu w Praze jen ze zpráwy té se dowídáme.[15])

Uchráněn od wšelikých wětších pohrom zůstal kostel kollegiatní *sw. Appollinaříše* na hoře *Wětrné*,[16]) tak sice, že i jeden z kanowníků tamějších, jménem Petr, w bauřích po smrti krále Wáclawa zůstal při něm a nejspíš konal služby boží bez překážky, wšak dle řádu přijímajících pod obojí. Winnice pod kostelem, kapitule náležející, dostala se kaupí od obce do swětských rukau wedlé jiného jmění duchowenstwa tehdáž zabawené ho, ale nawrácena byla později snad ku kostelu zase. Část, kterau držel saused Nowoměstský Zachariáš kožišník, jest od něho roku 1443 postaupena dobrowolně tehdejšímu dekanu mistru

[15]) Hammerschmid, Prodromus ⅁c. 324.

[16]) Názew hora Wětrná (místo staršího Wětrník) čteme ponejprw roku 1460 w pozůstatcích desk zemských we wydání Emlerowě II 32, latině in monte Ventoso w Monum. univ. Prag. V. 88.

Augustinowi Klatowskému, jenž byl, jako i potomní nástupci jeho w děkanstwí, strany pod obojí.

Klášter panenský *sw. Kateřiny* byl pobořen od žen Táborských roku 1420 dne 25. Kwětna shozením přední střechy nad obydlím jeptišek, kteréž musily téhož dne klášter opustiti: zároweň zkaženy také obrazy w kostele. Po skončení wálek se wšak jeptišky wrátily, a zůstaly zase w držení kláštera. Již roku 1439 wzpomněl na né wedlé jiných rozličných záduší Jan Reček odkazem pěti zlatých, a téhož roku přiřčena jim winnička před klášterem, kterau držel saused Jan Rohowic, s wyminěním jemu toliko požíwání na tři léta za roční plat 30 grošů.

Hlawní ulice, která wedla z prostřed rynku Nowoměstského ke bráně Swinské (nyní Slepé), nazýwala se wždy ještě trhem Swinským neb *ulicí Swinskau*. Z ní wedla ulice příčná za domy w rynku nazýwaná též starým jménem *ulicí Krupnau* (vicus pultium) a druhá wýš we směru ku klášteru sw. Kateřiny nazýwaná odtud nejobyčejněji *ulicí sw. Kateřiny* (w nowějších časích ulice Lípowá). Ulice, do které obě tyto wedly, totiž wedlé nynější obecné nemocnice, počítala se, jak jinde již powěděno, později k Dobytčímu trhu, a nazýwána byla také *ulicí Dobytčí* (vicus pecudum). W ulici této byl památný dům řečený *na Zbiroze* (č. 479) w rohu proti winnici náležející klášteru sw. Kateřiny (č. 497), se zahradau a winnicí dosahující až k rohu ulice Krupné. Roku 1461 náležel zemanu Rackowi z Wyškowa úředníku králowé při dskách zemských, jehožto manželka neboli wdowa Aneška z Chotěšowa jej později (1465) prodala paní Dobře ze Solčic. Od ní byl roku 1483 odkázán dceři její Anně, manželce pana Bohuslawa Chotka z Wojnína, a prodejem dostal se roku 1496 jinému šlechtici Oldřichowi Cinádrowi z Aujezdce, roku pak 1498 panu Wácslawowi Hrzánowi z Harasowa, který jej wšak dále prodal již po roce (1499).[17]) Wýše odtud staré názwy zahrad

[17]) Názew domu na Zbiroze čte se ponejprw roku 1419 w knize Nowoměstské fol. 188.

a potom ulic Škořidlowy a Lopatowy přišly již w zapomenutí. Škořidlowě ulici nowěji se říkalo *ulice Keřská*, později také *Hromotluky* (1505).

Wýš těchto ulic w prawo od brány Swinské připomíná se kostel *sw. Jana na Bojišti* (č. 465) co opuštěný. Zahradu i s někdejším dworem čili domem farním (č. 464) drželo roku 1442 sedm sausedů již od wíce let. Byla totiž beze wší pochybnosti odňata rytířům Swatojanským, a od obce mezi sausedy rozdělena. Říkalo se tu také *na Tráwníčku* (in viridario). W rohu za kostelem wedlé cesty podél zdí městských ku Karlowu měl roku 1498 dům malý jeden z mistrů kolleje Karlowy jménem Matěj, od něhož jej roku 1503 kaupil Pawel Samuel z Hrádku a z Walečowa, syn Samuele podkomořího. Proti němu připomíná se w místech těch stodola (1499).

Pod kostelem sw. Jana s druhé strany dům nárožní w ulici Swinské wedlé ulice odtud k sw. Kateřině (č. 522) nazýwal se *na Mošnowě*. W ulici této, kdež se do ní přicházelo z rynku, nacházela se na lewé straně hned při prwním domě wedlé nárožního kowárna; náležeť, pokud nám známo, od roku 1395 až do roku 1460 a nejspíš i déle wždy kowářům (č. 549). W témž pořadí wýše byl znamenitější dům se sladownau starého sauseda Mikuláše Sliwenského (č. 545), po jehož smrti wšak (1438) „šeredně bořil se“, pročež konšelé učinili jisté opatření, aby to nebylo „na ohyzdu města“, a již roku 1443 musil dům býti zase w dobrém stawu, ježto jej druhý manžel wdowy Sliwenského prodal za 95 kop, a později kaupil jej sladowník jménem Wácslaw za 115 kop (1498). Dle domu toho často se později dolejší části ulice Swinské říkalo *ulice Sliwenská* (1485).

Při kostele *sw. Štěpána wětšího* čili na Rybníčku byla roku 1419 w den smetání konšelů s radnice Nowoměstské fara wybita a zlaupena; kostel wšak zachowal se w tom spusobu jako wšecky jiné kostely farní w Praze, we kterých se konaly služby boží nepřetržitě dle řádů strany pod obojí. Roku 1438 byl nowě wyswěcen, neznámo z jaké příčiny, snad pro nějaké opravy we wnitř. Mezi ozdoby jeho nálezel později pěkný obraz

panny Marie s nápisem roku 1472, zhotowený snad toho roku od malíře umělého, jehož jméno není udáno. Na wěži byl zwon starý nazwaný Petr, wážící 30 centnéřů, dobrého zwuku, tak že se pokládal za nejlepší w Praze wedlé zwonu na wěži radnice Staroměstské. Neznámo, jakau příhodau rozbil se, a musil býti přelit r. 1515; odtud prý wšak již neměl tak libého hlasu. Na rozsáhlém hřbitowě připomíná se na wychodním konci (nyní č. 1268)[18] *kaple Wšech Swatých* r. 1480 a potom častěji, majíc některá nadání. O starším kostelíku, nazwaném později kaplí sw. Longina, neděje se ani w té době žádná wýslowná zmínka: byl wšak snad již tehdy kolem do kola obstawen welkau kostnicí, jak se spatřuje na pozdějším wyobrazení Prahy (Sadelerowě). Připomínáť se kostnice u sw. Štěpána roku 1440, kteréhožto času byla opatřena krowem.[19]) *Škola* stála na swém starém místě wedlé hřbitowa na straně jižní (č. 535, 536), *fara* (č. 568) s welkau zahradau rowněž na straně půlnoční. Uličce slepé proti kostelu sw. Štěpána ještě i tehdáž někdy se říkalo *w Řiti*: obyčejněji wšak byla naznačowána pauze polohau proti kostelu, nebo také říkalo se jí ulička *Ziklowé* nebo ulička za Ziklowau, totiž wdowau Zikla, který byl roku 1447 kaupil dům w rynku (č. 554), za nímž se ulička nachází.

Starodáwný dwur *na Rybníčku* za hřbitowem Swatoštěpánským (č. 524) s haltéři a zahradau owocnau, majetek někdy Mikuláše Prasete, zabawený jemu pro jeho winy i s wápennicí jeho jinde zmíněnau, náležel za posledních let krále Wáclawa nowému tehdáž rychtáři Starého i Nowého města Jiřímu Síneti, kterýž opustiw Prahu w čas obecného útěku protiwníků přijímání pod obojí spůsobau roku 1420, aby mu zabawena nebyla, prodal ji nastrčením jiného domnělého majetníka střelcowi Šimonowi Waisowi (1428), kterýž ji držel až do smrti swé (1435). Později nicméně proti dceři Waisowě Johance prodej onen uznán byl za neplatný, a přiřčeno práwo králi Jiřímu (1462), kterýž Johance nahradil toliko Waisowu

[18]) W knihách Nowoměstských ponejprw fol. D 16.
[19]) W knize Nowoměstské fol. F 1.

kupní summu. Za tauto zahradau, která se ještě i za krále Wladislawa nazýwá králowskau (hortus regis, 1503), bylo několik domů proti zdi městské, w nichž některých se nacházely dílny střelcowské. W sausedstwí jejím nacházely se na Rybníčku některé paustky, na kterých teprw krátce před rokem 1485 znowu byly domy postaweny.

W *ulici Žitné*, zwláště w dolejší části její od rynku Nowoměstského až k faře sw. Štěpána, bylo po obau stranách něco domů dosti welikých s piwowáry, sladownami a sušírnami. Mezi nimi dům po straně lewé od rynku w rohu ulice příčné hned za nárožním domem z rynku nazýwal se *We zdi* (č. 668), a proti němu we druhém roze téléž uličky stál dum řečený *u modrých raků* (č. 658, 659, ad flaveum cancrum), dle něhož majitel jeho Jan Rak konšel a později rychtář Staroměstský w létech wálky náboženské (1424—1427) měl toto swé jméno. Od něho neboli syna jeho téhož jména kaupila jej roku 1482 paní Kateřina z Pitkowic z rodu Štuků, manželka pana Petra z Hrušowa. W témž pořadí dum poslední w rohu ulice Swatoštěpánské (č. 653) nazýwal se u točenic (1435), a dům nárožní proti tomuto s jedné a proti faře sw. Štěpána s druhé strany (č. 610) *u džbera* (1435).[20])

O *Štěpánské ulici* nedočítáme se w pamětech toho času ničeho jinak zaznamenání hodného, kromě že někdy také se nazýwala ulicí Širokau u sw. Štěpána,[21]) a o *Smečkách* a *Krakowě*, ulicích s ní sauběžných jsau i zápisy w knihách městských welmi neúplné, z čehož sauditi lze, že tam podobně jako w okolí sw. Appollinaříše mnohé domy zustáwaly opuštěny. Doswědčeno jest, že obywatelstwa na Nowém městě w čas předešlých wálek ubylo, tu pak zdá se, že se lidé z ulic wzdá-

[20]) W knize městské k roku 1450 fol. D 15 píše se o majetníku tohoto domu: Laurentii ad torquem alias u čbera, což wšak jest nějaká mýlka, protože torques znamená w tehdejší Prazské latině točenici, u točenic pak nazýwal se jak řečeno dům protější (č. 653).

[21]) Ad S. Stephanum in vico lato, a zase duom u sw. Štěpána na Široké ulici řečený na Kwětoni, čte se w knize Nowoměstské roku 1505 fol. B 9, B 30; opět „in lata platea nad Jamau“ 1510 fol. K 1.

lenejších stěhowali do jiných, kde lépe šly žiwnosti, ulice pak ony částečně pustly.[22])

Naproti tomu byl *Koňský trh* wždy krom rynku nejznamenitejším náměstím Nowého města Pražského, a zwláště wýchodní jeho strana w dolejších částech swých wyznamenáwala se domy welkými a pěknými. Jeden z nejwětších byl hned nározní dům wedlé příkopu proti Starému městu, někdy *Duršmiduw* (č. 846). W létech wálky po smrti krále Wácslawa byl majitelem jeho Jan syn Loysůw apotekářuw. Od něho jej kaupil roku 1428 Wít kramář, kterýž brzy potom přikaupil k němu i pět domků wedlejších na Koňském trhu (č. 844—841), prwé od domu toho welkého odprodaných. Dle něho nazýwal se později domem *Wítowským*, ač jej držel jen do r. 1433. O třidcet let později kaupil jej zeman Wácslaw Ojíř z Očedělic (1463) za znamenitau cenu 211 kop, držel jej wšak jen dwě léta. Později byl jeden z pěti oněch domů wedlejších (č. 841) zase odprodán, a náležel roku 1502 panu Bohuslawowi Chotkowi z Wojnína. Dům prwní wedlé (č. 840) náležel, pokud známo, od roku 1382 měšťanu Ondřejowi Žitawskému, kterýž k němu přikaupil (1400) také dům wedlejší (č. 839). Po jeho smrti držela oba domy wdowa jeho (1426) a potom syn Daniel Žitawský (1432), kterýž se později nazýwal Daniel z Tuchoraze. Od něho jeden z těch domů (čís. 840) kaupil roku 1447 pan Jaroš z Klinšteina, druhý pak (č. 839) po jeho smrti (1462) dostal se wdowě jeho Hedwice a s ní druhému manželu jejímu panu Mikulášowi z Landšteina, purkrabí králowskému na Hluboké (1463). Onen (č. 840) nazýwal se w čase pozdějším (1472) *u bílého páwa*. Dále byl dům rowněž welký (č. 838), jejž roku 1426 kaupil co zabawený od obce sansed Jakub Bílý, a po něm jej držel syn jeho Prokop (1463), od něhož prodán jest potom (1463) zemanu Wácslawowi Teleckému z Třebotce. Dům wedlejší (č. 837), někdy Prokopa Galma hofrychtéře měst králowských, nazýwaný i později domem *hofrychtéřowým*, byl též

[22]) Jméno Smečky čte se ponejprw správně, jak se nyní wyslowuje, roku 1449 (w knize Nowoměstské fol C 17); starši Smekhacz nalézá se ještě roku 1435 (tamže fol. K. 13).

zabawen od obce w létech po smrti krále Wáclawa IV. i kaupil jej roku 1433 powěstný Jan Roháč z Dubé za 60 kop. Poněwadž Roháč držel se stranau Táborskau, Staroměstští po dobytí Nowého města roku 1434 dům ten zabawili jemu i nawrátili předešlému držiteli Janowi nazýwanému hofrychtérem. Proti jeho wdowě Dorotě později dwě sestry pana Roháče, jenž skončil žiwot na welké šibenici na Staroměstském rynku roku 1437, nejprw Barbora (1457) a potom Zdena (1458) hlásily se k domu na základě kaupe jeho od obce, ale nedosáhly wíce, než že Zdeně od Doroty hofrychtéřowé a nowého držitele domu, zemana Hynka z Luníkowic, wyplaceny jsau tři kopy grošu, jak se we wýpowědi konšelské prawilo, jen z milosti, ne dle práwa. Hynek z Luníkowic prodal dům ten roku 1474 za 240 kop; od nástupce pak jeho kaupil jej Jan Wládyka z Kutnéhory za 300 kop míšenských. Podobně welké byly ostatní čtyři domy odtud až k rohu ulice z Koňského trhu k sw. Jindřichu. Jeden z nich (č. 834) náležel roku 1499 Janowi Charauzowi a roku 1522 Jiříkowi Charauzowi, nejspíš synu jeho, odkudž nazýwá se nyní *u Charauzů*. Wedlé tohoto byl dům *u Serafínů* (č. 834) od dáwna tak nazywaný (1405) a wedlé něho dům nárožní (č. 832, 833, 902—904), jenž rowněž od dáwna slaul *Chomautowský*. W hořejší části wýchodní strany Koňského trhu wynikaly nad jiné dům čtwrtý w pořadí od ulice k sw. Jindřichu (č. 827), jejž od roku 1464 drželo několik zemanu po sobě, mezi nimi také Wácslaw Ojíř z Očedělic něco wýše zmíněný (1465—1468), dále dům *Chaustníkowský* (č. 819), nazýwaný tak déle dle někdejšího držitele pana Beneše z Chaustníka, a nárožní dům wedlé něho (č. 818, 817) s piwowárem a sladownau i sušírnau *u černého orla* (r. 1484). W rohu proti němu wýše byl dům nazýwaný *na Haldě* (č. 816), a dále wztahowalo se několik domů menších až k uličce při zdi městské proti Koňské bráně. Druhý z nich od hořejšího konce (č. 813) nazýwal se *u líce* (také u Lícuow, ad faciem 1433).

Na západní straně Koňského trhu nacházely se práwě w dolejší části samé menší domy, obydlené jako za starší doby

nejwíce měšečníky, pasíři, nožíři, také šewci a jinými řemeslníky w celé řadě od dweří ke hřbitowu Matky Boží Sněžné až k rohu do ulice Wodičkowy. Toliko práwě nárožní dům při této ulici nazwaný od starodawna *Tratowský* (č. 391) byl welký. Až do roku 1465 byla při něm práwě w rohu jakási bauda drewěná. S powolením konšelů dal ji rozbořiti zeman Wácslaw řečený Mnich ze Zwíkowce, který byl dům tento kaupil roku 1462. Také při domě wedlejším (č. 790) býwala bauda co kowárna, ježto dum ten od 14. stol. skoro stále náležel kowářům; ta již o několik let dříwe (1458) byla odstraněna pro nebezpečenstwí ohně. Ještě wšak pozůstáwala huť kolářská při dwoře sausedním (č. 789), na niž stěžowal Matěj kowář, že se mu od ní welká škoda dála na zdi jeho domu a okno bylo mu jí zahraženo; i obdržel konečně roku 1481, že z rozkazu konšelů huť ještě téhož roku měla býti zbořena. Tím spůsobem ponenáhlu uprázdnilo se místo, které se nyní spatřuje co kaut před třemi domy w tom roze. Od Wácslawa ze Zwíkowa kaupil dům Tratowský již roku 1465 bratr jeho Petr ze Zlaté, od toho pak Petr Wyšek z Telčewsi ještě téhož roku.

Domu Tratowskému rownal se welikostí také dům protější w druhém rohu ulice Wodičkowy (č. 792), a ještě wětší byl dům wedlé něho řečený *u tří králů* (č. 793), ježto na něm byli namalowáni. W pořadí od ulice Štěpánské až ke Smečkám byl nejwětší dům nárožní při Smečkách (č. 801). Roku 1449 kaupil jej zeman Hynek z Luníkowic wýše zmíněný s piwowárem a sladownau, a držel jej do roku 1458. Ostatní domy odtud až k rohu u Koňské brány byly skoro wesměs malé.

W prostranstwí blíž Mustku stály na Konském trhu od dáwna *krámce* pasířů, měšečníků a sedlářů, jak se zdá zděné, kryté cihlami, a blízko nich u nárožního domu wedlé wrat hřbitowa panny Marie Sněžné (č. 772) krámy, w kterých se prodáwalo koření (1488), dále pak na témž náměstí *kotce husařské*, kdež se prodáwaly husi blíž *božích muk*, které se nacházely asi na rozcestí mezi ulicí Wodičkowau a ulicí k sw. Jindřichu. Boží muky tyto, u kterých se konaly někdy poprawy, byly kamenné a díla pěkného a nákladného s řezbami z času asi císaře Karla.

Také byla na Koňském trhu *studně* asi prostřed části dolejší (proti č. 779 a 780). Později wšak hledělo se tu místo uwolniti. Takž zbořeny jsau nejprw krámy pasířské i prý s „wýsadau, kterauž měli od císaře Karla, kdež jest hlásný býwal“, později také kotce husařské z jara roku 1519. O rok pak později (1520) došlo také na boží muky, že jsau zbořeny. Kamení tesané jest s nich odwezeno na radnici Nowoměstskau, o které se tehdáž začalo stawěti, a nejspíš užito ho k této stawbě.

Domem někdy Duršmidowým w rohu na dolejším konci Koňského trhu počínalo se pořadí domů Nowoměstských obrácených proti zdem a příkopům Starého města, kdež se podnes říká *na Příkopě*. Zde *strauha* pro wodu deštowau, která činila hranici mezi oběma městy, měla swah k dolejšímu toku Wltawy, jako západněji od konce Široké ulice k toku hořejšímu. I zde w celém pořadí domů přetrženém toliko dwěma ulicemi, Křížalowau a Nekázanau, až proti Nowé wěži wedlé dworu králowa, nacházely se wětším dílem domy wětší a jinak wynikající. Takowý byl zejména *dům Haléřůw* proti fortně Starého města řečené w Prolomeném (č. 852), jehož majitelé wždy tohoto jména užíwali, ač nepocházeli ze stejného rodu. Menší, ale w jiném spůsobu památný byl dům wedlejší nazwaný *u černé růže* (853), který někdy náležel mistrům národu českého w učení Pražském. Mistři jej r. 1430 prodali sausedu Hawlowi Holcowi; potom jej zase kaupili r. 1441 od Martina z Boskowic písaře desk zemských, ale již o čtyry léta později zbawili se ho opět prodejem (1445) a již nawždy. Dům nárožní wedlé ulice Křížalowy po straně západní (č. 855) nazýwal se nowěji (1472) *u kos*, také u černých kos (ad falcastra). W druhém roze proti němu (č. 856) stál dům někdy *Křížalůw*, dle něhož ulice práwě zmíněná měla jméno swé. Majetníci jeho nazýwali se Křížalowé do r. 1473, ač již nebyli toho rodu. Toho roku kaupil jej od Wáceslawa Křížaly mydláře z Manětína slowutný Jindřich z Luníkowic, jenž wšak brzy potom zemřel. Od matky jeho Makuše kaupil jej jiný zeman Sigmund z Wesce (1474), od toho pak již roku 1475 Diwiš ze Sudslawe za 400 kop. Také dwa domy od tohoto

dále až k ulici Nekázané byly wíce než prostřední welikosti. První z nich wedlé domu Křížalowa nazýwán byl některý čas (1500) domem *Kbelským* dle Wíta Kbelského, který jej kaupil roku 1475. W rohu druhém Nekázané ulice na místě nynějšího stawení musejního (č. 858) stály tehdáž dwa domy. První, nárožní, náležel od roku 1467 mistru Mikulášowi Táborskému ze Sušice, nejwyššímu písaři Nowého města Pražského, potom (od r. 1469 do r. 1477) zemanu Janowi Kánickému z Čachrowa; druhý slaul *u kulí* (ad globos 1440). W témž pořadí dále kaupil sobě roku 1432 Pawel Kapr dům, který dle něho do dneška se nazýwá *u kaprů* (ad carponem 1452, ad carpones 1460). Wedlé něho dům s wýstupkem obrácený proti Nowé wěži Staroméstské (č. 863) náležel od dáwna (1396) stále kowářům. a byla tedy nepochybně kowárna při něm. Roku 1482 majitel tehdejší Matěj Menšík kowář postawil před domem sklepení na čtyřech slaupích, a obdržel powolení od konšelů. aby nad sklepením čili podsíňkau tau mohl míti pokoj neb cokoli jiného, poněwadž to prý bylo k ozdobě města. Tím práwě powstal wýstupek, který se nyní spatřuje.

W *ulici Křížalowě* přebýwalo w druhé polowici patnáctého století tolik osob stawu panského a zemanského, žeby se již tehdy brzy byla mohla nazýwati swým nynějším jménem ulicí panskau. Hned první dům wedlé nárožního od příkopu w pořadí západním (č. 893), nazwaný *u řebříků* (ad scalas), kaupil roku 1473 pan Dětřich z Kolowrat a z Bezdružic, a připojil k němu později (1487) druhý (též č. 893) nazwaný *u Erbů*, který byl od roku 1463 náležel panu Jindřichowi Mičánowi z Roztok a z Klinšteina. Dům wedlé tohoto (č. 894) byl kaupil roku 1461 zeman Prokop z Trnowé, od něho pak roku 1463 páni Albrecht Bezdružický a Beneš Libšteinský z Kolowrat. strýcowé mezi sebau. Tito jej po dwau létech (1465) prodali panu Mikulášowi z Dubé, purkrabí kraje Hradeckého, a po něm následowali w držení jeho pan Oldřich z Waldeka, Petr z Hrušowa (1468), paní Johanka ze Smil manželka Wšebora z Kostelce (1482) a později pana Myslibora z Hustiřan, konečně pan Aleš z Riesenburka a z Wřešťowa (1486), kterýž

jej roku 1489 prodal měšťanu, Pawlowi Hokynkowi. Ob jeden (č. 895) dále stál dům Mikše Kozihlawy, někdy menšího hofmistra krále Wácslawa IV a potom některý čas (1420—1421) konšela Nowoměstského, dlauho dle něho nazýwaný (část č. 896). Měla jej po jeho smrti dcera jeho Eliška a s ní potom (1446) manžel její Jan Čéček z Pakomilic zeman. Od něho jej kaupil často již zmíněný jiný zeman Jindřich z Luníkowic (1458), a prodal jej po roce měšťanu Jírowi ze Stříbra (1459). Ale od tohoto jej již zase roku 1460 kaupil pan Jindrich z Dubé, nejwyšší hofmistr za krále Jiřího. Od jeho syna Jana Berky z Dubé a z Kostelce dostal se prodejem roku 1462 jednau polowicí pánum Janowi a Albrechtowi bratřím z Kolowrat a z Bezdružic, druhau polowicí panu Albrechtowi z Kolowrat na Krakowci a panu Hynkowi z Waldšteina a z Wranowa Později jej celý kaupil zeman Jan Toš z Hlince, prokurator králowny Johanny (1469), od tohoto mistr Mikuláš Táborský ze Sušice písař Nowoměstský, a od něho (1476) paní Dorota z Chlumu manželka páně Wlachowa z Kladna a ze Střekowa. Ty časy počal se dům tento nazýwati *u tří černých hwězd* (1476). Po nekterém čase jmenuje se držitelem jeho pan Jindřich Smirický z Hausky (1484), od jehož wdowy paní Kateřiny z Kolowrat kaupil jej roku 1490 Řehoř kabátník směnau za swůj dům, který stál wedlé. Již wšak po roce (1491) od něho jej opět kaupil šlechtic, pan Jan Dubecký z Dubče, jejž potom nacházíme w držení ješte roku 1504, pozdeji pak paní Žofku Dubeckou z Dubče, nejspíš wdowu po něm, kteráž odprodala zahradu od domu toho k domu u černé růže (1523). Wedlejší dům Řehoře kabátníka (též část č. 896) stál w rohu uličky slepé řečené *Cip* (liripipium). Po paní Kateřině z Kolowrat měl jej zeman Jiří Woděradský z Hrusowa. Od něho kaupil jej roku 1499 Jindrich z Dlauhéwsi a na Wyšehorowicích pro sebe a manželku swau Marketu z Mečkowa, kteráž ho potom roku 1504 postaupila synu swému Mikulasowi z Nezetic. Také w Cipu hned prwní dům wedle nárožního práwě zmíněného náležel před rokem 1469 zemanu, Prokopowi z Trnowé wýše wzpomenutému, od jehož wdowy kaupil jej jiný zeman Jan

Kamicky z Cachrowa, od tohoto pak ještě téhož roku (1469) mistr Mikuláš Táborský ze Sušice, který měl předtím dům u černých hwězd. Od této uličky až k rohu ulice k sw. Jindřichu stály tři domy malé (č. 897).

Na druhé straně ulice Křížalowy byl hned wedlé domu nárožního Křížalowa dům wystawený někdy na městišti k němu příslušném, jenž do roku 1495 náležel paní Elšce z Běšin, manželce pana Bohuslawa ze Swinař a z Litowic. Od ní jej toho roku kaupil zeman Štilfrid z Kopidlna za 300 kop míšenských, po němž z odkazu dědil jej bratr jeho Zdeněk (1502), již pak po dwau létech prodal jej Markétě ze Wchynic (1504). Prwní hned wedlé něho byli konšelé Nowoméstští we jménu obce roku 1429 darowali Anně tetě někdy Žižkowé, po níž w držení jeho wešla Aneška sestra téhož slawného heitmana Táborského. Za wlády potomních konšelů dosazených po dobytí Nowého města od pánů a Staroměstských roku 1434 byl jí wšak zase odňat a přisauzen Jankowi kožišníkowi synu někdy Jindřicha puléře, kterému nejspíš byl předtím zabawen k obci. Později dům tento newelký náležel krátký čas zemanu Janowi z Walečowa (1453—1456) a ještě později dwořenínu Purkartowi Kamaretowi z Žirownice (1464). Wdowa jeho Anna z Holowaus postaupila ho roku 1489 Janowi Bořkowi z Poličan, zeti swému, který jej wšak ještě téhož roku prodal paní Elšce z Běšin, wýše zmíněné, tehdáž manželce Kunce Tetaura z Tetowa. Kunc Tetaur přikaupil k tomu dům wedlejší, který bořiw se po smrti někdejšího majitele Wácslawa Synka (od roku 1442) z rozkazu konšelů prodán byl slowutnému Arnoštowi z Kunwalda, od něho pak oprawen dostal se roku 1459 synům Synkowým a strýci jejich Janowi z Tatek, později wšak prodán Wácslawowi z Počinowic řečenému Halama (1466). Paní Elška z Běšin, wstaupiwši po smrti Kunce Tetaura we druhé manželství s Bohuslawem ze Swinař a z Litowic (1485), odkázala roku 1502 obadwa domy synu swému Jiřímu a dcerám Beatrici a Anně ze Swinař. Sausedem jejím byl slowutný Štěpán jinak Štěpánek z Olšan, který byl wedlejší dům (č. 891) kaupil roku 1466. Po něm jej dědili synowé jeho Jan a Jindřich z Olšan,

kteříž ho smluwau postaupili spoludědičce, sestře swé Anešce manželce Mikuláše z Duchcowa. W též ulici dále byl dum, jejž sobě roku 1482 kaupil pan Jindřich Mičán z Roztok a z Klinšteina (č. 890), když byl předešlý dům swuj na druhé straně ulice prodal; podržel ho wšak jen do roku 1489. S ním sausedil dům nárožní do ulice sw. Jindřicha (část č. 889), nazwaný *u bílého lwa* (ad album leonem 1470). Roku 1467 kaupila jej paní Woršila z Okoře, manželka pana Oldřicha Medka z Waldeka, od něhož prodán jest potom (1470) mistru Mikulášowi Táborskému ze Sušice často jmenowanému, od tohoto wšak brzy dále (r. 1472) zemanu Walentinowi z Heraltic za 165 kop. Byl to dům welký se sladownau, piwowárem a sušírnau. Po smrti Walentinowě dostal se dceři jeho Kateřině a manželu jejímu Janowi (1490), kteříž jej po roce 1496 prodali Janowi Buštěweskému. Patrně byla to blízkost tehdejšího králowského dworu na Starém městě wedlé Nowé wěže, pro kterau se táhli páni a zemané, zwláště pak dwořané a úředníci králowští, do této ulice jak do jiných okolních.

W porownání s ulicí Křížalowau wypadala ulice z Koňského trhu k sw. Jindřichu mnohem chuději. Po straně pulnoční byly krom nárožních domu do Koňského trhu a do ulice Křížalowy weskrz jen menší domy. Poněkud wynikal mezi nimi dům někdy Matěje drastníka krále Wácslawa IV wedlé bílého lwa, nazýwaný ještě dlauho (1470) domem *drastníkowým* (část č. 889). Pořadí od Nekázané ulice až proti kostelu sw. Jindřicha končilo se domem nárožním (č. 872), jehož majiteli Janowi Třebíčskému, tehdáž rychtáři, konšelé roku 1481 powolili, jako o rok později kowářowi na příkopě wedlé kaprů, přistawiti si před ním podsíňku na čtyřech slaupích a wystawiti nad ní swětnici, jakž se podsíňka spatřowala ještě do nedáwna. Mělo to rowněž slaužiti k ozdobě města.

Nejwětší památností polední strany této ulice byla jindy welká *zahrada Andělowa* s domem nárožním (č. 909) proti ulici Křížalowé. Roku 1421 byla majiteli swému Ludwíkowi apotekářowi zabawena od obce a dána Kunšowi apotekárovi ze Stareho města. Pozdéji wšak byla nawrácena synu Ludwikowu

Janowi, od něhož kaupila ji roku 1440 manželka bratra jeho Anděla jmenem Anna a postaupila jí potom roku 1468 synu swému Prokopowi. Zdá se, že se již nacházela we stawu zanedbanem. Powestný spisowatel tehdejší Pawel Židek radil za času krale Jiřího, aby na místě jejím wystaweno bylo šest domu. Předtím za času krále Ladislawa připomínají se „dwě bohabojné panny Doroty, jedna wyšší a druhá nižší", které w Angelowe zahradě přebýwaly na spůsob bekyň. Roku 1489 připowedel se k zahradě zeman Jan z Wlčkowic a na Wítanowicích, maje za Prokopem Andělowým dluh 654 kop míšenských. Wedlé domu Angelowa stál po boku blíž ku Koňskemu trhu *dwůr Šteflíkowský* nazýwaný tak dlauho dle Šteflíka koníře (č. 908), který jej měl od roku 1413. Od wdowy a syna jeho kaupil jej r. 1444 zeman Jindřich Kurka z Korkyně a držel jej do roku 1450. Později měl jej asi dvě léta (1456—1458) jiný zeman Jindřich Čéček z Pakoměřic, i počal se dum ten potom nazýwati *u černého kříže* (1479).

Ulici wedaucí podél zahrady Angelowy do Chudobic dostalo se toho času nowé jméno *ulice Bosákowy* (vicus Bosakonis) dle sauseda Jana Bosáka, který měl dum w pořadí na wýchodní straně této ulice (část č. 935).[23] Zde jak we hlawní ulici *Chudobické*, na kterau teprw jako za času pozdějších jméno ulice Bosácké přešlo (nyní slowe ulicí Marianskau), nic se podstatně nezměnilo proti době starší. Weskrz byly tu domy menší, naproti tomu mnoho zahrad; a také domky při zahradách proti zdi městské na pulnoční straně od Koňské brány toho času ještě newymizely. Z hlawní ulice Chudobické wedla slepá ulička neboli „*Cíp*" k jednomu domu za jinými zastrčenému (č. 924), dum pak nárožní wedlé ní (č. 926?) nazýwal se *u tobolek* (1481). Podobně nebylo žádných podstatných změn také w části města dále odtud blíže zdi městských až k trhu Sennému. Pamět na welkau někdejší rozsáhlost farní zahrady při kostele sw. Jindřicha, na jejíž části byla proražena nowá ulice, zachowala se w názwu ulice této, ježto se jí ří-

[23]) Ponejprw toto jméno ulice se wyskytuje roku 1436. Jan Bosák měl dům ten do smrti swé; roku 1449 wdowa jeho Mara jej prodala.

kalo *ulice Růžená* ano častěji ještě také zahrada Růžená. Starší názwy míst tamějších *Okřes* a *Otes* přišly w zapomenuti, ulici wšak za sw. Jindřichem, která nyní slowe Jerusalemská. říkalo se wždy *w Sedmihradech* (in Septem castris) dle jednoho z domku tamějších, který se nazýwal *u sedmi hradů* (ad septem castra). Domek tento zdědil roku 1465 Petr Píček kuchař krále Jiřího, a prodal jej téhož roku jinému služebníku králowu Matějowi Štolcowi.

Kostel *sw. Jindřicha* jakožto farní, k němuž náležela osada neobyčejně rozsáhlá, těšil se z péče osadníků neméně než kostel sw. Štěpána téhož času, jakž o tom swědčí také hojné odkazy k potřebám jeho. Již roku 1438 děje se zmínka o oprawách na stawbě kostela a opět později roku 1470. Nedlauho pak potom počalo se staweti o weliké wěži co zwonici posud stojící, obrácené čelem do ulice proti Koňskému trhu. Swědčí o tom odkazy k tomu účelu z let 1472 až 1476, za kterých stawba tato byla asi prowedena. Roku 1518 byl na wěži této zawěšen jeden ze zwonů posawadních, na němž se spatřowal obraz početí panny Marie. W kostele připomíná se roku 1486 pěkný swrchek nad kazatedlnicí, prací řezbářskau zhotowený. Roku 1472 stawelo se také *o škole*, kteráž toho času jak snad také škola starší stála na hřbitowě při kraji wýchodním (č. 976), kdež se nyní nachází řada domů ulicí od kostela oddělených. Rowněž na wýchodní straně hřbitowa stawela se w létech 1508 až 1510 kostnice a při ní kaple řečená Jerusalem na místě někdejšího malého domu se zahradau w ulici Sedmihradské, jejž k tomu kaupil a darowal měštan a konšel Nowoměstský Jindřich Serafín s manželkau swau Dorotau.[24]) Odtud w časích pozdějších ulice ta dostala swého nynějšího jména. *Fara* nacházela se jak již we starší době na

[24]) „Aby na tom miestě byl Jerusalem a kostnice udělána .. kterýžto dnom a zahrada jest podlé krchowa sw. Jindricha.“ prawí se w zápise o tom w knize Nowoměstské roku 1508 fol F 20. Jiný pak zapis nachází se tamže roku 1510 fol. K 1, kdež odkazuje se dům jistý w ulici Růžené k osadě sw. Jindřicha, „aby jej prodadúc obrátili ty peníeze na to dielo, kteréž se děá, kostnice s Jerusalemem“.

swém místě posawadním w rohu ulice Jindřišské proti hlawním dweřům kostelním (č. 973); zahrada farní, co jí zbýwalo, wždy ještě dosti rozsáhlá wedlé hřbitowa za kostelem.

Na trhu *Senném* stály *kotce* neb stany *senné* na půlnoční straně od hrbitowa sw. Jindřicha, nejisto, kolik jich bylo. Domy na wšech stranách toho náměstí byly skoro wesměs jen malé. W pořadí jižním, které se počínalo w rohu proti škole a proti farní zahradě sw. Jindřicha, wynikal poněkud nad jiné již blíže zdi městské dům, jejž roku 1466 kaupil zeman Wawřinec z Kwasin (č. 985). Od něho jej roku 1470 kaupil Matěj kuchmistr krále Jiřího a později syna jeho knížete Jindřicha, od toho pak roku 1472 paní Alžběta z Ročowa wdowa pana Beneše z Kolowrat. Matěj kuchmistr kaupil si pak ještě téhož roku dům wedlejší (č. 983, 984) asi rowněž tak welký. Kdesi na Senném trhu byla lauže, která se tu připomíná ještě w 16. století.

Znamenitější než tyto části města byla ulice řečená *na Dláždění*, jakožto na hlawní cestě ze Starého města od Nowé wěže až ke bráně Horské a tudy k silnici do Kutnéhory ležící. Zwláště w prwní polowici této ulice od Starého města jdauc po prawé ruce nacházely se skoro wesměs domy welké a wýstawné. Jeden z nich nárožní hned wedlé prwní ulice postranné k Sennému trhu (č. 997) náležel od roku 1463 králi Jiřímu se stodolau při něm wzadu, snad že král kaupil jej ku potřebám blízkého odtud dworu swého, we kterém nebylo pro wšecko dost místa. W polowici druhé, blíž ke bráně Horské byly již zase wětším dílem menší domy, wyjma jeden welký, někdy dům *Podwinského*, dle něhož byl některý čas nazýwán (č. 1006), který zadem swým sáhal až do Senného trhu, jsa průchoditý.

Na lewé straně ulice Dlážené welké místo zaujímaly zříceniny klástera *sw. Ambrože* w rohu proti dworu králowu na Starém městě. W klášteře tomto byly roku 1420 ubytowány ženy Táborské, od nichž jest čím dál tím wíce bořen, i zůstal konečně pustý až do času krále Jiřího. K němu se obrátili mnichowé řádu sw. Františka, *Bosáci*, se žádostí, aby se tu směli usaditi místo předešlých Benediktinů řádu sw. Am-

brože, i učinil tak král roku 1460 se schwálením legata tehdejšího w Němcích kardinala Bessariona. Darowáním králowským dostala se jim totiž celá ohrada někdejšího kláštera s kostelem, zwonicí a zwony na ní, hřbitowem, zahradau a jiným příslušenstwím, tak aby tu swobodně přebýwali a stawení dle možnosti swé zase obnowiti směli. Mnichowé Františkáni, oprawiwše sobě nejspíš pozůstatky někdejšího stawení klášterského prozatím jen dle nejwětší potřeby, teprw po třiadwadceti létech přikročili k nowé stawbě důkladnější. Dne 30 Čerwna r. 1483 kopali nejprwé základy k tomu: ale toho práwě roku dne 24 Září strhlo se w Praze welké wzbauření proti konšelum wšech tří měst, které se také obrátilo proti řeholníkum we městě, a zwláště proti Bosákům jakožto protiwníkům strany pod obojí. Lid udeřiw na klášter, pobořil jej znowu, a mnichy wypudil z města, následkem čehož místo toto opět zustalo opuštěno.

Již we 14. století, jak na swém místě zmíneno, byla wedlé kláštera sw. Ambrože w ulici Dlážené přistawena celá řada domů ke zdi rozsáhlé zahrady k němu náležející. Počet jich wzrostl až na dwadcet, owšem weskrz malých. Poslední z nich stál w rohu ulice řečené Florenec. Proti němu druhý dům nárožní w ulici Dlážené (část č. 1017) nazwán byl *u černého*, později *čerweného jelena* (ad nigrum cervum 1431, ad rubeum cervum, 1499). Roku 1437 postaupil ho zeman Herbort z Otradowic manželce a newlastnímu synu swému Wratislawowi z Mitrowic. Byl to dům wětší s piwowárem a sladownau, a wedlé něho stály jiné dwa rowněž welké. Druhý z nich (též ještě část č. 1017) kaupila r. 1457 paní Barbora z Nowé wsi jinak z Klinšteina a z Winařic, a držela jej až do roku 1470; potom jej opět r. 1475 kaupil zeman Sigmund z Wesce. Odtud dále stály čtyři malé domy až k rohu proti bráně Horské (č. 1016 a 1015).

S druhé strany kláštera sw. Ambrože, totiž na straně jeho půlnoční, počínala se ulice wedaucí k bráně Poříčské, která se s rozdílem od ulice Dlážděné nazýwala *Slaměnau*, nowěji také Šilinkowau, jak již powěděno jinde, dle měšťana Šimona

Silinka a jeho nastupcu w držení dwau domů, třetího a čtwrtého od klástera (č. 1040. 1041), kteří se tak nazýwali dlauho až do druhé polowice 15. století. Při prwním z těchto domů (č. 1040) byl piwowár se sladownau. Byly pak w pořadí tom wětšin dílem domy wětší až k rohu ulice postranní do Florence. Dum w roze tomto (č. 1043), rowněž s piwowárem, sladownau a sušírnau, náležel někdy Dětřichowi wrátnému krále Wácslawa IV a znamenitému konšelu Nowoměstskému jak za krále Wácslawa tak za prwních let wálek w zemi, po něm pak synu jeho, powěstnému Pawlowi Dětřichowic, jenž před dobytím Prahy Jiřím Poděbradským roku 1448 wládl Nowým městem co stálý purkmistr. Za swého potomního wzdálení z Prahy Pawel Dětřichowic prodal ten dum teprw roku 1465 měšťanu Janowi Ráčkowi, od něhož roku 1477 kaupil jej pan Čeněk Kuna z Kunštatu a na Ratajích za 410 kop míšenských.

Florencem nazýwala se netoliko příčná ulice mezi Dlážděnau a Šilinkowau, nazýwaná někdy také jako tato ulicí Slaměnau a jinak *na Blátě*, nýbrž nejwlastněji ulice, která z této příčné wedla ke zdi městské; a krom toho také wýchodní části ulice Šilinkowy od protějška domu Dětřichowa říkalo se na Florenci. W oné ulici příčné nacházela se řada domů wzadu za welkau zahradau sw. Ambrože, mezi kterými bylo i několik wetších. Jeden z nich (část č. 1027) náležel od roku 1416 až do roku 1433 panu Janowi Roháčowi z Dubé, prwé než kaupil sobě dům na Koňském trhu jinde zmíněný. Jiný o něco blíž k ulici Šilinkowe (též část č. 1027) kaupil roku 1463 zeman Ctibor z Malotic, a držel jej pokud známo až do roku 1474. Na protější straně jakož i we wlastním Florenci nacházely se skoro weskrz domy malé, při nich pak mnoho zahrad. Také pak w pořadí domů na jižní straně hlawní ulice k bráně Poříčské w této wýchodnější části nenaskytuje se toho času nic znamenitého. Několik domu tamějších wyhořelo roku 1479, a byly tu w potomních létech paustky, z nichž jedna se připomíná ještě roku 1498.

Na protější straně této dlauhé ulice stál w rohu proti sw. Ambroži wedle Příkopu dům od starodáwna nazwaný *Ráj*

(č. 1077) a wedlé něho *špitál* pro chudé s kostelíkem panny Marie, založený někdy Janem Jakubem Weltlowicem. W řadě domů odtud až k prwní ulici postranní, která se we 14. století nazýwala *Stercéřskau*, wynikaly nad jiné dům řečený *u kocaurů* (část č. 1078, ad murilegos) a jiný hned wedlé něho stojící (část č. 1076). Také pak we wýchodnějších dwau pořadích přistawených k někdejší zahradě křižowníků s čerwenau hwězdau a ke dworu jejich bylo několik dosti welkých domů, jakož dům *Heršowský* (č. 1061), nazýwaný tak dlauho w druhé polowici 15. století (1474) dle pekaře Herše, který jej byl držel od roku 1407, tak též i poslední dům w roze proti bráně Poříčské w též řadě (č. 1059).

Domem nazwaným Ráj (č. 1077) počínalo se pořadí domů obrácených proti příkopu a zdem Starého města od králowa dworu až k řece Wltawě, přetržené ulicemi třemi na Poříčí. Také zde říkalo se prostě *na Příkopě*, a *strauha* pro wodu dešťowau prostřed ulice byla hranicí mezi Starým a Nowým městem. Domy w tomto pořadí, z nichž prwní hned wedlé Ráje (část č. 1077) nazýwal se *u čerweného kříže*, byly weskrz buď malé buď jen prostřední welikosti; ale pro blízkost dworu králowa přebýwalo i zde mnoho osob we službě dworské stojících, dílem také stawu panského neb zemanského. Jeden z domů proti samému dworu králowu (část č. 1078) kaupil si roku 1463 Petr trubač králůw a držel jej do roku 1472. Hned wedlé něho měl dům značně wětší zeman Zibřid ze Strojetic teprw od r. 1462, a od něho kaupil jej roku 1463 jiný trubač králůw Jan Ursak. Po jeho smrti (asi roku 1472) držela jej wdowa jeho Marta do roku 1477, a prodala jej potom panu Mikulášowi z Hořic. Dále odtud kaupil si rowněž roku 1463 jeden z wětších domů (část čís. 1081) s piwowárem, sladownau a menším domkem při něm Pawel z Třebowé, sekretář králowský. Opět něco dále měl dům dosti welký (č. 1083) pan Jan z Ronowa a z Křince od roku 1461 nebo spíš něco dříwe, a od něho kaupil jej roku 1467 pan Jiří Opl z Fictum, jeden z předních radd krále Jiřího. Menší dům hned wedlé (část č. 1084) kaupil si roku 1455 zeman Wácslaw ze Swětic, po němž wy-

střídali se w držení jeho kaupěmi jeden od druhého pan Jan z Konowa práwě zmíněný (1457), jakýs Sigmund z Černauška (do roku 1461), Zibřid ze Strojetic rowněž wýše zmíněný (1461) a powěstný Racek z Kocowa (1462), který jej teprw r. 1472 prodal opět zemanowi Janowi Křepelicowi z Walowic. Ještě dále měl jeden z menších domů toho pořadí (část č. 1247) Jan z Lestkowa písař kanceláře králowské od roku 1465 do roku 1469. Nedaleko odtud stála o sobě při samem břehu řeky Wltawy lázeň (č. 1248), která se dle někdejšího držitele Jana Holby lazebníka králowského (1395) až do konce 15. století nazýwala *lázní Holbowau*. Místu na břehu mezi tauto lázní a wěží při bráně Staroměstské za sw. Františkem říkalo se *na Prelátě*.

W ulicích *na Poříčí*, do kterých se přicházelo z tohoto pořadí na Příkopě, byly jako we starší době skoro samé malé domky w dlauhých řadách wedlé sebe. W první z nich, do které se ze Starého města přicházelo branau u sw. Benedikta, wynikal jediný nedaleko od příkopu po lewé straně (č. 1107), jejž držel za krále Jiřího a za prwních let krále Wladislawa (1462—1476) znamenitý konšel Nowoměstský Kliment Kostelák. W druhé ulici *saukennické*, proti Dlauhé třídě Staroměstské připomíná se jeden z wětších domu (č. 1087) co průchoditý. Na straně pak půlnoční ulice této jeden dům rowněž z wětších (č. 1195) nazýwal se (1464) *Ramhof* od rámů saukennických, které se nacházely za ním a za několika jinými domy wedlé něho.[25]) W obau těchto ulicích připomíná se něco paustek čili spálenišť, w létech 1432 až do roku 1461, které snad pocházely ze škod učiněných střelbau na tuto část města za obležení Prahy roku 1420; s jistotou wšak twrditi to nelze.[26])

[25]) Musí se to sauditi z toho, že se i o domě jiném w tom pořadí (č. 1190) čte w knize městské (roku 1436 fol. K. 30): domus, in qua sunt tentoria pannificum sita ibidem in Porzicz.

[26]) Jsau to domy pod nynějšími čísly 1090, 1112, 1116, 1118, 1189, 1197, 1198 a 1199. Čísla 1112 a 1118 nazýwají se paustkami roku 1432, č. 1197 a 1199 roku 1439, č. 1090 roku 1443, č. 1189 roku 1446, číslo pak 1198 w létech 1439 i 1461. Na každý spůsob musilo to pocházeti z ohně, který strávil welkau část těchto ulic.

Třetí ulice s těmito dwěma saubėžná sewerněji od nich nazýwala se *Swatoklimentskau* dle kostela sw. Klimenta na Poříčí. Na jižní straně této ulice stála nepřetržitá řada 24 domů práwě tak malých jako byly skoro wšecky w oněch dwau ulicích. Strana sewerní byla přetržena několika krátkými a uzkými uličkami se směrem k řece Wltawě. Prwní z uliček těchto, přijdauc od Příkopu, wedlé které po prawé ruce stál kostel *sw. Klimenta* se školau při zdi hřbitowa, wedla ke mlýnům (č. 1239), které se nazýwaly dlauho *Lukášowy* dle Lukáše majetníka jich od konce 14. století. Po smrti jeho dostaly se dwě třetiny jich jednomu synu jeho, jménem Prokopowi (1428), jedna pak třetina druhému jménem Janowi. Od jich obau wdow skaupili je w létech 1462 a 1463 tři písařowé kanceláře králowské, Jan z Lestkowa, wýše zmíněný co držitel blízkého domu na příkopė, nazwaný jinak Mleziwa, Pawel z Třebowé a Chwal z Kolína. Jan z Lestkowa, maje dwě třetiny, prodal potom jednu panu Burianowi Leskowcowi (1470), od něhož kaupil ji potom slowutný tajemník někdy krále Jiřího, Jošt z Einsidle, sezením na Týřowě (1472), od tohoto pak pan Alexander Kapaun ze Smiřic, purkrabí hradu Pražského (1472). Druhau třetinu Jan z Lestkowa prodal o něco pozdėji (1473) zemanowi Oldřichowi z Taušné; od něho pak nabyl jí roku 1478 král Wladislaw pro sebe a budaucí krále české, ale již po třech létech (1481) dostala se od něho panu Janowi z Waldšteina ze Staré a na Štěpánicích za 600 kop míš. Pán tento w potomních létech skaupil také ostatní podíly mlýnu ode wšech tehdejších rozličných účastníků, konečně pak roku 1500 prodal mlýny celkem obci Nowoméstské za 1000 kop českých. Dle Jana z Lestkowa nazýwány jsau mlýny tyto nicméně ještě pozdėji *Mleziwowskými*, jinak wšak také *mlýny Nowými* již roku 1484, jak nazýwají se podnes. W lewo od těchto mlýnů, mezi nimi a lázní Holbowau býwala sladowna stará při samém břehu Wltawy (č. 1244) již ze času před založením Nowého města, jak wůbec wětší část Poříčí, a jest o ní zmínka také ještě r. 1415; ale pozdėji, snad asi od obležení Prahy r. 1420, stála paustkau, až ji konšelé roku 1461 darowali saukenníku Martinowi Rackowi

a Jakubowi Weprkowi krejčímu, kteřížto na ní wystawili zase dům.

Wýchodně od kostela a hřbitowa sw. Klimenta ob uličku dále stal w ulici Swatoklimentské dům jeden wětší o sobě, nazwaný *we Sladowně* (č. 1237), jak se zdá se zahradau, a od něho dále opět ob uličku řada menších domů, za nimiž we dwoře welkém byly *rámy saukennické*; ještě pak dále byl jeden wětší dům nárožní (č. 1230) a několik domů menších (č. 1229). Wedlejší uličky práwě zmíněné wedly z ulice Swatoklimentské do křiwolaké a uzké uličky blíž řeky Wltawy, která se tehdáž nazýwala *w Tůních* od několika tůní čili haltéřů, které se tam nacházely při nekterých domích, zwláště hned při prwním w rohu proti kostelu sw. Klimenta (č. 1238), který se do konce 15. století nazýwal domem Medulanským dle Wácslawa Medulana rybáře, jenž byl jej kaupil roku 1391. Wedlé něho stála lázeň starodáwná řečená *Cardowa*, nazýwaná wšak také dle pozdějších majetníků *Kábowau* (1456) neb *Cukmanskau* (1475), ještě pak později lázní *Erbowskau*. W rohu postranní uličky wedlé rámů stála fara sw. Klimenta (část č. 1235).

Středem starého Poříčí bylo malé náměstí, do kterého wedly dwě ulice od Příkopu, jedna z ulice Šilinkowy a dwě z wýchodní části tohoto někdejšího předměstí Pražského. Jednau z těchto dwau ulic posledně zmíněných přicházelo se k starodáwnému kostelu *sw. Petra*, o jehož osudech za oné doby hlawně tolik jest známo, že podobně jako farní kostely sw. Štěpána a sw. Jindřicha odňat byl řádu křížowníků s čerwenau hwězdau a osazowán faráři z duchowenstwa strany pod obojí. Z těchto získal si welkau zásluhu zwláště kněz Jan z Opočna, mistr učení Pražského, při sklonku 15. století, ježto péčí jeho kostel jest nowě sklenut, wěže staré a zašlé oprawenу a krowy škřidlicí pokryty.[27] Také *škola* na swém starodáwném místě

[27] Staré letop. české 299. — Jan z Opočna byl mistrem w učení Pražském od roku 1465; co farář u sw. Petra připomíná se roku 1497, roku pak 1509 zemřel co farář w Prosíku u Prahy. Bezpochyby sprawowal faru dlauho, ne wšak přes rok 1501, ježto se toho roku uwodí jiný farář u sw. Petra jménem Matěj.

wedlé hřbitowa (č. 1156) jest od něho nowě wystawena, jak pamětník starý prawí „bez jiných práce a nákladu“. Že kostel již od dáwna potřebowal oprawy, wychází na jewo z paměti roku 1456, dle které již tehdáž činěny byly odkazy na dílo jeho (pro labore super ecclesia).

O dwoře špitálském při kostele sw. Petra, který wždy příslušel ke špitálu křižownickému wedlé mostu Pražského, nemáme jinak žádných zwláštních zpráw z toho času, aniž powěděti umíme, na kterém místě stáwala tehdáž fara Swatopetrská, ježto starší dům farářuw w ulici na půlnoční straně proti hřbitowu (č. 1173) byl prodán již roku 1389. W ulici wedlé špitálského dwora wedaucí do ulice Šilinkowy kaupili osadníci r. 1456 dům proti kostelu blíž kraje stojící (část č. 1136), který se později nazýwá *nowým špitálem* (1461); ale wíce nám o tom není powědomo. W ulici, která západněji odtud wedla ze zmíněného náměstí Poříčského do ulice Šilinkowy, nazýwal se jeden z wětších domu tamějších (část č. 1127) *u wlčice* (ad lupam, 1461).

Od náměstí sw. Petra wedly dwě uličky uzké sauběžne we směru k řece Wltawě, jimž se říkalo *mezi pekaři* (inter pistores). Proti nim stála při Wltawě lázeň řečená *Košťálowa* (č. 1224) dle Jana Košťála, který ji měl pokud známo již roku 1417, a nástupce jeho Mikuláše Košťála, který ji prodal roku 1445. Kdysi později wyhořela, snad asi roku 1486, když také blízký dům welký *Holianowský*, (č. 1183) proti ní w rohu uličky pekařské stojící, nazýwá se paustkau. Byl to dům někdy Klimenta Holiana, který jej kaupil roku 1436, a po něm syna jeho „slowutného“ Wácslawa Holiana. Syn tohoto slowutný Jan Holian darowal spáleniště řečeného roku (1486) k farnímu kostelu sw. Klimenta, i jest potom od kostelníku co paustka prodáno, pokud známo we třech dílech, na nichž do roku 1496 byly znowu wystaweny dwa domy, třetí nepochybné brzy potom. Lázeň Košťálowa zustáwala paustkau ještě w létech 1498 až 1501.

Na Wltawě w těch končinách Nowého města byly od starodáwna dwoje mlýny tak zwané *křižownické*, hořejšího a dolej-

ího řádu. onech dewet. těchto deset. Řád hořejší počínal se za samau lázní Košťálowau, řád dolejší níže odtud nad *mlýny Helmowými* (č. 1220), kteréž stály při samé zdi městské. Ke mlýnům těmto posledně řečeným přicházelo se uličkau křiwau odchylující se od hlawní ulice od náměstí sw. Petra. Dům w rozcestí, kterým se počínala, nazýwán byl *w Mezinoží* (č 1170, roku 1454): nárožní dům pak s druhé strany uličky této w rohu uličky wedaucí k lázni Košťálowě (č. 1171) slaul již tehdáž (1526) jako nyní *u tří králů*.

Wedlé Helmowých mlýnů u samé řeky Wltawy brala začátek *zeď městská*, objímající Nowé město celé odtud až ku potoku Botíči, který je dělil od Wyšehradu. Až ku Karlowu nacházel se při ní na straně wenkowské příkop; od Karlowa dolů po stráni k údolí Nuselskému byla pauhá zeď s cimbuřím, jak se dílem spatřuje podnes. Brány byly čtyry jako za doby starší, totiž Poříčská, Horská, Koňská a Swinská. Každá byla opewněna dwěma wěžema, po každé straně jednau; wíce pak než dwadcet wěží jiných wěnčilo zeď mimo to od jednoho konce k druhému, z nichž poslední stála za Karlowem na samém kraji hory, odkud zeď se skloňowala dolů. Dle ustanowení císaře Karla přebywali na wěžích doposud *střelci* čili hotowitelé luků a samostřílů, kteříž se připomínají zwlášť při branách, tak že, jak se aspoň zdá, u každá brány byly dwě dílny střelecké, na wěži w prawo i w lewo, ale mimo to také na některých wěžích jiných, jakž se ku příkladu wýslowně připomíná na wěži třetí od brány Koňské k straně půlnoční.

Dle privilegia krále Wáclawa daného roku 1390 střelci užili časem také práwa swého, aby si směli ku prowozowání swého řemesla přistawiti domky k wěžím při zdi městské. Takowý domek přistawený nacházel se při bráně Swinské po prawé straně; při bráně Koňské jeden na prawé straně (č. 809), tři na lewé (č. 811 ꝛc.); rowněž jeden při bráně Horské na lewé straně wystawený roku 1419. Několik pak jich bylo wystaweno již za prwních několika let po obdržení onoho priwilegia při zdi od brány Poříčské stranau k řece (č. 1057, 1058, 1164).

Roku 1451 pracowalo se o nějaké oprawě na zdech Nowoměstských a o wětší prohlaubení příkopů, ku kterémuž účelu zwláštní berně byla swolena od obce.[28])

6.

Wyšehrad.

Nad jižními končinami Nowého města Pražského, kdež jindy se wznášely nádherné stawby králowské i kostelní staroslawného Wyšehradu, po dlauhý čas od počátku bauří w zemi po smrti krále Wáclawa IV strměly wětším dílem jen zříceniny. Po wzdání Wyšehradu roku 1420, když byl král Sigmund před jeho hradbami utrpěl krwawau porážku, lid Pražský předně byl wpadl do kostelů, a bořil a kazil w nich oltáře, obrazy a jiné ozdoby a nářadí kostelní; potom se dal w boření kostelů samých a domů kanownických; neodpustil konečně králowskému dworu we hradě, nýbrž rozbořil jej téměř wšechen; z wojenských pak ohledů pobořena jest také celá část zdi hradské obrácená proti Nowému městu, aby hrad napotom nemohl chowati posádku Praze nepřátelskau. Byly-li přitom ušetřeny příbytky sausedské, co jich tehdáž wnitř hradu bylo, nelze s plnau jistotau twrditi; nedějeť se o tom žádná zmínka, ale jisto jest, že ne-li hned, aspoň později byly skoro wesměs opuštěny, protože se obywatelům jich, řemeslníkům, po rozptýlení duchowenstwa a dwořenínstwa králowského nedostáwalo tu wýžiwy.

Co z Wyšehradu zustalo nedotčeno, byly hlawně hradby na stranách obrácených od města nad Podolím na straně jižní a proti údolí Nuselskému na straně wýchodní. Hradby tyto se pokládaly odtud jistým spůsobem za část obezdení Nowého města, jsauce s ním již předtím spojeny zdí protaženau od Botíče nahoru ke zdi hradské. W celé swé staré kráse byla

[28]) Paměť o tom w tak zwaném Cursus cancellariae civilis w rukop. kapituly Pražské: Anno ɔc. Li feria iiii die S. Gothardi communitas magna imposuit unam bernam . . . pro utilitate rei publicae et praesertim ad exstruendos muros et fossata profundanda, de qualibet marca per duos grossos.

jmenowitě zachowána hlawní brána na straně polední s wěžemi po prawé i lewé straně, nazýwaná již prostě *branau Wyšehradskau*. Od ní w prawo, blíže zřícenin dworu králowského, byla fortna nad stezkau k Podolí, a blíž ke bráně jedna z wěží starých, obydlená tušim nejobyčejněji střelcem, který wšak měl také wedle ní domek. Na straně obrácené k městu, kudy se jezdilo, byla také ponechána brána, nazýwaná w tom čase, newíme zdali také již ze starší doby, *branau Jerusalemskau*. U brány Wyšehradské wybíralo se clo, z něhož měly zdi a wěže býti oprawowány, aby se zachowaly we swém stawu.

Po čas wálky s králem Sigmundem nacházel se Wyšehrad pod mocí spojené obce Pražské, potom knížete Sigmunda Korybutowiče co spráwce zemského a konečně po rozdělení obci pod mocí Nowoměstských; zdá se pak, že po celý ten čas bývali jmenowáni jako jindy zwláštní purkrabí Wyšehradští,[29] ač neměli na hradě příbytku; a přitom zustalo také po přijetí císaře Sigmunda za krále, i zustáwal Wyšehrad pod tauto spráwau pust až do dobytí Prahy Jiřím Poděbradským. Teprw za jeho spráwy, když se mu konečně podařilo zjednati w zemi pokoj, počal se nowý žiwot na Wyšehradě jako w rozličných jiných částech Prahy dotud pokleslých. Roku 1452, tedy dříwe než mladý král Ladislaw tehdáž přijatý uweden byl do země, za nowého purkrabí Jana Zajimače z Kunštatu, který byl snad hned roku 1448 dosazen na místo předešlého purkrabí Jana z Rabšteina, předsewzato jest založení nowé osady městské na hoře Wyšehradské. Wyhlášeno předně, že budau místa rozdáwana wšechněm, kdoby tu chtěli stawěti a se osazowati, bez wšeliké powinnosti k odwádění berně, rozdáwání pak toto bylo poručeno purkrabímu. Následkem toho počali se na městištích opuštěných usazowati znowu řemeslníci rozliční, kterým přiřčena jsau wšecka práwa, jakých užíwali měšťané Pražští. Pokud jich bylo málo, ustanowen nad nimi rychtář jako nad některými poddanými kapituly Wyšehradské tudíž; když se wšak počet jejich drahně rozmnožil, sadil jim purkrabí také purk-

[29] Srow. zmínku o purkrabí Wyšehradském roku 1423 w díle IV na str. 289.

mistra a konšely. Stalo se to teprw za panowání krále Wladislawa, kdysi po roce 1476.[30])

Nowě wzniklá tato osada Wyšehradská zaujímala hlawně wýchodní polowici prostranstwí hradského od brány Wyšehradské až k Jerusalemské, a nazýwala se *městem hory Wyšehradu* neb někdy také prostě městem Wyšehradským. Na náměstí, které bralo začátek hned od brány Wyšehradské, stál blíž wýchodního kraje hory starodáwný kostel *sw. Jana stětí*, který slaužil za kostel farní, a byl při něm také hřbitow. Služby boží konaly se w něm dle řádu strany pod obojí. Na protější straně náměstí, totiž na straně západní, nacházel se starý okrauhlý kostelík *sw. Martina* na swém posawadním místě, o němž se tehdáž říkalo, že byl někdy pohansky. Blíž kostela sw. Jana byla na rynku *lauže*, we které ženy práwaly, a nedaleko odtud při zdi městské stály *masné krámy*. Za místo úřední slaužila konšelům dlauhý čas *rychta*, snad tatáž, která stáwala již we 14. století blíž kostela sw. Jana, wystawená snad zase na sutinách. Roku wšak 1507 purkmistr, konšelé a obec „mesta hory Wyšehradu Pražského“ kaupili dům, z něhož radnici učinili. Stalo se to k naléhání tehdejšího purkrabí pana Bohuslawa z Újezda, kterýž odpustil měšťanům plat z toho domu purkrabím náležející a přidal i dwě kopy míšenské ze swého na zakaupení jeho.[31]) *Radní dům* tento stál w rynku doleji pod kostelem sw. Jana, obrácen jak se zdá proti straně polední. Odtud přicházelo se z rynku jakýmsi *auwozem* k bráně Jerusalemské.

Západní polowici Wyšehradu zaujímaly *zříceniny dworu králowského* při kraji skály nad Wltawau na straně jižní a pobořené kostely a domy prelatů a kanowníků Wyšehradských na ostatku prostranstwí. Zříceniny králowského dworu byly we-

[30]) Toho roku totiž ještě se jmenují w čele obce toliko rychtář a konšelé Wyšehradšti (wiz Archiv Český IV 305); ponejprw pak připomíná se purkmistr roku 1488 w městské knize Wyšehradské fol. 20.

[31]) Kniha Wyšehradská wyprawuje o tom (fol. 23), že si pozůstawil, „jestliže kdy ten duom prodán bude, což by zadržáno bylo w těch létech, že prawím pod swú přísahú, že mi musite dáti, byšte měli a čerta wzieti“.

like, tak že ještě do začátku 17. století rozeznati bylo dobře celé rozložení jeho částí a jmenowitě polohu někdejších čtyř węží při něm na straně polední a jedné ještě dosti dobře zachowané na straně západní wedlé fortny k řece. Během času bylo w něm předce zase obnoweno stawení, we kterém přebýwali *purkrabí*, jakž se aspoň zmínka o tom děje brzy po roce 1507.

Hlawní kostel *sw. Petra* na Wyšehradě, we stawbě swé, jak ji někdy zamýšlel císař Karel IV, nedokonaný, spustošený uwnitř obrazoborstwím obecného lidu Pražského roku 1420, trpěl během času wždy wětší zkázu, když bohatá někdy kapitula Wyšehradská následkem zápisu císaře Sigmunda zůstáwała skoro wšechněch statků swých zbawena a neměla tudy prostředku k oprawowání jeho, také pak probošťowé a kanowníci podobně jako Pražští po nejdelší čas nepřebýwali w sídle swém, nýbrž zdržowali se we wzdálených místech, jakož we Krumlowě a jinde. Již za krále Ladislawa nazýwá se kostel sw. Petra zohawеným pustými sutinami (1455).[32]) Mnohem pak wíce sešel během půlstoletí potom, tak že obáwání bylo, aby stawení již prý na polo zbořené docela se nezbořilo.[33]) Kapitula, w níž se tehdáž jednalo, aby aspoň dwa kanowníci krom děkana wždy na Wyšehradě přebýwali, uzawřela roku 1503, aby pilíř w kostele spadlý, čímž celý kostel pádem hrozil, jak možná brzy byl postawen, aby se též klenutí, které s jedné strany spadlo, obnowilo i aby střecha šindelowá byla oprawena a jestližeby to náklady kostela wydržely, kurkami přikryta byla. Jak asi brzy oprawy tyto byly prowedeny, není nám powědomo. Málo let předtím čte se w knize městské o rychtaři Wyšehradském Janowi Jiskrowi (před rokem 1496), že w kostele (míní pak se nejspíš práwě kostel sw. Petra) wězení a kládu měl, což wšak obec po některých nesnázích s ním zamezila. — We zříceninách nejspíš se také nacházel

32) Vastis deformata ruinis, w listině krále Ladislawa toho roku.

33) O potřebě oprawy swědčí zápis w knize Nowoměstské roku 1489, fol. N 24 o odkaze wdowy Šibalowé 10 zlatých uherských „pro aedificio ecclesiae S. Petri Wyssegradensis“.

kostel sw. Klimenta, o němž jediná jest zmínka po celý ten čas w zápise o domě sauseda Nowoměstského Waňka z roku 1439, který stál wedlé něho, snad to dům někdy některého kanowníka od obce Nowoměstské zabawený.[34])

O jiných kostelích a kaplích někdejších na Wyšehradě neděje se po roce 1420 žádná zmínka a nezachowala se žádná památka, wyjma kostely sw. Jana stětí a sw. Martina již wýše wzpomenuté. Z domů kapitulních byl nejdříwe zase obnowen *dům děkanůw* na swém starodáwném místě blíž dworu kralowského (č. 14). Určitě wšak známo jest teprw o děkanowi Dětřichowi z Tandorfa, že w něm přebýwal, do roku 1507 co děkan, potom wšak také co probošt.* Wznikla z toho rozepře mezi ním a nástupcem jeho w děkanstwí Bartoloměje. we které kapitula rozhodla roku 1509 (21 Listop.) w ten spůsob, že dům uznán jest za náležející k děkanstwí, ale měl probo-štowi popřán w něm býti příbytek až do sw. Hawla roku 1510; děkan měl do toho času spokojiti se hořejší swětničkau a jednau nejbližší komorau, čeládky pak swé nechati w domě jiném, we kterém dotud bydlil. Nepochybně si potom probošt Tandorfer zřídil sídlo swé jinde na Wyšehradě.

Dříw než byl dům děkanský obnowen, kapitula Wyšehradská roku 1455 obdržela od krále Ladislawa, že jí darowal wěž wýše zmíněnau blíž brány Wyšehradské, pátau od kraje nad Wltawau při dwoře králowském, k obýwání neb k jakémukoli jinému užitku kostela. Zdá se dle toho, že tam tehdáž některý čas bydlil někdo z duchowenstwa. Také král Jiří potwrdil této wěže kapitule priwilegiem daným roku 1461.

K městu hory Wyšehradu příslušelo také místo pod hradem na straně půlnoční až k potoku Botiči, kdež jmenowitě můstek přes potok tento na cestě k Nowému městu připomíná se co hranice mezi práwem Nowoměstským a Wyšehradským. Jak silně tehdáž byla zalidněna tato část někdejších *Psár* tak zwaných, není nám ze sporých pamětí o tom zachowaných dosti powědomo. Zmínka se děje o *plawcích* tu přebýwajících, kteří jako blízcí Podskalští od starodáwna plawili a prodawali dříwí, i také

[34]) W knize Nowoměstské testamentorum fol. D 6

o *kaťeluzích* čili wlastně štumfařích tu přebywajících (1453). Nejznamenitější stawení w těch stranách byl *špitál p. Marie*, jinak *sw. Alžběty*[35]) nad samým potokem Botíčem (č. 49) proti Wýtonu, který stál spolu s purkrabstwím Wyšehradským w posledních létech wálky s králem Sigmundem pod mocí obce Nowoměstské a byl jí také později stwrzen zwláštním privilegiem krále Wladislawa II. (1486). O farním kostele Psářském, jenž někdy býwal, jakož i o někdejších kaplích sw. Markety a sw. Hippolyta w tomto podhradí Wyšehradském neděje se wíce žádná zmínka. Lauku mezi Botíčem a náhonem Botíčským, který dělil toto podhradí Wyšehradské od Nowého města, kaupil roku 1450 Prokop písař Nowoměstský často zmíněný od Anny Wítkowé jinde rowněž wzpomenuté[36]) s powinností platu ročního ku kapitule, a s powolením děkana a kapituly zdělal tu později rybník, a ohradil jej stromy a wrbinami.

7.

Okolí Pražské.

Bauřemi wálečnými za patnácti let po smrti krále Wácslawa IV, zwláště w prwních i dílem zase w posledních létech oněch, byla postižena také nejbližší krajina okolo Prahy, tak že se i tu jako we welkých částech města samého dílem ještě dlauho potom spatřowaly následky tehdejších záhub. Bylť i tu wypálené kláštery, též dwory, twrze a wsi, a zajisté utrpěly také winnice, chmelnice a štěpy, weliká ozdoba Pražského okolí od času císaře Karla IV, zwláště za welkého náwalu wojska Sigmundowa a křižáků německých roku 1420 nemalé spustošení, z kterého se za trwání wálek a nepokojů domácích jen ponenáhlu wzpamatowáwaly.[37]) Rowněž pak weliké staly se

[35]) Název tento nacházíme ponejprw roku 1460 w deskách zemských. Wiz Reliquiae Tabul. II. 303.

[36]) Wiz na str. 168.

[37]) In tempore autem illo (po smrti krále Wácslawa) plurimae vineae erant desolatae, quas colere et laborare nequiebant homines propter defectus et egestatem, prawí se w knize Staroměstské od roku 1417 w zápise z roku 1426 (fol. 86).

téhož času změny w držitelích těchto statků, práwě jako we městě samém následkem pohrom, které přišly na duchowenstwo a následkem wystěhowání znamenité části obywatelstwa. Jako wšak we městě, tak také w okolí oprawowaly se škody od desítiletí k desítiletí wždy hojněji, jmenowitě od času wládařstwí Jiřího Poděbradského, a se zwláštní zálibou wzděláwaly se přitom *winnice* znowu, kde která během wálek byla spustla, tak že w druhé polowici patnáctého století sotwa byl we stawu jich jaký rozdíl w porownání se starší dobau. Winnice wětší, kterých majitelé neměli bud chuti bud prostředků k wlastnímu wzděláwání, byly přitom zhusta po kauscích pronajímány neb práwem zákupným dáwány pod plat lidem nejrozličnějšího stawu a powolání, nejwíc práwě lidem z města, kteří wedlé swého obchodu, řemesla neb jiného zaměstnání w držení a požíwání winniček takowých po jednom, po dwau, po třech korcích nacházeli jisté zalíbení.

Nacházíme částečně tak naloženo s winnicemi, které se w dlauhé řadě wedlé sebe táhly na stráních *Brusky* a Letného od cesty k Třešowicům za Pohořelcem až k Bubnům. Zde wedlé samé cesty k Třešowicum byla malá winnice, něco wíce než o jednom korci, kterau byl roku 1418 kaupil Řehoř farář od *sw. Benedikta* na Hradčanech a odkázal k tomuto kostelu. Wedlé ní byla za Pohořelcem welká winnice kláštera *Strahowského* a za ní wedlé cesty k Dehnicům winnice řečená *Peřezowská*; od winnice pak Strahowské dále we stranu wýchodní winnice jistá za špitálem sw. Antonína a odtud dále podél Hradčan i až za hradem, která od roku 1434 až pokud známo do roku 1459 náležela měštanu Pražskému Wácslawowi kupci, později pak jinému zámožnému měšťanu Janowi Pytlíkowi, dle něhož nazýwána jest horau Pytlíkowskau. Od něho nepochybně kaupil si ji král Wladislaw po swém přestěhowání na hrad Pražský pro swé potěšení, následkem čehož nazýwala se potom *horau králowskau*. Po wzdálení swém do Uher král Wladislaw roku 1497 dal ji rozděliti na 10 dílců, kteréž wysadil pod plat roční. Měla 19½ korce wýměry. S ní sausedily dále proti hradu winnice kapituly *Wšech Swatých* a winnice kláštera

sw. Jiří. Ještě pak jiné winnice tři zaujímaly místo nynějších Chotkowých sadů až k cestě auwozem, kterau se od Písku chodilo k Owenci nebo k oboře králowské. Dwě za sebau dotýkaly se úwozu tohoto, z nichž přední náležela při skončení wálky s císařem Sigmundem písaři Staroměstskému Mikulášowi Kekulowi a po něm jeho wdowě. Winnice kláštera Strahowského byla po wypuknutí bauří zabawena od obce a během wálky dwakrát prodána saukromým osobám, w létech 1421 a 1427, potom wšak byla klášteru zase nawrácena, od opatu pak pronajímána po částkách wždy několika sausedům z Hradčan a z Pohořelce. Podobně stáwalo se s winnicemi Wšech Swatých a sw. Jiří. Onu jmenowitě, mající wýměry deset korcu, roku 1448 pronajal čtyřem sausedům z Hradčan a z Aujezda mistr Prokop z Plzně, tehdejší farář sw. Jindřicha na Nowém městě co kanowník we jménu celé kapituly na deset let. Také wšak od winnice Pařezowské byly již roku 1438 pronajaty dwě částky a později ještě tři jiné od tehdejšího držitele Waňka kupce z Nowého města Pražského, a rowněž i Mikuláš Kekule již roku 1437 na winnici swé wysadil pod plat šest korců třem lidem, roku pak 1439 jiných šest korců dwěma.

Po prawé straně od úwozu čili cesty k Owenci táhly se winnice *na Letném* jednak po stráni nad řekau Wltawau, jednak za ní na wrchu až k polím náležejícím ke wsem Owenci a Bubnům. Až téměř k nynějšímu hostinci na Letném byly to winnice rozličných sausedů Pražských, ku kterým náležely také zahrádky i laučky při samém břehu řeky. Třetí w pořadí na stráni od řečeného úwozu byla winnice někdy Mikuláše Zárowského proti mlýnům Olbramowým, ku které náležely také lomy tudíž. Po útěku jeho z města byla zabawena od obce a prodána roku 1427 Linhartowi lazebníkowi, a od něho snad kaupil ji Ctibor ze Zhudowic, úředník od desk zemských, jejž nacházíme w držení jí roku 1434 i potom do roku 1447. Část jí wšak roku 1446 odprodal; část pak druhau wdowa jeho Dorota roku 1466 odkázala ku kostelu sw. Jiljí. Dáleji na wýchod táhla se na Letném winnice náležející klášteru Zderazskému až na blízko kostela w Bubnech, jehož podací bylo téhož klá-

štera. Roku 1422 prodala ji obec Maříkowi Nárožníkowi z Nowého města, ale po nawrácení řeholníku do Prahy za císaře Sigmunda winnice se jim zase dostala, a býwala od nich rowněž dáwána pod plat. Některau část kaupil Pešík z Kunwalda, mocný tehdáž purkmistr Staroměstský, roku 1444 od staršího držitele Janka Otlíka z Malé strany, ale toliko na 15 let, po kterých měl ji klášteru Zderazskému nawrátiti.[38])

W *Bubnech* měl klášter týž také dwůr a k němu polnosti, z nichž roku 1421 asi 40 korců dáno bylo od obce šewci Wácslawowi Černému k jeho polím wedlé, a 12 korců Šimonowi choralníkowi od sw. Michala na Starém městě w jakémsi dluhu. Později bezpochyby také toto zboží bylo klášteru nawráceno. Část wsi, we které se jakožto při řece Wltawě připomínají zwláště rybáři, stála posud pod práwem purkrabí Pražského. Blízké *Holíšowice*, rowněž při Wltawě, wšak na druhé straně okliky, kterau tu řeka činí, náležely za posledního času krále Wácslawa Johánkowi z Koloděj, synu Martina Rotlewa. Od něho byly prodány měšťanu Nowoměstskému Wácslawowi Cwokowi, který wšak za žiwota Johánkowa nedoplatil kupní summy, pročež poslední wůlí Johánkowau roku 1436 wes se dostala s jiným jeho zbožím dědici jím jmenowanému, strýci jeho Alšowi z Koloděj, a wložena mu byla i do desk zemských po zahájení saudu zemského za císaře Sigmunda (1437). Stalo se wšak potom narownání roku 1438, dle něhož měl Cwok doplatiti, a wes měla mu postaupena býti od Alše.[39])

Krajina od Brusky a Letného až k Holíšowicům a k Owenci byla roku 1420 ležením welkého wojska křižáckého, kterým král Sigmund tehdáž dobýwal Prahy, a utrpěla tím samým wětší spuštění než kterákoli jiná část okolí Pražského. Z wesnic

[38]) Zpráwy tyto jak jiné dále následujíci o winnicích čerpány jsau hlawně z knih někdejšího úřadu winničního, chowaných nyní při okresním saudě Winohradském. Zápisy z nich srownal jsem podobným spůsobem, jako zápisy o domích Pražských w Základech místopisu Pražského. Dokladů jednotliwých zde podáwati nelze pro nedostatek místa.

[39]) Zápisy o tom w Emlerowých Reliquiae tabularum II. 156 a w knize Nowoměstské při r. ce 1438 fol. R 10.

prawě jmenowaných bezpochyby málokteré stawení zůstalo nezkaženo. Paměť se z doby té zachowala o dworu paní Mařky wdowy *z Owence*, jejž byla tam kaupila od jeptišek kláštera sw. Jiří na hradě Pražském. kterak předtím byl jej Žižka spálil a dobytek w něm zajal. potom pak král Sigmund leže na jejich polích, obilí stojící zkazil a stráwil „a dědinu zkazil lochy a šachtami. a což bylo zdí we dwoře po spálení. zbořil“.[40]) Paní Mařka. wystawiwši dwůr znowa s welkým nákladem, postaupila ho roku 1432 zase w dobrém stawu sestřencům swým Maříkowi a Lukášowi synům Pawla Kabáta pasíře z Nowého města Pražského. Po porážkách krále Sigmunda na hoře Wítkowě a před Wyšehradem obec Pražská zabawila jmění duchowenstwa i králowské w Owenci. jak jinde w okolí. zejména dwůr jeptišek sw. Jiří druhý. který tam tehdáž ještě měly. dwůr probošta Pražského a starodáwnau *oboru králowskau*. Tato se dostala od obce roku 1421 jednomu z konšelů. Jakšowi pasířowi. owšem též welice spuštěná; neb byli Táboři. jak na swém místě wyprawowáno. ještě před obležením Prahy od Sigmunda pobořili zeď okolo ní. a wojsko křižácké potom jistě nešetřilo w ní zwěře ani dříwí. Po přijetí císaře Sigmunda za krále obora co jmění korunní byla mu bezpochyby hned zase nawrácena: ale dwůr proboštuw byl od něho zanechán obci Staroměstské. dwůr pak jeptišek z r. 1437 zapsán za službu wojenskau zemanu Waňkowi Larwowi, kterýž ho později postaupil prodejem Maříkowi a Lukášowi. sestřencům paní Mařky wýše zmíněné. držitelům druhého dworu někdy Swatojirského. Později dostal se dwůr tento zápisem krále Jiřího panu Čeňkowi z Klinšteina, prokuratorowi králowskému. a od něho do jiných rukau. Byla to bezpochyby usedlost při nynějším císařském mlýně tak zwaném. i náležel k ní také ostrow tudíž proti zadnímu Owenci a nynější Troji.[41])

[40]) Wiz w díle IV na str. 59 pozn. 28.

[41]) Archiv český II 183. VIII 545. IX 520. Může býti. že Waněk Larwa byl týž. který w kolbách roku 1436 „Uhřaty metal“. dle wyprawowání Starých letopisů českých (str. 97). ač tam se nazýwá Janem, snad jen omylem.

Roku 1433 nachází se w knize Starého města Pražského popis wěcí kostelních, totiž ornátu, kalichu, monstrancí, knih a jiných wěcí náležejících ku kostelu farnímu w Owenci, které dne 24 Března toho roku osadníkům wydal Šimon od bílého lwa, znamenitý měšťan a po některá léta konšel Staroměstský. Byly to patrně wěci jemu odewzdané k uschowání, nejspíš před tažením Sigmunda a křižáků ku Praze roku 1420, podobně jak toho času ku. pr. klenoty a peníze kostela sw. Mikuláše na Malé straně byly odewzdány rozličným sausedům. Že se nawrácení jich stalo teprw po tolika létech, dalo by se wyložiti, jestliže kostel i se wsí byl spuštěn za onoho obležení Prahy a dlauho trwalo, než zase byl obnowen. Mezi osadními, kteří wěci od Šimona přijali, jmenují se lidé netoliko z Owence, nýbrž také někteří *z Lysolaj* a také Mika mlynář *ze zadního Owence*, jakožto wesnic přifařených.[42])

Za Owencem w lewo od řeky Wltawy připomínají se na hoře *Bábě* winnice, o kterých zmínek starších neznáme, již od roku 1434, dílem na zboží purkrabství Pražského, dílem na někdejším zboží Pražského proboštstwí, a říkalo se jim tehdáž také *na Šárce* čili na Šárkách, jak se dodnes krajina ta nazýwá Malau Šárkau. Zdá se, že tu na blízce na wrchu stál již tehdáž farní kostel *sw. Matěje*, ježto se od roku 1451 zmínky dějí o faráři Šáreckém,[43]) a toho to nepochybně byl kostel. Dwůr proboštstwí Pražského w Šárce s porostlinami a winničkau malau byl roku 1421 od obce Pražské dán Janowi řečenému Šárka, který byl předtím úředníkem neboli manem probošťowým, a jemu na něj dal potom zápis také císař Sigmund, tak že zůstal w držení jeho se wším příslušenstwím, „dědinami, lukami, lesy, potoky a se dwěma člowěky tudíž“, po něm pak také syn jeho Prokop a téhož synowé Stanislaw a Jan, pokud známo až do r. 1508. Od Stanislawa jest během času mnoho pol-

[42]) W knize totiž od roku 1417 fol. 149.

[43]) Dominus Petrus plebanus de Ssarka, cognomine Bzdinka, uwodí se w knize městské Hradčanské w létech 1451 a 1464 fol. 12, 19. Ze starší doby zmínek o tom kostele není ani w Registřích decimarum, w Libri confirmationum, ani jinde nikde.

nosti náležejících ke dworu Šáreckému, wysazeno k nowému wzdělání winnic. Již r. 1481 rozšířil malau winničku wýše zmíněnau wedlé dworu swého zděláním desíti korců pole u winnici, i přidal k tomu později některé jiné částky; r. pak 1487 rozdělil 36 korcu polí k témuž dworu náležejících w stranu k Dehnicům sedmnácti úročníkum. Jan starší ze Šárky byl w posledních létech před přijetím císaře Sigmunda za krále podpurkrabím hradu Pražského, pokud obec Staroměstská wládla hradem a purkrabstwím (1429—1436), a později také Prokop (1451—1464) a Jan mladší (1486—1490) dosáhli téhož úřadu za Jiřího Poděbradského i za krále Wladislawa, počítajíce se za zemany. Stanislaw wšak čili Staněk, nazýwaje se také Stanislawem Kadeřáwkem, byl měšťanem Staroměstským. Roku 1505 prodal hlawní swau winnici i štěpnici wedlé ní u wýměře 16 korcu Machkowi nožíři ze Starého města; ale ostatní majetnost na Šárkách podržel Jakš i bratr jeho Jan také do potomních let.

Blízkým sausedem bratří Šáreckých byl Jakub Dausek čili Kdausek, zámečník ze Starého města Pražského, nejprw co držitel dworu Swatojirského w Owenci, kaupiw jej od pana Čeňka z Klinšteina, potom pak opět w držení dworu *w Dehnicích*, nejisto, zdali se má tím rozuměti dwůr proboštstwí Pražského tudíž čili jiný nějaký, ježto o Dehnickém dworu proboštowu nemáme zpráwy, co se s ním stalo w časích wálky, později wšak nacházíme jej zase w držení proboštů. Jakub Dausek, podobně jako Stanislaw Kadeřáwek, zakládal nowé winnice na statku swém rozdáwáním polí a pustin pod úrok. Nejprwé r. 1487 wysadil dwa a čtwrt korce pole wedlé cesty do Šárky a wedlé wrbin, které se tam nacházely, k zdělání winnice nebo štěpnice, potom již roku 1489 naložil týmž spůsobem s 23 korci polí, jimiž podělil deset úročníků. Ještě pak později w létech 1492 a 1493 šesti jiným postaupil $14\frac{1}{2}$ korce práwem zákupním k témuž účelu. Po něm následowal w držení dworu Dehnického, neznámo na jakém základě, Machek čili Mašek nožíř wýše zmíněný již roku 1498 neb něco dříwe, od něhož na témž statku, *horách Dauskowských* čili Dehnických, wysa-

zeno jest roku 1502 ještě 29 korců polí a roku 1504 jiných 15½ korce k zdělání winnic celkem čtrnácti úročníkum. Wyznačuje se mezi nimi 4½ korce pole nad Dehnici „u skály, kdež píštitý kámen lámají".

O Třešowicích, blízké odtud wsi kláštera Strahowského, děje se zmínka roku 1420, když král Sigmund za přebýwání swého w Litoměřicích (26 Pros.) dal na ni zápis Wácslawowi z Walowic za služby wojenské. Po přijetí swém za krále opět zapsal na dwoře klášterském tudíž w Třešowicích 60 kop Matějowi Perníčkowi, hrnčíři z Nowého města Pražského (1437), které měl odděláti na trubách, po nichž se tudy okolo Třešowic woda wedla na hrad Pražský, a na jiných potřebách.[44] Blízké odtud wesnice *Weleslawín* a *Liboc*, kláštera Břewnowského, byly zabaweny od obce Pražské, a pokud známo aspoň o Liboci, některý čas sprawowány úřadem Šestipanským,[45]) později pak snad postaupeny k purkrabstwí hradu Pražského, pokud byla w držení jeho obec Staroměstská. K témuž purkrabstwí byl později, roku 1430, narownáním mezi Starým a Nowým městem Pražským přidán dwůr poplužní w *Ruzyni*, který předtím též byl kláštera Břewnowského.

W *Okowicích*, mezi Weleslawínem a Libocí, wsi náležewší k arcibiskupstwí Pražskému, připomínají se dwa swobodné dwory, z nichž roku 1445 jeden náležel Arnoštowi manu čili náprawníkowi arcibiskupowu tudíž w Okowicích, druhý byl od arcibiskupa Konrada a potom také od císaře Sigmunda zapsán Martinowi Kačerowi z Podolšan, měšťéninu Menšího města Pražského. W sausedstwí jich obau nacházely se winnice jednak na zboží arcibiskupském na *Šlachowě* čili Šlachowci, což byl háj nad tauto wsí, z wětšího lesa pozůstalý, nejspíš na hoře nad hořejším údolím Šárky, jednak na obci a lesích někdejších wsi Okowic.[46]) Arnošt i Kačer, kteří brali plat z winnic na Šlachowě, chteli si přiosobiti jej na ujmu obce Okowické

[44]) Archiv český I 511, 546.
[45]) Wiz w knize Winohradské roku 1445 fol. F 11.
[46]) Srownej zmínky o lese Šlachowě w díle I na str. 32 a 415, dle kterých částečně náležel také k Weleslawínu.

také z winnic na jejı půdě, a přeli se o něj zárowen mezi sebau; obec se wšak bránila proti oběma, a obdržela při saudě perkmistra hor winničných za práwo (1445).[47] Okowičtí měli téhož času pře o winnice na swé obci také s obcí Libockau, o winnice totiž zdělané někdy Blažkem sausedem Okowickým, po němž držel je jiný, jménem Benek, a po tomto dwa synowé jeho, kteří se později přestěhowali do Liboce. Libočtí z toho si brali práwo, chtíce potáhnauti winnice tyto k obci swé; ale Okowičtí swé práwo obhajili rowněž při saudě perkmistrowě (1445).[48] Dwůr w Okowicích, který byl manstwím čili nápravau k arcibiskupstwí příslušnau, držel w létech wálky po smrti krále Wácslawa zeman jakýs Petr z Upolněšic. Poněwadž byl welice spustošen, nejspíš hned za příběhu wálečných r. 1420, arcibiskup Konrad roku 1431 přidal náprawníkowi tomuto k němu řečený hájek Šlachowec, a teprw potom brzy byly zdělány z něho winnice[49] a dány pod plat lidem z Weleslawína a odjinud. Pozdeji dostal se dwůr prodejem Arnoštowi wýše zmíněnému, měšťanu Pražskému; od něho pak kaupil jej roku 1462 jiný měšťan Pražský Jan Manda ze Zbislawic, kterýž potom dostal zápisu na celau wes od krále Jiřího w summě 200 kop (1469). Jan Manda prodal dwůr w Okowicích paní Kateřině z Pakoměřic, manželce Jana Špána z Barnšteina, kteráž postaupila ho roku 1492 Jiříkowi a Janowi bratřím ze Sowojowic,[50] ale nicméně držela jej potom zase až do roku 1507 i snad déle. Od ní roku 1496 wysazeno jest nowé osm korců pole k zdělání winnic sedmi úročníkům. Druhý dwůr, Kačerůw, roku 1456 kapitula Pražská od něho wykaupila 50 kopami, we kterých byl zapsán.[51] K němu náležel les nad Okowici řečený *Winec*, z něhož kapitula roku 1473 tři korce wysadila ke zdělání winnice.

[47]) Wiz w knize Winohradské fol. E 21.
[48]) Tamže fol. F 11.
[49]) Jmenujíť se w létech 1438 a 1439 vineae novae plantationis in Sslachow w knize Winohradské fol. B 8, 26.
[50]) Dle listin kapituly Pražské z let 1462, 1469 a 1492.
[51]) Lib. Erect. XIII 9.

Pod wrchem na polední straně od těchto wesnic čněly dlauhý čas zříceniny krásného někdy kláštera *Břewnowského*, jenž byl roku 1420 wypálen od Pražanů a Táboru před tehdejším přitažením krále Sigmunda ku Praze (22 Kw.). Klášter zůstal po wšechna potomní léta walky od mnichů řádu sw. Benedikta opuštěn. Opatowé přebýwali po ten čas a také později dlauho we wzdáleném Braumowě při hranici slezské, a stawení klášterské zůstáwalo pusté, až teprw za prwních let krále Wladislawa tehdejší opat Petr († 1475), jak se zdá, do Břewnowa se nawrátil, když byl Braumow na čas odcizen od kláštera smluwau mezi králem a knížetem Jindřichem synem krále Jiřího. Tehdáž musilo stawení klášterské býti již zase obnoweno, ač jen částečně, pokud wyžadowala nejwetší potřeba, která dílem brzy zase minula následkem nawrácení Braumowa ku klášteru asi roku 1488. Nemáme ani zpráwy, w jakém stawu se nacházely kostely při klášteře, ač nejspíš farní byl mnohem dříwe aspoň nuzně přispůsoben ku konání služeb Božích. Swědčí o tom aspoň dwa odkazy nahodile zachowané, jeden paní Bětky z Byšic roku 1474 pěti kop platu ročního *k swěti panně Margretě* na Břewnow,[52]) a druhý sauseda Welíka z Pohořelce roku 1497 dwau kop grošů míš. k *sw. Benediktu* na Břewnow.[53]) Odkaz onen prwní swědčí zárowen o zwláštní úctě k sw. Markétě w tomto klášteře, dle níž počínal již některý čas předtím nazýwati se nowějším jménem, aniž jest nám znám toho půwod.[54]) Určitá jest zpráwa o farním čili „menším" kostele sw. Benedikta, že w něm roku 1499 pohřben byl býwalý opat Pawel, který pro chorobu duševní zbawen byw opatstwí, w Břewnowě přebýwal.[55])

Jak s okolními wsemi kláštera, tak bylo také s nejbližším příslušenstwím jeho při samé ohradě klášterní naloženo od

[52]) Listina w archivu kapituly Pražské.
[53]) W knize Hradčanské fol. 60.
[54]) Nejstarši pamět toho nacházime roku 1461 w knize Winohradské fol. E 25, kdež o potoce od Břewnowa ku Praze tekaucím (Brusnici) píše se: rivulus, qui fluit a S. Margaretha.
[55]) Wiz u Dobnera Monum. VI 476.

obce Pražské hned za prwních let bauří jako s jiným tehdáž zabaweným jměním zádušním. Hned roku 1421 byla totiž zejména zahrada a chmelnice při dwoře před klášterem, též zahrada mnišská uwnitř kláštera wedlé zwonice, zahrada před klášterem a druhá wedlé ohrady kláštera po lewé ruce od wchodu s malau winničkau dána každá jinému z okolních lidí neb sausedů Pražských. Po skončení wálek byly wšak klášteru tyto jeho nejbližší majetky zase nawráceny, ač nestalo se to hned najednau ani snad úplně. Teprw k roku 1443 čte se w knihách winničných, že Hawel Hus, držitel winnice nad *Wojtěškau*, postaupil jí opatu Břewnowskému před saudem perkmistrowým. Rozumí se tím nepochybně winnice nad studánkau řečenau Wojtěška w nynější zahradě klášterní, jejíž název se tu ponejprw naskytuje.[56])

Za klášterem Břewnowským w malém wzdálí na straně západní král Jiří roku 1459 založil nowau oboru králowskau dosti prostrannau, w níž wystawil pěknau twrz w podobě hwězdy, dle níž se místo doposud nazýwá *Hwězdau*. Bylo prý to na památku prwní jeho manželky Kunhuty z rodu pánů ze Šternberka, jejichž znakem byla hwězda, ač prwní tato manželka jeho byla zemřela již desátý rok předtím.[57]) Mám za to, že les, který byl w oboru obrácen, náležel předtím klášteru Břewnowskému, že to byl totiž les prwotně nazwaný *Malejow*, který spolu se wsí Libocí náležel k nejstaršímu nadání kláštera.[58]) S Libocí zároweň nejspíš byl od Pražanů přiwtělen k purkrabstwí Pražskému, králem pak zase od něho oddělen.

Nejbližší wrch, od Hwězdy jen krátkým audolím oddělený, nad Ruzyní nazýwán byl již tehdáž *Bílau Horau*, a rozuměl se pod názwem tím, který čteme ponejprw roku 1442,[59]) wrch se stráněmi nejen na západ, nýbrž také na jih obrácenými nad

[56]) W knize Winohradské fol. D 1.

[57]) Jedinau zpráwu o tom dáwá nám Beckowský w díle druhém I 77.

[58]) Srow. w Regestech Erbenowých w zakládací listině kláštera Břewnowského na str. 33: villam Lubocz cum silva adjacente Maleyow nomine.

[59]) W knize Winohradské fol. C 23.

Motolem i nad Košíři. W místech těch nacházela se wedlé cesty k Beraunu po hřbětě jdaucí již tehdáž malá wíska *Břewnowek*, o níž jest prwní zmínka roku 1430.[60]) Naproti tomu zaniklo již déle předtím jméno někdejší wsi Kuromrtwic w též krajině, ježto se newyskytuje nikde již od druhé polowice 13. století. Možná, že jen práwě staré jméno toto ustaupilo nowému jménu Břewnowka.

Na náwrší, které se táhne na pulnoční straně od kláštera Břewnowského a od wsi Břewnowa blíž ku Praze až ke Třešowicum, bylo několik winnic, z nichž nejbližší nad Břewnowem náležela k jmění kláštera, jiných několiko některým měšťanům Pražským. Prwní wedlé klášterské nazýwala se *Fišlowkau* dle sauseda Malostranského Jana Fišle, který ji držel ještě roku 1439. Wedlé ní při cestě do Slaného (přes Weleslawín) byla winnice nazwaná *Kantorka* dle Staroměstského měšťana Jana z Žatce nazýwaného Kantor, který byl w držení jí již roku 1405, po něm pak wdowa jeho Anna (1439) a syn Lazar. Při ní byl dum a wěžka, pod ní pak také rybníčky, které měly nepochybně wodu z potoka Brusnice tudy pod strání tekaucího, později wšak jsau zrušeny a udělána místo nich štěpnice (již před r. 1488). Nad obema pak winnicemi těmito wýše w prawo od cesty k Weleslawínu rozkládala se winnice třetí *Kačerka*, nazwaná tak dle Martina Kačera, wýše zmíněného držitele dworu w Okowicích, po němž nabyl jí Jan Manda ze Zbislawic (okolo roku 1448), držitel druhého Okowického dworu.

Winnice tyto tři nacházely se na půdě kláštera Břewnowského a byly tudy ku klášteru tomu powinny perkrechtem čili desátkem winničným. Nížeji wšak wedlé Kantorky cesta k Weleslawínu byla hranicí mezi zbožím Břewnowským a jeptišek kláštera sw. Jiří na hradě Pražském. Jim totiž náležela při potoku Brusnici starodáwná wesnička *Týnec*, tehdáž ještě wždy tak nazýwaná, s winnicemi na stráni podél ní. Jedna z winnic těchto hned w prawo od cesty k Weleslawínu náležela také ještě wždy některému měšťanu Pražskému; wedlé ní byly wšak menší winnice wysazené od kláštera sw. Jiří pod

[60]) W knize Malostranské fol. A 10.

plat, a dále wetší wlastní winnice jeptišek, zdí od nich oddělena, kdež se doposud říká na Panenské. Ostatek stráně až k wýchodnímu konci, kdež nyní se říká na Andělkách, náležela ke zboží Třešowickému klástera Strahowského. Byly i tu winnice i také chmelnice klášteru tomuto poplatné: jedna chmelnice jmenowitě při saméma potučku Brusnici a něco wýše winnička nad skalau s čihadlem čili humenci, jakž připomíná se r. 1460; ještě pak wýchodněji wedlé cesty od Pohořelce k Třešowicům winnice někdy kanowníka Pražského Jakše Jinocha blízko welké zahrady k Třešowicům náležející. Od přátel jeho kaupil ji roku 1445 sauseď Hradčanský Šimon Rohan, dle něhož se potom nazýwala *Rohankau*. Cesta k Třešowicům dělila ji od winnic nad Bruskau, totiž zejména od winnice náležející kostelu sw. Benedikta na Hradčanech wýše od nás zmíněné.

Na jižní straně potoka Brusnice táhly se polnosti od zdí Pražských za Pohořelcem až ke Břewnowu, jak se doposud spatřuje, které částečně i se swahem hory táhnaucí se od Petřína k Bíléhoře náležely blíž města klášteru Strahowskému, dále Břewnowskému. Nad swahem tím hned za klášterem Strahowským byla winnice jemu náležející tak zwaná *konventská* čili *pitanční* proti zadním wratům ohrady klášterské a nad cestau k Beraunu, která pod ní wystupowala do wrchu a šla dále po hřebenu hory. Po přewratě roku 1420 byla zabawena od obce Pražské a rozdělena na několik dílů, při čemž zůstalo i když po wálce s císařem Sigmundem zase nawrácena byla klášteru; toliko odwáděn byl potom od držitelů roční plat do kláštera, což se shledáwá aspoň již od roku 1444. Část na kraji při samé cestě k Beraunu nazýwá se roku 1431 nowé štěpenau (vinea novae plantationis), z čehož widěti, že některý čas předtím zůstáwala pustá. Za winnicí tauto na širokém hřbetě Petřína byly čtyry winnice jiné založené na někdejším popluží kláštera Strahowského, kteréž roku 1421 rowněž zabaweno bywši od obce dáno bylo sausedu Hradčanskému Martinowi, ale potom rowněž klášteru nawráceno. Zde se tehdáž říkalo na *Nowém Petříně* a jinak *w Haldách* i také w *Skytinách* neboli w lomích, ježto tu na širokém hřbetě hory od starodáwna

lámal se kámen Petřinský. Za čtyrmi winnicemi těmito bylo dále k straně západní něco pole kláštera Strahowského, které ještě pozůstáwalo ze starého popluží po zdělání winnic na něm; ještě pak dále jedna winnice o šesti korcích, snad někdy od téhož popluží oddělená, nacházela se za tímto polem. Jiných několik winnic, též klášteru Strahowskému poplatných, nacházelo se w sausedstwí winnice konventské blíže zdi Malostranské na wrchu Petřínu za samým kostelem tamějším sw. Wawřince, z nichž asi největší byla winnice se zahradau a chmelnicí znamenitého měšťana a konšela Staroměstského toho času Bernarda od Samsona (1442—1450).

Na statku kláštera Břewnowského nacházely se w sausedstwí winnic Strahowských dále na západ na půlnočním swahu hory wedlé cesty k Beraunu dwě winnice starodáwné dle wší podobnosti w místech nyní tak zwané Liborky a Záwěrky. Prwní blíž statku Strahowského byla ještě roku 1463 nazýwána dle někdejšího držitele swého Jana Tykance z Hradčan z posledních let krále Wácslawa IV. Druhá blíž Břewnowa nazywala se *Žejdlowkau* neboli horau Žejdlowau dle Seidla šewce, kterýž ji byl kaupil roku 1418. W létech 1442 až 1447 měla ji Marketa wdowa proslulého konšela Staroměstského Wácslawa Štrábocha, od níž částečně wysazena jest pod plat.

Winnice na půdě Strahowské blíže zdi městské na Petříně dotýkaly se na straně jižní welké a krásné winnice *Plaské*, která jak při starší době uwedeno, zaujímala místo nynější zahrady knížat Wchynských, počínajíc se wedlé též zdi městské na jižní stráni Petřína. Krásné stawení mnichů Plaských na této winnici, které se nazýwá brzy dworem brzy klášterem Plaským, ježto při něm byl také kostel neboli kaple, bylo roku 1420 wypáleno jako jiná klášterská stawení na blízku, winnice pak zabawená od obcí rozdělena, pokud jest zpráwám o tom zachowaným rozuměti, na sedm stejných částí, kteréž prodány rozličným sausedům dílem již roku 1421, dílem roku 1424; řeholníci pak nikdy wíce k tomuto jmění swému se newrátili. Část krajní na straně wýchodní při samé zdi městské nad branau Újezdskau, asi 15 korců wýměry, dostala se Wác-

slawowi woštníkowi s polowicí spáleného dworu, který stál nad ní. Po něm ji dědil syn jeho Jaroš (1429), a od něho byla odkázána wdowě jeho Wácslawě (1468). S druhé strany dworu nad ním wýše obdržel 9 korců Jan Prorok sladowník se studní tam se nacházející, a část odtud až k západnímu konci winnice, která slaula *Ráj*, činící 11 korců, kaupil jiný saused Staroměstský Šimon Maudrý. Ostatní částky byly menší, a část Woštníkowa byla od poručníků Jaroše syna jeho rozdělena na dwě wysazením pod plat (1438).

S winnicí Plaskau hraničily na straně západní tři winnice jedna nad druhau ležící, nejspíše totiž winnice někdy kláštera *Kartauského*, nad ní wedlé Ráje winnice někdy Wácslawa Haužwičky z Malé strany, která po něm náležela wdowě jeho (1424) a později sausedu Malostranskému Mikulášowi z Tuhanče, který se též nazýwal potom Haužwičkau, ještě pak wýše winnice Štěpána Kauta měšťana Staroměstského, od jehož syna Prokopa kaupila ji roku 1434 Dorota manželka Ctibora ze Zhudowic, úředníka od desk zemských wýše wzpomenutého. Také winnice Haužwičkowa býwala později nazýwána *Rájem*. Od wdowy Mikulášowy z Tuhanče, jménem Kateřiny, a syna jejího Wácslawa kaupil ji roku 1462 slowutný Jan z Tuhanče, s ní nepochybně příbuzný, za 150 kop, od tohoto pak r. 1465 Anna wdowa Matěje Štrábocha za 195 kop. Po ní ji dědil syn Jakub Štráboch. Winnice Kartauská dostala se po wypálení kláštera, kterému náležela, zabawením od obce měšťanu Staroměstskému Martinowi z Žumberka a po něm wdowě jeho Markétě (1423), odkudž nazýwala se dlauho winnicí *Žumbergéřskau*; již wšak roku 1431 byl w držení jí Martin Meziříčský spráwce špitálu křížownického na Starém městě, a od něho kaupil ji roku 1436 bratr jeho Wanék, tomu pak dostalo se zápisu na ni od císaře Sigmunda w 90 kopách grošů českých (1437), čímž klášteru, beztoho na wždy zrušenému, zůstala na dobro odcizena. Později dostala se, neznámo jakým spusobem, Jiřímu Poděbradskému, od něhož kaupil ji roku 1455 měšťan Staroměstský Wácslaw Koranda za 80 kop a k tomu sud wína.

Od winnice někdy Kartauské táhlo se na stráni Petřína západně odtud nad Košíři i až na blízko Motola sedm winnic welkých wedlé sebe, které se wětším dílem nazýwaly dle starších někdejších držitelů. Prwní, hned wedlé Kartauské, byla winnice čili *hora Srpowa*, jinak Srpowic, nazwaná tak dle Wácslawa Lauterbacha od srpů, který ji držel do roku 1413 a po něm wdowa jeho Kateřina se sirotky. Po událostech r. 1420, we kterých sirotkowé tito opustili Prahu, přišla k zabawení od obce, a byla během potomních let po dílcích rozprodána pod plat roční. Mimo 16 korců, které se roku 1423 dostaly Barboře wdowě Čeňka suken kraječe (sťatého roku 1413) w jistém dluze, jejž měla za někdejšími držiteli, stalo se prodejů takowých sedm po 4 až 14 korcích w létech 1425 až 1427, o kterých se zachowaly zápisy w knihách městských, ale musilo jich býti o některý wíce.

Druhá winnice byla někdy Markéty wdowy advokata Konrada de Braclis, která ji kaupila roku 1404 a odkázala roku 1415 kanowníku Pražskému Zdeňkowi z Chrasti, ale o pozdějších držitelích nezachowaly se nám bezpečné zprávy. Wedlé ní o něco wýše byla třetí welká winnice, která někdy w druhé polowici 14. století náležela bohatému měšťanu Staroměstskému Fryckowi Neugrünerowi a dle něho dlauho byla nazýwána winnicí čili horau Fryckowau. Po něm držel ji Augustin apotekář ze Florencie až do smrti swé roku 1400, a rukau wdowy jeho Woršily dostala se druhému jejímu manželu Mikulášowi z Prahy jinak z Egerberka, známému nám dwořeninu krále Wácslawa IV. posledně písaři desk zemských. Ačkoliw od něho ustanowen byl za dědice jiný tehdejší dwořenín králůw Jindřich Lefl z Lažan, nicméně winnice tato připadla po smrti Mikulášowě králi samému, a nazýwána jest odtud w časích potomních *horau králowau* (mons regis). Po porážkách krále Sigmunda před Prahau r. 1420 byla i tato winnice od obce zabawena a rozkauskowána welice, ježto postupowány jsau z ní pod plat dílce skoro weskrz jen po dwau korcích wýměry, některé i menší; při čemž nicméně znamenitá část winnice zůstáwala dlauho pustá, tak že ještě w létech 1442 až 1451

propujčeno bylo z ní pod plat dwanáct dílců dosud newzdělaných, které dohromady měly wýměry 25 korců. Mezitím potkalo se držení obce Pražské s odporem od pana Jana z Risenberka na Rabí, který se na winnici tuto táhl buď na základě nějakého zápisu císaře Sigmunda, buď jiného nějakého nároku po starších držitelích, a za posledního roku panowání Menharta z Hradce nad Prahau, s jehož stranau držel, dosáhl i skutečného užíwání platu z winnic již wysazených. Po dobytí Prahy Jiřím Poděbradským téhož roku (1448) odwáděl se plat zas jako předešle k obci do úřadu Šestipanského; ale spor nebyl tím ukončen, nýbrž konečně obdržel za práwo syn pana Jana z Risenberka, pan Wilém z Rabí a z Risenberka, příjmím Krk, nálezem totiž sněmu o sw. Kateřině roku 1451, kterým se skončily tehdejší rozepře mezi stranau Jiřího Poděbradského a jeho protiwníky.[61]) Nacházímeť jej w držení winnice a platů z ní po celý čas potomní až do smrti jeho roku 1479, a potom také bratrance jeho pana Půtu Šwihowského z Risenberka, jehož práwo k dědictwí tomu bylo wšak po některém čase popíráno (1486), i dostala se winnice ta konečně zase co odúmrť komoře králowské. Následkem toho král Wladislaw roku 1497 celau winnici u wýměře 81¼ korce wysadil nowě pod plat, rozděliw ji mezi 25 úročníků. S rozdílem od tehdejší králowské winnice za hradem Pražským říkalo se odtud winnici teto weliká hora neb wětší hora králowská, také na wětším králowstwí.

Winnice Srpowa i tato na hoře králowě dotýkaly se hořejšími konci nejkrajnější z winnic na půdě Strahowské za Haldami, a winnice králowa hraničila tamže dílem i se Žejdlowkau na pudě kláštera Břewnowského. Od ní dále na západ již nad Košíři byla čtwrtá winnice nazwaná *horau Perníčkowau* dle Michala Perníčka pekaře z Malé strany, který ji byl držel od roku 1411. Po něm náležela Anně z Myšlína, snad nějaké příbuzné jeho, která po smrti prwního manžela swého Pawla wstaupila w manželstwí druhé s Matějem Perníčkem, sausedem

[61]) Srow. díl VI str. 211 a Archiv český II 290.

rowněž Malostranským.[62]) Pokud známo, byly již před rokem 1442 některé části winnice této wysazeny pod plat; roku pak 1444 Anna Perníčkowá nowě postaupila 16 korců sedmi poplatníkům, a roku 1447 ještě čtyř korců poplatníkum dwěma, wše při západní straně, kdež hora Perníčkowa hraničila s pátau winnicí tohoto pořadí, *horau Hynkowskau*. Tato se tak nazýwala dle Malostranského sauseda Hynka z Wojkowa, který ji měl od r. 1412. Později rozdělena byla na dwě, ne-li na wíce částí, z nichž wětší podíl od roku 1441 nebo již něco dříwe náležel Waňce wdowě Waníčkowě z Malé strany. Odtud se podíl ten také někdy nazýwal horau *Waníčkowau*; částečně byl také wysazen pod plat w několika dílcích.

Hora Perníčkowa dosahowala hořejškem až na hřbet Petřína proti Žejdlowce, hora Hynkowa, někdy také *Motolkau* zwaná, zůstáwala o něco níže proti jakémusi háji nad Košíři; wedlé ní wšak zase další winnice w řadě naší šestá, jménem *hora Tiburcowská*, kulatau wěží wyznačená, brala začátek na wrchu wedlé cesty k Beraunu zrowna proti klášteru Břewnowskému, tudy asi kdež nyní stojí usedlost Ladronka, a táhla se odtud dolů. Skládala se ze starších dwau winnic, jedné na půdě Košířské, druhé již na zboží Motolském jeptišek sw. Jiří. Jméno její pocházelo od sauseda Malostranského Tiburcia Raka, který winnici prwé uwedenau držel, pokud známo, od roku 1404, druhau pak od roku 1417. Po záhubách roku 1420 zůstáwala winnice tato dlauhá léta pustá, a jen po částkách se nowě zděláwala od lidí, kterým wysazowána byla pod plat od Markéty wdowy Tiburciowy, tak sice, že některá část ještě se jewí pustá do roku 1442, jiná wedlé roklí ležící do r. 1453. Poslední winnice wedlé této, ještě dále na západ, rowněž na zboží jeptišek sw. Jiří w Motole, nejpodobněji kdež jest nyní usedlost Šafránka, náležela za posledních let krále Wácslawa IV i ještě roku 1426 Diwišowi staršímu a Diwišowi mladšímu z Ejzíře sausedům Malostranským, jichž dědicem byl Jan Frá-

[62]) Nebyl to Matěj Perníček hrnčíř, zmíněný wýše co zápisný držitel dworu w Třešowicích, nýbrž jiný, kterému možná že se příjmí Perníček dostalo teprw co spoludržiteli winnice Perníčkowy.

nuw z Ejzíře odjinud ze Zlýčiny (1458—1463) a po něm syn jeho slowutný Bohuslaw ze Zlýčiny a z Ejzíře. Po něm zůstala jediná dcera Dorota pod poručenstwím Wácslawa ze Swárowa místokomorníka zemského (1487), jehož bratr Karel ze Swárowa sedením na Tmáni za Beraunem jmenuje se zetěm Fránowým, snad newlastně; rozumí se spíše, že se dcera Bohuslawowa stala jeho manželkau; i nacházíme jej potom w držení te winnice (1496—1507), nazýwané dlauhý čas *Fránowkau* čili horau Fránowskau. Stranau wedlé ní a pod winnicí Tiburciowskau ležela nad údolím mezi Košíři a Motolem, nejpodobněji kdež jest nyní usedlost Kotlářka, winnice *Otlíkowská*, nazwaná tak dle měšťana Malostranského Jana Otlíkowa, který byl držitelem jejím pokud známo od roku 1453, a po nem wdowa jeho Marta (1463) i druhý manžel její jménem Hawel, až aspoň do roku 1495.

Winnice na hoře Perníčkowě a Hynkowské i aspoň wýchodní z winnic dwau Tiburcowských, jakožto w mezích wsi Košíř ležící, byly powinny desátkem k welkému poplužnímu dworu w Košířích, který se po někdejších držitelích nazýwal dworem Názowským, a taktéž i wíce winnic jiných, které se nacházely pod témito winohrady a pod horau králowskau i Srpowau na široké stráni ku Košířům se strany půlnoční se schylující. Bylot pod horau Srpowau pět rozličných winnic po osmi a wíce korcích, z nichž prwní od kraje wýchodního s twrzkau a lisem náležela od roku 1455 Matějowi Štrábochowi a po něm wdowě jeho do roku 1464, druhá po dlauhý čas Matějowi Rydrdowi (1440—1459) a po něm synu jeho Šimonowi sedláři (1459—1485), třetí slaula *Střelcowská* dle bratří dwau střelců Wawřince a Wácslawa, kteří ji kaupili r. 1441; čtwrtá dlauho náležela Staroměstskému sausedu Wácslawowi Penízkowi (1459—1488) a pátá Janowi Hrdinowi uzdaři a wdowě jeho Dorotě (1459—1471). Pod tauto doleji a něco dále na západ již we směru jako pod horau králowskau wedlé samé cesty w Košířích, nejpodobněji kdež jest nyní zahrada Klamowská, nacházela se winnice náležewší někdy klášteru Kartauskému, kterau roku 1424 kaupil od obce Staroměstské

měšťan Antonín od oslů, a po něm dlauho držel syn jeho Sigmund, od čehož wzala jméno *hory Oslowské* čili *Oslice*.

Pod králowau horau jmenují se dwě winnice znamenité. Jedna, wýchodněji položená, náležela roku 1456 panu Jindřichowi Zajimačowi z Kunštatu, dle něhož nazwána jest Zajimačkou; po něm držela ji wdowa jeho Alžběta ze Sobětic (1469 až 1496) a dědictwím po ní dwa synowci její, Jindřich a Jiří, řečení Šofowé z Helfenburka a z Waldšteina, kteříž roku 1498 prodali ji zemanu Benešowi Sekyrkowi ze Sedčic a na Kostelci; druhá winnice nazýwala se horau *Špižířowau* dle Tomáše špižíře králowského, který ji byl držel za času krále Wácslawa IV (1405—1419). Po něm měl ji syn jeho Wácslaw (1431—1435), potom wdowa téhož Ludmila a od ní (1436) její bratr Ambrož cihlář, kterýž ji konečně prodal roku 1441. Jí jen malá část náležela desátkem ke dworu Názowskému; z ostatku odwáděl se k obci Košířské do rukau rychtáře.

W sausedstwí winnice Špižířowy w stranu západní nacházela se winnice, která někdy náležela arcibiskupowi Pražskému Konrádowi, nad samým hořejším koncem wsi Košíř, dle wší podobnosti tu kdež jest nyní usedlost řečená Skalka. Po smrti arcibiskupa Konrada, jak se zdá z odkazu od něho, přihlásil se k ní roku 1432 služebník čili dwořenín jeho Wácslaw z Auerbacha; neznámo wšak, zdali se mu dostala nebo jak dlauho ji držel. Již roku 1442 nacházíme ji rozdělenu na čtwero winnic, kterým se wždy potom říkalo na *hoře arcibiskupowé* nebo i na *Biskupce*. Nejkrajnější z nich k straně západní náležela pokud známo již roku 1453 ku kostelu Týnskému, wysazena jsauc pod plat. Proti ní byl wedlé cesty k Motolu topol a pod ním *muky Boží*, tudíž pak ještě jedna winnice nad krčmau Košířskau, asi tu kdež nyní jest usedlost řečená Zámečnice. Náležela roku 1457 i snad dříwe Matějowi Štrábochowi a potom wdowě jeho Anně (1465—1473), wysazena jsauc od nich rowněž pod plat.

Dworem Názowským, ku kterému winnice nad Košíři byly powinny desátkem winničným, rozumí se usedlost, která nyní dobře známa jest pod jménem Cibulka. Bylot to sídlo dědic-

nych panu wsi Košiř, která, ač se rozeznáwaly Košíře dolejší a horejší čili přední a zadní, byla jednau obcí pod společným rychtárem a se společnym jměním obecním. Po Jindřichowi Názowi, otci powěstného doktora Jana Náza, od něhož dwur wzal jméno, držela jej za času krále Wácslawa nejposledněji dcera jeho Aneška, po jejíž smrti (asi roku 1415 neb něco později) bez ohledu na práwo bratra jejího doktora Jana co spolumajetníka, jenž tehdáž za příčinau koncilia Kostnického se byl wzdálil ze země, král udělil dworu toho se wším příslušenstwím dwořenínu swému Wokowi z Waldšteina, o kterém newíme, jak dlauho jej držel. Buď po jeho smrti, buď za žiwota jeho (i to jest nejasné) roku 1421 obec Pražská dwůr ten zabawený dala znamenitému měšťanu a w pozdějších časích konšelu Staroměstskému Mikulášowi Kněžeweskému, kterýž si později ještě jiné práwo zjednal wstaupením we druhé manželstwí s Elškau wdowau Wokowau, ustanowenau od prwního muže za dědičku. Roku 1437 císař Sigmund po přijetí swém w králowstwí na základě nějakého mylného zprawení, jakoby žádného udělení po smrti Anešky Názowy nebylo, táhl se k dworu Košířskému co k odúmrti po ní. Ale Mikuláš Kněžeweský práwa swého proti tomu obhájil, a zůstal w držení. Mezitím Jan Náz, tehdáž a již od roku 1417 biskup Churský w Graubündech, pokládal si posud práwo k statkům někdy otcowským w Čechách, a učinil pořízení o nich roku 1436, kterým jak dům na Hradčanech, tak také dwůr a wes Košíře darowal a po případě odkazowal dwěma sestřenicím, Anně a Hedwice, i bratranci swému Jindřichowi z Chřenowic.[63] Na základě tom také Jindřich z Chřenowic roku 1437 odporowal práwu králowskému na domnělau odúmrť; ale i proti němu Mikuláš Kněžeweský obdržel za práwo. Po jeho smrti roku 1439, když se byl nedáwno předtím zachránil útěkem ze zajetí na Zebráce za wládaření Pešíka z Kunwalda w Praze, dostal se dwur Košířský co od obce zabawený Matějowi Krtkowi, jinak od štiky, konšelu Staroměstskému: ale po dobytí Prahy Jiřím Poděbradským byl mu odňat a přisauzen Waňkowi Wale-

[63]) Listina w Lib. Erect. XIII 7.

čowskému z Knežmosta, potomnímu mocnému podkomoří králowskému, na základě poslední wůle Mikuláše Kněžeweského [64])

Wanka Walečowského nacházíme w držení dworu Názowského jen do roku 1454. Roku 1455 měl jej již jiný tehdáž proslulý měšťan Staroměstský Přech z Budkowic, o němž se nám bylo zmíniti při rozličných příbězích toho času. Nepochybně byl jej od Waňka Walečowského kaupil, ale již po dwau létech bezpochyby prodejem od něho držel dwůr se wším příslušenstwím zeman jakýs Krišpin ze Sowinek, kterému potom náležel ještě roku 1460. Potom se roku 1464 jen jednau w knihách winničních uwodí w držení pan Jan z Boskowic, již pak r. 1466 a odtud až do roku 1484 paní Marta z Říčan, wdowa zemana Ojíře z Očedělic a sestra pana Mikuláše Switáčka z Landšteina. Roku 1469 připomíná se spolu s ní syn její Zibřid z Očedělic, který wšak nejspíš zemřel před matkau: tudy potom w létech 1481—1484 wedlé paní Marty uwodí se co spolumajetník bratr její Mikuláš. Oba wšak zemřeli asi téhož roku, ježto již r. 1485 jmenuje se dědic we dwoře Košířském syn páně Mikulášůw Jan Switáček z Landšteina, některý čas pod poručenstwím strýce swého, pana Wiléma Zuba z Landšteina (1487). Krišpin ze Sowinek a paní Marta z Říčan ze synem swým Zibřidem osobně přebýwali we dwoře swém Košířském; pan Jan z Boskowic míwal tam jen swého spráwce jménem Jana; za mladých let pana Jana z Landšteina byl dwůr sprawowán rowněž úředníkem. Jmenuje se jím nejprwé Pawel ze Skály (1485), později měšťan Pražský Jan od tří studní (1487 až 1494), wedlé něhož pan Jan potom roku 1492 ustanowil za jiného úředníka spolu s ním urozeného panoše Jindřicha Horinu z Honbic, téhož, jejž jsme ta léta shledali w držení některej-

[64]) Zápis o tom w pamětní knize Staroměstské od roku 1417 fol. 223, s nímž srownati sluší listiny w Archivu českém I 510, III 523, 550, 551, též we dskách dworských Lib. proclam. III k 27 Kwětnu 1437, zápis we Staroměstské knize wýše zmíněné fol. 169 a w knize Staroměstské nazwané Liber miscellaneus w registříku statku zabawených roku 1421 fol. 1110—1113. Matěj od štiky připomíná se w knihách winničných posledně w držení dworu Názowského roku 1449, Waněk Walečowský čili z Kněžmosta ponejprw roku 1452.

-ího dworu krále Wáclawa na Zderaze. Roku 1495, snad po smrti Jana od studnic, jmenuje se úředníkem páně Switáčkowým w Košířích Jakub z Tolšteina. Později následowali w úřadě tom jakysi Matěj Pecman (1500—1501), Ondřej z Košíř řečený Purkmistr a slowutný Beneš, kterýž se nazýwá také purkrabím. Jan z Landšteina pak toho času stáleji přebýwal na twrzi swé Tuchorazi u Českého Brodu (1500—1505).

Waněk Walečowský za času, co držel dwur Názowský, obhájil roku 1452 práwo na desátek s winnic Hynkowské a Tiburcowské w rozepři s podílnými držiteli winnic těch, kteří mezi tím časem nepochybně desátku toho byli neodwáděli.[65]) Naproti tomu od Krišpina ze Sowinek wykaupil se z téhož desátku Mikuláš Betlemský, radní písař Staroměstský, co tehdejší držitel winnice na hoře Perníčkowě (1460), rowněž pak od neho wykaupil se i z platu ročního Matěj Štráboch s winnicí swau pod horau Srpowau (1459).

Ke dworu Košířskému příslušely rozsáhlé polnosti netoliko při něm samém na hoře dle někdejších držitelů *Názowkau* zwané, nýbrž také při wsi Košířích w různých polohách, jmenowitě na stráních na půlnoční straně, co kde půdy zbylo po založení welkých winnic od času císaře Karla IV. Během času byly i ty od tehdejších držitelů dworu rozdány pod plat a obráceny we winnice. Tak hned roku 1449 Matěj Krtek, tehdejší držitel, wysadil pod plat 13¼ korce polí nad cestau k Motolu pod winnicí Otlíkowskau sedmi lidem Motolským, k čemuž přidal tamže potom Krišpin ze Sowinek ještě 2½ korce (1458) a pan Jan z Boskowic ¾ korce (1464). Za paní Marty z Říčan bylo týmž spůsobem we winnice obráceno 26¾ korce během let 1466 až 1478 w rozličných polohách pod horami Perníčkowau, Hynkowskau i králowskau. Roku 1485 za spráwce Pawla ze Skály došlo i na *háj* w nejbližším okolí dworu, schylující se dolů až ku potoku Košířskému, tak že ho část we wýmeře osmnácti korcu rozdána dewíti lidem k štěpení winnic pod ročním platem. Za potomních let Jan od tří studní co spráwce wysadil ještě dwa korce úlehle (1487), opět 9 korců

[65]) Zápis w knize Winohradské roku 1452 fol. M 4.

pustiny s palaučkem a částí háje nad ním (1488) a ještě dwa korce pole w háji Košířském při potoce (1493). Jemu samému mladý pan Jan z Landšteina prodal zahradu při témž potoce i s potokem tudíž a dwěma záhony lauky za potokem k učinění příkopu (1487, 1490). Obecně říkalo se winnicím těmto nowěji štěpeným na *Mladých Názowkách*.

Za hájem Názowským po straně západní byly tři winnice na hoře *Kbelné* podél cesty k Stodulkám nad lukami při cestě od Košíř k Motolu, a čtwrtá řečená *Mackowská* wedlé cesty této od oněch něco dále na západ na druhém wršku proti Kbelné. Byly založeny od dáwna na půdě náležející k obci Košířské.

Blízko háje téhož při Názowce a rowněž wedlé cesty k Stodůlkám říkalo se na *hoře Kamenné*, a byly tu winnice čtyry, z nichž jedna nejblíž háje nazýwala se *Osojná* a byla poplatná ke dworu Názowskému; ostatní tři byly swobodné krom desátku k témuž dworu.

K wýchodní straně od dworu táhly se podél hlawní cesty, která jde Košíři, na polední straně od ní čtyry winnice, jedna wedlé druhé až proti winnici Oslowské, totiž jak wýše powěděno, nynější Klamowce. Prwní z nich nejblíž dworu byla wysazena pod plat od Matěje Krtka co tehdáž pána Košířského pěti lidem, majíc wýměry 7½ korce. Druhá, též ještě wedlé samého dworu ležící a na půdě jeho, byla staršího štěpení, nazýwána jsauc horau *Malčowau* dle Malče winničníka, který ji byl držel již roku 1413 a po něm wdowa jeho Ludmila do roku 1451; děje se zmínka w ní o budce, do které se utíkali w nečas (1456), jakž bezpochyby obyčejné bylo we winnicích, we kterých se nenacházela nějaká wežka neb jiné wetší stawení s lisem. Třetí byla rowněž starší, ale šel z ní plat ke dworu Názowskému; čtwrtá wšak nejblíž pod Oslowskau ležela již mimo příslušenství dworu na obci Košířské, a nazýwala se dlauho winnicí *Kozdrasowau* dle Matěje Kozdrasa z Kostomlat, někdy advokáta při konsistoři arcibiskupské, který na tom místě dwě někdejší winnice spojil w jednu od roku 1411. Wdowa jeho Alžběta postaupila ji roku 1434 synu swému

Walentinowi, kterýž ji potom držel až do smrti swé. Marta wdowa jeho prodala ji roku 1475.

Nad winnicí tauto na wrchu stojícím proti Oslowské na polední straně ležela wedlé cesty z Košíř ku Karlšteinu winnice welká, která někdy náležela klášteru Kartauskému, byla po zboření jeho zabawena od obce Pražské a roku 1424 prodána Wácslawowi z Hrobky, měšťanu Nowoměstskému. Od něho kaupil ji roku 1430 Kliment Krček, dle něhož nazýwána jest potom dlauho *horau Krčkowau*, wedlé čehož pamatowal se wšak i starší název *Stárka*. Krček roku 1438 postaupil z ní 20 korců pod plat osmi lidem, při čemž nepochybně wětší část winnice asi tu, kdež jest nyní usedlost řečená Šmukýřka, zůstáwala wždy w držení jeho bezprostředném. Plat ze dwau korců odkázal za duši swau kostelu Týnskému (1443). Pozdější majitelé hlawní winnice nejsau nám známi, až když roku 1474 Ondřej Gebhartuw, manžel Reginy Štrábochowé, kaupil 16 korců wýmery w ní od dwau předešlých držitelů, kteréž potom Regina za swého wdowstwí prodala za 270 kop, tušim míšenských (1483).

Od Stárky čili hory Krčkowy wýchodně nejbližší hora proti dolním čili předním Košířům nazýwala se jménem starodáwným *Zámyšl*. Na ní byla winnice, kterau roku 1429 kaupil saused Staroméstský Matěj Porybný a roku 1444 wysadil ji u wýměře $15^3/_4$ korců pod plat šesti lidem wětším dílem Košířským. Po něm měl ji syn jeho Jaroš Porybný od Mauřenínů, pokud známo od r. 1455 až do r. 1496, a byla dílem také mezi tím časem proměněna we štěpnici. Dle něho se nazýwala *horau Porybnau*. Teprw roku 1503 syn jeho Wácslaw prodal ji Martinowi Marwánowi řezníku, rowněž sausedu Staroměstskému. S ní hraničila winnice jiná tu asi, kdež jest nyní usedlost řečená Šalomaunka, nazwaná někdy winnicí Randlíkowskau, později horau *Mandincowau* dle Jana Mandince z Menšího města Pražského, kterýž ji kaupil roku 1439. Byla poplatná ke dworu Názowskému. Část ji o dwanácti korcích roku 1462 kaupil od Jana Mandince a syna jeho Kašpara pan Mikuláš Žehrowický z Kolowrat, od něho pak roku 1473 Wácslaw ze

Swárowa mistr kuchyně králowské, a po něm ji měl bratr jeho Karel (1489) až do roku 1500.

Uzké audolíčko odbočující se od hlawního údolí Košířského w stranu jižní dělilo horu Porybnau a Mandincowu od wrchu, který se od starodáwna nazýwal *Wěnček*. W zadní části jeho, která se dotýkala hory Mandincowy, byla winnice, na které měl od dáwna klášter křižowníků Swatojanských u Matky Boží konce mosta tři kopy platu ročního. Roku 1443 kaupil ji Pawel plátenník od Tomáška od stříbrného prstenu, a již po dwau létech z platu toho ji wykaupil (1445). Dle něho se potom dlauho nazýwala winnicí *Plátenníkowskau*. Wedlé ní k straně půlnoční ležela jiná winnice, kterau dlauhý čas držel Bartoš švec z Újezda (1436 -1476), a od této na půlnočním kraji hory nad samým potokem Košířským winnice welká wlastně nazýwaná *na Wěnečku*, která za času krále Wáclawa IV ná ležela chwalně známému spoluzakladateli kaple Betlemské Křížowi kramáři, po něm pak jeho dědicům, nejprwé synu Wackowi, potom téhož synu Wankowi, posledně sestrenici Waňkowě Anně a spolu s ní prwnímu i druhému manželu jejímu, Janowi Rokycanskému na Brzwích a panu Oldřichowi z Waldeka. Proti tomuto mistr Jan Příbram co spráwce kaple Betlemské zdwihl při na základě nějakého odkazu, newíme od kterého z předešlých držitelů, i obdržel roku 1442 za prawo, tak že winnice tato připadla kapli. Roku 1452 tehdejší spráwce kaple Betlemské mistr Wáclaw z Drachowa a kostelníci wysadili ji pod plat na čtyry díly rozdělenau, a opět roku 1463 na pět dílů. Náležel k ní také palauček o 3¼ korce nepochybně pod ní při potoce. Rownež pak ku kapli Betlemské náležela druhá winnice „pod Wěnečkem", s ní sausedící nad týmž potokem řečená *Machutowská* dle někdejšího majitele Maříka Machuty advokáta konsistoře (1404—1419). Jakým spůsobem se k Betlemu dostala, není dosti jasno ze zachowaných pamětí; roku wšak 1452 a opět roku 1463 byla od spráwce a kostelníků kaple Betlemské zárowen jak winnice na Wěnečku wysazena pod plat we čtyřech dílích u wyměře 11¼ korce. Poplatníci

měli společně užíwati lisu u twrzky, která se nad winnicí nachazela. Část byla již roku 1449 obrácena we chmelnici.

Wychodně od Wěnečka na wrchu, kterým se končí údolí Košírské nad rowinau, kterau zaujímá nynější Smíchow, nachazela se winnice welká, která někdy náležela klášteru Kartauskému, byla wšak již roku 1401 od přewora a konventu prodána měšťanu Staroměstskému Štěpánkowi z Kladska. Dotýkala se wzadu jak winnice potomní Betlemské tak Mandincowy na Wěnečku, a dle nowějšího toho majitele byla po celé patnácté století nazýwána *horau Štěpánkowau*. Po smrti jeho připadla roku 1429 synu jeho Štěpánkowi, který neměl práwních let. Jeden ze dwau poručníku jeho Waněk jirchář ujal ji na ten čas za 20 kop ročního platu, což swědčí o znamenité rozsáhlosti a dobrém stawu winnice. O deset let později (1439) kaupil ji Michal kramář, od něho pak roku 1465 zeman jakýs Kříž ze Wšechrom seděním na Sluštících, nazwaný jinak také Křížkem z Říčan, za 300 kop s domem a lisem k ní náležejícím, wšak bez owocné zahrady, která při ní byla. Mimo wlastní winnici připomínají se později (1480) také pole, která k ní náležela. Po Křížkowi dědil ji syn jeho Jan (před rokem 1494) a po něm dwě dcery jeho na polowici, z nichž jedna jménem Veronika byla manželkau Matauše bakaláře, nejwyššího písaře Nowého města Pražského. W sausedstwí dílem při potoce Košířském, dílem na wrších, kdež se nyní nachází usedlost řečená Malwazinka a jiné některé, bylo několiko winnic, jichž polohu dle pamětí zachowaných nelze nám podrobněji určiti.

W rowině odtud až k Wltawě po lewé straně potoka Košířského do ní wpadajícího střídaly se winnice s chmelnicemi, zahradami a domky, odkudž se místum tem prostě říkalo *w zahradách* neb také *w rowinách*. Za staršího času počítalo se to wše k Újezdu, až totiž do wystawení zdi od stráně Petřína k Wltawě, kterým krajina tato od Malé strany Pražské byla odlaucena. Nyní byla to osada zwláštní mající swého rychtáře. Kde se z Malé strany wycházelo wen branau Kartauskau, jinak Košířskau, býwal po lewé ruce blíž řeky dwůr

probošta Mělnického s welkau zahradau a laukau. Roku 1420 byl jak i okolní domky wypálen zárowěň s předměstím Aujezdským wnitř zdi městské, a tak nepochybně též kostel *sw. Jana ewangelisty* tudíž stojící, jinak *Odraný*, o němž poslední zmínku máme roku 1427. Zahrada probošstowa a lauka wedlé ní byla roku 1421 od obce Pražské prodána Wáclawowi wrátnému radnice Staroměstské a tak též malá zahrada faráře sw. Jana sausedu Petrowi Zálužskému. W sausedstwí jich bylo hned od samé brány Kartauské po lewé straně od města jdauc několik menších winnic, dílem na půdě náležewší někdy ku klášteru Kartauskému, jedna také ku klášteru panenskému sw. Maří Magdaleny na Újezdě. Po prawé straně když se wyšlo z brány, nacházela se hned za zdí městskau štěpnička a wedlé ní druhá náležející Wáwrowi střelci na též bráně, témuž, dle kterého měla jméno winnice Střelcowská pod horau Srpowau. R. 1466 odkázal ji bratru swému Janowi; odtud pak dále táhlo se wíce winnic a zahrad na úpatí Petřína na půdě kláštera Plaského pod welkau winnicí Plaskau a odtud dále do rowiny.

Nedaleko někdejší zahrady probošta Mělnického stál tu, kdež se posud nachází, kostel „*sw. Jakuba w zahradách*", k jehož osadě náleželo celé toto okolí a k němuž desátkem winničným powinna byla také obec Košířská. Zdá se, že i kostel ten utrpěl nějakau škodu w bauřích roku 1420; bylať i winnice farářowa potom roku 1421 od obce Pražské zabawena; ale později nacházel se zas we předešlém stawu. Dále od města čněly za ním sutiny krásného někdy *kláštera Kartauského*, wypáleného hned r. 1419, který nikdy wíce nebyl obnowen. W ohradě jeho nacházela se zahrada, kterauž obec Pražská roku 1421 dala písaři radnímu Mikulášowi Kekulowi jinde zmíněnému. Jinau zahradu při klášteře s malau winničkau obdržel měšťan Staroměstský Petr Prunhauser, mlýn pak za klášterem na Wltawě jemu náležející jakož i pole za zdí kláštera, totiž na straně jižní od něho, konšel tehdejší Wawřinec z Wilhartic. O jezu, který byl přes Wltawu od tohoto mlýna až ke mlýnům pod Zderazem na Nowém městě, powěděli jsme jinde, kterak narownáním mezi obcemi Starého a Nowého města

roku 1430 ustanoweno bylo, aby oběma obcím byl otewřen, oprawowání wšak jeho aby náleželo Nowoměstským. Předtím nedáwno byla w jeze tomto udělána slup, ale dle narownání téhož musila byti odstraněna. Pozdějším držitelem mlýna Kartauského byl pekař Malostranský Jan Petruželka (1483), od něhož roku 1525 kaupila jej obec Malostranská za 410 kop míšenských.[66]

Wýše na lewém břehu Wltawy za klášterem Kartauským a za potokem Košířským, kdež do Wltawy wpadá, nacházela se malá wes řečená *Smíchow*, o níž, jak jinde powěděno, zmínky se počínají teprw od roku 1421. Jsau to zmínky jen nahodilé o jednotliwých domích, zahradách a chmelnicích, které náležely tomu neb onomu měšťanu Pražskému. Také wšak připomíná se roku 1454 rychtář Smíchowský jménem Wácslaw Strniště,[67] a jiný později jménem Jakub saused Nowoměstský (1491—1497).[68] Roku 1522 wyprawují Staré letopisy české, že shořely dwa domy „s druhé strany wody na Smíchowě", bez určitějšího označení.

Od Smíchowa wedla poboční údolím cesta *k Radlicům*, wsi náležející jeptiškám kláštera sw. Anny na Starém městě Pražském. Jak jinde wyprawowáno, byly jeptišky roku 1419 prodaly dwůr popluzní w Radlicích s dwěma poplužími a wším příslušenstwím i se wsí a lidmi poddanými znamenitému měštanu Pražskému Šimonowi od bílého lwa za roční plat 15 kop grošů českých. We wálce, která se tak brzy potom strhla, Šimon utrpěl, nepochybně již roku 1420 wojskem Sigmundowým „weliké a hrozné záhuby" na tom zboží, tak že jak paměť o tom prawí wšecko z kořen bylo wypáleno, pročež mu nebylo možno powinnosti swé dostáti, i stalo se mezi ním a klášterem nárownání prostředkem přátelských umluwců roku 1428, tak aby po pět let potomních odwáděl platu toliko po-každé 15 kop a wěrtel wína nebo místo wína ješte jednu kopu, po pěti létech pak, jak by se dále shodli. Šimon od bílého

[66] Zápis w knize Malostranské k tomu roku fol. E 15.
[67] W knize Winohradské fol. B 22.
[68] W knize Nowoměstské fol. R 2, X 5, B 26.

lwa zemřel brzy po uplynutí těchto pěti let, ustanowiw poslední wůlí swau (1433 3 Pros.), aby dwůr a wes se wším příslušenstwím nawráceny byly jeptiškam tak, jak je byl od nich kaupil, a Radlice zůstaly tudy napotom zase jměním kláštera sw. Anny.[69])

Ke jmění tomuto Radlickému náležely krom rozsáhlých polností dwojího popluží dwora tamějšího také okolní wrchy, tehdáž ještě s část lesem porostlé, též některé winnice a luka w stranu wýchodní, dílem až k řece Wltawě se wztahující. Lesem porostlý byl jmenowitě až do druhé polowice 15. století wrch w lewo od cesty k Radlicům nad audolím Wltawským. Pod ním na straně polední byla od dáwna *winnice konwentská*, asi tu kde nyní jest usedlost Záwěrka, která wšak potom, newíme jakým spůsobem, byla od kláštera odcizena. Roku 1431 kaupil ji od saukromých majitelů Matěj platněř Polák odkudž nazywána jest *Polákowskau*. Po něm měla ji wdowa jeho Konstantina (1449) a syn jeho Kliment (1461); ale později nacházíme w držení jí zase klášter, od něhož býwala wysazowána pod plat. S ní sausedila nejblíž ke Zlíchowu winnice dosti welká, mající 30 korců wýměry, nynější Konwářka, která náležela někdy měštanu Staroměstskému Janowi z Žatce, řečenému Kantor, témuž jenž také měl winnici dle něho zwanau u Břewnowa. I tato zde byla dle něho nazywána *Kantorka*, ale jinak také *Karlštejnka* (1445), kterážto jméno měla i jistá studánka při ní. Po Janowi Kantorowi měla winnici wdowa jeho Anna (1431) a syn Lazar do roku 1434. Od tohoto se dostala prodejem jinému sausedu Staroměstskému Augustinowi z Bíliny, a od toho dále Petrowi Černému z Lisowic měštanu Litoměřickému (1445), později pak bratru téhož „slowutnému" Oldřichowi z Lisowic (1449). R. 1456 kaupil ji Jiří z Poděbrad tehdáž ještě co nejwyšší hofmistr. Za kralowání swého postaupil jí roku 1459 čtyrem synům swým, tito pak po smrti otcowě darowali ji slowutnému Erazimowi z Černník komor-

[69]) Zápisy o tom w knize Staroměstské od roku 1417 fol. 97, 153. Poslední wůle Šimonowa jest také wytištěna we Wyboru ze staré literatury české II 361.

níku swému (1472). Po nem ji dědil syn jeho Jan postřihač (1486). Musila za času, co náležela králi a rodině králowské, welice býti zwelebena, ježto ji byl Jiří Poděbradský kaupil za 40 kop. Jan syn Erazimuw pak wyplatil z ní 100 kop co podíl sestře swé, sám pak za 400 kop ji prodal měštanu Staroměstskému Eliášowi (1495). Dle přátelské umluwy mezi poručníky sirotku Erazimowých a osadníky Zlíchowskými roku 1486 odwáděl se z winnice této plat roční 24 grošů a wěrtel wína ku kostelu Zléchowskému, snad z nějakého odkazu Erazimowa. Od Eliáše posledně zmíněného, kterýž se nazýwá později služebníkem páně Trékowým, kaupil tuto winnici roku 1502 zeman Sigmund Bareš z Kamenice, od něhož hned tehdy jest wysazena pod úrok we 12 dílcích.

Na straně sewerní hraničila Karlšteinka s winnicí jinau znamenitau řečenau *w Skřínkách* (in scriniis), pod lesem wýše zmíněným na stráni jeho wýchodní. Od roku 1419 měl ji Wácslaw z Bítowa písař Menšího města Pražského. Od poručníku syna jeho Jakuba kaupila ji roku 1434 Mařka sestra a dědička Simona od bílého lwa, nedáwného předtím držitele dworu Radlického, za 60 kop, a po ní ji dědil syn její Bohuslaw od bílého lwa. Wdowa jeho Markéta, s kterau měl syna Šimona a dceru Kateřinu, wysadila od ní 20 a $1/_4$ korce w sedmi dílech pod plat roční (1457), a později odprodala dwě chmelnice (1460). Šimon potom roku 1481 smluwau postaupil winnice i s úročníky klášteru sw. Anny, k jehož práwu náležela, a při ném potom zustala. W sausedstwí jejím bezprostředném připomínají se čtyry winnice menší jeptiškám sw. Anny poplatné, z nichž nejbližší wedlé Skříněk nazýwala se *Towárowská*, druhá *Ciplowská*.

Hora po prawé straně wedlé cesty k Radlicům, počínající se nad audolím Wltawy a táhnaucí se podél údolí pobočního až mimo Radlice dále na západ, nazýwala se *Wysokau.*[°]) Roku

°) Listina wydaná w Archivě Českém VII 626 naznačuje tuto polohu slowy: „horu jenž sluje Wysoká, kteráž leží na zbozí swrchu psaném Radlickém, a ta jest prwá hora od Prahy do Radlic jdúce na prawé ruce". Nyní přešel tento název pauze na západní konec, kdež se tehdáž říkalo na Homoli.

1426, tedy za času, když Šimon od bílého lwa držel zboží Radlické, byla s powolením jeho úřadem perkmistrowým část hory této od kraje wýchodního, u wýměře dwadceti korců, wysazena w práwo winničné Janowi Rozwodowi ze Stakor, ty časy wojenskému heitmanu Pražanů, za roční plat dwau kop českých. Ostatní část byla tehdá wětším dílem ještě porostlá lesem. Malý aupad pod horau po straně ode wsi, kdež jest pěšinka k nynější Malwazince, nazýwal se *Laužek*, kterézto jméno se doposud zachowalo; na západní pak straně končila se hora Wysoká wrchem homolowitým, který od podoby té nazýwán byl *Homolkau*. Na něm se připomínají již roku 1419 dwě winnice tehdáž teprw nowěji štěpené. Během potomního času jeptišky sw. Anny na statku swém Radlickém štěpily nowé winnice w rozličných místech, wykazujíce je lidem pod plat, jmenowitě také na hoře Wysoké, ač wždy některá část stráně zůstáwala porostlá lesem neboli chrastí. Také dolejší část Laužku, prwotně bezpochyby bahnitá (jak swědčí latinský název in paludine) byla obrácena u winnici.

Roku 1479 za přewořiše Markety z Tupadl byl dwůr Radlický s některau částí swého příslušenstwí, jmenowitě i s částí lesa a polowicí weliké lauky pode wsí, od kláštera sw. Anny prodán měšťanu Staroměstskému Wawřincowi Harowníkowi, s wyhražením zpátečného wýkupu, když by chtěl komu prodati. Po něm držel jej syn jeho Jakub Harowník (1485—1514). Ty časy pokračowalo se w rozsáhlejší míře než předtím w štěpení winnic na zboží Radlickém jak od jeptišek tak od obau Harowníků na podílech obapolných, tak že došlo i na les nad Skřínkami a druhými winnicemi na té straně, že jest wysazen pod plat k wyraubání a zakládání nowých winnic. Již práwě roku 1479 přewořiše wysadila část lesa toho o 20½ korci wýměry w sedmi dílcích; o šest let později (1485) týmž spůsobem wysazeno od jeptišek a od Jakuba Harowníka společně 41½ korce we dwadceti dílcích, a ještě o rok později (1486) dwa korce lesa s dwěma korci pole tudíž we dwau dílcích.

Od winnic na Homolce wedle cesty k Butowicům počínaly se majetky někdejší kláštera Kartauského. Měltě klášter ten,

jak jinde powěděno, dwa dwory, jeden menší a jeden wětší, *w Butowicích*. Wětší tak zwaný Hánowský dostal se kdysi před rokem 1431 od obce Pražské, jakožto zabawený, sausedu Staroměstskému Petrowi ze Slaupnice w jakémsi dluhu 70 kop, a w též summě zapsal mu jej potom (1437) také císař Sigmund se wším příslušenstwím. Na dwůr pak menší „s dědinami, lukami, s chrastinami, s potoky a s druhé strany potoku polowicí háje *w Daleji*", obdržel zápis od císaře jiný měšťan Pražský Jan z Přetowa we 100 kopách grošů.[71]) Později dostal se dwůr tento menší spusobem nám neznámým, snad kaupí, obcím Starého a Nowého města Pražského. Roku 1487 byl od obau obcí wysazen pod plat člowěku w Butowicích Prokopowi s pul třetím lánem dědiny orné a laukau *Okrauhlau* na potoce pode wsí i chrastí nad stráni wedlé Daleje.[72]) Dwůr wětší náležel w létech 1456 až 1477 Janowi Mudrochowi, po něm pak, pokud známo, w létech 1483 až 1487 synu jeho Burianowi z Přítočna. Ke dworu tomuto náležely polnosti wztahující se až na blízko wrchu Homolky, kteréž časem také jsau částečně obráceny we winnice k němu poplatné.

Od Homolky k straně půlnoční táhne se údolí postranní ku Košířum. Náwrší nad ním po wýchodní straně nazýwalo se od starodáwna *Mezihoří*. Na něm bylo osm winnic, které se táhly až k hoře Mandincowé nad Košíři, ku kterým náležely také pole a luka pod nimi blíž nynější usedlosti Bulowky. Jedna z nich práwě asi nad Bulowkau nazýwala se *Hladomře* neboli Hladoměř.

Z údolí tohoto wedla jak podnes pěšina na horu *Widowli*, která se wznáší nejwýše nad celau krajinau. Od Butowic táhly se polnosti až ke stráni její na straně jižní, na kteréž také tři winnice se připomínají. Prostřední z nich, která do roku 1443 náležela měšťanu Malostranskému Jakubowi Heřmancowu, měla 14 korců wýměry, a byla od něho prodána za 120 kop. Byl na ní dwojí lis, což swědčí o dobrotě její. Roku 1483

[71]) Zápis w knize Staroměstské fol. 125 a Archiv český I 508, 511.
[72]) Lib. vetust. privil. 157.

kaupil ji Wácslaw Woračický z Paběnic od Marty z Hradiště, wdowy po Wácslawowi Načeráckém dokonce za 201½ kopy.

W širším smyslu než nyní rozumělo se tehdáž Widowlí celé pohoří od nejwyššího wýchodního kraje jejího na západ až mimo Motol se táhnaucí. Také na sewerním podnoží jejím nad Motolem připomínají se winnice. Jedna z nich náležela roku 1435 měštanu Staroměstskému jménem Francauzowi od dítek jinak od mísek. Jmenowala se tehdáž *winnicí Židowau*, a wztahowala se dle znění zápisu, kterým jí Francauz r. 1448 postaupil pod plat Hanušowi krejčímu, od cesty wozné do Stodulek ku pěšině, kterau se chodilo tamže; čímž patrně se rozumí nynější tak zwaná hora Kalvarie nad Motolem. Dwě jiné winnice ležely wedlé ní před Motolem čili wedle cesty k Motolu od Košíř.

W *Motole* byl dwůr poplužní, který jak jinde powěděno, náležel částečně rytířům Swatojanským od Matky Boží konec mosta, částečně pak jeptiškám Swatojirským na hradě Pražském. Roku 1421 byl od obce Pražské dán sausedu Staroměstskému Janowi Zmrzlíkowi, ale nejspíš nezůstal jemu a jeho dědicům dlauho. Roku 1430 byla před saudem konšelů Malostranských u wědomost wzata smlauwa, kterau někdejší místosudí dworu králowského, na Malé straně usedlý, Sezema z Hořešowic, byl kaupil dědiny w Motole ke dworu tomu příslušné od přewora a konwentu Matky Boží s platy a robotami od poddaných Motolských na čas žiwota swého a swé manželky; později pak přišly jak rytíři Swatojanští tak jeptišky sw. Jiří zase k držení swého majetku. Jeptiškám zejména byly také winnice na půlnoční straně nad Motolem, Franowská totiž a Otlíkowská, ke dworu tomu powinny winničným desátkem.

Auzemek Radlický při řece Witawě hraničil na jižní straně s malau wsí *Zléchowem*, která jako Butowice náležela k někdejšímu jmění kláštera Kartauského. W měsíci Říjnu roku 1420 byl Zléchow wypálen od krále Sigmunda zárowen s jinými okolními wsemi a lisy na winnicích, když tím způsobem král dáwal znamení posádce Wyšehradské, tehdáž od Pražanů sklíčené, že jí brzy přitáhne ku pomoci. To nepochybně byla táž

doba, kdy také wypáleny byly Radlice, jak wýše zmíněno. Pražané po swém witězstwí zabawili dwur we Zléchowě klášteru Kartauskému náležející, a dostal se od nich roku 1421 Prokopowi ze Stříbra, nejspíš sausedu Pražskému, který wšak asi nebyl dlauho při něm zustawen. Později měl jej šlechtic Waněk z Lamberka, snad na základě nějakého zápisu od císaře Sigmunda, jehož potom postaupil panu Zdeňkowi Konopištskému ze Šternberka, a od něho kaupily jej obce Starého a Nowého města Pražského společně. W rozepři, která mezi nimi wznikla o spusob společného držení, učinil roku 1450 rozhodnutí Jiří Poděbradský, w ten spůsob, aby les za Hlubočerpy k tomu náležející zůstawen byl Staroměstským na oprawowání mostu Pražského, o ostatní pak, wes i dwur, aby se rozdělili rowným dílem.[73]) Ke dworu Zléchowskému náležely také tři winnice, jedna řečená *na Kozím hřbetě*, hned wedlé winnice Karlšteinky na půdě Radlické a wedlé studánky Karlšteinky, jiné dwě od ní jižněji, z nichž jedna nazwaná přední proti kostelu Zléchowskému, jenž stojí o sobě na chlumku nad Wltawau, druhá zadní w lewo od cesty k Hlubočerpům proti lesu řečenému *Habrowá*. Na winnice tyto dwě posledněji jmenowané obdržel roku 1437 list od císaře Sigmunda měšťan Pražský Wawřinec řečený Toniš, který je již dříwe držel, nejspíš darowáním od obce Pražské; jiné nějaké práwo měl na ně Mikuláš Kekule ingrossator Staroměstský, i uwedeni jsau oba w držení úřadem perkmistrowským roku 1439. Potomci Tonišowi drželi potom jeho podíl až do 16. století (1517);[74]) podíl Kekuluw, část totiž platu od lidí, kterým winnice byla propůjčena, kaupil od jeho wdowy Aničky roku 1451 měšťan Staroměstský Matěj Drdák. Od syna jeho Jakuba jest roku 1463 postaupen mnichum Kartauským jakožto práwem ku klášteru jejich náležející za 7 kop grošů, kteréž we jménu jich jsau mu wyplaceny; ale smlauwa tato bezpochyby zůstala jalowá, protože se mniši Kartauští nikdy wíce ku klášteru swému nedostali.

[73]) Zápis w knize Staroměstské od roku 1417 fol. 263.

[74]) Archiv český II 184. a zápis w knize Staroměstské roku 1517 fol. 244.

Nad winnicí přední Tonišowau na nejwyšším wrchu nad Zléchowem spatřowaly se tehdáž znamenitější než nyní pozůstatky hradu *Děwína*, jejž byl dal roku 1437 císař Sigmund rozbořiti co sídlo laupežnické. Za prwních let 16. století Pražané zřícenin jeho užíwali ještě ke zkaušení nowých děl swých nebo moždířů, střílejíce do nich. Zdá se pak jako by se již tehdáž nebylo obecně pamatowalo starodáwné jméno jeho, ježto letopisec, který o tom píše, mluwí jen o pustém hradě za Zléchowem.[75])

Zmíniti sluší ještě, že také nad *Hlubočerpy* wedlé cesty k Sliwenci byly některé winnice, štěpené nejspíš krátce před rokem 1471, ježto toho roku nazýwají se ještě nowými horami.

Na prawé straně řeky Wltawy proti wrchům Radlickým a Zléchowským byly we wsech na břehu ležících, w Podolí, we Dworcích a w Braníce rozličné statky zádušní, zwláště kapituly Wyšehradské, proboštstwí Pražského, rytířů německých od sw. Benedikta, w baufích roku 1420 wesměs zabaweny od Pražanů, a zůstala odtud jmenowitě obec Staroměstská w držení Dworec i Braníka na základě potomního zápisu císaře Sigmunda roku 1436. Jinak zdá se, že wsi tyto během wálky po smrti krále Wáclawa neutrpěly žádných jiných změn podstatných. Jednotliwé dwory a zahrady, chmelnice neb winnice při nich náležely po wálce jak před wálkau rozličným měšťanům Pražským.

W Podolí připomíná se ponejprw roku 1483 památný dům s wěží a zahradau při řece Wltawě, který po několika držitelích předešlých stawu městského roku 1497 kaupil Daniel písař radní na Starém městě, roku pak 1501 jej prodal sausedu Nowoměstskému Walentinowi Wálowi. Sausedům Pražským Martinowi Rodićowi a Přibkowi Hrdinkowi řezníku ná-

[75] Staré letop. české 342. We zpráwě o rozboření hradu císařem Sigmundem roku 1437, kterau nám zachowal jeden z tehdejších poslů koncilia Basilejského w Praze (wiz Monum. concilii Basileensis I. 854), nazýwá se zámek ten castrum puellae. W knize Winohradské w zápise z roku 1463 (fol. H 11) prawí se o winnici přední Tonišowě: quarum una de via penes ecclesiam in Zlechow sursum montem castri ibidem tendit.

ležela roku 1438 také winnice někdejší *kapituly Wyšehradské* nad dolejším koncem Podolí na stráni pod samými zříceninami kralowského zámku Wyšehradského i až ke bráně hlawní Wyšehradské, na dwě polowice rozdělená. I oni měli na ni listy s majestátem, to jest zápisy od císaře Sigmunda.[76]) Od wdowy Martina Rodiče Doroty kaupil jeho část Wawřinec rychtář Podolský (1464), po němž zase ji měli rozliční měštané Pražští i s domem při ní. O starodáwném kostele w Podolí dowídáme se teprw roku 1446, že byl zaswěcen na jméno sw. Michala, nepochybně hned z počátku. Z winnic nad tauto wsí jedna hned za Wyšehradem nazýwala se *Panicowskau*. Od roku 1439 náležela Ondřejowi Čapkowi holiči z rynku Staroměstského z domu u Čápů, po něm Janowi Čapkowi holiči, nepochybně synu jeho i až do roku 1496 wdowě tohoto Kateřině, odkudž říkalo se jí potom *hora Čapkowská* nebo i Čapíhora. Též nad Podolím wedlé cesty z brány Wyšehradské ku Krči w prawo byla winnice někdy *probošta Wyšehradského*, kterau po zabawení od Pražanů držel Martin Rodič wýše zmíněný. Wdowa jeho Dorota nawrátila ji roku 1462 proboštowi Janowi z Rabšteina a kapitule Wyšehradské, od kteréžto doby zustala zase při kostele.

We Dworcích roku 1432 saused Pražský Matěj Šrám od bílého jelena skaupil 17 korců winnice od pěti tamějších sausedů a jiných držitelu, mezi nimiž jmenuje se také rychtář Dworecký Martin Patriarcha. *W Branice* pak náleželo 12 korců winnice nade wsí a podlé skály tamější ke dworu, který se již za posledního času panowání krále Wáclawa IV byl dostal oltáři sw. Markéty w kapli Betlemské. Roku 1419 byl jej i s winnicí přijal od oltářníka tehdejšího práwem zákupním měštan Nowoměstský Petr Duršmid pod plat pěti kop grošů; syn jeho wšak Wáclaw, nemoha w létech wálky postačiti k odwádění platu, wzdal se dworu roku 1432, a winnice odtud

[76]) O zápise daném Přibkowi na 30 kop grošů roku 1437 wiz Archiv český I 506. O listu s majestatem a jiném s pečetí městskau, které swědčily Martinowi Rodičowi, zmínka se činí roku 1438 w knize Winohradské fol. C. 23, že mu byly shořely.

spustla, až ji w tom stawu teprw roku 1465 spráwce a kostelníci kaple Betlemské wysadili znowu pod plat Dobešowi sausedu Branickému. Dále odtud pod lesem a wedlé cesty od Braníka k Modřanům byla winnice o šesti korcích, která se z odkazu sauseda Staroměstského Frány od zlatého kola roku 1454 dostala kostelu Podolskému.

Z Podolí přicházelo se aupadem pod *Kawčí horau* čili Kawčí skalau ku kostelu *sw. Pankrací*, na jehožto hřbitowe pohřbena byla těla 24 pánů českých a morawských, kteří byli padli tudíž w bitwě před Wyšehradem den Wšech Swatých roku 1420. Powěstná *močidla* čili rybníčky w aupade tom, ktere wojsku Sigmundowu překážely w bitwé té při útoku na ležení Pražanů, náležela i s palaučky při nich a chmelnici pod nimi roku 1463 Prokopowi nejwyššímu písaři Nowoméstských častěji zmíněnému; čítalo se jich tehdáž pét. Již roku 1454 děje se zmínka o lámání kamene w Kawčí skále.[77] Jméno wesnice Krušiny při kostele sw. Pankrací zaniklo toho času, z čehož wšak nenásleduje, žeby byla zanikla osada sama; bylť kostel i ty časy farním (1497), připomíná se pak w místech blíž kostela jmenowité ještě roku 1463 dwur jakýs Mikuláše Chudého, to jest pána z Lobkowic toho príjmení. Dále za kostelem sw. Pankrací byla také ještě jedna winnice náležející méšťanu Pražskému Matéjowi od zlaté štiky (1441—1452) a po ném wdowé jeho Zuzané (1459) s twrzkau, jakých tehdaž při wetších winnicích w okolí Pražském bylo mnoho.

Okolo kostela sw. Pankrací šla hlawní cesta z Prahy od brány Wyšehradské k Benešowu a k Táboru pres Krč a pres Kunratice. W obau téchto místech wálka po smrti krále Wacslawa zůstawila památky záhub tehdejších. W *Krči* byla roku 1420 po bitwé na Žižkowe wypálena twrz od posadky samé, která se neodwážila brániti ji proti Žižkowi. Byla to nepochybné twrz probosta Pražského w Krči dolní, kteréhožto jmění se tehdy zmocnila obec Staroméstská, a bylo jí potom zůstawено i s blízkau wsí *Lhotkau pustau* zápisem císaře Sigmunda wedlé jiných pobraných statků. Horní Krč s twrzí jinau nále-

[77]) W knize Nowoméstské 1454 fol. H 27.

žela kupci Pražskému Antoninowi z Munheima, a byla mu roku 1421 též zabawena; ale později držel ji zase syn jeho Prokop. Po jeho smrti (1457), ježto byl bezdětný, spadla na krále, a dána jest wyprosau Mikulášowi a Erazimowi bratřím z Pusté Dobré.[78] Později náležela bratřím Dětřichowi a Wolfowi z Tandorfa, kteří ji měli po otci, a od nich roku 1499 kaupila ji obec Nowoměstská za 700 kop míšenských, totiž jak se we smlauwe kupní prawí „Krč twrz s dworem, s poplužím, s lukami, krčmau wysazenau, s chrastinami, rybníkem, potoky, wrbinami a jiným příslušenstwím“.[79] W lese *Kunratickém* odtud dále zalíbeny někdy zámek krále Wácslawa IV. Nowýhrad zwany, rozbořený od Pražanů roku 1421, zustáwal zříceninau nawždy. Co k němu příslušelo, držel mocí zápisu od císaře Sigmunda pan Jan z Rabí a po něm syn jeho Wilém.[80]

W pěkném někdy údolí Nuselském, nyní neladně zastaweném, nacházela se tehdáž blíže zdi Nowého města nad Botíčem malá wesnice řečená *Psáry*, někdy část podhradí Wyšehradského, které jindy samo bylo nazýwáno tím jménem, odtržená od něho práwě obezděním Nowého města za císaře Karla. Nemohla býti zcela nepatrná, ježto činila aspoň obec pro sebe se zwláštním rychtářem. Místu při samé zdi Nowého města w této wsi říkalo se *w Zásłupí* od słupi starodáwné, která se nacházela w Botíči při tak zwaném dwoře Rackowě ještě wnitř zdi městské.[81] Zdá se, že w těch místech byl we

78) Liber proclam. IV we dskách manských. Palackého Archiv český I 444.

79) Smlauwa tato se nachází w knize Nowoměstské roku 1499 fol. 157, mimo to pak w rukopise university Pražské Oeconomica B. 6. fol. 46.

80) Wiz jisté zmínky o tom z roku 1450 w Archivě českém II 285, 286, 291.

81) Zmínky o této wsi nacházejí se nejwíce w knihách Nowoměstských a winničních, jakož i w nejstarší knize Wyšehradské z 15. století. Název Zásłupí čteme w knize Nowoměstské roku 1478 fol. O 32, kdež prawí se: Mathias Zlutiezky emit humuletum duorum strichonum erga Simonem antiquum judicem de Psarz ibidem in Psarz penes humuletum jam dicti Simonis et post murum civitatis, alias za słupí, aneb roku 1483 fol. J 27: Martinus Hossko concivis antiquae civitatis emit domum erga Simonem judicem in Psarz post obstaculum, alias za słupí, inter humuleta Mathiae Zluticky et Mathiae

zdi nějaký otwor, kterým se mohlo ze Psar do Prahy buď wedlé Botiče nebo po nějaké láwce přes potok, ale nejsau zmínky o tom zcela jasné.[82]) Při samém Botíči nacházely se tu na straně jižní polnosti náležející k špitálu pod Wyšehradem, kteréž roku 1480 úředníci špitálu toho se swolením konšelu Nowoměstských wysadili pod plat práwem zákupním sedmi sausedům Psářským a dílem Nuselským. Blízko nich připomínají se také malé chmelnice při některých chalupách, po stráni pak hory Wyšehradské sem obrácené, totiž w stranu wýchodní, schylowala se winnice *děkana Wyšehradského*, a pod ní byla menší winnice saukromá, od ní nejspíš roku 1399 odprodaná.[83])

Odtud wýše blíž Wyšehradu wedlé cesty k sw. Pankraci byla winnice a dílem chmelnice, která jindy též náležela kapitule Wyšehradské, ale nyní byla obrácena k obci Staroměstské a sprawowána od úředníků nad ungeltem w Týně, totiž odwáděny jim platy od úročníku, mezi které byla rozdělena. Wedlé ní na stráni, která se táhne od Wyšehradu k Nůslům proti Folimance nynější, byla jiná winnice řečená *Klínek* mezi cestami, jak se tehdáž naznačowalo, jedné k Wyšehradu, druhé k Benešowu. Náležela w létech 1435 až 1441 sausedu Nowoměstskému Jakubowi Welsowi, potom Petrowi Žateckému, a kaupí od něho od roku 1444 Antoninowi od oslů na Starém městě, po jeho pak smrti (1453) wdowě jeho Martě a druhému manželu jejímu Sigmundowi od oslu. S ní hraničila na straně wýchodní na též stráni welká winnice někdy Františka pro-

Sliwak, ještě pak w určitější formě roku 1515 w knize Wyšehradské fol. 181, kdež řeč jest o Martinowi „ze Záslupi ze Psár"

[82]) Naswědčowati zdá se tomu listina kapituly Wyšehradské z r. 1399, we které kapitula wysazuje práwem zákupným Pešíkowi winničníkowi „partem orti sive agri nostri siti seu situati in villa Psarz sub metis vineae nostri decanatus, extenti et dilatati usque publicam stratam a parte sinistra, qua itur de dicta villa Psarz ad civitatem Pragensem" a prawí se dále: incluso censu alterius orti similiter siti et situati in dicta villa Psarz sub monte Vissiegradensi in parte sinistra penes publicam stratam, qua itur ad dictam civitatem Pragensem de dicta villa Psarz.

[83]) Totiž snad ona část zahrady, na kterau se wztahuje listina roku 1399 w poznámce předcházející zmíněná.

bošta Boleslawského a kanowníka Wyšehradského, dle něhož dlauho bywala nazýwána. Nacházela se též pod spráwau úředníku Týnských od ungeltu, a sáhala až k cestě, kterau se od Nusel chodilo k sw. Pankrací, to jest ke stezce, kterau se wedlé krajních nynějších chalup Nuselských nad Fidlowačkau chodí wzhůru od mlýnu Nuselského. Za tauto stezkau dále nad Nůsly byly ještě dwě winnice, z nichž druhá s owocnau zahradau a haltéři pod ní nazýwána byla *Sádlowskau* dle někdejšího držitele Jana Sádla probošta Wšech Swatých († 1408).

W místech těchto něco dále při nynější silnici od Nůsel k sw. Pankrací byla studánka řečená na Pátku, dle níž také winnice nad ní a nad jakýmsi haltéřem ležící nazýwala se *Pátek*, jinak winnice *Donátowská* dle sauseda Nowoméstského Wáclawa Donátowa, kterému náležela w létech, pokud známo, 1440 až 1459. S ní sausedila tudíž za Nůsly na jedné straně winnice řečená *Jelitowská*, nazwaná dle majitele, za něhož roku 1441 i nejspíš od delšího času předtím byla pustá a obrácena později w pole, které wšak také ještě roku 1465 zůstáwalo úlehlí. Poznáwala se dle topolu wedlé ní stojícího. S druhé strany winnice na Pátku byla za Nůsly čili nad Nůsly winnice *Pízdowská*, kterau roku 1440 kaupil Petr Chraust z Litoměřic od Markéty wdowy Mikuláše Pízdy, a wedlé ní dále winnice řečená *Marjanská*, nazwaná tak dle Mikuláše Marjana z Litoměřic, který ji byl kaupil roku 1409 a rozšířil přikaupením roku 1410, ježto předtím byly winnice dwě. Od dcery jeho Petruše dostala se roku 1443 manželu jejímu Wawřincowi koželuhu, po jeho pak smrti, poněwadž neměl dědicu, spadla na krále. Král Jiří darowal ji roku 1470 tajemníkowi swému Pawlowi proboštu Zderazskému, kterýž ji ještě téhož roku prodal panu Wilémowi z Rabí. W pořadí dále byly ještě dwě winnice jiné nad Nusly na někdejším jmění rytířů německých.

Nusly wes sama s dwory poplužnými, které před wálkau náboženskau náležely kapitule Wyšehradské a řádu rytířů německých od sw. Benedikta, nyní náležely obci Staroměstské na základě zápisu od císaře Sigmunda. Některé usedlosti neb pauhé zahrady drželi jednotliwí měšťané Pražští. *Mlýn Nusel-*

ský, který se připomíná, jak jinde zmíněno, již roku 1320, stál nepochybně již tehdáž na témž místě kde nyní. Po cestě od Psář přicházelo se do Nusel dworem jednoho sauseda Nůselského, který tudy roku 1465 zabranowal průchod, ale měl o to při se wšemi druhými sausedy ze Psár i z Nůsel.

Na půlnoční straně údolí Nůselského táhly se winnice téměř bez přetržení po celé dlauhé stráni od zdi Nowého města za Karlowem až k Wršowicům. První z nich pod samým Karlowem až dolů k Botíči byla *Folimanka*, wýše zmíněná, nazwaná tak do dnes od čtrnáctého století dle měšťana Pražského Folmana neb Folimana. Od roku 1404 neb ještě něco dříwe náležela až do bauří roku 1420 Ludwikowi čili Loysowi apotekáři, a byla od něho roku 1415 znamenité rozšířena přikaupením winnice wedlejší na straně wýchodní. Tuto potom odkaupil od Doroty wdowy Jana Loysowa a již manželky zemana Bořiwoje z Lochowic Jíra syn Franka winničníka, který měl po otci winnici jinau dál wedlé, totiž až k nynější silnici od Prahy k Nuslum (1436). Winnice Folimanowa náležela později sausedu Staroměstskému Petrowi Sopauškowi, po jehož smrti spadla na korunu, a Jiří Poděbradský co spráwce zemský prodal ji i se sádkem při ní slowutnému Heřmanowi ze Zhořce (1452). Později wystřídalo se w ní několik jiných držitelů po sobě. Roku 1487 byla od tehdejšího prodána za 450 kop, ačkoli již roku 1475 byl od ní odprodán sádek merunkowý k sausední winnici welké Jíry Frankowa, kterau držel po něm syn jeho Ondřej a po tomto jeho syn Wácslaw od roku 1471.

Proti této winnici na straně wýchodní w rozcestí mezi nynější silnicí a druhau cestau přes tak zwané schody Nuselské,[84]) kdež se nyní říká na Zwonařce, byla winnice na statcích křižowníků Swatojanských od Matky Boží konec mosta, která za posledních let krále Wácslawa IV náležela měšťanu Pražskému Martinowi Cásskému. Od něho kaupil ji roku 1427 Mikuláš Kalaš, a od tohoto roku 1428 Jakub sladownik od (?)

[84]) Supra villam Nosl inter stratas ibidem in Nossl ducentes, prawí se roku 1427 w knize Staroměstské fol. 257, a zase: ante villam Nuosl in bivio roku 1430 tamže fol. 330.

twaří.[85] Hned wedlé ní při cestě odtud k Wršowicum byla někdejší welká winnice Purkarta z Aldenburka apotekáře w baufích po smrti krále Wáclawa zabawena od obce a na několik dílu rozprodána. Jak již při starší době zmíněno, nazýwána jest *Konstancí* čili hora Konstanská (Constantia), což nepochybně mělo upomínati na mučennictwí Husowo w Kostnici, a snad že jméno toto, které se ponejprw wyskytuje r. 1420, dáno jí bylo od Wácslawa Štrábocha konšela, jednoho z prwních tehdáž ze strany pod obojí, který část této winnice, aspoň 12 korcu, držel již roku 1418, snad kaupí od Purkarta samého. Mezi držiteli částí této winnice, kteří jí zase podělowali úročníky po dwau, po třech korcích, nacházel se od roku 1463 také zeman Štěpánek z Nowosedl a od téhož roku také Samuel podkomoří, maje $9\frac{1}{2}$ korce. Jiný měšťan Nowoměstský Hawel ze Mnichowic roku 1459 odkázal podíl swůj s ročním platem ku kapli Betlemské; podobným pak způsobem dostaly se pozdeji platy na rozličných částech této winnice klášteru panenskému sw. Františka, škole sw. Hawla, kostelu Týnskému, kostelům sw. Michala na Starém městě a w Opatowicích i kostelu sw. Štěpána na Rybníčku. Část winnice náležewší Wácslawowi Štrábochowi zustala dlauho při jeho přátelstwu. W létech 1465 až 1483 měl ji Šimon Štráboch a po něm wdowa jeho Kateřina (1489—1495). W dolejší části winnice, kdež sáhala až ku potoku Botíči, byla malá chmelnice a owocný sad; w hořejší části nacházelo se wedlé winnice také něco pole k ní náležejícího.

W této hořejší části hraničila s Konstancí winnice menší též s polem, řečená *Karlšteinka* čili Karšteinka. Wedlé ní byla jiná nazwaná *Šlajfířka* dle brusičů Johla, Dobeše a Petra, kteří ji měli jeden po druhém w létech, pokud známo, 1413 až 1444; pod Šlajfířkau pak byla ještě jedna winnice malá, která sausedila *s horau Meziřičskau*, welkau totiž winnicí bohatého někdy měšťana Staroměstského Petra z Meziříčí, která

[85]) Sluší dle toho oprawiti w díle II na str. 275, kdež winnice tato omylem přičtena jest kapitule Pražské.

se wztahowala w prawo od hlawní tehdejší cesty z Prahy k Wršowicům s wysočiny tamější podél Konstancí až dolu k potoku Botíči. Petr Meziříčský byl ji kaupil r. 1409 od řádu rytířů německých. Po útěku jeho z Prahy wedlé jiných mnoha měšťanů roku 1420 byla zabawena od obce a prodána r. 1427 znamenitému konšelu Staroměstskému Matějowi Smolařowi od Mauřenínů. Měla 44 korců wýměry, byla wšak potom rozdělena na wíce částí. Již roku 1432 Matěj Smolař odprodal 9 korců Mikulášowi krejčímu od stříbrné podkowy, roku pak 1433 8 korců Petrowi Čáslawskému kožišníkowi. Posledněji jmenowanému dostala se tím spůsobem dolejší část winnice při Botíči w místech nynější Grebowky, obrácená dílem již dříwe w zahrada owocnau a později we chmelnici, k níž také náležely wrbiny při potoce. Ostatek byl buď celkem buď s welkau část wysazen menším úročníkům pod plat práwem zákupním. Za swého zajetí roku 1438 Matěj Smolař odkázal něco platů na některých těchto úročnících ku kostelu sw. Jiljí, ku kapli Betlemské, ku kostelu Týnskému i ku kostelům sw. Linharta a sw. Michala na Starém městě, tak že se každému z těchto záduší dostala některá část winnice a bývala potom dáwána pod plat od spráwců jejich. Mimo to buď od Smolaře samého buď od jeho dědicu bylo odprodáno 10 korců Wáclawowi Huncledrowi měšťanu Nowoměstskému, který je rowněž wysazowal pod plat. Od wdowy Mikulášowy od stříbrné podkowy dostala se jeho část winnice za nedlauho spráwcům národu českého w učení Pražském, a byla od nich již roku 1441 postaupena Martinowi z Boskowic písaři desk dworských směnau za dům u černé růže na Příkopě. Po něm ji držela wdowa jeho Zuzana, později manželka Wáclawa Chrastenského, do r. 1474. Chmelnici w dolejší části hory Meziříčské prodanau Petrowi Čáslawskému kaupil roku 1443 Šimon Milewský, po jeho pak smrti od syna jeho mistra Viktorina Jan pastorek Matěje Obešlo (1462).

Wes *Wršowice* byla roku 1436 nebo 1437 od císaře Sigmunda zapsána dwěma měšťanům Pražským Sigmundowi Cha-

nowi a Maternowi z Dlauhé třídy (č. 712),[86] jimž se tudy dostal dwůr tamější rytíru německých se wším jiným, co jim tam náleželo, totiž také starodáwná krčma s podacím kostelním, kterau po wymření měšťanského rodu Posenpachu byl posledně za krále Wácslawa IV držel maršálek králowský Slawibor Wrš z Modřejowic co odúmrť sobě udělenau. Možná, že dwa tito měšťané drželi zboží toto již dříwe darowáním nebo kaupí od obce, která bezpochyby toto jak jiné jmění zádušní byla zabawila. K záduší Wršowickému náležela winnice hned za kostelem, které jindy užíwal farář. Na základě zápisu císaře Sigmunda zmocnili se jí nowí držitelé, a wysadili ji pod plat, jak se zdá k swému užitku.[87] Jim náležela také jiná winnice s tauto sausedící wedlé cesty z Wršowic do Záběhlic na lewé straně, řečená na *Klínku*, kteráž sausedila na straně půlnoční blízko kostela Wršowického s welkau winnicí *Trubačowskau*. Tato se nazýwala dle staršího majetníka Alše Trubače, kterému byla zabawena od obce w čas wálky, když nejspíš byl opustil město, a rozdělena jest potom roku 1435 na dwě polowice mezi dwa sausedy, Waňka z Lochkowa, který byl od obce kaupil také dům Trubačůw na Nowém městě (č. 187), a Beneše kotláře. Onomu se dostala část blíž wsi, druhému strana zadnější. Popluží, které někdy we Wršowicích měla kapitula Wyšehradská, prodané již roku 1413 měšťanu Janowi Haléřowi, náleželo jemu ještě roku 1432 a později, též winnice při něm blíž winnice Trubačowské.

W Michli, wsi nejbližší za Wršowici, byl dwůr, který náležel klášteru Břewnowskému, roku 1421 od obce Pražské dán sausedu Staroměstskému Mikulášowi Podjistebskému, který za málo let potom (před rokem 1427) zemřel. Zdá se, že po něm jakýmsi spůsobem statek tento se dostal Janowi Rečkowi, pro-

[86]) W Registřích zápisů z roku 1453 w Archivě českém I 500 stojí toliko: List ciesaře Sigmunda, w němž zapisuje Maternowi a Sigmundowi Wrsowice. Že se tu wšak mini jmenowaní dwa sausedé Pražští, wyswitá z několika zápisů w knihách winničných.

[87]) Zápis o tom w knihách winničných roku 1446 fol. F 21, kdež se wedlé Materny jmenuje co spolumajitel „famosus Czastolor residens in Pieczina“.

slulému konšelu Staroméstskému w posledních létech krále Wáceslawa a opět za panowání císaře Sigmunda.[88] tomu pak potom císař Sigmund roku 1436 dal zápis na wes Michel „s dworem a dědinami poplužními i kmecími, s úroky, lesy, lukami, potoky, s mlýnem, winnicemi, zahradami i s panstwím“.[89]) Jan Rečck již r. 1438, založiw nowau kollej pro študenty národu českého w učení Pražském, wedlé jiného nadání wénowal také wes Michel se wším příslušenstwím této kolleji pod spráwau mistru ředitelů národu českého, w jichž držení potom zustala stále.

Lesy, o kterých se zmiňuje zápis císaře Sigmunda, nacházely se na wíce stranách okolo Michle, zwláště wšak na straně k Krči; winnic pak, které se dostaly kolleji Rečkowě, bylo dle wšeho jen něco málo na *Bohdalci*, jinak na *Sychrowě*, hoře podlauhlé na půlnoční straně od winnice. Wíce wšak winnic náležejících jiným majetníkům nacházelo se w blízkém okolí na straně k Wršowicům, k Nuslům a k sw. Pankrací. Na jistém odnoží Bohdalce w rozhraní mezi poli Michelskými a Wršowickými byla winnice řečená *Stárka*, která roku 1435 a bezpochyby již dříwe náležela dwěma měštanům Staroměstským, Klimentowi Krčkowi a Waňkowi Holému z Chwališowa čili od Slonů na rynku Staroměstském. Roku 1450 kaupil ji od Waňka Holého a Nety wdowy Krčkowy jiný saused Staroměstský Mařík od oháněk čili později od hřebenu, který ji měl také ještě roku 1474. Později náležela kostelu Tynskému (1498). Odtud na západní straně od potoka Botiče až k Nuslům táhlo se několik jiných winnic, mezi nimiž byla welká winnice někdy kapituly Pražské. Tato byla roku 1421 od obce Pražské dána Janowi Finderowi, sausedu Staroměstskému i s porostlinami nad ní a s jiným příslušenstwím, a přešla potom do jiných rukau. Později wšak připadla neznámým spusobem

[88] W nadaci listině kolleje Rečkowy roku 1438 Jan Reček ustanowuje, aby z důchodu jejího byly dawány ročně tři kopy grošů Jankoni orphano Podgistebsky do času jeho žiwota, což patrně swědčí o nějakém buď příbuzenstwí buď jiném přátelském poměru.

[89] Archiv český II 189; auplněji w Monum. univ. Prag. Tom. IV 59.

zase obci Staroměstské, a brali z ní platy úředníci nad ungeltem w Týně (1456—1465), ještě wšak později kostelníci panny Marie před Týnem k tomuto kostelu (1484 oc.). Nicméně říkalo se tu ještě na začátku 16. století wždy *na Kapitole*. Jiných winnic několiko bylo též na západní straně od Michle okolo powěstné studánky *Jezerky*, z které se i tehdáž ještě wedla woda po trubách na Wyšehrad.[90]) Jedna z winnic těch, položená nejwýše wedlé polí, která se táhla odtud dále, slaula *Barwíkowská* dle staršího držitele Prokopa Barwíka; jinau níže ji ležící kaupil sobě roku 1450 často jmenowaný Prokop písař Nowoměstský. W písemných pamětech toho času býwá studánka ona nazýwána Bezerka neb Obezerka i také Ozerka, a připomíná se při ní pod winnicí Barwíkowskau haltéř i také straužka, kterau woda z ní odtékala do Botíče.[91])

W krajině, která se s náwrší nad údolím Nuselským schyluje dolů k městu we směru sewerozápadním co wysočina, jejíž wětší část zaujímá nyní zánowní město Winohradské, střídaly se winnice, chmelnice a sady i jednotliwé domy s polnostmi, jak se zdá tak, že pole zaujímala něco wíce prostory než půda jinak zdělaná. Semtam byly za předešlých časů winnice, které se nedařily, pročež časem zorány byly w pole. Zpráwy, které se o těch místech zachowaly, nejsau wšak takowé aby se polohy wšech jednotliwých majetků daly s jistotau určiti, leč pokud se naznačují dle cest, které tudy šly z bran městských, totiž ze Swinské a Koňské brány k Nuslům, k Wršowicům a k Strašnicům.

Za branau Swinskau hned za příkopem Nowého města, kdež se w prawo obracela cesta k Nuslum, byla winnice s domkem náležející Kunšowi apotekáři ze Starého města a po něm wdowě Markétě a synu Wácslawowi, mezi několik úročníku rozdělená, a podobně se připomíná w též čáře za příkopem městským blíž ku Karlowu winnice a zahrada s částí pole ji-

[90]) Penes viam, sicuti ducuntur tubae et cannae in Wyssegradum, nomine Obezerka. Liber vinearum 1441 C 15.

[91]) Názew Jezerka nachází se w této formě jen u Hájka fol. 43, ale nemusí proto pokládán býti za smyšlený.

ného sauseda Staroměstského Mateje od černých slaupu, která hraničila s winnicí a zahradau Jíry Frankowice wedlé Folimanky. Dále wšak od města podél cesty k Nůslům byly role dwojí welké majetnosti, které obě sáhaly až k winnici Konstancí nad Nůsly, jedna blíž k městu, nazwaná *Berúnowskau*, dle měštana Nowoměstského Wácslawa Berúna, který ji měl, pokud známo, w létech 1443 až 1470, druhá od ní dále k straně wýchodní, kterau roku 1452 od zemana Štěpánka z Olšan kaupil jiný zeman Wácslaw z Chrustenic a od něho téhož roku měštan Nowoměstský z Koňského trhu Hynek z Luníkowic. Na oné děje se roku 1447 zmínka o winnici w jedné části, na které wšak prý pro welkau wlhkost nedařilo se wíno, pročež obrácena jest w pole. Na majetnosti Hynka z Luníkowic bylo krom polí dewět korců winnice w hořejší části proti Konstancí, rozdělených mezi úročníky; ale část jí jmenuje se roku 1465 zcela spustlau. Roku 1457 Hynek z Luníkowic prodal na této usedlosti swé dwě kopy a 6 grošu platu ku kostelu sw. Štěpána na Rybníčku. W sausedstwí jeho nacházela se jiná winnice menší se zahrádkau a chmelničkau i budkau při nich.

Kde se wycházelo z města branau Koňskau, nacházel se w prawo za příkopem městským jakýs lom na rozcestí W prawo od něho šla cesta k Wršowicům; rowněji pak z brány na wýchod cesta k sw. Prokopu na Sázawě, to jest kde se nyní chodí z města od Koňského trhu k zahradě Kanalské. Od rozcestí toho táhly se, pokud známo, čtyři winnice za sebau podél cesty k sw. Prokopu po prawé straně. Prwní hned nad lomem u wyměře desíti korců kaupil roku 1429 Wácslaw Piknosek od wlčího hrdla ze Starého města od Adama škřidláře, a později syn jeho Martin postaupil jí část, rozdělenau mezi čtyry uročníky ku kostelu sw. Martina na Starém městě (1454). Z jiné částky, která byla obrácena w zahradu, šel později plat ku kostelu sw. Michala na Starém městě (1487). Druhá winnice hned dále w stranu wýchodní slaula *Antonowská* dle někdejšího majitele Antonína z Munheima, jinak od wrše, kterémuž byla zabawena od obce a prodána roku 1427. Měla též deset

kotcu, ale byla dílem obrácena w pole. Od pozdějšího majetníka jejího Mařika Bezrukého kaupil ji roku 1451 Prokop nejwyšší písař Nowoméstský, a wénowal ji později k nadání kostela sw. Trojice pod Slowany (1473), při kterém wšak zůstala jen do roku 1481. W třetí z těchto winnic držitel její Pawel Popek roku 1457 na smrtelné posteli postaupil jednoho z úročníků s platem jedné kopy kostelu sw. Michala w Opatowicích. O čtwrté nacházíme jedinau zmínku roku 1443, kdež držitelem jejím se jmenuje Jakub tesař.

Nad winnicemi těmito w rozcestí čili na klínku w lewo od cesty k Wršowicům, kdež se od ní odráží cesta ku Krawínu nyní tak zwanému, kterau se tehdáž ze Swinské brány jezdilo k Strašnicum, byla winnice welká Augustina od bílého zwonu, onoho jenž roku 1440 sťat byl na prahu swého domu na Staroméstském rynku, kteráž se odtud dlauho potom nazýwala winnicí Zwonowskau, krátce *Zwonowkau.* Po jeho smrti držela ji delší čas matka jeho Elška (1455), později zeman Heřman ze Zhořce, kterému se snad co odúmrť dostala jakožto služebníku králowskému; od něho pak ji kaupil roku 1459 znamenitý měšťan Staroméstský Buzek ze Skrýšowa, jinak Drdák, po němž měla ji wdowa jeho Markéta ještě roku 1490. Byli jí poděleni četní úročníci, a také náležely k ní polnosti. Jedna z winniček, které k ní příslušely nazýwala se *Obratlík* čili *Okrauhlík*; tuto roku 1473 kaupil od Buzka mistr Jan z Prahy a k tomu 5 kop 25 grošů platu z jiných dílců, kterýžto plat potom roku 1490 odkázal ku kapli Božího těla na rynku Nowoméstském. Od Zwonowky w stranu wýchodní připomínají se tři winnice menší, jedna za druhau asi podél zmíněné cesty k Strašnicum; jiných pak několiko winnic bylo nad Zwonowkau dále podél cesty k Wršowicům od této cesty na lewé straně. Jedna z nich, od Zwonowky třetí, náležela roku 1450 panu Janowi Hertwikowi z Rušinowa; byla to někdy winnice kláštera Zderazského, při wypuknutí bauří zabawená od obce. W prawo od cesty té mezi ní a cestau od Prahy k Nuslům střídaly se winnice s poli; zwláště měl tu některý čas (1457—1462) něco polností mlynář Nuselský Jíra Swětlík a syn jeho Jakub.

Na wrchu před samými Wršowici, kdež se přicházelo od Prahy, w sausedství s winnicí Meziříčskau i také s Karlšteinkau byla welká winnice řečená *na Kozímhřbetě*, jinak Hlasowa čili Hlasowic, ku které náležely také rozsáhlé polnosti w stranu wýchodní odtud. Za posledního času krále Wáclawa IV náležela bohatému měšťanu Staroměstskému Janowi Otlingerowi jinak Paierlíkowi a po něm zeti jeho rytíři Janowi Hlasowi z Kamenice, kterému náležela blízká odtud wes Strašnice. Jan Hlas padl w řadách Pražanů, jak jinde wyprawowáno, r. 1424 w bitwě u Malešowa, a dědictwím jeho wládla nejprwé wdowa jeho Kateřina, potom pak rozdělili se o ni čtyři jeho synowé. Winnice dostala se dwěma z nich, Ješkowi a Wáclawowi, a od nich kaupil ji nejpodobněji roku 1458 Ambrož Tristram z Chřelowic, jinak Ambrož od ryté wěže, nazwaný tak dle domu na Starem městě, kaupeného rowněž od Ješka Hlasa. Ambrož prodal potom část winnice Prokopowi z domu Slancowa, měšťanu Nowoměstskému (1462), a jinau Anně wdowě Mateje Štrábocha i synu jejímu Jakubowi (1462), na smrtelné posteli pak odkázal plat na třech úročnicích té winnice ku kostelu farnímu sw. Hawla (1464). Prokop z domu Slancowa roku 1475 postaupil swé části zeti swému Janowi Šitkowi a dceři swé Martě s chmelnicí při ní a s lisem.

Winnice Hlasowa nebo aspoň role k ní náležející hraničila s winnicí řečenau *Jindřichowskau*, tu kdež jest nyní usedlost řečená Fesslowá, tato pak bezprostředně sausedila s dwěma jinými winnicemi Názowskau a Chmeléřowskau. *Názowská* ležela od Jindřichowské k straně sewerní, wztahujíc se až k nynější silnici, která wede podél Kanálky k hořejší straně hřbitowa Olšanského; *Chmeléřowská* na straně wýchodní. Winnice Jindřichowská nazýwała se tak dle Jindřicha syna Tomáškowa, sauseda Staroměstského, který ji byl držel do roku 1418; Chmeléřowská měla jméno od Jana chmeléře z Nowého města, který ji měl do roku 1416. Winnice Názowská náležela k dědictwí po Jindrichowi Názowi, otci powěstného doktora Jana Náza, a dostala se po jeho smrti roku 1408 za podíl wdowě jeho Alžbětě. Od ní kaupil ji roku 1414 měšťan Staroměstský

Jindřich z Falknowa, a přikaupil brzy potom také druhé dwě winnice řečené, Chmelérowskau roku 1416 a Jindřichowskau roku 1418. Od tohoto spojení říkalo se potom wšem třem winnice Názowská nebo *Názowka*. Syn a dédic Jindřichůw Hanušek Falknowský, držitel hamrů za Beraunem, odtud hamrníkem zwaný, roku 1434 postaupil wšech tří winnic sladowníku Staroměstskému Martinowi z Wlašimě we dluhu 60 kop grošů; ale jen jedna, Jindřichowská, zůstala Martinowi Wlašimskému do plného jmění, a jest od něho roku 1435 prodána Welíkowi Goliášowi tehdáž rychtáři Staroměstskému, od tohoto pak téhož roku dále Ondřejowi Maustitlowi, kterýž potom w držení jí zustal, pokud známo, až do roku 1470. Byla za něho rozdělena mezi úročníky na malé částky, po jednom, po dwau, na nejwýš po půl třetím korci. Druhé dwě winnice byly od Hanuška Falknowského bezpochyby brzy zase z dluhu wyplaceny; náležely po jeho smrti dédicům jeho, čtyřem synům a dwěma dcerám, z kterýchžto starší jménem Manda byla již za žiwota otcowa prowdána za Bartoše železníka. Manžel její byl poručníkem druhých détí, nemajících dotud práwních let. Tři ze synů Hanuškowých, Jindřich hutník, Jan a Wácslaw, prodali potom winnici Chmelérowskau Frankowi ostrožníku (1452), jehož potomci drželi ji do začátku 16. století; Názowská dostala se teprw něco později do jiných rukau. Při winnici Jindřichowské připomíná se pěšina nazwaná Šlaky, odkudž také dolejším částem jejím se říkalo *w Šlacích* neb nad Šlaky, tolik co nad roklemi, jinak také na Bábě (1497).

Wedlé winnice Názowské nacházela se na straně wýchodní winnice kostela *sw. Jindřicha* na Nowém městě Pražském, kterau byl ku kostelu tomuto darowal Dětřich wrátný krále Wácslawa IV roku 1411. Připomíná se již roku 1435 co pustá, a obrácena byla potom w pole. Wedlé ní dále na wýchod byla wětší winnice, která se roku 1447 nazýwá winnicí někdy *Swojšowau*, aniž udati dowedeme, který Swojše se tím mínil. Prawí se o ní tehdáž, že již od 28 let, ano dle jiného zápisu w knihách winničných (1448) až od 40 let byla pustá, tak že nepřinášela žádného užitku. Držitel její tehdejší Mikuláš Tri-

stramůw ze Chrustenic wysadil ji pod plat, wšak s oswobozením od úroku na dwanáct prwních let; nicméně již po desíti létech (1458) a také pozdějí nazýwá se polem, tak že winnicí býti přestala. Dle udání, že ležela mezi tehdejšími cestami do Strašnic a do Malešic, dá se sauditi, že to byla usedlost, která se nyní nazýwá Stromky. Po smrti Mikuláše Tristramowa spadla bezpochyby co odúmrť na krále; neb aspoň roku 1458 odwáděl se z ní plat do komory králowské. Pozdějí nacházíme w držení jí neb aspoň některé části měšťana Pražského Martina Tměje (1474—1482).

Pod winnicemi těmito táhla se na swahu odtud k malému potoku, který teče od Strašnic k Wršowicům, řada wětších a menších winnic, z nichž nejblíže Wršowic uwodí se winnice *Nickowská*, nazwaná tak dle Tomáše Nicka, který ji držel od roku 1404 neb ještě dříwe až do roku 1437. Od něho ji kaupil Petr Sata saused Staroměstský, a rozšířil ji přikaupením některých menších kausku w sausedstwí. Po něm ji drželi dwa synowé jeho Daniel a Mataus rozdělenau na wice úročníku (1464—1468). S ní sausedila, ležíc w prawo od cesty z Wršowic ke Strašnicum, winnice někdy *Šrámowská*, jinak *Sulkowská*, která roku 1448 saudem perkmistrowým, neznámo na jakém základě, přisauzena bywši Janowi Hedwikowi, náležela mu ještě roku 1463, potom pak nejspíš jeho sirotkům. Jedna z dalších w té řadě náležela do roku 1442 někdejšímu wojenskému heitmanu Pražskému Sigmundowi z Kotenčic a manželce jeho Mandě kramářce. Poslední w témž pořadí byla dlauhý čas Jíry Neslaného z Wršowic. Wztahowala se až k winnici Swojsowě wýše zmíněné, jsauc od ní jak se zdá oddělena jen cestau od Prahy do Strašnic.

Strašnice, wes někdy Jindřichowa Názowa (1387), náležela, jak wýše zmíněno, pozdějí Janowi Hlasowi z Kamenice, a připadla po něm jeho synům, posledně toliko nejmladšímu z nich Wáclawowi. Roku 1437 Jindrich, Waněk a Wáclaw bratří odprodali od zboží Strašnického tri dwory sedlske, jichž polnosti se dotýkaly winnice Jindřichowské, Mikulášowi Stuksowi ze Strašnic. Roku wšak 1450 Wáclaw Hlasowic prodal zboží

Strašnické celé, twrz, dwůr poplužní s poplužími, s poli, lukami, wrbinami, winnicemi, rybníky a sady za 550 kop Janowi z Chrastu. Později se jmenuje slowutný Jan z Buštěwsi, též Štuksau zwaný, seděním na Strašnicích (1480), po jehož smrti roku 1501 Strašnice nejspíš spadly na komoru králowskau, potom pak snad kaupí dostaly se obci Nowého města Pražského.[92]) Twrz Strašnická nazýwá se roku 1516 pustau. Tehdáž střílel do ní puškář Nowoměstský z welkého děla na zkaušku, podobně jak se toho času na druhé straně Wltawy wystřelowalo do zřícenin Děwína.[93])

Oblíbenau půdau winničnau w nejbližším okolí Prahy byla krajina od zdi Nowého města mezi branami Koňskau a Horskau w stranu wýchodní do wýše postupující až na blízko Olšan. Zde šla předně řada winnic w lewo od cesty k sw. Prokopu, jak se tehdáž říkalo, to jest od nynější hlawní silnice z Koňské brány se směrem k wýchodu wedaucí. Tři prwní z nich od města za sebau ležící zaujímaly asi prostranstwí až k nynější Pštrosce; z nichž nejprwnější nazýwala se winnicí *Razowskau* dle Ondřeje Raza, měšťana Staroměstského, který byl majitelem jejím, pokud nejdříwe známo, roku 1431. On roku 1446 odprodal 9 korců s chmelnicí přitom Matějowi od košíků; wětší část wšak dědila po něm wdowa jeho Anna. Druhá winnice, menší, jen o osmi korcích, při níž se připomíná též malá chmelnice a jakás okrauhlá wěž, náležela od roku 1431 Křížowi platnéři ze Starého města, od něhož ji kaupil roku 1449 Walentin Kába saukenník na Poříčí pro syna swého Jana; od tohoto potom roku 1468 Blažej pasíř. Třetí náležela rowněž již roku 1431 Ondřejowi od čerweného jelena, zeti Matěje Smolaře. Od něho kaupil jí jen část we wýměře 15 korců powěstný Sigmund Sláma (1437) s domem

[92]) W knize winniční (fol. H 7) nachází se list krále Wladislawa, kterým roku 1501 dáwá winnici naň spadlau úmrtím „Jana Strašnického z Buštěwsi“ Jeronymowi ze Skuhrowa, místokomorníku králowstwí českého, a dále zápis na tauž winnici „Jana Štuksy Strašnického“, kterým ji od Jeronyma ze Skuhrowa kupuje pan Bohuslaw Chotek z Wojnína.

[93]) Staré letop. české 399.

a sadem i haltérem, který se w ní nacházel. Později náležela řezníkowi Mikulášowi Šerlinkowi (1449—1453) a synům jeho třem (1459), z nichž dwa roku 1466 prodali swé podíly třetímu, jménem Mataušowi, za 100 kop grošů. Od tohoto kaupil ji roku 1470, krom malé částky, kterau Šerlink potom ještě držel až do roku 1490, saused jakýs Nowoměstský jménem Jakub, a od něho již roku 1471 Martin Tměj za 150 kop. Při ní byla wěž welká okrauhlá čerwenými taškami krytá, která se někdy nazýwá také twrzí. Wyhořela wšak kdysi mezi léty 1474 a 1482, a nazýwá se spálenau ještě roku 1505. Wedlé ní winnice rowněž welká w místech nynější Pštrosky náležela někdy měšťanu německému Jindřichowi Maierowi, jemuž nejspíš po útěku jeho wedlé jiných z Prahy byla zabawena od obce, a kaupil ji roku 1424 Matěj Žatecký od hřebenu; po něm pak držela ji dlauhá léta wdowa jeho Kristina (1437 až 1471). Odtud nazýwala se i w potomních časích *Hřebenkau*.

S winnicí tauto hraničila dále na straně wýchodní *Andělka*, winnice weliká, ze dwau někdejších winnic složená, která se nyní nazýwá Kanalkau. Bylať to winnice někdy Andělowa z Florencie apotekářowa, po němž náležela synowi jeho Ludwíkowi apotekáři. Také tato byla zabawena od obce, ale dostala se později spolu s jiným jměním zase synům Ludwíkowým čili Loysowým, Jankowi a Andělowi, kteří ji mezi sebau rozčili zase na dwě části. Po smrti Janka Loysowa držela jeho část wdowa jeho Dorota s druhým manželem swým Bořiwojem z Lochowic a po ní dcera Kateřina, manželka pana Čeňka z Klinšteina (ještě roku 1482). Druhau část po Andělowi měla wdowa jeho Anna se synem Prokopem z Dubečka, později Prokop sám ještě roku 1489. Kdysi po roce 1454 byla část winnice této, osm korců, w poloze hořejší, bliž nynější Swihowky a Wozowé, odprodána Fridrichowi od jednorožce, který ji dříwe již držel pod plat. Po jeho smrti kaupil ji Lukeš od čerweného jelena.

Ještě dále na wýchod za winnicí Andělowau, w rohu mezi cestau k sw. Prokopu a cestau k Olšanům, to jest jak rozumíme cestau, která se za nynější zahradau Kanalskau uchy-

luje od silnice hlawní w lewo, připomíná se jiná welká winnice w místech nyní tak zwané Cikánky,[94]) která již r. 1408 náležela Bernardowi Chotkowi jinak Bernáškowi z Olšan a po něm dceři jeho panně Regině (1444), která se nazýwá druhdy také bekyní (1463). Po její smrti spadla na krále, a udělena Wáclawowi od prstena a jinému sausedu Staroměstskému Matějowi Hladičowi. Připomíná se při ní sádek se stromy merunkowými (1465).

S jiné strany winnice Andělowa hraničila s winnicí Adama z Koňského trhu asi w místech nynější Kuchynky. Od jeho wdowy Kateřiny kaupil ji roku 1452 bratr její Karel Soběslawský, a prodal jí část roku 1465 Jírowi šewci ze Stříbra; část zastawil později Frankowi ostrožníkowi, jemuž se potom dostala w tom dluhu. Wedlé ní připomíná se winnice wdowy Šrolowy (1452), totiž powěstného Jeronyma Šrola, kterauž rozumí se nejpodobněji nynější Świhowka. Kdež se odtud krajina počíná schylowati dolu k městu, nacházela se w místech nyní tak zwané Wozowé winnice Wacka Křížowic, syna někdy Kříže kramáře zakladatele kaple Betlemské, a od ní w lewo od cesty jdaucí dolů malá winnice o sedmi korcích w hořejších částech nynější Pštrosky pod winnicí Fridricha od jednorožce. Roku 1456 kaupil ji Jan Mřeněk od poručníků někdy Mikuláše kotláře, a postaupil jí potom roku 1462 zeti swému Kilianowi. Od Kiliana kaupil ji roku 1468 Martin krejčí od páwů. Winnice Křížowa dostala se dědictwím po Wackowi a synu jeho Waňkowi wnučce Křížowě Anně čili Aničce a s ní druhému manželu jejímu panu Oldřichowi Medkowi z Waldeka, kterýž byl w držení jí, pokud známo, ještě roku 1470.

Níže odtud, pod winnicí Křížowau a Kilianowau, zaujímaly skoro celé prostranstwí od brány Koňské až k Horské hned téměř za příkopy Nowého města dwě winnice nestejné weli-

[94]) Poloha tato wychází na jewo ze zmínek několika w knihách winničných, kdež klade se winnice tato jednau do sausedstwa winnice Nazowské (prope vineam relictae Nazonis — 1408 — in acie penes stratam sicut itur in Olssan) a jinde zase wedlé winnice Andělowy (supra vineam Angeli).

kosti, jedna blíž brány Koňské řečená *Šrámowská* druhá wětší blíž brány Horské nazwaná horau *Lichuckau*. Prwé řečená nazýwala se dle Matěje Šráma od bílého jelena na Starém městě, který ji byl kaupil roku 1428. Po něm ji měla wdowa jeho Dorota, pokud známo, od roku 1454 do roku 1471. Druhá s domem, který se při ní nacházel, náležela za posledních let krále Wácslawa Janowi Celnému, onoho času hofrychtéři měst králowských. Později, neznamo od kterého času, měl ji měštan Pražský Martin z Lichucewsi, jinak Lichucký, od něhož wzala jméno (1443—1465). Winnice Lichucká hraničila na hořejší straně s winnicí Kilianowau. Meze čili břeh byl posázen wiššněmi, kterých užíwání w rozepři wzniklé mezi Kilianem a uročníky Lichuckého roku 1463 saudem perkmistrowým přiřčeno těmto úročníkům.

Proti winnici Martina Lichuckého byla w prawo od cesty z brány Horské k Olšanům winnice *Swatomikulášská*, která totiž od dáwna náležela k faře sw. Mikuláše na Starém městě, tu kdež se nyní říká Rajská zahrada. Měla u wýměře 16 korcu a býwala pronajímána brzy celkem, brzy po kausciích wždy na jistý počet let, tak na příklad roku 1453 Mataušowi střelci od Horské brány za čtyry kopy grošu a saudek wína ročně. Konečně wšak roku 1467 byla wysazena w několika dílcích práwem zákupním. Odtud se táhlo wše w prawo od cesty k Olšanům jedenáct jiných winnic, dílem wšak také polí k nim náležejících, kterých polohu zcela určitě wyznačiti nám nelze. Hned prwní wedlé winnice Swatomikulašské, w místech nynější plynárny městské, náležela témuž Mataušowi střelci, o kterém jsme se práwě zmínili, který roku 1429 kaupil jednu polowici jí a roku 1436 druhau od dědicu německého někdejšího měšťana Mikuláše Rolla zlatníka. Něco dále byla winnice šestnácti korcu we wýměře a při ní dům, štěpnice, chmelnice i něco polí, kteraúž sobě po rozličných držitelích jiných roku 1463 kaupil slowutný králowský podkomoří Waněk z Walečowa, i obdržel n ni majestát od krále Jiřího, kterým oswobozen jest z ní ode wšech poplatku; totiž zejména od jedné kopy perkrechtu králowského ročně. Již po čtyrech létech

prodal ji slowutnému panoši Chwalowi z Kolína písaří kancelaře králowské a Jakubowi z Kadaně od duhy w Starém městě Prazském za 130 kop grošu (1467); od těchto pak kaupil ji, po owici Chwalowu r. 1474 a druhau Jakubowu r. 1475, Jan střelec syn Mataušе wýše zmíněného, který měl také winnici a pole dále na wýchod s ní hraničící. Jedna z winnic ještě dále po prawé ruce od cesty k Olšanům náležela témuž Matějowi Šrámowi, který měl winnici Šrámowskau za Koňskau branau, a po něm rowněž wdowě jeho Dorotě (1454—1464). S tau pak hraničila winnice *Syraňowská* jinak *we Skytinách* wedle též cesty již před samými Olšany nedaleko nynějšího hřbitowa židowského w těch stranách. Syraňowskau se nazýwala dle sauseda Nowoměstského Jana Syraně, kterýž byl majetníkem jejím od roku 1410 neb ještě dříwe, až ji roku 1433 prodal Petrowi Sopauškowi od zlaté točenice na Starém městě. Později přecházela častěji z jedněch rukau do druhých. Nějaký čas měl ji Jiří Poděbradský za času, když wládl Prahau po roce 1448. Od něho kaupil ji roku 1452 Přech z Budkowic, kterýž ji zase prodal roku 1459. Také wšak nazýwala se winnicí Syraňowskau neb we Skytinách winnice druhá s tauto sausedící, nepochybně již za staršího času od ní oddělená, která roku 1433 náležela Markétě wdowě Wácslawa Štrábocha a zachowala se při jejím přátelstwu až do konce 15. století.

Wesnice *Olšany* byla od dáwna rozdělena na několik swobodných dworů a jich příslušenstwí s některými podsedky. Jeden z nich náležel za času císaře Karla, jak jinde powěděno, ku klášteru sw. Ambrože tehdáž založenému. Ten zároweň s jinými mnohými statky duchowenstwa zabawila obec Pražská w baurích po smrti krále Wácslawa, a dostal se od ní r. 1421 nejprwé měšťanu Staroměstskému Janowi z Žatce, nejspíš témuž, kterého odjinud známe pod jménem Kantor. Během potomních let dostal se obci zpět, a byl při rozdělení statku mezi obcemi Starého a Nowého města roku 1429 přiřčen Nowoměstským, od nich pak nejspíš brzy potom prodán Františkowi Šilinkowi měšťanu Nowoměstskému. Roku wšak 1437 císař Sigmund po swém přijetí na králowstwí udělil ho w odměnu

za služby Pawlowi Dětřichowic, potomnímu mocnému purkmistru Nowoměstskému, kterémužto František Šilink musil ustaupiti.

S dworem tímto Pawla Dětřichowic sausedil na západní straně tudíž w Olšanech dwur jiný poplužní s trojím poplužím, s twrzí a jiným příslušenstwím, k němuž jmenowitě i winnice Syraňowská wýše zmíněná byla powinna odwáděním poplatku. W pozdějších časích císaře Karla IV dwůr tento náležel měšťanu Pražskému Štěpánowi Pušowi a wdowě jeho Dorotě, jejímiž pozdějšími dědici byli wnaučata její Elška a Mikuláš na polowici. Od Elšky stal se spolumajetníkem podílu jejího roku 1451 manžel její Kříž z Malešic, kterýž se odtud nazýwal také Křížem z Olšan. Později Elška a bratr její tetěný Matěj Fikera prodali dwůr s příslušenstwím se wším, „s trojím popližím a s podsedky s platem, s dědinami, lukami, winnicemi, rybníky, wrbinami a topoly“ Janowi z Plané místopísaři desk zemských (1457).[95]) Od něho kaupil zboží to'o roku 1460 Martin z Tachowa, a od tohoto již po roce (1461) pan Zdeněk Kostka z Postupic a na Litomyšli. Syn jeho téhož jména prodal je potom roku 1495 měšťanu Starého města Pražského Jakubowi kolářowi.[96])

Jinau usedlost w Olšanech měl swého času Bernard Chotek, řečený jinak z Olšan, ku které náležela netoliko winnice jeho wýše zmíněná wedlé winnice Andělowy, nýbrž nejspíš také pole w jejím sausedství nejblíž nynější zahrady Kanalské a desátek z některých winnic, zejména také z winnice Syraňowské, ale tato platem zákupným čili úrokem slušela k dworu Pušowskému.[97]) Wedlé hospodářstwí Bernáškowa táhly se pol-

[95]) Emlerowy Reliquiae tabul. terrae Tom II 288.
[96]) Tamže 470.
[97]) Roku 1433 klade se winnice Syraňowa w knize Staroměstské f. 368: „in bonis olim Bernasskonis de Olssan“; powinnost pak odwáděni úroku ke dworu někdy Pušowskému w Olšanech doswědčuje se Křížowi manželu Elščinu z Olšan roku 1457 w knize winniční od roku 1456 po nějaké rozepři o to. O desátku z jiné winnice u Olšan, ku kterému se táhl Bernášek roku 1418, jest zmínka w knize Staroměstské od roku 1417 fol. 26.

nosti druhých dworu Olšanských nepochybně we směru k jihu wzhůru až k winnici Názowské a Swojšowské, zaujímajíce jmenowitě také prostranstwí nynějšího welkého hřbitowa Olšanského.[98])

Nad dworem Pawla Dětřichowic byla winnice, kterau dílem sám držel, dílem byla dána pod úrok; a odtud dále na stráni, která se táhne daleko za Olšany, obrácené k straně polední, bylo wíce winnic swobodných, wětších i menších, o kterých wšak po delší čas jsau zmínky, že byly částečně spustlé a jmenowitě wodau wymleté. Zdá se, že prudké deště býwaly příčinau škod na nich.[99]) Jedna z nich w létech 1448 až 1469 náležela panu Hynkowi Krušinowi seděním na Kumburce, a naznačuje se poloha její zmínkau, že wedlé ní byla cesta, po které se běhalo o záwod.[100]) Nejpodobněji byla to usedlost nynější Direktorka: náležely k ní také polnosti.[1]) Nedaleko odtud wedlé pěšiny, po které se chodilo do Českého Brodu přes Malešice, říkalo se pěti winnicím wedlé sebe *na Židowě peci* (in clibano Judaei)

[98]) Zmínky o jiných majetnících w Olšanech, porůznu se wyskytující, jakož o slowutném Prokopowi z Olšan manželu Aničky wdowy po Wackowi Křižowic (1428—1431), slowutného panoše Štěpána z Olšan 1455) a jiných jsau příliš nejasné, tak že nelze o nich nic určitého powěděti. Z roku 1422 nachází se w knize Staroměstské od roku 1417 (f. 46) zápis o rozdělení dědictwí po Jindřichowi kramáři mezi wdowau jeho Kunkau a sirotky, kterým se sirotkům přiřiká mezi jiným w „Olšanech dwór spálený a dědiny se tři pluhy pusté a welikými úroky obtížené“. Možná, že se tu míní dwůr někdy Pušowský, ježto k němu rowněž náleželo „troji popluží“. Ale těžko jest si to wyložiti, ježto newíme, jaké snad bylo příbuzenstwí Kunky wdowy Jindřicha kramáře s potomky Doroty Pušowé.

[99]) Prawí se o jedné z nich w knize Winohradské roku 1446: Vinea ista per aquam et diluvium magnum destructa est et annichilata. Lib. vin F 20.

[100]) Contra Olssan et penes viam, qua currunt in stadia, vulgariter na zawod. Lib. vin. J 29, roku 1449.

[1]) Saudíme tak z toho, že nejbližší winnice wedlé ní naznačuje se co ležící w rozcestí mezi cestami neboli pěšinami k Českému Brodu a k sw. Prokopu (in bivio inter vias, qua transeunt in Brodam Boemicalem et ad S. Procopium hincinde); takowéto rozcestí nachází se doposud práwě hned za Direktorkau.

neb také na Židowě hoře, kterýžto název Židowa pec zachowal se tam podnes.

Na cestě odtud k Malešicům ležela wesnice nyní zašlá *Šešowice* a při ní dwůr poplužní s twrzí, krčmau a jiným příslušenstwím, někdy kapituly Wyšehradské. Nyní se w držení dworu toho stále střídali rozliční sausedé Pražští. Roku 1434 prodal jej Linhart syn Janůw Miglicerůw se wším krom krčmy Jankowi Rakownickému, a tento již roku 1435 Sigmundowi synu Jana Bradatého, proslulého konšela Staroměstského, jenž byl padl w bitwě u Austí (1426). Od Sigmunda Bradatého kaupil jej již roku 1437 Wawřinec Honěk, a od tohoto Mikuláš mlynář ze mlýnu Záhlawských r. 1444. Později držel jej Jiří krčmář Šešowický do roku 1463. Od něho jej kaupil saused Staroměstský Mikuláš Wěchtík, a od tohoto již po dwau létech (1465) jiný Mikuláš saused Nowoměstský. Posledně dle zápisu w knize Staroměstské roku 1524 Brikcí Řehák z Kwětnice, znamenitý měšťan Pražský, prodal dwůr Šešowický purkmistru, radde a obci Pražské k záduší špitálu sw. Pawla před branau Poříčskau. Také u Šešowic připomíná se winnice w létech 1481 a 1482, mající 10½ korce wýměry.

Mezi náwrším na pulnoční straně od Olšan a wyšší horau Wítkowau čili Žižkowau wedla jako nyní hlawní cesta z Prahy k Českému Brodu a Kutnéhoře, na kterau se přicházelo branau Horskau. W rozcestí mezi tauto cestau a cestau k Olšanům nazýwal se počátek onoho náwrší *horau Šibeničnau*. Zde stála šibenice Pražská, u které se konaly poprawy rozličného spůsobu. I w nejbližším sausedstwí jejím nacházely se na wrchu tom winnice, obrácené dílem na jih, dílem na pulnoc nebo i na obě strany na někdejším zboží kláštera sw. Ambrože, z něhož nyní úročníci odwáděli plat wětším dílem k obci úředníkům nad ungeltem w Týně. Jedna z winnic těchto, jak se zdá nejblíž šibenice, na stráni obrácené k jihu, kdež se říkalo také na klínku nebo w cípě, nazýwala se *Holíkowskau* dle Martina Holíka, který ji držel do roku 1458. Jiná dále za šibenicí slaula *Nebozízek* (1439). Nejzáz pod swahem tohoto wrchu na straně jižní wedlé polí Olšanských a w blízkém sausedstwí s win-

nicí Swraňowskau byla welká winnice *Koldicowská*, nazwaná tak dle měštana Staroměstského Koldice, po němž ji držela dcera jeho Regina s manželem swým Matějem měšečníkem (1434). Od nich byla část odprodána, tak že potom winnice zustala rozdělena na dwě. S ní sausedila winnice jiná, též wedlé rolí Olšanských, kterau roku 1438 kaupil Matěj od černé zahrádky (za sw. Hawlem) od Petra pekaře. Poněwadž prý byla příliš spustlá a bahnitá, obdržel nowý majetník powolení od perkmistra a konšelů jeho, aby ji směl zorati a zasíti neb jakkoli jinak jí užíwati.[2]) Nicméně později předce aspoň některá část jí byla zase réwím posázena.

W lewo od cesty k Brodu strměla nad uzkým audolím *hora Wítkowa*, oslawená wítězstwím Žižkowým nad wojskem krále Sigmunda roku 1420, od něhož nazýwána jest od té chwíle horau Žižkowau čili *Žižkowem*. Na kraji jejím obráceném k městu spatřowaly se dlauho potom hradby a příkopy od Žižky tehdáž udělané k obraně.[3]) nazýwány jsauce twrzí (fortalitium, propugnaculum) neb i „nowým hradem na hoře Wítkowě". Jižní stráň hory práwě pod někdejším ležením Žižkowým zaujímala welká winnice, která za pozdějších let krále Wácslawa náležela německému měšťanu Pražskému Fridrichowi Kussenpfennigowi, po něm pak (1417) Michalowi řečenému Zweijar. Měla rozměru 35 korců, ne-li wíce. Wěžka w ní kdesi na wrchu byla bezpochyby ona, které Žižka užil k částečnému sesílení krajních hradeb swých na straně wýchodní.[4]) Následkem útěku měšťanů německých z Prahy byla winnice tato zabawena od obce a rozprodána, pokud známo, na čtyry kusy. Nejwětší část později držel Jan Pálůw měšťan Nowoměstský, dle něhož nazýwána potom dlauho *horau Pálowau*. Část tato

[2]) Gregorius magister montium cum suis consulibus juratis, considerans, vineam Mathiae a nigro ortulo nimis desolatam et paludinosam, non valentem ferre vinum propter nimiam aquositatem ɔc. Lib. vin. B. 9.

[3]) Ut res visu cernitur, píše o nich Wawřinec z Březowé we swém letopise asi roku 1436 neb něco později.

[4]) Srownej Jan Žižka (sepsání mého) 53.

měla wýměry 18 korcu, a jest od něho roku 1469 wysazena pod plat w sedmi dílcích.

W některém wzdálí odtud ležela na stráni w prodlaužení hory Žižkowy w lewo od silnice Brodské jiná winnice welká řečená *w Ohradě*, jakž se místo to posud jmenuje.[5] Měla 36 korcu wýměry. Roku 1426 kaupil ji Sigmund kramář z Mosta jinak od Jednorožce od Pawlíka Swachowa z Aujezdce za 70 kop, a drželi ji po něm dwa synowé jeho Fridrich a Řehoř; od Řehoře pak byla r. 1458 prodána Janowi Wolfowi kramáři za 136 kop, tedy w ceně skoro dwakrát tak wysoké; syn pak Wolfuw Erazim, který ji po otci zdědil, prodal ji roku 1491 za 143 kop Jeronymowi postřihači. Dle pozdějších těchto držitelu byla také nazýwána winnicí *Jednorožcowau* neb *Wolfowau*, i když se dostala do jiných rukau. Jiné tři winnice ležely odtud ještě dále na wýchod, z nichž nejwětší byla druhá pod kamenným lomem, který se tu připomíná již roku 1438. Roku 1486 kaupil ji znamenitý měšťan Pražský Bohuslaw Legat za 250 kop grošů.

Na púlnoční straně od hory Žižkowy rozkládala se až k řece Wltawě rowina nazwaná *pole Špitálské*, že náležela od starodáwna k welkému špitálu křížowníku s čerwenau hwězdau wedlé mostu Pražského. Již tehdáž nacházely se tu w místech nynějšího Karlína blíž města některé domky neb chalupy se zahradami, kterým se říkalo *předměstí před branau Poříčskau* a wšak také jiným, dáwno zapomenutým jménem *Těšňow*. Nelze říci, jak welká byla tato osada w 15. století; může býti že se teprw během 16. století wíce rozšířila, až pak we pohromách třicetileté wálky zase zmizela celkem. Ale nemohla býti již w době, o které jednáme, zcela nepatrná; neboť již tehdáž měla swého zwláštního rychtáře dle spúsobu jiných wesnic.[6]

[5]) W Ohradě za Žižkowú horú wedlé silnice Brodské na lewé straně. Tak polohu její naznačuje zápis w knize Winohradské roku 1455. Fol. B 5.

[6]) Wiz o pozdější rozsáhlosti této osady u Beckowského k roku 1648 we wydání Rezkowě III 385. — Swědectwí o předměstí tomto uwedli jsme z roku 1436 w II díle těchto dějin na str. 279. Starší jest jiné

W prwních létech 16. století byl při osadě této z příčiny wzniku tak zwané nemoci francouzské dotud neznámé učiněn začátek k založení zwláštního *špitálu* s kostelem *sw. Pawla*, kterýž roku 1504 wyswěcen jest biskupem Filippem Sidonským. Stál při břehu řeky Wltawy w prawo od nynějšího cestowodu státní železnice.

Blíž odtud ke zdem Nowého města stály na Wltawě mlýny řečené *na Kameni* (in Lapide). Byly beze wší pochybnosti starodáwné, ale nejpíš welkau powodní roku 1432 na delší čas zkaženy zároweň s jinými mlýny Pražskými téměř wšemi; pročež roku 1435 nazýwají se pauhým městištěm mlynným. Nedáwným tehdáž majitelem jich byl Jan Brzewský z rodiny Rokycanských, manžel Anny wnuky Kříže kramáře, od něhož je kaupila obec Staroméstská, newíme zdali před onau powodní čili teprw po ní, řečeného pak roku 1435 purkmistr a konšelé

z roku 1422 w knize Staroměstské fol. 1110 oc., kdež se prawí: Ortus, qui fuit Benessii presbyteri, qui jacet ante civitatem juxta campum hospitalensem, de pleno consilio datus et assignatus est Katherinae viduae et successoribus suis loco orti et casae ipsius hereditariorum, quae infra effossionem fossati magni sunt sibi destructa et annichilata. — Jméno Těšňow čte se bezpočtukrát w knihách Winohradských; totiž welmi zhusta jmenují se lidé „z Těšňowa" (de Tessnow) mezi úročníky neb držiteli winnic w okolí Pražském, nejwíce wšak w nejbližším sausedstwí nynějšího Karlina. Mohli bychom jich jen powrchně počítajíc uwésti aspoň 40 z let 1437 až 1496, tak že mysliti nelze, že by to byli lidé z nějakého wzdáleného Těšňowa (jest w Čechách jen jeden w kraji Boleslawském). Ti sami nazýwají se často pauze jen „ze zahrad" nebo i ze zahrad Těšňowských (de ortis Tessnow, de ortis in Tessnow, de ortis Tessnow dictis, také na příklad r. 1467 Jacobus de Tessnow a týž r. 1468 Jacobus de suburbio), a mezi nimi uwodí se také dwa rychtáři Těšňowští (judex de Tessnow, judex de ortis post valvam Porzieczská) Michal roku 1452 a Jiří w létech 1459 až 1469. Ponejprw nachází se toto jméno Těšňow roku 1437, kdež jmenuje se Martin Ježek z Těšňowa, kaupiw 1½ korce winnice wedlé winnice Michala z Těšňowa (w knize Winohradské fol. B 1) proti hoře Wítkowě na zboží sw. Ambrože. Od sklonku 15. století jméno Těšňow úplně zaniklo. W knize Winohradské, která se počíná rokem 1496 a sahá do 16 století nenaskytuje se ani jednau, ač se lidé z předměstí za Poříčskau branau čili ze zahrad za Poříčskau branau připomínají w ní často.

we jménu obce prodali městiště jich se wším příslušenstwím znamenitému w dejinách toho času měšťanu Janowi Welwarowi. Ku příslušenstwí tomu náležel ostrow nyní Štwanice zwaný s přívozem tamějším proti Bubnům i s rybářstwím w řece, kteréž sice obyčejně prowozowali rybáři Bubenští, ale byli pe-winni z toho platem, začež také prautí k wršim na nákli sobě sekali. Od Jana Welwara kaupil toto wše po některém čase Jan ze Sautic a od toho Wáclaw Cwok saused Nowoměstský, tehdejší majitel Holišowic a Libně. Od něho byl mlýn na Kameni nowě postawen po některé rozepři s držiteli mlýnu Helmowých a jiných na dolejším konci Nowého mesta, kteří si pokládali škodu od něho (1449). Wáclaw Cwok prodal jej potom Waňkowi z Walečowa podkomořímu, z jehož dědiců držel jej Jiřík z Hrádku a z Walečowa, pokud známo ještě roku 1495.[7]) Mezi mlyny na Kameni a mlýny Helmowými nanesly se w létech oněch po welké powodni roku 1432 menší ostrowy, které tu nyní spatřujeme. Poněwadž byly mlýnům Helmowým na škodu, w rozepři wýše zmíněné s Wáclawem Cwokem roku 1449 bylo držitelum mlýnů těch dáno na wůli kaziti je trháním, kopáním, rozmetáním, neb jak by se jim zdálo býti nejsnáze.

Špitálské pole wztahowalo se na wýchod ode zdí Nowého města Pražského až k Libni a k náwrší, které se od této wsi táhne we směru na jih až k Žižkowu, takořka co odnož této hory wyšší. Náwrší toto se nazýwalo *Mezihoří* (promontorium). Z brány Poříčské wedla Těsňowem a přes Špitálsko cesta, která se jak doposud na samém aupatí tohoto Mezihoří rozcházela na dwě strany. W prawo totiž wedla cesta k Nimburku přes Hlaupětín, w lewo cesta k Brandýsu přes Wysočany. Wětší část rowiny této byla nejspíš i w této době jako za staršího času zdělána w pole příslušné ku popluží křižowníků s čerwenau hwězdau; ale některé částky, zwláště pod samým Žižkowem jakož i stráň hory této obrácená na pulnoc

7) Nejdůležitější paměti o mlýnech na Kameni nacházeji se w knize Staroměstské od roku 1417 f. 224 a w tak zwaném Chaos Rerum memorabilium w Pražském archivu městském II 1. f. 810

byly obraceny w zahrady, winnice a chmelnice, z kterých wycházel úrok ke špitálu. Byli to namnoze práwě lidé z Těšnowa, kterým se dostáwaly k užíwání. Rowněž bylo i Mezihoří posazeno réwím. Na něm se nacházela jmenowitě hned na prawé straně od cesty ke Hlaupětínu welká winnice měšťana Pražského Ondřeje Raza, která někdy náležela ke špitálu křižownickému. Byla snad odcizena rowněž jako mnohé jiné záduší w bauřích za prwního času po smrti krále Wácslawa. Za nowého majitele byla dle tehdejšího obyčeje rozdělena úročníkům na menší části po třech nebo i po půl druhém korci. Po smrti Ondřeje Raza (asi r. 1449) držela ji wdowa jeho Anna a syn Bohuslaw, od nichž r. 1455 část u wýměře $4\frac{1}{2}$ korce a později ještě r. 1465 dwě jiné částky po třech korcích postaupeny jsau tehdejším úročníkům wýkupem z platu. Wedlé winnice *Razowy* táhla se wětší winnice odtud až na wrch Žižkowa, která jindy náležela bezpostředně ke špitálu a nazýwána byla proto wlastně *winnicí Špitálskau*, později wšak byla rowněž po částkách wysazena pod plat, o čemž zmínky jsau aspoň již od roku 1443. Část nejbližší wedlé winnice Razowy byla kdysi mezi léty 1453 a 1465 přiwtělena k záduší farního kostela sw. Jindřicha w Nowém městě Pražském. Na druhé straně od winnice Razowské bylo několik jiných winnic dílem poplatných ke špitálu w lewo od silnice ke Hlaupětínu jakož i mezi cestami k Libni a k Wysočanům.

Wesnice *Libeň*, jak wýše zmíněno, náležela měšťanu Nowoměstskému Wácslawowi Cwokowi, pekaři na Poříčí, na základě kaupě a narownání s Alšem z Koloděj, dědicem Johánka Rotlewa, o kterých jest jinde šíř powěděno, které se totiž wztahowaly zárowen také na Holíšowice.[8]) Mocí řečeného narownání dostal se w držení twrze, dworu poplužního a wsi nepochybně roku 1437. Od něho byla potom wesnice tato r. 1452 wysazena práwem zákupním. Čítalo se dědin kmecích k ní náležejících 60 lánů, krom dwau lánu swobodných, které se dostaly k dědičné rychtě, a jiných dwau lánu k obci co past-

[8]) Wiz na str. 203.

wiště.[9]) Poslední wůlí swau Wáclaw Cwok odkázal Libeň synům swým Janowi, Wáclawowi a Jindřichowi i dceři swé Mandě. Neznámým spůsobem dostala se později zemanu Janowi (?) Běškowcowi a prodejem od něho asi r. 1475 rytíři Wáclawowi Wlčkowi z Čeňowa, polnímu heitmanu proslulému, proti kterému wšak wysaudil ji roku 1485 Jan Wlašimský z Cimberka mocí kaupě od Jana nejstaršího syna Cwokowa.[10]) Od něho snad nedlauho potom kaupil ji pan Jan z Raupowa, tehdáž nejwyšší písař a hofmistr dworu králowa, po němž měl ji roku 1499 Wáclaw z Raupowa, nepochybně syn jeho.[11])

Ke dworu Libenskému náležela winnice nad poli k němu příslušnými wedlé cesty od Libně k Wysočanům, kterau we stawu spustlém roku 1456 wdowa Cwokowa Anna wysadila pod plat s oswobozením na deset let. Okolo ní přicházelo se z Libně ke dworu Podwinskému, jehož jméno má doposud mlýn řečený *Podwinský* na potoce Rokytnici, který u Libně wpadá do Wltawy. Býwala i twrz při něm. Roku 1421 dostal se od obce Pražské často zmíněnému znamenitému měštanu Janowi Bradatemu, po něm pak synům jeho Waňkowi a Sigmundowi. Proti nim se hlásila k němu za panowání císaře Sigmunda Eufemie wdowa Adamowa z Podwiní a na Popowicích, někdejšího držitele, kterému nejspíš od Pražanů byl zabawen, a dostala před saudem zemským za práwo (1437);[12]) ale není jisto, wešel-li nález ten we skutek. Nad Podwiním připomíná se něco lesa neboli porostlina, také hájem Podwinským zwaná, ješte w létech 1473 až 1503.[13])

[9]) Smlauwa zákupní zachowána jest w rukopise knihowny kapituly Pražské XXXIV w tak zwané Praxis et cursus cancellariae civilis. Poloha dwau lánů pastwiště naznačuje se slowy skrácenými: „adjacentes villae praedictae post silvam d. L.“

[10]) Emlerowy Reliquiae tabul. terrae II 408. Archiv Český VII 485. O prodeji Libně od Běškowce Wlčkowi swědčí zápis w knize Starého města Pražského smíšeného obsahu fol. 178.

[11]) Pan Raupowský uwodí se co držitel Libně w knize Wyšehradské z roku 1495 fol. 25, w knize pak winohradské roku 1490 fol. O 13. Wáclaw z Raupowa roku 1499 fol. E. 9.

[12]) Wiz Archiv Český II 385.

[13]) W knihách Nowoměstských fol. E 9 silva Podwinensis a K 4 rubetum háj r. 1503 w knize Winohradské fol. K 8.

Také stráň w lewo od Libně nad řekau Wltawau pod cestau ku Kobylisum byla porostlá lesem, pod nímž nad samau Wltawau od staršího času byla také winnice ke dworu Libenskému náležející, wysazená pod plat (1457): říkalo se jí na hoře *Okrauhlé*. Nad Libní pak w rozcestí mezi cestau ku Kobylisům a cestau k Dawlicům připomíná se usedlost s winnicí nazwaná *Čerwený lis*, jak se jmenuje podnes. Roku 1526 náležela Janowi Hlawsowi z Liboslawě. [14])

[14]) Bartošowa Kronika Pražská 214.

II. Obywatelstwo Pražské.

A. Měšťanstwo.

1.

Řády městské.

a) Zřízení obecní.

Století, které následowalo po smrti krále Wáclawa IV. bylo dobau mnohých a častých přewratů a změn we stawu země české, které se zwláště silně dotýkaly Prahy, ano na mnoze měly wýchodiště swé odtud jakožto z hlawního města králowstwí.

Praha byla po šestnáct let od smrti krále Wáclawa wytržena z posawadních poměrů swých k moci králowské, a odkázána sama na sebe w zachowání domácího pořádku a hájení prospěchů swych na wenek. Postawiwši se w prwním začátku bauří w zemi w čelo strany odporné králi Sigmundowi, brzy se stala rejdištěm snah wýtržných, při kterých chátra fanatickým řečníkem, mnichem Janem Želiwským, wedená mařila wšecky snahy o zachowání nějakého prozatímného pořádku w obci. Po několika létech správy Sigmunda Korybutowiče, která měla zastati jakž takž ochrannau někdejší moc králowskau nad obcí, následowala doba dewítiletá, we které usedlejší měšťanstwo dowedlo udržeti wážnost úřadů obecních proti nepokojným žiwlům w obecném lidu sdružowáním se s jinými stranami w zemi, posledně s panstwem strany pod obojí. Když konečně císař Sigmund přijat byl za krále, dály se za krátkého panowání jeho a nástupce jeho krále Albrechta pokusy o odcizení Prahy horliwější straně pod obojí, a dostala se spráwa obci do rukau konšelů od wětšiny obywatelstwa nenáwiděných

s dwema samozwanci w čele, Pešíkem z Kunwalda a Pawlem Detrichowic, kteří proti wšemu stáwajícímu řádu po celau radu let podrželi purkmistrstwí na Starém a Nowém městě w rukau swých pod ochrannau mocí pana Menharta z Hradce, náčelníka strany, která s protiwníky strany pod obojí sdružena prekážela tomu, co ku prospěchu strany této bylo nejwíce zapotřebí.

Dobytím Prahy roku 1448 Jiřím Poděbradským byl wládě této násilné a libowolné učiněn konec. Od Jiřího co spráwce zemského a potom co krále dostala se obcím Pražským zase spořádaná samospráwa se wším dobrodiním, které jí poskytowala jindy ochranná moc králowská za nejlepších panowníků starších. Ale za krále potomního Wladislawa stala se zase změna škodliwá následkem opětných různic náboženských a později také politických w zemi. Když král po skončení wálky s Matiášem Korvinem počal nadržowati straně pod jednau proti přijímajícím pod obojí, přišlo z toho k welkému wzbauření obcí Pražských roku 1483 proti konšelům, kteří králi w tom napomáhali a přitom se dopauštěli rozličných nespráwností. Tím se wzbudil zase znowu duch newázanosti w obecném lidu Pražském na ujmu wážnosti úřadu konšelského i důstojnosti moci králowské. Ještě pak wětší ujmu moc koruny utrpěla, když se později strhly welké rozepře mezi stawem městským s jedné strany a panským i zemanským s druhé o obapolná práwa. Král Wladislaw, nadržuje po delší čas pánům a zemanům, odwrátil wšechen staw městský od sebe, a w Praze smělí řečníci, kteří brojili proti králi a pánům i zemanům, nabyli tím znowu příležitosti k wábení obecného lidu za sebau, tak že hlučná shromáždění obcí potahowala na sebe rozhodowání o wecech, které jindy opatrněji řízeny byly úřadem konšelským, a zmáhala se tudy čím dál tím wíce nezřízená lidowláda.

Změny tyto w powšechném stawu wěcí nemohly zůstati bez následku we stawu zřízení obecního, nejen že nebylo wždy jednostejné zachowáwáno, než také že we mnohých wěcech i cestau zákonnau trwale bylo pozměněno.

Jedna z takowýchto změn, které se staly zwláště w obecním zřízení Starého a Nowého města Pražského, jewila se w poměru mezi *rychtářem* a konšely. Kdežto w prwních časích po zřízení swobodné obce městské rychtář byl prwní osobau we městě a jmenowitě předsedau raddy městské na saudech, nyní byl w moci swé welice obmezen a konšelům podřízen, tak že k saudu jeho náležely jen menší pře, což by bylo do desíti kop grošů, a od saudu toho bylo dopuštěno odwolání k raddě městské, která saudila o přech wětších, při čemž rychtář neměl místa. Rychtář měl mimo to na péči stíhání zločincu, zachowání pokoje a bezpečnosti we městě a wykonáwání saudních nálezů raddy městské, w čemž we wšem zawázán byl poslauchati purkmistra a býti jemu k ruce. Od raddy městské bral také nařízení, jak se měl chowati we swém úřadě, a od ní byl mu wysazen roční plat jakož také požitky, které měl z pokut a jiných platů při saudě.[1])

Změněný tento poměr mezi rychtářem a purkmistrem i konšely pocházel odtud, že rychtář již nebyl úředníkem dosazeným od krále, nýbrž ustanowowán byl od raddy městské. W tom se byl stal začátek hned jak se obce Pražské po smrti krále Wáclawa IV wytrhly z poslušenstwí nowého krále Sigmunda. Wyprawowali jsme již při událostech potomní doby, kterak po přijetí Sigmunda za krále rychtářowé byli zase dosazeni od něho, ale již zase od krále Albrechta bylo Staroměstským dopuštěno roku 1439 dosaditi si rychtáře dle wůle swé. Pokus o zřízení rychty dědičné na Starém městě byl téhož roku překažen odprawením Jana Maučka a opět za panowání krále Ladislawa tím, že se swolením obce kaupil rychtu a rychtářstwí Přech z Budkowic (1454) a od něho po dwau letech (1456) obec sama, tak že odtud práwo k dosazowání rychtáře raddau městskau bylo nepopíratedlné. Týmž způsobem stalo se

[1]) Nejlepší swětlo o tom dáwá instrukci pro rychtáře Staroměstského daná roku 1432 w Lib. vetust. privil. 271, s níž se we wšem podstatném srownáwá podobné nařízení pro rychtáře Nowoměstského z času císaře Rudolfa w Chaos rer. memorab. E II. 1 fol. 500.

také na Nowém městě času téhož.[2]) Na Malé straně, která po wypálení roku 1420 zustáwala několik let pustá, jmenuje se roku 1427 rychtářem Ondráček z Boru, který ten úřad zastáwal předtím za posledních let krále Wácslawa; ale w potomních létech až do panowání císaře Sigmunda následowalo několik rychtářů po sobě, kteří musili býti dosazowáni od konšelů neb od obce, až pak r. 1437 wždy ještě za wlády Sigmundowy wznikla pře o rychtářstwí mezi Ondráčkem z Boru a Mikulášem Fránowým z Ejzíře; w rozepři té pak saudili konšelé Menšího města, a přiřkli práwo Mikulášowi Fránowu na základě listů, kterých se dowoláwal, nepraw í se jakých.[3]) I tu patrně rychtářstwí se dostalo pod moc obce a konšelů.

Rychtářem dle starého práwa byl wždy usedlý a obyčejně zámožný saused téhož města, a zůstáwal w úřadě po dobu neurčitau. Čím dále wšak, a zwláště od času wzbauření obcí roku 1483, býwala doba ta wždy kratčí, tak že konečně jak na Starém a na Nowém městě tak i na Malé straně býwal dosazowán nowý rychtář skoro každého roku, a býwali k tomu powoláwáni obyčejně sausedé žiwící se řemeslem.

Dosazowání konšelů we městech Pražských zůstáwalo jako w jiných městech králowských wždy práwem králowským. Řád ustanowený přitom pro Staré město r. 1413 králem Wácslawem IV, dle něhož král jmenowal konšelů 18 z počtu 50 osob, které k tomu měli nawrhowati konšelé odstupující, býwal od neznámé pozdější doby zachowáwán s některau změnau, tak totiž, že každý z konšelů starých napsal tři jména, a býwalo tudy nawržených 54. Podobně se beze wší pochybnosti dálo při wolení konšelů Nowoměstských, kterých býwalo toliko 12, až teprw roku roku 1504 král Wladislaw počet tento ustanowil rowněž na 18, ne bez námítek od Staroměstských.

Na Starém i na Nowém městě král práwo sázení konšelů wykonáwal od dáwného času osobně, ač zakládalo se to jen na zwyklosti, nikoli na práwě, které by bylo nedopauštělo wý-

[2]) Wiz w díle VI 4, 68, 70, 262, k tomu Čelakawského Privilegia měst Pražských 239, 241.

[3]) Zápis o tom w knize Malostranské r. 1437 fol. C 20.

jimky. Po celau dobu od smrti krále Wáclawa IV až do přijetí císaře Sigmunda roku 1436 bylo owšem práwo králowo docela odloženo stranau, a wolila konšely obec; jakým řádem, není dosti zřejmo ze zpráw o tom zachowaných; někdy, jakož za wůdcowstwí mnicha Jana Želiwského, dálo se to jen hlučným přizwukowáním obecného lidu, jindy aspoň s rozdělením dle čtwrtí. Za dlauhého nebytí krále w zemi po smrti Albrechta II hodilo se tehdejším konšelům a jich náčelníkům Pešíkowi z Kunwalda a Pawlowi Dětřichowic zastáwání domnělého práwa, že nikomu jinému než králi osobně nepřináleželo saditi konšely w obau městech, protože na základě tom směli podržeti úřad konšelský deset let po sobě. Sami dowolili si nicméně doplňowati počet swůj přijetím k sobě nowých konšelů na místě některých mezitím zemřelých. Stalo se tak jmenowitě na Nowém městě již roku 1441 zwolením tří nowých konšelů; na Starém městě pak čítalo se roku 1447 již osm konšelů od smrti krále Albrechta nowě přibraných. Jiří Poděbradský, když panstwí jejich učinil konec, nedbal na domnělau práwní nemožnost, nýbrž sadil hned nowé konšely ze swé moci, a činil tak potom co správce zemský na místě králowě každoročně. Za krále Ladislawa wšak i potom za krále Jiřího a za Wladislawa zachowáwal se starý obyčej bez wýjimky, tak že konšelé w obau městech býwali wždy dosazowáni králem samým osobně.

Potřeba změny nastala konečně, když byl král Wladislaw roku 1490 powolán na trůn uherský, od kteréžto doby přebýwal skoro stále w Uhřích a přijížděl do Čech pokaždé jen w několika létech za zwláštními potřebami. Pro nepřítomnost králowu nemohlo se díti každoroční obnowowání radd městských, jak mělo býti dle zákonného řádu. W uwážení toho král Wladislaw za pobytu swého w Čechách roku 1502 učinil opatření pro případ, kdykoli by w zemi nebyl, aby konšelé odstupující osoby nawržené do nowé raddy městské sepsané w zapečetěném listě jemu poslali, král že pak potom ty, které za nowé konšely wybere, rowněž w listě rukau swau podepsaném a zapečetěném zašle, ti pak aby mu učinili přísahu u přítomnosti obce a před pány, které by král k tomu

jmenowal. Kdykoli by wšak král w zemi byl, slibowal wždy konšely sázeti osobně, tak aby to práwům města nebylo na ujmu. Opatření toto newidělo se obcím býti zcela nezáwadné, a neweślo také hned we skutek. Při tehdejším stawu rozepře mezi stawy příčilo se Pražanum dopustiti i zdání nějakého, jako by konšelé jejich byli sázeni od pánů. Wyjednáwalo se o odstranění záwady té po wíce let, až teprw za opětného přebýwání králowa w Praze roku 1509 stalo se dorozumění w ten spůsob, že swoleno k jmenowání konšelů listem králowským, jak bylo nawrženo, ale s dodatkem, aby list nesměl od nikoho dříw býti otewřen než ten den, když by radda měla býti obnowena, u přítomnosti obce a před těmi pány a úředníky zemskými, které by král k tomu jmenowal na swém místě: tu pak měla státi stolice králowská, a po přečtení listu králowského, kterým se staří konšelé propauštěli z přísah a nowí se jmenowali, měl purkmistr odstupující položiti pečeť a klíče na této stolici, a nowý prwní purkmistr po učinění přísah od nastupujících měl je odtud wzíti na znamení swého úřadu jako z wlastních rukau králowých. Král Wladislaw privilegiem na to wydaným oběma městům dne 24 Unora roku 1510 zawázal se naproti tomu za sebe i swé nástupce, že když by w zemích koruny české přítomni byli, wždy měli každého roku obnowiti raddu osobau swau, tak aby konšelé přísahu činili jen před nimi samými. Sázení konšelů králem samým, které se dotud zakládalo jen na zwyklosti, stalo se tím spůsobem teprw uznaným práwem.

Dle pořádku tohoto byly za potomní nepřítomnosti krále Wladislawa w zemi obě raddy, Starého i Nowého města Pražského, obnoweny třikrát po sobě w létech 1510, 1512 a 1513, pokaždé u přítomnosti nejwyššího purkrabí Zdeňka Lwa z Rožmitála a několika jiných pánu, při čemž z uložení králowa pan Lew osoby w králowském listu jmenowané za konšely wyhlašowal a přísahu jim dáwal. A wšak i tento spůsob nahražowání přítomnosti krále samého při sázení konšelu neuspokojil na dlauho tehdejšího ducha w obcích Pražských po nezáwislosti taužícího. Za nepřítomnosti králowy w zemi hleděly obce nabyti

práwa, aby samy sebau wládly, i užily k tomu příhodné chwíle, když král Wladislaw w nesnázích, které se mu množily w králowství uherském, potřebowal z Čech mimořádných pomocí. Přišlo k tomu za welkého wzbauření sedlského w Uhřích roku 1514. W odměnu za důležité služby, které přitom Pražané wykonali wedlé jiných měst králowských, král Wladislaw swolil k žádosti od nich sobě přednesené, aby za nepřítomnosti králowy w zemi obce Starého a Nowého města samy sobě konšely sadily. Pražané měli přitom na zřeteli swobodné wolby, jak byly w obyčeji w rozličných městech říšských německých, jmenowitě pak w Normberce. Dle spusobu toho král Wladislaw privilegiem daným oběma městům w Budíně dne 12 Srpna 1514 ustanowil w tom řád následující. Pokaždé, když konšelům docházel rok, aby swolali obec k wolení nowých konšelů. We shromáždění tom měli předně staří konšelé zwoliti osm osob ze starších obecních, potom starší obecní 12 osob z obce a weliká obec čtyry z konšelů, dohromady 24 osob; z těchto pak 24 měli býti ustanoweni wolenci losem tím spusobem, že wloženo 24 cedulí do nádoby, 16 prázdných a 8, na nichž napsáno „wolenec“; z nádoby té měl cedule wytahowati a po jedné wydáwati čtyřiadwaceti zwoleným nejwyšší kancléř králowství českého; ti pak, kterým se dostaly cedule s nápisem „wolenec“, měli nowé konšely „wybrati“, rozumělo se přitom bezpochyby samo sebau, že z počtu 54 nawržených od starých konšelů dle řádu wždy platného. Wolenci měli hned odstaupiti do zawřeného místa a do poledne téhož dne wolbu wětšinau hlasů wykonati, potom nawrátíce se do shromáždění obce, jména osmnácti zwolených napsaná na ceduli spečetěné odewzdati nejwyššímu kancléři; od něho měli nowí konšelé býti wyhlášeni a wzata býti od nich přísaha; jinak pak měla tu rowněž býti stolice králowská, na kterau odstupující purkmistr měl klíče a pečeť položiti, a s ní ji nowý konšel čili purkmistr měl wzíti.

Naskytla se přitom ještě jedna nesnáze, možnost totiž, žeby se nejwyššímu kancléři z jakékoli příčiny neb záminky nechtělo k wolbě w ustanowený čas přijíti, již třeba proto, že co měl při ní činiti, byl pauhý obrad beze wší wěcné dů-

ležitosti Král Wladisláw pomohl tomuto nedostatku spusobem dosti překwapujícím, dodatkem totiž ke zmíněnému privilegii již dne 11 Září téhož roku, dle něhož nastáwající wolba měla pokaždé w čas i králi i nejwyššímu kancléři býti oznámeno, kdyby pak kancléř nepřišel, měl jeho místo zastati kancléř čili nejwyšší písař městský, tedy úředník konšelům podřízený.

Prwní wolení konšelů tímto spusobem Normberským, jak tomu říkáno, bylo předsewzato w obau městech dne 6 Listop. roku 1514, a hned tehdy nebylo přítom nejwyššího kancléře, nýbrž wykonali jeho wěc písaři městští, a tak bylo i potomní léta pokaždé.

W Menším městě Pražském, kdež jako w jiných městech králowských od starodáwna konšelé byli sázeni králowským podkomořím nebo i hofrychtéřem měst králowských, jen jednau císař Sigmund roku 1436 hned po přijetí swém za krále sadil konšely osobně jak téhož dne (30 Srp.) na Starém a na Nowém městě. W potomních létech byli konšelé Malostranští zase pokaždé sázeni podkomořím králowským. Po smrti wšak krále Albrechta (1439), poněwadž se úřad podkomořího pokládal za uprázdněný až do budaucího krále, zůstali konšelé za jeho panowání posledně dosazení w úřadě po wšechen potomní čas až do roku 1448 jako na Starém a na Nowém městě, ač s rozdílem, že se konšelé i ten čas střídali w úřadě purkmistrském ode čtyr do čtyr neděl dle řádu obwyklého. Po dobytí Prahy roku 1448 Jiří Podebradský co správce měst Pražských dosadil i na Malé straně nowé konšely, a činil tak také potomní léta co správce zemský, ano roku 1449 dal se w tom i zastati panem Zdeňkem Kostkau z Postupic; od korunowání wšak krále Ladislawa i po něm za krále Jiřího byl úřad konšelský na Malé straně obsazowán podkomořím králowským a tak také potom za krále Wladislawa, až konečně příklad Starého a Nowého města pobádal také Malostranských k taužení po rowných s nimi swobodách a přednostech. Roku 1507 dosáhli toho privilegiem krále Wladislawa dne 17 Ledna daným w Budíně, že město jejich celkem wyňato jest z úřední moci podkomořího a ustanoweno, aby napotom wždy král osobně konšely

sázel, leč by pro nepřítomnost swau w zemi nemohl. W tom případě mělo se to stáwati náměstkem, kterého by král k tomu ustanowil. Náměstkem tím byl potomní léta, pokud známo, pokaždé nejwyšší kancléř. W privilegii rečeném odůwodňowalo se sázení konšelů králem samým staran zwyklostí, což wšak nemělo jiného základu, než že jak zmíněno jednau toliko byli konšelé dosazeni císařem Sigmundem. Dle pozdějšího příkladu Starého a Nowého města wšak i Malostranští domohli se nowého privilegia krále Wladislawa roku 1515 (dne 31 Prosince), dle něhož za nepřítomnosti králowy příslušelo wolení konšelů obci samé týmž řádem jako we druhých dwau městech Pražských s tím jediným rozdílem, že se podání klíčů a pečeti položených na stolici králowské prwnímu nowému purkmistru mělo wykonati od nejwyššího kancléře, když by byl přítomen; pakli by nebyl, měl je nowý purkmistr sám wzíti. W jiném, co přitom kancléři příslušelo, jmenowitě totiž, co se týkalo podáwání cedulí k wylosowání wolenců, měl jej za nepřítomnosti jeho zastati písař městský. W listině této mluwí se také o osmnácti místo posawadních dwanácti konšelů w Menším městě Pražském, nejspíše wšak jen nedopatřením, ježto s wětší část byla doslowně přepsána z privilegia daného Starému a Nowému městu; skutečně zůstal posawadní počet dwanácti nezměněn, jmenowitě hned při prwním sázení konšelů dle nowého řádu, kteréž se stalo dne 20 Listopadu 1515.

Kdykoli král osobně obnowowal raddy městské w Praze, stáwalo se to, tak jako za starších dob, pokaždé s welkau sláwau. Král přijížděl k tomu na radnici Starého a Nowého města, obyčejně téhož dne, s welkým a slawným komonstwem pánů i někdy knížat a biskupů cizích práwě w Praze meškajících. Roku 1509 na Nowém městě nestačilo k tomu místo w radní síni, tak že slawnost musila předsewzata býti na dwoře radního domu k tomu uprawenem. Král při obřadu tom zasedal na stolici králowské, dáwal čísti jména nowých konšelů z cedule nejwyšším kanclérem, a přijímal od nich přísahy s rukau danau jednomu každému, potom pak prwnímu konšelu odewzdáwal wlastnoručně pečeť městskau. Někdy král také oslowil

konšely delší řečí, buď že jim projewowal wůli swau we wěcech prawě se přiházejících, buď napomínaje obecně k sprawedliwému konání jich úřadu. Král Jiří roku 1463 řeč takowau ku konšelům nowě dosazeným skončil slowy: Jak wy budete sauditi na zemi, tak wás bude Kristus pán sauditi w den nejposlednější.[4])

Že neměl konšelem býti než usedlý měšťan a muž zachowalý, rozumělo se samo sebau od starodáwna. Požadawky tyto byly časem podrobněji wyloženy a dílem přitíženy. Neměl býti konšelem, leč kdoby prwé již aspoň tři léta w obci byl, maje práwo městské, a se wším trpěl s městem, co měl buď we městě buď na zemi. Žádalo se také, aby měl očitého jmění wýše padesáti kop grošů. Dále konšelem neměl býti žádný dwořák, to jest we službě dworské stojící, žádný kdož ležáky chowá, žádný cizoložník neb lichwář, ale také žádný lazebník ani bradíř, ani pištec neb hudec. Wýminky takowé mohly snadno býti ustanowowány, aniž bylo k tomu potřeba swolení králowského, protože král wždy jmenowal konšely jen z těch osob, které mu od konšelů odstupujících byly nawrženy.

Předsedau a předstaweným konšelů byl *purkmistr*, we kterémžto úřadě dle řádu dáwného nastupowali konšelé jeden po druhém, každý na čtyry neděle po pořádku, který byl ustanowen při dosazení jich. Prawidlo toto, jak ukázáno, bylo na Starém i na Nowém městě pominuto za wlády stálých purkmistrů Pešíka z Kunwalda a Pawla Dětřichowic; i stalo se podobně ještě opět později, když po odjezdu krále Wladislawa do Uher roku 1490 raddy po wíce let zůstaly neobnoweny. Po uplynutí totiž prwního období, za kterého se konšelé jednau w purkmistrstwí wystřídali, prwní konšel, na nějž úřad přešel podruhé, na Starém městě Jan Žíž a na Nowém městě Jan kamenník, zůstal w něm bez dalšího střídání, jakoby tak mělo býti až do nowého sazení konšelů, až teprw na začátku

[4]) Zpráwu tuto zachowal Theobald Hussitenkriege III Theil 68). Že není smyšlena, dá se sauditi z toho, že uwodí dosti případně den, w který toho roku obnoweny byly raddy na Starém i na Nowém městě, totiž 1 Března. Skutečně byly obnoweny 2 Března.

roku 1494 král listem zaslaným z Uher nařídil, aby se střídání dálo dle starého pořádku; a totéž opětowalo se i po sazení konšelů roku 1497.[5]

Stará *prawidla konšelská*, o jichž zachowání na předním místě měl bdíti purkmistr, byla časem rowněž doplněna wšelijakými přídawky nebo změnami. Přísněji než prwotně naléhalo se na pilné přicházení do schůzí; kdoby z raddy wyšel aneb do konce z města se wzdálil bez powolení purkmistra, měl pod přísahau a jistau pokutau býti obeslán, a kdyby po třetím obeslání nepřišel, měl z konšelstwí docela wywržen býti na časy těchž konšelů. Kdoby hodinu zmeškal purkmistrem k sezení uloženau, měl platiti pokutu šesti halérů, na Malé straně tří peněz, šesti pak, kdyby celé sezení zmeškal.[6] Králem Wladislawem samým při sázení konšelů na Starém městě roku 1502 bylo též nařízeno, aby konšelé, kteří by měli domy také na Nowém městě, w nich stálého bydla nikterakž neměli, než tu, kdež jsau k úřadu dosazeni. Nejpřísnější nařízení nowějšího půwodu bylo proti pronášení tajemstwí z raddy: kdoby se ho dopustil, měl hrdlo ztratiti.

Na purkmistra, jenž chowal pečeť městskau, byla pokuta, kdyby ji ztratil, aby dal králi 50 kop za jinau pečeť, kteráž měla býti pozměněna pro uwarowání zlého užití. Purkmistr měl také proto zbawen býti konšelstwí. Powinnost purkmistrowa byla, nikde jinde nebýwati než na radnici neb doma, aby lidé nebyli meškáni w swých potřebách. Ukládaje práce konšelům jednostejné, aby žádný nebyl proti jiným přetížen, měl také sám rowně s jinými pracowati. Kdyby z města odjel (rozumělo se w nějakém poselstwí od obce), neměl pečeti s sebau bráti, než jinému z konšelů ji odewzdati.

W příčině odměny konšelů za úřadowání swé, kteráž brali od staroddawna *z pokut*, bylo nowěji ustanoweno na Starém

[5] Zmíněné nařízení krále Wladislawa k raddě Nowoměstské nachází se w knize téhož města fol. V. 19. Nelze pochybowati, že podobné nařízení bylo dáno také Staroměstským.

[6] Na Malé straně bylo ustanowení toto zapsáno do knihy městské roku 1451, wšak co od dáwna zachowáwané; později pak býwalo uwáděno w paměť skoro při každém nowém osazení raddy.

městě, že se jim měly dostáwati pokuty, které by byly menší než sedm kop; od sedmi kop wýše měly připadati obci. Na Malé straně usnesla se obec roku 1441, aby purkmistrowi každému za jeho úřadowání čtyrnedělní dáno bylo 20 grošů, z čehož wšak měl sám wydržowati sluhu, chtěl-li jej míti.

Konšelé wykonáwali úřad swůj w dorozumění se *staršími obecními* a s *welikau obcí*. Počet starších obecních byl snad ustanowen, ne-li stále, aspoň potud, že se již neměnil od případu ku případu, koho by kdy konšelé na poradu pozwali, nýbrž byli-li starší swoláni, přislušelo přijíti wšechněm. Na Starém městě newíme, kolik jich býwalo. W jednom shromáždění roku 1452 bylo jich skutečně přítomno 52, w jiném roku 1474 šedesát pět. Na Nowém městě býwalo jich wždy po sazení konšelu woleno 24, kterýžto počet později roku 1508 jest zdwojnásobněn, totiž zwýšen na 48.[7] Později roku 1528 bylo jich w plném počtu 88.[8] Doplňowání počtu starších obecních příslušelo konšelům. We zwláštních případech mohli také spolu s nimi i jiné znamenitější sausedy powoláwati na radu, jakož stalo se w jednom případě roku 1454, že swoláno 108 osob co starší obce na Starém městě;[9] zhusta pak býwali spolu se staršími obecními powoláwáni také starší cechů. Do weliké obce měli přístup wšichni usedlí, „ale žádný domowník ani nájemník ani podruh", což wšak těžko bylo zabraňowati w bauřliwějších časích. Také wšak pokládáno bylo přicházení do obce za powinnost. Kdoby nepřišel po čtwrtém zwonění, měl dle nálezu obce Staroměstské roku 1485 pokutowán byti pěti groši českými.[10])

Které wěci obecní měli konšelé wyřizowati sami nebo w dorozumění se staršími obecními nebo se swolením obce, ne-

[7]) We starých letopisech českých prawí se na str. 285: Léta božieho 1508 po Nowém létě purkmistr a páni Nowoměštští přisadili 24 staršich k prwním. Příklad o zwolení čtyřiadwadceti hned po sazení konšelů uweden jest roku 1489 w knize Nowoměstské fol. M 3.

[8]) Uwodí se dle jmen w den sazení konšelů toho roku w Pamětní knize Nowoměstské fol. A 1, 2.

[9]) Wiz Staroměstský Liber Miscell. fol. 359.

[10]) Liber rationum antiquae civit. P. fol. 80.

bylo zákonem určitěji ustanoweno než za starší doby. Obecně platilo za prawidlo, že wše, co se důchodu týkalo, záwiselo na swolení weliké obce. Skutkem wšak byl obor působnosti konšelů proti staršímu času welice zaužen a moc shromáždění obcí rozšířena, hlawně od času welkého wzbauření roku 1483, jehož paměť wždy udržowala představené obce we strachu, tak že neodwážili se nic wětšího předsewzíti bez swolení lidu. Shromáždění weliké obce stáwala se tudy mnohem častější a také baúřliwější než za předešlých časů. Starší obecní naproti tomu býwali konšelům spíše wítanau podporau, ježto oč se s nimi a zwláště se staršími cechů napřed uradili, spíše se w obci nepotkalo s odporem. Nicméně náruziwí neb zlomyslní řečníci míwali we shromážděních weliké obce mnoho příležitosti k stěžowání konšelům jich úřadu. Příliš častá shromáždění obce pokládala se proto i se strany králowské za záwadná, i pokusil se král Wladislaw za swého posledního pobytu w Praze roku 1509 o obmezení jich. Wydalť přímo rozkaz, aby obec nebyla tak často na radnici swoláwana, leč by pilná potřeba byla, žeby starší něčeho nemohli sami porownati, jakož i aby, když jest král w zemi, napřed jemu oznámeno bylo, z které příčiny by měla býti obec swolána. Wyhrazowal si tím tedy powolení k tomu krom nepřítomnosti swé w zemi.[11] Ale nařízení toto zůstalo zcela bez následku.

Z úředníků placených od obce byl nad jiné nejpřednější jak od starodáwna nejwyšší *písař městský* jakožto ředitel wšelikého písemnictwí při obci. Na Starém a dílem i na Nowém městě byli k úřadu tomu powoláwáni obyčejně mužowé zběhlí w práwích i také jinak učení, kteří po delší řadu let, někteří také až do smrti swé w úřadě zůstáwali. Po Sigmundowi z Weilburka, který úřad tento na Starém městě zastáwal až do smrti krále Wáclawa IV, w potomních pak baúřích nepochybně jako starší bratr jeho Jan z Prahy se odstěhowal, nastaupil nejprwé slowutný *Jan z Peřesína*, předtím písař podkomořího králowského, jak se zdá zeman rodem; nástupcem pak jeho byl od roku 1424 *Mikuláš z Humpolce* na slowo

[11]) Staré letop. č. 313.

wzaty w poselstwích za příčinau jednání s koncilium Basilejským w letech 1432 až 1435. Nejwyšším písařem nazýwá se posledně téhož roku 1435, a byl jím nepochybně až do přijetí císaře Sigmunda za krále i až do nowých konšelu od něho sazených. Od těchto byl nejspíš z úřadu propustěn nebo se sám ho wzdal, nesrownáwaje se s nimi we smýšlení. Bylť potom od nich po smrti císařowě na začátku roku 1438 uručen a wzat we wazbu wedlé jiných znamenitých měšťanů, kteří se protiwili zwolení krále Albrechta. Již roku 1437 jmenuje se nástupcem jeho w nejwyšším písařstwí slowutný *Zdimír ze Sedlce*, který byl předtím písařem úřadu šestipanského (1436) a ještě mnohem dříwe we službě obecní co písař berničí (1421) a potom co písař radní (1424). Zdá se, že byl syn někdejšího purkrabí Loketského Zdimíra ze Sedlce, kterému byl král Wácslaw roku 1391 darowal dům w Praze na mostě wedlé brány na Malé straně. W úřadě písařském zustal nejspíš až do smrti swé roku 1446 za nejdelší čas tehdejší wlády Pešíka z Kunwalda co stálého purkmistra.[12])

Nástupcem jeho stal se řečeného roku *Jan Taušek* z Pacowa, který předtím byl we službě w kanceláři císarské, tušim již dříwe než císař Sigmund dosáhl králowstwí. Za služby swé měl od císaře zápisy z obau let jeho panowání w Čechách (1436, 1437) na rozličném zboží duchowenstwa až do 500 kop grošu; také pak byl od něho roku 1437 jmenowán opráwněným písařem weřejným, jsa tehdá již ženat, ač byl dosáhl některého nižšího swěcení.[13]) Dá se sauditi z tohoto běhu předešlého jeho žiwota, že se neznal ke straně pod obojí. Nicméně byl některý čas po smrti císařowě za tehdejšího panowání Pešíka z Kunwalda přijat do služby městské, nejspíš co písař radní, který byl prwním po nejwyšším písaři.[14]) Jan Taušek byl muž

[12]) Roku 1447 připomíná se w knihách městských syn jeho Wácslaw a poručníci jeho; úřad písařský byl wšak po něm osazen již roku 1446 (Staré letop. č. 143), nejspíš následkem úmrtí jeho.

[13]) W listině císařské o tom nazýwá se clericus conjugatus. Wiz Palackého Würdigung ос. 237.

[14]) W dopise Táborských, Píseckých a Wodňanských k Oldřichowi z Rosenberka dne 9 Dubna 1445 (w archivě Třeboňském), kterým

dle zwyklého tehdáž způsobu humanisticky wzdělaný a s té stránky dobře znám Aeneášowi Sylviowi, s nímž nejspíš stejného času byl meškal w Basilei za času koncilia. S ním přátelsky si dopisowal za jeho potomního přebýwání we Wídni we službách krále Římského Fridricha, i když byl již nejwyšším písařem Staroměstským i něco dříwe, dáwaje jemu také zpráwy o tehdejším stawu weřejných wěcí w Čechách.[15] Později již co papeži dodáwal mu, jak staré paměti swědčí, také látku k jeho dějepisu země české spolu s Janem Papanškem farářem Týnským, protiwníkem Rokycanowým.[16] Ač smýšlením swým nábožonským i politickým jistě zcela se srownáwal s tehdejší wládau Menharta z Hradce a Pešíka z Kunwalda nad Prahau, nicméně zachowal se we swém úřadě i po přewratu roku 1448 za spráwy Jiřího Poděbradského i za kralowání jeho až do smrti swé. Zemřelť roku 1463, zůstawiw wdowu Zuzanu a dwa syny, Matěje a Linharta.

Bezprostředným nástupcem jeho w úřadě byl Mikuláš Betlemský, předtím písař radní (1463—1473), po němž připomíná se teprw roku 1479 zase co nejwyšší písař *Prokop od pěti korun*, nazwaný tak dle domu w nynější ulici Sirkowé (č. 465), který mu náležel. Pocházel rodem z Kutné Hory, a staw se roku 1454 bakalářem, roku 1458 mistrem, působil w učení

se ujímají Smilka z Křemže proti obwinění, že by byl list císaře Sigmunda „falšowal“, prawí se: Zpraweni jsme, že Jan Tanšek, písař Staroměstský, kterýž té chwíle byl písařem Ciesařowy Milosti, toho odepřel, že ten list s majestatem Cies. Milosti falešný není, ale rukú jeho psaný.

15) Swědčí o tom čtyry dopisy Eneáše Sylvia k němu, wytištěné w nejstarším wydání listů Eneášowých pod čísly 70, 85, 90 a 100. Dwa z nich (90 a 85) znějí: domino Johanni Tuschoni civi Pragensi et amico probato a opět: domino Johanni Tuskoni viro praestanti. Pocházejí nejspíš z času před rokem 1445, když Tanšek nejspíš žil w Praze, nemaje na ten čas úřadu; we druhých dwau (70 a 100) píše Eneáš Tanškowi již co písaři městskému: Johanni Tuskoni secretario civitatis Pragensis, amico primario, a opět: ornato doctoque viro Johanni Tuskoni, protonotario inclytae civitatis Pragensis.

16) O Tanškowi dáwá tu zpráwu Hájek w úwodě ku kronice swé na str. VII; o Papanškowi dowídáme se toho poněkud z rozpráwy papeže Pia samého s poselstwem českým poslaným do Říma r. 1462.

Pražském až do roku 1467, byw také roku 1463 děkanem fakulty artistské. Nepochybně byl i on muž učený, a poněwadž činnost jeho w universitě rokem práwě zmíněným, totiž 1467, se skončila, jest welmi podobno, že hned potom wstaupil do služby při městě; roku wšak 1473 a 1474 byl toliko písařem Šestipanským, a tudy teprw později stal se nejwyšším písařem, kterýžto úřad sprawowal až do smrti swé, tuším roku 1498.

Bezprostředným nástupcem jeho stal se powěstný *Jan Pašek* z Wratu. Pocházel ze Starého Knína od rodičů chudých; matka jeho žiwila se co hokyně; on školami se protlauk dle spůsobu tehdejších chudých žáků (mendiků). Obrátil se nejprwé ke školstwí; byl kantorem a rektorem, jak se zdá po několika školách wenkowských; potom wšak oddaw se studiím wyšším w kolleji w Praze, stal se roku 1491 bakalářem a již roku 1493 mistrem, a pusobil odtud w universitě. W létech 1496 a 1497 byl dwakrát po sobě zwolen za děkana fakulty swobodných umění; jak se pak zdá, dříw ještě než se děkanstwí jeho druhé skončilo powolán byl na jinau dráhu působení dosažením nejwyššího písařstwí na Starém městě, jak dotčeno.[17]) Mistr Jan Pašek nepochybně již za postawení swého w učení Pražském wýtečnau sobě zjednal známost práwa městského a zemského, i byl wedlé swého úřadu městského zároweň prokuratorem čili práwním zástupcem w rozepřích před saudem zemským i jinými saudy. Wyznamenáwal se přitom zwláštní wýmluwností, a chwálen byl od sauwěkých také co účastník snah mužů některých oswícených, kteří jako jmenowitě slawný Kornelius ze Wšehrd, znajíce se dobře w klassické latině, nicméně nepřestáwali na chlaubě té, nýbrž pilnost swau obraceli k ušlechtění domácího jazyka českého dle krásného toho wzoru.[18])

[17]) Že se stal Pašek nejw. písařem po smrti Prokopa od pěti korun, doswědčuje Bartoš písař (pag. 21). Poněwadž pak Paška nacházíme w činnosti akademické posledně roku 1498, dá se sauditi, že Prokop zemřel toho roku. Určitě objewuje se Pašek w pamětech městských co nejw. písař roku 1499.

[18]) W pamětech universitních (Monum. univ. P. II 239) jmenuje jej roku 1511 tehdejší děkan fakulty artistské oratorem adeo insignem, ut

Řečněním swým na saudech, weda pře wysokých osob stawu panského a rytířského Pašek získal časem welké jmění, následkem čehož asi po 12 létech úřadu nejwyššího písařstwí se wzdal a wstaupil do řady znamenitých měšťanů i brzy také konšelu Pražských. Počala se tím pro něj opět nowá dráha, na které jej ctižádost dowedla k dosažení největší moci w obcích Pražských, ale potom také ke hlubokému pokoření.

Nástupcem jeho w nejwyšším písařstwí byl mistr *Wáeslaw Candidus*, rodič Staroměstský, totiž nepochybně syn Jana Bílého z Chlumce, který od roku 1479 byl majitelem domu u čápu (č. 480) na Staroměstském rynku proti radnímu domu, a pokud známo žiw byl aspoň ještě roku 1494.[19] Albus nazýwán byl Jan Bílý sám w kancelářské latině; jméno pak Wáeslawowo dle nowějšího wkusu školského bylo za studií jeho w učení Pražském přetwořeno w Albinus a později Candidus. R. 1499 stal se bakalářem, roku 1502 mistrem, w létech pak 1505, 1507 a 1509 byl potřikrát zwolen za dekana fakulty artistské, roku 1511 konečně za rektora university; w důstojenstwí tom pak stoje ještě před koncem roku téhož powolán byl za nástupce Paškowa w písařstwí, následkem čehož po uplynutí roku rektorského z university wystaupil. Ze zápisů jeho w pamětech universitních dá se poznati dle ozdobného ač krauceného a málo wěcného slohu, že náležel mezi tehdejší ctitele studií humanistických. W Praze požíwal toho času welké wážnosti také bratr jeho, tušim starší, Jan Albus lékař. W auřadě nejwyššího písařstwí Wáeslaw Candidus zůstal aspoň do r. 1521, nazýwán jsa tehdáž také mistr Wáeslaw Albus z Úrazu, patrně následkem powýšení do stawu lidí erbowních. Roku 1524 byl místopísařem zemským.

Na Nowém městě Pražském byl roku 1420 dne 5 Srpna w čase bauřliwém jen několik dní po odtažení krále Sigmunda

reliquos huic compositos vernaculae linguae expolitores ranas Seryphias plerique dixerint.

[19] W Monum. univ. Prag. Tom. III pag. 64, kdež stalo se narownání w rozepři mezi dwěma kollegiaty Wšech Swatých per dominum Johannem Album a ciconiis et Vitum Porybny.

od města po bitwě na Žižkowě za nejwyššího písaře dosazen jakýsi *Dwiš*, o němž dále ničeho newíme. Později připomíná se teprw roku 1430 w témž úřadě *Ondřej z Myslibořic*, pauhý bakalář. Byl tohoto stupně w učení Pražském dosáhl r. 1413, a mistrowstwí potom nedošel snad jen, že následkem zákazu koncilia Kostnického w potomních létech bylo powyšowání na mistrowstwí staweno. Zemřel roku 1439, a měl od téhož roku (3 Pros.) za nástupce často již od nás připomenutého *Prokopa z Prahy*, onoho totiž, kterému od roku 1435 poručen byl k opatrowání dům wéwody Opawského a potom také králowa dwora na Zderaze a jenž se stal později onoho domu majetníkem, oprawcem kostela sw. Trojice pod Slowany a jiného znamenitého jmění držitelem. I on byl toliko bakalářem od r. 1410, měw přitom tehdáž Jana Husa za promotora, jehož učení se wšak později nepřídržel, ač snad přijímal pod obojí, ježto we wálečných létech po smrti krále Wácslawa w Praze těžko bylo bez toho obstáti, zwlášt w obecní službě. Bylt Prokop, prwé než se stal nejwyšším písařem, tak zwaným mladším písařem radním. Smýšlení jeho náboženské hodilo se zcela dobře ke směru na Nowém městě tehdáž panujícímu za purkmistrstwí Pawla Dětřichowic; nicméně wšak dowedl i on jako Taušek na Starém městě zachowati se w úřadě swém po změně, která se stala dobytím Prahy od Jiřího Poděbradského, tak že při něm zůstal, pokud známo aspoň až do roku 1464. Teprw po wypuknutí rozepře mezi králem Jiřím a papežem nejspíš přinucen byl odstaupiti, když snad wždy zřejmější bylo smýšlení jeho kalichu odporné. O wědomostech jeho práwnických swědčí spis od něho složený na základě přednášek, které měl w učení Pražském za wlády Jiřího co spráwce zemského, nejpodobněji roku 1452, pod názwem Praxis et cursus cancellariae civilis, jednající o spráwě knih městských a jiných wěcech k úřadu městského písarstwí náležejících.[20]) Později, asi roku 1476

[20]) Spis tento se nachází w rukopise kapituly Pražské K XXXIIII. Že jest to dílo našeho Prokopa písaře, wychází na jewo zwláště z místa, kdež wyprawuje, kterak za císaře Sigmunda podáwáno mu bylo písarstwí w Berauně spolu se spráwau školy tamější, ale že ho Nowo-

počal skládati také letopis český jazykem latinským, počínající od nepokojů Husitských, we směru straně Husitské rozhodně nepřátelském, užíwaje za základ letopisu Wawrince z Březowé i již také díla Aeneášowa Sylviowa, k nimž přidáwal swé wlastní wzpomínky; dowedl jej wšak jen do roku 1419.[21]) ač žiw byl ještě asi 15 let po složení swého úřadu. Zemřelť ne-li o málo dříwe, teprw roku 1482, jsa asi dewadesátiletý.

Nástupcem Prokopowým w úřadě jmenuje se již práwě roku 1464 Walentin nám jinak neznámý, po něm pak roku 1467 mistr učení Pražského Mikuláš Táborský ze Sušice, muž ještě dosti mladý, ježto se byl stal teprw roku 1457 bakalářem a roku 1461 mistrem. Až do swého nowého powolání byl působil w universitě, a byl také děkanem fakulty artistské od roku 1465 do 1466. Nejwyšším písařem Nowoměstským zůstal wšak jen do roku 1473; stal se potom úředníkem při dskách zemských. Na místo jeho nastaupil Jan Serafín, dotud pauhý ingrossator, jenž úřad ten zastáwal do roku 1478. Nástupcem

městšti nepropustili quod tempore divae memoriae Caesaris Sigismundi officium notariatus in civitate Veronensi cum regimine scolae dum acceptaveram, si dimissus fuissem a communitate Novae civitatis Pragensis ꝛc.), jakož i z několika řádků předtím i potom, kdež mluwí o swých přepisowačích (ingrossatores), z čehož widěti, že byl představeným kanceláře, tedy nejwyšším písařem. Čas sepsání naznačuje se tamže potud, že to bylo za Jiřího co spráwce zemského, kdež skladatel o sobě wyprawuje: Hodie etiam octo dies scribere literam super falsarios monetae, qui nunc detinentur, ad dominum gubernatorem coram magistro civium et duobus consulibus, per ꝛc. in hoc artatus, contradixi (odepřel jsem) et cum meis ingrossatoribus renui et pluribus mediis recusavi. Tamže také mluwí o posluchačích swých a o posluchárně: „tum propter vos, amantissimi domini auditores, qui ut spero plurimi ad sacros ordines . . glisccitis pervenire, tum etiam propter reverentiam hujus venerandissimi lectorii“; z čehož widěti, že to byly prwotně přednášky, z nichž se spis skládal. Formy listin, které nakladatel dáwá za příklady, jsau také wětším dílem wzaty z kancelářské praxi tehdejší, nejwíce z Nowého města, a wětším dílem jsau z let 1450 až 1452, žádná pozdější, z čehož čas sepsání dáwá se poznati tím určitěji.

[21]) Chronica domini Procopii notarii Novae civitatis Pragensis, wydaná od Höflera (Geschichtschreiber der hussitischen Bewegung in Böhmen) I. 67 dle rukopisu z roku 1476.

jeho snad bezpostrednym byl Wawřinec z Opawy až do wzbaurení obcí roku 1483. Později jmenuje se nejwyšším písařem Nowoměstským Jan Kruta z Raudnice (1488), který byl předtím písařem při dskách zemských (1479), po něm Mataus bakalář syn Simona šewce z Chrudimě w létech 1490 až 1518.

W Menším městě Pražském známe dewět písařů městských w době od roku 1443 až do roku 1520, ale dle pauhých křestných jmen. Bezpochyby žádný z nich neměl akademického stupně ani newynikal zwláštní učenosti; poměry na Malé straně byly w každém ohledu skrownější.

Na Starém městě býwal nejwyšší písař nazýwán také *kancléřem*, a shledáwalo se w názwu tom zwláštní wyznamenání, kterého jinde nikde žádný písař městský neužíwal, zejména ani na Nowém městě, tím méně na Malé straně,[22]) ač počátek a půwod toho nám jest naskrze neznám. Ponejprw nazýwá se tak Mikuláš Betlemský roku 1466.[23])

Nejwyššímu písaři bylo podřízeno wíce písařů jiných, z nichž nejpřednější byl *písař menší* čili *radní* (notarius consilii), který jak se zdá býwal zapisowatelem při sezeních raddy městské; jiní nazýwali se wůbec písaři kancelářskými nebeli panskými, ti pak, kteří přepisowali na čisto, *ingrossatorowé*. Kolik jich asi we kterém městě býwalo, není nám z té doby známo. Roku 1612 bylo jich na Starém městě 29, we starším čase wšak nepochybně méně. Jeden býwal *písař rychtářůw* (notarius judicis), a rozdílný od jiných *písař krewní*.

Za starší doby, jak na swém místě wyprawowáno, nejwyšší písař Staroměstský měl stálý byt na radnici a spojené s tím powinnosti co spráwce domu, s čehož wšak později sešlo, a byl k tomu týmž způsobem jak na Nowém městě ustanowen zwláštní služebník, tak zwaný *hospodář rathauzský* (hospes praetorii), jemuž k ruce byl *wrátný* (janitor, hostiarius dominorum). K jiným

[22]) W privilegii krále Wladislawa daném Menšímu městu Pražskému na wolení konšelů od obce roku 1515, prawí se významně: A poněwadž on purkmistr a konšelé i wšecka obec předepsaného Menšího města Pražského kancléře nemají, než toliko písaře oc.

[23]) W knize Staroměstské lib. Miscell. fol. 78.

ještě wěcem, které, jak se zdá, jindy také dílem náležely k úřadu nejwyššího písaře, byl na Starém městě později zřízen zwláštní úřad tak zwaného *maršálka panského* (marssalcus dominorum majoris civitatis). Byl to úřad welice čestný, na němž si Staroměstští welice zakládali,[24]) slaužící konšelům a obci k jakési oslawě při weřejných příležitostech, ač o tom žádných určitějších zpráw nemáme. Pokud známo, byly k němu obyčejně powoláwány osoby stawu zemanského, jakož který se ponejprw připomíná Mikuláš z Chrustenic (1449), potom Jan z Radiče (1455—1469), Jan z Bransaudowa (1486), posledně Jan Kozel z Pokšteina, snad toliko erbowní (1517). Maršálek snad měl moc nad rozličnými služebníky obecními, jakož byli sluhowé čili *poslowé* při kanceláři a při úřadě konšelském a rychtářském, kteříž byli dwojího spůsobu, jízdní totiž a pěší, hlásní na wěžích, strážní na branách čili *branní*, *trubači*, *biřicowé*, *tržní* a *wažči*, *hospodáři* dworů obecních, *hodinář* městský, w pozdějších časích *rourmistr* nad wodárnami, owšem také kat čili *mistr popravní*, *škariant*, *ras* a jiná „zadní zběř, bez které býti město nemůže“, jak se praví w jisté pozdější paměti z roku 1612.[25])

Jakým spůsobem úředníci a služebníci obecní byli placeni, o tom se nám nezachowaly zpráwy dosti úplné; předce wšak z pamětí různých sauditi se dá, že asi wšichni měli swé jisté platy stálé, krom toho pak podobně jako konšelé sami rozličné příjmy nahodilé od jednotliwých wýkonů služby swé. Tak jmenowitě nejwyšší písař na Starém městě měl w té době platu ročního 50 kop gr. a platy za listy posledních wůlí, za listy poselací a za ortele čili rozsudky wycházející z celé raddy;

[24]) K roku 1481 s nelibosti wyprawuje starý letopisec o Nowoměstských, kterak si krále nadcházeli, chtíce od něho míti zlatau pečet a šest pánnow w úřadě i maršálka, tím spůsobem jako w Starém městě. Staré letop. české 222.

[25]) Chaos rerum memorabilium w archivě městském E II 3. fol 341. O škariantech jest zmínka roku 1455 w knize aučtů městských f. 83: consules mandaverunt judicis scriptori cum scariantibus, quatenus nullam ad domum, specialiter scariantes, sine scitu hospitis intrarent ꝛc.

písař menší čili radní měl ročně 24 kop a platy za zápisy o kaupích domu neb winnic, o dluzích a jiných některých wěcech; jiní menší úředníci 12 kop ročně a některé menší příjmy od kšaftů. Na Nowém městě obec se usnesla roku 1507, „aby písařům od kšaftu kopa dawána byla, od listu tři groše bílé a od ortele psaného 20 grošuw".[26]) O poslích městských bylo starší ustanowení na Starém městě, že posel jízdný měl míti půl kopy grošu týdně na dwa koně, posel pěší pak deset grošů na týden. Dostáwali také zwláštní oděw, aby dle něho byli poznáwáni, tak zwané raucho polowičné. Že byly příjmy nejwyššího písaře a jiných přednějších úředníku obecních dosti wýnosné, jde na jewo ze znamenitého jmění mnohých, které měli na domích, winnicích a jiném statku we městě i jinde. W pamětní knize Nowoměstské nacházíme zápis z roku 1453, který swědčí, že obce uznáwaly za slušné pečowati také o služebníky sestárlé, kteří již služby konati nemohli. Propuštěn totiž roku toho ze služby Bernášek prwní posel obecní (protonuncius dominorum consulum), jenž prý od mládí a po mnohá léta slaužil, až dále nemohl, i dowolila obec, aby mu, pokud žiw bude, dáwány byly čtyry groše na týden, i aby mu konšelé směli dáti také wíce, když by chtěli a mohli. Stalo se to pak s podotčením, aby jiní úředníci a služebníci obce měli z toho powzbuzení k pilnému a ochotnému konání swých powinností.

Wedlé hlawního úřadu obecního, totiž purkmistra a konšelu i rychtáře, bylo na Starém i na Nowém městě několik úřadu zwláštních, pod mocí a dohledem konšelu stojících, pro některé zwláštní záležitosti spráwy weřejné, jmenowitě pak spráwy důchodu obecních. Jedním z nich byl od času císaře Karla úřad *perkmistra* hor winničných (officium montium vinearum), zřízený následkem nařízení císařowa o dělání winnic okolo Prahy roku 1358. Byl to totiž úřad, kterým se winnice tyto sprawowaly w práwních i jiných poměrech. Před ním zawíraly se smlouwy jich se týkající, a sauzeny byly pře o ně wzniklé; jemu pak náležela také péče, aby nařízení o nich bylo zachowáwáno, aby totiž winnice wšudež, kdež bylo usau-

[26]) Staré letop. české 280.

zeno, skutečně byly štěpeny a zděláwány. Představený toho úřadu byl perkmistr, k němuž přidáni byli čtyři *konšelé hor winničných*. K ruce swé měli zwláštního písaře a krom toho měřiče čili *geometra*. Perkmistra i konšely wolili a dosazowali konšelé Staroměstští, pročež býwali to také wždy měšťané Starého města, takowí, kteří byli sami držitelé winnic. Wedlé nich byl pak, newím zdali od počátku čili teprw za pozdějších časů, jistý sbor přísežných, takorka co starších winničních, kteří se dělili na jakési čtyři čtwrti, totiž „ze Starého města, z Nowého města, „za Nowym městem“, a „za wodau“, rozuměj na lewé straně Wltawy. R. 1497 bylo jich 34, a užíwalo se jich nejspíš co swědků a pametníků we wěcech sporných, při kterých záleželo na místní známosti. Obyčejně, ač ne bez wýjimek, býwali konšelé winniční sázeni nowě každého roku; perkmistr zůstáwal wšak w úřadě obyčejně po wíce let. Konšelé Staroměstští konali wždy také jistý dohled a ochrannau moc nad tímto úřadem. Ačkoli stáwaly od dáwna zwláštní knihy winniční, nicméně smlauwy o kaupě winnic wždy wkládaly se též do knih městských na radnici Staroměstské. Když se to w létech wálečných po smrti krále Wácslawa častěji opomíjelo, konšelé Staroměstští wydali o tom r. 1433 zwláštní nález, kterým se zachowáwání starého řádu nowě nařizowalo.[27] W pozdějších časích, zejména w druhé polowici 15. století, přestáwalo se wšak zase čím dál tím častěji na pauhém zapisowání do knih perkmistrowých, což konečně i jistým priwilegiem krále Wladislawa roku 1499 schwálení došlo. Král Wladislaw priwilegiem tím učinil také některá nařízení o jistějším zachowáwání starého řádu o winnicích, při čemž uložil konšelům netoliko Starého, nybrž také Nowého a Menšího

[27] Knihy úřadu winničného zachowaly se nám teprw od roku 1434; že wšak stáwaly již dříwe, o tom práwě swědčí tento nález konšelů z roku 1433, zapsaný w pamětní knize Staroměstské od roku 1417, „aby wšichni trhowé, kteříž sě o winnice dějí, byli na rathúze w knihy městské zapisowáni; nebo jest tu twrz a pewnost; a jestli žeby sě kteří zápisowé prwé u pergmistra o winnice stali, aby hned ten den aneb nazajtřie pergmistr s nimi k knihám městským na rathúz šel a tam jim ten trh zapsal“.

města Pražského ano i Hradčanským a Wyšehradským, aby perkmistrowi, když by potřeba nastala, u wykonáwání jeho úřadu radni a pomocni byli.[28])

Nowejšího puwodu než úřad winničný byl *úřad mostský* (officium pontis Pragensis) na Starém městě, ač nějaký základ měl we starších poměrech. Zmínili jsme se we starší době o zwláštních duchodech na oprawowání mostu Pražského, které byly již za času krále Wáclawa I odewzdány pod správu řádu křižowníku s čerwenau hwězdau, jakož i o pokladnici zřízené ku prospěchu obnowení mostu po welké powodni r. 1342, od které jeden klíč toliko podrželi křižowníci, dwa pak chowány byly od měšťanu Pražských. W bauřích po smrti krále Wáclawa IV zmocnila se obec Staroměstská weškeré správy špitálu křižownického a tudy také oněch duchodů mostu, k jichž sprawowání potom zřízen zwláštní úřad. Stalo se to nejspíš teprw po welké pohromě, kterau utrpěl most Pražský powodní roku 1432, po které bylo potřeba welkého díla k obnowení jeho. Z počátku býwali k úřadu tomu jmenowáni dwa konšelé nebo také jeden z konšelu a jeden obecní, zdá se že až do konce panowání Pešíka z Kunwalda, který sám stále zůstáwal jedním z nich od roku 1437 až do roku 1440 i jak se zdá také potom.[29]) Později, zejména od roku 1448, skládal se úřad mostský pokaždé ze čtyr osob, dwau konšelu a dwau obecních, a byl obnowowán každého roku, ač tak, že částečně ty samy osoby zustáwaly w úřadě i po wíce let. K rukaum úředníku byl zwláštní písař mostský. K nadání mostu Pražského, které úřad tento sprawowal, náležely předně starodáwné statky k tomu wěnowané, pokud se za welké wálky náboženské nedostaly do cizích rukau, jakož i clo na mostě wybírané, k tomu též nájemné z mlýnu obecního a z brusu pod mostem, plat ze cla Modřanského a některé jiné požitky, které časem byly značně rozmnoženy přikaupením několika

[28]) U Čelakowského str. 308.

[29]) Prwní zmínka o úřadu tom činí se roku 1433 w knize Staroměstské od r. 1417 fol. 154, kdež úředníky mostu jmenují se Waněk od pěti korun, Otmar a Matěj Drdák.

domu Pražských a jiného statku z přebytku penez po zapraweni ročního wydání jakož i dobročinnými odkazy.[30] Za práci swau úředníci mostští dostáwali jistau penězitau odměnu pokaždé po skončení roku úřadowání swého, když činili počet ze příjmů a wydání.

W bauřliwém čase po smrti krále Wáceslawa IV wzal začátek také jiný zwlaštní úřad obecní w Praze, tak zwany *úřad Šestipanský*. Obec Prazská Starého a Nowého mesta tehdaz nabyla welkého nemowitého jmění zabawenim statku duchowenstwa i wystěhowalých měštanů we městě i w okolí na wíce mil, jak o tom na swém místě wyprawowáno. Welký počet domů, winnic, dworu popluzních a jiného majetku byl rozprodán, značná část pak podržena stále pri obci. K řízeni těchto prodejů a ke spráwě nowého tohoto obecního jmění a důchodů z neho wycházejících byl zřízen zwláštní onen úřad, ne-li dříwe, aspoň roku 1424, k němuž každého roku woleno bylo šest osob, dwa z konšelu, čtyry z obecních,[31] kteřiž měli k ruce swé dwa písaře, jednoho hlawního, druhého jemu podřízeného, a jednoho neb snad spíš wice poslu čili sluhu. Když se pozdeji obce Starého a Nowého mesta o zabawené jmění, úřa-

[30] Již roku 1433 znamenitý měštan Šimon od bílého lwa odkázal k mostu dům swůj u wola na Owocném trhu (č. 142), jejž wšak úředníci již roku 1434 zase prodali.

[31] O půwodu tomto úřadu Šestipanského swědčí zápis w knize Staroměstské roku 1424 (fol. 233) o prodeji winnice někdy kláštera Swatojirského na Petříne od obce měštanu Wáceslawowi Litochlebowi, we kterém prawí se: De qua quidem vinea praedictus Wenceslaus nobiscum (rozuměj konšely) et cum officialibus nostris pro curiis domorum et vinearum ad nos ex causis praemissis devolutis per nos et communitatem nostram cum omnimoda et totali potestate electis et deputatis juxta commune decretum dictae nostrae civitatis rationabiliter computavit et computationis nomine coram hujusmodi officialibus nostris tres sexagenas grossorum minus uno fertone pecuniae finalis et ultimatae persolvit et reposuit. — Wýslowně se mluwí o úřadě Šestipanském (officium sex dominorum) w Staroměstské knize ber-ních roku 1427 hned na listě prwním, a podobně o šesti úřednícich (cum consensu officialium sex dominorum) w knize [illegible] wýše zmíněné roku 1428 (fol. 287), a roku 14[illegible] (fol. 303) uwodí se Andreas subnotarius officii sex dominorum.

dem tímto společně sprawowané, rozdělily (1429), zřízen jest též úřad Šestipanský dwojí, na nějž krom spráwy obecního jmění přeneseno jest řízení také některých jiných wěcí, jakož zejmena ohledání w přích mezi sausedy we wěcech stawebních. Na Nowem městě nazýwal se úřad ten jinak také úřadem sklepowym neboli sklepowním (officiales testudinum praetorii, krátce de testudine), ponéwadž mu byly poručeny také důchody z krámu čili sklepu w radním domě: skládal pak se wždy z jednoho konšela a pěti obecních. Na Starém městě nacházelo se sídlo jeho prwotně po dlauhý čas w Týně, pročež také často se užíwalo názwu úředníků Týnských; později teprw přeložen byl do radnice, kdež se odtud připomíná zwláštní swětnice Šestipanská.[32])

W Týně wedlé úředníků Šestipanských měl sídlo swé jiný úřad obecní, totiž nad *ungeltem*, jehož se rowněž w bauřích po smrti krále Wácslawa zmocnila obec Pražská. Některý čas, jak aspoň ukazuje zpráwa k roku 1442, býwali k němu dosazowáni jeden konšel a jeden obecní Staroměstský.[33]) Později připomíná se pokaždé jen jeden úředník nad ungeltem a wedlé něho písař téhož úřadu jakož i zwláštní *hospodář w Týně*, totiž spráwce domu.

Pomíjejícími zřízenci obce jak na Starém tak na Nowém městě byli i w této době *berníci* městští. Býwali totiž woleni od případu k případu, když byla jaká berně uložena buď pro krále, buď na potřeby obecní, což se nestáwalo každého roku. Počet a složení berníků býwalo přitom také rozličné, jak se kdy hodilo. Na Starém městě bylo k tomu roku 1437 zřízeno dwanáct osob, jeden toliko konšel a jedenáct obecních, w létech 1438 až 1439 pokaždé dwa konšelé a čtyry obecní, roku 1440 čtyři konšelé a čtyři obecní, roku 1458 čtyři konšelé a osm obecních a tak rozličně, při čemž se k wybírání berně obyčejně rozdělili dle čtwrtí. Podobně bylo bezpochyby na Nowém i také w Menším městě Pražském.

[32]) Wiz Staré letop. české 320, 378.

[33]) Tamže 130.

Od obce Staroměstské býwal po delší čas ze sausedstwa ustanowowán zwláštní úředník nad *špitálem křižowníků* s čerwenau hwězdau co spráwce nadání téhož špitálu k chowání chudých, a podobně Nowoměstští dosazowali úředníka téhož spůsobu nad *špitálem pod Wyšehradem*. Jiné úrady toho druhu wztahowaly se pak w obau městech k trhům rozličných wěcí. Toho spůsobu byl na Starém i na Nowém meste zwlaštní *rychtář trhu uhelního*, podobně dohližitelé aneb wýběrčí na trhu owocném, trhu solném, trhu šrutky,[34] trhu chmelowém, waječném, obilném, na Starém městě také na trhu masném na fraymarku a na trhu rybném *porybný*, který měl také zwláštního služebníka, na Nowém městě zase úředník na trhu drewném a prkenném, od něhož rozdílný byl tamže úředník nad wýtonem w Podskalí. Rowněž na Nowém městě připomíná se také úředník nad *undrlákem* a písař jeho (notarius de undrlak), čímž rozumí se úřad na trhu ryb tunných čili slanečků. Za starších časů porybné na Starém městě a undrlák na Nowém náležíwaly k úřadu rychtáře co část jeho důchodů; po zakaupení wšak rycht od obcí za krále Ladislawa byly od rychtářstwí odděleny a teprw zřízeni nad nimi zwláštní úředníci.[35]

Starodáwného půwodu byl úřad starších čili přísežných *mlynářů*, jehož powolání bylo dohlížeti na mlýny a jezy, aby zachowáwána byla míra we wýšce jednohokaždého jezu, jak byla předepsána, aby nebyla na škodu jednak mlýnům druhým, jednak domům blíž břehů, kteří trpěli powodněmi, též pak rownati pře z poměru tohoto wzcházející. Počátek zřízení toho stal se z podnětu Karla IV co spoluwládaře otce jeho krále Jana, když totiž roku 1340 (dne 19 Kw.) nařídil konšelům Staroměstským, aby wšem mlynářům we městě jistau míru ustanowili pod pokutau, kdo by ji překročil.[36] Konšelé

[34] Uwodí se mezi jinými úřady toho druhu w tak zwaném práwu Soběslawském; není dosti jasno, co znamenal.

[35] Wyswitá to z rozepře mezi Prechem z Budkowic, jenž tehdáž nejprwé rychtu Staroměstskau byl kaupil, a předešlým rychtářem Janem Mandau ze Zbislawic, o níž jest zápis r. 1457 w Staroměstské knize Miscell. fol. 139.

[36] Nařízení toto nachází se w knize Staroměstské od r. 1310 fol. 281.

zachowali se dle toho uzawřením ještě téhož roku dne 23 Prosince, dle něhož k wyměření takowému měly zwoleny býti čtyry osoby z raddy nebo z obce, kteřížby k sobě přibrali čtyry mistry mlynáře pod přísahu wzaté. Kdoby potom míru ustanowenau překročil na škodu jiného, měl žalowán býti u konšelu, kteříž jej měli pokutowati, když by tak shledáno bylo od dwau mlynářu příseźných na to wydaných.[37] Později se o zřízení tomto neděje zmínka než ponejprw roku 1454, do kteréhož času šířeji se wywinulo. Úřad přísežných mlynářů tehdy se již wztahowal netoliko na mlýny a jezy Pražské, nybrž na Wltawě, na Labi i na Mži čili Beraunce pod Prahau i nad Prahau, i skládal se proto z jistého počtu mlynářu Pražských i odjinud, kterým přísaha byla wydáwána od konšelu Staroměstských we jménu krále, a dohled nad nimi rowněž wedlé konšelu Starého města wykonáwali zřízenci králowští. Roku 1454, když mlynáři přísežní wykazowali míru nowým mlýnům obecním nad mostem Pražským, bylo jich osm, pět z Prahy, jeden z Nimburka, jeden ze Slaného a jeden z Berauna, roku pak 1479, když při wodě neobyčejně nízké byla předsewzata přehlídka wšech jezu na Wltawě, bylo starších mlynářu sedm z Prahy a pět odjinud, z těchto pak jeden z Čelákowic, jeden z Komořanek, jeden z Berauna a jeden z Nelahozewsi.[38] Přítomni pak byli při téže přehlídce konšelé Staroměstští a dwa úředníci králowští, Pawel ze Skal a Oldřich Medek z Waldeka purkrabí hradu Pražského.[39] W jiném případě roku 1509 bylo k rozsauzení pře ustanoweno pět mlynářů Pražských, dwa z Berauna a po jednom až z Litoměřic a ze Žatce.[40]

O rozdělení Starého a Nowého města na *čtwrti* promluwili jsme již při starší době. Časem objewuje se nám zřízení čtwrtí zřetedlněji, ač bylo nejspíš i w tom spůsobu také již staršího

[37]) Wiz u Čelakowského na str. 60.
[38]) W knize Staroměstské od r. 1417 fol. 239.
[39]) Liber memorialis Novae civit Prag. fol. 179
[40]) Totiž w rozepři týkající se stawu mlýnu Hrobského u Nowého Kolína. Wiz Liber rationum w archivu městském fol. 77.

původu. Nad každau čtwrtí byl totiž *heitman* který wše řídil, co se dle čtwrtí sprawowalo buď k účelům wojenským, buď ku péči o weřejnau bezpečnost a jiné obecné dobré. Jemu podřízeni byli *setníci*, *padesátníci* a *desátníci*, desátník nad každým desátkem, to jest nad desíti domy, weskrz sausedé též čtwrti neb téhož desátku. Z roku 1528 zachowal se nám seznam heitmanů a setníků na Nowém městě, dle něhož we čtwrti Zderazské bylo setníků pět, w Jindřišské 3 we Štěpánské 7, w Petrské na Poříčí tři, dohromady 18 dle počtu asi osmnácti set domů. Menší město Pražské, které se pokládalo jen za jednu čtwrt, nepochybně dělilo se na desátky přímo s padesátníky a setníky co wyššími týmž spůsobem.

Přijímání *měšťanského práwa* w Praze dálo se w podstatě týmž spůsobem jako we starší době; toliko krom jiných wýminek žádalo se aspoň na Starém a na Nowém městě od těch, kteří chtěli práwa městského nabyti, aby se s obcí srownali w náboženstwí přijímání u swátosti pod obojí spusobau; dopauštěly se wšak časem wýjimky.[41])

Nad obcemi Pražskými jako wšech jiných měst králowských stála wyšší *moc králowská*. Naznačili jsme powšechné již w úwodě článku tohoto promeny w časích, dle kterých moc tato jindy silněji, jindy slaběji byla wykonáwána; některé změny proti době starší byly wšak trwalé na ujmu králowské moci a ku prospěchu wětší samostatnosti obcí. Města králowská přestala totiž býti pauhým příslušenstwím komory králowské od té chwíle, co se účastnila sněmu zemských jakožto třetí staw wedlé stawů panského a rytířského, tak že se o mimořádné berně a jiné potřeby zemské nejednalo wíce s městy na zwláštních sjezdech jejich, nybrž na sněmích w dorozumění s druhými dwěma stawy. Sněm Čáslawský roku 1421, na kterém wůdcowstwím Pražanů a Táborů w čele jiných měst spůsobeno bylo wypowědění poslušenstwí Sigmundowi od stawů českých, byl

[41]) Tak roku 1504 konšelé Nowoměstští kupci Albertowi, jak se zdá cizozemci, dopustili kaupě domu s wyminěním „aby nebo se u wíře s obcí srownal, anebo, kdyžby se pánům zdálo a obci a jemu rozkázali, aby jej prodal“. W knize Nowoměstské fol. 369.

w tom učinil začátek, tak že odtud nebylo wíce sněmů zemských bez účastenstwí stawu městského až do marných pokusu o wytlačení jeho, které se staly za pozdějšího panowání krále Wladislawa.

Obce Stareho a Nowého města Pražského, co se podřízení pod moc králowskau týkalo, dobyly sobě i toho rozdílu před jinými městy králowskými, že wrchní tato moc nad nimi wykonáwána byla jen králem samým, kdežto nad jinými městy co wykonawatel práw králowských stál jak od starodáwna králowský *podkomoří* a wedlé něho *hofrychtéř* měst králowských. Sauwiselo to se zwyklostí dosazowání konšelu w obau městech králem samým osobně, která po čase uznána byla za staré práwo. Ač psaného privilegia na to nebylo, Staroměstští i Nowoměstští pokladali si za práwo starodáwné, že neslušeli w nižádné wěci pod podkomořího ani pod žádného jiného úředníka, než jen pod krále samého;[42] se strany králowské pak nečinila se proti tomu žádná námitka, ano dle příkladu toho král Wladislaw privilegiem daným roku 1507, kterým slíbil Malostranským sázeti konšely osobně w jejich městě, wyňal zároweň i Menší město Pražské z auřadu králowského podkomoří.

Pražané Staroměstští a Nowoměstští nad to w příčině podkomořstwí wymohli sobě od císaře Sigmunda hned za wyjednáwání o přijetí jeho na králowstwí, aby napotom podkomořím měst králowských byl wždy měšťan Pražský. Císař Sigmund swolil k tomu privilegiem daným w Brně roku 1435 zároweň s ustanowením, že měl býti podkomoří z přijímajících pod obojí. Tím spůsobem stal se za Sigmunda podkomořím Jan od stříbrné hwězdy, jinak Dražicky, bratr Pešíka z Kunwalda, potom opět za krále Ladislawa Wanek Walečowský (1453) a za krále Jiřího zet téhož Samuel z Hrádku (1468), wše měšťané Staroměstští, jak o nich jinde powěděno. Za krále Wladislawa wšak po ssazení Samuele z Hrádku s úřadu na privilegium

[42]) W tak zwaném práwě Soběslawském klade se práwo to až do času knížat českých: Item též páni wyřkli, aby město Pražské wětšie k podkomořímu o nižádné wěci nehleděli ani slušeli ani pod kterého jiného úředníka, ale aby k samému knížeti hleděli.

toto nedbáno, a stal se podkomořím králowským zeman Albrecht z Leskowce (1486), při pozdějším pak nařízení o rozdělení úřadů mezi pány a zemany roku 1497 přiřčen jest úřad ten wýslowně zemanům čili wládykám, s podotčením toliko, jestližeby kdo w Starém městě Pražském z wládyk byl měštěnínem, takowého aby král měl na wůli na úřad ten wsaditi,[43] což se wšak potom nikdy wíce nestalo, tak že podkomořstwí wždy osazowáno bylo zemany. — K úřadu hofrychtéře měst králowských naproti tomu wždy byli dosazowáni měšťané Starého města dle dáwné zwyklosti.

Záwislost měst na moci králowské jewila se přese wšecky proměny časů obyčejem stwrzowání privilegií od každého panowníka nowě nastupujícího jakož i přilepšowáním a rozmnožowáním privilegií od panowníků, ježto staw městský celým půwodem swým zakládal se na privilegiích králowských.

Stwrzowání privilegií stáwalo se dle starších příkladů i w této době obyčejně slowy hledanými, kterými král wyslowowal náklonnost swau k městu, jehož se týkalo. Praha těšila se přitom z projewů zwláště pochlebných, kterými se wynášela sláwa a důležitost její. Jako we starších privilegiích krále Jana a císaře Karla nazýwá se Staré město též we stwrzowacích listinách císaře Sigmunda a krále Jiřího sídlem a hlawau králowstwí nade wšecka jiná města powznešenau. Císař Sigmund, s nímž Pražané předtím po 16 let wedli krutau wálku, nicméně chwálí si mnohonásobné zásluhy, kterými prý měšťané wětšího města jemu a jeho králowstwí ochotně se zawděčili, pročež že w prospěchu a blaženosti jejich z jakési wrozené náchylnosti kochá se; připomíná, že se tu zrodil a odtud wšech základů důstojenstwí swého dosáhl, a chwálí město co ozdobné sídlo mrawů, zákonů a wědomostí, které odtud jako ze zahrady wždy se zelenající po wšech jiných městech a krajinách tohoto králowstwí se rozmnožují. W privilegiích krále Ladislawa a Jiřího daných Starému městu sláwí se zdrawé powětří a úrodnost okolí Pražského u winnicích a w owoci i w obilí, a při

[43] Wiz Archiv český V. 127.

pomíná se powýšenost arcibiskupstwí Pražského, sláwa obecného učení a mocná ochrana mučenníků zde odpočíwajících. Král Wladislaw zase we swém stwrzení privilegií Starého města krom podobných pochwal s wděčností připomíná pilnau práci měštanů Pražských o powýšení swé na králowstwí jakož i wěrné služby, které byli prokazowali předchudci jeho králi Jiřímu proti jeho protiwníkům.

Nowoměstským potwrdil císař Sigmund privilegia jejich na základě hodnowěrných přepisů, když listy půwodní byly přišly k zničení při dobýwání města od pánu a Staroměstských roku 1434. List císařůw zmiňuje se přitom jen o předcích jeho, císaři Karlowi a králi Wácslawowi, kterak oni město toto založili, pěstowali a wyzdwihli, a lituje ztráty, kterau příhodau onau utrpělo. Wřeleji promluwil o městě tom král Jiří we stwrzení privilegií jeho roku 1461, klada zwláštní důraz na rownost jeho se Starým městem. Obě města že císař Karel a potomní králowé chtěli míti sobě rowná: obě že se těší ze zdrawého podnebí, obě že se stkwějí nade wše jiná města tohoto králowstwí co jakýsi práh a základ dle předurčeného jména Prahy (od prahu); ač je dělí od sebe zdi a příkopy, wšak jedna sworná mysl sausedů že je spojuje w jedno, a protož že jemu na srdci leží slawné město toto Karlowo, aby ze zánowních počátku swých trwale rostlo a se wzmáhalo. Zdá se, jakoby Staroměstským, na Nowé město žárliwým, řeč tato nebyla býwala zcela po chuti. We stwrzení privilegií jejich od krále Wladislawa wýše zmíněném prawí se o městě Pražském, že ač několika městy jest rozdělené, wšak Wětší město řečené, jakožto prwotnost mezi jinými majíc, že od předků jeho na trůně wětšími a powýšenějšími privilegiemi a milostmi jest obdarowáno. Zdá se, jakoby Staroměstští práwě se wztahem k Nowému městu slow těchto na kanceláři králowské sobě wymohli.

Menší město Pražské krom jiných swobod již zmíněných obdrželo od krále Wladislawa roku 1507 také privilegium na nowau menší pečet s wyobrazením jeho a písmenau *W* nad ním. Král připomíná w něm se zalíbením ku paměti, kterak město toto w času ruznic a wálek „zkaženo, spáleno a jako spustlo

bylo", za jeho pak kralowání teprw „že jest se pomalu zase wyzdwihlo".

Pražané Starého i Nowého města měli z toho času privilegia také od císaře německého *Fridricha III.* z let totiž 1462, 1475 a 1477, kterými jim stwrdil starší oswobození od cel w Rakausích a udělil jim nowých *erbů*, jak o tom při událostech oněch let jest powěděno. Císař w privilegiích těch wšechněch dosti široce wyslowowal wděčnost swau k nim za pomoc, kterau mu wedlé krále swého prokázali proti odbojným jeho poddaným, když od nich s manželkau a synem swým těžce sklíčen byl we Wídni. Privilegium posledně dané, totiž r. 1477 obsahowalo také, aby měšťané Pražští, kdyžby kteří w bězích wálečných upadli w zajetí nebyli šacowáni, totiž nuceni hotowými penězi se wykaupiti, nýbrž na slowo byli propauštěni jako rytířští lidé. I w privilegiích těchto jako we stwrzowacích listinách Wladislawowých činil se rozdíl mezi Starým a Nowým městem potud, že jen Staré město nazýwá se w nich hlawním městem (so ein *haubt stat* in Behem ist), Nowé město pak jen slowutným městem w Čechách (das ein *löbliche* stat des künigreichs Behem ist). Privilegia tato, aby měla plnau platnost w zemi, jsau také králem Wladislawem stwrzena.

Města Pražská honosila se wšak toho času také některými swobodami smyšlenými, které se nezakládaly na žádném psaném práwu, dílem ani na žádné starší zwyklosti a předce dílem dosáhly práwního uznání.

Kdysi před rokem 1447 a jak se dá sauditi po r. 1438 složil kdosi, nepochybně některý z tehdejších písařů městských w Praze, sbírku rozličných prawidel, řádu a práw we městě se týkajících, wybraných prý z listů knížat a králů, kterými toto město Pražské nade wšecka jiná města darowali; sepsání pak tomuto dostalo se jakési zákonné wážnosti, když později w druhé polowici 15. století pojato bylo do tak zwané nejstarší knihy privilegií a práw městských chowané na radnici Staroměstské.[44]) Mezi panowníky oněmi skladatel na prwním místě

[44]) Liber vetustiss. privil. 242—262. Nejstarší známý opis jest z roku 1447 w císařské bibliothece Widenské w rukopise 3451 fol. 141—151.

uwodí kníže české *Soběslawa II* a jaké prý wyřknutí páni cestu korauhewní učinili mezi ním a bratrem jeho po bitwě u sw. Jana na Bojišti, kteréhožto wyřknutí artikulowé že zachowáwáni byli za wšech potomních knížat až do krále Wácslawa (III), kterýž zabit w Olomauci. Skladatel jmenuje mezi nimi Jaroslawa, Domaslawa, Nadslawa, jména dokonce wymyšlená, potom pak uwodí jiná rozličná nařízení, která dílem prawě dílem neprawě přičítá králům Otakarowi, Janowi a císaři Karlowi. Do času panowníků těchto klade pak wšelicos za práwo od nich stanowené, čeho Pražané teprw od času náboženské wálky po smrti krále Wácslawa IV sobě wydobyli. Již do času řečeného knížete Soběslawa klade se od něho, „aby město Pražské wětší k podkomořímu o nižádné wěci nehleděli ani slušeli ani pod kterého jiného úředníka, ale aby k samému knížeti hleděli a we wšech swobodách i w práwích jakožto swobodní seděli kromě berní zemských a meze bránění, kdyžby potřebí bylo, jakož to jiní zemané mají učiniti“. Od krále Jana bylo prý nařízeno roku 1310, že nemá měšťana Pražského nikdo sauditi než konšelé, ani král, ani úředníci, ani páni, též že rychtářstwí na Starém městě obec sama má sprawowati a rychtáře dosazowati.

Wedlé toho čte se wšak w témž práwe wydaném za knížete Soběslawa, kdyžby dědice w Čechách nebylo ku knížetstwí, tehdy že purkmistr Pražský z Wětšího města má zemi sprawowati, dokud by nebyl zwolen nowý kníže, a wšecka města jiná i purkrabí mají k němu hleděti, a purkmistr té chwíle má na radnici trwati na groš obecný, a má míti w raddě swé sudí zemského a purkrabí Pražského, a úředníci wšickni mají k němu hleděti a úplně jeho poslauchati jako wládaře mocného. Zadruhé, kdyžby kníže měl wolen býti, tehdy purkmistr Pražský má obesíati pány, města i wšecky úředníky duchowní i swětské i wšecky zemany ke dni určenému do Prahy; pakliby se dělili a smluwiti se nemohli, tehdy ku komu konšelé

s nadpisem: Rádowé a práwa města Pražského, kterak sě purkmistr i s konšely mají w swém úřadě mieti i také mnoho kusów a práw užitečných. Jiný jest rukopis Klatowský z roku 1465.

Pražští se swau obcí přistaupí, ten má „hlas míti". Zatřetí, kdyby kníže český dal na swau zemi sáhnauti bezprávně laupežem, náŝilím aneb kteraužkoli hanbau, tehda páni, města i zemané mají k Pražskému městu přistaupiti a sebe brániti té křiwde, a w tom čase nemají ku knížeti hleděti ani jemu kterých dáwati daní, dokud nedrží přísahy, kterau byl učinil zemi.

Za knížete Soběslawa II nebylo žádných purkmistrů Pražských, a také za potomních časů nikdy se žádný purkmistr Pražský ku práwu tak welikému, wládařstwí zemskému, když krále nebylo, nehlásil. Že panowník český na swau zemi dal sáhnauti násilím a hanbau (totiž winěním z kacířstwí) a že se Pražané postawili w čelo obrany proti němu a k nim jiní stawowé se přidali, bylo se stalo za krále Sigmunda. To patrně měl skladatel sbírky práw městských na mysli, a chtěl, aby tak i budaucně býwalo; práwo powstání proti králi nedalo se wšak uprawiti žádným zákonem. Co se týkalo wolení krále w Praze, když nastala toho potřeba, byla wěc přirozená, že nemusilo se tím rozuměti zrowna Staré město, než spíše hrad Pražský. Za paměti písaře, který složil toto *„práwo Soběslawské"*, byl wšak král Albrecht wolen w Praze na sněmě w kolleji Karlowě, a z toho on i po něm Pražané odwodili sobě práwo, že neměl král žádný jinde wolen býti než w jejich městě; když pak potom zwolení krále Jiřího stalo se dokonce na radnici Staroměstské, twrdili, že dle starých práw jejich mělo se stáwati wolení krále wždy w tomto místě, a činili, jak jinde wyprawowáno, námitky, když se po smrti krále Jiřího wolení nowého krále Wladislawa předsewzalo w Kutnéhoře. Netoliko stawowé zemští musili je upokojiti, že to pro budaucnost nemělo býti na ujmu práw jejich, nýbrž obdrželi potom také od krále Wladislawa zwláštní privilegium roku 1472, kterým se uznáwalo, že dle listů králů Římských a českých a dle starodáwného obyčeje wolení a ohlášení nowého krále českého nejinde než w Praze stáwati se mělo.

Král Wladislaw jiným privilegiem wydaným téhož dne (16 Kw. 1472) naprawil Pražanům chybu, která se stala proti

prawu jejich rowněž pochybněmu,[45]) dle něhož každý král při prwnim wjezdu swém do Prahy měl před branau učiniti přísahu na neodcizowání měst a hradu od koruny dle ustanowení císaře Karla w zákonníku jeho řečeném Majestas Carolina. Wladislaw při swém wjezdu byl učinil toliko slib místo přísahy, i zabezpečil proto nyní Pražany, že to nemělo býti na žádnau škodu kterému jejich práwu.

Pro welkau duležitost, kterau měla privilegia králowská, jakožto základ wšech práw a swobod obcí městských, byla o ně pilna péče, aby se listiny zachowaly neporušeny. Zdá se, že w Praze jako jinde býwal jistý den w roce určen *k wysušowání privilegii*, aby netrpěla wlhkem, což se dálo před očima konšelů. Při takowém asi wýkonu stalo se na Nowém městě roku 1480, že když purkmistr Mařík Rathauzský držel w ruce privilegium císaře Sigmunda se zlatau pečetí přiwěšenau, kterým stwrzeny byly starší listy císaře Karla a krále Wácslawa, w tom raněn byl mrtwicí, a list upadl na zem a uprostřed se roztrhnul a porauchal. Purkmistr a konšelé se smutnau twáří a nemálo prý uleknuti předstaupili z té příčiny před krále Wladislawa, kterýž je nowým listem králowským opatřil, aby nehoda tato práwům města jejich nebyla na škodu.[46])

[45]) Wiz Díl II. 298.

[46]) O zwyku každoročního wysušowání privilegií před konšely, kteří přitom míwali na radnici snídani, wiz Příběhy kláštera a města Police str. 78. W Praze jest jediná tato paměť obsažená w privilegii krále Wladislawa dne 1 Listopadu 1480 (u Čelakowského 290), ze které sauditi se dá, že se obyčej ten i zde zachowáwal asi podobným spusobem. Prawí se w privilegii tom o purkmistrowi Maříkowi: quomodo . . cum . curam habens, ne literae et privilegia dictae civitatis negligentia per humiditatem corrumpantur, tollensque literas . . domini Sigismundi imperatoris . . apoplexia tactus easdem manibus tenere non valens in terram dimisit, quae tali casu in medio erant ruptae et vitiatae. — Zmínka o Maříkowi Rathauzském, majiteli totiž domu wedlé samé radnice Nowoměstské, že raněn byl mrtwicí, nachází se w knize Nowoměstské téhož roku fol. C 27, kdež prawí se, že 17 Čerwence stal se purkmistrem Wácslaw Páral, „per resignationem Mauritii Rathuzsky, qui ex permissione divina tactus est infirmitate apoplexiae“.

Krom Starého, Nowého a Menšího města Pražského čítala se ještě dwě města menší ku Praze, která nenáležela mezi města králowská, totiž Hradčany a město hory Wyšehradu.

Hradčany náležely, jak již při starší době powěděno, k purkrabstwí hradu Pražského. W tom se ani w létech dlauhé wálky náboženské nic podstatně nezměnilo. Wzdáním hradu Pražského roku 1421 dostaly se Hradčany pod moc Pražanů, ale nepřestaly tím býti příslušenstwím hradu, toliko byl purkrabí a místopurkrabí po čas wálky dosazowán od konšelů Pražských, a stál pod jich mocí. Smluwami s císařem Sigmundem Pražané se wzdali hradu i Hradčan, s wyminěním toliko, že obywatelé Hradčan zachowáni jsau při náboženstwí strany pod obojí. Císař Sigmund potom roku 1437 rychtu Hradčanskau se wším příslušenstwím připojil k wěnu manželky swé, králowny Barbory, čímž od purkrabstwí byla oddělena, neznámo wšak na jak dlauho. Jinak zůstalo město Hradčanské s Pohořelcem a Úwozem i Dlážděním pod Hradčany při swém předešlém zřízení. Spráwu obce wedli konšelé dosazowaní každého roku nowě purkrabím nebo místopurkrabím, který jim obyčejně také předsedal. Konšelů bylo jen šest, dle tehdejšího obyčeje we městech poddaných; z nichž jeden byl purkmistrem bez střídání se w tomto úřadě. Písemnictwí wedl písař městský, bezpochyby jen jediný.

O wzniku nowého města na zříceninách *Wyšehradu* za času Jiřího Poděbradského co spráwce zemského powěděli jsme již na jiném místě. Nowí osadníci byli poddaní králowi, odewzdaní pod spráwu purkrabí Wyšehradských, kterýžto úřad býwal onoho času spojen obyčejně s tím neb oním jiným úřadem zemským nebo dworským. Nacházeli se tedy w podobném poměru jako Hradčany k purkrabí hradu Pražského. Jak zmíněno jinde, byl z počátku za purkrabstwí pana Jana Zajímače z Kunštatu zřízen nad nimi pauze rychtář, později wšak, když se obywatelstwo rozmnožilo, také purkmistr a konšelé. Roku 1488, z něhož se zachowala o nich prwní určitá zmínka, bylo jich osm; roku 1495 jmenují se krom nich ještě dwa spolu přísežní, kteříž se později počítali s konšely za jedno, a ko-

nečně byl počet konšelu jako we swobodných mestech králowských zwysen na dwanáct, jakz shledáwáme ponejprw roku 1503. Konšelé byli sázeni dle obyčeje každého roku od purkrabí, kteremu přitom, poněwadž na Wyšehrad dojížděl odjinud, dawán byl slawny oběd. Později wšak to změněno: poněwadž prý bywal nedostatek we připrawách krmí, což pánum se nelíbilo, odwáden za to plat po dwau groších bílých z každého domu, nepřiměřeně welký, jak se o tom později saudilo.

Ze zachowaných pamětí není jasno, z čeho sobě Wyšehradští odwozowali, žeby jim náležela stejná práwa s Pražany a jmenowitě Nowoméstskými. Do knihy swé městské nowě založené roku 1495 dali si w domnění tom sepsati obšírné artikule přejaté ze psaných práw tehdáž na Starém a nepochybně také na Nowém městě platných, přitom jmenowitě též z práw Soběslawowých wýše zmíněných. Wedlé mnohých wěcí, kterými sprawowati se bylo na jejich wůli, nacházelo se mezi artikuli těmi také o rychtáři, že ho žádný nemá woliti nežli obec starší s konšely, neb že oni dobře znají, kdoby se k té wěci hodil; jakož také, že rychtář nemá w raddě mezi pány sedati, a má sauditi jen, coby bylo pod kopu grošů, též o konšelích, že kdyžby úředník od Jeho Milosti králowské, to jest purkrabí, chtěl konšely saditi, nemají býti jiní, nežli ti, „kteří na ceduli jmenowáni budú", to jest z počtu od předešlých konšelů nawrženého.[47]) Práwa tato a jiná, jak ze příběhů toho času wyswítá, nebyla ode wšech purkrabí Wyšehradských uznáwána, a přicházelo z toho k častým rozepřím s nimi. Jeden z purkrabí

[47]) W té knize, která tu zmíněna, jest zapsáno roku 1500 (fol. 14): „Když jsú konšelé byli o nějaké potřeby před pány urozenými w wětším saudu na hradě Pražském, a když se dotklo práw městských a orteluow wyřiekání, tak jsú páni toho saudu, jako najwyšší pan sudí a pan hofmistr králowstwí českého, urozený pán, pan Wilém z Pernšteina, pan Půta Šwihowský, pan Jindřich Hradecký i s jinými pány w ty časy spolu sedícími tuto jsú nám sprawu nalezli, abychom wšech práw a swobod užíwali a jimi se sprawowali, kteráž páni Nowoměstští mají, poněwadž přisedíme s nimi w jedněch zdech jako oni." Wýpowědi této ústní, která nejspíš byla míněna jen o řádu saudním zachowáwaném na Nowém městě, Wyšehradšti patrně přičítali širší platnost, než měla.

Wyšehradských, pan Raupowský, to jest pan Jan z Raupowa nejwyšší písař zemský a hofmistr dworu králowa, jsa držitelem Libně (brzy po roce 1485), potahowal sausedy Wyšehradské k robotě, chtěje, aby mu seno hrabali na lukách na tomto statku; čemuž se wšak bránili, a musil od toho upustiti. Po něm byl purkrabím pan Beneš z Kolowrat na Libšteině. Ten neznámo pro jakau příčinu zsekal jednoho sauseda jménem Walentina. Wyšehradští obrátili se se stížností na to ku králi, kterýž proto Benešowi Libšteinskému purkrabství odnal a wznesl roku 1496 na pana Bohuslawa z Ujezdce, heitmana hradu Pražského.

Za nowého tohoto purkrabí wznikly brzy nesnáze pro rychtáře Jana Jiskru, který od neho dosazen byl proti wůli obce, člowěka zlé powěsti, který byl z rodiště swého, městečka Weselí nad Lužnicí, musil utéci pro rozličné neprawosti. Bylo z toho w obci roztržení welké mezi wetšinau sausedu, kteří se dosazení jeho protiwili, a jinými, kteři se ho přidrželi. Z těchto někteří, nejspíš pro nějaké wýtržnosti, musili utéci z města, a obec zwolila si jineho rychtáře; ale purkrabí pan Bohuslaw ujímal se rychtáře Jiskry i odběhlých sausedu, tak že se směli zase nawrátiti, ano některé z nich mínil i dosaditi za konšely. Spoléhajíce naň chowali se i potom drze. Konšelé a wšechna ostatní obec, smluwiwše se státi za jedno, psali králi do Uher i panu Petrowi z Rosenberka nejwyššímu heitmanu zemskému dosazenému na čas nepřítomnosti králowy w zemi (1498). Z rozkazu králowa pan Petr Rosenberský dopisem z Krumlowa dne 11 Dubna 1498 nařizowal panu Bohuslawowi, aby pro zachowání pokoje w obci neslušného chowání sausedům onem netrpěl a od rychtáře nenáwiděneho i od úmyslu dosazeni konšelu z onech, kteri byli puwody ruznic, aby upustil; ale Bohuslaw z Ujezdce buď hned tehdáž neuposlechl, buď pozdeji předce úmysl tomu protiwný prowedl, tak že neutešený staw obce trwal po wice potomních let. Rychtář Jan Jiskra zawdal krom jiných skutku obci škodliwých zwláštní příčinu k stížnosti, když w kostele prý šatlawu a kládu zřídil. Po mnohém marnem úsilí, aby úřadu zbawen byl, obec odwá-

zila se jím se wíce nesprawowati, a zwolila o swé ujmě nowého rychtaře. Čtyři konšelé wypraweni jsau k purkrabí, panu Bohuslawowi, aby mu o tom oznámení učinili a prosili, aby mu to nebylo proti mysli. Ale purkrabí, meškaje práwě we špitále křižowníku wedlé mosta, když to uslyšel, rozhněwal se, konšely zsekal, a dal je do šatlawy na Starém městě. Wyšehradští opět wedli stížnost u krále, tentokrát po poslích wyprawených do Uher, i přišel rozkaz od krále Wladislawa k nejwyššímu purkrabí Jindřichowi z Hradce, aby Bohuslawowi z Újezdce purkrabstwí odňal. Nejwyšší purkrabí na místě toho jal se prostředkowati. Obeslaw totiž Wyšehradské sausedy k sobě, přimlauwal se, aby pana Bohuslawa zase za pána přijali; že jim bude napotom pánem laskawým a že jim naprawí wšecko, co jim přečinil: pakli by se jinak zachowal, že jich nejwyšší purkrabí sám w ničem neopustí. Wyšehradští dali si říci, a pan Bohuslaw učinil náprawu sausedům, které byl zsekal; obci pak ukázal dobrau wůli podporau poskytnutau k wystawení radního domu na Wyšehradě, jak o tom jinde zmíněno. Stalo se to dle wší podobnosti roku 1503. Rychtář Jan Jiskra a dwa z konšelu jeho strany utekli z města, i jsau na wždy wypowěděni co psanci.[48])

Bohuslaw z Aujezdce o několik let později (po roce 1507) wstaupil do řádu Swatojanského na Strakonicích, a dal se w úřadě swém purkrabském zastáwati jistým panem Ctiborem, jenž bydlil na Wyšehradě w zámku, a Dětřichem z Tandorfa probošťem Wyšehradským. Tito nemohauce se srownati při sá-

[48]) O příbězích těchto dáwá zpráwu zmíněná kniha Wyšehradská. Zápis o wypowěděni Jiskry a saudruhů jeho má datum MCCCCvii tu sobotu na Boží křtění. Patrně jest jedno C wynechano, a místo vii musí se čísti iiii, tedy rok 1504, protože tohoto roku, nikoli wšak roku 1507, připadalo božího křtění t. j. tří králů na sobotu. Předtím dne 11. Pros. 1503 pan Bohuslaw sadil konšely na Wyšehradě, mezi nimiž jmenuji se dwa ze sausedů od něho zsekaných, Jan Bradáč a Sigmund plawec, pritom pak také nowý rychtář Hawel, který nepochybně nastaupil na místo Jiskrowo. Bylo to patrně sazeni konšelů, které se stalo následkem smíření. Že se smíření toto nemohlo státi před rokem 1503, plyne z toho, že pan Jindřich z Hradce teprw práwě toho roku stal se nejwyšším purkrabi po smrti pana Jana Jence z Janowic.

zení konšelu, chtěje každý jiné, rozdělili se o Wyšehrad, tak že každý sprawowal jednu polowici; jakým to spůsobem šlo, není nám známo. Teprw po smrti Bohuslawowě obnowen předešlý pořádek za nowého purkrabí, tehdejšího nejwyššího kancléře (1510—1521), pana Ladislawa ze Šternberka na Bechyni. Zápisem krále Wladislawa roku 1499 bylo purkrabstwí Wyšehradské slíbeno po smrti Bohuslawa z Újezdce panu Wácslawowi Bezdružickému z Kolowrat a na Košátkách; skutečně wšak dosáhl ho teprw po smrti pana Ladislawa Šternberského roku 1521.

Mimo obce městské chowala Praha w objemu swém ještě také obywatelstwo, které k žádné z nich plným práwem nepřislušelo. Ačkoli totiž za císaře Karla IV Malá strana obejmuta byla zdí, do které pojata byla někdejší otewřená předměstí na jižní a západní straně od Menšího města Pražského (1360), nezměnilo se tím nic we práwních poměrech obywatelu těchto předměstí, kteráž nenáležela k obci téhož města, nýbrž stála pod rozličnými wrchnostmi, wětším dílem duchowními, a jimi se sprawowala. Záhubami, které w těch místech podobně jako w Menším městě samém spusobeny byly w bauřích po smrti krale Wácslawa, byly wrchnosti tyto na delší čas užíwání práw swých zbaweny, ale během času nawrátily se k nim zase, a bylo tu tedy několiko tak zwaných *práw postranních*. Obywatele míst těchto podobně sice jako poddaní sedlského stawu w okolních wesnicích podléhali co do stíhání a trestaní zločinu saudu městskému; ale saudní moc we wěcech práwa saukroméno a jiné weřejné řízení přislušelo wrchnostem, a wykonáwáno bylo úředníky jejich. Při každém takowém práwě byly zwláště také wedeny knihy, do kterých se wkládaly kaupě domů a jiné zápisy. Spusobu toho bylo *práwo Swatomařské* nad domy náležejícími ku přeworstwí řádu Swatojanského panny Marie konec mosta při kostele sw. Prokopa, *práwo Oborské* nad částí Obory, která za starších časů náležela králownám českym, pozdeji ku proboštstwí Pražskému, s kostelem sw. Jana, práwo klástera *Strahowského* nad druhau částí Obory pod Petřínem, *práwo*

Swatojirský nad Pískem za sw. Tomášem, práwo *probošta Pražského* nad domy na Újezdě při kapli sw. Jana křtitele.

O obywatelích *Obory* zmínili jsme se již při starší době, že měli swého rychtáře a konšely a byli tudy zwláštní obcí. Podobně připomíná se nowěji, ač nepochybně též staršího půwodu, rychtář u *Matky boží* konec mosta (1516),[49] a *rychtář Aujezdský* (1467),[50] což ukazuje rowněž ke zwláštnímu zřízení obecnímu pod wrchní mocí úředníků panských. Bezpochyby bylo tak i na Písku pod spráwau abatyše sw. Jiří. W témž pak spusobu mělo také malé předměstí na poli *Špitálském* před branau Poříčskau swého rychtáře, na zboží křížowníků s čerwenau hwězdau.

b) Konání sprawedliwosti.

Mezi nejdůležitější základní práwa měst Pražských náleželo, že měštan neměl sauzen býti jiným než saudem swého města, tedy před purkmistrem a konšely. Jakým práwem čili zákonem se saudy městské w Praze sprawowaly, ukázali jsme při starší době, že totiž bylo práwo dwoje, na Starém a na Nowém městě tak zwané *práwo Pražské*, na Malé straně a na Hradčanech práwo *Magdeburské*. Práwem Pražským sprawowali se potom také konšelé Wyšehradští. Práwo toto zakládalo se, jak rowněž ukázáno, jednak na wlastních nálezích konšelů a obce, jednak na práwích psaných odjinud přijatých, mezi nimiž zwláště w platnosti bylo Zrcadlo šwábské do českého jazyka přeložené, tau měrau, že se i zrowna práwem Pražským nazýwalo.[51])

W techto základech konání sprawedliwosti nic se během času, který nyní máme na zřeteli, podstatně nezměnilo, toliko že wlastních nálezů konšelů Pražských, kterými se ustanowo-

[49]) Tomáš Zuwač w knize Malostranské 1516 fol. M. 17.

[50]) Bartoš šwec z Újezdu. Lib. vinearum 1467 fol. K. 26.

[51]) Tak na př. známý letopisec Bartoš písař (pag. 68) prawí, jak prý „psáno jest w práwích Pražských we Hlawě 36 w rubrice páté o swědčení přísežných". Jest to pak skutečně Hlawa 36 a rubrika pátá Zrcadla šwábského w památném rukopise archivu Staroměstského, o kterém jsme při tomto předmětu promluvili v Díle II.

wala trwalá prawidla pro saudce, z tohoto času naskytuje se mnohem méně než za času starších, tak že se zákonodárstwí saudní na delší čas ustálilo. Tudy co jsme při době předešlé powěděli o práwě saukromém a o řádu saudním w Praze platném, není potřebí zde opakowati; postačí připomenauti jen, co se w některých málo wěcech zmenilo nebo určitéji ustanowilo.

Co se předně týče práwa osobního, příslušely pře manželské owšem dle obecného tehdejšího řádu ku práwu duchownímu. Toliko pokud sauwisela s tím práwa týkající se jmění, rownal je saud městský. W tom spusobu nachází se něco příkladu zwláště w knihách Nowoměstských, když manželé byli rozwedeni, jak jmění mezi nimi bylo saudem rozděleno, a také jeden případ roku 1500, když Pawel kowář, jehož manželka Markéta nepochybně od delšího času se pohřešowala, s powolením úřadu duchowního wstaupil we druhé manželstwí. Pakli by Marketa kdy se nawrátila, ustanowili konšelé, aby Pawel druhé manželce Anně wydal 15 kop českých a wšecku její wyprawu.[53]

Zwláštní bylo nařízení, které se čte w tak zwaných práwích Soběslawowých, hájící *čeládce* swobodu wstupowání w manželstwí, že totiž pacholku ani díwce nemá w tom bráněno býti od pána nebo paní pro službu nebo dluhy ani prý wězením nebo swláčením s nich šatu, než mají se spokojiti rukojmím a do roka a do dne toho dluhu čekati. Tamže o *poručnících*, že kněz, mnich ani jeptiška nemají býti poručníky ani žádný, kdožby w duchowních saudech byl úředníkem, též žádný písař městský; což jmenowitě na Starém městě bylo zachowáwáno. Na Hradčanech nacházíme častéji osoby duchowní aspoň se swětskými zároweň co poručníky.[54] Poručníky ustanowowal otec nebo

[53] Zápis o tom se nachází roku zmíněného w knize Nowoměstské f. 189.

[54] W tak zwané Praxis et cursus cancellariae civilis, jejímž skladatelem byl dle našeho mínění Prokop písař Nowoměstský, čte se o práwních létech: Pubertas in civitatibus est circa annum decimum quintum, sed apud ingenuos (nobiles) circa decimum quartum; apud ruricolas autem iudicatur per pilos. Dle toho bylo by někdejší ustanowení konšelů Staroměstských roku 1350, dle něhož mužský dosahowal práwních

kdož jiný poručil komu jmění swé; konšelé byli nejwyššími poručníky, a jim, wšak také králi, příslušelo díwati „rozumná“ léta sirotkům, aby mohli sami wládnauti jměním.

O *kšaftech* čili posledních poručenstwích učinila starší obec Starého i Nowého města we společném shromáždění roku 1426 dne 23 Ledna určité jednostejné usnešení, když by kdo nemocen jsa chtěl učiniti poslední wůli, aby předně oznámeno bylo purkmistru, kterýž má poslati k nemocnému dwa konšely a písaře k sepsání ksaftu. Pakli by purkmistr nemohl nalezen býti nebo nemohl obdržen býti písař s dwěma konšely, aby powoláni byli dwa přísežní jiní, i aby nemocný před nimi učinil swé porízení, ti pak aby to do šesti neděl wznesli na purkmistra a konšely; tehdy že má kšaft míti platnost, jakoby byl učinen před dwěma konšely a písarem.[54]) W Menším městě Prazském byl obyčej, že při kšaftu bywal purkmistr neb rychtář s dwěma konšely. Dle práwa saského čili Magdeburského měl pritom kšaftující býti opatřen jakausi zbrojí neboli oděním, což se wšak nejspíše časem přestalo zachowáwati.[55])

Nic podstatného nezměnilo se w řádu o dědictwí, co se tykalo *nápadu* dle zákona, nebylo-li žádné poslední poručenstwí učiněno. Toliko w příčině *odúmrtí*, když nebylo kšaftu ani přátel přirozených, nacházíme zwláštní ustanowení w práwích Soběslawowých, že dwě třetiny pozustalého jmění připadaly na krále, jedna třetina pak na wdowu zemřelého. Později stala se s prawem na odúmrti změna wetší, když král Wladislaw priwilegiem daným Starému městu r. 1499. potom pak Nowému městu

let rokem 18, ženská pak 15, musilo býti změněno. Zřejmého wšak dokladu na to nemáme.

[54]) Liber miscellaneus civit. Prag. ab anno 1400—1454 fol. 1114.

[55]) Jest toho paměť roku 1424 w poslední wůli Martina Hesa písaře a sauseda Menšího města w Lib. confirm. VIII (we wydání Emlerowu pag 67), kdež se o kšaftujícím prawí: qualiter ipse velut civis dictae minoris civitatis Prag. subjectus legibus Saxonum, quibus eadem civitas a longissimis retroactis temporibus utebatur . . deberet coram prudentibus viris dominis magistro civium et consulibus juratis ejusdem civitatis pro tempore existentibus certis armis armatus et aliis solempnitatibus ad hoc adhibitis condere testamentum.

r. 1504 odúmrti po obywatelích we městech těchto usedlých darowal obcím, aby jich užíwaly na swé potřeby.[56])

Kaupě domů a jiné smlauwy, které se ohlašowaly před saudem a zapisowány byly do knih městských, dály se řádem starodáwným, kromě pokud zkušenost během času ukazowala potřebu některých změn aneb doplňků. Tak jmenowitě roku 1454 obec Staroměstská učinila nařízení, když by se strany smluwily o prodej domu, aby to ohlásily před konšely we třech dnech. Rozumělo se, že sic potom jedna neb druhá strana mohla od smlauwy odstaupiti. Poněwadž pak se stáwalo, že když byla smlauwa ujednána před swědky, prodáwající, jestliže nechtěl státi w slowu, na ženu co spolumajetnici se wymlauwal, jakoby nechtěla ku prodeji swoliti, ustanowena na to týmž nálezem obce pokuta dwau kop, dokázalo-li se swědky, kteří byli při smlauwě, že před nimi žena byla swolila. Týmž nálezem zakázáno bylo prodáwati domy osobám stawu panského neb zemanského leč se zwláštním powolením konšelů, které dle prawidla nemělo býti dáwáno.[57]) Zapírání smlauwy od manželek co spolumajetnic musilo se stáwati welmi zhusta, ježto i konšelé Menšího města se swolením starších obecních roku 1482 wyhrožowali na to pokutau peněžitau a ztracením záwdawku, poněwadž prý z toho pocházelo mnoho stížností.[58])

Wětší dułežitost měly nálezy obcí Pražských i privilegia králowská během toho času, která se týkala tak zwaných *wěčných platů* na domích a jiných nemowitostech we městě. Již za dáwnějších časů uznáwala se škodliwost přetížení domů platy takowými, ježto majitelé domu chudli, jiní měli na nich wíce než oni a domy hynuly we wýstawnosti, když držitelé neměli prostředků k oprawowání jich. Z té příčiny již císař Karel, jak na swém místě powěděno, při založení Nowého města Pražského ustanowil, aby domy w něm nesměly obtíženy býti platy takowými wíce než do polowice, a později privilegii králowským dopauštělo se aspoň wykaupení z platu, byť proti

[56]) U Čelakowského w privilegiích 312, 320.
[57]) W knize Staroměstské od roku 1417 fol. 239
[58]) W knize Malostranské při roce zmíněném fol. A 2.

wůli toho, komu náležel. W bauřích po smrti krále Wáclawa IV pomyslilo se na prostředek říznější k odstranění tohoto zlého. Roku 1421 za času panstwí mnicha Jana Želiwského w Praze uzawřela spojená obec Starého a Nowého města shromážděná dne 29 Srpna o „wšech úrocích w obradě městské zapsaných anebo jinak kterakžkoliwěk objištených a utwrzených, aby nižádnému wěčně placeni nebyli", s wyminěním, „kdož které úroky mají kaupené anebo kterakžkoliwěk jinak na ně připadené", těm aby jistina na ně wypadající od držitelů zaplacena byla.[59]) Byl to tedy nález o nuceném wykaupení se z wěčných platů, při čemž jak se zdá měly bez wýplaty zrušeny býti platy náležející duchowenstwu aneb měšťanům německým a jiným tehdáž z Prahy wypowěděným.

Prowedení tohoto nálezu setkalo se wšak s welkými těžkostmi, protože nejspíš mnohým, kteří se měli wykaupiti složením jistiny, přišlo to newhod, jiní, kteří měli listy na wěčné platy, wedli snad stížnost, když se jim nedostáwalo jistiny ani úroku. K odstranění těchto nesnází obec Nowoměstská a nepochybně také Staroměstská později kdysi, r. 1428 nebo něco dříwe, nařídila, aby wšecky listy na platy byly wydány konšelům a které ještě nebyly wyplaceny, aby sepsány byly w registřík, a ty aby každému byly wyplaceny dle práwa aneb dle dobrowolného přátelského umluwení, jak prý bylo o to naučení mistrů, kněží i kazatelů Pražských ze zákona božího. Nařízení toto častěji po sobě ohlašowané na trzích po dwě léta a do třetího roku neměla předce plného účinku; pročež konečně konšelé Nowoměstští na mnohé naléhání obce starší i weliké wydali nález dne 28 Srpna roku 1430, kterým wšecky listy na platy, které do určitého času nebyly radde odewzdány, ať pak doplacené nebo nedoplacené, prohlásili za neplatné a zrušené. „Pakli by kdo listy takowé, splacené nebo nedoplacené, napotom u sebe chowal neb co proti nálezu tomu mluwil, měl býti s hrdlem i statkem na milosti konšelů, a listy u něho shledané neb optané měly býti rušeny, řezány a kaženy". Zárowěň přísně zakázáno, aby napotom nikdo wíce takowých

[59]) Archiv Český I. 206.

platů na domích neb jiných statcích w ohradě města neprodáwal ani nekupowal. Bezpochyby w témž spůsobu usnesli se také konšelé a obec na Starém městě.[60])

Smluwami Brněnskými roku 1435, po kterých císař Sigmund byl přijat za krále, mezi jinými wěcmi bylo od něho swoleno, „aby platowé kněžští komorní, na domích Pražských zapsaní, placeni wíce nebyli“.[61]) čímž hlawní přání obce, ku kterému nález roku 1421 směřowal, bylo asi splněno: ale platů náležejících osobám swětským, privilegium toto císaře Sigmunda se netýkalo: tu pak za potomní wlády císaře Sigmunda a později na předešlé nálezy obcí nejspíš se zase nedbalo, až konečně stalo se mocné zakročení králowské moci privilegiem krále Jiřího daným oběma městum, Starému a Nowému, dne 2 Čerwence roku 1459. W privilegii tomto král slowy obšírnými a důraznými horlí proti škodliwým následkům přetížení domů platy, že jím hospodář hyne a cizímu stáwá se takořka podruhem, město pak zbořeništi domů se zneśwařuje. W úwodu prawí se, ač snad poněkud s přehnáním, že není téměř jednoho domu platů takowých prostého, a některý dům pro obtížení přílišné že nemá ceny za dwa haléře. Twrdí se pak, že takowé zawádění domů stalo se nezákonnym spusobem proti práwům králowským, a proto k žádosti měšťanstwa král prohlašaje wšecky platy na domích we městech těchto, ať swědčily osobám duchownim neb swětským, cizím nebo domácím, nawždy za zrušené a odwolané.[62]) Privilegium téhož obsahu král Jiří o pět let později (1465) wydal také Menšímu městu Pražskému se zwláštním wzhledem k tomu, že město toto po někdejším spuštení w domácí wálce ještě do toho času bylo wětším dílem zříceninau a potřebowalo tudy tím wíce úlewy, by se snáze znowu powzneslo.[63]) Privilegium

[60]) Nález Nowoměstských roku 1430 nachází se w knize saudní Nowoměstské od roku 1419 fol. 59.

[61]) Wiz u Čelakowského fol. 218.

[62]) Tamže 246.

[63]) Z rukopisu bibliotheky Gerstorfské w Budišině č. 56, 414—416 sdělil se mnau pan prof. Čelakowský.

krále Jiřího jest potom Starému i Nowému městu stwrzeno také králem Wladislawem hned roku 1472.

Nelze pochybowati, že privilegia tato učinila skutečný konec platům wěčným na domích Pražských; owšem pak již předešlými nálezy obecními bylo dosaženo, že aspoň žádné nowé platy nemohly na domy býti uwodíny, tak že smlauwy o prodeje platů, kterými starší knihy městské jsau naplněny, w této době se w nich wíce newyskytují.

O wlastnickém práwu na domích ustanowuje se w práwích Soběslawowých, že muže každý saused dům swůj dělati čili w něm stawěti jak se mu líbí kromě druhého sauseda škody. Swětlo že smí sausedu druhému zahraditi, nemá-li druhý na to listu, to jest smluw jinak ustanowujících, ale wodau že nemá sausedu škoditi; chtěl-liby udělati důl, že to smí byti jen půldruhého lokte od zdi sausedowy. Se wzhledem k tomu nálezem obce roku 1453 dne 7 Červwna ustanoweno, co již od starodáwna postaweno jest anebo zděláno a toho požíwáno, w tom saused sausedu aby neprekážel; neb že snad někdy na to „listowé byli, kteříž těchto let ztraceni jsau a nebo z země wyneseni“.[64]) Myslilo se přitom nejspíš na někdejší mnohé držitele domů, kteří se roku 1420 wystěhowali z Prahy a ze země a listiny swé s sebau wzali.

Saud městský byl od starodáwna dwojí, *wětší* a *menší*, dle pří přes deset kop a pod desíti kopami. Rozdíl nowější mezi nimi byl že na saudě wětším neměl místa rychtář jak za starší doby, nýbrž jemu, jak již na jiném místě powěděno, byly přikázány jen pře menší pod desíti kopami. Na wětším saudě zasedali konšelé s purkmistrem w čele we čtyrech lawicích, a wyžadowalo se, aby byli přítomni wšichni neb aspoň wětšina jich. Pořádek byl dle práw tak zwaných Soběslawowých, že měl takowýto *saud plný zahájený* konán býti každé čtyry neděle, jednau za každého purkmistra; což wšak w jiném článku týchž práw wykládá se, že mělo býti do roka dewět saudů plných a tři tak zwaní *posudkowé*, totiž tři saudowé plní od Hromnic do sw. Trojice, tři odtud do sw. Hawla, tři zase do

[64]) W knize Staroměstské od roku 1417 fol. 238.

Hromnic, a po každých třech saudech jeden posudek. Rozdíl mezi saudem a posudkem newyznačuje se dosti určitě; toliko wyswítá, že na posudku postačowal menší počet přítomných a jednalo se tedy o menších wěcech. Rychtář na menším saudě měl zasedati dwakrát za týden. Ráno měl sauditi pře nad kopu, odpoledne co bylo pod kopau. Roku wšak 1510 obec Staroměstská nařídila, aby saudowé, totiž plní, zahájení, držáni byli na každé suché dni, tedy jen čtyrykrát do roka.

W řádu saudním se nic podstatné nezměnilo. Nacházíme toliko w příčině obsílky ustanowení, kdyby kdo následkem žaloby byl obeslán a newěděl napřed proč, že mu měla dána býti lhuta do třetího dne, aby mohl s přátely přijíti. Tak též wedení čili pomáhání práwa, to jest wykonání rozsudku, kteréž příslušelo rychtáři, dálo se wšemi starodáwnými spůsoby. Rychtář měl we wěcech, které náležely k jeho saudu, dopomoci práwu třetí den po rozsudku; we wěcech, které byly rozsauzeny na saudě wětším od konšelů, měl práwa pomáhati wždy po třetím saudě.

O *wězení pro dluhy* uwodí práwo Soběslawowo naložení mírnější s dlužníkem, než bylo nařízeno w starší době. Měšťan, který by neměl z čeho dluh zaplatiti, neměl déle držán býti we wězení městském než do třetího dne; potom měl za ruku odewzdán býti wěřiteli, aby jej chowal we swém zajetí. Wěřitel musil jej wšak strawowati, ne o chlebě a wodě, jak byl starší řád, nýbrž každý den měl mu dáti za peníz chleba a pintu piwa mladého, k tomu dwě krmě teplé k obědu, hrách a kus masa, k wečeři zelí a kus masa anebo políwku; nesměl ho také pautati ani chowati we tmě, nybrž we swětlém a teplém místě. Pakliby se dle toho k němu nezachowal, tehdy měl dluh ztracen býti.

K purkmistru a konšelům Starého města Pražského šlo jak od starodáwna *odwolání* od saudu wšech jiných králowských měst w Čechách, která se sprawowala práwem Pražským. Mezi města tato počítalo se také Nowé město Pražské, jehož konšelům to dáwno bylo proti mysli, protože se to nesrownáwalo se zásadau rownosti Nowého města se Starým. Listina wšak

předtím wydaná králem Wácslawem roku 1409, kterau rozhodl tehdejší rozepři o to mezi oběma městy, byla císařem Sigmundem stwrzena roku 1436, a tím odwolání do Starého města i napotom schwáleno.[65]) Teprw za krále Wladislawa II zpěcowali se toho Nowoměstští znowu, a obdrželi privilegium roku 1504, kterým wedlé jiných wěcí rozličných propujčeno jim také, aby od rozsudku konšelů jejich na žádné jiné práwo wyšší odwolání dopuštěno nebylo než na krále samého před osobu jeho.[66]) W rozepři, která z toho jakož i pro jiné weci wznikla mezi oběma městy, král učinil wýpowěd roku 1509, kterau rozhodnutí odročeno jest až do budaucího krále, totiž syna Wladislawowa Ludwíka, tak aby na ten čas odwoláwání z Nowého města na Staré nebylo, wšak Staroměstským bez ujmy na práwích jejich, když by se potom o ně hlásili.[67]) *Odwolání ku králi* bylo ze Starého jak z Nowého města dopuštěno, ale stáwalo se nejspíš jen we případech welmi řídkých; častěji owšem z Menšího města, kdež pak saudil podkomoří a hofrychtéř, až teprw privilegiem krále Wladislawa již zmíněným roku 1507 i toto město z práwa podkomořího bylo wyňato. Sprawujíc se práwem Magdeburským, měla wšak Malá strana také *odwolání do Litoměřic*, jak již we starší době bylo w obyčeji; také pak zachowalo se we zwyklosti, že Hradčanští, rowněž práwem Magdeburskym se sprawující, bráwali naučení od konšelů Malostranských, jak swědčí příklad ještě z roku 1488.[68])

Z oboru práwa trestního zachowalo se z této doby ještě méně nowých nálezů obecních než z práwa civilného. Některá ustanowení toho se týkající naskytují se nám w práwích Soběslawowých často již zmíněných, o kterých nesnadno jest weskrz dopátrati se, zdali pocházejí z nálezu nowějších čili starších nám neznamých. Wedlé toho jest wšak dosti mnoho zápisů o jednotliwých případech we knihách městských a ještě wíce zpraw w letopisích tehdejších, z nichž poznati se dá tehdejší

[65]) U Čelakowského 227.

[66]) Tamže 322.

[67]) Liber vetust privil. fol. 268.

[68]) O spůsobu ksaftowání w knize Hradčanské fol. 42.

spůsob konání sprawedliwosti w záležitostech trestních, tak že nabýwáme o něm představení úplnějšího než z pamětí doby starší.

Za zločiny, které byly hodny trestání na hrdle, pokládaly se wražda, žhářstwí, laupež, zlodějstwí krom případů lehčích, podáwení čili násilí ženské, dělání neprawé mince, po případě i lichwa, též zrada nad obcí. Jiné zločiny stihaly se rozličnými tresty tělesnými, peněžitými pokutami, zahanbením weřejným neb také wypowěděním z města. Odsauzení do wazby na určitý čas nebylo ještě w obyčeji, leč při menších přestupcích.

O *wraždu* spáchanau z osobního nepřátelstwí stáwalo se za starších časů narowuání mezi winníkem a přátely zabitého. O narownáních takowých nacházíme paměti dwě z let 1437 a 1439, ještě pak později jednu roku 1485 w knihách Nowoměstských. W případě prwním Janek z Čimic, jenž byl zawraždil Matěje čili Marka odtudž, dle wýpowědi přátelských rozsudí obau stran musil učiniti pokání sám dewátý dle obyčeje s wytaženým mečem a čtyrmi swíčkami woskowými na hřbitowě u sw. Jindřicha, a hned přitom zaplatiti dwě kopy a později opět dwě kopy na dobré skutky za duši zabitého (1437). W případě druhém Prokopowi Šimonkowu a třem jeho druhům řezníkům za hlawu Jakuba Pařízka řezníka na Nowém městě uloženo dáti čtyry swíčky o dwanácti librách wosku do kostela sw. Jindřicha a po welkonocích w témž kostele zjednati 30 mší za duši téhož (1439). Roku 1485 Hawel jakýs, jenž zabil Říhu formana, rowněž dle umluwy prostředkem rozsudí učinil pokoru před konšely w raddě, a odprosil po tři krát Annu manželku Říhowu, kteráž mu odpustila i s přátely swými; zawázal se pak dáti lázeň chudým se wší potřebau k tomu a postaw sukna též 5 liber wosku do kostela sw. Jindřicha a 5 liber do kaple Božího těla. Později se podobné případy narownání o hlawu wíce nenaskytují, a zdá se tudy, že obyčej ten během potomního času w Praze zanikl a dáwal se průchod přísnějšímu práwu.

Wraždy rozličného spůsobu, jakož laupežné, úkladné, otráwení, zabití dítěte byly trestány rozličnými spůsoby poprawy dle toho, jak se která pokládala za zločin ohawnější.

O *zlodějstwí* zmínili jsme se jinde, kterak za časů welké domácí wálky pro náboženstwí mistři a kněží Pražští, mezi nimi jmenowitě Jan Rokycana, zasazowali se proti trestání zločinu toho na hrdle.[69] Odwoláwali se přitom na starý zákon, že ani jím nebyl na zlodějstwí, jakožto wěc jen jmění se týkající, uložen trest smrti, než toliko náhrada několikonásobná, a poukazowali k tomu, že ani jiné ohawnější zločiny, jako na př. cizoložstwí, nebyly trestány ztrátau žiwota. Wynasnažení toto mělo také účinek, tak že po wíce let nebyl w Praze žádný zloděj oběšen dle staršího obyčeje. Ale na dlauho se toto naklonění k wětší lidskosti nezachowalo. Po nastaupení císaře Sigmunda w panstwí starší krutější řád, jinde zwyklý, w té i w jiných wěcech zase se obnowil.

O *lichwě* obsahují práwa Soběslawowa ustanowení, jak se zdá, staršího půwodu, dle kterého měla ztracením hrdla i zárowen jmění stihána býti we dwau případech, totiž kdyby kdo druhému půjčil na základ, tak aby základ ztracen byl, jestliže nezaplatí do určité lhůty, neb kdyby se půjčka učinila pod přikrytím kaupě, tak aby dlužník wěc wěřitelowi prodanau měl potom dráže od něho zase kaupiti. Odsauzení dáwalo se wšak jaksi na wůli konšelům. Kdyby w případě takowém lichwář utekl z města, mělo jmění jeho nemowité spadnauti na obec, mowité na krále; ženě měl zanechán býti domácí nábytek; měl-li wšak děti, wyhražowala se jim milost od obce.

Zrada nad obcí byla pojem welmi neurčitý. Obecně rozumělo se jí předsewzetí nějaké na škodu obce w dorozumění s nepřátely jejími, což wšak dle postawení stran w obci proti sobě mohlo wšelijak býti wykládáno. Mistři a kněží Pražští strany Rokycanowy proto i w té wěci w létech náboženské wálky snažili se krotiti strany, aby se zabránilo zbytečné krweprolití.[70] Ale w potomních časích zrada nad obcí častěji slaužila stranám práwě panujícím za záminku k pronásledowání swých protiwníků, a býwala nelítostiwě stihána popravami.

[69] Wiz w Díle IV. str. 572.
[70] Wiz Monum. concil. Basileensis I 341.

jak swědčí násilnictwí prowozowané za wlády Pešíka z Kunwalda a Pawla Dětřichowic proti nejwáženějším spolusausedům, později pak zase zůření obcí proti konšelům za času krále Wladislawa, při kterém rowněž nezachowáwaly se wždycky meze sprawedliwosti a lidskosti.[71]

Poranění bylo dle práwa z Němec přijatého, pojatého wšak wýslowně do tak zwaných práw Soběslawowých, pokutowáno penězi, při čemž činil se rozdíl mezi usedlým měšťanem neb také wládykau a pauhým řemeslníkem. Kdoby měšťana nebo wládyku zsekl, tak že by ochroměl na kterém údě měl dáti sto grošů, za ránu ohawnau, kterau by nějak zohawen byl, 50 grošů, za modrau ránu 25 grošů, za skrytau 15 grošů; uťal li by mu ruku neb nohu neb oko wyrazil, měl platiti za půl člowěka, to jest tušim 25 kop, padesát kop pak, kdyby zsekaný od těch ran umřel, což tedy byl celý člowěk. Byl-liby poraněný řemeslník a umřel by od ran, ten který jej zsekl, měl platiti jen 10 kop za hlawu; byl-liby pak to těžíř, to jest dělník na poli neb na winnici, nebo služebník, toliko pět kop grošů. Přísněji mělo býti trestáno, jestližeby dwa se seprali na ulici a jeden uteklby domů, druhý pak za ním by běžel s nahau zbraní do domu; takowý měl hrdlo ztratiti.

O *cizoložstwí* jest článek práw Soběslawowých, dle kterého oba w něm popadení ponejprw měli státi hodinu na pranéři, podruhé mělo oběma prožženo býti čelo a měli se o pokutu smluwiti s rychtářem, potřetí měly se jim oči wylaupiti a měli wyhnáni býti z města. Skutečně zdá se, že se tak nezachowáwalo. Když na Starém městě roku 1504 objewen byl pacholek, který se dělal kuchařkau a měl tudy přístup k hospodyni, jakési

[71]) Památná jsau slowa starého pamětnika Pražského z onoho času we Starých letopisích českých na str. 121: „O! co jest za mé paměti w té Praze měšťan, lidí znamenitých, stináno, počnúc od pana Domšíka a pana Čeňka (wiz w Díle III 547)! W prawé prawdě mohli by jimi dobře welikú ulici osaditi. A to wšecko nic jiného nečiní, nežli pýcha a záwist; neb wždy jedni nad druhé chtie sě pnúti, chtiece wlásti w Praze a na úřadech býti, aby obohatěli.“ Opakujeme zde doklad tento, protože se jim tak rázně naznačuje soptění tehdejších stran proti sobě.

swěnci Pihawé na Mustku, byla cizoložnice pokutowána na penězích 50 kopami grošů, pacholkowi pak wymeten hrubý pardus, „pod wěncem pušpánowým“; staří lidé prý prawili, že takowého pardusu jak žiwi newiděli.[72]) Podobně na Malé straně roku 1500 Jakub rybář, postižen jsa w cizoložstwí, měl platiti 50 kop grošů; což mu prominuto ku přímluwě podkomořího pana Albrechta Leskowce, ale musil se wystěhowati z města we čtyřech nedělích.[73]) Také jiné hrubší přečiny proti mrawnosti byly stihány trestem. Wdowě Marketě dceři řezníka Radocha na Starém městě, postižené we skutku smilném, byl wzat dům její, a dostal se od krále Jiřího rychtáři tehdejšímu Marsowi z Průhonic (1468).[74]) Dwa mladí pacholci na Nowém městě, kteří roku 1506 násilí učinili staré ženě, jsau za to kleštěni katem.[75])

Na *křiwau přísahu* před saudem klade práwo Soběslawowo trest, že měl takowému jazyk týlem wywlečen býti, a kdo by se Bohu rauhal, měl mu jazyk býti uřezán. Nenacházíme wšak paměti, žeby trest takowý na kom byl skutečně wykonán w Praze.

Urážky na cti trestaly se odwoláním čili naprawowáním řeči a odprošením weřejným před raddau městskau; byloli to pak proti konšelům, nastupowalo se na tresty přísnější. Na práwě Malostranském musil roku 1501 Wácslaw Šof pro řeči swé proti konšelum Nowoměstským, že prý nešlechetně, zrádně a zkurwysynsky proti němu jednali, učiniti weřejné wyznání před nimi i konšely Menšího města, že w hrdlo lhal a neprawě, nešlechetně a zrádně mluwil a pro takowé wěci že jest měl hrdlo ztratiti; potom pak kázáno mu we čtyrech nedělích z města se wyprodati.[76])

Lehce se braly a ausměšně trestaly *swády* mezi hokyněmi a prodawačkami na trhu. Když by se co takowého mezi dwěma

[72]) Staré letop. české 266.
[73]) W knize Malostranské k tomu roku fol. F 19.
[74]) W knize Staroměstské fol. K. 29.
[75]) Staré letop. české 276.
[76]) W knize Malostranské fol. G 6.

přihodilo, dle práwa Soběslawowa měla jedna žernow nésti od pranéře až k šatlawě a druhá ji bůsti, potom pak zase prwní druhau týmž spůsobem.

Zatýkání zločinců neb ze zločinů obwiněných stáwalo se we městech Pražských rychtáři a sluhami jejich čili *biřici*; býwali wšak zločinci přiwáděni také odjinud, jak daleko sáhala mocnost hrdelního práwa čili poprawa měst Pražských, do Starého města jmenowitě z kraje Kauřimského, w němž Pražané byli poprawci, do Menšího města zase z kraje Slanského Tak se již roku 1510 připomínají laupežníci z Fidrholce sauzení w Praze, z lesa totiž dlauho potom zlopowěstného, kterým se nyní jezdí po železnici od Běchowic k Auwalu.[77]) Nebezpečnější zajatí byli wodíni sewřeni *palečnicemi*. Mnozí postižení při skutku již na cestě do šatlawy zkusili zbití od lidu rozkwašeného.[78]) *Šatlawa* byla místo šeredné, smrduté, we kterém wězňowé obyčejně byli stěsnáni we sklepích a musili snášeti weliké swízele, při čemž záleželo na biřicích, komu chtěli poněkud ulehčiti. Od nich a dle potřeby wětší také od žoldnéřů byli wězňowé hlídáni; také pak krewní písař měl místo swé před šatlawau, kdež měl přes celý den sedati, aby byl nalezen, kdykoliw ho bylo potřeba. Dle příkladu Daliborky na hradě Pražském, nazwané tak dle zemana Dalibora, Nowoměštští již roku 1512 nazwali dwa sklepy swého wězení *Poléwka* a *Jelito* dle jmen dwau, kteří w nich tehdáž byli zawřeni.[79])

Při zkaumání winy welkau úlohu měla zhusta mučírna, we které trápením rozličným donucowali se obwinění ku přiznání se a k powědění na jiné co spoluwinné. Užíwalo se k tomu tažení na škřípci, pálení do boků a jiných spusobů,

[77]) Staré letop. č. 325.

[78]) Si aliquando pro minimo furatur quis, antequam perducitur ad judicem, percutitur et nimis crudeliter tractatur, prawí mistr Jan z Rokycan w řeči swé w koncilii Basilejském roku 1433, kdež práwě zastáwal mínění, žeby zlodějstwí neměla býti trestáno smrtí. Monum. concil. I. 341.

[79]) To jsau ty slowutné wazby Nowoměstské! dokládá k tomu s ausměškem Staroměstský saused letopisec Staré letop. č. 332.

někdy až příliš kruté a po wíce hodin. Připomíná se roku 1498 o jednom sausedu znamenitém Nowoměstském Janowi kamenníkowi, kterak mu tažením na škřípci zlámali ruku, tak že zustal na wždy chromý. Nicméně wytknauti sluší, že předce při městských saudech Pražských zachowána w tom byla jistá míra w porownání se saudy jinými, zejména i na hradě Pražském neb jiných hradech králowských a panských.

O wině rozsuzowali konšelé, a pokud nálezu newyřkli, měli na wůli z příčin uwážení hodných dáti také *milost* zločinci. Nález učiněný nesměli wšak sami wíce změniti; toliko král aneb jiná mocná ruka, jak se prawí w práwích Soběslawowých, mohla winnému pomoci. Skutečně wšak užíwala práwa udělení milosti také obec. Wyprawowali jsme jinde tkliwý příběh o zemanu Čeňkowi z Sendražič, kterému roku 1433 na Nowém městě darowán byl žiwot ku prosbě newěsty jeho a ku přímluwě kněží od shonu obecného lidu, když weden byl již na poprawu, při čemž tento shon lidu wzat byl od konšelů za shromáždění obce. Nacházejí se wšak pozdější případy podobného udělení milosti od obce jak na Starém tak na Nowém městě Pražském. Odpuštěno jest zejména roku 1506 na Malé straně Janowi z Hradiště, jenž byl ukradl koně a jiné prý laupeže dělal, opět roku 1510 na Starém městě jakémusi žáku a jisté ženě Dorotě a kuchařce její, kteří byli odsauzeni na smrt pro zamýšlenau wraždu. Po obakrát stalo se to hlawně na přímluwu mistrů a kněží, kteří dle toho neustali i později we wynasnažení swém, aby se trestání na hrdle umenšilo.[80])

Wykonání *poprawy* nad člowěkem odsauzeným nařizowal purkmistr, wedení pak na poprawu náleželo rychtáři, který k tomu měl biřice a chowal koně k wezení zločinců na smrt, obyčejně na smyku. Spůsob poprawy byl pak rozličný, dle spůsobu a welikosti zločinu. Za starších časů bylo nejobyčejnější stínání a wěšení, w některých případech také lámání kolem čili na kolo wbití, jakož i upálení. Nowěji připomíná se také čtwrcení, utopení a zahrabání za žiwa, ač možná že i to wšecko bylo staršího zwyku. Později teprw, totiž za krále Wladi-

[80]) W knize Malostranské fol. před A 1. Staré letop. č. 326.

slawa, přineseno bylo z Uher strkání na kůl a odření za żiwa, ukrutnosti do onoho času w Čechách neslýchané.[81])

Stětí bylo obyčejným trestem smrti za wraždu, za násilí ženské, jakož také za skutky, které se pokládaly za zradu nad obcí. *Oběšením* odprawowali se nejwíce zloději a lupiči. *Na kolo wbit* čili wpleten byl zločinec jeden od Staroměstských roku 1478, neprawí se pro jakau winu, jiný roku 1514, který zaškrtil prowazem jednu ženu letitau w domě: kat zlámal mu, jak se wýslowně prawí, wšecky hnáty.[82]) *Upálení* bylo obyčejným trestem na paliče; roku wšak 1498 bylo upáleno také pět žen pro otráwení lidí,[83]) a roku 1518 dwa zloději, kteří byli ukradli monstrancí a několik kalichů.[84]) *Čtwrcení* připomíná se w Praze jen we dwau případech, které se wšak nezběhly na práwě městském, nýbrž z rozkazu králowského. Roku totiž 1490 král Wladislaw dal na Hradčanech čtwrtiti Alexandra a Podwinského, služebníky knížete Hynka Minsterberského, obwiněné z úkladů zrádných, a opět roku 1509 čtwrcen jest holomek z auřadu purkrabského na hradě Pražském jménem Kulhánek, že za peníze dal utéci dwěma wězňům, na kterých záleželo.[85]) *Utopeny* byly roku 1509 na Starém městě dwě trawičky; *zahrabání* pak za żiwa byl obyčejný tehdáž trest na zabití dítěte. Připomínají se toho tři případy z let 1506 a 1514. Ponejprw jedna mladá osoba ženská zahrabána byla za Wyšehradem, protože porodiwši dítě do wody je uwrhla; podruhé týmž spusobem ze Starého města odprawena žena kowářka, která we wdowstwí dwě děti zabila, a w krátce potom téhož roku za Horskau branau zahrabána kuchařka někdy Wilémkowa z Troskowic, sťatého rok předtím, která rowněž porodiwši dítě je zabila.[86])

[81]) Wýslowně prawí sauwěký letopisec k roku 1509: O takowé ohawné smrti (dřením) prwé nikdy w Čechách slýcháno nebylo ani o wstrkání na kůl, ale to jest již z Uher sem do Čech přineseno. Staré letop. české 312.

[82]) Staré letop. č. 216, 379.

[83]) Tamže 255.

[84]) Tamže 423.

[85]) Tamže 247, 321.

[86]) Tamže 279, 359, 379.

Dření a *na kůl* wstrkání, jak řečeno, bylo přineseno z Uher. Příčinu zawdala k tomu hrozná rwačka, která se zběhla roku 1509 za přebýwání krále Wladislawa w Praze mezi Uhry z jeho průwodu a obecným lidem Pražským. Tehdáž král Wladislaw nedbaje práwa městského dal zjímati drahný počet lidí ze wšech tří měst Pražských a odwésti na hrad, kdež mnoho jich odsauzeno k smrti, a wykonány poprawy nad nimi rozličnými spůsoby na Malé straně. Tehdy mezi jinými Florian Malec, jeden z konšelů Malostranských, a jiný s ním uwázáni k pranéři dřeni jsau a kůže jejich potom od katů rozwěšeny nad nimi, jiný pak ze zajatých jest čtwrcen a čtwrti těla rozwěšeny jsau na branach Menšího města.[87]) Na kůl byli wstrčeni téhož roku ponejprw dwa paliči na Pohořelci odsauzení na hradě, později pak roku 1512 na témž práwě dwa bratří rytířského rodu pro welké laupeže a ukrutnosti.[88]) Na Starém městě byl příklad ten následowán posledně řečeného roku ponejprw odprawením jednoho krčmáře, neznámo pro jakau winu, potom roku 1513 jednoho sladowníka pro wraždu. Ten pro okolnosti přitěžující smýkán byl také koněm až k šibenici, kdež poprawa wykonána, a roku 1514 týmž spůsobem spoluwinník téže wraždy, sedlák jeden, wlečen jest koněm k šibenici a na kůl wstrčen. Kůl mu ponejprw wynikl bokem; kat wyňaw kůl, opět jej do něho wstrčil, i wynikl nyní mimo samu hlawu po lewé straně. Tím spůsobem neobratností poprawčích hrozná tato smrt častěji ještě wíce byla stěžowána.[89])

Nejobyčejněji byly poprawy wšechněch těchto rozličných spůsobu wykonáwány wenku z města. Ze Starého města byli zločinci wywáděni k *šibenici* na hoře zwané Šibeničnau za branau Horskau, z Nowého města nedaleko odtamtud rowněž za Horskau branau k místu, na kterém se nacházely *boží muky*. Malostranští měli k poprawám jisté místo za branau Kartauskau čili Újezdskau. Také wšak konány byly poprawy u *pranéřů* na náměstích aneb i w radních domech. Stáwalo se to zwláště

[87]) Staré letop. č. 311.
[88]) Tamže 321, 334.
[89]) Tamže 334, 341, 379, 392.

při odsauzeních pro zradu a někdy také ze zwláštních ohledů neb příčin. Wyprawowali jsme na swém místě o stětí pana Jana Sádla z Kostelce (1421) a mnicha Jana Želiwského (1422) w radnici Staroměstské. Podobně byl roku 1507 na Malé straně na radnici sťat znamenitý měšťan Mikuláš Ráj, jak se zdá ze saukromého záští. Roku pak 1524 odprawen jest w radním domě na Starém městě zlotřilý kněz wydaný do Prahy z Wenkowa, ku přímluwě některých osob, nepochybně k šetření důstojnosti stawu jeho.

Poprawy se obyčejně dály při hlučném shonu lidí, před kterým hlasem biřicowým býwalo ohlašowáno, pro kterau winu byl wězeň odsauzen. Krutost rozličných spůsobů popraw nezřídka wzbuzowala útrpnost lidu, zwláště přihoršilo-li se odsauzenému nějakau chybau katů. W rozhořčení lidu při poprawách pro pobití Uhrů roku 1509 stalo se, že když kat stínaje jednoho z odsauzených, chybil se ho, tak že druhý kat přítomný teprw ho musil dotíti, lid obecný učinil pokřik, obořil se na katy a obadwa zabil kamením. Roku 1515 byli katowé podobně zbiti, když zločinec jeden z hradu wywedený byl na Pohořelci wstrčen na kůl.[90])

Těla oběšených zůstáwala obyčejně wiseti na šibenici delší čas, až snad sama spadla. Roku 1517 byl jakýs Martinek zloděj a wrah na šibenici Staroméstské oběšen na řetéze, „aby tím déle wisel“; a wšak w noci towaryši jeho s šibenice jej sňali a odnesli.[91]) Popraweným u pranéře dopřáwal se pohřeb na postranních hřbitowích, ale také ne pokaždé.

Řemeslo *katowo*, jakkoli byl sluhau obecním, pokládalo se za hříšné. Po welkém wzbauření obcí Pražských roku 1483, we kterém wíce konšelů a jiných sausedů, staupenců jejich, bylo sťato, kat Staroměstský mistr Mates omrzel se nad krwawým zaměstnáním swým, a nechtěl wíce mistrowati. Wzdaw se swé služby, žiwil se prací při dláždění a nošením wody knězím na fary a jiným lidem. Že pak to nebyl případ jediný toho spůsobu, ukazují wzory listů, jakými purkmistr a konšelé propauštěli

[90]) Staré letop. č. 312, 392.

[91]) Tamže 410.

katy, když se odříkali swého powolání. W jednom takowém listě prawí se, že ukazatel jeho, jenž w mrzkém úřadě katowstwí po dwadcet let trwal jest w zatwrzení, konečně odřekl se jest ho celkem; pročež purkmistr a konšelé poraučejí ho wšechněm we jménu Kristowě, aby mu byli k zjednání sobě žiwnosti nápomocni, aby tím posílen od takowého zlého, hrozného a krwawého díla mohl se zdržeti. O jiném katowi píše se, že rowněž katowstwí, we kterém po patnácte let skrze jeho ukrutenstwí lidé nesčíslní obojího pohlawí sešli jsau, z oswícení duchem swatým wzdal se a ze zločinů swých pokání učinil; pročež rowněž žádají se wšichni wěřící, aby mu s ženau a dětmi jeho nápomocni byli almužnau i poskytnutím práce, aby se snad zoufaje newrátil zase k předešlé mrzkosti.[92])

Utekl-li kdo z města dopustiw se zločinu, pro který byl hoden smrti, byl zapsán do *knihy psanců* (liber proscriptionum), a pokládal se tím za zbawena wšelikého práwa. Do téže knihy zapisowalo se také, jestliže komu buď od konšelů buď od obce učiněna byla milost, ale jen na ten spůsob, že se musil na wždy wystěhowati z města. Wrátil-li se bez powolení, měl milosti zbawen býti. Stáwalo se wšak, že odsauzenému neb wypowěděnému po čase prominulo se, tak že zase wymazán byl z knihy psanců a směl se zase nawrátiti. Knihu tuto měl na péči *krewní písař* častěji zmíněný. I jeho služba pokládala se jaksi za nedosti čestnou, tak že jiní písaři městští zpěčowali se bráti na sebe wedení knihy psanců; mělot se to za jakausi poskwrnu, která jmenowitě byla překážkau wstaupení do stawu duchowního.[93])

c) Péče o bezpečnost a o dobré obecné.

Samospráwná činnost obcí Pražských wedlé kárání zločinců měla wždy také pilnau péči o zabránění zločinů a o zachowání wůbec pokoje a osobní bezpečnosti we městě.

[92]) Wzory listů takowých zachowal nám Prokop písař Nowoměstský we swé Praxis et cursus cancellariae civilis jinde zmíněné.

[93]) Mluwí o tom šíře Prokop písař we spise w předcházející poznámce zmíněném.

Od dáwných časů bylo z té příčiny zakázáno *nošení zbraně* na ulici; ale zwyk byl wždy ještě tak mocný, že wždy zase na zákazy se zapomínalo. Těžko bylo zwláště osobám stawu panského a zemanského brániti w nošení zbraně, když přišli do Prahy. Na sněmě roku 1514, když o tom konšelé mluwili s pány, odpowěděno jim, jak žeby páni a zemané neměli choditi se zbraní, když přijedauce do měst, wídají téměř wšecky zbraň nositi, pročež aby napřed swým to zabránili. Z té příčiny wzneseno to znowu na obec Staroměstskau, a stalo se usnešení, aby opět nošení zbraně bylo zakázáno. Měl předně rychtář dáti prowolati a potom po městě chodě napomínati, aby nechodili se zbraní nižádnau, „ani s sekerami, ani s kaulemi ani s alaparty“. Kdoby po prwním napomenutí dle toho se nezachowal, aby wzat byl do šatlawy a tam seděl tři dni; pakli by se toho podruhé dopustil, aby celý týden seděl, a potřetí tři neděle. Bylo přitom uznáno zapotřebí zmíniti se obzwlášť, aby nebylo stříleno z ručnic w ulicích, pro nemocné.[94])

K zamezení rwaček, zlodějstwí a jiných wýstupků času nočního, chodil od starodáwna rychtář s lidmi sobě přidanými po ulicích, a užíwal práwa swého; byla pak také obecná powinnost měšťanská ku konání *ponůcek* za jakýmikoliwěk příčinami. Za přebýwání swého w Praze roku 1509 král Wladislaw wedlé jiných některých wěcí wyzwal konšely, aby dostatečněji než jindy opatřili bezpečnost na ulicích času nočního s ohledem na dwořany jeho a jiné lidi cizí, u wětším počtu než jindy we městech Pražských se zdržující, kteří za službau swau a jinými potřebami měli chůze po městě, i wzalo se w úwahu, zdali by se rychtářům dle posawadního obyčeje měly dáti toliko wětší posilky k obcházení, čili by powinnost ona obecná měla byti uprawena dle *čtwrtí* a *desátků*; i stalo se uprawení takowé ne-li hned tehdáž, aspoň později obšírnějším ustanowením řádu wydaného roku 1523 na Starém a Nowém městě, kterým se napotom heitmanowé čtwrtí, setníci, padesátníci a desátníci měli jak w této wěci tak w jiných powinnostech

[94]) Staré letop. č. 375.

swých zachowati.[95]) Stala-li by se kde rwačka čili „bitwa“, měl nejbližší desátník nebo jich wíce sebrati sausedy, co by jich mohli zběhati, a stawiti to i oznámiti purkmistrowi, aby se stalo po práwu. Rowněž w jakékoli jiné potřebě, když by bylo zazwoněno neb traubeno wzhuru, měl každý heitman, setník, padesátník i desátník, byť neměli swých desátků hned pohromadě, běžeti k radnímu domu, aby od purkmistra slyšeli příčinu, a dle rozkazu jeho se zachowati. Týmž řádem bylo desátníkum uloženo, aby nedali nikomu choditi s ručnicí po městě neb do domů, buď zjewně buď tajně.

Usnešením obcí wšech tří měst Pražských roku 1449, o kterém jsme na jiném místě promluwili, učiněným k wyzwání od Jiřího Poděbradského pro zachowání pořádku,[96]) bylo mezi jinými wěcmi nařízeno, aby každý hospodář čeleď swau, podruhy i hosti pilně měl na pozoru, aby w domě swém nechowal žádného člowěka záwadného, žádných lidí bez zaměstnání, powalujících se po krčmách a hospodách, od nichž snadno laupeže, wraždy, komor a sklepů wybíjení pochází, rowněž žen nepořádných. Také k tomu se potom zawedl přísnější dohled prostředkem představených čtwrtí. Řádem totiž wýše zmíněným roku 1523 nařízeno bylo, aby každý desátník měl swůj desátek popsaný, hospodáře, jich ženy, čeleď a podruhy každého dle jména a čím by se žiwil. Každau čtwrtau neděli měl po obědě zajíti do domů swého desátku, aby spatřil, stala-li se jaká změna, a když by nalezl někoho, že jest powaleč, aby ho wypowěděl do tří dní, a když by tu potom ještě byl nalezen, aby to oznámil rychtáři. Heitmanowé čtwrtí a setníci i padesátníci měli přihlížeti, aby tak bylo zachowáwáno. Hospodyně měly býti pozorny na ženskau čeládku; kdyžby která díwka pozorowána byla, že jest těhotná, měla to hospodyně oznámiti desátníku, aby se tudy zabránilo časté zabíjení dětí. Desátníci měli dále míti pozor na šenkowny we swých desátcích, aby šenkéři byli zachowalí lidé, aby netrpěli darebných ženských

[95]) Řád ten se nachází w pamětní knize Nowoměstské od roku 1528 fol. 83.

[96]) Wiz díl VI 178.

nebo powalečů; zwláště pak měl každý desátník přihlížeti k panským domům, we kterých se nacházela hospoda nebo šenk; měl se na šenkéřích neb hospodářích těch domu wyptati, kolik měl který ležáků neb hostí na strawě a jací byli lidé; shledal-li co podezřelého, měl to oznámiti purkmistru a konšelům, aby to od nich bylo opatřeno.

Dáwné zápowědi wšelikých *her* o peníze byly obnoweny usnešením obcí Starého, Nowého a Menšího města Pražského wýše zmíněným roku 1449. Žádný hospodář neměl jich w domě swém dopauštěti, zejména žádných her kostečných, wrhcábných, karetných neb jakýchkoliwěk jiných; také pak neměly kostky a karty nikde býti prodáwány.

K zamezení bauří obecného lidu zakazowaly se častěji než za starších časů wšeliké *postranní schůze*, buď tajné buď zjewné, po domích, na ulicích nebo kdekoli jinde. Již roku 1422 byl zákaz takowý wyhlášen z usnešení spojené obce Starého a Nowého města za času wlády knížete Sigmunda Korybutowa, podobně roku 1449 z usnešení wšech tří měst ku přání Jiřího Poděbradského, a roku 1509 přísně zakázal schůze postranní král Wladislaw po welké rwačce s Uhry.

W dohlížení na *zdrawotu* wěcí potrawních a nápoju, aby se neprodáwalo nic škodliwého, zachowáwala se starší nařízení jinde od nás zmíněná. Jest o tom pamět z roku 1447, kterak wytaženo množstwí sudů s wínem před domy, že bylo wíno zkažené a wláčkowité, i osekali sudy, tak že wíno teklo ulicemi jako prý potok weliký. Pro zachowání čistoty w ulicích stáwal od dáwna jistý řád o *čištění* rýh a wywážení hnoje a bláta w určité časy, který nepochybně často byl přiwodín ku paměti weřejným wyhlašowáním. Tak jmenowitě r. 1508 w pátek po prwní neděli postní (17 Března) z rozkazu purkmistra a konšelů Staroměstských woláno po ulicích, aby žádný ze sausedů nedal líti z oken nebo z kuchyní po žlábcích, kterých také ani nemělo býti; bláto aby žádný w ulicích krom deště nehrabal, než když déšť, tu aby wšichni bránili, počnauc shůry až dolů; swiní též aby wen nepaušteli; smetí aby w ulicích nebylo sypáno, nýbrž nošeno na břehy, kdež zřízeni byli tak zwaní

pobřežní, bezpochyby aby je swými časy wprawowali do řeky. Přitom zároweň usnešeno, jak prý bylo od starodáwna, aby nikomu nebyly trpíny žlaby dlauhé a střechy při domích, kterými a na něž lidé lijí nečistoty ke škodě lidem a k hanbě města, než aby byly dělány trauby při zdech dolů a těmi aby lito bylo.[97]) Hledělo se také, ač s účinkem nedostatečným, k odstranění příležitosti k nečistotě neb jinému nepohodlí w místech, kde toho obzwláště bylo zapotřebí. Tak na příklad konšelé Nowoměstští roku 1438 kázali zazditi a zahraditi uzkau uličku, kterau se předtím ze Spálené ulice chodilo k Židowské zahradě (mezi nyn. domy č. 68 a 69), protože zohyzděna byla blátem, nečistotami a třískami, nepohodlná byla ku procházení lidem, kteří co nesli, a času nočního, když lidé procházeli s pochodněmi, obáwati se bylo ohně pro dům a piwowár tu stojící.

Nařízením o powinnostech heitmanů, setníků a druhých představených we čtwrtech wydaným roku 1523 bylo také pečowáno o jistější zachowání starodáwného řádu *hašení ohně*. Když by kde wznikl oheň měl heitman té čtwrti sám i s setníky a padesátníky odebrati se k tomu a rozděliti desátky swé, aby jedni šli k ohni s háky, sekerami, řebříky a nádobami s wodau, druzí aby rozháněli obecný lid, který nejde pro pomoc než díwat se a překážet, i aby nedali bráti wěci wynášené z ohně; zwláště pak měl přídržeti wozky a tesaře swé čtwrti, aby konali starodáwnau powinnost swau při ohni; který by se nedostawil, aby byl pokutowán. Heitmanowé, setníci a padesátníci měli rowněž přihlížeti, aby se w každém desátku nacházely háky a řebříky w jistém domě, což by bylo w případu ohně potřebí, w zámožnějších desátcích pak mělo také býti po dwau kožených korbelích pro wody nošení; měly býti chowány u desátníka. Také měl heitman každého čtwrt roku

[97]) Wyhláška tato nachází se w tak zwaném Registříku rozličných pamětí starých w archivě městském fol. 36. Starší wšak jest zmínka w díle Praxis et cursus cancellariae, že býwalo we městech w obyčeji, nařízení takowá wydáwati. Intelliguntur jura illa, quae ex aliqua ratione instituta sunt pro certa mensura temporis, ut est purgatio cloacarum, eductio fimi et luti ac vini vel aliarum rerum in civitatem suo tempore adductio.

s jedním setníkem nebo padesátníkem a s jedním desátníkem ohledati wšecky komíny we swé čtwrti; který by byl nebezpečný, měl rozkázati, aby do dwau neděl byl oprawen. sice měl sauseda nedbajícího oznámiti purkmistru a konšelům, aby dal kopu pokuty; ta se měla dostati heitmanu, setníku, padesátníku i desátníku.

Zwláštní nařízení w příčině ohně učinili konšelé Malostranští se swolením obce roku 1515. Kdyby u některého sauseda wznikl oheň, měl hned okřik učiniti, aby se pomáhalo hasiti· pakli by se w domě tom samém uhasiti nemohlo, měly se šindele wybíjeti na krowích domů okolních, jak daleko by bylo potřeba: sausedu pak, wedlé kterého oheň přestal, měl krow pobit a oprawen býti na obecní náklad, aby neměl z toho škody. Zakazowalo se přitom, tomu, u koho by oheň wypukl, činiti w příhodě té samé nějaké násilí nebo protiwenstwí; měl wšak potom od konšelů, jak by uznali za hodno, pokutowán býti dle starších zákonů. Utekl-li by při tom zapálení, neměl wěčně zase do města přijat býti, nýbrž mělo hleděno býti „k hrdlu jeho jako k jinému zrádci“.

Ku pohodlí a k ozdobě města pokračowalo se wždy w *dláždění* ulic nebo w oprawách na dlažbě. Swědčí o tom zmínka wýše učiněná o katu Matesowi, který se roku 1483 wzdal swé služby a žiwil se prací o dlažbě. Tehdáž se zejména dláždil rynk Staroměstský, což musilo býti jen obnowení a zdokonalení dlažby starší, protože jistě při začátcích dláždění za času krále Jana rynk náležel mezi prwní místa, kdež se dílo počalo. Malostranským bylo r. 1460 králem Jiřím stwrzeno privilegium krále Jana na clo na branách ku prospěchu dlažby jak we městě tak před městem. Dle jistého narownání mezi Menším městem a Staroměstskými o clo na bráně Strahowské, z něhož se Malostranským dostáwalo ročně 20 kop grošů českých, byli konšelé téhož města powinni každý rok počet z toho učiniti králowskému podkomoří, aby se widělo, že byly peníze obráceny na dlažbu.

Nowěji pečowáno bylo we městech Pražských od druhé polowice patnáctého století také o pohodlnější opatření wodau

k domacím potřebám z řeky Wltawy. Woda k pití brala se od starodáwna ze *studní*, které se nacházely netoliko w jednotliwých domích, nýbrž také w rozličných místech weřejných na ulicích, kdež od každého mohlo jich býti užito, jakž jsme se o jednotliwých takowých studních weřejných při místopise zmínili. K jiným potřebám domácím woda se nosila neb wozila přímo z řeky Wltawy do domů, čímž mnozí lidé obojího pohlawí stále se žiwili. K usnadnění toho počaly se časem stawěti *wodárny*, a kladly se trauby čili *raury* pod zemí, kterými se woda dowáděla do *kašen*. Začátek učinili Staroměstští roku 1489.[98]) a příklad jejich od Nowoměstských následowán jest roku 1495, kteréhožto roku aspoň již dwě kašny byly udělány, jedna we Wodičkowě ulici, druhá na rynku Nowého města proti ulici Krupné neboli Ječné, jak o tom jinde powěděno.[99]) Na Malé straně newíme určitě, kdy se stal začátek, ale prwní zmínka o trubách wodních děje se i tam aspoň již roku 1502 w poslední wuli Wácslawa Kopanského z Wraného, jenž odkázal 30 kop Míšenských na wedení wody k Menšímu městu, jakož i we smlauwě mezi obcí města tohoto a sausedem Janem Petržilkau, majitelem mlýnu někdy Kartauského za branau Aujezdskau, wedlé kterého wodárna Malostranská byla postawena. Petržilka smluwau tau za jistý roční plat wzal na sebe oprawowání kola i trub wodních.[100]) Wodárna Staroměstská nacházela se, jak jinde oznámeno, při obecních mlýnech wedlé mosta, Nowoměstská při mlýnech Šitkowských.

Jinými předměty péče o obecné dobré byly pořádky w řemeslích a obchodech, jakž také opatření chudých a nemocných, o kterýchžto wěcech wšak na jiných místech bude šířeji powěděno.

d) Důchody obecní a králowské we městech Pražských.

Při wyprawowání příběhů welké domácí wálky po smrti krále Wácslawa IV ukázali jsme, kterak se obce Pražské, teh-

[98]) Staré letop. č. 247.
[99]) Tamže 251.
[100]) W knize Malostranské při tom roce fol G 2.

dáž w jedno spojené, hned za prwních let zmocnily welkých statků zemských w bližším i wzdálenějším okolí swém, pobraných duchowenstwu, uteklým a wypowěděným měšťanům i dílem také šlechticům strany nepřátelské. Největší část statků těch byla hned zase odcizena prodejem neb jiným spůsobem, a peníze za ně stržené obráceny na obecné potřeby, hlawně totiž na zaprawení welkých útrat wálečných; některá část jich wšak byla podržena při obci, tak že odtud města Pražská wždy wládla dosti znamenitým jměním nemowitým co stálým zřídlem obecních důchodů. Když se později Staré a Nowé město zase od sebe rozdělily, bylo po bauřkách mezi nimi roku 1428 a 1429 toto dotud společné jmění též rozděleno, jak jsme o tom při událostech toho času rowněž powěděli.[1])

Rozdělení ono jest nám známo jen částečně. Ze zpráwy o něm zachowané wíme toliko, že se obci Staroměstské dostaly hrad *Okoř* a twrze i dwory w *Makotřasích*, w *Klecanech*, w *Malešicích*, w *Pračích* a dwůr Podwinský s příslušenstwím, obci pak Nowoměstské twrze *Brázdim*, *Tlustowausy* a *Olšany*. O jiných statcích, kterých byl počet mnohem wětší, nezachowala se paměť, jak byly rozděleny. Zrowna pak tyto statky zde wyčtené dlauho se při obcích nezachowaly. Na *Okoři* sídlil již roku 1433 Wácslaw Carda z Petrowic, wojenský heitman Staroměstských, kterému se hrad ten snad dostal od nich w odměnu za služby, později pak nacházíme jej w rukau jiných držitelů; *Makotřas*, twrze někdy Petra Meziříčského, měšťana Pražského, rozbořené po dobytí od Pražanů roku 1421, Staroměstští brzy po onom rozdělení postaupili do wůle swé, tedy jen dočasně, bratřím Jarošowi a Hynkowi z Chlumu se wším příslušenstwím, zejména s wesnicemi Řebci, Středokluky, Běloky a jedním člowěkem w Lidicích a jiným w Zájezdě; kteřížto dwa zemané měli jim za to wojensky slaužiti s osmi koni.[2]) Později roku 1438 prodali Makotřasy částečně Sigmundowi Slámowi z Nezřewa. Po útěku jeho z Prahy roku 1440 jsau mu nepochybně zabaweny za purkmistrstwí Pešika z Kun-

[1]) Wiz Dílu IV str. 445.

[2]) Archiv Český I 225

walda, kterýž si wšak zatím sám byl zjednal nárok na statek tento postaupením od dědiců Petra Meziříčského. Po skončení panstwí jeho w Praze obec Staroměstská r. 1449 po nějakých umluwách prodala Makotřasy opět s příslušenstwím se wším zemanu Jindřichowi z Pakoměřic, po němž přešly na jeho dědice. Šťastněji podařilo se bratru Pešíkowu Jankowi z Kunwalda čili od stříbrné hwězdy, potomnímu podkomořímu, dosáhnauti statku Klecanského. Obdrželť od obce Staroměstské roku 1432 w odměnu za služby plat na *Klecanech*, který někdy byl náležel Petrowi Meziříčskému; wedlé toho pak swolila obec, aby Klecany z milosti byly nawráceny Janowi synu Mikuláše z Jewíčka, měšťana uteklého, kterému byly odňaty, wšak za wýplatu 300 kopami grošů, za kteraužto summu Janek z Kunwalda od něho je kaupil. *Malešice* nacházely se již roku 1426, tedy před rozdělením, a také potom, pokud známo, aspoň do roku 1444 w držení zemana Prokopa Berwika, tak že nejasno jest, čeho se tam Staroměstským rozdělením oním dostalo. *Práče* držel roku 1437 a bezpochyby dříwe již Mikuláš z Humpolce, někdejší písař Staroměstský, we dwau stech kop, obdržew je od obce, bezpochyby w odměnu za služby; později pak dostaly se dědicům někdejšího držitele Kašpara Čotra, a podobně stalo se i s dworem Podwinským, jak jsme se toho dotkli na jiném místě.[3]) *Brázdim* byl od Nowoměstských roku 1434 pronajat na šest let slowutnému Zachařowi z Krp seděním na Weleni, později pak se dostal spůsobem nám neznámým, nejspíš kaupí od obce, Antonišowi od oslů měšťanu Staroměstskému, jehož wdowa Marta roku 1453 postaupila ho synu swému Wácslawowi. O dwoře *Olšanském*, někdy kláštera sw. Ambrože, powěděli jsme na jiném místě, jak se roku 1437 dostal purkmistru Nowoměstskému Pawlowi Dětřichowic.[4]) O *Tlustowausích*, odňatých klášteru Zderazskému, newíme s jistotau, zdali po přijetí císaře Sigmunda za krále Nowoměstským byly pozůstaweny.

[3]) Wiz na str. 265.
[4]) Wiz na str. 257.

Jak na swých místech wyprawowáno, císař Sigmund během wálky se stranau pod obojí rozzastawil největší část korunního jmění i statků duchowenstwa pánům, kteří se ho přídrželi, w odměnu za wojenské služby jejich; když pak od stawu pod obojí přijat byl za krále, wydal podobně též zápisy w jistých summách peněz pánům, zemanům a městům strany pod obojí na statky duchowenstwa, kterých se byli wýbojem zmocnili. Tím spůsobem dostal se od něho také Pražanům Staroméstským zápis w 1500 kop grošů českých na 35 wesnic a dworů, které byli pobrali duchowenstwu, tak že wesnic a dworů těch měli tak dlauho požíwati a jimi wládnauti, až by jim summa ta od koruny byla wyplacena.

Wesnice tyto byly některé z bližšího okolí Pražského, některé také wzdálenější. Z bližších uwodí se w zápise onom na prawé straně od Wltawy: *Nůsly*, *Dworce*, *Braník*, *Modřany* *Šešowice*, *Kobylisy* a dwory *Střížkow* za Libní i *Owenec swrchní* čili zadní, na lewé straně *Holišowice*, *Liboc*, *Motol* a dwůr w *Košířích*; wzdálenější *Libuš* a *Hrnčíře* nedaleko Kunratic, *Kyje* a *Hostowice* za Hlaupětínem, *Chrabry*, *Líbeznice*, *Myškowice*, *Odolena woda* na wysočině mezi Wltawau a Labem půlnočně od Prahy; w západní pak krajině od Prahy *Zbuzany*, *Jinočany*, dwůr w *Aunéticích* u Roztok, *Kněžewes*, *Středokluky*, *Běloky*, *Podlešín* we směru k Slanému; různo pak ještě u wětším wzdálí při řece Wltawě u Nelahozewsi *Lobček* a něco dále *Dušníky* a *Dědibaby*, stranau pak odtud *Korycany* blíž Chlumína; u Černého Kostelce *Brníky*; za Wlašimí *Střechow*, konečné neznámé nám polohy wesnice *Sedlce* někdy kláštera Skalického.

Zápis císaře Sigmunda byl Staroměstským stwrzen listem krále Jiřího roku 1459 a opět listem krále Wladislawa roku 1472, při čemz král Wladislaw nowé jim zastawil a zapsal také wsi *Krč*, *Lhotku pustau* nedaleko odtudž, *Zlatníky* w tauž stranu dále, *Kojetice* w stranu k Mělníku a dwory w *Kyjích*, w *Dědibabích*, w *Krči*, w *Křeslicích* za Hostiwaří a w *Kralowicích* u Říčan, kterýchžto wsí a dworů w držení byli dotud bez zápisu, i připsal jim na těchto i prwnějších wesnicích a

dwořích ku předešlé summě 1500 ještě 3500 kop, tak že je odtud wesměs drželi w 5000 kop grošů.[5])

Wes *Libuš* w zápisích těchto uwedenau Pražané Staroměstští roku 1470 sami zase zapsali slowutnému panoši Janowi z Radiče někdejšímu maršálkowi swému, we dluhu 565 kop grošů tak že jí měl požíwati s wyminěním sobě od něho ročního platu 10 kop grošů;[6]) nejspíše pak smluw takowých mezi obcí a jednotliwými osobami saukromými o některé z wesnic a dworů těchto bylo wíce, o kterých pamét se nezachowala; pročež newíme, w jakém objemu obec sama skutečně důchodů z tohoto jmění zápisného požíwala.

Nelze pochybowati, že podobné zápisy na někdejší jmění duchowenstwa od Pražanů společně zabawené, obdrželo od císaře Sigmunda a potomních králů českých také Nowé město Pražské; ale zápisy ty nezachowaly se nám aniž také jaká zpráwa o nich. Naproti tomu o Menším městě Pražském aspoň wíme, že zápisy podobného spůsobu mělo; toliko obsahu jich neznáme.[7])

Že obce Starého i Nowého města wšelicos z někdejších statků duchowenstwa i jiných majitelů držely, nač také neměly zápisů králowských, wychází na jewo z rozličných pamětí nahodile zachowaných. Tak zejména w narownání, které se stalo mezi Starým a Nowým městem roku 1448 po odjezdu kardinala Jana Karvayala z Prahy,[8]) činí se zmínka o *Letňanech*, wsi ležící za Libní a Prosíkem, která byla nejspíš wzata ně-

[5]) Wiz zápisy tyto u Čelakowského na str. 244 a 271. Aupleněji se wšak nachází zápis krále Wladislawa w přepise w archivu kapituly Pražské.

[6]) Zápis o tom se nachází w knize Staroměstské od r. 1417 fol. 260, a děje se w něm wýslowná zmínka o zápisích císaře Sigmunda a krále Jiřího, že na základě jich obec winnici tuto držela.

[7]) Zmínka jest o nich we wkladu do desk zemských roku 1547, kterým obce Pražské w pokutu za tehdejší powstání proti Ferdinandowi I musily wšech swých statků zemských wzdáti se a králi jich postaupiti. Prawí se tam totiž o Malostranských, „že žádných statkuow zemských dědičných nemají, než což jsau zápisného jměli, na to že jsau zápisy swé JMKé dali a dáwají“.

[8]) Wiz Dílu VI str. 161.

které wystěhowané rodině městské, že jí Staroměštští pro zachowání přátelstwí dobrowolně postaupili Nowoměstským[9].) a k tomu o *rybníku Slatinském* (rozumí se nejspíš u Libiše a Korycan),[10]) aby ho obědwě obce požíwaly na polowici. Jiné narownání o dwě léta pozdější (1450), učiněné mezi oběma městy Jiřím Poděbradským, o kterém jsme zmínku učinili w popsání místopisném,[11]) wztahowala se na zboží *Zlěchowské*, aby se obě obce na rowné části o ně rozdělily, wyjma les za Hlubočerpy, který zůstawen Staroměstským k úřadu mostskému. Tamže powěděli jsme o dworu w *Butowicích*, na nějž newztahowaly se zápisy králowské wýše řečené, kterak náležel oběma obcím Starého a Nowého města společně a wysazen od nich r. 1487 práwem zákupním.[12]) Zpráwy takowé wšak nikterak nestačí, abychom dle nich mohli si učiniti úplný přehled jmění obcí Pražských na wenkowských statcích zemských, co jich z někdejších wýbojů swých we welké wálce náboženské celkem zachowaly. Auplnější staré zpráwy pohřichu o tom nemáme.[13])

We druhé polowici 15. století Pražané dosáhli některého rozmnožení statků zemských k obcím následkem událostí walečných předně za spráwcowstwí Jiřího Poděbradského, potom za času jeho kralowání. Za účastenstwí swé we wálce se stra-

[9]) Zápis w knize Nowoměstské roku 1507 fol. E 7 swědčí, že Nowoměstští i tehdáž byli w držení té wsi.

[10]) Srown. Díl III str. 86.

[11]) Wiz str. 234.

[12]) Wiz str. 232.

[13]) Pozoruhodný jest článek narownání wýše zmíněného z roku 1448, we kterém prawí se: „Item wypowiedáme také, jestližeby ktozkoli buď w Starém nebo Nowém městě i také jinde okolo Prahy co držal, ježto by zápisem ciesařowy Milosti neb jiným obyčejem sprawedlným práwa k tomu žádného neměl, kteréhož by práwa, což takowého držěnie se dotýče, w Starém městě pány tohoto města, w Nowém městě též pány jich nebylo pochwáleno, toho sobě oboji aby dobýwati a k sobě obrátiti radni byli a pomocni, a což tak rownými náklady i pracemi takowého dobyli, toho aby wespolek na rowný obojích pozitek jednostajně bylo požíwáno.“ Jest z toho widěti, že obě města do té chwíle drželi se nároku na swé někdejší společné wýboje, pokud jich cestau práwa neb milosti králowské nebyli zbaweni.

nau Rosenberskau hned po dobytí Prahy Jiřím Poděbradským (1448), we které wedlé jiných spojenců dobýwali jmenowitě roku 1450 hradu Kostelce na Sázawě proti Kunšowi Rozkošowi, obdrželi Nowoměstští k obci swé ze statků Kunšowi zabawených wes řečenau *Wesce* nedaleko za Kunratici, wyjma toliko dwůr při ní, kterýž se dostal Zdeňkowi Konopištskému, tehdáž jednomu z předních pomocníků Jiřího. Darowání to stalo se w plné spůsobě práwa listem krále Ladislawa roku 1454, když wšak Nowoměstští nepochybně hned po přemožení protiwníka onoho byli se u wes uwázali. Později dostal se jim také dwůr onen poplužní Zdenka Konopištského s příslušenstwím, totiž dědinami, lukami a rybníkem, darowáním krále Jiřího, když se mu Zdeněk byl protiwil.[14] Staroměstští hned we prwním roce domácí wálky, kterau Zdeněk Konopištský zdwihl w čele jednoty Zelenohorské (1467), dobyli proti němu zámku *Chwatěrub* na Wltawě proti Kralupům a twrze *Měšic* w krajině blíž Labského Kostelce, jak na swém místě wyprawowáno, i podrželi odtud Chwatěruby w moci swé, Měšice pak, které Zdeněk držel na základě zápisů králowských, král Jiří zapsal jim w odměnu za služby jejich w této wálce spolu se wsemi *Mratínem*, *Poliradý* a *Záryby* w témž okolí w summě tří tisíc kop grošů. Dle nálezů sněmu Benešowského roku 1474 měli Staroměstští, jak rowněž wyprawowáno,[15] Měšice Zdeňkowi buď zase nawrátiti nebo wyplatiti, i zwolili wýplatu. Z usnešení obce opatřeny jsau peníze k tomu zastawením zboží Chwatěrubského panu Jindřichowi Šanowcowi w 1600, a čtyr wesnic, neprawí se kterých, poručníkům paní Johanky Prhošowé we 1400 zl. uherských.

Nowoměstští kdysi mezi léty 1488 a 1516, nepochybně kaupí nabyli *Strašnic* twrze, dworu poplužního a wsi celé;[16]) roku 1499 kaupili horní Krč od bratří z Tandorfa, jak o tom powěděno jinde, roku pak 1518 *Prače* twrz a dwůr poplužní

[14]) Dowídáme se o darowání tomto poslednějším toliko ze stwrzowací listiny krále Wladislawa u Čelakowského na str. 273.

[15]) Wiz Dílu 7. str. 348.

[16]) Srown. na str. 252.

od měštky Markety Křížalowé za 750 kop míšenských.[17]) W týchž pak asi časích náležely jim také wes *Podolí* za Wyšehradem a 19 wesnic dílem celých, dílem po částech w krajině mezi Jílowím a Mnichowici, totiž *Sedobrowice*, *Olešowice*, *Pychotice*, *Kamenice*, *Skuhře*, *Želiwec*, *Petřkow*, *Todice*, *Swošowice*, *Sulice*, *Krsowice*, *Ládwec*, *Popowice*, *Ládwé*, *Aujezdec*, *Radimowice*, *Oslnice* a *Kunice*, o kterých o wšech nedostáwá se zpráw, kdy a jakým spůsobem jich nabyli.[18]) Dwůr w Kamenici s rybníky, lesem, lukami a jiným příslušenstwím roku 1494 wydali pod úrok jednomu z usedlých tamějších,[19]) kterýmžto spůsobem také dwůr Zléchowský býwal wysazowán, zejména w létech 1476, 1490 a 1503.

Nejznamenitějšího rozmnožení swého nemowitého obecního jmění na wenkowě Pražané později dosáhli kaupí statku *Přerowského* mezi Brandýsem a Nimburkem od pana Jaroslawa z Šelnberka a z Kosti roku 1524 k rukaum Starého i Nowého města společně, ježto tehdáž od roku 1518 spojena byla w jednu obec. Náležela k tomu tři městečka, *Přerow* se zámkem, *Mochow* a *Nehwizdy*, i dwanáct wesnic w jich okolí na lewé straně Labe, totiž *Semice*, *Welenka*, *Wesce*, *Břístwí*, *Týnec*, *Wikaň*, *Kozowazy*, *Wyšehořowice* s twrzí, *Nehwízdky*, *Sedlčanky*, *Třebestowice* a *Čermníky*. Summa kupní, zjednaná půjčkau ode wšech mohowitějších sausedů, činila 24720 kop grošů českých.[20])

W bauřích po smrti krále Wácslawa IV Pražané Starého a Nowého města zabawili také welký počet domů, winnic a jiného statku we městech swých i w nejbližším okolí, jak rowněž na swém místě wyprawowáno; domů a jiných těchto

[17]) Zmínka o tom w knize Nowoměstské fol. 197.

[18]) Swědčí o tom zápis we dskách zemských roku 1542, obnowený po shoření desk, we kterém se prawí (jakž na předním místě také o Strašnicích a Pračích), „že jsú od mnoha let w pokojném držení a užíwání až posawad byli a ještě jsau a to sobě a budúcím .. w tato registra zase wložiti a wepsati jsau dali“.

[19]) Zápis w knize Nowoměstské fol. V. 19.

[20]) Dle wkladu do desk obnoweného roku 1542 po wyhoření desk. Staré letopisy české pag. 464 udáwají kupní ceny 54.000 kop.

majetku nepodrželi wšak dlauho při obci, nýbrž prodali neb rozdali je skoro wesměs již během wálky. Stáwalo se později, že ten neb onen dům buď pro zadlužení w berních a jiných powinnostech měšťanských nebo jiným jakýmkoli spůsobem připadl na obec, ale býwal obyčejně hned prodán zase, což býwala wěc úřadů Šestipanských. K stálému majetku obce náleželv jak za starších časů *radní domy*, na Starém městě také *Stará rychta*. Též měli Staroměstští ze starší doby k rozličným potřebám obce dům na břehu Wltawy za sw. Valentinem wedlé příwozu na Malou stranu (č. 80) a domek při zdi městské za sw. Haštalem (č. 945?); nowěji pak k užitku obce zjednali *mlýn nad mostem*, při němž později zřídili wodárnu. Odtud wýše na břehu za někdejší zdí městskau kaupen jest k obci roku 1519 dům nazwaný *huť* s kamennickau hutí při něm, o které zmíněno w místopise (č. 332).[21]) Starodáwným majetkem obce Staroměstské zustáwal rowněž *dům Saský* na Malé straně. W sausedstwí jeho podrželi pak Staroměstští welký *ostrow* pod mostem, nyní Kampau zwaný, někdy arcibiskupůw, a rowněž z někdejšího jmění arcibiskupstwí tak zwaný *ostrow pod hradem* Pražským (Jesuitskau zahradu nyní tak zwanau). Nowoměstští, pokud známo, krom radnice měli rowněž tak zwaný *obecní dwůr* na Wodičkowě ulici ke chowání rozličných wěcí k potřebám obecním, i také *mlýn pod Zderazem* a při něm wodárnu, později též někdejší mlýny Mleziwowské na Poříčí kaupené roku 1500, jak jinde zmíněno.

Jak welký asi byl duchod, který obcím Pražským wycházel z nemowitého jmění jejich we městě i na zemi, o tom máme známost jen welmi nedostatečnau a nejistau, pokud se týče Starého města, ze záwěrku *počtů úřadu Šestipanského*, jenž jmění tóto sprawowal, kteréžto zachowaly se nám z let 1449 až 1466. Počty tyto byly činěny obyčejně za rok neb za čas o něco delší před několika konšely a několika obecními, které k tomu radda městská ustanowila; jen poslední z nich wztahowal se na dobu tří let od konce Března roku 1463 až do konce téhož měsíce roku 1466. Za celau tuto dobu sedmnácti-

[21]) Wiz na str. 112.

letau wykazuje se weškerého příjmu 21.418 kop a 42 grošů českých: přichází tedy průměrem na rok 1259 kop a 55 grošů. Wydání činilo tolik, že po zaprawení jeho weškeré přebytky, které úředníci Šestipanští po každém schwálení počtu odwáděli konšelům, za celý onen čas 17 let činily 1625 kop a 6 grošů, z čehož průměrem wypadá na rok 95 kop 35 grošů. Čistý tento důchod byl by poměrně příliš malý, kdyby se jím rozumělo, co zbylo po zaprawení spráwních útrat na obecní statky. Tak tomu wšak nejspíš nebylo, nýbrž jak se podobá, wydáwali úředníci Šestipanští z příjmu swého na rozličné jiné potřeby obecní dle rozkazů konšelských.[22])

Wedlé wýtěžku nemowitého jmění byly zřídly důchodů obecních, jak od starodáwna, pokuty, cla a dáwky rozličného jiného spůsobu.

O *pokutách* powěděli jsme již na jiném místě, že co byly přes sedm kop, náležely obci, co do sedmi kop, připadaly rychtáři neb konšelům.

Cla a *mýta* wybírala se we wšech branách městských i jak jinde zmíněno též na mostě Pražském: náleželo pak wybírání jich, neznámo od kterého času, Staroměstským při branách Poříčské a Horské, Nowoměstským při Koňské, Swinské a Wyšehradské. O bráně posledně řečené jest to známo již z doby krále Wácslawa IV. jak jsme jinde powěděli,[23]) o jiných branách Nowoměstských aspoň z roku 1478;[24]) ač ještě později král Wladislaw we privilegii daném Nowému městu roku 1504 mluwí také o swém clu w branách téhož města.[25]) Na Malé

[22]) Bylo by nám to jasnější, kdyby se byly zachowaly počty samy z příjmu a wydání, a ne, jak řečeno, pauhé záwěrky, jak totiž od osob k tomu zřízených schwálen byl počet dle celkowého příjmu, wydání a přebytku. Záwěrky tyto a schwálení jich nacházejí se w knize Staroměstské od roku 1417 porůznu na listech 223 až 258.

[23]) W Díle II 351.

[24]) W počtu totiž z důchodů obecních Nowého města toho roku zachowaném na zadní desce rukopisu Budišinského 56, kdež uwodí se: „summa a wallwis“ 67 kop 21 gr. 2 penize.

[25]) U Čelakowského na str. 324: „kromě ungeltu našeho a w branách cel našich, kteréž w témž městě našem Nowém w branách i jinde

straně někdejší clo králowské, z něhož se za císaře Karla obci Menšího města dostáwalo 20 kop ročně na oprawowání dlažby, bylo od císaře Sigmunda darowáno panu Zbyňkowi Zajícowi z Hasenburka, a bylo mu také saudem zemským roku 1437 přiřčeno w rozepři s Malostranskými, kteří je za předešlých bauří wybírali pro sebe. Rozumělo se tím clo we třech tamějších branách, Strahowské, Písecké a Kartauské. Malostranští se ho později zmocnili opět za času wálky s jednotau Zelenohorskau, jíž se účastnili synowé páně Zbyňkowi Jan a Oldřich, musili ho wšak zase nawrátiti staršímu z nich Janowi dle nálezu sněmu Benešowského roku 1474. Později, kdysi před rokem 1488, týž pan Jan Zajíc z Hasenburka clo toto prodal obci Staroměstské zárowen se starodáwným domem Zajícowým, tehdáž pustým, wedlé brány Strahowské; Menšímu pak městu Pražskému w rozepři se Starým městem z toho wzniklé král Wladislaw roku 1497 saudně přiřkl důchod dwadceti kop jim náležející na dlažbu, tak aby Staroměstští summu tuto ročně Malostranským odwáděli ze cla na bráně Strahowské.[26])

Clo a mýto na mostě Pražském drželi Staroměstští na oprawu mostu, a sprawowali je s jinými důchody k tomu určenými, jak jinde powěděno, úřadem mostským. Držení toto, které wzalo začátek za času bauří po smrti krále Wácslawa, bylo jim práwně přiřčeno darowací listinau krále Jiřího dne 22 Ledna 1459, kterau stwrdil také král Wladislaw r. 1472.[27]) K důchodům mostu bylo od Staroměstských obráceno také *clo Modřanské* ze zboží wezeného po Wltawě, které za časů před

máme a užíwáme i běřem"; s čímž srownáwají se také Staré letopisy české při témž roce, kdež prawí se: „kromě ungeltu králowského a w branách cel králowských w témž Nowém městě".

[26]) O prodeji cla Malostranského od pana Jana Zajíce Staroměstským zmiňuje se listina konšelů Starého města roku 1494 w Lib. vetust. privil. pag. 160, že se stala za jich předků; že wšak se kaupě stala již před rokem 1488, saudíme z listiny tamže pag. 272, obsahující smlauwu mezi Normberskými a Pražany, dle které Normberští měli na Malé straně jen polowic cla obyčejného platiti, což by jim nebylo mohlo býti propůjčeno od Staroměstských, kdyby clo Malostranské nebylo již tehdáž jim náleželo.

[27]) U Čelakowského pag. 245, 271.

wálkau náboženskau bylo králowské, a obdrželi na ně potom právo zápisem císaře Sigmunda zárowěň jak na Modřany samy wedlé jiných jim zapsaných wesnic; roku pak 1509 král Wladislaw darowal jim clo toto celkem a dědičné. Roku 1437 bylo clo Modřanské pronajato za 15 kop ročně. Kolik wynášelo clo na mostě samém, není nám powědomo, ale zachowaly se záwěrky *počtů úředníků mostských* z celého důchodu mostu za dobu 24 let od roku 1443 do roku 1467, dle kterých příjem za celau tuto dobu činil 11.797 kop a 50 grošů, tedy pruměrem za rok 491 kop 34 grošů. Důchod tento obracel se celkem na most, tak že co kterého roku zbylo z příjmu proti wydání, zanecháwalo se w rukau úředníků mostských na tehdejší stawbu a oprawy, a neměla obec z toho žádného zisku na jiné potřeby swé. Poslední přebytek roku 1467 činil 84 kopy 12 grošů.

Nowoměstští krom cel na branách wýše jmenowaných meli také clo z dříwí w Podskalí pod Wyšehradem nazwané od starodáwna *wýton*. Byl to za staršího času důchod probošta Wyšehradského, proti němuž se ho zmocnili w bauřích po smrti krále Wáclawa. Císař Sigmund po swém přijetí za krále zapsal na něm roku 1437 Táborským 100 kop grošů ročně, wyhradiw ostatek sobě; ale Nowoměstští nicméně zůstali w držení, a zawdalo to příčinu k rozepři a wálce mezi nimi a Tábory, o které jsme se na swém místě zmínili. Rozepře ta byla potom skoncowána králem Jiřím, kterýž Táborum důchod oněch sto kop grošů ročních wyplatil summau peněz za něj složenau a Nowomestskym wýtonu zanechal w ten spusob, že jim na něm zapsal 2000 zlatých uherských a 1000 kop grošu českých. Dle počtu roku 1478 wynášel jim wyton tehdáž 229 kop.

Jiným důchodem obecním bylo *tržné*, které se wybíralo we wšech třech městech ze wšeho, co se prodáwalo na trzích. Wýslowně uwodí se na Starém městě dáwka toho spůsobu z trhu owocného, solného, šrůtkowého, chmelowého, masného (totiž na tak zwaném swobodném trhu čili freimarku za sw. Hawlem), wajećného, obilného, uhelného, rybného (žiwých ryb i tunných), dřewného a prkenného.[28] Na Nowém městě nebylo

[28] W práwě Soběslawském.

trhu masného: za to tam wýhradně byl trh senný u sw. Jindřicha. Hojnější důchod než z trhu každodenního a týdenního bylo nadto *jarmarečné*, které se wybíralo z nejrozličnějšího zboží o trzích wýročních jednohokaždého města. K tomu pak přicházely také platy ze stolic neb *lawic chlebných* a z *krámců* rozličných na trzích neb jinde, které se odwáděly čtwrtletně, obyčejně o každých suchých dnech, též užitek z *příwozů* we městě přes Wltawu, které wesměs náležely obcím Starého a Nowého města.

Úředníci neb wýběrčí rozličných těchto cel a jiných důchodu odwáděli přijaté peníze konšelům každého města, ač nejspíš po sražení rozličného wydání, které se zaprawowalo hned od nich. Úředníkům mostu Pražského býwal wšak i tento čistý důchod po učinění počtu zanecháwán w jejich spráwě, aspoň snad po celý čas až do dokonání přestawby mostu roku 1503. Z jiných sobě odewzdaných peněz konšelé zaprawowali wšeliká jiná wydání na potřeby obecní, a pokaždé po obnowení raddy konšelé odstupující činili počet nowým a odewzdali jim přebytek hotowých peněz. Stáwalo se to před osobami z raddy a z obce, které k tomu nowí konšelé ustanowili. Roku 1444 bylo jich 32, roku 1447 dokonce 60, kterých jména se uwodí, a jiných prý wíce. Později, zejména od roku 1450, býwal počet jich skrownější, nejobyčejněji 4 z konšelu a 8 obecních. Z let 1438 až 1463 zachowaly se nám podobně jako z úřadů Šestipanského a mostského, záwěrky *počtů konšelských* Starého města tím spusobem schwálených, dle kterých celý příjem za oněch 25 let činil 11,677 kop a 54 grošu českých, tedy pruměrem za rok 467 kop a 7 grošu. Prumér tento wypadal wšak mnohem menší z čtrnácti let od roku 1438 do r. 1452, a mnohem wětší z pozdějších jedenácti let do roku 1463. Roční příjem za prwních oněch 14 let činil totiž prŭměrem toliko 175 kop a 58 grošů, za pozdějších jedenácti let 837 kop 34 grošu českých; nejspíš pak příjmy i w létech potomních ještě wíce wzrůstaly.

Z Nowého města zachowal se nám jen jeden takowýto počet konšelský z roku 1478 w saukromém zaznamenání, které

wšak poučnější jest tím, že se w něm uwodí hlawní zřídla důchodů, na něž se počet ten wztahowal. Klade se w něm totiž předně plat z undrláku (rozumí se z trhu rybného) w summě 35 kop 5 grošu, z bran, to jest ze cla na branách, 67 kop 21 gr., z trhu senného 8 kop 58 gr., z platů (de censibus), nejspíš platů ročních od poddaných na statcích wenkowských, 149 kop 35 gr., z wýtonu 229 kop, z wápennice 60 kop, z důchodu o suchých dnech, to jest z rozličných krámců a stolic na trzích, 54 kopy 12 gr., jarmarečného 67 kop 30 gr., ze soli 28 kop, z rybníka (nejspíš Slatinského) 15 kop, krom několika menších položek, summau 713 kop 44 grošu.[29])

W mimořádných potřebách obecních, na které běžné důchody wšelikého druhu nestačily, ukládaly se od obce *berně* čili *sbírky* na měšťany a jiné obywatele, w čemž zachowáwán byl celkem týž řád, který jsme při starší době wypsali. K wybírání ustanowowali se totiž od případu ku případu *bernici*,

[29]) Zápisek tento nachází se na zadní desce rukopisu Budišinského 58, a zní celkem takto: Anno domini Mccccxxviii fecerunt consules computum tempore mei. Ista bona eis pervenerunt ad communitatis bonum per totum annum:

Item summa totius census de vndrlak xxxx sxg v gr. iiii denarii.
it. summa a wallwis lxvii sxg. xxi gr. ii den.
it summa de foro foeni ix sxg. minus ii gr.
it. summa de censibus 1½ C sxg. minus xxv½ gr.
it. summa de theloneo lignorum CCxxix sxg.
it. summa de sementiburna (sic) lxx sxg. x sxg. dederunt pro lignis, et lucrum lx sxg.
it. summa quatuor temporum liiii sxg. iiii gr.
it. de nundinis lxvii½ sxg.
it. de sale xxviii sxg.
it. pro foeno xl sxg.
it. de vectura xlvi sxg. xli gr.
it. a wasis xii½ sxg.
it. de piscina xv sxg.
Summa summarum ... (wymazáno).

K roku 1507 čte se o Nowém městě we Starých letopisích českých pag 284: Při témž času činili počet wšickni auředníci: a tu přijali k sobě auředníci sklepowní 3200 kop a 33 gr. wše české. O příjmu ze soli zde zmíněném nachází se jiná zmínka w knize Nowoměstské roku 1482 fol. H 22, kdež činil toho roku 30 kop a conventione salis in cuppis, quae per annum integrum ducta est huc in civitatem.

obyčejně jeden konšel a jeden obecní w každé čtwrti, kteříž potom peníze sebrané odwáděli konšelům a činili jim počet rowněž před konšely a obecními, kteří k tomu byli ustanoweni. Nejčastěji se ukládala sbírka na potřeby wojenské, když totiž měšťanům bylo wytáhnouti do pole nebo stawěti k tomu žoldnéře. Stáwalo se to wšak také w jiných potřebách, jakož jsme se zmínili na příklad o berni roku 1444 na útraty poselstwa ku králi německému Fridrichowi do Wídně,[30]) nebo r. 1503 o berni na Nowém městě na opětné wystawení wodárny,[31]) podobně pak na jiné obecní stawby nebo mělo-li něco kaupeno býti k obci, jakž se wýslowně za prawidlo klade we swolení obce Staroměstské roku 1478.[32]) Dle téhož swolení a nepochybně na základě starší zwyklosti byli konšelé, členowé úřadu šestipanského a mostského jakož i berníci sami od berně oswobozeni.

W pilných potřebách pomáhali si konšelé s powolením weliké obce také *půjčkami.* Ačkoli dle staršího práwa bylo k tomu potřeba powolení králowského, neznáme z doby této případu, w kterém by obce Pražské powolení takowého byly žádaly, což zwláště za delších dob, když krále w zemi nebylo, ani nemohlo se stáwati. Tím spůsobem roku 1439 Nowoměštští wypůjčili se 20 kop grošů na osm neděl od Žida Lazara na poselstwí ku králi Albrechtowi do Uher;[33]) za každý týden wymněno 10 grošů úroku, a za dluh ten byli rukojmí čtyři znamenitější měšťané Nowého města. Během potomního času obce Pražské prý tau měrau se zadlužily, že dluhy a lichwy z nich wzrostly u wětší summy, než by wšemi jejich nabytými zemskými statky byly mohly býti wyplaceny. Tu král Jiří s odwoláním k tomu, že se to stalo bez powolení králowského, wydal roku 1459 privilegium Starému a Nowému městu, kterým zároweň se zrušením platů na domích prohlásil i dlužní listy a zápisy wydané pod pečetmi městskými za zrušené a neplatné.[34])

[30]) Wiz Dílu VI str. 114.

[31]) Wiz dílu tohoto str. 163.

[32]) Liber rationum w archivu městském fol. 78.

[33]) Wiz Dílu VI str. 72.

[34]) U Čelakowského str. 247, 253.

Přes to wšak nacházíme i později, že se obce dlužily. Zmínili jsme se jinde o zápise na wes Libuš učiněném od Staroměstských roku 1470 Janowi z Radíče w 565 kopách.[35]) Byly prý to peníze w oněch wálečných časích wynaložené na wojny, na žoldnéře a na jiné pilné potřeby města. Podobně připomíná se roku 1483 dluh 349 zlatých uherských, kterým byli Staroměstští powinni spoluměšťanu swému Janowi Schreiberowi [36]) Roku pak 1524 byla welká kupní summa za panstwí Přerowské zjednána dílem půjčkau ode wšech zámožných měšťanů Pražských, jak též jinde zmíněno.[37])

Tím způsobem jako na potřeby obecní byly sbírky čili berně wybírány také na potřeby zemské neb králowské. Způsob wšak ukládání jich na Prahu a jiná města změnil se podstatně tím, že od času welké wálky náboženské města králowská nepokládala se wíc pauze za komoru králowskau, nýbrž za jeden ze tří stawů zemských wedlé stawů panského a zemanského čili rytířského, následkem čehož stáwalo se usnešení o *berně zemské* na sněmích w dorozumění mezi stawem městským a druhými. We smyslu takowém císař Sigmund w umluwách swých zawřených w Brně roku 1435 před swým přijetím za krále Pražanům Starého a Nowého města mezi jinými sliby se zawázal, aby „neobyčejná summa a sbírání peněz w řečených městech wyzdwižena nebyla ani dáwána". Summau tak zwanau zůstalo jako w starší době powinno králi toliko Menší město Pražské, totiž 96 kopami ročně. Poněwadž se odwáděla každoročně o hromnicích, nazýwána jest za časů pozdějších *summau hromničnau.* Po přijetí wšak Sigmunda za krále Malá strana se wzhledem k wypálení a spuštění swému za předešlého času oswobozena jest jím roku 1437 (4 Listop.) jak od této summy tak jiných wšech platů do komory králowské na 10 let potom příštích.[38]) Později obdrželi Malostranští roku 1499 od krále Wladislawa oswobození od summy hromničné na deset let, a

[35]) Wiz na str. 336.
[36]) Liber vetust. privil. 228.
[37]) Wiz wýše na str. 339.
[38]) U Čelakowského 234.

prwe než čas tento prošel, dostalo se jim privilegia od téhož krále, kterým této berně na wždy jsau sproštěni, zároweň jak propuštěni jsau také z moci králowského podkomoří.[39])

Sbírky jak na potřeby obecní tak zemské býwaly po dlauhý čas týmž spusobem jako za starší doby ukládány na domy a jiné majetky, tak že se platilo po jedné neb wíce berních tak zwaných, totiž po pul groši nebo wíce z každé kopy, zač kdo dum neb jiný statek swůj byl kaupil, pročež říkalo se tomu také *berně ze zákupu.* Takowého spůsobu byla hned prwní berně čili pomoc swolená sněmem zemským císaři Sigmundowi po přijetí jeho za krále, roku 1437, která činila na Starém městě 1000 kop grošů. Pohříchu nemáme za delší čas potom, zejména z času panowání krále Ladislawa a krále Jiřího, zpráw dosti úplných, jak často býwaly berně týmž spusobem powolowány a jak mnoho wynášely. Roku 1476 děje se ponejprw zmínka o *dani s hlawy,* kterau prý platili chudí jako bohatí a nebylo jí prosto ani dítě sotwa narozené.[40]) Daň takowá jest později sněmem swolena roku 1502 na pomoc k wálce s Turky s rozdílem dle stawů, panského, rytířského a městského. We městech měl hospodář každý platiti „s domu, s ženy, s dětí" po 10 groších, s čeledi toliko po groši s hlawy.[41]) Opět pak stalo se swolení berně s hlawy po dwau groších českých čili bílých roku 1509 za příčinau korunowání mladého krále Ludwíka. Tehdáž wybralo se ze Starého města 580 kop, z Nowého města 688 kop a 3 groše Míšenské.[42]) Jiný spůsob berně naskytuje se ponejprw roku 1481 pod názwem *berně piwowárné.* Swoleno totiž na sněmě, aby kdož piwa waří, dáwali po groši českém s každého korce, kbelce nebo džberu obilí přitom swařeného, po celý jeden rok.[43]) Podobné swolení stalo se roku 1502 w témž spůsobu, a opět jednalo se o ně w létech 1512 až 1515, až pak konečně sně-

[39]) Tamže 313, 329.
[40]) Staré letop. české 211.
[41]) Archiv český VI 265.
[42]) Staré letop. české 315.
[43]) Tamže 224. Archiv český V 105.

šení sněmowní stalo se na tři léta roku 1516 se změnau tau, že již neplaceno s korce obilí, nýbrž se sudu piwa po groši, odkudž berně ta nazýwána *posudné*. Zároweň pak swolena daň s wína cizího čili hostinského po jednom penízi malém s žejdliku.[44] Uznáwalo se časem, že posudné bylo daní lehčejší a snesitedlnější než kterákoli jiná.[45]

Starodáwným stálým důchodem králowským w Praze byl *ungelt*, který se wybíral w Týně, clo totiž z rozličného zboží přiwáženého do Prahy, o kterém powěděno jest při starších dobách. Hned za prwních dní po smrti krále Wáclawa IV byli se jakožto za nebytí krále konšelé Staroměstští uwázali we wybírání jeho k rukaum krále budaucího, po roztržce pak se Sigmundem zmocnili se ho pro sebe docela, jak co z něho wycházelo králi, tak také co z darowání králowského od dáwna náleželo kapitule Pražské. W držení tom zustali i po přijetí Sigmunda za krále, a toliko jak na swém místě wyprawowáno, roku 1441 wdowě jeho, císařowně Barboře, zawázali se odwáděti polowici důchodu toho, s čehož potom zase sešlo úmrtím jejím (1451). Teprw nepochybně po přijetí nowého krále Ladislawa nawrácen jest ungelt w Týně komoře králowské, ač s wyhražením toho, co z něho jindy brala kapitula Pražská, tak že podrženo to pro obec jako jiné rozličné důchody pobrané duchowenstwu. Teprw král Wladislaw roku 1497 wykázal zase patnácti choralistum tehdáž nowě zřízeným w kostele Pražském 36 kop platu ročního z ungeltu w Týně, nad čímž konšelé Staroměstští měli bdíti, aby od úředníku nad ungeltem řádně bylo wyplaceno.[46] Byltě ungelt k rukaum králowým i obce sprawowán úředníky společnými.[47]

[44]) Staré letop. české 392.

[45]) Wyslowuje se w ten smysl nález obce weliké roku 1520 w Lib. rationum fol. 88.

[46]) Listina tohoto nadání nachází se w Lib. vetust. privilegiorum archivu městského pag. 236.

[47]) Také král Jiří roku 1469, když wykázal na ungeltě w Týně některé summy Bořiwojowi z Lochowic, Mstidruhowi Majnušowi a Jindřichowi z Jenšteina, učinil o tom nařízení konšelům, o čemž paměť se nachází rowněž w Lib. vetust. privil. pag. 224.

Podobně jako ungelt byl králům zachowán w Praze také příjem z *perkrechtu*, to jest winnic okolo Prahy, po půl džberu wína z jednékaždé winnice určité wýměry dle ustanowení priwilegia císaře Karla IV o dělání winnic. Naproti tomu pominuly nájmy z rycht prodáním jich obcím, odúmrti mocí priwilegií, kterými jsau obcím postaupeny; a také o platech z masných krámů není již paměti, žeby z nich co bylo zůstalo komoře králowské, následkem darowání k ústawům duchowním, o kterých jest powěděno při době starší,[48] i snad jiných, o kterých se nám nezachowaly zpráwy. Roku 1482 počal se sauditi s řezníky Staroměstskými pan Jan Zajíc z Hasenburka, pokládaje si práwo na plat z masných krámů co na příslušnost k úřadu swému truksastwí a kuchmistrstwí, sotwa wšak s jakým účinkem.[49]

W obyčeji zustalo ještě wždy wzdáwání darů čili *poct* králům českým od Prahy jako jiných měst při rozličných příležitostech. Tak děje se zmínka, když král Wladislaw r. 1497 přijel do Prahy z Uher, kterak ode wšech měst králowských přineseny jsau mu darem koflíky, kterýchžto bylo wíce než padesát.[50] A opět když byl Wladislaw w Praze roku 1509 za příčinau korunowání mladého syna swého Ludwíka, wezli mu Nowoměštští 18 wozů a Staroměštští 9 wozů špíže rozličné.[51]

e) **Wojenstwí městské.**

We století od smrti krále Wácslawa IV až do času krále Ludwíka naléhala na obce Pražské u wětší míře než we kterékoli době jiné péče o wojenstwí. Jako předtím we službě králowské, tak za plných šestnácti let domácích bauří z příčiny náboženstwí bylo Pražanům wálčiti s králem Sigmundem, jemuž wypowěděli poslušenstwí, a se spojenci jeho domácími i zahraničnými. Potom jen krátký čas za panowání jeho a krále

[48]) W Díle II na str. 359.
[49]) Wiz Archiv český VIII 405.
[50]) Dačického Paměti I 63.
[51]) Staré letop. české 299.

Albrechta konali králům těmto služby we wálce se stranami jim protiwnými. Opět wedlé Jiřího z Poděbrad co správce zemského účastnili se wálky domácí, až pak zase za králů Ladislawa, Jiřího a Wladislawa obnoweny jsau předešlé poměry, že konána wojenská powinnost králům dle řádu starodáwného. Později wšak ještě jednau obcím samým k swé obraně nastala potřeba opatření wojenských po delší čas, když za druhé polowice panowání krále Wladislawa wznikla nepřátelstwí mezi stawy zemskými, městy s jedné, pány a zemany se strany druhé.

Jako za časů starších wykonáwaly obce Pražské při wšech těchto změnách okolností wojenskau powinnost swau dwojím spusobem, buď totiž že měštané sami wzali zbraň a wytáhli do pole, nebo že najati jsau k zastání jich žoldnéři. Někdy také měšťané a žoldnéři táhli pospolu. W případě prwním zachowáwal se jistau měrau wždy ještě řád ustanowený za času císaře Karla, dle něhož zřízení wojenské zakládalo se na rozdělení města na *čtwrti* s jich *heitmany*, *padesátníky* a *desátníky*. Každý heitman čtwrtní měl míti popsání sausedů čtwrti swé, kteří wšichni jednostejné byli powinni službau wojenskau, též popsání, co který saused měl zbroje w domě swém, buď střelné buď jiné, i měl o to bdíti, zwláště když nastaupil we kterém domě nowý hospodář, aby se toho nic neumenšilo, než spíše přimnožilo.[52]) Co zbroje na koho příslušelo míti, bylo předepsáno, jak se zdá, s rozdílem dle mohowitosti.[53]) Když nastala potřeba wýprawy wálečné, býwalo to napřed oznámeno, s nařízením, aby každý hotow byl, kdyžby bylo dáno znamení zwoněním na radnici neb jiným spůsobem, dostawiti se ku *korauhwi* swé čtwrti. Obyčejně byly čtyry slaupy zaraženy na rynku, a na nich korauhwe wywěšeny, k nimž bylo se shromážditi. Pokaždé newytáhly wšak wšecky čtwrti, než někdy jen po dwau nebo po jedné z každého města, w čemž se střídaly. Někdy činil se také rozdíl dle cechů, kolik z kterého.[54])

[52]) Dle řádu o heitmanech čtwrtních roku 1523 w pamětní knize Nowoměstské fol. 83.

[53]) Staré letop. české při roce 1483 na str. 134.

[54]) Tamže 443 při roce 1520. Roku 1481 jest zmínka w knize Nowoměstské fol. F 12 o šewci Wáclawowi synu Bílkowu, že šel jest

W jednotliwých případech dopauštělo se, aby sausedé ustanowených čtwrtí nemusili osobně wytáhnauti do wálky, že směly čtwrti, kterých se týkalo, složiti berni na zjednání *žoldnéřů*, jakož stalo se na příklad roku 1450 k tažení proti markrabí Míšenskému, roku 1452 k wýprawě proti Launům a roku 1456 k wýprawě Jiřího Poděbradského proti Koldowi na Náchodě.[55]) Ale osobní wyprawení do pole bylo předtím i potom obyčejnější, až teprw za prwních let krále Wladislawa jednalo se o to, aby wojny dle prawidla byly zaprawowány berněmi k najímání žoldnéřů. Potkáwalo se to wšak i tehdy s odporem mnohých, a teprw roku 1478 po mnohých různicích o to dosáhlo se swolení weliké obce (14 Břez.), aby tak bylo, ač s wyminěním, kdo by chtěl místo berně sám osobně táhnauti, aby mu to bylo wolno, a kdyby po čtyrech nedělích nemohl se domů wrátiti, aby se mu platilo jako jinému žoldnéři. Powinnost berně místo wojny měla totiž dle staré zwyklosti jíti po čtwrtech, tak aby, ač newytáhlo-li celé město, ode čtyr do čtyr neděl se střídaly.[56])

Že wýprawy osobní přinášely druhdy těžké pohromy na měštanské rodiny Pražské, příkladem nad jiné z toho času strašnějším byla bitwa u Malešowa (1424), we které padlo 326 usedlých měšťanů Pražských. Pro nebezpečenstwí takowá obyčej byl, že sausedé, když měli wytáhnauti do pole, pro wšechen případ činili předtím poslední pořízení o jmění swém.[57])

Heitmanowé čtwrtí, setníci, padesátníci a desátníci byli nepochybně jako w čas míru tak také we wálce představenými sausedstwa sobě poručeného dle těchto rozdílu. Nad nimi wšak stál wyšší *polní heitman* ku každé wýprawě obzwlášť wolený

byl na wojnu do Rakús“, a roku 1488 (fol. K 12) o Ladislawowi synu Karla jircháře, který „volens petere in stipendium in oras alienas“ odkázal dům swůj matce swé Dorotě.

[55]) Wiz w díle VI 200, 202, 208, 233, 268.

[56]) Swolení toto se nachází w knize účtů (Liber rationum) w archivu městském fol. 78.

[57]) Příklady takowých posledních wůlí nacházejí se roku 1437 w knize Nowoměstské fol. O 3 6, 12, a zase roku 1504 w knize Malostranské fol. G. 25.

buď rozdílně pro Staré a Nowé město nebo také pro celau Prahu společně, při němž se nacházela také společná *korauhew Pražská*. Polní heitmanowé takowí byli někdy zemané, někdy měšťané Pražští wynikající wojenskau zkušeností. We wálce náboženské proti králi Sigmundowi poznali jsme co heitmany Pražské w tomto spusobu Wácslawa Cardu z Petrowic, Jana Hwězdu z Wícemilic, pana Haška z Waldšteina, Swojše ze Zahrádky, Ramše Rozwodu ze Stakor, Sigmunda z Kotenčic jinak Mandince. Z pozdějších časů za Jiřího Poděbradského proslul Nowoměstský polní heitman *Kliment Žalud*, jeden ze sausedstwa toho města, co wůdce udatný a obezřelý, we wálce s jednotau Zelenohorskau a králem Matiášem.[58]) Méně cti utržili później heitmanowé wojska Pražského roku 1526 wyprawení s wojskem na pomoc králi Ludwíkowi před bitwau u Moháče, Jan Pastucha od tří korun a Blažek z Týna, jak o tom jinde bude ukázáno. Byla-li wýprawa společná Pražanů s jinými městy králowskými, náleželo wůdcowstwí wyšší nad nimi tak jako za starších časů králowskému podkomoří, jak jsme widěli z příkladu *Samuele z Hrádku* a z Walečowa, měšťana Pražského, co podkomořího za času krále Jiřího.[59])

Wojsko Pražské, ať pak měšťané nebo také žoldnéři wytáhli do pole, obyčejně se skládalo z pěchoty a jízdy, bylo opatřeno děly a dle obyčeje tehdejšího také wozy wálečnými. Dle rozdílu mezi jízdnými a pěšími bylo pak ozbrojení částečně rozdílné. Měšťané opatřowali se oděním a zbraní sami, žoldnéřům dostáwalo se owšem zbroje ze zásob obecních.

[58]) Zmínky se o něm činí roku 1469 w pamětní knize Nowoměstské fol. M 10, 19. Animoso viro Clementi dicto Zelud concivi nostro, qui his bellicosis temporibus pluribus in locis corpus et vires suas etiam ultra alios exponens et aliis in exercitu, obsidione et campis tamquam capitaneus praesidens proficue et fideliter serviebat. A opět: Consideratis laboribus variis nec non servitiis fidelibus virilis et industriosi Clementis cognominati Zelud concivis nostri Regiae Serenitati nostraeque civitati utiliter bellicis et retroactis temporibus hucusque ostensis et impeniss et de post impendendis oc.

[59]) Dílu VII str. 260.

K *odění*, jaké míwali měšťané, náležela lebka čili helm (galea), jinak klobúcec neboli koblúcec železný, pancíř ocelowý čili ocelivý (lorica ferrea), jinak plát (thorax), pawéza čili štít a plechowice na rukau (chirothecae ferreae). Při pancíři býwal oboječek (orificium); menší jakési pancéře nazýwaly se také šorce; menším pak jistým druhem pawéz byly pawézky litewské, přinesené snad do Čech wojskem Sigmunda Korybutowiče. Helmy připomínají se druhdy perlami a safyry ozdobené (1497).

Zbraně byly ruční a střelné. K oněm náležely meče, kordy, tesáky, ostípy a sudlice, halaparty, také wšak sekery, palice, kule a kladiwa železná i tak zwané končice. Meč rozeznáwal se jezdecký od jinačího, kterého užíwali pěší. Kord býwal pro ozdobu obložen stříbrem; také pak tesáček připomíná se se stříbrnými puklicemi. Co drobné zbraně střelné užíwalo se po celé 15. i na začátku 16. století wždy ještě luku (arcus), kuše a samostřílu (balista), kterými se házely šípy, wedlé toho wšak čím dál tím wíce také ručnic dlauhých a krátkých a tak zwaných píšťal, z kterých se střílelo prachem, musily pak knotem býti zapalowány. Píšťal dlauhých užíwalo se dle zmínky z roku 1514 také k střílení holubu a jiných ptáků. Zmínky, co který saused měl zbraně rozličné, stáwají se nejwíce w posledních pořízeních, poněwadž dědili je synowé po otcích a wůbec přátelé po přátelích.

Nástroje střelby hrubé jednaly se nákladem obecním, a byly rowněž dwojího druhu, *praky* totiž (machinae bellicae), kterými se házely welikánské kameny neb jiné předměty k boření hradeb, a děla čili *pušky* rozličného spůsobu (bombardae), z kterých se střílelo prachem. Užíwání welikých praku k onomu účelu zachowalo se po celé 15. ano dílem až do začátku 16. století, ač počet jich nebyl nikdy welký, ježto to byly stroje složité a nákladné. Byloť jich wšeho wšudy pět i při welkém obležení Karlšteina roku 1422, jak na swém místě wyprawowáno. Později připomínají se praky a pušky wedlé sebe u wojště Pražanu roku 1450 při obležení hradu Kostelce nad Sázawau, a welký prak Nowoměstských byl wezen také roku 1472 k do-

býwání Ostromeče.[60]) Čím dál tím wíce přicházelo wšak užíwání těchto strojů házecích z obyčeje. R. 1505, když Pražané dali na zkaušku házeti z praku od kláštera Slowanského přes řeku na druhau stranu, podotýká o tom saučasný letopisec, že toho dáwno mnozí lidé newídali.[61])

Také pušky čili děla k střílení prachem byly zprwu wzácné, tak že jich města míwala jen skrowný počet. Jewí se to již z toho, že po delší čas dáwala se jednotliwým puškám wlastní jména, jakož byly *Jaroměřka*, *Pražka* a *Rychlice*, ježto se připomínají při oblehání Karlšteina (1422), a *Wilštýnka* i *Howorka* nejspíš z téhož času, ač zmínka se o oné děje teprw roku 1447, o Howorce roku 1467, když z ní stříleno bylo při obležení Raudnice. Děla tato byla weskrz welká, a dlauhý čas se užíwalo týchž, jakoz na příklad Pražky a Howorky ještě roku 1515,[62]) a do téhož času (1513) také welkého „*děla Frankšteinského*", wlastne Wratislawského, které se bylo dostalo Pražanum roku 1467 při dobytí Frankšteina.[63]) Čím dal tím se owšem počet děl wíce množil, a přicházelo w obyčej wíce rozličných druhů, jakož připomínají se haufnice, tarasnice čili šwihowky, srubnice, kartauny. Konšelé Staroměstští i Nowoměstští byli zwláště od prwních let šestnáctého století pilni zjednání jich a jiné k tomu podobné zbraně od puškářu domácích a přespolních. *Haufnice* připomínají se w Praze již roku 1434: jednu dali sobě Staroměstští slíti roku 1509 půl čtwrta lokte zdélí, a měli jich roku 1517 dewět nebo spíš wíce. *Tarasnice* dwě zjednané roku 1509 měly délku pěti loket: jedna slitá do Kadaně roku 1517 byla dlauhá 6½ lokte: wážila 30 centnéřů. Za 8 let od roku 1509 do roku 1516 zjednali si jich Staroměstští, pokud známo, 19. O *srubnicích* několika dějí se zmínky téhož času; *kartaun* pak dali si Staro

[60]) Tamže 331, o čemž w knize Nowoměstské z toho času fol. C 6 čte se: quando vectores machinam bellicam alias prak duxerunt in campum.

[61]) Staré letop. české 275.

[62]) Tamže 384. O Wilštýnce wiz Archiv český IV 388.

[63]) Wiz Dílu VII str. 163.

městští sliti roku 1515 zdélí desíti loket, a tak asi welký byl též kartaun Nowoméstských, o kterém jest zmínka roku 1516. Jiný menší pět loket dlauhý byl potom slit roku 1518 po sjednocení Starého a Nowého města ze dwadceti centnéřů. Také *moždíř* připomíná se slitý pro Staré město roku 1513, a téhož roku jakési dělo čtwrtní, jinak *čtwrtnice*, wážící šest centnéřu. Drobnější střelnau zbraní, držící jaksi prostředek mezi děly a ručnicemi, byly *hakownice*, kterých se chowal w zásobě počet wětší. Při wojště půl třetího sta pěších a padesáti koní na wýprawě k Tochowicum roku 1520 nacházelo se jich osmdesát. Wětším dílem stŕílelo se z děl *kulemi kamennými*, zwláště za staršího času; kule *železné* připomínají se w Praze teprw od šestnáctého století, a také jednau roku 1513 kule *měděná ohnnwá*, kterau wystřeleno z čtwrtnice wýše zmíněné.

Děla zhotowowali *puškáři*, a na mnoze také řídili střelbu z nich, ač ne wýhradně. Roku 1450 při dobýwání Kostelce na Sázawě a také delší čas předtím i potom byl ředitelem střelby z praku i z pušek we službě Staroměstských zámečník Petr Kulhánek, o němž se proto wděčná zmínka děje w knize městské roku 1452.

Z nowých i někdy také ze starých děl střílíwalo se na zkaušku w rozličných místech w okolí Pražském, druhdy s dobrým účinkem, jindy také s rozličnými nehodami. Tak na př. roku 1509 wywezli Staroměštští nowá děla dwě, tušim haufnice, k Wršowicum, a stříleli nejprwé z wětšího. Zkazilo se, tak totiž že zadní díl se odtrhnul a hodil sebau do winnice: málo chybilo, žeby byl udeřil mistra puškáře, Jana z Wodňan. Z druhého děla když chtěli wystřeliti, zapalowali několikkrát, a nechtělo spustiti, až potom nazejtří wyčistili prachownici čili pánwičku od hlíny, i udeřili z neho k háji Michelskému. Jiného potom dne wywezli tatáž dwě děla za Židy, na břeh proti Letné, a wystřelili z nich přes řeku ke skále na protější straně třikrát po sobě, při čemž dáno prachu nejprw šest liber, potom sedm, a zůstala obě děla celá.

Roku 1513 byl zkaušen moždíř slitý tehdáž Staroměstským od Bartoše zwonaře a Petra puškaře. Stříleno z něho za Zlé-

chowem k pustému hradu Děwínu. Po prwním wystřelení kaule celá zůstala, ale druhým a třetím wystřelením kaule se strhala, a moždíř také napukl na prachownici. Bartos zwonař a Petr puškář musili jej přelíti, i wystřeleno z něho po několika nedělích opět třikrát po sobě za Zléchowem. Nestala se přitom již žádná škoda na kulích ani na moždíři. Téhož roku potom w měsíci Listopadu wystřelowali za Wršowici z Nowé čtwrtnice tehdáž slité, třikrát kulí kamennau, jednau měděnau ohniwau. Ta se roztrhla.

Léta 1515 wzpomnělo se na stará weliká děla, Pražku a Howorku, i wywezena jsau w měsíci Březnu ke zkaušení na pole Špitálské asi někde na půl cesty od města k Libni. Pro sníh, který celý den padal, musila se střelba odložiti na zejtřek. Z Pražky při prwním wýstřelu letěla kule až přes druhau wodu, to jest přes Wltawu za Holišowici asi jedny hony z Howorky wšak do wětší wýše i dálky přes obě wody a přes wrchy asi půldruhého honu. Nabito podruhé a dáno wíc prachu než prwé. Tu se wšak obě kule z jednoho i druhého děla po wystřelení zdrobily, a za Pražkau špalek dosti tlustý, o který byla opřena, zlámal se na dwé, následkem čehož nemohlo se wystřeliti do třetice, jak se zamýšlelo. Přítomní měli z wýpadku toho welké potěšení, a počítali, jak by daleko Pražka a nad to Howorka přenesla i přes hrad Pražský, tehdáž městu nepřátelský, kdyby se namířilo z břehu Wltawy za Židy.

Roku 1516 zkaušeny jsau oba kartauny tehdáž nedáwno slité, jeden pro Staré, druhý pro Nowé město. Staroměstští dali ze swého wystřeliti potřikrát na Špitálsku, nejprw kaulí železnau, potom kamennau. Neprawí se nic wíce o tom. Z Nowoměstského kartaunu wystřelowal puškář Normberský, od něhož nepochybně byl zhotowen, k pusté twrzi w Strašnicích od rybníka dolejšího, který se tam nacházel. Kule železné dwakrát přeletěly přes twrz, tak že musil podwakrát unížiti; potřetí teprw udeřil w zeď. Později téhož roku stříleno opět na poli Špitálském z dlauhého kusu, nejspíš téhož kartaunu Staroměstského, který měl deset loket délky, a konal tu zkaušku nejprwé Němec puškář, nejspíš týž Normberský.

Nabil ponejprw 30 librami prachu: kule padla až ke druhé wodě, tedy jen asi na blízko Wltawy u Holišowic. Když podruhé dal 35 liber nedostřelil ani tak daleko, tak že pokládáno dělo za nepodařené, a již myslilo se, aby bylo zkaženo; ale nazejtří Petr puškář Pražský s některými pomocníky učinil zkaušku jinau, nabiw toliko 17 librami prachu. Kaule letěla až přes wes Kobylisy za Libní a podruhé až přes les na Ládwem u Dawlic; když pak potřetí dáno jen 15 liber prachu, kaule nicméně doletěla až ke Skalce, to jest nejspíš k Malé skále nyní tak zwané u Bohnic, po čtwrté wšak jen pod skálu na druhé straně Wltawy za Holišowici.

Nezdařitejší byla střelba na zkaušku roku 1517 z wětšího kartaunu, nejspíš téhož co předešle, a z dewíti haufnic, předsewzatá na lauce u Zlíchowa, odkudž míření přes řeku ku Kawčí hore nad Podolím. Prwním wystřelením z kartaunu kaule železná na tři kusy se roztřískala; z haufnic pak když se střílelo, jedna se roztrhla, a kus jeden udeřil w krk Jiříkowi krejčímu od fortny za domem u klíčů, to jest z nynější ulice Perlowé, který nejspíš stál mezi diwáky. Wytržen mu kus kůže i s masem až prý do chřtánu, tak že sotwa žiw zůstal.[64])

Mimo wyprawy wálečné míwali Pražané také w čas míru nekterý počet žoldnéřů čili *oděnců* we službě swé, kterých se užíwalo jako za starších časů k rukaum obecních úřadů, když hájení weřejné bezpečnosti wyžadowalo ukázání nebo i užití branné moci. Při hrozících nepokojích we městě osazowaly se jimi radní domy, a konaly se ponůcky; při welkých shonech lidu a weřejných průwodech, jakož o wýročních trzích nebo při hlučných poprawách chránil se jimi weřejný pořádek; wysíláni byli druhdy také do okolí, jak peší tak jízdní, k stihání laupežníků neb jiných zločinců. Byla wšak i w takowýchto potřebách také obecná powinnost každého měštana ku konání *ponůcek* a přetrhowání nepokoju we městě, když dán byl rozkaz od konšelů, kdež pak rowněž heitmanům čtwrtí, set-

[64]) Zpráwy o dělích Pražských nacházejí se nejhojněji w Starých letop. českých porůznu při létech 1509 až 1520

níkům a desátníkům náležela powinnost přidržeti k tomu sausedy sobě podřízené, jak jest jinde o tom powěděno.

Wálkau náboženskau po smrti krále Wáclawa IV byl wojenský duch wzbuzen w obywatelstwu země české také w tom směru, že mimo powinnost wojenskau četní bojowníci wycwičení w umění wálečnickém we wojskách Žižky a Prokopa wstupowali za peníze do služeb wojenských také u cizích knížat a účastnili se tudy wálek zahraničných we wšech zemích okolních bližších i wzdálenějších. Také w Praze nacházelo se wždy lidu dosti, který tím spůsobem prowozowal wojnu co řemeslo, dáwajíce se najímati do cizích služeb wojenských. Najimači byli tak zwaní *rotmistři*, jichž wedením dobrowolníci placení co roty jízdných i pěších wyprawowali se do pole w strany nejrozličnější. Roku 1504 wytáhlo z Prahy jednoho dne wíce než 700 a o několik dní později opět wíce než 500 žoldnéřů čili *drábů* tohoto spůsobu do wálky tehdejší w Bawořích mezi falckrabím Rýnským a císařem Maximilianem I. najati jsauce ke straně falckrabí.[65])

2.

Žiwnosti městské.

a) Řemesla a umění.

Doba wíce než třidcetiletá od smrti krále Wáclawa IV až do času Jiřího Poděbradského nebyla příznіwa žiwnostem městským a zejména stawu řemeslnickému. Zhaubnými wálkami, kterých dějištěm byla po tak dlauhý čas země česká, ochudlo obywatelstwo hlawního města, a počet jeho welice se zmenšil, k čemuž nemálo přičinily také mory několikkrát po sobě wzniklé; řemeslníci neměli tudy dostatečného odbytu na swá díla, a postrádali tím welice, až teprw zase pod maudrau wládau Jiřího po obnowení pokoje w zemi nastala nowá doba wzkwetu w tom jak we wšelikém jiném směru.[66]) Za whodný

[65]) Staré letop. české 269.

[66]) Král Jiří sám prawí o tom roku 1467 w dopise k biskupu Olomauckému: Artifices mechanici, olim egestate laborantes, eo quod

prostředek ku powznešení řemesel s onoho úpadku pokládalo se w těch létech zwláště *zřízení cechowní.*[67]) Pořádky, které měly starší upsaná práwa, dáwaly si je obnowowati, pokud we zmatcích předešlého stawu byla přišla w zapomenutí; jiným jsau dle potřeb a přání jednotliwých řemesel wšelijak porozšířena nebo pewněji určena; řemesla pak, která předtím zřízení cechowní neměla, wyžadowala si ho, a bylo jim ochotně propůjčowáno. Za dlauhého nebytí krále w zemi dálo se obnowowání a propůjčowaní toto od konšelů, w každém městě obzwlášť, zejména na Starém a na Nowém městě, pokud Malá strana dlauho ještě zůstáwala pozadu následkem swého spuštění. Tím způsobem cechowní zřízení w městech Pražských během 15. století dosáhlo téměř nejširšího swého rozwinutí, we mnohem rozsáhlejší míře než za dwau wěků předešlých.

Bylo do druhé polowice 15. století, pokud ze zpráw určitých a jistých wychází na jewo, 44 řemeslnických pořádků čili cechu w Praze, dílem na Starém, dílem na Nowém městě, wětším dílem wšak dwojnásobně w jednom i we druhém městě. Pětadwadcet jich bylo, o kterých jsme se zmínili již we starší době, ježto se hned we pamětech tehdejších nacházejí o nich zmínky, nebo zase o kterých wychází na jewo teprw ze zmínek pozdějších, že již za staršího času stáwaly. Staršího tohoto půwodu byly cechy 1. *krejčích*, 2. *platnéřů, štítařů a helméřů*,

hominum inopia opera eorum digno pretio repensare non poterat, nunc vix sufficiunt voluptates hominum artium suarum solertia satiare. Cancellaria regis Georgii 280.

[67]) Úmysl ten wyslowují konšelé Nowoměstští roku 1446 w artikulích daných řemeslu kowářskému: „aby se město naše wálkami welikými w těchto létech pohřiechu umenšené a ochuzené dobrými řemeslníky a obywateli tiem spieše zase množiti a bohatiti mohlo“; též roku 1456 w artikulích sladowníků: aby se město naše, jenž pohřiechu těchto let wálkami přewelikými a mory přečastými na lidu welmi sešlo jest, zase se dobrými obywateli a řemeslníky množiti mohlo“; podobně také w artikulích pekařů (1444), uzdářů (1445), sedlářů (1451), tesařů (1457) i posledně mydlářů (1460). Artikule těchto a četných jiných cechů nacházejí se nejwíce w pamětní knize Nowoměstské od roku 1440.

3. *saukenníků*, 4. *zlatníků*, 5. *mlynářů*, 6. *malířů a sklenářů*,[68]) 7. *řezníků*, 8. *střelců*, 9. *pasířů*, *měšečníků a tobolečníků*, 10. *uzdářů*, 11. *sedlářů*, 12. *ševců nowinníků*, 13. *ševců wetešníků* čili prtáků, 14. *zámečníků a ostrožníků*, 15. *kožišníků*, 16. *nožířů*, 17. *uhlířů*, 18. *prowazníků*, 19. *jirchářů*, 20. *kowářů*, 21. *rukawičníků*, 22. *bečwářů*, 23. *klobaučníků*, 24. *postřihačů* a 25. *koželuhů*.

Mnohým z těchto cechů starodáwných nepostačowaly prwotní listiny, na kterých se zakládaly, buď že byly to jen wolné umluwy mezi jejich členy, nemající dotud žádného wyššího stwrzení, buď že neposkytowaly jim wšech wyhod, kterých si nowěji přáli, pročež wyžadowali si nyní teprw stwrzení nowých stanow čili artikulů, o které se mezi sebau usnesli, i dostáwalo se jim stwrzení takowého, jak již řečeno nejobyčejněji od konšelů Starého neb zase Nowého města, druhdy se swolením weliké obce, kteráž musila tázána býti, jednalo-li se o řemeslo, jehož prospěchy se dotýkaly širšího obecenstwa. Takowých nowých artikulů dostalo se na Starém městě nožířům již roku 1427, později malířům a sklenářům roku 1458, na Nowém městě ševcům nowinníkům (1442), uzdářům (1445), prowazníkům (roku 1446), kowářům (roku 1446), klobaučníkům (roku 1446), saukenníkům (r. 1447), sedlářům (1451) a zlatníkum. Řezníkum, kteří se honosili privilegii od krále Jana, císaře Karla a krále Wácslawa IV, dostalo se stwrzení a porozšíření jich od císaře Sigmunda po jeho přijetí za krále (1437) a později také od krále Jiřího (1464). Též pak císař Sigmund pasířům, měšečníkům a tobolečníkům stwrdil privilegium, které měli od císaře Karla, dle něhož řemesla jejich nesměla se w Praze jinde prowozowati než na Nowém městě (1437).

[68] Dodatkem k dílu II str. 383 buď zde připomenuto, že malíři a štítaři měli cechowní privilegium od císaře Karla roku 1365, stwrzené králem Wácslawem IV podwakrát, w létech totiž 1380 a 1392, kteréžto majestáty připomínají se we stwrzowací listině krále Ludwika roku 1523 a konšelů Nowoměstských roku 1669, ale znění jich není známo. Neznámého času, wšak snad práwě některým z oněch dwau listů krále Wácslawa IV, z prwotního cechu malířů a štítařů stal se cech malířů a sklenářů.

Nowěji utwořili se a obdrželi schwálení swých artikulu na Nowém městě cechowé *pekařů* (1444), *kabátníků* (1448), *ovčíků* (1452), *jehlářů* (1454), *sladowníků*, kteří sice již za staršího času měli jistá práwa a také bratrstwo, ale bez wlastního cechowního pořádku (1456), *pilařů*, *prknářů* a *struhařů* (1457), *mydlářů* (1464), *barwířů* koží a pláten a *lazebníků* (1477). Krom toho pak bylo ještě něco jiných cechů wíce, o kterých se nám zachowaly zpráwy jen poněkud pozdější, z nichž nelze s jistotau sauditi, byly-li staršího nebo teprw pozdějšího půwodu, ač wždy aspoň před rokem 1524. Byli to cechowé *konwářů*, *mečířů*, *kolářů*, *hrnčířů*, *tkadleů*, *plawců*, *pernikářů*, *bradířů*, *kamenníků* a *truhlářů*.[69])

Zřízení cechowní mělo za účel, pojistiti jednak řemeslníkům slušnau žiwnost, jednak obecenstwu dobré dílo a zboží. We směru tomto obojím artikule každého cechu ustanowowaly předně wýminky přijetí do cechu. Wyžadowalo se předně *zachowacího listu* z místa, odkud nastáwající mistr pocházel, we kterém krom chowání jeho mělo oswědčeno býti, jakého byl rodu, pocházel-li totiž z řádného manželstwí. Dále měl žadatel, než do cechu přijat byl, zjednati sobě práwo měšťanské a *ukázati swé řemeslo*, totiž uměl-li je swýma rukama prowozowati. Přijatý za mistra musil potom odwésti k cechu jisté *přístupné*. Bylo to při nejwíce řemeslích půl kopy grošů a k tomu obyčejne dwě libry wosku. Pokud známo, jen u zlatníků a saukenníků platila se kopa; naproti tomu pekaři, olejníci, prknáři a snad w některých jiných řemeslích odwáděli toliko po 15 groších; u klobaučníků činilo přístupné na Nowém městě půl kopy, na Starém městě také jen 15 grošu. Chudším mohlo w některých pořádcích přístupné z milosti býti prominuto neb

[69]) Cechowé tito posledně jmenowaní uwodí se roku 1524 w seznamu řemeslníků, kteří tehdáž přísahu učinili na artikule náboženské složené spůsobením Paškowým. W seznamu tom nacházeji se krom toho také huntéři a nádenníci, o kterých nicméně pochybujeme, měli li zwláštní cechy, poněwadž se jinde huntéři objewují mezi řezníky a nádenníci při cechu pilařů, prknářů a struhařů. Seznam ten nachází se w archiwu městském w knize, we které se z počátku kladau počty obecní od druhé polowice 15. století.

sníženo. W některých řemeslích kladlo se za wýminku dosažení mistrowstwí také, aby žadatel prwé jistý čas slaužil a dělal co towaryš. U zlatníků jmenowitě žádala se tři léta služby, která wšak při dobrém zachowání mohla býti zkrácena, u sladowníků a u prowazníků čtyry léta. Poněwadž řemeslo zlatnické wyžadowalo zwláštní správnosti w příčině swěřených drahých wěcí, musil nastáwající mistr w něm také určiti složením 15 kop grošů u cechu. Od wýminek těchto wšelikých bylo wšak částečné oswobození ne-li we wšech, aspoň w některých pořádcích pro syny mistrů téhož řemesla jakož i pro manžely dcer mistrowských, tak jmenowitě w cechu řeznickém, pekařském, klobaučnickém, uzdářském a kowářském. Také pak wdowa směla řemeslo prowozowati po smrti swého muže, pokud wdowau zůstala.

Srownale s wýminkami dosažení práwa měšťanského na Starém a na Nowém městě Pražském obsahowaly artikule mnohých cechů také wýslowné ustanowení, aby se členowé jejich srownáwali s obcí we wěcech duchowních a zwláště w přijímání swátosti pod obojí spůsobau. Swolení takowé učinili zejména nožíři již roku 1427 před raddau Staroměstskau, jsauce k tomu, jak se zdá, od konšelů wyzwáni: slíbiliť dokonce, jak bylo w duchu tehdejší doby, wšichni přijímati tělo a krew boží nejméně jednau za týden. Později pojali to do swého řádu co wýminku přijetí do cechu klobaučníci Nowoměstští (1446), kabátníci (1448), olejníci (1452), sladowníci (1456), pilaři, prknáři a struhaři (1457), malíři (1458), mydláři (1464), zlatníci (1478) a posledně, pokud známo, ještě roku 1489 klobaučníci Staroměstští. W ostatních řemeslích rozumělo se to wlastně samo sebau, protože se toho wyžadowalo také k nabytí práwa městského.

Ukázáním řemesla rozumělo se, že kdo se o mistrowstwí ucházel, musil před staršími mistry, to jest představenými cechu, nebo jak bylo ustanoweno w cechu klobaučníků, před čtyrmi mistry zwláště k tomu wydanými dělati rukama swýma, co k řemeslu náleželo, aby došel schwálení swé umělosti. Při některých cechách bylo artikuli jich ustanoweno, jaké dílo to

mělo býti, při jiných zůstaweno bylo starším mistrum dáti úkol. Na příklad uzdář měl před mistry surowé kůže wydělá-wati a z těch krájeti, co mu mistři rozkázali. Sedlář měl udělati tři sedla, „jedno s kostmi, druhé pošité wšecko, třetí prowlečené ze sucha". Zlatníkowi ukládaly se tři kusy mistrowské, aby udělal pečet, štít a helm, a kalich; krom toho měl kámen zasaditi. Klobaučník měl zhotowiti klobauk bobrowý, druhý zaječí „hřbetowý a s obau stranau wlasitý, k tomu klobauk kadeřawý", dále boty, bez pochyby plstěné a „plst šewcowskau". W cechu malířském a sklenářském Staroměstském žádalo se na nowém mistru powšechněji, aby ukázal „kus loketní dobře malowaný aneb řezaný anebo dobře ode skla udělaný".

Přijetím do cechu za mistra nabýwalo se práwa k samostatnému prowozowání řemesla, na které se cech wztahowal. Od dáwna bylo zákonným ustanowením, že nikdo neměl dělati *řemesel dwau*, aby jedno řemeslo druhému nepřekáželo.[70]) Hranice wšak mezi řemesly, co k tomu neb onomu náleželo, nebyly samy sebau dosti zřetedlné, pročež wznikaly mezi některými cechy časté ruznice, jestliže jeden druhému sáhal do jeho práwa, i musily býti rownány od konšelů obau měst, při čemž na mnoze bylo potřeba wcházeti až do nejmenších podrobností rozličného díla řemeslnického. Různice toho způsobu byla od dáwna mezi příbuznými dwěma řemesly *uzdářů* a *sedlářů*. Již roku 1391 byli mezi sebau učinili jisté narownání, které wšak nawždy nestačilo. Po opětných nějakých sporech srownali se roku 1425 před konšely Staroměstskými znowu o některé wěci, do kterých jedni druhým neměli sáhati, nebo zase že obojím měly býti wolny. Sedláři i uzdáři aby směli prodáwati tašky malowané, kromě tašek „pruských"; ty byly uzdářům samotným pozůstaweny. Uzdáři aby prodáwali popruhy tkané i řemenné, aby dělali řemení k flaškám, aby prodáwali nabedrní pro koně i šle, holstry (čili pauzdra), „kryky,

[70]) Prawidlo toto obsaženo jest w práwě Soběslawowě tak zwaném; že pak bylo za zákonné uznáno, doswědčuje nález saudu komorního z roku 1477 w Palackého Archivu Českém IV 318.

řemení i pásy krykowé". Dopauštělo se jim též dělati nabedrní k „summímu" sedlu a protiwny k dlauhým popruhum a prodáwati tlumoční pásy, což nejspíš předtím wšecko sedláři osobowali si wýhradně. Sedlářům zakazowalo se také šíti střmeny, střmeniště a protiwny, krom kdo by chtěl míti pokrywku čili deku na sedlo, to aby směli šíti, zelené i čerwené. Neměli také prodáwati střmenišť pobíjených, aniž krájeti řemení střelcowého nebo prodáwati. Obojím řemeslníkům dopauštělo se prodáwati poduštice pod šle nebo pod tlumoky, ohlawy wšak jen uzdářům. Srownale s tím byly potom wěci zde uwedené, které wýhradně příslušely uzdářům, jmenowány také w artikulích jejich na Nowém městě, wydaných jim roku 1445. Později wšak bylo potřeba nowého rownání mezi oběma řemesly, i stala se wýpowěd w raddě Starého města roku 1457, kterau se přáním sedlářů wyhowělo poněkud u wětší míře. Ustanoweno totiž, aby jen oni směli prodáwati tašky usněné (čili kožené), které sami delají: malířské wšak aby dopuštěny byly jim i uzdářum: dále aby sedláři samotni nawlačowali haužwice a přibijeli protiwny k sedlům malým i welkým, též aby prodáwali střmeniště bílá prostá, nepobíjená a poduštice pod šle; odříkalo se jim wšak dělati pochwy a prsosiny pro koně, jakož i popruhy budsi připínací buď přessedelní. Podotýkalo se přitom, aby řemeny k swým potřebám kupowali od rymařů, totiž tedy že jich neměli sami dělati. *Rymaři* čili řemenáři byli zwláštním řemeslem, o kterém wšak newíme, mělo-li tehdáž swůj cech.

Roku 1444 bylo konšelum obau měst rownati rozepři mezi *krejčími* a *saukenníky*. Byli totiž počali někteří saukenníci ze suken, která délali, sami také raucha krájeti a šíti na prodej, což bylo wýhradné práwo krejčích. Konšelé obau měst učinili společné wýpowěd, kterau se to saukenníkům zakazowalo, s podotčením, kteří by chtěli sami šíti, aby s krejčími w cech wstaupili a cechu saukennického se wzdali, dle zásady wýše zmíněné, že nikdo neměl dwojí řemeslo dělati. Podobná byla rozepře mezi *ševci* a *koželuhy*, když šewci počali sami sobě wšelijak kůže připrawowati, což koželuhům náleželo. Konšelé

Nowoměstští učinili mezi nimi wýpowěd roku 1450, kterau se ševcům zakazowalo napotom koželužské řemeslo dělati až do budaucího krále. Ač tím nebylo rozhodnuto na wždy, wšak zdá se, že přitom zůstalo: není aspoň o žádném jiném rozhodnutí králowském nic powědomo.[71])

Nepokoje mezi několika rozličnými řemesly byly spůsobeny skrze *barwíře koží*. Nemajíce žádného zwláštního cechu ani na Starém ani na Nowém městě, wyžádali si od *rukawičníků*, aby přijati byli do cechu jejich. Když wšak byli přijati, wypínali se nad starší příslušníky cechu. Uprosiwše si podružstwí, chtěli prý býti hospodáři, a začali zárowen rozepře s *jircháři* a s *měšečníky*, sáhajíce jim w jich práwo. Pro tu swéwolnost rukawičníci je wylaucili zase ze swého cechu se schwálením od konšelu Staroměstských kdysi před rokem 1453. Měšečníkum barwíři chtěli zabraňowati dělání stuh: jest wšak doswědčeno od starších přísežných řemesla kožišnického i pasířského, že měšečníci od starodáwna stuhy dělali, barwili a prodáwali, což jim k jich řemeslu potřebí bylo, a wždy měli w tom swobodu, i za krále, totiž před welkau bauří náboženskau, i potom. Toliko proti jirchářům barwíři wymohli, pokud ještě w cechu s rukawičníky byli (1435), že jest oněm zakázáno dělati stuhy jakož i kůže barwené kterýchkoli barew. S měšečníky srownali se potom na Starém městě roku 1493, aby tito wšech barew kůže barwili k swé potřebě, totiž k dělání měšců a wáčků, toliko prodáwati barwených koží neměli.

71) K rozepři této wztahuje se pamět něco pozdější, z roku totiž 1453 w pamětní knize Nowoměstské od roku 1446 F 49: Jakub Kawka koželuh z Podskalí tak jest wyznal, že obojí koželuzi nemazali, ani Podskalští ani Wyšehradští, ale byli štumfaři. Potom se zrotili šewci, a tak počali mazati, a tak štumfařské řemeslo sešlo. W Podskalí nekrájeli, než w cele prodáwali: ale usenníci krájeli a prodáwali pasieřuom, a pasieři šewcuom kusy prodáwali. — Beneš Lichwa a Marik šewci wyznali jsú, že jim to w paměti, že jsú se koželuzi naučili mazati od towaryšuow šewcowských zlehka od čtyřidceti let, ale prwe jsú nemazali obojí, ani Podskalští ani Podzderazšti. Ale šewci nejsú proti tomu, aby nemazali: neb jest to šewcuom polehčenie.

Starodáwné byly ruznice mezi *šewci nowinníky* a *šewci wetešníky*, pro které řemeslo šewcowské záhy se bylo rozdělilo na dwa cechy. Mělif wetešníci čili prtáci zwláštní swé artikule cechowní, pokud známo, na Nowém městě již z roku 1404. Jak při starší době zmíněno, bylo jim tehdáž dowoleno dáwati nowé nárty a podešwy k staré obuwi, také pak, aby směl každý z nich dwoje škorně dobře ochozené o každém trhu na prodej wykládati. Během času překáželi jedni druhým, přestupujíce meze swého oprávnění jak na Starém tak na Nowém městě i na Malé straně, i musili rownáni býti konšely wšech tří měst roku 1441. Wýpowědí učiněnau k náwrhu šesti zřízenců, po dwau z raddy každého města, zakázáno jest nowinníkům, aby wetchých holení, škoren ani jiné žádné obuwi wetché a pechozené na prodej nedělali, rowněž zase wetešníkům, aby nedělali a neprodáwali obuwi nowé. Co jim artikuli roku 1404 o nártech a podešwích a škorních bylo propůjčeno, při tom se wetešníci zustawowali, ale s wytknutím, aby žádných čerwených ani bílých šáru nepřičiňowali k wetché obuwi. Konšelé wyhražowali si přitom uhoditi ještě w lepší cesty k upokojení obau řemesel, až by zase král byl w zemi, ježto to bylo w druhém roce po smrti krále Albrechta. Skutečně wšak potom za krále Ladislawa aspoň na Nowém městě wydán byl šewcům obojího cechu list od purkmistra a konšelů roku 1456, kterým se w podstatě nic nowého neustanowowalo, než toliko stwrzowala se poslední ona wýpowěď, a tak opět roku 1477, když jedni i druzí na sebe zdwihali nowé stížnosti. Se wzhledem toliko na nowější spusob, že se obuw dělala nižší a škorně jezdecké ostřejší než jindy, dopuštěno nowinníkům, aby jezdecké škorně staré pro rytířské lidi směli nowým podšíwati, wetešníkům pak zase, aby nowau obuw pro lid sprostý a robotný směli dělati, ač jen na zakázku, ne do krámu.

Jako šewci, dělili se také *krejčí* čili krajčíři od starodáwna na nowinníky a wetešníky (renovatores, mentler) s nerowným oprávněním, ježto jedni toliko dělali raucha nowá, druzí jen sprawowali a přešíwali. Wedlé toho se wšak časem wyskytlo zwláštní řemeslo *kabátníků* (joppatores) čili jak se

později nazýwali, kytlářů, kteří dělali toliko kabáty tak zwané, to jest asi čemu se později říkalo kytle. Tito se také zase dělili na dwojí třídu, jedněch, kteří nowé kabáty dělali, a druhých, kteří „dělali kabáty wetché“, pročež i ti nazýwáni jsau wetešníky. W rozepři mezi těmito dwojími řemeslníky stalo se srownání schwálené w plné raddě na Nowém městě roku 1441 w ten spůsob, aby wetešníci kabátu nowých pokušinowých, barchanowých ani z nowých koží nedělali, než toliko wetché kabáty z cwilinku. O tři léta později (1444) jednalo se wšak před konšely Starého i Nowého města o rozepři mezi kabátníky a mistry wlastního řemesla krejčowského, kteřížto na kabátníky wedli stížnost pro překračowání mezí swého řemesla na jich ujmu. Wýpowědí obau radd městských propauštělo se kabátníkům, aby kabáty barchanowé bílé i černé, kožené i cwilinkowé dělali a swobodně prodáwali na trhu tandléřském čili tarmarku, jak prý bylo za krále Wácslawa a prwé, ale zakazowalo se jim dělání kabátů ferštatowých (to jest atlasowých neboli tykytowých), pokušinowých a dwojharasowých (čili duplharasowých) i z jiných podobných látek. Také pak neměli žádnému wůbec dělati kabátců na zakázku, což jen krejčím příslušelo, než jen práwě na trh.[72]) Nicméně kabátníci již roku 1448 wymohli sobě aspoň na Nowém městě zřízení zwláštního cechu pro sebe s artikuli, které se s wýpowědí onau nesrownáwaly, ježto w nich wedlé kabátů barchanowých, kožených a cwilinkowých také harasowé a pokušinowé uwodí se co díla jejich řemesla.

Wetešníkům mezi šewci a krejčími poněkud se rownali *huntéři* w poměru k řezníkům, jsauce opráwněni k prodáwání masa toliko na swobodném trhu u sw. Hawla každau sobotu, nikoli wšak ku každodennímu prodeji w masných krámích. Srownale s tím swolili se mistři řezníci a huntéři roku 1446, aby huntéři také jen w pátek, jakožto w den před trhem, směli

[72]) Z roku 1483 zachowala se w knize Nowoměstské fol. C. 2 pamět o Wawrowi Daušowi kabátniku tehdáž zemřelém, w jehož pozůstalosti byla zásoba 110 kabátů hotowých w ceně 50 kop mišenských.

zabíjeti dobytek; rowněž aby nikdež nesměli prodáwati maso po hospodách, jak nejspíš časem byli činili na zápor.

Zwláštní byly poměry řemesla *sladownického*. Starodáwné bylo nařízení konšelů Staroměstských již z roku 1330, že nikdo neměl w Praze dělati slady nebo wyčepowáwati piwo, leč nabyl-li práwa městského. Z toho se rozumělo, že kdo práwo měšťanské měl, každý směl slady dělati a piwo wařiti buď pro swau toliko potřebu, buď také na prodej, a práwa toho se také obecně užíwalo. Kdo měl swau sladownu nebo piwowár, dělal slady a wařil pro sebe a pro jiné, kteří si k tomu dali swé obilí. Bylo k tomu owšem potřeba sladowníku a *piwowárníků*, jestliže držitel sladowny nebo piwowáru neuměl sám řemeslo toto delati, i musili tedy k tomu býti najímáni. Ačkoli jich w Praze bylo proti jiným řemeslům neobyčejně mnoho, nicméně za staršího času neměli mezi sebau žádného cechu. Přitom wšak předce již za času krále Wácslawa IV pokaušeli se dobyti sobě nějakých práw wýhradných ku prowozowání swého řemesla na ujmu obecného práwa wšech měšťanu Pražských; ale bylo to dwakrát po sobě odmítnuto, jednau za wládařstwí markrabí Prokopa, bratrance králowa, tedy asi roku 1398, potom pak opět králem samým, přičemž wysloweno bylo, že piwa waření není řemeslo, než že jest obchod a každý že může domu swého požíwati, kdo s městem trpí.[73]) Teprw roku 1456 wyžádali sobě sladowníci Pražští zřízení cechu dle příkladu jiných řemesel jak na Starém tak na Nowém městě, a schwáleny jsau jim artikule, o které se usnesli, se schwálením weliké obce. Mluwí se w nich s jakýmsi podiwením o tom, že to řemeslo sladowníku „znamenité, weliké a slowutné“ bylo jest dotud bez spůsoby řádu takowého, jaký jiná řemesla w Praze měla; přitom pak wedlé mistrů sladowníků přiwtěluji se k cechu také piwowarníci, wšak w jistém spůsobu podřízenosti.

[73]) Wiz w listině z roku 1477 w Archivu českém IV 318, zmíněné wýše w poznámce 70. Listina ta nachází se také w Staroměstském Liber miscellaneus fol. 183.

Zřízením cechu sladowníci se po některém čase osmělili k opětnému pokusu o obmezení práwa jiných měšťanů k waření piwa. S odwoláním na prawidlo, že neměl nikdo dwau řemesel dělati, popírali práwa k waření piwa wšem měšťanům, kteří náleželi k jiným cechům. Rozepře o to zejména mezi sladowníky a jinými měšťany Staroměstskými přišla roku 1477 před krále Wladislawa, jest wšak opět jako za krále Wácslawa saudem komorním po slyšení purkmistra a konšelů Staroměstských rozhodnuta proti žádosti sladowníků. Proti námítce, že nikdo neměl dělati dwě řemesla, dáno jest místo wýpowědi někdejší za krále Wácslawa, že waření piwa není řemeslo, nýbrž obchod, a zůstaweni jsau tudy měšťané při posawadním práwě a zwyklosti.[74]) Sladowníci nepřestali ještě i později usilowati w témž směru, ale opět ještě zase roku 1488 král Wladislaw učinil wýnos jim nepřízniwý.[75])

Na porušení wyhradného práwa každého cechu k prowozowání swého řemesla byla w nařízeních toho se týkajících obyčejně ustanowena pokuta, že dílo neb zboží tomu, kdo nebyl k němu oprávněn, mělo býti pobráno; což příslušelo představeným cechu, kterého se týkalo, buď pomocí rychtáře neb jeho pacholka, buď také jim samým, nemohli-li hned pomoci té míti. Smělit dílo takowé zabawiti, když ho zastihli na trzích, nebo také za příčinau tau prohledáwati domy. S pobraným zbožím mělo se naložiti, jak kdy uznali konšelé. O huntéřích toliko, když by prodáwali po hospodách nebo mimo čas powoleného jim trhu, bylo ustanoweno obecně, aby pobrané jim maso rozdáno bylo chudým we špitále.

Artikule cechowní měly wšak na zřeteli netoliko hájiti jedenkaždý cech při wýhradném práwu k swému řemeslu, nýbrž také w cechu jednomkaždém mezi členy jeho zachowati jistau rownost zamezením, aby jeden druhému nepřekážel we wýdělku. W tom směru již w nejstarších prawidlech krejčích roku 1318 bylo stanoweno, že měli dělati hlawně jen na zakázku: na prodej neměl žádný mistr míti w hotowosti wíce

[74]) Wiz opět Archiv český IV 318.
[75]) Staré letop. české 246.

než dwě raucha, aby se na wšechny dostalo odbytu. Tak též švec wetešník neměl míti wíce než dwě škorně na swém krámě. Řemeslníci, kteří prodáwali zboží swé w krámích, neměli odwoláwati kupce od krámu neb stolice druhému ani řečí ani kterým znamením neb potrhowáním, ani dílo druhého hyzditi neb jinak se hanëti; zwláště pak domlauwalo se ženám a jiným prodawačkám řemeslnickým pod pokutami, aby se na trhu a w krámích mezi sebau neswářily.

Ku prospěchu rownosti mezi mistry bylo o krámích pasířů, tobolečníků a měšečníků již we starší době zřízeno, aby o ně mezi sebau losowali a w nich se tím spůsobem střídali. W témž úmyslu artikule uzdářů na Nowém městě roku 1445 stanowily, aby žádný mistr nesměl míti wíce než jeden krám, artikule zlatníků zase, aby nesměli dwa mistři spolu dělati w jednom krámě, artikule sladowníků, aby žádný mistr piwowárský nesměl držeti ani sprawowati wíce piwowárů než dwa, na nejwýš tři. Podobně když na Nowém městě roku 1444 nebo krátce předtím pro pekaře zřízeny byly nowé kotce, ustanoweno, aby w nich žádný pekař neměl wíce než jednu stolici, a měli o ně každý rok losowati.

Mistři jednoho řemesla neměli sobě také překážeti w ziscích předražowáním wěcí k řemeslu jejich náležejících. Sladowníci neměli w trhu na obilí proti sobě překupowáwati a na piwowářích, na sklepích a na piwnicích přenajímati: tak také wšichni rozliční řemeslníci, kteří dělali z koží neb jiných látek, neměli je překupowáwati, ano někteří měli w kupowání jich zachowáwati mezi sebau jisté společenstwí. Tak na př. nožíři roku 1427 swolili se, aby ocel garbowanau wespolek kupowali. Sedláři měli artikul, že „kdyby která kaupě připadla, ježto se hodí řemeslu sedlářskému, nemá žádný mistr kradmo kaupiti, než kterýž ji koliwěk kaupí, má se prawě a sprawedliwě rozděliti se wšemi mistry toho řemesla“. Toliko co by nebylo wíc než za deset grošů, směl kaupiti k swé ruce bez dělení Týmž spůsobem bylo u prowazníků, když by přiwezeny nebo přineseny byly na swobodný trh nebo na hospodu prameny konopě, lýčence, kolomast, příze šňorowá neb jiné weci k jich

řemeslu náležejici, kteří mistři se k tomu přihodí, aby se tau kaupi podělili sprawedliwě, „aby se chudí i bohatí tím lépe žiwiti mohli". Podobný řád nepochybně měli mezi sebau kožišníci, o jichž cechu nemáme dostatečné zpráwy; ale w artikulích klobaučníkû Nowoměstských nařizuje se, kdyby kožišníkûm téhož města zbýwalo koží bobrowých, žeby je chtěli prodati nezdělané, aby dali wěděti klobaučníkûm, by je od nich kaupili. Teprwé pakli by ti kaupiti nechtěli, směli je komukoli jinému prodati. Mělit někteří cechowé také přednost proti jinému obecenstwu w kupowání látek k řemeslu swému potřebných. Tak jmenowitě ku prospěchu saukenníkû bylo w artikulích jejich na Nowém městě zakázáno, aby nikdo jiný krom nich wlny w břemenech na záwaží newykupowal; než toliko na kámen kupowati žádnému se nebránilo. Ku prospěchu bečwářu zakázali konšelé obojího města Starého a Nowého, roku 1503, aby nikdo jiný nepřekupowal sudowiny a lesu čili dříwí obručného.

K zachowání rownosti we wýdělcích měli kowáři w artikulích swých za prawidlo, aby w neděli a o wětších swátcích, zejména na welikau noc, na hody sw. Ducha, božího těla, Matky boží nanebewzetí a narození, Wšech swatých, božího narození, na hromnice a zwěstowání panny Marie, nikdo nekowal, leč by toho pilná potřeba byla, we kterémžto případě měl se cechmistru neb jinému mistru neb sausedowi opowěděti. Také neměl žádný choditi kowat w marštalích ani díla sobě zjednáwati po hospodách bez opowědi u starších mistrû.

Kowáři, prowazníci, prknáři a nejspíš také mnohá jiná řemesla měli k ochraně jednotliwých členû swých také ustanowení, že kdyby některému mistru téhož řemesla kdokoli byl dlužen za dílo, a on druhým to oznámil, neměl takowému nikdo z jiných mistrû dělati, pokud by prwnímu nebyl dluh zaplacen.

Se wzhledem na prospěch obecenstwa měli cechowé pečowati o dobré dílo a zboží, aby jím odběratelé nepřicházeli ke škodě. K tomu cíli skoro we wšech rozličných řemeslích nařízeno bylo, aby předstawení cechu nebo jiní mistři k tomu

zřízení *ohledáwali díla* časem swým, kdykoli se jim zdálo býti whodné, jak po dílnách tak po krámích neb trzích. Kde postihli dílo neprawé, špatné nebo podwodné, měli je pobrati a oznámiti konšelům, aby se s ním naložilo dle jich uznání i aby byl pokutowán, od koho pocházelo. Pokuty byly penežité, při opakowání wždy wyšší, a mohlo konečně i následowati složení řemesla. Nač mělo přitom býti hleděno, ustanowowaly artikule jednotliwých cechů dle powahy jednoho každého. Řezníci přísežní měli ohledáwati maso w krámích, a coby nalezli masa špatného neb nečistého, měli nedopustiti prodáwati. U pekařů mělo se hleděti na hodnotu chleba bílého i režného: jestližeby někdo chléb podbělný prodáwal za bílý aneb jiným spůsobem podwod prowozowal, měl trestán býti ponejprw pokutau pěti grošů, podruhé desíti, potřetí patnácti; počtwrté mělo mu řemeslo složeno býti na rok. Sladowníkům při zřízení cechu jejich roku 1456 bylo wytčeno za wlastní úlohu jejich, „aby piwo dobré Pražské, jakož z dáwních let bylo, k swé slowutnosti přijíti mohlo“. K ochraně pak objednáwatelů sladů zakazowalo se sladowníkowi, který přijímá obilí od nich k dělání sladu, aby ho nesypal we hromadu, než každého sauseda obzwlášť.

O krejčích uwedli jsme již při starší době pokuty, které byly, jestliže který někomu sukno zkazil neb o půl lokte sukna někoho ošidil nebo kradené zboží kaupil. Kabátníkům bylo předepsáno, aby kabáty barchanowé byly dělány w prostředku plátnem nowým, nikoli wetchým, a bawlna aby byla w prsau, a wespod aby bylo plátno nowé nebo cwilink bez přimíšení wetchého; w kožených pak kabátech aby bylo wetché plátno w prostředku, wespod pak nowé bez přimíšení wetchého. Pakli by kdo jinak dělal, měl dáti pokutu nejprwé pěti, podruhé desíti, potřetí patnácti grošů; počtwrté měl ten kabát propadnauti na práwě, popáté konečně mělo winnému složeno býti řemeslo na rok. Podobně sedlářům ukládalo se, aby sedel neobkládali žádnými kostmi kromě jeleních rohů, aby jich nepowláčeli owčími kožemi, nýbrž koží Benátskau krom po-

šitých sedel, také když by luk při sedle powlečen byl swinskau koží, aby naň nebyly bity kosti nikdež kromě okolo hlawy. Saukenníci měli dělati z dobré a řádné wlny, ne z walachowé, z kožichů wyčesané neb jakékoli jiné neslušné. Žádný neměl snowati méně než 32 chodů, a postaw sukna neměl držeti méně než 40 loket bez jednoho; kdoby jej kaupil a nedůwěřowal, směl žádati, aby mu byl přeměřen. Zakazowalo se také zatykowati na lepším okrajku čili šlaku, než jaké bylo sukno; pokládalo se to sice za podwod, který měl trestán býti dle wůle mistrů.

Zlatníci měli ze staršího času jednostejný spůsob, který měl každý z nich zachowáwati, co se týkalo klenotů kowaných nebo litých, jakož i kamenů zasazowaných we zlato. Žádný neměl zasazowati skla místo kamení, aniž také safyr neb citrin neb jakýkoli jiný kámen řezaný na spůsob diamantu, anby sám w sobě diamantem nebyl. Žádný též zlatník neměl pozlacowati mosaz ani we stříbro pálené zakrýwati železo, měď neb cožkoli jiného. Poněwadž se zhusta stáwalo, že k zlatníkům přinášeny byly na prodej klenoty zlaté neb stříbrné, perly a jiné drahé skwosty, byla jim předepsána opatrnost na wěci kradené. Komu by co takowého bylo ukradeno, měl to opowěditi cechu zlatnickému, a který by zlatník mimo opowěd takowau co kaupil, byl powinen nahraditi, komu se škoda stala, a upadl krom toho w pokutu. Zlatníci měli také pozorni býti na ostřihowané zlaté neb groše i peníze, a neměli páliti peněz neb grošů stříbrných aniž rozpauštěti stříbro, z kterého co měli wypáliti, leč pokaždé s powolením mistrů i konšelů, se wzhledem k tomu, že se tím spůsobem mnoho stříbra wyprodáwalo ze země na škodu země a komory králowské.

Zwláštní péče obrácena byla k dobrotě wýrobků Pražských řemeslníků, které měly býti předmětem wýwozu z města neb dokonce ze země se wzhledem k tomu, aby zachowána byla dobrá powěst domácího zboží. W úmyslu takowém roku 1446 saukenníci Staroměstští wyžádali sobě na konšelích, aby k suknům od nich dělaným, která měla wezena býti z města, směla přiwěšena býti pečet městská čili caich s třemi wěžemi. Swo-

leno k tomu s wyminěním, aby každý postaw, ku kterému se to mělo státi, byl napřed ohledán od cechmistrů, měl-li wlastnosti k tomu potřebné. Měl totiž býti utkán, uwálen a dobře udělán jednostejným útkem; měl míti prawau míru, za jakau mistři Pražští dle obyčeje ručili, totiž čtyřidcet loket Pražských bez jednoho; a neměl býti merhowaný nebo pruhatý ani proměnnými útky tkaný; dopauštělo se toliko žeby se přihodil jeden pruh nebo dwa, nejwýše pak tři po jedné cíwce. Když by se wše tak shledalo, měl postaw ceichowán býti zpředu. Pakli by postaw jedním útkem začatý jiným podobným byl od koho dotkán, nebo žeby pro přewálení neměl plné míry, ale wždy aspoň čtyřidcet loket bez dwau, tehdy měl ceich přiwěšen býti s rozdílem szadu čili we chřbetě. Jinak nesměl obdržeti známky, ač nicméně každý hotowý postaw měl cechmistrům donesen býti k ohledání. Kdoby bez okázání a bez schwálení od cechmistrů sukno ceichowal, měl řemesla prázden býti.

Podobný řád byl roku 1489 od konšelů Staroměstských uložen klobaučníkům dle žádosti jejich, tak totiž, kdo z nich dělal klobauky bobrowé nebo jiné, které měly po kupcích prodány býti do jiné země, aby je napřed musil přísežným ukázati ke schwálení. Za příčinu udáwá se wýslowně, „aby w tom pánům i obci těchto měst i řemeslu tomu lehkost žádná a hanba se nedála“.

U nožířů byla starodáwná zwyklost, že každý užíwal na swém díle jistého znamení, které mu od cechu bylo propůjčeno, tak že ho nesměl užíwati žádný jiný, leč mu ho co swého práwa postaupil prodejem neb jiným spusobem.[76]) Mělo i to býti

[76]) Nejstarši zpráwu o tom nacházíme w knize Staroměstské od roku 1417 při roce 1429 fol. 102: Waczko cultellator condescendit signum suum cultellis impressivum, bifurcellas alias widlice dictum, Gregorio Polono ... In qua quidem signi impressione per nullum hominum idem Gregorius impediri debet, sic in impressione simplici bifurcellae seu per additionem missilis střeliště dicti ad dictum signum bifurcellae. Jiný zápis nachází se roku 1452 w knize Nowoměstské od roku 1446 fol. F. 16: Georgius cultellifex emit signum cultelli fabrorum V capitale erga omnes magistros cultellifices, quo signo debet uti et incutere cum suis heredibus et successoribus affuturis.

jakýnsi zarućením dobroty díla, ježto se poznáwal řemeslník, od něhož pocházelo. Pekařům zase, aspoň Nowoměstským (1452), bylo nařízeno, aby každý měl swé zwláštní znamení na chlebě, aby se poznalo, od koho jaký chléb byl prodáwán.

Krom zachowáwání prawidel, která měla na zřeteli prospěch obecenstwa, měly některé cechy také jisté zwláštní powinnosti k obci. Tak jmenowitě cech malířský. Dle jakýchsi listů starodáwných ještě před založením Nowého města Pražského wydaných od purkmistra a raddy Starého města byli malíři oswobozeni od powinnosti wojenské, pokud se týkalo tažení do pole, i také od berní městských, wyjma toliko, že w čas potřeby měli stawěti dewět oděnců na wěže městské nebo k branám městským. Za oswobození to byli powinni každý rok „tři štíty nebo pláště branné stojaté weliké k městu udělati“ a wšecky korauhwe malé i weliké, kterých by město potřebowalo, malowati a připrawowati. Poněwadž po založení a ohražení Nowého města oděnců na wěžích a branách Staroměstských nebýwalo potřebí, sešlo s té powinnosti i také s odwádění oněch plášťů; na místě toho pak artikuli od konšelů Staroměstských wydanými roku 1458 powinnost malířů tak konečně uprawena, že měli každý rok o sw. Hawle odwáděti k městu osm pawéz malowaných a dobře žílowaných, s obau stran kožowaných a připrawených, k tomu pak nebesa a korauhwe městské malé i weliké, též praporce s holí, kdy a kolikkrát by potřeba bylo, připrawowati a malowati.

Spráwa cechowních záležitostí nacházela se na předním místě w rukau představených, kteříž nazýwáni jsau *staršími mistry* nebo mistry *přísežnými* nebo *cechmistry*. W některých pořádcích býwali čtyři, w jiných dwa, což jak se zdá nejwíce se řídilo wětším neb menším počtem mistrů toho neb onoho řemesla. Po čtyřech starších měli na příklad krejčí a šewci, též saukenníci; po dwau toliko pasíři, sedláři a snad wíce jiných. Uzdářům při wydání jim artikulů roku 1445 byl ustanowen jen jeden cechmistr, s wyhražením, až by se počet mistrů časem rozmnožil, aby byli dwa. Řezníci na Malé straně, pokudž nejprwé o nich známo roku 1483, měli rowněž dwa

cechmistry, na Starém a na Nowém městě čtyři. Malíři, pokud pauhým bratrstwem byli, bratrstwem malířů a štítařů, jak se prwotně nazýwalo, měli jen jednoho wlastního mistra bratrského, wedlé něho wšak tři starší, kteří klíče od pušky čili pokladnice chowali, nazýwáni jsauce také někdy cechmistry, při čemž wýslowně bylo ustanoweno, že onen mistr bratrstwa wždy měl býti malíř. Když wšak později bratrstwo w cech malířů a sklenářů se obrátilo, býwali pokaždé jen dwa cechmistři z nichž první wždy zase býwal malíř, druhý wšak častěji sklenář.[77] Zwláštnost byla w cechu sladownickém, který jakožto welmi četný měl nejspíš čtyry starší přísežné, že krom toho byli dwa přísežní z mistrů piwowárských, sladownickým podřízení.

Cechmistři býwali woleni na rok, mohli wšak také déle ponecháni býti w úřadě. Zdá se, že za staršího času býwali w některých řemeslích dosazowáni od konšelů, jak ukazuje příklad cechu krejčowského, při kterém bylo to wýslowně ustanoweno artikuli jeho z roku 1341. Později obecnější bylo, že je wolili mistři ze swého prostředka, ale bylo potřeba stwrzení od konšelů, kteříž do woleb těch i jiným spůsobem zasahowali. Artikule pekařů Nowoméstských z roku 1444 stanowily wýslowně, aby si mistři wolili čili wybrali starší přísežné „s panskau wulí i radau“, to jest s radau a swolením konšelů. W cechu pak sladownickém bylo jmenowání dwau přísežných z mistrů piwowárských dokonce konšelům wyhraženo. Čím dále wšak, tím wíc příčilo se wměšowání konšelů do těchto woleb lidowládnému tehdejšímu duchu řemeslnictwa Pražského; čemuž přičísti se musí, že po welkém wzbauření proti konšelům roku 1483 obce tří měst mezi jinými nálezy, o které se tehdáž společně usnesly, také ten učinily, aby cechmistry, jež sobě které řemeslo zwolí, konšelé stwrdili, toho neměníce. Toliko

[77]) Dwa takowé cechmistry čili přísežné nacházíme s jistotau ponejprw r. 1413 w knize malířské wydání Paterowa a Tadrowa pag. 69, a již okolo téhož času uwodí se tamže co druhý přísežný Claus glazer. Tak též w létech 1465 a 1469 byli cechmistry jeden malíř a druhý sklenář. Wiz tamže pag. 82, 83.

potom jako predtím cechmistři zwolení brali přísahu od konšelu na sprawedliwé zastáwání swého úřadu.

Cechmistrum příslušelo sprawowati řemeslo we wšem, co s sebau nesla práwa a powinnosti cechu, zachowáwati tedy řád mezi příslušníky jeho, hájiti prospěchy cechu proti jinym, také pak rownati pře a nesnáze mezi mistry a jinými příslušníky cechu, pokud se řádu cechowního týkalo. Wýtržné a neposlušné měli stihati pokutami ustanowenými, a kde moc jejich nestačila, dowoláwati se pomoci rychtáře neb konšelů. Pokuty takowé proto se dělily, tak že obyčejně část připadala konšelům, část rychtáři a část do cechu, zřídka kdy cechmistrům samým.[78])

Důležitější wěci jednaly se we *shromáždění cechu*, kteréž swoláwali cechmistři „s wůlí a wědomím panským“, oznamujíce totiž konšelům. Nejobyčejněji stáwalo se swolání čtyrykrát za rok, o každých suchých dnech. Každý mistr byl powinen do cechu přijíti i w každém jiném případu na obeslání od cechmistra se dostawiti pod jistau pokutau. Obsílání stáwalo se dle artikulů cechu zlatnického nejmladším mistrem, totiž který nejposledněji přijat byl do cechu, a obyčej ten byl nejspíš také při některých jiných pořádcích; obyčejně wšak byl k tomu zwláštní od cechu placený posel.[79]) Těžce trestalo se, jestliže někdo pronesl cos z jednání w cechu, co mělo zůstati tajno. U malířů prwotně byla na to pokuta 15 grošů a nepřipuštění wíce k radám, později wšak (1435) složení s řemesla nawždy, což potom zase (1474) zmírněno wýjimkau, jestliže by zbawený řemesla panskau milostí, to jest z milosti konšelů, byl k němu zase nawrácen. Tehdy wšak měl krom jiného potrestání od konšelů platiti pokutu jedné kopy grošů.

[78]) Nacházíme příklad, že třetina pokut měla se dostatí přísežným, w artikulích kabátníků roku 1448, dříwe pak we wýpowědi mezi uzdáři a sedláři roku 1391. Mohlo wšak případů těch býti wíce.

[79]) Tak se na př. roku 1490 připomíná Ondřej kožišník co posel řemesla kožišnického na Nowém městě (w knize Nowoměstské fol. Q. 4), roku 1518 Brož posel řemesla šewcowského w knize Malostranské fol. N 20.

Pod opatrowáním cechmistrů nacházela se w každém cechu také *pečeť* a pokladnice čili *puška*, ze které se wydáwalo na rozličné potřeby toho řemesla. Do ní přicházely pokuty peněžité a jiné důchody, zejména co se sešlo přístupného od nowých mistrů jakož také w některých pořádcích jistá daň neboli příspěwek každoroční od každého mistra. Tak zejména malíři, jehláři, uzdáři a sedláři odwáděli po groši každé suché dni, pekaři každé suché dni po dwau penězích, kowáři pak po dwau penězích každé čtyry neděle.

Ačkoli wětším dílem každé řemeslo w Praze mělo swůj zwláštní cech na Starém a zwláštní na Nowém městě, hledělo se aspoň nicméně jisté wzájemnosti mezi cechy téhož řemesla w obau těchto městech i dílem také s ohledem na Malau stranu, dobrowolnými umluwami o společné hájení a prowozowání rozličných práw swých. Tak na př. roku 1452 mistři řemesel, kteří potřebowali koží k swému dílu, ze Starého i z Nowého města před konšely obnowili starší záwazky, které mezi sebau měli, aby koží nepřekupowáwali. Klobaučníci roku 1454 usnesli se, když by který z Nowého města měl nějakau různici w swém řemesle s někým w cechu Staroměstském, jak tam měl práwa swého hledati. Artikule sladowníků Nowoměstských roku 1456 byly nejspíš stejného znění se Staroměstskými asi z téhož času, a obsahowaly zwláště nařízení, když by který slad z Nowého města wezen byl do Starého města k waření piwa a shledala by se wada na břečce, aby dwa starší přísežní Nowoměstští s dwěma Staroměstskými společně to ohledali a rozsaudili, tak též, když by byl slad ze Starého města wezen do Nowého. Mezi prowazníky obau měst stala se pak roku 1465 umluwa obšírnější o jednostejnost a spolupůsobení při přijímání nowých mistrů, při ohledáwání díla buď domácího buď hostinského a při ukládání pokut. Přitom ujednáno i s Malostranskými, aby prowazníci tamější, kteří ještě tehdáž zwláštního cechu neměli, do cechů druhých dwau měst byli přijati, až by pak na plný cech se zmohli, aby se w řádech s druhými městy srownali.

Pod poslušenstwím cechů a představených jejich stáli wedle mistrů také *towaryši* a *učedlníci* i jiná čeleď, které užíwali při řemesle. *Towaryši* neboli *pacholci* byli buď domácí wyučenci buď cizí příchozí čili přiwandrowalí, kteří pracowali u mistrů w stálé službě za mzdu. U saukenníků nazýwali se *knapy*. U sladowníků rozeznáwali se *podmistří*, *pomahači* a *spěláci* podřízení mistrům piwowárským. Lazebníci měli za towaryše také holiče a zuwače, a byly u nich wedlé towaryšů také *towaryšky* příslušné k cechu, podobně pak artikule pekařů wztahowaly se jistým spůsobem také na díwky a jiné prodawačky. W cechu pilařů, prknářů a struhařů byli wedlé towaryšů také *nádenníci* a tak zwaní *tálníci* powinni sprawowati se staršími přísežnými.

Towaryš placen byl týdně,[80]) krom některých řemesel, we kterých se platilo dle wykonané práce. Tak na př. u saukenníků počítalo se od tkání dle počtu chodů, od wlnobití, čištění, kramplowání, mykání dle počtu polowazí, od česání dle počtu ciků čili téžení. U sladowníků dostáwal pomahač tři groše od jednoho waření, a měl krom toho s jistým obmezením prodej droždí. Podobně byly mzdy ustanoweny snad také při některých jiných cechách, o čemž nezachowaly se zpráwy.

Dle usnešení nožířů roku 1427 najímal se towaryš w řemesle jejich na půl léta, ač tak, že prwních 14 dní měl dělati jen na zkušenau, byl-li by mistr s dílem jeho spokojen. Bylo tak snad také u některých jiných řemesel. U jiných, jako na příklad u malířů a sklenářů, mohl towaryš mistru nebo mistr towaryšowi wypowěděti práci o 14 dní, u jiných na př. u pekařů jen o týden napřed; u lazebníků bylo ustanoweno, že w době od weliké noci do sw. Wácslawa jinak se do služby newstupowalo než aspoň na čtyry neděle. Jestliže towaryš nepohod se s mistrem nebo z jaké jiné příčiny wstal z díla bez opowědění, bylo ustanoweno, že nesměl od jiného žádného mistra přijat býti do práce, ano odšel-li z města, při některých cechách psalo se i za ním, že se nespráwně zachowal. Odluzowati to-

[80]) Příklad se nachází w knize malířské na str. 80 k roku 1461.

waryše od jednoho mistra k druhému bylo we wšech řemeslích zakázáno pod pokutami. W některých řemeslích také bylo ustanoweno, že neměl žádný mistr míti wíce než jednoho towaryše, bezpochyby, že bylo towaryšů málo. Kabátníci usnesli se podobně roku 1453, aby každý mistr měl na nejwýše towaryše tři a jednoho učedlníka. Postřihačům bylo prawidlem, pokud známo aspoň již roku 1463, nemíti wíce než dwa towaryše a jednoho učedlníka.

Kolik se práce na towaryši wyžadowalo denně, může za příklad slaužiti usnešení cechu malířského a sklenářského roku 1454. Činil se rozdíl mezi časem letním a zimním, a počítal se zimní čas od sw. Lukáše patrona malířů (dne 18 Října) až do popeleční středy. W letě měli towaryši wstáwati, když se zwonilo na ranní mši, a pracowati až do hodiny třímecítmé, to jest do hodiny před západem slunce. Tu hodinu měla býti připrawena wečeře, a po wečeři směli si towaryši wyjíti, kam by chtěli. W čase zimním měli po wečeři pracowati do půl noci, druhý den pak až do hodiny čtyrmecítmé, to jest do západu slunce. Kdoby nechtěl do půlnoci seděti, měl za to o půlnoci wstáti a pracowati potom rowněž až do hodiny čtyrmecítmé. W den sw. Lukáše měla tato proměna času wyznačena býti slawnau wečeří při rozžatém swětle, ku které měl mistr towaryšům předložiti tučnau hus upečenau.

Ustawičnost práce každodenní mírnila se welkým tehdejším počtem swátků, o kterých se nepracowalo, a jak zmíněno o prowazníciích již we starší době, že když nebylo swátku některý týden, tehdy dopřáwala se towaryšům swoboda od práce w pondělí po nešporech; bylo to nepochybně tak zachowáwáno u mnohých, ne-li u wšech cechů. Naproti tomu swéwolné prodlužowání prázdně se káralo. W cechu kožišnickém bylo ustanoweno (1451), který by towaryš den jeden w témdni nedělal, aby mu mzda za půl téhodne byla sražena, pakliby dwa dni nedělal, za celý týden. U malířů a sklenářů platilo totéž od starodáwna, s dodatkem, kdyby byl w témdni swátek a towaryš k tomu ještě jeden den swobodný přidal, že rowněž celý týden ztratí.

Cechowní artikule měly také zření ku kázni a počestnému chowání towaryšu. Zakazowaloť se čeledi w dílnách wšeliké zle lání, řeči nestydaté a oplzlé, jakož i hry w kostky a w karty i jiné lehkosti a napomínalo se k uctiwému chowání k mistru, proti němuž w různici towaryš zase měl zastání u představených cechu. U malířů a sklenářů zabraňowalo se towaryšum zwláště také, aby žádný neměl noclehu jinde než w domě mistra swého, leč by mu mistr powolil ze slušné příčiny. Swobody swé k odjití z domu po wečeři neměli užiti déle než letního času dwě hodiny, zimního času jednu. Také towaryšům příchozím, prwé než wstaupili do díla u některého mistra, byla od každého řemesla wykázána jistá *hospoda*, najatá od cechu. U ševců bylo o tom roku 1442 w artikulích tehdáž stwrzených ustanoweno, že měla hospoda takowá od čtyr starších přísežných a ode čtyr jiných mistrů k tomu zwolených najímána býti u některého měšťana nebo měštky někde prostřed města, kdež měli towaryši příchozí chowáni býti na útraty cechu do určitého času. Towařiši mlynářů a pekařů jakožto cechů příbuznych měli hospodu takowau společně. Řezníci Nowoměstští roku 1482 kaupili dům pod kostelem sw. Lazara w rohu proti masným krámům swým (č. 8, 9, 10) ku potřebám celého cechu, i bylo snad jeho užíwáno také k onomu účelu. U kterého cechu hospody nebylo, býwali příchozí towařiši nicméně jistým spusobem podporowáni čili šenkowáni. U sedlářů dle artikulu jejich z roku 1451 mělo se jim toho dostáwati od towaryšů, pakli by wšak towaryšů nebylo, tehdy od mistrů.

Jako za staršího času, stáwalo se také w této době, že někdy w tom neb onom řemesle wznikly různice mezi mistry a towaryši, kteřížto, aby mistry přinutili k powolnosti, hromadně wstáwali z díla, jedni druhé k tomu pobádajíce. Tak se stalo roku 1451 w řemesle kožišnickém; i musili důrazně zakročiti konšelé Nowoměstští. Z uložení jich towařiši mistrů odprosili, a mistři odpustili jim, wšak s wýstrahau pro budaucnost, jestlizeby se napotom kteří dopustili takowého skládání řemesla nebo podobných běhů, těm že má řemeslo složeno býti do wule wšech mistru, nebo že mají býti trestáni, jak by se

widělo konšelům. Podobně roku 1465 towaryši řemesla saukennického w rozepři s mistry wšichni pojednau wstali z dílen a žalowali před konšely Nowoměstskými, žeby se jim dálo proti řádu a práwům starodáwným. Konšelé i proti nim dali za práwo mistrům, usaudiwše, žeby towaryši wšichni hodně měli trestáni býti pro takowau wěc swéwolnau a wýtržku, že powstali z díla a nežalowali napřed na mistry u nich; hledíce prý wšak k lásce a swornosti mezi oběma stranama, prominuli jim to, a přimlauwali přitom mistrům, aby se k towaryšům zachowali sprawedliwě dle práw swých. Různice nebyla tím wšak hned ukončena. Towaryši saukenničtí pokládali si za obtížení nenáležité, že na nich mistři wyžadowali nošení rauch na tarmark a dělání barew. Asi po roce (1466) konšelé učinili wýpowěd druhau, kterauž w obau těchto wěcech dali towaryšům za práwo, tak aby k jednomu i druhému nuceni nebyli, a který by to z dobré wůle činil, tomu aby se za to od mistra dostala odměna, druzí pak towaryši aby takowému w tom nebránili. Přitom zakazowalo se towaryšům, aby napotom žádných schůzí ani roků bez wědomí mistrů a starších k tomu wolených nemíwali.

Již předtím artikule cechu saukennického roku 1447 obsahowaly ustanowení, aby towaryši neboli knapowé neměli žádného zwláštního cechu neb towaryšstwa proti mistrům, i zdá se dle toho, že towaryši řemesla tohoto i snad mnohých jiných o zřízení jakéhosi družstwa mezi sebau wedlé mistrů se pokaušeli, ale nebylo jim to dopauštěno.[81]) Pokud známo, toliko w cechu lazebnickém na Nowém městě požíwali towaryši jakéhosi práwa k zastání swých prospěchů tím spůsobem, že k mistrům přísežným cechu toho wždy čtyři towaryši přidáni byli k radě. Bylo jim to tak stwrzeno artikuli od konšelů wydanými roku 1477. Na Starém městě wšak, kdež se towaryši w roce potom (1478) k témuž hlásili, twrdíce, že tak

[81]) V artikulích uzdářů roku 1451 nachází se ustanowení: Kterýž by koli towařiš co prowinil, nemá pokutowán býti od towařišuow bez mistrské wuole. Jest widěti z toho, že si towařiši osobili nějaké práwo k trestání swých saudruhů, kteréž jest jim wšak odepřeno.

někdy bywalo, konšelé dali místo námitkám mistrů lazebníků, a nedopustili toho.[82] W jiných některých řemeslích, jakož na př. u sedlářů, towaryši wedlé mistru powinni byli odwáděti jisté příspěwky na potřeby cechowní: towaryši sedlářští jmenowitě po třech penězích o každých suchých dnech, což stáwalo se wždy při shromáždění cechu, tak že za tau příčinau scházeli se mistři i towaryši zárowen. W cechu pilařů, prknářů a struhařů tak zwaní tálníci a nádenníci odwáděli po půl groši každé suché dni.

Rád cechowní, jak již dotčeno, wztahowal se také na *učedlníky* čili *robence*. Předně žádný neměl od mistra přijat býti do učení bez wědomí a wůle jiných mistrů a zwláště starších přísežných. Přijetí robence stáwalo se tudy u některých cechů wždy u přítomnosti cechmistrů; u jiných wyžadowala se přítomnost aspoň jednoho nebo dwau mistrů jiných. Přijatý pak do učení musil u některých řemesel odwésti něco k cechu, u zlatníku na př. půl kopy, u uzdářů 15 grošů, u sedlářů, u prknářů, u klobaučníků Staroměstských libru wosku, u Nowoměstských klobaučníků dwě libry. Při cechu zlatnickém wyžadowalo se, aby byl robenec pošlý z řádného manželského lože, i aby uručil dobrými přátely, jak se rozumí za dodržení smlauwy i za škodu, kterau by mohl mistrowi učiniti. Podobného uručení žádali také klobaučníci Staroměstští, buď základem buď přátely, jak by se zdálo mistrowi.

Dle powahy každého řemesla bylo wíce neb méně určitě stanoweno, na jak dlauho měl robenec wstaupiti do učení, aby se mohl státi towaryšem. U klobaučníku Nowoměstských žádalo se na nejméně dwau let, u Staroměstských tří let. U zlatníků

[82] Artikul Nowoměstský toho se týkající zní: „Aby čtyři towaryši přidáni byli k přísežným mistruom k radě, opatrowali a ohledáwali tomu, komuž by se škoda stala, dopomohli, jakž na to slušie, „nebo ta wěc prwé tak opatrowána býwala“. Žádost towaryšů Staroměstských roku 1478 zněla dle zápisu w Lib. Miscell. fol. 185: „aby je k tomu připustili, aby někteří z nich s cechmistry a staršími při súdech a při řiezeni wěcí obecných toho řemesla sedali, a to z té příčiny, aby tudy sprawedlnost od jich starších jim se mohla dieti, prawiece, žeby to někdy tak prwé býwalo“.

činil se rozdíl dle wěku; mladší měl zawázán býti na wíce let, starší na menší čas, nicméně wšak nejméně na čtyry léta. U malířů a sklenářů zdá se, že nic nebylo předepsáno; nacházejíť se případy, we kterých bylo smluweno přijetí do učení na tři a také na 5 i na 6 let. Učedlník prwní rok w některých řemeslích něco byl powinen platiti mistru, u klobaučníků Nowoměstských na příklad kopu grošů; později wšak mistr platil jemu něco od práce. Tak nachází se smlauwa mezi mistrem cechu malířského a robencem jeho přijatým na tři léta roku 1413, dle níž druhého roku měl robenec od mistra dostati kopu grošů a kabátec, třetího pak roku po dwau groších na týden, opět jiná, dle které robenec přijatý na pět let měl teprw w roce pátém míti týdně dwa groše. W řemesle sedlářském bylo prawidlo obsažené w artikulích jeho (1451), dle něhož robenec neměl nikdy, pokud se nestal towaryšem, míti wíce mzdy než dwa groše na týden.

Jak o towaryších, tak bylo i o učedlnících zakázáno, aby jich jeden mistr druhému neodluzowal; ano zběhl-li učedlník z díla od mistra, kterému něco dlužen byl, nesměl ho žádný jiný mistr přijmauti do učení, nýbrž měl z řemesla toho dokonce wylaučen býti. Rowněž bylo w některých řemeslích prawidlo, že mistr nesměl míti wíce než jednoho učedlníka, jak již wýše o některých uwedeno. U klobaučníků dopauštěla se wýjimka, kdyžby učedlníkowi jednomu scházelo jen ještě čtwrt léta do propuštění, tehdy aby mistr směl krom něho druhého učedlníka přijmauti.

Robenci nebyli toho času wždy pacholata autlého wěku, nýbrž někdy již dospělí mladíci. Proto nachází se w artikulích sedlářů a klobaučníků i nacházelo se snad také u některých jiných cechů ustanowení, aby se robenec neženil, dokudž let newyslauží swému mistru; pakli by se oženil, že jemu má řemeslo složeno býti. Se zřením k témuž zakazowalo se w témž cechu a snad také w jiných, aby robenec nechodil s kordem, leč by bylo pilné potřebí obci nebo jeho mistru, a také neměl choditi s přínozau ani s řezákem, leč by mu ulomil konec. Kdyby co toho nosil, mělo mu wzato býti od towaryšů a zlámáno.

ježto towaryšům byla zbraň dowolena w té míře jako komu jinému. Kdyby towaryšu nebylo, měli to mistři wzíti a robence potrestati.

Wywinutí cechowního zřízení w tom spusobu, jak je nacházíme během 15. století, wedlo w jisté míře ke splynutí někdejších *bratrstew* s pořádky čili cechy w jedno, tak že náboženské skutky, ku kterým prwotně bratrstwa byla zřizowána, konány jsau nyní od cechů w nowějším jejich spůsobu zřízení, při čemž wšak nicméně nebyl wždy jeden cech jedním bratrstwem, nýbrž na mnoze mezi wíce cechy bylo jisté společenstwí, ku kterému mimo to příslušela zhusta též jiná řemesla neb zaměstnání, která sama o sobě pořádku cechowního neměla.

Jak ze starší doby o cechu malířů a štítařů čili později malířů a sklenářů, který zároweň zůstáwal bratrstwem,[83]) tak se w témž spusobu zachowala z 15. století pamět o cechu kowářském, kterak příslušníci jeho wšichni měli jisté společné náboženské powinnosti (1446). Každý rok den sw. Ondřeje měli cechmistři kaupiti swíce za osm haléřů k Matce boží Sněžné do kláštera, a tu wšecko řemeslo mělo býti se swícemi swými na oféře. Mělit se k tomu sejíti wšichni u cechmistra, kde by bylo ustanoweno, a odtud jíti spolu k té oféře w poctiwosti. Kdoby zmeškal, měl platiti groš pokuty. Též když by zemřel který hospodář neb hospodyně „z jich bratrstwa“, měli wšichni mistři a manželky jejich společně na pohřeb jíti, pod tauž pokutau. Zemřel-liby kterému mistru pacholek nebo děwečka, měl on při pohřbu býti neb jeho manželka pod tauž pokutau. Ač o jiných ceších w artikulích jejich podobných ustanowení nenacházíme, nelze pochybowati, že w každém byla podobná zwyklost. Ukazujíť k tomu dáwky wosku, které se wyžadowaly od mistru a učedlníků při přijetí k cechu a w jiných případech, ponéwadž byly určeny na swíce při pohřbích a pobožnostech společných.[84])

[83]) Srow. dílu II str. 387 a dílu III str. 201.

[84]) W artikulích pilařů, prknářů a struhařů roku 1457 praví se o libře wosku, kterau měl učedlník dáti co přístupné: A ten wosk má býti obrácen ke cti pána Boha wšemohaucího.

Z bratrstew někdejších přešlo na cechy jmenowitě užíwání *korauhwí* čili *praporců*, s kterými wycházeli w processí o Božím těle neb jiných kostelních slawnostech, zwláště pak naproti králům při slawných wjezdech do Prahy. Korauhwe ty byly wykázány bratrstwům neb cechům s určitými znaky každého řemesla buď od králů samých buď od konšelů, a bylo již od dáwného času každému cechu určeno místo, jak měly jíti w pořádku za sebau se swými korauhwemi.[85] Dle popisu přidaného k tak zwanému práwu Soběslawskému, který měl zřetel asi k času panowání Sigmunda a Albrechta, bylo korauhwí těch třináct. Prwní byla korauhew *řezníků* čerwená a na ní lew bílý bez koruny o jednom ocase, na druhé pak straně její mříže malowaná wisící nad branau a s každé strany oděnec, an ji seká sekerau. Ten erb měli řezníci Pražští, jak se w popise tom podotýká, „od krále Jana slepého; neb když jest před městem ležel, tehdy jsau řezníci bránu sekyrami wyraubali, aby jej pustili do města". Druhá byla korauhew *zlatníků* modrá a na ní kalich zlatý, na druhé pak straně štít bílý a w něm tři štítkowé čerwení. Třetí korauhew *platnéřů* zelená a na ní oděnec w ostruhách s mečem a we wšem odění zawřený. Čtwrtá kožišníků čerwená a přes ni štrych čili pruh běliznowý. Pátá *krejčích* modrá a na ní nůže čili nužky krejčowské a postřihačské. Šestá *ševců* blankytná, na ní tři nohy s ostruhami. Sedmá *nožířů* čerwená s noži. Osmá *sladowníků* bílá a na ní swatý Wácslaw. Dewátá *pekařů* čerwená a na ní calta bílá a precliky. Desátá *bečwářů* bílá, na ní palice pobíjecí a na druhé straně kružidlo. Jedenáctá *lazebníků*, též bílá, na ní wěník zelený. Dwanáctá *saukenníků* bílá a na ní krample a štětky. Třináctá *kramářů*, o jichž cechu jsme doposud nemluwili, poněwadž nebyli to řemeslníci, nýbrž obchodníci; byla zelená a na ní wáhy čerwené.

[85] Hájek fol. 330 přičítá ustanowení pořádku toho císaři Karlowi IV roku 1357, když ponejprw co císař wjel slawně do Prahy. Popis jeho obsahuje wšak mnohem wíce korauhwí, než jich bylo w čase ještě o mnoho pozdějším.

Řezníkům byl erb jejich co starodáwný stwrzen od císaře Sigmunda roku 1437 w listě stwrzowacím privilegií jejich, s rozdílem od řečeného popisu, ježto se w stwrzowací listině prawí, že měl lew býti s ocasem dwojatým neboli s dwěma ocasy,[86]) a tak též znělo potomní stwrzení králem Jiřím roku 1464, kterým se řezníkům krom toho potwrzuje prwní místo mezi cechy, jakož ho prwé užíwali, tak aby s korauhwí swau šli přede wšemi jinými hned za korauhwí města samého.

O krejčích powěděli jsme jinde, kterak nůžky co znamení jejich byly dáwno znamením bratrstwa od nich založeného, ale roku 1393 musily ustaupiti znamení jinému, oblíbenému wětšinau jiných členů bratrstwa onoho, bezpochyby nejwíce sladowníků.[87]) Následek toho nejspíš byl, že se krejčí bratrstwa stareho wzdali a zřídili bratrstwo jiné, w němž se nůžky, jak widěti, dostaly znowu na cechowní korauhew. Nowé znamení někdejšího společného bratrstwa, totiž obraz sw. Wácslawa, zůstalo naproti tomu sladowníkům, jak prwé tak také po zřízení sladownického cechu roku 1456. Při zřízení cechu tohoto na Starém i na Nowém městě jest krom toho ustanoweno, že napotom měly býti korauhwe stejné dwě, jedna Staroměstských, druhá Nowoměstských, které měly jíti wedlé sebe.[88])

Poněwadž korauhwe cechů pocházely ze starších bratrstew, nebylo toho, aby byl každý cech měl swau korauhew, nýbrž wětším dílem k jedné korauhwi náleželo cechů wíce, a byli k ní také připočteni řemeslníci, kteří cechu zwláštního neměli. Tak dle popisu w práwích Soběslawských pod korauhew zlat-

[86]) Mit eyme zwefachigen czagel, a opět „mit zwen czageln", prawí se w majestátu Sigmundowu německého znění; též pak w privilegii krále Jiřího: cum albo leone et duabus caudis.

[87]) Wiz dílu II str. 389.

[88]) Že korauhew sladowníků nebyla zřízena teprw při zřízení cechu (1456), wychází na jewo nejen z toho, že uwedena jest mezi jinými w práwě Soběslawském (kdež by byla snad mohla také teprw později býti připsána), než také ze znění artikulů samých z roku 1456 kdež dále ji prawí se o piwowárnicích, „aby do bratrstwa a do cechu sladownického slušali i pod jich korúhew, *jako od starodáwna bylo*".

níků náleželi také malíři, pod korauhew platnéřů dewět jiných cechu, které již tehdáž byly anebo později se utwořily, totiž jehlářů, ostrožníků a zámečníků, sedlářů, uzdářu, pasířů, kowářů, měšečníku a tobolečníků, mečířů i konwářů, mimo to pak také brníři, helméři, rotšmidowé, rymaři a taulaři. S kožišníky pod jednau korauhwí chodili jircháři, rukawičníci a barwíři koží; s krejčími postřihači a walcháři; s nožíři čepelníci, nožíkáři a šlejféři čili brusiči; se sladowníky, jak se samo sebau rozumělo, také piwowárníci, poněwadž náleželi pod jich cech, též wozatajowé; s pekaři také mlynáři.

Během času počet korauhwí cechowních o něco se rozmnožil. Za příčinau slawného příjezdu krále Ladislawa do Prahy roku 1453 pořídili si *malíři* zwláštní korauhew, pod kterau nepochybně od té doby chodili odděliwše se od zlatníků. Naklad na ni jakož i zároweň na perkytle co zwláštní jejich oděw bratrský a na swíce i jiné potřeby byl tak welký, že uznali zapotřebí požadowati napotom od mistrů nowě přistupujících k jejich cechu zwláštního příspěwku jedné kopy grošů do cechu. O čtyry léta později (1457) cech tehdáž nowě zřízený *pilařů, prknářů a struhařů* dal si od konšelů Nowoměstských schwáliti též zwláštní korauhew pro sebe, kteráž měla býti bílá a na ní sw. Josef pěstaun pána našeho Ježíše Krista, k tomu beránek a kalich, sekyra a pila k rozeznání jich řemesla [89]) W neznámých pak létech, wšak owšem buď během 15. nebo w prwních časích 16. století oddělili se *kowáři* od platnéřu pod zwláštní korauhwí, a rowněž pořídili si korauhwe swé *hrnčíři*, *truhláři* společně s tesaři, koláři a saustružníky, *kamenníci* se zedníky, *koželuzi* s mydláři. Hrnčíři měli korauhew čerwenau a na ní Adama a Ewu, teglíky čili pánwičky hliněné a čepely, kowáři zelenau a na ní podkowy a kladiwa, mlaty a perlíky; truhláři s druhými příslušníky korauhew bílau a na ní zlatau truhlu, hoblíky a hladíky čili štospány, a na druhé straně wozní kolo, lícní sekery, hlawatky a pobi-

[89]) Dokládá se přitom w artikulích cechu: „Aby mohli wedlé jiných řemesel ke cti, k nozdobě a k nokrase městu wyjíti poctiwě proti swátosti, proti králowě Milosti neb kam by potřebí toho bylo.“

jacky; kamenníci korauhew zelenau, na ní špice a ſtochy, uhelnice a zednické lžíce; koželuzi korauhew bílau, na ní čerwenau růži, rýče a pořízy, tak že každé spojené řemeslo bylo na korauhwích nějakým nástrojem swým naznačeno.[90])

Již z toho roztřídění řemesel dle korauhwí jest widěti, že bylo mnohem wíce řemesel a řemeslnických zaměstnání než cechů; ještě pak wíce stwrzuje se to sauhrnem paměti z onoho času. Byloť w témž spůsobu jako za doby starší mnoho řemeslníků a jiných lidí prací se žiwících, kteří nedělali wšeho, co k jednomu řemeslu náleželo nebo dle našich pojetí náležeti mohlo, nýbrž jen jednu wěc, buď že nebyli k jiným oprawněni, nebo že w tom shledáwali swůj prospěch, při čemž nelze nám weskrz poznati, zdali takowí příslušeli k některému cechu wšeobecnějšího názwu, čili stáli docela mimo cechy. Poněwadž jsme při starší době podali popis jak nejobšírnější možná wšech řemesel hlawních i takowýchto wedlejších, která se skoro wšecka naskytují také w době této nowější, nebylo by whodno wše opakowati znowu. Wytkneme toliko, co se we kterém odwětwí řemeslnictwí změnilo, nebo o čem se nám třeba jen teprw z této doby zachowaly zpráwy, ač bylo tak již prwé.

Jak we předešlém čase, tak také během 15. i na začátku šestnáctého století nacházelo se w Praze wždy ještě něco obywatelů, kterých zaměstnání nenáleželo wlastně do oboru řemesel, než spíše zemědělstwí. Krom *zahradníků*, *zelníků*, *cibulníků*, o kterých jsme se zmínili při starší době, připomíná se také *dínař* (paponista), který w zahradě kdesi za sw. Petrem na Poříčí zwláště s pěstowáním díní čili melaunů se zanášel. Častěji připomínají se *syrníci* (caseatores), o kterých newíme jistotně, zdali sýry sami dělali čili toliko prodáwali. Owšem se připomínají také *krawáci* w Praze, kteří nepochybně kráwy we městě samém chowali a mohli tudy také syrařstwí prowozowati.

[90]) Dle Hájka fol. 330, kterýž owšem mylně klade wšecky tyto cechy a jich korauhwe do času císaře Karla.

Také o *nunwářích* (castratores pecudum, jednau také castrator juvenum) dějí se zmínky. Nad to připomenauti sluší četnau *čeládku winniční*, totiž množstwí dělníků, kteří w Praze přebýwajíce, letního času každodenně wycházeli z města a konali práce potřebné na winnicích w okolí na wšech stranách. Bylť jim roku 1516 zwláštní řád ustanowen úřadem perkmistrowým, jímž se we swém díle sprawowati měli pod dohledem přísežných winničních, jednohokaždého we swém okolí. Rozeznáwali se přitom tak zwaní winaři co najatí hospodáři na jednotliwých winnicích, owšem wětších, a pacholci neb dělníci od nich jednaní a s nimi pracujíci, wedlé nichž také čeládka ženská.

Wedlé řezníků a huntéřů, kteří opatřowali obywatele Prahy masem, uwodí se jako we starší době *drobníci*, nowěji také *dršťkáři*.

O kuchařích čili *kuchynnících* zmínili jsme se již při místopise, že pro ně během této doby zřízeny byly weřejné kuchyně na Starém městě blíž kostela sw. Linharta, na Malé straně na náměstí.

Z žiwnostníků, kteří wedlé pekařů dělali na prodej wěci z mauky, jmenují se krom *mazanečníků* a *kobližníků* nowěji také *oplatečníci*; lahůdky pak umělé čili konfekty ke wzácnějším hostinám připrawowali jako we starší době *apotekáři*, jsauce zárowen hotowiteli léků. Počet jich byl wždy skrowný, a proto nepochybně neměli žádného cechu; ale kromě Starého města, kdež za starší doby nacházeli jsme je wýhradně, objewují se pojedinu předce již také na Nowém městě a na Malé straně.

Wedlé sladowníků a piwowárníků, kteří připrawowali nejobyčejnější umělý nápoj, zanikalo čím dál tím wíce waření medowiny. Nacházímeť jen ještě zmínku o dwau *medařích* r. 1504, kteří měli domy wedlé sebe na rynku Staroměstském proti radnici (č. 480, 481), a jednoho z nich wdowau bezpochyby byla Marketa medařka, utopená roku 1509 pro otráwení swého muže.[91]) Naproti tomu počínalo při sklonku 15. století a hoj-

[91]) Staré letop. české 315.

něji od počátku století šestnáctého winopalstwí w Praze. Provozowatelé jeho nazýwali se *paliči wína* neb *winopalowé* (sublimatores vini, exustores vini.)[92])

We zhotowowání obuwi a oděwu i jiného k tomu patřícího náčiní dělilo se tolikéž rozličných řemeslníků jako w době předešlé. Nowěji připomínají se také *ručníkáři*, a od pozdějších desítiletí patnáctého wěku *šmaydéři* čili šmeydéři, hotowitelé a dílem snad jen prodawači rozličných šperků.[93]) Krumpéřům počalo se teprw w 16. století říkati *šmukaři*;[94]) lépe pak po česku jsau šlojířníci a šlojířnice nazýwáni *tkadlci* a *tkadlice raušek.*

Wedlé tkadlců nacházeli se w Praze *běliči pláten* a *barwíři pláten*, o kterých se we starší době nedějí zmínky.

Z řemesel, která se zanášela s wyděláwáním koží, jedno okolo polowice 15. století zaniklo, tak zwaných *štumfařů*, rozdílných od koželuhů tím, že koží nenapauštěli a nemazali, což wšak později též začali dělati a tudy s koželuhy splynuli w jedno.[95]) Mezi koželuhy obzwláště se připomínají, kteří dě-

[92]) Ponejprw připomíná se w knihách městských palič wína roku 1478, ale již předtím roku 1472 sublimator vini a 1474 exustor vini, také ustor vini sublimati, a w knihách Nowoměstských roku 1488 a potom častěji užíwá se i učeného názwu ustor sevium Cereris, neb také Cereris et Bacchi. Názwu winopal užíwá se od roku 1513 častěji. K roku 1488 přinášejí pak Staré letopisy české také cosi o pálení piwa místo wína. Sladowníci prý tehdáž bránili swobody waření piwa sausedům „a piwa pálení na žžené wíno“; král Wladislaw pak učinil nález o swobodě waření piwa od sausedů, „ale paliči piwa aby neříkali žžené wíno, ale piwo pálené“.

[93]) Ponejprw se uwodí Antonín šmaydéř na Malé straně roku 1479.

[94]) Nacházím ponejprw roku 1523.

[95]) W knize Nowoměstské od roku 1446 nachází se o tom následující pamět k roku 1453 fol. F. 49: Jakub Kawka koželuh z Podskalé tak jest wyznal, že obojí koželuzi nemazali, ani Podskalští ani Wyšehradští, ale byli štumfaři. Potom se zrotili šewci; a tak počali mazati, a tak štumfařské řemeslo sešlo .... Dále pak: Beneš Lichwa a Mařík šewci wyznali jsú, že jim to w paměti, že jsú se koželuhowé naučili mazati od towařišuow šewcowských zlehka od čtyřidceti let, ale prwé jsú nemazali obojí, ani Podskalšti ani Podzderazšti. Ale šewci nejsú proti tomu, aby nemazali; neb jest to šewcuow polehčenie. Skutečně se w písemných pamětech toho času

lali tak zwané kůže pruské, a tak též *barwíři koží pruských*, těch nepochybně, z kterých uzdáři dělali tak zwané pruské tašky, o kterých řeč jest již roku 1425.[96])

Wedlé rozličných hotowitelů domácího nábytku a jiného nářadí neb nástrojů ze dřewa neb i ze železa, které jsme uwedli we starší době, uwodí se později také *brdaři* (asi tolik co korytníci), *čepaři, člunkáři, hobléři, hewerníci, kopytníci, struhadlníci;* wedlé kolářů *kolečníci* a *náprawníci*; wedlé košířů *košináři* a *krosnáři;* wedlé woštníků *woštináři*. Mezi struhaři jmenují se obzwláště struhaři swětnic, snad kteří podlahy kladli (renovator aestuariorum, alias, kterýž struže swětnice).[97])

Z řemesel, jichž díla potřeba bylo k písemnictwí, zachowali se *pergamenníci*, pokud se dá sauditi, w počtu menším než we starší době, skoro wesměs na Nowém městě w starodáwných dělnicích swých na Příkopě a w uličce Charwátské. Papír přiwážel se na prodej odjinud, až kdysi snad teprw za prwních časů století šestnáctého byla založena *papírna* u řeky Wltawy na příslušenstwí mlýnů Kamenských za branau Poříčskau, která i s mlýny těmito náležela obci Starého města a byla wždy některému *papírníkowi* pronajímána. Papírník tento měl sám jediný práwo k prowozowání toho řemesla, tak že odtud také přiwážení papíru do Prahy na prodej bylo dowoleno jen o trzích wýročních. Poněwadž se z papíru také dělaly karty ke hraní, bylo ku prospěchu papírníka tohoto také přiwážení karet, malowaných jak nemalowaných, odjinud do Prahy zakázáno, rowněž mimo trhy wýroční.[98]) Nicméně připomíná se roku 1525 zwláštní *kartýř* w Praze jménem Jakub na Starém městě w ulici kostecné (žid. č. 78).

nenacházejí zmínky pozdější o štumfařích jednotliwých než jednoho w létech 1448 až 1461, a jednoho od roku 1451 až 1472. Oba nejspíš do posledka ani již štumfaři nebyli, než jen se dle zwyku tak nazýwali.

[96]) Wiz wýše na str. 364.

[97]) Tak se čte w knize Nowoměstské roku 1479 fol. B 6.

[98]) O papírně této dowídáme se ponejprw ze smlauwy roku 1531, kterau byla od obce prodána práwem zákupným papírníku Hanušowi Freyowi. Chaos rerum memorab. E II z fol. 176.

We druhé polowici 15. století počalo se místo někdejšího přepisowání knih wydáwání jich *tiskem.* W Praze bylo prwním ukazem toho wydání kroniky Trojanské roku 1488; kdo tiskarem byl, toho se paměť nezachowala. Roku téhož wyšla wšak w Praze tiskem celá biblí česká, prací Jana Pytlíka, Sewerina kramáře, Jana od čápů a Matěje od bílého lwa. Byli to čtyři znamenití měšťané Pražští. Jan Pytlík byl toho roku i předtím a potom mnohá léta konšelem, a měl dům u wolka na Owocném trhu Staroměstském (č. 142), též welkau zahradu, po něm zwanau Pytlíkowskau na Malé straně, o níž jsme se na swém místě zmínili. Sewerin byl jak řečeno kramář, nacházeje se rowněž onoho roku mezi konšely Starého města; roku 1505 kaupil sobě dům welký w rynku (č. 930). Matěj od bílého lwa (č. 143), nejbližší saused Pytlíkuw na Owocném trhu, byl kupec; čtwrtý pak, Jan od čápů neboli Čapek, nazýwán byl tak dle domu swého (č. 482) na rynku proti radnici Staroměstské. Nemůžeme dle toho žádného z nich pokládati za tiskaře; nýbrž byli to, jak bychom nyní řekli, nakladatelé welkého díla toho; tiskař nám neznámý byl od nich nepochybně jen najat; snad že to byl Jan jinak Janota literát rodilý z Wysokého Mýta, kterýž se co skutečný tiskař knih (impressor librorum) připomíná w létech 1491 až 1493 na Nowém městě, kaupiw sobě domek nárožní na Příkopě wedlé uličky Charwátowy (č. 40); tiskárna pak nejspíš se nacházela w domě u bílého lwa, kdež nacházíme ji aspoň později roku 1505,[99]) ač tehdáž dům ten již nejspíš měl jiného majitele, Wácslawa bakaláře (aspoň roku 1509); později dostala se snad synu Sewerina kramáře Pawlowi, kterýž se objewuje co wydawatel knih od roku 1520.[100])

Mezitím byla wznikla jiná knihtiskárna w Praze, zřízená rowněž od dwau mužů, kteří sami řemesla tiskařského nepro-

[99]) Wiz w Jungmannowě Historii literatury české na stránce 74 pod číslem 206.

[100]) Jireček w Rukowěti II 214 saudí tak dle totožnosti písma užíwaného w prwních knihách w Praze beze jména impressorowa tištěných.

wozowali, Mikuláše Konáče, jinak Konáčka, tehdáž písaře úřadu hor winničných okolo Prahy, a Jana Wolfa, syna bohatého kramáře téhož jména, kterému náležel dum řečený Šmerhow wedlé radnice na rynku Staroměstském (č. 938), odkudž nazýwán také Janem Šmerhowským. Prwní kniha pod jich obau jménem wydána byla roku 1507. Po několika létech se od sebe rozdělili, tak že již od roku 1510 wycházely knihy pauze pod jménem Mikuláše Konáče a jiné pauze pod jménem Jana Šmerhowského. Společná jich tiskárna nacházela se w domě wedlé kostela p. Marie na Lauži, který někdy býwal školau (wedlé č. 102) a náležel Konáčowi, pročež Jan Šmerhowský potom nepochybně jinam, snad do Šmerhowa, tiskárnu swau přenesl. Konáč zůstáwal přitom wždy úředníkem, a stal se konečně roku 1520 místosudím dworským králowstwí českého, maje již prwé, zejména roku 1516, erb s názwem z Hodištkowa. Kaupiw pak téhož roku 1520 dům u bílého lwa od Wácslawa bakaláře, přeložil odtud do něho záwod swůj, který, saudíc dle počtu knih jím wydaných, byl nejplodnější w Praze. Od Jana Šmerhowského poslední kniha nám známá wyšla roku 1519; tiskárna wšak Konáčowa stáwala až do jeho smrti roku 1546. Mimo to prowozowal tiskařstwí Jan Morawan (1512), méně nám známý,[1] též jistý Mikuláš impressor na Nowém městě,[2] w létech pak 1521 a 1522 připomíná se také Majer Žid impressor.

[1]) W Jungmannowě Hist. literatury na str. 67 pod číslem 108 nazýwá se Jan Moravus. Mohl by to býti některý ze dwau bakalářů, kteří se uwodí w Monum. univ. Prag. II. 236. 261. Jeden (Johannes Moravus) rodilý z Bytíšky stal se bakalářem roku 1511, druhý rodilý z Křižanowa 1517. Některý z nich snad byl Jan Moravus bakalář, který sobě roku 1522 kaupil dům pod Mostkem za 115 kop grošů. Tentýž snad byl „bakalář Morawa“, kterému roku 1520 náležel jeden z domů w ungeltě w Týně (č. 644). Také wšak byl w Praze sauseď Jan Morawa, který roku 1517 držel po otci swém Viktorinowi dům u zlatého kola, jinak u půl kola na trhu Swatohawelském (č. 402), jehož se potom roku 1526 wzdal postaupenim práw swých k němu obci města Píska.

[2]) Jest o něm jen jednau zminka roku 1516 w knize Nowoměstské fol. 141.

O řemesle *zlatnickém*, kterak po welkých bauřích a wálkach w zemi pokleslo, máme swědectwí Pawla Židka ze času krále Jiřího, kterýž prawí o zlatnické ulici na Starém městě, jak byla někdy plná zlatníků, a již prý „pustá stojí, nemohauc míti wetešníků". Že se wšak práwě od té doby krále Jiřího řemeslo toto jako wšecka jiná znowu zdwihlo, swědčí o tom již obnowení cechu zwláštního zlatnického nejen na Starém, nýbrž i na Nowém městě roku 1478, jakož i značný počet zlatníků a zlatotepců we wšech třech městech Pražských za potomního času.[3])

Z jiných řemesel, která dělala z kowů, powzneslo se práwě w této době *zwonařstwí* na stupeň umění, nikdy předtím nedosažený. Jedna z nejznamenitějších hutí zwonařských nacházela se při jednom z domů w Široké ulici (č. 749) blíž kláštera Matky Boží Sněžné, jejž roku 1441 kaupil sobě puškář Hawel Ryba a prowozowal w něm swé řemeslo. Rukau wdowy jeho Kateřiny dostal se roku 1466 Jilkowi konwářowi, jinak zwonařowi, odtud též Rybau nazwanému, jehož syn Jilek nastaupil po něm w témž záwodě. Od něho slit byl roku 1489 zwon do Plzně, smluwený s obcí města toho za 300 kop grošů. Zemřew roku 1502, zůstawil značné jmění, bezpochyby uměním swým nabyté, k němuž jmenowitě náleželo také něco wenkowského statku w Sluštících, w Březím a w Strašíně. Mezitím byl se w blízkém sausedstwu jeho, w domě totiž nárožním wedlé tehdejšího hřbitowa Matky Boží (č. 752) usadil Bartoš zwonař, rodilý z Berauna, přijaw měšťanské práwo w Praze roku 1498. Huť jeho byla odtud za dlauhý čas ze wšech nejwíce na slowo wzatá. Bylot od něho během 35 let, od roku totiž 1499 do roku 1533, jen co se pamět zachowala, wíce než 60 welkých a malých zwonů slito jak pro některé kostely

[3]) Roku 1501 Hanuš krumpéř na Malé straně w poslední wůli swé ukládá poručníkům, aby syna jeho Jana do Normberka dali, tu aby se učil řemeslu zlatnickému; z čehož owšem widěti, že se hledělo přiosobiti sobě w řemesle tom umění, pokud w něm jiné země byly proti Čechám napřed. Wiz w knize Malostranské z toho času fol. F. 26.

Pražské tak do nejrozličnějších měst, městeček a wesnic w království českém.[4]) Mezi ně náležel také weliký zwon Patronus, 200 centnéřů těžký, pro kostel sw. Wíta na hradě Pražském, jejž roku 1509 slil společně s Ondřejem Ptačkem zwonařem Kutnohorským. Krom toho bylo wšak během druhé polowice patnáctého a na začátku 16. století ještě jiných wíce zwonařů, jakož i konwářů, kteří zwony lili, w Praze.

Řemeslo *hodinářské* zdá se že w této době nebylo prowozowáno než od spráwců hodin čili orlojů na radních domích Starého, Nowého a Menšího města; nenacházímeť aspoň nikdy w tom wěku dwau hodinářů saučasně w jednom ze tří měst Pražských. Na Starém městě připomíná se hodinář Jeronym roku 1462, později pak Jan čili Hanuš co orlojník pánů Starého města (horologista dominorum antiquae civitatis), to jest co spráwce hodin na radnici jejich, w létech 1476 až 1497 a snad déle. Byl to onen mistr Hanuš rodilý z Hradce Králowé, jenž okolo roku 1490 zhotowil hodiny hwězdářské na radnici Staroměstské, dlauho obdiwowané co dílo zwláštního umění. O wyhlášenosti jeho swědčí, že byl z Prahy powolán také do Jindřichowa Hradce ke zhotowení orloje na radnici tamější, jejž dokonal roku 1493.[5]) S ním saučasný byl na Nowém městě Pawel orlojník w létech 1475 až 1479. Na Malé straně pak připomínají se dwa orlojníci krátce po sobě teprw w 16. století, Baltazar roku 1521 a Franc roku 1523.

W století, we kterém sausedstwo Pražské, jak jinde ukázáno, stále zůstáwalo zawázáno powinností wojenskau, přirozeně nacházela dostatečný odbyt řemesla, která se zanášela hotowením zbraní tehdáž obyčejných, a protož nacházel se w Praze wždy dostatečný počet *mečířů, kopinníků, lukařů, hel-*

[4]) Wiz seznam jich s welkau pilností sestawený Rybičkau w pojednání jeho O českém zwonařstwí w Rozprawách kr. české společnosti nauk r. 1886, na str. 16.

[5]) Nachází se o tom zápisek w „Registřích purkmistrowských“ města Hradce Jindřichowa, jejž mi laskawě propůjčil pan prof. Winter, z roku 1493: „Mistru Hanušowi z Prahy od orloje na rathauz dokonání wšeho dáno 18 kop miš. a zpropitného towaryši 10 gr.“

měřů, platnéřů, brnířů a jiných řemeslníků podobného druhu. K nim náleželi také *puškáři* (bombardistae), kteří hotowili děla rozličných oněch spůsobů, o kterých jsme promluwili na jiném místě. Poněwadž sléwání děl bylo podobnau prací jako lití zwonu, nacházíme jmenowitě Bartoše zwonaře mnoho také zaneprázdněna dílem puškářským.

O řemeslnících, kteří zaneprázdnění měli při stawbách, nachází se paměť z roku 1482, dle které tehdáž purkmistři a konšelé wšech tří měst Pražských, pospolu shromáždění na radnici Staroměstské, ustanowili jednostejné mzdy, které jim měly placeny býti od denní práce w letě a w zimě. Jest w ní řeč zwláště o *kamennících* jakožto wlastních ředitelích staweb, a ustanowuje se denní mzda mistru hutnímu letním časem 5 grošů, parléři 4 groše, towaryši dospělému 4 groše, učedlníku 3 groše, hned pak dále zedníkům 3 groše, mládkům 3 groše. W podobném poměru měl dostáwati mistr *tesařský* na den 5 grošů, towaryš dospělý 4 groše, mládek aneb učedlník 3 groše, a podobně pokrywač 5 grošů, pomocník jeho 3 groše. *Dlažičům* naproti tomu byla mzda ustanowena dle wykonané práce, totiž od prowazce 10 grošů. Rozumělo se přitom, že řemeslníci tito nebo aspoň někteří byli po čas práce strawowáni; bez strawy měli dostáwati o groš wíce, zimního pak času zase o groš méně.

Zdá se, že w čas ustanowení těchto cen ještě nebylo žádného *cechu kamennického,* ježto o něm máme prwní zmínku, ač bezpochybyby poněkud opozdilau, teprw roku 1524. Jewí se z ní, že k témuž cechu náleželi *zedníci.* Wšak pokud cechu nebylo, počet kamenníků a zedníků jakož i stawitelů wýslowně tak zwaných (constructores domorum) byl w Praze wždy značný. Mělit zwláště od času krále Jiřího hojné zaneprázdnění netoliko obnowowáním celých řad domů wypálených a opuštěných za času domácích bauří, obzwláště na Malé straně, nýbrž také při dílech wznešenějších, stawbách chrámů, wěží, paláců, mostu Pražského pobořeného a jiných, které poskytowaly příležitosti k nowému wzkwětu stawitelského umění. Pohříchu nacházíme w listinách toho času celau sice řadu jmen kamenníků na Starém, na Nowém městě, na Malé straně i na Hradčanech,

o kterých wšak za dlauhý čas paměti se nezachowaly, který z nich kde se účastnil při znamenitějších stawbách onoho času. Zmínili jsme se jinde o mistru Petrlíkowi stawiteli kostela na hradě Pražském, který se za císaře Sigmunda z autěku nawrátil do Prahy, že asi wšecko jeho dílo zálezelo w oprawách uwnitř kostela předtím zle spuštěného. Kdo wšak za času potomního stawěl o kostele Týnském, o wěžích na mostě a jiných památných dílech, nenachází se nikdež zaznamenáno.

W létech 1465 až 1478 připomíná se na Nowém městě Pražském kamenník, někdy také zedníkem zwaný, Wácslaw rodem ze Žlutic; i mohlo by býti, že to byl onen mistr Wácslaw zedník, který roku 1475 počal stawbu Nowé wěže, nyní tak zwané wěže Prašné, we které po něm Matauš *Reysek* pokračowal. Wýtečný druhý tento umělec, proslulý potom jinými díly sochařskými, nad to pak stawbau chrámu sw. Barbory w Hoře Kutné, žil do roku 1506, přebýwaje stále w Praze. Wedlé něho byl se wšak zatím dostal do Prahy jiný stawitel rowněž tak slawný, powolaný odjinud, *Beneš Ried* z Piestinku, nepochybně tedy z Rakaus,[6]) jenž, jak jinde wyprawowáno, zjednáním krále Wladislawa wystawil palác čili síni tak zwanau Wladislawowu na hradě Pražském, jakož i modlitebnici čili pawlač králowskau w kostele sw. Wíta a co kamenník králowský (lapicida domini regis) nepochybně byl také ředitelem stawby téhož kostela nowě započaté roku 1509, ale brzy zase zastawené. Po smrti Matauše Reyska wedl on dále stawbu kostela sw. Barbory w Hoře, a oslawil se w potomních létech také stawením kostelů w Mostě (1517—1522), w Launech a w Austí na Labi; ještě pak pozdějí (1529) řídil knížeti Karlowi Minsterberskému, tehdejšímu zemskému heitmanu we Slezsku, některé stawby we městě jeho Frankšteině, maje tam k tomu swého parléře. Za příčinau stawby kostela Launského, která trwala od roku 1520 do roku 1528, Beneš Ried bezpochyby ta léta mnoho meškal w Launech, ano dle pozdej-

[6]) Městečko Piesting nachází se w Dolních Rakausích nedaleko Nowého města za Wídní.

sich zpráw[7]) stal se i měšťanem tohoto města, odkudž we zwyk přišlo nazýwati jej *Benešem Launským.* Stálé jeho bydliště bylo wšak až do smrti jeho (1534) w Praze, kdež wykázány mu byly od krále pokoje na hradě Pražském za kostelem sw. Wíta při zdi hradské, nejspíš ty, kterých někdy užíwal zedník Jan před rokem 1483 w místě řečeném na Pizdině.[8])

Beneš byl hned po dokonání díla paláce na hradě Pražském roku 1502 wyznamenán od krále Wladislawa erbem, který přešel na jeho potomky, lew totiž držící kružidlo čili cirkl w nohau swých. Protož nazýwal se „slowutným“ Benediktem Riedem, nejwyšším werkmistrem a spráwcem kamenníckým krále Jeho Milosti na hradě Pražském“.[9]) Roku 1510 a snad po celý ostatní čas swého žiwota stál také w čele *bratrstwa kamennického* při oltáři p. Marie we farním kostele Hradčanském, za jeho času zřízeného. Bylo to bratrstwo, jehož se, jak jinde zmíněno, krom kamenníků účastnily také mnohé jiné znamenitější osoby, a tudy jakés nápodobení slawného bratrstwa se znamením obruče z času krále Wácslawa IV, wyznačující dobu nowého wzkwětu umění w Praze.[10])

[7]) Totiž Balbina a Beckowského (974).

[8]) Wiz na str. 9. Roku 1535 dne 8 Září král Ferdinand I wykazuje Jiljímu Kurcowi, wrátnému komory králowské „pokoje na hradě Pražském za kostelem na zdi, kteréž jest někdy mistr Benedikt kamenník držel, i s maštalí na dwa koně při týchž pokojích, až do žiwnosti téhož Jilga Kurce“. Dáwá pak o tom nařízení netoliko heitmanu hradu Pražského, nýbrž také administratoru a kapitule kostela Pražského, která jak onde ukázáno, počítala to místo za majetnost kostela.

[9]) Tak zejména w knize komorního saudu 5 F, w českém museu fol. 9 roku 1532.

[10]) K objasnění žiwotopisu Beneše Launského přispěl w nowějším čase Wernicke w Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit 1881, 142 následkem nalezení dwau dopisů jeho se týkajících z roku 1516 w archivě města Zhořelce, ještě wšak u wětši míře p. Köpl archivář místodržitelstwa českého nalezením několika listin w archivě místodržitelském z let 1529, 1534, 1535 a 1563, které mi laskawě propůjčil, prwé než sám jich užil k pojednání o tom zamýšlenému. Z listiny krále Ferdinanda I roku 1534 dne 30. Listopadu wyswitá, že zemřel Beneš teprw toho roku krátce předtím, „dan unser werck-

Wedlé Beneše Launského a snad ještě o něco dříwe než on byl we službách krále Wladislawa jiný kameník cizího rodu w Praze, mistr Hanuš Spisse z Frankfurta, jehož jméno se ponejprw objewuje roku 1488. I on nazýwal se již roku 1489 a potom kameníkem králowým (lapicida domini regis). Měl dům na Hradčanech, a býwal tudy jako někdy slawný Petr Parléř konšelem Hradčanským, zejména roku 1493 a později w létech 1504, 1505 a 1507. Zdá se, že neměl účastenstwí we stawbách na hradě Pražském, než že byl wíce sochařem a jmenowitě tesatelem náhrobků.[11])

Co tesař umělý buď ještě připomenut Mikuláš mistr tesařský na Nowém městě, který okolo roku 1450 obnowil krow kostela sw. Jiljí w Praze a krásným dílem zbudowal radní síň w Litoměřicích.[12])

Wedlé stawitelstwí doba krále Wladislawa II také umění *malířskému* poskytowala w Praze příležitosti k nowému wýwoji, jak swědčí na příklad pamět o pokoji králowském na

maister zu Prag Benedix stainmecz newlicher zeit todes abgangen ist", a ne, jak se posud udáwalo, roku 1531. — Nejnowěji prof. Winter objewil rowněž tak zajímawé paměti o potomcích Benešowých, totiž synech jeho Wolfowi a Sigmundowi, Wolfowu synu Janowi a Janowi téhož Jana synu, tedy prawnuku Benešowu. W pamětech těch nazýwán jest Beneš Benedikt Ret z Pistowa, a taktéž jmenowaní potomci jeho nazýwají se Rethowé neb také Reytowé z Pistowa, při čemž tedy prwotní jména Ried a Piesting jsau poněkud změněna a dílem zčeštěna. Následkem udělení erbu Benešowi Launskému od krále Wladislawa, o němž se práwě také z těchto paměti dowídáme, potomci jeho počítali se do stawu rytířského w Čechách. Prawnuk Jan držel twrz a dwůr poplužní s jiným statkem w Hojowicích w kraji Táborském nedaleko Chaustníka (1598).

[11]) W knize Hradčanské nazýwá se roku 1498 magister Hanussius lapicida supra sepulcra fol. 59. S ním snad totožný byl „mistr Hanuš řezák krále JMti.", jenž se připomíná roku 1507 w knize winniční fol. R 1, kaupiw sobě winnici o třech korcích „w konwentě Strahowském", poplatnau opatu téhož kláštera.

[12]) Konšelé Nowoměstští psali o něm Litoměřickým: Nicolaus proto carpentarius, concivis noster dilectus, qui noviter tectum ecclesiae S. Egidii in antiqua civitate Pragensi et vobis aestuarium praetorii decoro opere laboravit. Dopis ten wložen jest co formulář do díla Praxis et cursus cancellariae civilis, jinde od nás zmíněného.

hradě, we kterém byli malowáni králowé a knížata. Pohříchu wšak z pauhých jmen malířů Pražských, která se nám zachowala z toho času, nelze domysliti se, kteří z nich byli pauhými remeslníky, ježto malowali korauhwe, kurtyny, tašky a jiné podobné wěci, a kteří nad jiné wynikali co prawí umělci. Zmíněni buďte dwa, kteří se wýslowně nazýwají malíři podobizen (pictores personarum), jeden jménem Jakub, který byl roku 1488 již zemřel, a druhý též Jakub, který žiw byl ještě roku 1499, též Augustin malíř a rytec obrazů (pictor ac scalptor imaginum) roku 1494.[13])

b) **Obchod a mince.**

Jak prospěchům řemesla, tak a ještě dílem u wětší míře bylo wálkau náboženskau po smrti krále Wáclawa IV uškozeno prospěchům obchodu českého a na předním místě Pražského. Nejen že wálka sama sebau překážela prowozowání obchodu se sausedními zeměmi, ale nadto klatbami papežskými bylo wšem okolním národům zakázáno jakékoli obcowání s Čechy strany pod obojí. Měliť tím býti káráni, že se jim zamezowal jednak zisk z wýwozu domácích wýrobků, jednak a ještě wíce kupowání potřebných wěcí, kterých země jejich neplodila s dostatek nebo neměla dokonce, jakož jmenowitě soli. Čechowé musili si jich dobýwati mečem, jakž se jim w tom dařilo mocnými wpády do okolních zemí w pozdějších létech oné wálky. Odwolání klateb a wyhlášení míru mezi Čechy a druhými křesťany od poslů koncilia Basilejského w Jihlawě roku 1436 znamenalo tudy zwláště také obnowení swobody obchodu mezi nimi, kteréž hned ochotně užily obě strany,

13) Bohuslaw Hasišteinský z Lobkowic we swém stručném popise Prahy píše o obywatelích: Ingenium huic populo a natura satis acutum est, sed luxu et desidia plerumque corruptum. Neque enim ex tot millibus artificum, quos mechanicos adpellamus, aliquem invenies, qui singulari artis suae peritia ceteris antecellat (u Cornowy pag. 464). Příklady zde podané ukazují, že nebylo tomu tak bez wýjimky. Cornowa tento byl wšelijak zwyklý domácí wěci podceňowati, také psal w době před rokem 1490, kdež pokroky w řemeslích ještě asi byly skrownější než později.

Čechowé a okolní národowé jednostejně, ač jen na krátko. Když hned po smrti císaře Sigmunda wznikly opět domácí různice ano i wálky w Čechách, we kterých dílem také některé okolní země měly účastenstwí, powstaly z toho nowé překážky obchodu jak w zemi tak přes hranice, až se teprw Jiřímu z Poděbrad co spráwci zemskému a potom co králi podařilo obnowiti pokoj a tím obchodu zjednati zase wolnost.

Zwláštní péče jeho o to zjewila se, když brzy po dobytí Prahy od něho, dříwe ještě než domácí wálce učiněn byl konec, obce Pražské z jeho popudu mezi jinými nálezy k obecnému dobrému se usnesly, aby lidé cizozemci kteréhožkoli jazyka, kupci a jiní obchodníci neb trhoděјci do měst těchto se swým kupectwím a wěcmi trhowými wolně jezdili a šli a swé obchody a trhy bez překážky wedli (1449). Účinek toho jewil se w brzkém čase potom, ježto jak medle pokoj w Čechách nastal, kupci ze wšech okolních zemí přijížděli se zbožím nejrozličnějšího spůsobu, tak že we wšem láce neobyčejná nastala a rok od roku obchody wíce se zmáhaly. Napomáhala tomu také bezpečnost silnic, o kterau Jiří co spráwce zemský i co král wždy obzwláště pečowal.

Snahy jeho w tom směru potkaly se znowu s překážkami, když opět wypukl spor se stolicí papežskau, následkem čehož opět ze Říma metány proti Čechům klatby a zakazowáno obcowání s nimi sausedům. Zdá se, že aby škodliwé toho následky byly zabráněny nebo aspoň zmírněny, král Jiří již roku 1466, dřiw ještě než nálezy papežowy proti němu byly wydány, nařídil, aby nesmělo žádné obilí wywáženo býti z Čech přes hranice než na wozích, na kterých by zboží jiné, Čechám potřebné, z okolních zemí bylo přiwezeno. Wywezli-li obilí lidé domácí, nesměli se wrátiti s wozy prázdnými; pakli přijeli cizí s prázdnými wozy, nesmělo jim obilí býti prodáno.[14])

Nařízení toto bylo w potomních létech nejspíš častěji opakowáno. Staloť se tak posledně ještě za krále Wladislawa po

[14]) Dle Palackého Archiwa Českého V. 294 nařízení takowé bylo w platnosti již w měsíci Listopadu 1466, ač klatby papežské byly wydány teprwé w Prosinci potom. Dalyť se již delší čas předtím předwídati.

skončení wálek s Matiášem králem uherským nálezem sněmownim roku 1479, we kterém určité jest položeno, že nesmělo obilí wywáženo býti leč od těch, kteří sůl, železo neb jiné kaupě do země přiwezau, a to jen na týchž wozích, nikdy pak ne po wodě na lodích. Pakli by kdo s prázdnými wozy přijeli do země a obilí wezli wen, mělo jim býti pobráno. Tím pak také se měli sprawowati saumaři.[15]) Ty doby wšak klatby papežské, ač nebyly nikdy odwolány, pomíjely se již s účinkem, tak že se obchod se sausedními zeměmi brzy potom wšude prowozowal swobodně. Záleželo na tom kupcům domácím i cizím jednostejně. Po welkém wzbauření lidu proti konšelům we městech Pražských roku 1483 snažily se shromážděné obce wedlé jiných pilných wěcí zwláště také upokojiti kupce cizí, aby se Prahy neštítili, nálezem podobným jako roku 1449, aby kupci, obchodníci i také wandrowní towaryši z kterékoli země přijížděli swobodně a bez překážky.

Pokud ukazují zprávy z toho času zachowané, byl obchod se zeměmi okolními weden we wšech oněch směrech, které jsme shledali také w době starší. Bylot žiwé obchodní spojení s druhými zeměmi koruny české, se zeměmi říše německé, s Polskem a Pruskem, s Uhry a s Benátky. Pohříchu zprávy ty a paméti dokonce nepostačují, abychom dle nich podati mohli úplnějšího přehledu zboží, které se přiwáželo a které se wywáželo ze země. Nejčastější jsau zmínky o soli, která se přiwážela s dwau stran, z Míšně totiž a z Bawor. Ze sewerního Německa, kamž kupci čeští krom Míšně zwláště jezdíwali také do Sas a do Brandenburka, jmenowitě do Frankfurta na Odře, byly přiwáženy slané ryby; z Rýnských krajin a z Uher wína, z Benátek koření a jiné plodiny jižní, rowněž také wína těžká wlaská a řecká; ze Slezska Swídnické a Freiberské piwo, z Lužice sukno a též piwo Žitawské. Z Čech naproti tomu wozilo se do Němec nejwíce obilí a honil se dobytek na prodej; také wšak rozličné wýrobky průmyslu nacházely odbyt za hranicemi, jakž dotkli jsme se na jiném místě zboží klobaučnického z Prahy a lze se téhož domníti

[15]) Archiv Český IV 497.

o suknech Pražských. Do Polska odbýwaly se z Prahy, jak jest jen nahodilá zmínka, záwoje, nepochybně wšak rozličné jiné dílo podobného druhu.[16])

Když král Jiří roku 1462 wykonal slawnau wýprawu wojenskau k Wídni na pomoc císaři Fridrichowi, které se zwláště také Pražané účastnili, w odměnu za to císař stwrdil jim starší privilegia jejich w příčině cel a jiných obtížení při obchodu w celé říši německé, zwláště pak oswobodil kupce Pražské od wšelikých cel we Wídni. Podobně pak král Wladislaw když dosáhl králowstwí uherského (1490), již roku 1491 stwrdil Pražanům privilegia někdejších předků swých Karla (1336) a Ludwíka (1357) uherských králů týkající se cel a jiných nesnází w obchodě na cestě až do Budína. Na starších privilegiích císařů německých a králů českých zakládaly se obchodní poměry mezi Prahau a Normberkem, tak že kupci obau měst směli jistých swobod užíwati na wzájem. Normberští hned po přijetí císaře Sigmunda na králowstwí české jednali s Pražany o obnowení jich (1437).[17]) ač newíme s jakým na onen čas účinkem. Roku wšak 1488 za panowání krále Wladislawa byla zawřena smlauwa mezi Normberčany a wšemi třmi městy Pražskymi, dle které měli Pražané w Normberce a Normberští zas w Praze na mostě, w Týně a jinde platiti jen polowici cla, co se wybíralo od jiných a kupci Normberští w Praze, Pražští pak zase w Normberce měli w obchodech swých požíwati rowného práwa s domácími.[18]) Příznivě chowali se k obchodu českému také knížata saští čili markrabí míšenští, jak za času krále Jiřího, s nímž byli spřáteleni, tak také později. Připomíná se zwláště o knížeti sa-

[16]) W Staroměstském Liber miscell. fol. 33 jest zápis roku 1466 o roze při mezi Dorotau wdowau Strupinowau a Tobiášem kupcem i ženau jeho Maruši, kdež Dorota manžely tyto winila, „žeby něco šlojirnow jejich wedlé swých nějakému Matesowi z Krakowa, jsúc spolu na jarmarce w Wratislawi, za 155 zlatých uherských prodawše uwěřili, prawiec že jest k tomu trhu a swěrenie wuole swé neprodala“ ꝛc.

[17]) Nürnberger Archiv. Missivbücher XIII fol. 44, 72.

[18]) Lib. vetust. privil. 272.

ském listu roku 1509, kterak dáwal Pražanum swobodu a bezpečnost do Lipska přijeti a odjeti.[19])

Přes to přese wše obchod mezinárodní míwal w onom čase mnoho swízelu. Roku 1497 Swatek kožišník, znamenitý městan Pražský, když na kupectwí byl we Frankfurtě na Odře, jeda zpátky byl na cestě zajat, neprawí se od koho, a s třemi druhy swými odnesen do Sas na jakýs zámek, odkudž měl se penězi wykaupiti. Když se zpěčowal, byl tam držán pul šesta roku we wazbě, aniž prospělo dopisowání Pražanu i krále Wladislawa k císaři pro zřejmé násilí. Teprw roku 1504 byl propuštěn, neprawí se na jaký spusob.[20]) Domníwati lze jest se, že Čechům toho času také pro wíru wždy bylo tíže jezditi za kupectwím do cizích zemí než cizím do Čech, a odtud snad se dá wyložiti, že se w druhé polowici 15. a na začátku 16. století w Praze samé značná část obchodu nacházela w rukau cizích, tak že se tu mnozí kupci z ciziny stáleji usadili, majíce w Praze sklady čili sklepy swé se zbožím.[21])

Řád, jejž bylo zachowáwati *kupcům cizím*, když se zbožím přijeli do Prahy, zustáwal w podstatě týž jako za staršího času, že totiž zejména cizí kupec čili host nesměl prodáwati hostu, než jen měšťanu Pražskému, a když nemínil w Praze prodáwati, neměl se tu se zbožím zdržeti déle než čtyry dni: pátého dne měl odjeti zaplatě ungelt a clo. Rozwázal-li ku prodeji, měl wyprodati we 14 dnech; coby mu pak zbylo, měl nechati ležeti do nejbližšího trhu wýročního. Také nebylo jinde dowoleno skládání zboží z jiných zemí než jen w Praze, kromě několika jiných měst, která měla na to zwláštní privilegia.

[19]) Staré letop. české 296.

[20]) Tamže 255, 270.

[21]) K roku 1514 prawí starý letopisec o strachu před pobauřenau chátrau: „Udeřili by též na sklepy kupecké, a tu by wzbauřili císaře i ty kupce“; císaře, poněwadž patrně myšleno tu na kupce z říše německé. Staré letop. č. 358, 359. Takowíto asi cizí kupci, kteří měli sklepy swé w Praze, byli Ludwík Himhuf z Normberka, jenž roku 1465 zemřel w Praze na mor (Lib. miscell. 69), Hanuš z Freiberka, který se připomíná roku 1473 (tamže 116), a Erazim Frey z Freyunku roku 1505 (w knize winničné O 1).

Dle smluw wýše zmíněných užíwali Normberští rowného práwa s domácími, že směli w Praze prodáwati hostům i domácím, a totéž práwo bylo také Chebským potwrzeno od císaře Sigmunda (1437) na základě starších jejich privilegií.

Od kupců byli rozdílní *kramáři*, kteří, jak powěděno při starší době, neprodáwali ze sklepu, nýbrž we krámích a jen na jistau menší wáhu. Zmíněno jest již, že měli podobně jako řemeslníci swuj cech, o němž wšak newíme, kdy byl zřízen a jaké byly jeho artikule. Kramářům rownali se potud sukenkrajeci, že měli stálé krámy swé, totiž kotce saukennické, we kterých prodáwali sukna rozmanitá díla domácího i přespolního. Bylo pak wíce jiných druhů prodawačů neb také řemeslníků, kteří swé zboží nebo swé dílo prodawali w kotcích rozličného spusobu, jiných pak zase, kteří prodáwali jen na trzích, jak jest o tom o wšem powěděno rowněž při starší době, aniž se w tom staly jaké podstatné změny.

Trhy týdenní byly na Starém i na Nowém městě držány pokaždé w pondělí, we středu a w pátek. Jen uhelný trh činil wýjimku, ježto konal se každý den w témdni, w pondělí, w auterý a we středu na Nowém, we čtwrtek, w pátek a w sobotu na Starém městě. Jak byly trhy místně rozděleny dle rozdílných prodajných wěcí, totiž obilný, rybný, uhelný, tandlérský a t. d., ukázáno jest při místopise. Každému totiž druhu obchodu bylo wykázáno zwláštní místo, a při každém dosazeni byli zwláštní dozorci čili tržní, aby přihlíželi k zachowáwání řádu a zárowen wybírali tržné k obci. Řád tržní směřowal hlawně k tomu, aby se prodajné wěci dostáwaly obecným lidem z prwní ruky a tudy w ceně dle možnosti lewné, aby proto dle možnosti obmezeno bylo wšeliké překupowání. Prodáwati směl na trhu každý domácí i přespolní jednostejně; ale kupowati měli napřed domácí, a teprw potom cizí jakož i překupníci. Za tau příčinau dáwalo se k začetí trhu znamení wystrčením wíchu na bidle; když se wích snal, bylo tím teprw znamení dáno, že mohau také kupowati jiní než domácí k wlastní potřebě. Wedlé hlawního tohoto prawidla byly pak časem ustanoweny zwláštní řády tržní pro roz-

dílné druhy prodaju, jakož řád trhu owocného již roku 1413, trhu obilného a kurného (1503), trhu rybného (1512) a zwláštního trhu ryb slaných (1511). W témž úmyslu, aby se kupowalo nejwíce z prwní ruky, byl počet překupníků rozličného spusobu, oprávněných ku prodáwání mimo čas trhu, jak nejwíce možná obmezowán. Tak zejména w příčině *hokyň* neb hokynníků byl pořádek, že obchod ten nesměl od nikoho jiného býti prowozowán, než komu powolení dáno bylo od úřadu Šestipanského: nicméně we shromáždění obcí obau měst, Starého a Nowého, roku 1515 naléhalo se, aby hokyň méně bylo.[22]) Prodawačů ryb mimo trh nemělo býti wíce než čtyřidcet, kteří by měli powolení od konšelů. O překupnicích w kurách, ptácích, wejcích a podobných wěcech usnesly se pak raddy Starého i Nowého města roku 1508, aby jich napotom naskrz nebylo od sw. Wawřince téhož roku. *Hrstníkům* tak zwaným, kteří prodáwali obilí mimo čas trhu, bylo ustanoweno, že žádný z nich nesměl míti wíce než čtyry korce w krámě swém a nesměl tedy wíce než čtyry korce kaupiti na trhu.[23])

Plná swoboda obchodu byla jak od starodáwna na wýročních trzích čili *jarmarcích,* kterýchžto počet byl w Praze během toho času značně rozmnožen. Předně totiž roku 1454 Staré město Pražské obdrželo od krále Ladislawa nowý trh wýroční o Hromnicích, který se měl počínati ode dne před swátkem tímto a trwati po 14 dní týmž spůsobem jako starodáwný trh Swatowácslawský. Staroměstští dosáhli tím rownosti s Nowým městem, které mělo dwa trhy wýroční již od času císaře Karla, totiž o sw. Wítě a o Swátosti. Tétéž rownosti dostalo se za krále Wladislawa Menšímu městu Pražskému udělením čtrnáctidenního wýročního trhu ode dne sw. Markéty (1491), wedlé něhož mělo starší čtrnáctidenní trh o středopostí.[24]) Král Wladislaw wšak potom roku 1504 Nowému

22) Staré letop. české 391 a tak zwaný „Registřík rozličných pamětí“ w archivu městském fol. 23.

23) Doklady w témž Registříku fol. 27—47.

24) O tomto druhém trhu o středoposti jest zmínka prwní teprw roku 1506 w knize Malostranské fol. H 24, ale nelze jinak než pokládati

městu Pražskému udělil ještě jednoho čtrnáctidenního trhu o sw. Bartoloměji (1504), a zawdal tím příčinu k delším rozepřím mezi Starým a Nowým městem, ježto nyní Staroměstští, kteří měli míti jen dwa wýroční trhy proti třem Nowoměstským, pokládali si to za křiwdu a dowoláwali se ustanowení císaře Karla IV, dle něhož, kdyby se Nowému městu dostalo nowého trhu wýročního, trh Swatowítský měl odtamtud přenesen býti do Starého města.

Od krále Wladislawa ještě později (1512) dostaly se dwa wýroční trhy také Hradčanum, jeden totiž w pátek po Letnicích a druhý w pátek po sw. Martinu.

Wýroční trhy měly toho času důležitost welikau, ježto přinášely obcím znamenité důchody z tržného a obywatelstwu wšelijaké wýdělky, pročež býwaly to dni radostné. Počátek trhu wýročního se proto wyzwáněl, čemuž říkalo se fraid neboližto zwonění fraidu. Jak odjinud do Prahy, tak ostatně zase prodawači a řemeslníci Pražští zhusta jezdili na wýroční trhy do jiných měst českých, zejména do Plzně, do Boleslawe, do Kolína, do Kutnéhory a jinam, rowněž také i přes hranice, na příklad do Wratislawě.[25])

Míry a *wáhy* užíwané w obchodě Pražském byly wětším dílem starodáwné, a jen některé nowěji obwyklé. Střižné zboží, jakož sukno a plátno, prodáwalo se na loket Pražský, nápoje, jakož piwo a wíno, na sudy nebo čbery, obilí na korce čili strychy, olej, slané ryby a jiné některé weci na tuny nebo polotuní. Sudy byly wšak rozličné welikosti: užíwalo se wedlé domácího sudu čili Týnského při piwe i wíně také sudu Swídnického a Žitawského. Sud měl čtyry wěrtele (tak říkalo se místo nynějšího wědra) nebo tři dreylinky, wěrtel pak čtyry čtwrtce. Menší míra byla pinta, po čtyřidceti na wěrtel, a žejdlík po čtyřech na pintu. Podobně dělil se korec na čtyry wěrtele, wěrtel na čtyry čtwrtce po 12 žejdlících. Wáhau nejwětší byl

jej za starší než trh o sw. Markétě, poněwadž sice by se bylo bezpochyby zachowalo priwilegium na něj tak jako na onen. Wiz u Čelakowského 296.

[25]) Wiz pozn. 16 na str. 405.

centnéř, kterehožto pojmenowání se wšak zřídka užíwalo; obyčejněji se počítalo na kámen, kterýž měl dwadcet liber, tak že jich pět přicházelo na centnéř.

We wětším obchodě užíwalo se wáhy a míry weřejné, kterau sprawowali zwláštní úředníci, obecní *wážní* čili wažči a *měřiči*. Bylo toho zwláště potřeba při wěcech obchodu, z nichž se platilo clo nebo ungelt. Od starodáwna nacházela se wáha jedna w Týně a druhá při radnici Staroměstské, tak zwaná wáha korenná (pondus specierum). Při každé byl zwláštní ważny, kterýž měl služebnau čeleď čili pacholky k ruce. Krom toho byly wáhy na rozličných trzích, jakož na trhu rybném pod spráwau porybného, na trhu uhelném pod spráwau rychtare uhlířského a jiné. Též byli jak od starodáwna úředně dosazení měrici plátna, měřiči chmele, owoce a jiných wěcí.

Mincowní jednotkau w obchodě zůstáwal od času krále Wácslawa II stříbrný groš český čili Pražský, a počítalo se dle kop grešu, to jest po šedesáti na kopu. Rozdílné počítání dle hřiwny težké a lehké, totiž po 64 a po 56 groších, přicházelo čím dál tím wíce ze zwyku. Groš měl pak 14 peněz. Wedlé toho byly w oběhu jako za starší doby zlaté české, Rýnské a uherské i wlaské čili dukáty. Cena groše wšak wždy wíce klesala, ježto, jak jinde powěděno, již za krále Wácslawa IV z jedné hřiwny stříbra razilo se 80 grošu místo prwotních 60 nebo 64, za potomních pak králů Sigmunda, Albrechta, Ladislawa i ještě za Jiřího Poděbradského zrno peněz stříbrných ještě wíce se lehčilo. Kdežto za času krále Wácslawa IV za zlatý uherský počítalo se 18 grošů, sklesla cena groše do času krále Ladislawa tau měrau, že se týž zlatý uherský počítal již za 28 až i 32 grošů, ještě pak wíce zhoršily se poměry w nedlouhém čase potom škodliwým wplywem zemí sausedních, we kterých byla ražena mince ještě horší.

Tehdáž zlau powěst měl zwláště císař Fridrich III i rowněž bratr jeho arcikníže Albrecht, jenž wládl Horními Rakausy, že oba minci lichau zwláště drobnau wydáwali, kteráž také do Čech byla wnášena a tudy s drobnau mincí českau se mátla. Zwláště mnoho jí přišlo do země, když král Jiří we druhém

roce swého panowání (1458) na swém tažení do Rakaus přijal od císaře za swé požadawky náhradu penez:tau. kteráž dílem w těchto tak zwanych černých penezích byla wyplacena. Ponéwadž král nařídil peníze tyto bráti, nahrnulo se jich hned mnohem wíce do země z rozličných stran, s rozličnými prýrázy, se psy, kočkami, s widlemi, s řebříky, s rohatinami a jinými potworami; naproti čemuž lepší peníze české ze země odcházely a následkem toho drahota w zemi a jiné swízele se plodily. Král brzy nucen byl chopiti se proti tomu prostředku přísnými zákazy, aby wíce žádné cizí peníze drobné černé ani bílé ani meděné, do země nebyly wezeny ani české peníze se země wen neseny (1459). K wyplenění cizích peněz dal zříditi mény, we kterých se za peníze cizí wydáwaly české nowe ražené, owšem se srážkau dle přísady, za jedny wíce za jiné méně.

Pokud se razila lehká mince w zemích okolních, bylo nesnadno polepšiti minci w Čecháen, ponéwadž sice bylo se tím wíc obáwati wywážení dobrých peněz ze země. Protož i w potomních létech groš český býwal wždy ještě lehčí než předtím. Nacházímeť roku 1463 paměť, dle které tehdáž na zlatý uherský přicházelo 40 grošů;[26] ano we stížnostech jednoty Zelenohorské proti králi Jiřímu roku 1465, které se wztahowaly také na minci, páni odporní udawali dokonce, že byl zlatý uherský až po 53 groších; proti čemuž wšak král odpowěděl, že se mince jeho srownáwala w zrnu se wšemi zeměmi okolními a ještě i wýše, a odwoláwal se na wyjednáwání swé s okolními knížaty, zejména s císařem a knížaty mišenskými, o srownání mince, které wšak dotud bylo marné. Teprw po dalším wyjednáwání se stawy král slíbil na sněmě w měsíci Unoru 1467 raziti minci w Kutnéhore takowau, aby se 25 grošů rownalo zlatému uherskému jakož i dukátu. Splnění slibu toho stalo se wšak nejspíš nemožným, když hned potom wypukla zjewná wálka s jednotau Zelenohorskau a jejími spojenci, až pak teprw o dwe léta pozdeji, ač wálka zatím ještě se stížila útokem krále Matiáše uherského, král opět se sně-

[26] W knize Staroměstské od roku 1417 fol. 257.

mem se usnesl (1469) o wydání nowé mince w té dobrotě, jak byla posledně za krále Wáclawa IV, tak aby na zlatý uherský stačilo 24 grošů a na zlatý Rýnský 18 grošů českých, w též pak dobrotě aby raženy byly nowé peníze, kterých mělo 14 přijíti na groš. Zároweň wydán znowu zákaz na přinášení peněz cizích do země, wyjma toliko minci knížat saských čili Mišenských, s králem Jiřím wěrně spřátelených, kteříž téhož času zawedli nowý swůj groš mišenský. Groš tento, pokud by w tehdejší dobrotě zůstal, měl platiti za 6 nowých peněz českých. Wýslowně byly zakázány peníze Zhořelecké čili Gerlické a jakési tak zwané orlíky.

Nařízení toto mělo trwalý následek, tak že odtud mince česká znamenitě se zlepšila, ač nezůstáwala ani w potomních časích docela beze změn. Již roku 1471, ne-li ještě dříwe, počítal se groš mišenský něco wýše než bylo tehdy ustanoweno, totiž za 7 místo za 6 peněz českých a tedy za půl groše českého, kopa mišenská za půl kopy české, při čemž potom na dlauho zůstalo, a podobně proti zlatému uherskému cena české mince stříbrné zase něco klesla, tak že již, pokud známo, roku 1482 počítal se zlatý uherský za 29 místo za 24 grošů českých, tudy pak za 58 grošů mišenských, což roku 1485 také určitě stanoweno nálezem sněmowním. W porownání s okolními zeměmi pokládalo se to za dobrý staw mince, [27]) a wycházela proto i w potomních časích častá nařízení proti penězům cizím, zwláště Gerlickým a jiným německým, aby ze země byly wybyty.

Nepodstatná byla nowota zawedená za krále Wladislawa hned we třetím roce jeho panowání (1473), že raženy jsau tak zwané peníze podwojné, kterých totiž sedm místo čtrnácti šlo na groš a platily tedy za dwa peníze jednoduché. Na sněmě roku 1485 jest w příčině jich nařízeno, aby se jen tito podwojní nazýwaly penězi, předešlé pak malé aby slauly haléři, tak že tedy peníz měl dwa haléře. Groši českému říkalo se také bílý groš, neb také široký groš Pražský.

[27]) Čtef se roku 1486 w nálezich sněmownich: „poněwadž mince w zemi dobrá jde", aby dle toho působeno bylo k láci.

Pro mnohé změny w dobrotě mince w této době jest ještě tíže než w době starší wypočítati poměr tehdejších cen wěcí prodajných s cenami nynějšími, ježto také paměti o tom zachowané jsau nedostatečné a matné. Pozoruhodné jsau nicméně welké a časté změny w cenách obilí w této jak we starší době, které pocházely z wětší nebo menší úrody každoroční, změny to mnohem wětší a náhlejší než za našeho času, protože při nesnadnosti dowozu mezi wzdálenějšími zeměmi nebylo lze tau měrau jako nyní nedostatek jedné země nahraditi přebytkem z jiné. Za doklad nechať slauží udání cen rozličných druhů obilí, zachowaná z posledních desítiletí 15. a prwních 16. století, we kterých jak ukázáno dobrota mince podstatně se neměnila. Dle udání těch jen poruznu zachowaných platil korec žita roku 1495 11 grošů, roku 1516 50, roku téhož po žních 12 grošů, roku 1517 42, později 17½ groše, roku 1523 5½ groše. Pšenice byl korec roku 1495 za 14 grošů, roku 1503 za 40 grošů, roku 1516 za 30, po žních za 14 grošů, roku 1517 za 24, později za 20 grošů, roku 1523 za 8 grošů; ječmene korec roku 1472 platil 2 groše, roku 1517 24 grošů; korec hrachu roku 1504 64 grošů, roku 1521 72, roku 1523 toliko 6 grošů.[28])

[28]) Zpráwy tyto jsau wesměs wzaty ze Starých letopisů českých. W týchž letopisech čte se k roku 1453 (str. 163) o welké láci, která byla po upokojení země za spráwy Jiřího Poděbradského a w prwním čase jeho kralowání, tedy w čase, pokud ještě mince byla poměrně dobrá, před počátkem zmatků, o kterých wýše powěděno, i uwodí se za příklady, že „strych žita platil 2½ groše, wajec bylo 14 za jeden peníz, herynkuow 20 za 7 peněz, owsa strych za 3 groše malé (rozuměj mišenské), wěrtel piwa 7 gr., malvasí žejdlík za 6 neb za 7 peněz, wína uherského žejdlík za 4 penize, patočkuow pinta za 1 peníz, piwa starého puol pinty za 1 peníz“, dále že „60 kraw bylo za 100 gr., 100 owec za 1 kopu, kámen wlny za 15 gr., postaw sukna Žitawského za 7 neb za 8 gr., loket sukna za 15 peněz a loket sukna hrubého za 7 peněz, strych hrachu za 4 gr., húsce chleba weliká za 1 peníz, ptákuow welikých 12 za 1 gr. a drobných 50 za 3 penize, koroptwy dwě za 7 peněz, podbřišková čuba za 3 kopy, wěrtel soli za 7 grošů, w Litoměřicích dwa žejdlíky wína za haléř a w Praze českého wína wýborného jeden žejdlík za haléř“. Udání tato wšak namnoze nezdají se býti spolehliwá; snad že chybami přepisowačů jsau znetwořena. Na příklad žeby 60 kraw bylo za

3.

Česká a německá národnost w Praze. Změny w rodech měšťanských.

Jako z dob starších tak také z 15. a 16. století nezachowalo se nám žádných pamětí, z kterých by lze bylo jen poněkud bezpečněji udati počet tehdejšího obywatelstwa Pražského. Jest toliko určitě doswědčeno, že následkem zhaubných domácích bauří a wálek počet obywatelstwa walně se změnil, že wšak později od času wiáדařstwí Jiřího Poděbradského počalo zase obywatelu přibýwati, tak že w prwních časích 16. století Praha byla opět wyhlášena co město lidné a bohaté, i dobře se může za to míti, že tehdáž w lidnatosti nebyla aspoň mnoho pozadu w porownání s někdejší dobau Karla IV a Wácslawa IV. Nejúžasnější bylo wyprázdnění obywatelstwa na Malé straně, která po welké náboženské wálce zůstáwala po wíce desítiletí w sutinách. Ale i na Nowém městě jak jsme shledali, byly se we značném počtu ulic staly spausty podobné, které měly následek téhož spůsobu, byť w míře skrownější. Ještě do panowání mladého krále Ladislawa čtau se práwě w Nowém městě stesky, kterak „wálkami přewelikými a mory přečastými na lidu welmi sešlo jest“[29].) Ale již na počátku století šestnáctého těšili se z toho Nowoměstští, že město jejich „welmi se zahušťowalo a osazowalo obywateli“;[30]) o Malé straně pak a o Hradčanech i Wyšehradu ukázali jsme jinde, kterak do téhož času zase

100 grošů, tedy jedna za 1⅔ groše, neb 100 owec za kopu, tedy jedna za ⅗ groše, nelze uwěřiti při porownání s pamětmi ze staršího času, z roku 1393, které jsme uwedli w díle II na str. 413, dle kterých tehdáž byla kráwa za 55, owce za 6 grošů; a rowněž nelze si srownati udání žeby postaw sukna Žitawského, to jest nejméně 39 loket, byl býwal za 7 neb 8 grošů, když loket sukna dobrého byl za 15 peněz, tedy za wíc než groš a sukna hrubého za ½ gr., zwláště když zase porownáme starší udání z roku 1415 (II 413), dle něhož tehdáž loket sukna obyčejného, pro sluhy městské, byl za 13 grošů.

[29]) Wiz na str. 360 pozn. 67.

[30]) Staré letop. č. 503 k roku 1509.

znowu se wyzdwihly ze sutin a tím samým oživily se zase přibylým nowě obywatelstwem. Staré město těchto změn wůbec tau měrau nezkusilo,[31]) i mohli tudy Pražané po přestálých swízelích té doby práwem honositi se, „jak weliké a široké jméno má město toto w jiných zemích a králowstwích, jak lidné a bohaté jest“ w porownání s jinými welkými městy.[32])

[31]) Vetus Praga nulla urbium inferior, sive salubritatem coeli et eorum, quae ad victum pertinent, copiam respicis, sive *multitudinem populi* et aedificiorum ornatum, píše Bohuslaw Hasišteinský již w době mezi léty 1483 a 1490. Wiz u Cornowy w ziwotopise jeho pag. 460.

[32]) Staré letop. č. 427 roku 1519. — W Starých letop. českých k roku 1509 nachází se zpráwa (str. 314), z které by se zdálo, že zcela jednoduše dá se wypočítati tehdejší obywatelstwo Prahy aspoň na Starém a na Nowém městě, totiž o berni s hlawy po dwau groších bílých, které prý byla summa ze Starého města půl šesta sta a třidceti kop, z Nowého města 688 kop a 3 groše, „wše mišenské“. Při této zpráwě wšak již to jest záwadné, že se berně s jedné hlawy udáwá w groších bílých, to jest českých, a summa w groších mišenských, které platily jen půl groše českého. Kdybychom to wzali doslowně a počítali 2 gr. bílé a tedy 4 gr. miš. na osobu, byla by na Starém městě summa 580 kop miš. = 34.800 grošů miš. na Nowém pak městě summa 688 kop a 3 gr. = 41.283 gr. miš. a musili bychom summy tyto děliti čtwerkau, abychom měli počet hlaw čili obywatelů. Tím spůsobem by wypadlo na Starém městě 8700, na Nowém městě 10.320 obywatelů (nehledě k podiwnému zlomku $^{3}/_{4}$), auhrnem tedy w obau městech 19.020 obywatelů, což jest naprosto nemožné. Pakli dopustíme, že se počítá w groších mišenských omylem, a žeby mělo býti počítáno w groších bílých, wypadl by počet obywatelů dwojnásobný, tedy na Starém městě 17.400, na Nowém městě 20.640, auhrnem 38.040. Kdybychom pak počítali Malau stranu zhruba dle počtu domů za polowici, a Hradčany za pětinu Starého města, tak žeby wypadlo na Malau stranu 8700, na Hradčany 3480 obywatelů, činil by celý počet obywatelstwa Pražského 50.220, nehledě přitom na Wyšehrad a na tehdejší malé předměstí před branau Poříčskau. Ale ani tento počet nesrownáwal by se s pomyšlením o welkém počtu obywatelstwa Pražského, jak si jej předstawowali saučasní. Starý letopisec owšem se zmiňuje o tom, že „žáci a kněží nic nedáwali“, a bylo snad wýjimek takowých wíce, nad to pak dokládá: „Ale páni bernici a jiní lichewníci králi dali co chtěli, ostatek sobkowali“, což dopauští domnění, že i summy ony nespráwně byly udány, tím pak pozbýwáme bezpečného základu. — Z roku 1508 zachowal se nám w tak zwaném Chaos rerum memorabilium w archiwě městském (E II 3, fol. 403—446) seznam domů a nájemníků čili podruhů a pokojníků w nich přebýwajících Starého města Pražského. Wykazuje

Wedlé tohoto pomíjejícího klesání a zase zmáhání se lidnatosti w Praze spusobena byla welkau náboženskau bauří trwalejší změna w obywatelstwu Pražském, pokud se týkalo posawadních poměrů mezi českau a německau národností we městě. Ponenáhlé předtím domáhání se rowného práwa české wětšiny proti německé menšině nejwíce na Starém, snadněji pak na Nowém městě skončilo se náhlým a úplným wywrácením někdejšího panstwí německého, když měšťané němečtí při wypuknutí wálky s králem Sigmundem již roku 1420 wystěhowali se we walném počtu z města a naděje jejich skládané we zbraň králowu zmařeny byly wítězstwím jich protiwníků. Jak na swém místě wyprawowáno, wítězná česká obec wypowěděla je na wždy z města, a zabawila domy a statky jejich, aniž jim prospělo potomní srownání mezi Sigmundem a stawy pod obojí po šestnácti létech, ježto jím Sigmund musil Pražany zůstawiti přitom, že wypowědění měšťané nesměli se wrátiti k swým statkům bez wůle obcí.

Spojená obec Starého a Nowého města, jak též powěděno, již roku 1421 uzawřela, aby napotom wubec žádný rodilý Němec w Praze neměl práwa měšťanského krom malého počtu těch, kteří byli we městě zůstali a s obywatelstwem českým se srownali we wíře. Jiným měla napotom propuštěna býti toliko práwa hostinská tak aby mohli swobodně přebýwati we městě, pokud se obci zachowají, pokud by se tedy nedopustili ničeho nezákonného. W duchu tom skladatel tak zwaných práw Soběslawowých w létech potomních wložil do zákonníku swého některá ustanowení proti Němcům čelící, jakož aby „žádný Němec cizozemec w Pražském městě ani w českém knížetstwí žádným úředníkem nebyl učiněn pod uřezáním nosu, ale aby za hosti držáni byli“ (tak prý za knížete Soběslawa bylo

se w něm 956 domů a w nich 1586 nájemníků, tedy dohromady 2542 bydlitelů, když na každý dům počítáme domácího pána. Kdyby to bylo tolikéž rodin po 6 osobách (rodičů a dětí), dalo by to počet obywatelů 15.252, a nedostáwalo by se tedy ještě 2148 do počtu 17.400 z roku 1509. Ale i seznam ten jest na wíce místech neúplný, a newztahuje se krom toho na domácí čeládku a jiné obywatele nestálé.

ustanoweno); opět že žádný Němec, kterýž by česky neuměl, nemá purkmistrem býti (to prý dle obdarowání králem Janem); konšelů že má býti dwanáct Čechu a šest Němcu, kteříž by česky uměli; rychtářem rowněž že pauhý Němec nemá býti aniž na úřadech a na berních seděti; konečně žádnému Němci nemá dopuštěno býti kaupiti sobě dům na rynku, než toliko „w osadě německé, jenž slowe u sw. Benedikta“, což bylo oziwení paměti na prwotní osadu německau, která se skutečně za knížete Soběslawa II nacházela wenku z města, totiž na Poříčí a tedy před potomní branau sw. Benedikta.

Ustanowení tato jen maně a nespráwně ze starších pamětí sebraná a co se nejkřiklawějšího w nich týče, prostě jen smyšlená, w některém ohledu srownáwaja se se skutečností na ujmu žiwlu německého w Praze ještě u wětší míře než dle znění swého. Neboť nejen purkmistrem neb rychtářem nemohl již býti Němec odjinud přistěhowalý, nýbrž i z konšelstwí byli Němci jazyka českého neznalí úplně wylaučeni; a nejen na rynku, ale wůbec nikde we městě ani w bývalé osadě německé na Poříčí nemohli se zakupowati, nýbrž skutečně užíwali w Praze jen práwa hostinského, wyjma jak řečeno jen ty, kteří po baufliwých událostech roku 1420 w Praze byli zůstali. Událostmi těmi práwě dostalo se panstwí nad Prahau domácímu obywatelstwu českému; jazyk český panowal odtud wýhradně na saudech a w úřadech městských, a také jmění nemowité někdejšího obywatelstwa německého we městě i w okolí dostalo se wětším dílem do českých rukau. Pozůstalých měšťanu německých, kteří i potom měšťanského práwa užíwali, byl počet skrowný, a jak se zdá dosti brzy počeštili se.

Rozdíl w náboženstwí mezi Čechy a okolními národy, zwláště wšak ukrutnosti křižáku německých páchané jak za prwní náboženské wálky po smrti krále Wácslawa tak opět za krále Jiřího, které hluboce utkwěly w paměti lidu českého, byly příčinau, pro kterau Němci dlauhý čas byli obecně nenáwiděni w Praze.[33]) Nicméně hostinské prawo, kterého jim

[33]) Doswědčuje to Bohuslaw Hasištejnský, prawě o obywatelích Prahy pag. 462: Erga hospites benigni sunt, solis tamen his, qui linguā

ponechawal nález obce z roku 1421, bylo oprawdowě míněno, a když nastalo utišení po wálkách, bylo od nich bez překážek užíwáno. Jak již na jiném místě powěděno, přicházeli za příčinau obchodu swobodně do Prahy z jiných zemí, a prowozowali zde žiwnosti rozličné, pokud k tomu nebylo potřeba míti měštanské práwo; přicházeli týmž spůsobem chasníci čili wandrowní towaryši němečtí, a dělali u mistrů Pražských řemesla swá.[34]) Těmi a jinými spusoby tedy zase přibýwal některý počet Němců we městech Pražských, a značněji množili se zwlášť za pozdějších časů panowání krále Wladislawa, při čemž i zawdáwali příčinu k stížnostem, že se ujímali žiwností jim nenáležitých; také pak na prwotní přísnost nálezu, že rodilý Němec neměl připauštěn býti k práwu měšťanskému, zapomínalo se a činily se wýjimky.[35])

Walné wystěhowání Němců z Prahy roku 1420 byl o hlawní, ač ne jedinau příčinau welké změny, která se stala s předními rodinami měšťanskými, těmi totiž, které wládly największím jměním we městě a w jichž rukau se nejwíce nacházela spráwa obecní. Rodiny totiž, které předtím dílem již od 13. dílem od 14. století nejstáleji požíwaly tím a oním spůsobem největší moci a wážnosti, skoro wšecky zmizely z Prahy, a na místě jich wynikly nowé.

Zmínili jsme se již při době starší o některých rodech puwodu německého, kterak w držení zemských statků mimo město časem se rownali wíce zemanům a obcowáním se sausedy na wenkowě obwykali wždy wíce národnosti české. Po

Germanica utuntur, infensi, quia eos maxime religioni suae adversari putant.

[34]) Wiz zmínku o německých towaryších malířských w knize malířské roku 1461 (u Patery a Tadry pag. 79).

[35]) Swědčí o tom nález obecní roku 1515 (Liber rationum fol. 86), we kterém se praWí mezi jiným: Jakož jsú Němci někteří dali se w obchody městské, hosti chowají, šenky wedú, ti aby zuobsieláni byli, a nemají-li městského práwa, od toho aby přestali a to aby jim slozeno bylo. O témž zmínka w Starých letop. č. na str. 391: „Mluwili také w obci Starého i Nowého města pospolu i o Němce nájemníky, kteříž užíwají města, nemajíce práwa městského, aby to páni ráčili opatřiti; neb oni i strawníky chowají."

welkém prewratu, jenž se stal bauřemi náboženskými, rodowé takowí docela se počeštili, a městskému stawu wždy wíc se odcizujíce, čítali se celkem za zemany. Toho spůsobu byli zejména dwa oni nejprednější rodowé němečtí Welflowicu a Olbramowicu, kteří od polowice 13. století wždy spolu záwodili o nejwětší moc w obci Staroměstské.

Z rodu *Weiflowa* zůstáwal při sklonku žiwota krále Wácslawa IV jedinau hlawau rodinnau *Jan* syn Meinlinůw, kterýž se nazýwal slowutným Janem Dubcem z *Dubečka*, sezením na *Wonoři*, jinak od Wěže, dle domu w Praze, ač dáwno již odcizeného. Hlawním sídlem jeho byla twrz w Dubečku, asi při druhé míle od Prahy w stranu wýchodní, kdež náležely mu dědičné wesnice *Dubeč* a *Dubeček* a nedaleko odtud *Královice*. U wětším wzdálí odtamtud na straně jižní měl *Průhonice* a na straně pulnoční *Wonoř*. W Praze náleželo mu po předcích podací kostela Týnského, jehož wykonáwání wšak za času baurí při sklonku žiwota jeho nebylo možné. Připomíná se posledně roku 1429 co jeden z umluwcu w tehdejších rozepřích mezi Starým a Nowým městem, a některý rok potom zemřel, zůstawiw dwa syny, Jana a Mateje z Dubče, kteříž se ponejprw připomínají wedlé sebe roku 1436. Starší z nich *Jan* buď téhož, buď následujícího roku 1437 zemřel, nepochybně bez potomstwa, tak že dědictwí celé přešlo na mladšího *Matěje*, kterýž je později rozmnožil přikaupením wsi *Radimě* u Peček s twrzí a dworem poplužním.[36] Matěj Dubec

[36] Reliquiae tabularum etc. II 208. — Roku 1426 Jan z Dubče wydal swědectwí w jisté saukromé záležitosti listem daným na Karlšteině dne 21. Srpna, k němuž wedlé něho pečeti swé přidal známý purkrabí tamější Zdeslaw Tluksa z Buřenic i několik jiných tamějších zemanů, a kterýž o dwa dni později (23. Srp.) wložen byl do pamětní knihy Staroměstské (od r. 1417 fol. 64). Bylo to w době několikaletých přiměří mezi Prazany a posádkau Karlšteinskau. „Slowutný panoše Matěj z Dubče“ jmenuje se ponejprw roku 1434 w listině wložené později do desk zemských (Reliquiae tab. II 233), a roku 1436 (tamže 157) jmenují se wedlé sebe Jan z Dubče a Matěj odtudž co swědkowé posledního poručenstwí Johánka z Koloděj. Mám za to, že se zde již nemíní Jan otec, nýbrž Jan bratr Matějůw; když pak se w roku 1437 dne 26. Unora uwodí „paní Sudka wdowa po ne-

z Dubče stál, jako předtím otec jeho při straně pod obojí, a přidržel se zejména Jiřího Poděbradského, jehož strana wždy jeho pokládala za oprawce kostela Týnského.[37] Na swém místě wyprawowali jsme o něm, kterak w rozepři mezi obcí Staroměstskau a Pešíkem z Kunwalda po dobytí Prahy Jiřím Poděbradským přijat byl za mocného rozsudí mezi oběma stranama.[38] i jest těch pamětí wíce, které swědčí o welké wážnosti, které požíwal. Před smrtí swau kdysi před rokem 1489 jmenowal pana Zdeňka Koštku z Postupic poručníkem statku a dětí swých.[39] Z těchto připomíná se syn jeho *Jan* ponejprw roku 1488 a opět roku 1490, když kaupil sobě dům w ulici Křížalowě (č. 895), následkem čehož přijal hned měšťanské práwo na Nowém městě. Wstupuje w manželstwí s pannau Elškau z Kraselowa, zawázal se poručníkům jejím smluwau swatební neodwraceti jí nikterak od wíry strany pod jednau, sám owšem zůstáwaje jako jeho předkowé při straně pod obojí [40]) I on požíwal wážnosti we stawu zemanském, jak wyswítá z usnešení sněmowního roku 1505, kterým jemu s jiným zemanem, Oldřichem Myškau ze Zlonic, poručeno wydáwání peněz berních od zemanstwa sebranych na wojsko.[41]) Sestrau jeho snad byla paní Mariana z Dubče, manželka pana Jindřicha Mičana z Roztok a z Klinšteina (1492).

Z rodu *Olbramowiců* zachowali se potomci dwau hlawních wětwí jeho, Menhartowy a Bohuslawowy, kteříž se ještě wíce než Weltlowici odcizili Praze, přebýwajíce co zemané na statcích swých. Z wětwe *Menhartowy* pocházel *Petr* ze *Škworce* a z *Ho-*

božtikowi Janowi z Dubečka, jiż manželka slowutného Smila seděním na Brodciech", w knize Staroměstské od roku 1417 fol. 170, nelze tu rowněž mysliti na otce Jana, jehož wdowa sotwa by w tak wysokém wěku byla se podruhé wdala, než owšem na Jana bratra Matějowa. W paměti posledně řečené uwodí se také paní Elška wdowa Otlowá „sestra swrchupsaného Jana".

[37]) Wiz díla tohoto díl VI 162.

[38]) Tamže VI 192.

[39]) Rel. Tab. I 199.

[40]) Tamže X 378.

[41]) Archiv Český VI 324.

styně, jak se zdá syn Pawla, jednoho z bratří někdejšího arcibiskupa Pražského Olbrama ze Škworce. Sídlem jeho byl zámek Škworec pod Radešínem, kdež náležely k jmění jeho okolní wesnice a dwory *Radešín*, *Horky*, *Přišimasy*, *Skřiwaň*, *Hostyně*, *Křimín*, *Auwal*, též část *Dobrošowic*; Přišimasy wšak odprodal roku 1441 i potom swau část Dobrošowic (1443). W držení ostatku toho jmění uwodí se potom *Mikuláš* ze Škworce syn Janůw, snad synowec neboli wnuk jeho, kterýž roku 1462 wšechen statek tento prodal panu Čeňkowi z Klinšteina za 3000 kop českých;[42]) odtud pak se nám wětew tato Olbramowiců ztrácí z pamětí onoho času. Z druhé wětwe, *Bohuslawowy*, připomíná se roku 1418 slowutný *Jan z Klučowa* „sedéním na *Škworci*", jemuž náležela twrz Klučow nedaleko Českého Brodu. Byl to nepochybně bratr Prokopa Černého a tudy wnuk Bohuslawůw. Klučow byl roku 1421 dobyt od Pražanů na welkém tehdejším tažení jich do wýchodních Čech.[43]) Nepochybne tedy Jan z Klučowa stál tehdáž při straně Pražanům protiwné, s čímž také srownáwá se, že téhož času *Wilém z Klučowa*, nepochybně nějaký příbuzný Janůw, stál we službách krále Sigmunda.[44]) Dědictwím po Prokopowi Černém Janowi z Klučowa náležely také *Měcholupy* blíž Dubečka, kdež co dědice po něm nacházíme později syna jeho *Olbrama z Klučowa* sedéním w *Mlékowicích* u Kauřimě (1440). Tomuto náležel také *Prosek* nebo některá část této wsi a rowněž nějaký podíl na *Dobrošowicích* wedlé podílu Petrowa ze Škworce. Olbramowým synem byl pak nepochybně *Petr Klučowský*, který se připomíná w létech 1457 až 1472.[45]) Bylť roku 1470 jedním ze zemanů kraje Kauřimského zwolených ke zřízení wojska k obraně země z toho kraje dle usnešení sněmu k žádosti krále Jiřího.[46])

[42]) Rel. Tab. II 192. 197, 319.

[43]) Wiz dílu IV str. 145.

[44]) Wiz Archiv Český II 183.

[45]) Doklady w Rel. Tab. II 192. 197. 281, 308. k tomu w knize Staroměstské od r. 1417 fol. 199 a w Archivu Českém IV 264.

[46]) Archiv Český IV 443.

Od Prokopa Černého pocházeli dwa wnukowé, *Bohuslaw* a *Petr*, kteří se připomínají roku 1443. Byli mezi sebau bratranci čili bratří strýčení, pocházejíce tedy od dwau synů Prokopowých, kterým náležela po předcích oprawa špitálu sw. Simona a Judy na Starém městě Pražském. Práwo to bylo jim popíráno od *Jana Síbřinského*, syna Joštowa ze Síbřína, bratra Prokopowa; ale byli při něm zachowáni wýpowědí přátelských rozsudí, pánů Jana z Risenberka a Haška z Waldšteina a z Weliše, učiněnau řečeného roku.[47] Jaké as měli statky na wenkowě, není nám známo. Někteřého z nich potomci (bezpochyby synowé) byli bratří Bohuslaw a Petr, kteří později měli oprawu řečeného špitálu a odtud prostě byli nazýwáni „ze Špitála". W létech 1474 až 1476 byl Bohuslaw se synem swým neznámého jména poručníkem sirotků Petrowých po nedáwné jeho smrti.[48]

Z mocného půwodem německého rodu *Štuků* w čas wypuknutí bauří w zemi po smrti krále Wácslawa byli na žiwě dwa synowé Wácslawa Ondřejowa, *Johánek* a *Ondřej*, se sídly onen na Pitkowicích, tento na Kamenici, a dwa strýcowé jich *Šimon* a *Waněk*, synowé Wácslawa Cholupického. Wšichni již tehdáž přebýwali na wenkowských statcích swých w krajině newelmi wzdálené od Prahy stranau jižní. Slowutný *Ondřej* Štuk z *Kamenice*, mladší ze synů Wácslawowých, byl wystaupil ze swazku měšťanského, jak již při starší době wyprawowáno, kdysi krátce před rokem 1412; ale roku 1430 přijal zase práwo měšťanské na Starém městě (4 Dub.), ač nicméně bytem na wenkowě zůstal; zawázal se toliko platiti ročně k městu ze statků swých dwě kopy grošů.[49] K statkům těmto náležely od dáwna krom Kamenice twrze jeho wesnice *Skuheř*, *Olešowice*, *Ládwé*, *Ladewec*, *Pichotice*, *Kunice* a *Swojšowice*; mimo to měl pak Ondřej nepochybně od matky swé některý podíl na *Mstěticích* u Nehwizd a na *Wskuřích* za Slaným. Ještě téhož roku 1430 Ondřej nucen byl we dluhu 800 kop zastawiti wšecko toto jmění swé

[47] W knize Staroměstské od roku 1417 fol. 214.
[48] Wiz Archiv Český VII 482, 500, 508, 511.
[49] Lib. collect. de anno 1427 fol. 9.

stryci swému Wáeslawowi Stukowi z Cholupic a jinému zemanu Wáeslawowi z Miletína (14 Listop.).[50] W krátce wšak potom zemřel, učiniw poslední poručenství téhož roku již 19 Března.[51] W dědictwí po něm nastaupil syn jeho *Prokop*, nemající wšak ještě práwních let, pod poručenstwím matky Ondřejowy a strýce jeho Wácslawa Cholupického. Kromě zastawených statků jmenowaných wýše uwodí se w poslední wůli Ondřejowě také jmění jeho w *Strančicích* u Mnichowic, w *Deštnici* kraje Žateckého a w *Čelechowicích* u Strašecího.

Teprw o 4 léta později (1434) zemřela matka Ondřejowa a Johánkowa *Anna ze Wrapic*, od níž se rodině Stuku bylo dostalo značné rozmnožení majetku wenkowského. Náležely ji dědiny wěnné w *Mstěticích*, platy we *Wskuřích* nad Holšowici u Slaného, we kterémžto wsi posledně řečené byla roku 139- darowala pole k faře, dále w *Deštnici*, w *Nedwidkowě* u Wimberka a w *Žichowě* u Sušice, též podací kostelní we Wskuřích a w *Aujezdci* nad Kladnem. Nejwětší část dědictwí po ní dostala se staršímu synu jejímu *Johánkowi*, u něhož nepochybně přebýwala w *Pitkowicích*; neb tam sepsáno bylo poslední pořízení její (1443 23 Břez.); kromě toliko podílu na dědinách we Mstéticích, jejž odkázala wnuku swému Prokopowi, synu Ondřejowu.[52]) Johánkowi připadla také oprawa špitálu proti swatému Ambroži na Nowém městě Pražském, w jehožto držení nacházíme potomky jeho ještě na začátku 16. století.[53]) Jak dlauho žiw byl, není známo; děje se o něm poslední zmínka roku 1437.[54]) Synem jeho byl nejspíš *Jakub* Štuk z Pitkowic, který se připomíná roku 1458,[55]) a Jakubowi synowé asi byli *Zdeněk* a *Jan z Pitkowic*, s jichžto swolením roku 1502 slowutný Jan Hlawáč z Třibřich ke špitálu řečenému darowal wes Čelechowice, wyplacenau z jistého zápisu padesáti ko-

[50]) W knize Staroměstské od r. 1417 fol. 115.

[51]) Lib. testamentorum Novae civit. ab anno 1421 fol. O 6.

[52]) Archiv Český III 509.

[53]) Wiz u Čelakowského k roku 1502 pag. 519.

[54]) W knize Nowoměstské od r. 1432 fol. O 16.

[55]) Reliquiae Tabul. II 270.

paní.[56] O Janowi z Pitkowic jest první zmínka roku 1481, i nazýwá se také druhdy z Pitkowic a z Aujezdce (1482). Sestrau jeho nejspíš byla paní Kateřina z Pitkowic, manželka zemana Petra z Hrušowa, která sobě roku 1482 kaupila dům u modrého raka w Žitné ulici (č. 658, 659), a též snad Johanna z Pitkowic, manželka Jana Lukaweckého, která roku 1495 kaupila malý dům w ulici Ruženė. Jest wšak z téhož času zmínka také o Petrowi z Pitkowic a z Kamenice. Roku 1494 kaupil si dům na Koňském trhu, a přijal měšťanské práwo na Nowém městě.

Ze synů dwau *Wácslawa* Štuka Cholupického starší jménem *Šimon* nepochybně záhy zemřel a bez potomstwa, pročež dědictwí po otci přešlo brzy celkem na mladšího *Wácslawa* čili Waňka, jenž wstaupil w manželstwí s Barborau dcerau bohatého měšťana Pražského Mikuláše Zárowského, držitele mlýnů někdejších Olbramowských na břehu řeky Wltawy za Židy, domu na rynku Staroměstském (č. 607) w kautě wedlé staré měny a twrze *Hradištka* u Hostiwic. Mikuláš Zárowský byl co protiwník strany pod obojí w událostech roku 1420 opustil město, a protož jmění jeho bylo od obce zabaweno. Dům w rynku dostal se, jak již powěděno w oddíle místopisném, šlechtici polskému Wyškowi Račinskému, mlýny Zárowské čili Olbramowy dwěma bratřím Machowi a Martinowi z Meziříčí,[57]) Hradištko pak již roku 1421 jakémusi Jakubowi z Kladrub. Barbora dcera Mikulášowa wšak již roku 1426 hlásila se k jmění otcowu jakožto nedílná, a roku 1427 wložila i do knih městských postaupení domu zmíněného manželu swému, ač na ten čas bez skutečného následku. Wácslaw Cholupický zatím dle wšeho, co nám o něm známo, stál w dobrých poměrech ku Pražanům,[58]) a tomu nepochybně lze přičísti, že již roku 1428 manželce jeho Barboře a jemu společně s ní

[56]) Tamže 463 a u Čelakowského 319.

[57]) Wiz w Základech místopisu Pražského I 234, 22.

[58]) Swědčí o tom některé zápisy w knize Staroměstské od r. 1417 z let 1427 až 1431, z nichž widěti jest, že mnoho w Praze býwal, a zwláště že co přátelský rozsudí w saukromých přech jednal w dobrém dorozumění s konšely Staroměstskými.

mlýny Zárowské jsau nawráceny za jistau summu peněz od purkmistra a konšelů jakožto prý ochránců sirotků a wdow ze zwláštní milosti. Mikuláš Zárowský přebýwal zatím w Plzni, kdež také zemřel, přiznaw se poslední wůlí swau Wáclawowi Cholupickému, zeti swému, ke dluhu 140 kop jakožto wěnu dcery swé Barbory; kterýžto dluh Wáclaw Cholupický po smrti jeho ohlásil konšelům Malostranským s opowědí, že jej postihati míní na twrzi Hradištku s příslušenstwím pod jich práwem stojící (1437); zároweň pak syn Mikuláše Zárowského Janek, stojící we službách králowny Barbory, manželky císaře Sigmunda, maje tehdáž odjeti s králownau ze země, poručil Hradištko co spoludědic sestře swé Barboře a muži jejímu, kteříž se w ně na tom základě i uwázali;[59] též pak pro případ smrti swé odkázal Barboře práwa swá k domu otcowskému w rynku. Držitelem domu toho byl se mezitím stal pan Aleš Holický, kterýž na něm zapsal 50 kop dluhu Pešíkowi z Kunwalda (1438), již wšak roku 1439 domu se wzdal tím spůsobem, že jej Wáclawowi Štukowi prodal za oněch 50 kop.

Wáclaw Cholupický, dosáhnuw tím spusobem celé nemowité pozůstalosti Mikuláše Zárowského, držel je, pokud známo, ještě roku 1444 a potom až do smrti swé kdysi před rokem 1455; po něm pak dědili tři synowé jeho, *Jan*, *Mikuláš* a *Wáclaw*. Od nich již roku 1455 kaupil mlýny Zárowské Samuel Welwar; o Hradištko pak wznikla pře mezi „slowutným Janem Cholupickým“, nejstarším z nich, a Kateřinau wdowau Jana Zárowského syna Mikulášowa, kteráž se we jménu swém a dětí swých táhla ke statku tomu mocí poslední wůle nebožtíka manžela swého; i jest jí Hradištko přisauzeno konšely Malostranskými (1457)[60]. Roku 1466 Jan Cholupický prodal také dům Staroméstský, a od té chwíle neděje se o něm ani bratřích jeho žádná zmínka. Později teprw připomínají se dwa synowé nekterého z nich, nejspíš Jana, ježto se jeden nazýwal též Jan, druhý Jiří, kteřížto oba měli domy na Nowém městě.

[59] Zápisy w knize Malostranské od r. 1419 fol. C 19, D 3, E 5.
[60] Tamže E 11.

Jan totiž kaupil sobě roku 1492 dům na rynku proti radnici Nowoměstské w rohu wedlé ulice řeznické (č. 671); Jiří pak měl dům w ulici flašnéřské (č. 997), jejž prodal roku 1510. Manželkau Janowau jmenuje se Ludmila ze Solopisk, s níž měl dwa syny, Prokopa a Jiříka. Po smrti jeho roku 1507 byl dům onen prodán, a Ludmila wdowa kaupila sobě dům na Příkopě wedlé domu Haléřowa (č. 851). Téhož času byl na žiwě také „slowutný“ Wáclaw Cholupický, nejspíš bratranec Januw a Jiříkůw, kterýž se roku 1502 uwodí také mezi konšely úřadu hor winničních.

Z někdejších rodin německých w Praze také Rotlewowé a Rokycanští již w době před welkau bauří náboženskau staly se počeštěnými rody zemanskými, které wšak potom dosti záhy zanikly.

Hlawním wenkowským sídlem *Rotlewů* byly *Koloděje* u Běchowic asi dwě míle cesty od Prahy. Držitelem zámku toho byl za posledních časů krále Wáclawa Jan čili *Johánek* Rotlew, kterému náležely také *Libeň* a *Holišowice* u Prahy a *Hole* u Pruhonic; bratr jeho *Martínek* měl *Stupice* u Koloděj. Jan z Koloděj nacházel se již roku 1419 w měsíci Listopadu mezi četnými zemany, kteří tehdáž odpowěděli Pražanům, když učinili útok na Malau stranu za wládařstwí králowny Zofie;[61]) a u něho později křížowníci Zderazští před útěkem swým z Prahy (1420) schowali si knihy a klenoty swého kláštera.[62]) Patrně stál tedy při straně krále Sigmunda, ač bezpochyby brzy musil nepřátelstwí s Prahau nechati, neb jej nacházíme potom w bezpečném držení statků jeho, které by sic Pražané byli mohli zabawiti. Roku 1434 byl přítomen co swědek při sepsání poslední wůle Anny Štukowé w Pitkowicích we blízkém sausedstwí swém. Již wšak roku 1436 (27 Února) sepsal i on poslední wůli swau, jíž swědky byli Jan a Matěj z Dubče, Janek Štuk z Pitkowic, Habart ze Chwal a několik jiných zemanů ze sausedstwa.[63]) Za hlawního dědice ustanowil strýce

[61]) Archiv Český IV 376.
[62]) Lib. memor. Novae civ. P. ab anno 1440 fol. E 8.
[63]) Reliquiae Tab. II 156.

swého *Alše* z Koloděj, odjinud nám neznámého, ježto byl syn jeho wlastní *Martinek* Rotlew zemřel před ním. Jiż wšak o několik let dříwe byl zajedno se synem tímto swým Martinem prodal zboží swé w Libni a w Holišowicích Wácslawowi Cwokowi měšťanu Nowoměstskému, toliko že kupní summa nebyla ještě celkem splacena, pročež se Cwok w držení těchto statku dostal teprw po smrti Johánkowě umluwau s Alšem (1438). Jak dlauho potom Aleš wládl Koloději, není nám známo. — Zatím byl bratr Johánkůw Martin Rotlew Stupický zemřel zustawiw sirotky, z nichž dcera jménem *Anna* prowdána byla za blízkého sauseda Waňka z Králowic. Zeti tomuto přátelskau wýpowědí před konšely Staroměstskými mezi ním a poručníkem sirotku druhých, Alšem z Krajnic, byla porucena spráwa statku až do práwních let jejich (1431);[64] ale o sirotcích těchto se další zpráwa nezachowala. Roku 1454 byla na žiwě Anna dcera a také ještě Markéta wdowa Martina Rotlewa; ale druzí nepřipomínají se w paměti jisté, která by se i na ně byla měla wztahowati.[65])

f. Z rodu *Rokycanských* byl při začátku bauří w zemi po smrti krále Wácslawa na žiwe *Jan* jediný syn Františka Rokycanského, ještě mladý, ježto po smrti otce swého (asi r. 1410) ještě w létech 1415 až 1418 stál pod opatrowáním poručníku a matky swé Markéty čili Machny. Po otci připadla mu dědictwím twrz a dwur popluźní w *Brzwích* u Jenče w krajině za Bílauhorau, u Prahy samé pak mlýny na Kameni za branau Poříčskau, též třetina oprawy špitálu proti sw. Ambroži, jehož druhé dwě třetiny náležely Štukum. W Brzwe po dosažení práwních let uwázal se roku 1423 mocí wýpowědi konšelu Staroměstských po nějaké při s Bartošem postřihačem o nějaké nároky;[66]) za nedlauho pak dosáhl značného rozmnožení swého majetku následkem zasnaubení swého s Annau wnučkau proslulého Kříže kramáře.

[64]) W knize Staroměstské od r. 1417 fol. 132.
[65]) W deskách dworských Lib. proclam. IV.
[66]) Dle knihy Staroměstské od r. 1417 f. 53.

Kříž kramář zakladatel kaple Betlemské, jak jinde powěděno, měl tři syny, *Jana*, *Wácslawa* a *Petra*, z nichž při čase smrti krále Wácslawa IV na žiwě byl toliko druhorozený Wácslaw; po Janowi wšak zůstala dcera *Anna* čili Anička, po Petrowi čili Petříkowi dcera *Kateřina* jinak Katruše prowdaná za Waňka z Dubečka, patrně z rodu Welflowiců, jehožto wšak způsob příbuzenstwí s Janem a Matějem Dubcem není nám znám. Anička dcera Janowa byla onau wnučkau Kříže kramáře, kterau Janek Rokycanský pojal za manželku. Wácslaw čili *Wacek Křížowic*, jemuž se dědictwím po otci dostaly *Chwaly* a některé jiné jmění, jmenowitě také dům wedlé kaple Betlemské, z počátku bauří w zemi, podobně jako nedaleký saused jeho Johánek Rotlew, stál nepřátelsky proti Pražanům, jakž sauditi se musí z toho, že mu jmění jeho w Praze samé bylo zabaweno: ale i toto nepřátelstwí bezpochyby netrwalo dlauho. Ze zabaweného jmění obec roku 1421 darowala toliko zahradu na ostrowě pod mostem Pražským wedlé kostela sw. Petra bratřím Sigmundowi a Mikulášowi z Klatow;[67]) winnice wšak někdejší Křížowy u Košíř na Wěnečku a před Koňskau branau přiřkla nezletilému synu Wackowu jménem též Wácslawowi čili *Waňkowi*, jakož nejspíš také dům wedlé Betlema. Také pak Wacek sám přebýwal w potomním čase bez překážky na Chwalách i w Praze, jak swědčí zmínka o něm i w knize městské Pražské dne 3 Března roku 1423.[68]) Za nedlauho wšak zemřel, zůstawiw krom syna Wácslawa také dceru *Aničku* a wdowu Annu, kterážto již roku 1428 žila we druhém manželstwí s Prokopem z Olšan. O dědictwí po něm wznikly nesnáze, které se práwě řečeného roku (1428) skoncowaly wýpowědí přátelských umluwců ustanowených konšely Staroměstskými. Wýpowědí tau dostaly se Chwaly Jankowi Rokycanskému a manželce jeho Aničce s powinností wyplacení 50 kop grošů Waňkowi synu Wackowu, 50 kop Aničce sestře téhož a 50 kop Katruši Dubcowé.[69])

[67]) Wiz w Základech místopisu Pražského III 70.
[68]) Kniha Straroměstská od r. 1417 fol. 51.
[69]) Taméž 93, 95, 133.

O dewět let pozdĕji (1437) zemřel Waněk Wackowic, zůstáwaw až do smrti swé pod poručenstwím Jana z Rosenberka bakaláře učení Pražského, a dědictwí po něm celé se dostalo sestřenici jeho Aničce manželce Jana Rokycanského,[70] s ní pak manželu jejímu, totiž zejména dům wedlé kaple Betlemské a někdejší winnice Křížowy. Již wšak po dwau létech Janek Rokycanský dům práwě řečený prodal (1439), a roku potomního (1440) zemřel bez potomstwa. Dědictwí po něm připadlo wdowě, kteráž brzy wstaupila w druhé manželstwí s panem Oldřichem Medkem z Waldeka.[71] — Z rodu Rokycanských připomíná se ještě roku 1457 *Sigmund*, jemuž náležela některá část wesnice *Dobrošowic* u Škworce, ale co zemřelý a bezdĕtný; zdá se pak, že byl zemřel již dáwněji před tím rokem.

Mezi Němci, kteří po walném wystěhowání saukmenowců swých roku 1420 nicméně zůstali w Praze, nacházelo se jen málo příslušníků rodin, které předtím wynikaly bohatstwím a mocí. Z takowých jmenowati lze *Albrechta Čotra*, o němž jest zmínka roku 1419 co wěřiteli knížete Minsterberského. Od roku 1414 měl dům u tří korun (č. 51) w ulici Swatowalentinské, nyní Kaprowé, na Starém městě, w jehož držení stále zůstal, pokud známo, ještě do roku 1443. Bratřími jeho nazýwají se *Šimon* čili Šimůnek a *Wít* postřihačowé, kterým náležel dům u tří bratří (č. 434) w ulici Swatomichalské a Wítowi také wes *Křeslice* na Botiči blíž Průhonic. Dům byl jim roku 1420 zabawen od obce, poněwadž nepochybně utekli z Prahy. Wít přebýwal pozdĕji we Znojmě, a roku 1441 postaupil Albrechtowi Křeslic smluwau zapsanau do knihy městské w Praze;[72] pozdĕji pak Albrecht po smrti obau jich hlásil se ke 20 kopám grošů platu ročního na *Stupicích*, wsi Rotle-

[70] Tamže 170.

[71] Roku 1440 jmenuje se Jan Brzewský (t. j. Janek Rokycanský) majitelem winnice na Wénečku; roku wšak 1441 již kupuje tuto winnici Pawel plátenník „circa nobilem Ulricum de Waldek et conthoralem ipsius dominam Annam de Chwal alias de Brzwij“. R. 1442 Anna prodala dědictwí swé we Chwalách i dwůr poplužní we Lhotě pod Chwaly Habartowi z Hartmberka.

[72] W knize Staroměstské od r. 1413 fol. 429.

dowé, co k dědictwí po nich (1454).[73] Jak dlauho potom ještě žiw byl, není známo, ani měl li potomky. Wedlé něho připomíná se wšak w Praze *Hawel* Čotr, jenž od roku 1433 do roku 1455 měl dum w osadě sw. Jiljí (č. 235) wedlé domu u pelikána, a roku 1455 kaupil sobě dum u bílého nedwěda (č. 579) na swobodném trhu čili fraimarku. Snad že jeho synem byl *Krištof* Čotr, jenž roku 1469 po případě měl býti poslem od králowstwí českého do Polska k sněmu Petrkowskému.[74])

Jiní členowé rodu tohoto byli se wystěhowali z Prahy, zejména *Marek* Čotr a wdowa bratra jeho *Kašpara*, jménem Běta, se sirotky po něm. Markowi Čotrowi byly proto zabaweny dwa jeho domy, starší blíž matky Boží na Lauži i druhý blíž kostela sw. Hawla (č. 500), jejž byla manželka jeho Markéta roku 1415 kaupila od poručníků Kašparowy poslední wule. O Markowi neděje se potom žádná další zmínka: o Bětě wdowě Kašparowě dowídáme se, že s mladými dwěma syny swými *Baltazarem* a *Janem* wzala útočiště na zámku Hasenburce páně Zbyňkowě Zajícowě. Tam roku 1422 (24 Srp.) učinila zápis, kterým wěna swého 40 kop grošu na *Klokočné* u Tehowa nedaleko Říčan postaupila řečeným dwěma synum swým a pakli by oba zemřeli, odkázala panoši Wácslawowi z Lamberka postaunu páně Zbyňkowu: zároweň pak Baltazar we jménu swém a mladšího bratra swého Jana, který byl odjel do Wlach, téhož Wácslawa z Lamberka přijal na spolek k dědictwí otcowskému, zejména k *Pračům* twrzi za Záběhlici, kterau byl Kašpar Čotr sobě zjednal směnau za Tehow.[75]) Pračе byly zatím jako jiné jmění Kašparowo zabaweny od Pražanů, a dostaly se potom od nich jak jinde wzpomenuto,[76]) Mikulášowi Humpolcowi, nejwyššímu písaři Staroměstskému: ale za panowání císaře Sigmunda Baltazar Čotr již po smrti matky swé i snad také Jana bratra swého dosáhl předce uznání dě-

[73]) Lib. proclam. IV.
[74]) Wiz Bachmann Urkd. 475.
[75]) Reliquiae Tabul. II 232.
[76]) Na str. 331.

dictwí swého w Pračích,[77] které wšak potom ještě před rokem 1445 postupem od něho přešly na jiné držitele, několik jich po sobě, až se roku 1450 kaupí dostaly wýše zmíněnému Wácslawowi z Lamberka, před tím časem písaři králowského podkomoří, od něho pak roku 1461 prodány jsau Jirowi z Přistupimě.[78] — Baltazar Čotr roku 1437 hlásil se také k dědictwí w *Brázdimi* po Albrechtowi Kamaréřowi z rodu Weltlowiců; ale darmo.[79] Brázdim, nepochybně zabawený roku 1420, nacházel se tehdáž w držení obce Nowoměstské, a byl jí obhájen.

Jiný zámožný rod německý, který se zachowal w Praze z předeslé doby, byli *Falkenauerowé*. *Jindřich* z Falknowa měl od roku 1406 dům w železné ulici řečený u jestřába (č. 545), a držel lénem od komory králowské hamry a doly měděné a železné za Beraunem, z nichž powinen byl odwáděti každý týden šest šínu železa na Karlštein tamějšímu purkrabí králowskému; od roku pak 1409 měl také wes *Ořihowec* u Podboran w kraji Žateckém. Při wypuknutí wálky s králem Sigmundem odstěhowal se z Prahy; ale zůstal tu syn jeho *Hanuš*, a zachowal se w držení domu u jestřába, jehož mu byl otec postaupil nájmem, a též w držení tří winnic wedlé cesty k Strašnicům, Jindřichowské, Názowské a Chmeléřowské, které byl Jindřich Falkenauer za předešlých let skaupil. Roku 1434 dům onen prodal zeti swému Bartošowi se swolením otcowým daným jemu ze Žitawy, kdež Jindřich Falkenauer ty doby přebýwal, a kaupil sobě potom roku 1438 dům wedlejší u mnohých dweří (č. 546). Též roku 1434 zapsal we dluzích winnice swrchuřečené, z nichž toliko dwě, totiž Chmeléřowskau a Názowskau později zase wyplatil. Po přijetí císaře Sigmunda na králowstwí otec jeho Jindřich zase se wrátil do Prahy, obdržew nepochybně wýjimečné powolení k tomu od obce; císař Sigmund pak k žádosti jeho stwrdil udělení léna na hamry a doly za Beraunem jemu i synu jeho Hanušowi a jich potom

[77] Lib. proclam. III.
[78] Doklady w knize Staroměstské od roku 1437 fol. 126, 195 a Reliq. Tab. II 310.
[79] Lib. proclam. III.

kům.[80]) odkudž nazýwáni jsau obecně hutníky neb hamrníky. Již wšak roku 1439 Jindřich Falkenauer zemřel, učiniw poslední pořízení w Praze před rychtářem a dwěma konšely Starého mesta dle obyčeje, ustanowiw totiž Hanuše za dědice wšeho jmění swého, zejména w Praze a w Litoměřicích i také „na hamřích neboli hutích u Berauna“.[81]) O dwě léta později (1441) jmenuje se wšak také Hanuš Falkenauer nebožtíkem, zustawiw čtyry syny, *Jindřicha, Jana*, *Sigmunda* a *Wácslawa* a dwě dcery, *Mandu* železnici prowdanau za Bartoše wýše zmíněného a *Kateřinu*. Sirotci tito nacházeli se ještě roku 1444 w společném držení winnice Chmeléřowské, kterauž toho roku dle tehdejší zwyklosti wysadili pod plat práwem zákupním. Roku 1452 toliko tři z nich, „slowutný Jindřich řečený hutník“, jak se w zápise nazýwá, a Jan i Wácslaw, winnici tuto celkem prodali, a roku 1458 prodali také dům u modrých dweří, snad že se toho času odstěhowali z Prahy jinam. Z roku 1456 jest pamět, dle které Jindřich jakožto dědic po otci i dědu také tehdáž ještě nacházel se w držení Očíhowce.[82]) W poslední wůli starého Jindřicha Falkenauera (1439) připomíná se *Sigmund* Falkenauer co přítel jeho, a jiným příbuzným byl nepochybně *Bernard* Falkenauer, kterému zabaweny byly dwa jeho domy od obce w celetné (č. 564) a w železné ulici (č. 491), nepochybně pro útěk z Prahy. Zdá se, že se i on později do Prahy wrátil, ježto nachází se w knize městské pamět o práwní při, kterau měl roku 1438 s Přechem z Kladna o dědictwí po odběhlém Markowi Čotrowi.[83])

[80]) Diplom. regis Georgii fol. 701. Prawí se w listě králowském „der hamer zu Skowie“, což wšak jest nepochybně chyba přepisowače, snad místo Skryje (?).

[81]) W deskách dworských Quaternus extractuum N 1, pag. 150. W poslední wůli té odkazuje synu swému také „duom swój u modrých dweří w železné ulici“, což se wšak nesrownáwá s našimi udaji wzatými z knih městských.

[82]) W Archivu Českém I 175.

[83]) W knize Staroměstské od r. 1417 fol. 179. — Pozdější zmínka o rodu tomto nachází se w Archivě Českém X. 493 roku 1497.

7. Podobně jako Čotrowé a Falknowští zachowalo se w Praze také přátelstwo slowutného *Anděla apotekáře* z Florencie. Dědic jeho Ludwík čili *Loysa apotekář*, jeden z předních konšelů Staroměstských za posledních času krále Wáclawa, stal při prwním začátku bauří w Praze na straně powstalcům protiwné,[84]) a nejspíš se roku 1420 také wystěhowal z města, pročež mu zabawena byla aspoň zahrada někdy Andělowa na Nowém městě a winnice jeho za Koňskau branau na místě nynější zahrady Kanalské, a darowána roku 1421 od obce zahrada Kuncowi apotekářowi, winnice pak Petrowi Prunhauserowi, sausedu, s kterým Ludwík jak se zdá byl za dobré. Newíme wšak na jisto, zdali se s Ludwíkem wystěhowali také synowé jeho: ano již roku 1422 Ludwík apotekář zase i sám se nacházel w Praze, nepochybně po nějakém smíření s obcí, a jmění swého zase požíwal, jmenowitě i winnice zmíněné. Zemřel wšak, ne-li něco dříwe, roku 1427, zůstawiw syny dwa, *Janka* i *Anděla*, wedlé kterých přežila jej také druhá manželka jeho, macecha těchto synů, jménem Kateřina, dcera zámožného sauseda Johánka Kbelského, jejíž matka Anna Kbelská také ještě byla na žiwě.[85]) O dědictwí rozdělili se řečení dwa synowé, tak že každému z nich dostalo se jednoho ze dwau domů jeho, Andělowi nárožní na owocném trhu (č. 144), Jankowi wedlejší w kantě (č. 145) a mimo to zahrada Andělowa, winnice pak byla rozdělena mezi ně na dwa díly.

Janek syn Loysuw měl za manželku Dorotu dceru Mikuláše Augustinowa z Prahy, někdejšího nejwyššího písaře zemského, jíž dědictwím po otci i nějakými jinými práwy připadl hrad *Okoř* s příslušenstwím.[86]) Zemřew záhy asi roku 1434, zůstawil tři dcery, Kateřinu, Woršilu a Elšku, z nichž prwně řečená stala se asi roku 1446 manželkau pana Čeňka z Klin-

[84]) Anonymus de origine Taboritarum u Höflera pag. 532 prawí, že ze smetání konšelů Nowoměstských roku 1419 těšili se konšelé Staroměstští wšichni wyjma pět, mezi kterými Ludwíka apotekáře jmenuje na prwním místě.

[85]) Wiz w knize Staroměstské od roku 1417 fol. 51, 78, 116, 213.

[86]) Archiv Český III 526.

šteina,[87] potomního prokuratora králowského (1458—1480), co zatím matka její Dorota hned w roce po smrti prwního swého manžela byla wstaupila we druhé manželstwí se zemanem Bořiwojem z Lochkowa jinak z Lochowic (1435). Bořiwoj dostal se rukau její w spoludržení Okoře[88] i winnice někdy Jankowy, kterézto oboje jmění teprw, jak se zdá, po jeho smrti se dostalo Kateřině Čenkowě z Klinšteina. Připomíná se w držení Okoře posledně ještě co wdowa roku 1486.[89] Dum někdy Jankůw (č. 145) byl od Bořiwoje z Lochkowa we jménu sirotků po něm prodán již roku 1448.

Druhý syn Ludwíka apotekáře *Anděl* zemřel asi 10 let po smrti bratrowě, totiž asi roku 1445, zustawiw wdowu jménem Annu a syna *Prokopa*. I jeho dům (č. 144) byl roku 1448 od wdowy prodán a smluwau jakausi s Janem ze Smiřic a s Mikulášem z Lobkowic Anděl byl zawadil také dědictwí swé po otci w *Obřístwí*, tak že potom Prokop syn jeho pozbyl tohoto statku, marně se saudiw s Mikulášem Lobkowickým (1456).[90] Winnici před Koňskau branau držel Prokop spolu s matkau Annau ještě roku 1470, potom sám o sobě ještě roku 1489, roku pak 1468, jak jest již na jiném místě powěděno, byl obdržel od matky také zahradu Andělowu na Nowém městě. Již roku 1470 a potom wždy nazýwán jest slowutným Prokopem z Dubečka, aniž wí se, jakým spůsobem tohoto statku nabyl, snad že manželstwím nějaké dcery Matěje z Dubče.

O osudech rodin německých a některých jiných, které se celkem odstěhowaly z Prahy, nezachowaly se téměř žádné paměti, leč asi pokud některé z nich pokaušely se později, ač wětším dílem marně, dosáhnauti nawrácení ztracených statků a práw w Praze a w nejbližším okolí města. Powěděli jsme již na jiném místě o biskupu Churském Janowi *Názowi*, kterýk roku 1436 hleděl naložiti se ztraceným jměním swým

[87] W knize Starom. od r. 1437 fol. 129.
[88] Archiv Český III 360.
[89] Reliquiae Tab. II 411.
[90] Codex Talmb. fol. 96.

w Praze ku prospěchu bratrance a sestřenic swých, *Jindřicha, Anny* a *Hedwiky*, syna a dcer Konrada Náza z Hory Kutné, bratra otce swého. Hledě, jak prawí w listině na to wydané w sídle swém Fürstenburce w Graubündech, k welké bídě, we které se nacházeli, zapuzeni jsauce od dědictwí otcowského „od Husů pro wíru křesťanskau", postaupil jim wšeho statku swého, který mu náležel w Praze neb jinde w Čechách, jmenowitě domu swého na Hradčanech a dworu i wsi a winnic w *Košiřích*, aby toho užíwali, s wyhražením, kdyby on se zase do Prahy neb do Čech nawrátil, tehdy aby mu zase postaupeno bylo na čas jeho žiwota.[91]) Biskupu Janowi Názowi nebylo wšak popřáno do Čech se wrátiti, dokonce když již roku 1440 zemřel (24 Ledna); že pak se jmenowaní příbuzní w držení dědictwí jeho nedostali, ukázali jsme jinde.[92])

O něco šťastnější byl bohatý kupec Pražský *Antonín z Munhaima*, který, jak jsme se jinde zmínili,[93]) hned na prwních wýprawách krále Sigmunda do Čech dodáwal sanytr a síru k jeho wojsku, potom pak stále slaužil mu w záležitostech peněžních.[94]) Pražané zabawili mu dwa jeho domy w celetné ulici (č. 561, 566), winnici jeho před Koňskau branau a dwůr w *Krči*, kterýžto od obce se dostal nejprwé Janowi Bradatému (1421), od něho pak nejspís kaupí Janowi Mandincowi. Zdali se Antonín sám wrátil do Čech, není nám známo, ač jest ku prawdě podobno; ale syn jeho *Prokop* roku 1454, tedy za panowání krále Ladislawa, hlásil se při saudě zemském ku práwu swému na Krč, i dáno mu za práwo z té příčiny, že se byl otec jeho s majetkem swým w Krči ještě před zabawením jeho odčetl od města, tak že propuštěn jest s ním z práwa městského a podléhal tedy jen práwu zemskému. Domy w celetné ulici zůstaly wšak i pro nej ztraceny

[91]) Lib. Erect. XIII 7.

[92]) Wiz na str. 14, 220.

[93]) Wiz díl IV na str. 170.

[94]) Swědčí o tom list krále Sigmunda z roku 1429 w archiwu kapituly Pražské, kterým wyswědčuje, že mu Antonín z Munheima wydal jistý úpis dlužní na 1300 zlatých.

K winnici před Koňskau branau hlásila se roku 1444 wdowa Antoninowa Barbora proti tehdejšímu držiteli Maříkowi Bezrukému, ale spokojila se s peněžitau náhradau. Prokop syn Antoninůw zemřel wšak již roku 1457 bez potomků, a tudy Kré připadla co odúmrť králi, i dostala se wýprosau do jiných rukau.[95])

Z pěti synu zámožného měšťana *Dětřicha ze Cách*, kteří byli žiwi při začátku bauří před smrtí krále Wáceslawa IV, jest nám wyslowně doswědčeno o jednom, *Prokopowi*, tehdáž konšelu Staroměstském (1419), že náležel wedlé Ludwíka apotekáře k straně powstalcům protiwné.[96]) Nejen on, nýbrž i druzí bratří jeho odstěhowali se potom z Prahy. Prokop asi ještě za let wálky zemřel: druzí čtyři, *Martin*, sedením na Ostrowě, tušim w kraji Loketském, *Aleš*, *Frána* a *Dětřich* roku 1438 učinili smlauwu mezi sebau o rozdělení dědictwí po otci, zejména o platy a práwa na domích u tykwí (č. 439), u kosíků (č. 464), u zlaté štiky (č. 703) a u černého nedwěda (č. 492), kterážto smlauwa zawřená před dwěma konšely Starého města z raddy k tomu wydanými wložena i do knihy městské.[97]) Nezdá se wšak, žeby který z těch bratří byl potom zůstáwal w Praze. Dům Alšůw u tykwí i někdejší dům Prokopůw w rynku (č. 461), jakož byly od obce zabaweny, nacházíme také potom w rukau jiných držitelů. Martin Cášský kaupil sobě roku 1439 od zemana Mikuláše z Krchleb práwo na twrzi w *Podwiní*, které Mikulášowi upsáno bylo Wácslawem synem Jana Bradatého, za 75 kop;[98]) ale s jakým účinkem, není nám známo; neb jak jinde powěděno,[99]) Podwiní bylo již roku 1437 saudem zemským proti synum Jana Bradatého přiřčeno wdowě někdejšího držitele, kterému jej obec Pražská byla zabawila.

[95]) W deskách dworských Lib. proclam. IV.

[96]) Anonymus de origine Taboritarum uwodí jej mezi pěti konšely zmíněnými wýše w poznámce 64.

[97]) Totiž w knize Staroměstské od r. 1417 fol. 118.

[98]) Zápis v knize Staroměstské od r. 1437 fol. 40.

[99]) Wiz na str. 265.

7. Mezi wystěhowanci Pražskými z roku 1420 nacházeli se také dwa synowé někdejšího konšela Pražského *Jana Domšíka*, jinak Johánka Ortlowa, který byl sťat roku 1413.[100]) Jeden z nich *Wáclaw* byl kanowníkem Pražským a Wyšehradským, druhý *Janek* nacházel se po smrti otcowě w držení domu jeho na Staroměstském rynku řečeného u bílého zwonu a dworu jednoho poplužního w *Běchowicích*. Kanowník Wáclaw Ortlůw po útěku z Prahy přebýwal spolu s jinými členy kapituly Pražské w Žitawě, kdež se roku 1421 účastnil nálezu kapituly proti arcibiskupu Konradowi pro přistaupení jeho k straně přijímajících pod obojí. Janek Domšíkůw obrátil se do Brna, kdež wšak brzy zemřel, zůstawiw wdowu jménem Annu, kterau byl pojal co wdowu a dědičku po zemanowi jakéms Modliborowi z Heřmanic. Děti jeho z manželstwí toho byly již dříwe zemřely. Anna owdowělá wstaupila we wyhnanstwí tomto w třetí manželstwí se zemanem Wáclawem z Plotišť, jejž zápisem učiněným w Brně při sklonku roku 1422 (19 Říj.) ustanowila za dědice wšeho, co jí po prwních dwau manželích práwem bylo připadlo, po Modliborowi zejména zboží w *Močidlanech* u Kladna, po Domšíkowi pak dům u bílého zwonu a dwůr *Běchowický*. Zápis tento byl roku 1437 wložen do desk dworských. Ale jmění Domšíkowo bylo hned po jeho wzdálení z Prahy zabaweno a od obce rozdáno jiným osobám. Dwůr Běchowický roku 1437 i po wložení onom do desk nacházel se w držení měšťky Pražské Ofky manželky někdy Jana Hoslého rytíře jinak Janka Puškaříka; ani Anna Domšíkowa ani třetí manžel její Wáclaw z Plotišť za žiwota swého nedostali se k swému dědictwí. Teprw r. 1447 po jich obau smrti dcera Wáclawowa Hedwika, newíme zdali z téhož čili jiného manželstwí jeho, práwo swé k dědictwí w Močidlanech i w Běchowicích prodala pánům Jindřichowi a Benešowi z Kolowrat Libšteinských wšeho wsudy za 50 kop, w ceně, která by byla nestačila při skutečném držení. Pan Jindřich z Kolowrat byl zeť Peška z Kunwaldu, který tehdáž wládl Prahau; snad že mínil jeho pomocí kaupi tuto připrawiti ke skutku w době.

[100]) Wiz w díle III str. 547.

kdyż práwa zemská nesla; s jakým wšak účinkem, není nám známo.[1]

Na místo starých rodu, kteří ještě před welkým přewratem roku 1420 Praze se wíce neb méně byli odcizili přejitím do stawu zemanskeho, a jiných, kteří se potom w nepřátelstwí s wetšinau obywatelstwa na wždy odstěhowali z města, přirozene wstaupili do popředí rodowé jiní, nyní weskrz národnosti české, kteri se domohli bohatstwí a moci. Nesla to wšak s sebau proměna w časích, wzbuzení totiž ducha lidowládného w měštanstwu, že se již nikdy spráwa obcí Pražských nezachowala tak trwanliwě při jistém počtu rodin wynikajících jako za dwau století předtím, a tudy rodowé nowěji powýšení s řídkými wýjimkami rychleji zase zanikali a ustupowali jiným. Znamenáme mezi rodinami, které se toho času nad jiné powznesly w moci a také w bohatstwí, předné potomky některých znamenitějších konšelů, kteří dílem již w posledních létech před walkau náboženskau, dílem w prwním čase po wypuknutí bauře stáli w Praze w čele přijímajících pod obojí, jakož Jana Bradatého, Wácslawa Strábocha, Šimona od bílého lwa, Hedwiky krejčího a jiných.

Jan Bradatý sladowník rodem ze Stříbra, jemuž náležel znamenitý dům na Starém městě nyní Platays zwaný (č. 416), nacházel se w úřadě konšelském častěji po sobě již od roku 1415: byl purkmistrem, jak na swém místě wyprawowáno, práwě za prwních wýtržností obecného lidu hned po smrti krále Wácslawa, a připadla jemu tudy té chwíle na prwním místě úloha obnowení pořádku. Później za wlády mnicha Jana Želiwského ustaupil do pozadí, až zase w létech 1424 a 1425 byl konšelem, přišel pak o žiwot roku 1426 we welké bitwě u Austí. Ze zabawených statků odběhlých měšťanů byly se mu dostaly dwory w *Podwiní* za Libní a w *Hobšowicích* u Slaného. O dědictwí po něm se rozdělili wedlé wdowy Doroty dwa synowé jeho Wácslaw a Sigmund. Wácslaw byl také konšelem w létech 1429 a 1433. Jemu společně s matkau dostal se otcowský dům, jejž wšak již roku 1433 prodali, a roku 1437 děje se

[1]) Wiz Reliquiae Tab. II 178, 211.

o tomto starším synu Bradatého zmínka naposledy. Nejspíš asi toho času zemřel. Sigmund kaupil sobě roku 1435 dwůr w *Šešowicích*, ale prodal jej zase roku 1437 směnau za dům řečený u Doroty (č. 399) na trhu Swatohawelském, jejž potom opět prodal roku 1445, kaupiw sobě dům jiný blíž masných krámů (č. 702). Když mezitím po přijetí císaře Sigmunda na králowstwí za krátkau dobu byla obnowena práwa zemská, byli bratří Wáclaw a Sigmund zbaweni dworu Podwinského nálezem zemského saudu w při s Eufemií dcerau někdejšího držitele statku toho jménem Adama; zdali pak podrželi co jiného ze statku na zemi, není nám známo. Roku 1442 stal se Sigmund Bradatý rychtářem Staroměstským; po třech létech jest s úřadu toho ssazen (1445), ale opět zastáwal jej w prwní polowici roku 1448, což swědčí, že držel se stranau Pešíka z Kunwalda tehdáž w Praze panující, ač také že se mu od ní některý čas dosti newěřilo. Po dobytí Prahy Jiřím Poděbradským nachází se hned zase rychtář jiný. Krátce před tímto obratem byl Sigmund již zase prodal tehdejší dům swůj (č. 702) roku 1447, a kaupil dům jiný w ulici platnéřské (č. 110). Tohoto postaupil roku 1450 druhé manželce swé Konstantině dceři Martina z Hradištka, kteráž jej již roku 1451 prodala, a odtud není o Sigmundowi Bradatém ani o žadném potomstwu jeho zmínky.[2])

Déle se zachowalo we wážnosti příbuzenstwo *Wáclawa Štrábocha* kožišníka, který rowněž jako Jan Bradatý w úřadě konšelském stal ponejprw roku 1413 a potom po několik let až do wypuknutí baurí po smrti krále Wáclawa. I on tehdáž pokládán byl za jednoho z hlawních wůdců strany pod obojí w Praze;[3]) i ačkoli potom od počátku baurení lidu proti

[2]) Prwní manželkau Sigmundowau jmenuje se roku 1419 Anastasia dcera Oldřicha z Mniška, jíž bylo wěnem zapsáno 60 kop na otcowském domě Bradatého (č. 476).

[3]) Jewí se to zwláště w satyrickém smyšleném dopise krále Sigmunda ku konšelům Pražským z druhé polowice roku 1419, kterýž zní „fidelibus dilectis judici, magistro civium, Strabochoni, Reczkoni ceterisque scabinis tam antiquae quam novae civitatis in Praga salutem

usedlejšímu sausedstwu mnichem Janem ze Želiwa wíce nikdy konšelem nebyl, nepřestal i potom míti rozhodné pusobení na obecní záležitosti. Roku 1427 mělo se mu jaksi za zlé od přátel knížete Sigmunda Korybutowice, že při tehdejším powstání proti němu w Praze neužil wplywu swého k jeho prospěchu.[4]) Naproti tomu o dwě léta později (1429) w rozepřích tehdejších mezi Starým a Nowým městem byl on přátelským rozsudím od Starého města zwoleným, kterýž po dohodnutí s rozsudím woleným od Nowoméstských wýpowědí o rozdělení statků a důchodu dotud společných docílil konečného srownání. Že wládl značným jměním, nelze pochybowati, ač nemáme o tom známosti dostatečné. Od roku 1400 neb něco dříwe náležel mu dům skrowný blíž kaple sw. Maří Magdaleny w Jerusalemě (část č. 291) a od roku 1407 do roku 1418 jiný dům wedlé; později pak (1428) připadl mu nepochybně dědictwím po *Oldřichowi* Štrábochowi, též kožišníku, tuším bratru jeho, třetí dům w nynější ulici řetězowé (č. 245), jejž wšak jak se zda hned prodal. Také měl část winnice řečené Konstancí nad Nusly, toliko 3 korce, které wšak roka 1420 prodal, a později zápis na třetí díl winnice nad Wltawau na Letné blíž Buben (1427). Zdali se mu čeho dostalo na wenkowě ze zabraných statku odběhlých měšťanu, není nic známo; toliko Oldřich Štráboch obdržel od obce roku 1421 jakausi lauku u *Lysolaj* z nadání sakristy kostela Pražského. Roku wšak 1427 Wácslaw Štráboch, nepochybně co wdowec, wstaupil w manželstwí s *Markétau* wdowau Laurinowau, která měla dwa domy wedlé sebe u čápů a u srpů (č. 480) na rynku Staroměstském, z nichž jednoho mu postaupila, a následkem toho on potom i starší dům swůj wedlé Jerusaléma prodal (1432).

Již w prwním roce potom (1433) Wácslaw Štráboch zemřel, nezustawiw mužských potomku, než toliko dwě wnučky,

condignam meritis optando". Zachowán jest w rukopise kapituly Pražské O XXXIX.

[4]) Báseň kárawá o tom příběhu prawí o něm: Štráboch tenť by rád pokoji, — nebť sě za swuoj statek bojí; — sedíť jako pod ostřiešem — i s Zdenkem swým towaryšem (rozumí se Zdeněk swičník, jeden z tehdejších konšelů). Wiz Wýbor z literatury české II 314.

Martu a Kačku, kteréž byly časem swým prowdány. Mimo to připomíná se toliko *Jan* Štraboch sestrenec jeho, který měl dům w Celetné ulici (č. 594 1431—1433) a *Wáceslaw* pastorek Štrábochuw (1444), tedy nejspíš syn wdowy jeho Markéty z prwního jejího manželstwí; neb se jmenuje wedlé ní w držení winnice jí náležející u Olšan. Marketa stala se tudy hlawní dědičkau swého druhého manžela. Již w prwním roce po jeho smrti (1434) učinila zápis, kterým obau dwau domů swých u čapů a u srpu po smrti swé postaupila Janowi od stříbrné hwězdy, bratru Pešíka z Kunwalda, tehdáž konšelu; i zdá se, že učinila to newolně nějakým nátlakem nesprávným: nebo roku 1448 po dobytí Prahy Jiřím Poděbradským Pešík z Kunwalda, dříwe než směl odjeti z Prahy, musil wedlé jiných wěcí, které mu bylo srownati, we jménu swém a synu bratra swého, zatím zemřelého, odříci se onoho zápisu co nikterak neplatného.[5] Mezitím nepochybně byl zemřel pastorek Wáceslawa Štrábocha a jak za to máme wlastní syn Marketin, ježto o něm jest jen jednau zmínka roku 1444, a Marketa poslední wůlí swau roku 1449 učinila hlawní dědičkau po sobě *Aničku* manželku Matěje šenkýře, kterému byla krátce předtím prodala dům u srpů (1449).

Anička tato čili Anna byla dle wší podobnosti z přátelstwa Štrábochowa, pročež také manžel její Matěj nazýwal se potom *Matějem Štrábochem.* Manželé tito drželi oba domy w rynku i také winnici wýše zmíněnau u Olšan, a přikaupili sobě později ještě tři winnice u Košíř (1455—1459); po některém pak čase Matěj toliko dům swůj u srpu prodal (1458). Po jeho smrti připomíná se Anna co wdowa w létech 1463 až 1469 w držení celého ostatního jmění; wstaupila pak později bezpochyby w druhé manželstwí s Šimonem z wápennice majitelem totiž jedné z wápennic na Příkopě, ježto jej nacházíme roku 1479 w držení domu u srpu, snad s ní společném, a na-

[5]) Ipsam proscriptionem resignatoriam annullantes, cassantes, destruentes et in nichilum per tempora aeviterna reddientes, prawí se o tom w přiznání jeho před raddau Staroměstskau dne 1 Října 1448 w knize od r. 1417 fol. 158.

zywán ditum bywal Šimonem Štrábochem. Z prwního manželstwí měla několik dětí, o kterých zmínka se činí již we poslední wůli Markety Štrábochowé roku 1449. Z těch se co dědici po ni jmenují syn Jakub a dcera Regina. Jakubowi čili Kubowi dostal se w podíl dum u čápu a winnice w Ráji na Petrině i druhá we Skytinách u Olšan.[6] Regina byla nejprwé prowdána za sauseda jménem Wáclawa, který nepochybně dle ní jmenowán byl Wáclawem Štrábochem a tudy potom také syn její Wáclaw z prwního tohoto manželstwí. Owdowěwši wstaupila we druhé manželstwí s Martinem Kosteckau krejčím, který měl dum w rynku na rohu ulice Kunšowic (č. 478) řečený u sw. Štěpána (1472), po jeho pak smrti w třetí manželstwí s Ondřejem Gebhartowým, zlatníkem. I po něm byla wdowau již roku 1488. Tehdáž kaupila od bratra swého Jakuba dum rodinný u srpů, který na něj byl spadl nejspíš po smrti Šimona Štrábocha, po dwau letech pak postaupila ho synu swému Wáclawowi wýše zmíněnému (1490). Jakub byl se mezitím přesídlil na Malau stranu, kdež sobě kaupil dum u bílého nedwěda w rynku na rohu ulice Strahowské, nyní ostruhowé (č. 258). Mimo Wáclawa měla druhého syna Matěje a dceru Machnu. Nicméně po smrti její roku 1492 připadl také dum u sw. Štěpána Wáclawowi, od něhož prodán jest teprw roku 1513 za 300 kop grošů. Týž Wáclaw Štraboch byl sobě předtím, roku totiž 1507, kaupil dum na Nowém městě na příkopě wedlé černé růže řečený Haléřuw, od Buriana Haléře za 400 kop českých. Šimon Štráboch byl po smrti Anny wstaupil we druhé manželstwí, a tudy po jeho smrti jmenuje se w držení wápennice wdowa jeho Kateřina Štráboska (1488—1505), později pak Dorota Štrábochowá nepochybně z téhož přátelstwa.

Martin Kostecka byl konšelem na Starém městě roku 1469, Šimon Štráboch w letech 1476, 1477, 1479 a 1483, později

[6] Na Jakuba tohoto wztahuje se zápis roku 1489 w Reliquiae Tab. II 498, we kterém nazýwa se Jakubem Kubcem z Prahy, prodáwaje některé platy w Sliwně, w Pětichwostech a w Hostunicích Janowi Hlawáčowi z Tříbřich.

Wacslaw Štráboch nejprwé na Nowém městě roku 1512, potom roku 1516 na Starém městě a w létech 1520 až 1522 za jednoty obau měst, což dostatečně swědčí o wážnosti w obci, které rodina tato nowě požíwala za času krále Wladislawa a krále Ludwíka.

r. *Šimon od bílého lwa* objewuje se w pametech Pražských ponejprw roku 1418, kteréhožto roku asi wstaupil w manželstwí s Annau wdowau Petra Habartowa, někdejšího majitele domu u bílého lwa (č. 143) na Owocném trhu w Starém městě, a od ní jest mu dům ten postaupen. Předtím nazýwal se Šimonem z Chrasti, maje dwůr we wsi *Chrasti* u Tochowic nedaleko Březnice w kraji Prachenském, odkud nejspíš pocházel rodem.[7] Ještě téhož roku 1418 stal se ponejprw konšelem na Starém městě, a zasedal w radděpotom, pokud známo ještě šestkrát až do roku 1432. W postawení tom účastnil se co jeden z předních w řízení weřejných záležitostí po nejdelší čas wálky náboženské. Roku 1421 nacházel se w poselstwí ku králi polskému a potom ku knížeti litewskému, kterým podáwáno tehdáž králowstwí české proti Sigmundowi. Roku 1425 byl jedním z plnomocníků strany Pražské w jednání o mír s Tábory we Wožici. W neznámých okolnostech roku 1427, kdysi při začátku toho roku, upadl w zajetí na Slaný, kteréžto město bylo se dostalo w moc Táborů, ale byl zase w čas ještě téhož roku zpátkem w Praze, kdež před tehdejším wskočením pana Hynka Kolšteinského do města dostala se mu wýstraha o tom od Wiléma Kostky z Postupic, tak že se w čas mohlo státi opatření proti nebezpečenstwí z toho. Pozdeji činně se účastnil jednání s posly koncilia Basilejského za prwního příjezdu jejich do Prahy (1433).

Již roku 1419 byl Šimon od bílého lwa společně s manželkau swau Annau čili Aničkau najal dwůr a wes *Ludlice* u Prahy se wším příslušenstwím od jeptišek u sw. Anny na Starém městě práwem zákupným za roční plat 65 kop grošů; wypráwowali jsme pak jinde již, kterak hned roku potomního

[7] Že to byla Chrast u Tochowic, saudím z poslední wůle Šimonowy, kterau učinil jisté odkazy ku kostelu w Tochowicích.

při wypuknutí wálky a přitažení krále Sigmunda s wojskem ku Praze utrpěl na statku tomto welké záhuby, pro které potomní léta smlauwe dostáti nemohl a přišlo roku 1428 k přátelskému narownaní s klášterem, kterým roční plat dočasně snížen asi na čtwrtinu.[8] Šimon wšak, roznemoh se na smrt při sklonku roku 1433 uprostřed pilných zaneprázdnění swých, dal důkaz wzácné správnosti, když poslední wůlí swau dne 3 Prosince toho roku celého práwa swého k Radlicum wzdal se a nawrátil wes a dwůr se wším, co k tomu příslušelo, zase jeptiškám. Některý čas předtím byla zemřela manželka jeho Anna, a byl Šimon pojal druhau manželku jménem Martu, také pak byl před ním zemřel syn jeho, bezpochyby newlastní, jménem Tomášek, o němž jen jednau máme paměť roku 1429. Zůstaw bez dětí, učinil hlawní dědičkau sestru swau *Maří* a děti její, dwa totiž syny a dwě dcery, opatřiw wšak náležitě také manželku swau a pamatowaw menšími odkazy na druhau sestru swau *Jilku*, na Welku sestru prwní manželky swé Aničky, a některé přátely a známé swé; na služebníky, mezi nimiž jmenuje se písař jeho Laurin a Wítek starosta. Nadto pak krom darowání Radlic jeptiškám sw. Anny odkázal dům swůj u wola (č. 142, wedlé bílého lwa), jejž byl kaupil roku 1428, k úřadu mostskému na dílo mostu Pražského po nedáwném tehdáž pobořeni jeho powodní roku 1432; obci Staroměstské odkázal sedm kop platu, které měl na *Zlěchowě*, dále sto kop hotowých peněz a wšechno stříbro swé studentům při Betlemě k rukaum mistra Jana z Rokycan a mistra Wáclawa z Drachowa spráwce kaply. Mistru Rokycanowi uložil také, aby přehlédl knihy po něm pozůstalé a co by se z nich hodilo, odewzdal do libráře čili knihowny obecné, ku které mimo to odkázal ještě také 10 kop grošů. Swědčí to o něm patrně, že byl mužem také literně wzdělaným. Pamatowal konečně též odkazem na kostel Tochowický u Chrasté, a jiný odkaz učinil ku kostelu farnímu sw. Linharta, k jehož osadě příslušel domem swým.[9]

[8] Wiz na str. 228.

[9] Poslední wůle jeho, zapsaná do knihy městské od roku 1417, w rozličném ohledu welice zajímawá, wytištěna jest we Wýboru z literatury české II 360.

Paní Maří čili Marce sestře Šimonowě připadl dědictwím po něm krom penězitých pozůstalostí rozličných dům u bílého lwa i také dwůr we *Chrasti*. K tomu kaupila si již roku 1434 winnici řečenau we Skřinkách nad řekau Wltawau mezi Radlici a Zlíchowem. Zemřela asi roku 1439 nebo 1440, a w dědictwí po ní we wšech těchto třech majetcích nastaupil starší syn její *Bohuslaw*. Roku 1440, tedy nepochybně krátce po smrti matčině, srownal se s tetau swau Jilkau, wýše zmíněnau sestrau Šimonowau, o požadawek, který měla na Chrasti. Potom sobě r. 1447 kaupil dům we blízkém sausedstwí (č. 141), jen ob dům od bílého lwa w témž pořadí, ale prodal jej zase již po r. (1448).

Bohuslaw od bílého lwa zemřel roku 1456, zůstawiw wdowu jménem Markétu a syna *Šimona* i dceru *Kateřinu*, kteří oba neměli práwních let. Šimon se stal platnéřem, i nacházíme jeho w držení winnice na Skřinkách do roku 1481; dům wšak u bílého lwa náležel již roku 1466 a potom aspoň do roku 1482 *Benešowi*, nám jinak neznámému. Možná že to byl mladší bratr Bohuslawůw, ježto se též jako on nenazýwal jinak než Benešem od bílého lwa. Zdali který z dědiců Šimonowých byl konšelem neb jinak wynikajícím w obci, není nám powědomo.

Wácslaw Hedwika krejčí měl nejprwé dům na Nowém městě na Poříčí (č. 1113) od roku 1414 do roku 1415, a nazýwán byl tehdáž Hedwikau mladším; za staršího se pokládal, jak se zdá, *Ondřej* Hedwika krejčí, snad otec nebo bratr jeho, který měl dům na Starém městě bliž sw. Benedikta (č. 664). Již wšak roku 1418 Wácslaw Hedwika přestěhowal se též na Staré město, kaupiw sobě dům na Owocném trhu (č. 5). Roku 1422 byl ponejprw konšelem, jedním totiž z konšelů, které dosadil kníže Sigmund Korybutowic po swém příjezdu do Prahy co spráwce zemský, a odtud zaujímal po čas walky náboženské wždy důležité místo mezi řídícími osobami w Praze. Roku 1427 pokládán byl mezi protiwníky Sigmunda Korybutowice, kteří způsobili zajetí a ssazení jeho.[10]) Roku 1429 byl zřízencem

[10]) Hedwika krajči misterný — byl někdy člowěk pokorný; — jižť jedné palcátem kýwá. — Iži taleš pewně podšíwá. Tak píše o něm báseň kárawá, o které jsme se wýše zmínili w pozn. 4.

obecním ke sjezdu s heitmanem Sirotčím Janem Králowcem w Českém Brodě a k sazení konšelů w Chrudimi a o něco později w Mělnice. Rowněž po dobytí Nowého města od Staroměstských roku 1434 nacházel se mezi osobami ustanowenými k dosazení tam konšelů, kteří se Starému městu hodili, a roku 1435 účastnil se poselstwí do Brna k jednání s císařem Sigmundem a posly koncilia Basilejského. Po smrti císaře Sigmunda náležel ke straně, která se protiwila bezwýminečnému přijetí Albrechta rakauského za krále, a byl proto roku 1438 od strany protiwné wedlé jiných znamenitých sausedů zajat a odwezen na Žebrák, wybawil se wšak odtamtud roku 1439 útěkem na Mělník.

Již roku 1421 byl Hedwika od obce obdržel dwůr w *Odoleně wodě* ze zabaweného jmění kapituly Pražské a roku 1428 kaupil si dům wětší, než měl předtím, na Owocném trhu (část č. 459), který byl též od obce zabawen předešlému držiteli odběhlému z Prahy; též pak kaupil si roku 1436 winnici na Petříně na stráni obrácené k Menšímu městu wedlé někdejší winnice jeptišek Swatojirských. Po útěku jeho ze Žebráka bylo nejspíš jmění jeho w Praze od nepřátelských jemu konšelů zabaweno; winnice řečená aspoň dostala se na čas tehdejšímu heitmanu Pražskému panu Hanušowi z Kolowrat: ale potomním listem mírným mezi stawy zemskými strany Menhartowy a strany Ptačkowy roku 1440 bylo wymíněno nawrácení statku měšťanům uteklým. Wácslaw Hedwika sám zdá se, že z Mělníka wíce se do Prahy newrátil, nýbrž we wypowědění zemřel; ale již roku 1443 nacházíme syna jeho Jana Hedwiku w držení winnice na Petříně, a není pochybnosti, že nastaupil po otci také w dům na Owocném trhu, a po něm také jeho potomci, kterýžto dům se proto až do počátku 16. století stále nazýwal domem Hedwikowským. Jan Hedwika žiw byl ještě roku 1463 a snad déle. Roku 1469 jest zmínka o sirotcích po něm, zejména co dědicích řečené winnice, kromě které byl měl již roku 1448 také jinau winnici nad Wršowici, řečenau Šrámowskau čili Sulkowskau.

4. Wedlé jiných znamenitějších mužů z měšťanstwa Pražského toho času sluší zde wzpomenauti Jana *Rečka* z Ledče, kterýž neměl potomstwa, na které by byl přenesl bohatstwí swé, ale zůstawil po sobě jiným spůsobem trwalau památku. Jan Reček byl měšťanem Staroměstským již roku 1400, maje dům při zdi městské za sw. Štěpánem we zdi w nynější ulici Poštowské (č. 316, 333). Od roku 1416 byl konšelem nepřetržitě až do 27 Kwětna roku 1420, kteréhožto dne konšelé tehdejší wšichni k nátlaku Táboru a jiných pomocníků obcí Pražských proti moci krále Sigmunda do Prahy přibylých složili úřad. Jan Reček jewil se co jeden z nejhorliwejších náčelníků strany pod obojí w Praze, když roku 1419 w jednání před raddami krále Wácslawa, jsa tehdáž purkmistrem (25 Una), přednášel stížnosti a žádosti sausedstwa této strany proti straně odporné.[11] Od řečeného dne roku 1420 nenacházíme ho wšak w úřadě konšelském po celý čas wálky tehdejší, ač jinak nepřestal weřejných wěcí se účastniti a požíwal přitom wždy welké wážnosti. Roku 1425 byl wedlé Šimona od bílého lwa a dwau jiných měšťanů jedním z wyjednawatelů neboli přátelských rozsudí k zawření míru se stranau Táborskau we Wožici. Později w rozmíškách mezi stranau Příbramowau a Englišowau w duchowenstwu Pražském přilnul k straně oné, která potom s rozdílem od Rokycany a rozhodnějších náčelníků strany pod obojí powolněji se chowala w jednání o kompaktata a o přijetí Sigmunda na králowstwí. Tudy přišlo, že po příjezdu císaře Sigmunda do Prahy roku 1436 při prwním dosazení konšelů od něho Jan Reček stal se prwním purkmistrem na Starém městě a zůstal odtud w úřadě konšelském po tři léta až do smrti swé (1439). Pešík z Kunwalda stal se mu asi od té doby „nejmilejším přítelem“ a císař Sigmund zwláštním dobrodincem (specialis benefactor), jak je oba nazýwá w poslední wůli swé.

Reček mimo dům swůj za sw. Štěpánem nabyl časem rozličného jiného jmění. Roku 1423 zapsal mu měšťan Pražský Mikeš z Lojowic odkazem po smrti swé dwůr swůj w *Lojo-*

[11]) Wiz dílu III. str. 631.

[illegible] u Pyšel. a jiné zboží swé w *Nespeřích* u Wlašimě, w *Nechanicích* u Jílowého a w *Klenowém* (nejisto kterém), také pak se mu dědictwí toho po smrti Mikšowe dostalo po některých odporech jiných nápadníku (1429) [12]) Později nabyl dílem kaupí dílem jiným spusobem dwau domů na Starém městě, tak zwaného Sezemowského (č. 269) bliž Betlema a druhého u Kokutku (č. 248) proti sw. Anně; od císaře Sigmunda pak jest mu „za pilné a mnohé služby" zapsána wes *Michel* u Prahy, někdy kláštera Břewnowského, we 400 kopách grošů. Jan Reček, nemaje potomku, uzawřel jmění toto aspoň s welkau část obrátiti k obecnému dobrému a zejména ku prospěchu učení Pražského, kteréž wálkau bylo utrpělo těžké pohromy, i zwolil k tomu založení nowé kolleje študentské, která měla náležeti wýhradně žákum jazyka českého a přijímajícím pod obojí spusobau dle kompaktat. Dostala se mu ku předsewzetí tomu pomoc od měštky Pražské Doroty wdowy měšťana Staroměstského Jeska Pehma mladšího, kteráž odkázala wes swau *Dolánky* u Kladna na záduší a učinila nad tím jeho a mistra Křištana, tehdáž administratora arcibiskupstwí Pražského strany pod obojí, poručníky. Se swolením krále Albrechta i konšelů Staroměstských Reček obrátil odkaz tento k swému úmyslu, a již roku 1438 w dorozumění s mistry učení Pražského učinil zakladací listinu kolleje swé pod názwem kolleje panny Marie (4 Listop.), k jejímuž nadání odkázány jsau Dolánky a wětší wlastní wes Rečkowa Michel. Za příbytek kolleje zwolen jest z počátku dum národu českého w universitě na trhu Swatohawelském (č. 587); již wšak o rok později (1439) Reček poslední wulí swau (28 Říj.) darowal dům swuj za sw. Štěpánem k této kolleji, a nařídil přeložení jí do tohoto domu (20 Listop.), kteréž se také stalo po brzké jeho smrti ku konci roku 1439 neboli na začátku 1440. Ještě před smrtí swau Reček oprawil kostel sw. Štěpána we zdi a opatřil wšelijakými potřebami, též pak poslední wulí učinil odkaz k němu a jiné odkazy ku kostelum sw. Jiljí a sw. Michala, též k Betlemu a jeptiškám u sw. Ducha, u sw. Františka, u sw. Kateřiny a u sw. Maří

[12]) Paměti o tom w knize Staroměstské od r. 1417 fol. 109, 110, 112.

Magdaleny na Malé straně. Toliko druhé dwa domy jeho, Sezemowský a u Kokutků, dostaly se čtyřem osobám saukromým jemu blízkým.

*. Téhož spůsobu památku jako Jan Recek zůstawil w Praze saučasný s ním *Matiáš Lauda* z Chlumčan. Wyprawowali jsme o něm místy swými co o zemanu strany Táborské. Byltě roku 1420 nejspíš se Žateckými a Launskými, jakožto blízkými sausedy swého rodiště, přitáhl do Prahy ku pomoci k hájení města proti králi Sigmundowi, a obdržel za služby tím prokázané w odměnu dům u beránka w osadě sw. Jiljí (č. 243), zabawený předešlému držiteli. Po bitwě na Žižkowě odtáhl nejspíše z Prahy se Žižkau a Tábory, wstaupiw do jejich bratrstwa. Bylť potom, pokud známo, od roku 1425 do roku 1434 heitmanem Táborským w Písku. Se Žižkau zároweň byl opět w Praze roku 1421, a přítomen byl, když tehdáž Žižkowi wytahowali zástřel z oka, o které byl přišel u Rabí. Roku 1423 byl na straně Táborů účasten sjezdu w Konopišti, roku 1425 smlauwání o mír we Wožici, roku 1426 sjezdu Táborské strany w Písku; když pak se počalo wyjednáwání s koncilium Basilejským, byl w prwním i druhém poselstwí do Basilee (1432, 1433), rowněž při jednání s posly Basilejskými w Praze a opět při poselstwích k jednání s císařem Sigmundem w Brně a w Bělehradě králowském. Studowaw za mladých let w učení Pražském ještě w časích před wystěhowáním mistrů a študentů německých, byl mezi swětskými lidmi nad mnohé jiné spůsobilejší k takowému jednání, zběhlý jsa jmenowitě také w jazyku latinském.

Dům swůj w Praze byl mezitím prodal roku 1429; ale w druhé polowici roku 1433 kaupil sobě dům jiný na Starém městě, zwaný u sedmi andělů (č. 451) a na začátku roku 1434 dům druhý (č. 351) wedlé domu kněží Betlemských, jejž mu konšelé se swolením obce oswobodili ode wšech bernı, wážíce, jak prawili, dobré služby, které městu jejich od dlauhého času prokazowal. Bylo to tehdáž krátce před bitwau u Lipan. Události, které jí předcházely, nepochybně odchýlili Matiáše Laudu od strany Táborské; pročež od té doby usadil se w Praze, a za potomního jednání s císařem Sigmundem získal si podobné

jako Řeček přízen u něho, tak že hned po příjezdu císařowu do Prahy powyšen jest jim k úřadu dworského sudí nad městy královskými, také pak mu císař zapsal wes *Smolnici* nedaleko rodiště jeho w 700 kopách grošu, jak o tom Lauda prawí sám o sobě [13] „za práce a za škody, které byl bral pracuje pro obecné dobré země této i Jeho Milosti“. Matiáš Lauda potom ještě jednau se účastnil poselstwí do Basilee (1437) krátce před smrtí císařowau.

Da-li se chowání heitmana Táborského, který se stal ochotným sluhau císaře Sigmunda, wyložiti z okolností politických, méně by mu slaužilo ke cti chowání w poměrech saukromých, jestliže práwem mu wyčítala křiwdy sobě učiněné paní Markéta Štrábochowá, winíc jej w poslední wůli swé (1449) w několika práwních záležitostech swých, které jemu swěřila, že ji „newěrně a nešlechetně podwedl“, zejména že 100 kop grošu, ježto jí pan Hašek dlužen jsa u desk položil, on k sobě zdwihl a wzal, nemaje k tomu její wůle, a co jsem prý „jeho napomínala z toho, wždy mě pěkně řečí toliko odbýwaje, sprawedliwého mi o to nedbal učiniti, chytrostem swým jakýms a řečem lstiwým místa neučině žádného i podnes“. [14]

Wplyw swůj na weřejné záležitosti dowedl sobě Matiáš Chlumčanský zachowati w Praze jak pod mocí pana Menharta z Hradce, tak potom za wlády Jiřího Poděbradského. Roku 1443 účastnil se rokowání s Tábory na sjezde w Kutnéhoře. Roku 1446 nacházel se w poselstwu do Říma w příčině kompaktat. Po změně pak, která se stala dobytím Prahy od Jiřího Poděbradského, byl on roku 1453 mluwčím we jménu weliké obce, když uzawřela nowě oswědčiti swau oddanost Jiřímu co správci. [15]

Jakozto milowník wědeckého wzdělání Matiáš Lauda již roku 1439 zanášel se s úmyslem založiti jako tehdáž Řeček též kolej pro študenty učení Pražského, i ustanowil k tomu dům onen swůj w rohu blíž kaple Betlemské, jejž zkažený

[13] Totiž w poslední wůli swé.

[14] W knize Staroměstské od roku 1417 fol. 252.

[15] Wiz dílu VII str. 239.

welkau powodní roku 1432 nowě k tomu cíli wystawil. Nowá kollej nazwána jest od něho kollejí apoštolskau, i obrátil k ní poslední wůlí swau dne 15 Kwětna roku 1460 krom domu samého wes Smolnici wýše zmíněnau. Dům u sedmi andělů, we kterém bydlil, odkázal polowicí manželce swé jménem Markétě, polowicí třem bratrancům swým, *Martinowi, Hawlowi* a *Janowi*. Nejspíš ještě téhož roku zemřel bez potomků.[16]) Sepsán od něho byl letopis saučasný jazykem českým, který se wšak pohříchu času našemu nedochowal.[17]) Co manžel Markéty, kterau si byl wzal jakožto wdowu, byl Matiáš Lauda otčimem pana Čeňka z Klinšteina, který již za jeho žiwota byl purkrabím Pražským (od r. 1451), potom pak také prokuratorem králowským (od r. 1458).[18])

2. We mnohem wětší míře než Rečék a Lauda získali přízní císaře Sigmunda bratří *Jan* a *Pešík z Kunwaldu* jinak *od stříbrné hwězdy*. Powěděli jsme jinde již o půwodu a počátečném jmění jejich.[19]) Ač byl Jan od stříbrné hwězdy již roku 1423 a potom wícekrát po sobě konšelem, Pešík pak aspoň jednau roku 1431, nezachowala se žádná paměť o nějakém jich wynikajícím působení w tehdejších běhích, až teprw po bitwě u Lipan byl starší bratr Jan jedním z poslů na sjezd do Řezna roku 1434 k jednání s císařem Sigmundem. Bezpochyby se od té doby oběma bratřím hodila příležitost ke zjednání sobě přízně u budaucího krále. Sigmund hned po swém příjezdu do Prahy roku 1436 učinil Jana podkomořím králowstwí českého, a Pešíka jmenowal mezi nowými konšely na Starém městě. Ještě téhož roku obdržel Pešík od císaře za usnažnau pilnosť swau zápis na wsi *Hostauň* probošťstwí Pražského, *Chýně* kláštera Strahowského a na dwa úročníky w *Jenči* we

[16]) Poslední wůle jeho nachází se w knize Staroměstské od roku 1417 fol. 253.

[17]) Wiz Balbini Bohemia docta II 77.

[18]) Že byla Markéta matkau Čeňka z Klinšteina, swědčí zápis we Staroměstském Lib. miscell. fol. 312. Pan Čeněk po ní dědil dům u sedmi andělů, w jehož držení nacházíme ho roku 1466. Prodal jej toho roku manželce swé Kateřině z Okoře.

[19]) W díle VI na str. 5.

300 kopách grošu.[20]) Janowi pak podkomořímu pro „mnohé a pilné práce i služby“ jeho, i také že císaři hotowých peněz pujčil na potřeby dworu jeho, dán jest roku 1437 zápis na *Klečany* a *Hoštice* křížowníku Zderazských blíž Klecan, na *Tišice* a *Ruděč* u Kostelce nad Labem i s clem *Kosteleckým* proboštstwí Pražského, na *Zdětín* a *Němčice* u Benátek křížowníku Swatomařských, *Wtelno* nad Jizerau kláštera Hradištského a na *Újezdec Chudý* za Kunratici kláštera Břewnowského w 1150 kopách.[21])

Obadwa bratří rozmnožili mezitím jmění swé také rozličným jiným spůsobem. Jan od stříbrné hwězdy byl wstaupil po smrti prwní manželky swé Ludmily[22]) již roku 1428 we druhé manželstwí s Kateřinau čili Katruší dcerau Johánka Kbelského, mladau ještě wdowau po Ludwíkowi apotekářowi, který byl asi rok předtím zemřel, a obdržel s ní netoliko dům u wola (č. 462) w rynku, nýbrž i wíce jiného dědictwí. Společně s tauto swau manželkau a matkau její Annau wdowau Johánka Kbelského kaupil roku 1430 od obce Starého města wes *Lobeč* u Kralup, zabawenau někdejšímu nejwyššímu písaři městskému doktorowi Janowi z Weilburka, který byl roku 1420 utekl z Prahy.[23]) Pozdéji, roku 1436, Anna Kbelská, práwě zmíněná tchyně jeho, postaupila mu wšelikých práw swých na *Dražicích*, na *Klecanech* a na *Uhříněwsi*, která jí a dceři její byla připadla po Ludwíkowi apotekáři.[24]) Byly to, pokud se týkalo Dražic, nejspíš nějaké dluhy, které měl Ludwík apotekář za panem Alšem Škopkem z Dubé a na Dražicích. Hned wšak potom, ne-li spíš něco dříwe, Jan od stříbrné hwězdy celkem kaupil *Dražice* zámek s příslušenstwím od Alše z Dubé, a obdržel k tomu swolení od císaře Sigmunda (1437), že mu kaupě wložena do desk zemských s wyminěním, že se statkem tím

[20]) Original w archivu kapituly Pražské.

[21]) Diplom. regis Georgii 621.

[22]) O prwní této manželce jeho jest zmínka roku 1427 w knize Staroměstské od r. 1417 fol. 75, potom pak w nadací listině syna jeho Bohuslawa roku 1486. Reliquiae Tab. II 418.

[23]) Zápis w knize Staroměstské od r. 1417 fol. 114.

[24]) Tamže fol. 177.

neměl napotom nikterak podléhati práwu městskému, nýbrž držeti jej týmž řádem jako jiní zemané.[25] *Klecany* měl již od roku 1432 dílem darowáním od obce dílem kaupí od Jana z Jewíčka, jak o tom šířeji jinde powědĕno.[26] — Pešíkowa manželka jménem Alžběta připomíná se roku 1427, a zdá se že byla dcerau sauseda Staroměstského Marše z Anglie, který měl dům za sw. Hawlem (č. 496);[27] zdali s ní obdržel nějaké jmění, není nám známo. Jemu se společně s bratrem Janem z pohnútky nám rowněž neznámé poslední wulí Řehoře syna Čeňka saukenníka stařého zarowen s Janem Domšíkem roku 1413 dostalo dědictwí po něm, zejména dům na trhu tandléřském u sw. Hawla (č. 501) a dwůr nazwaný Čeňkowský w *Hostiwicích* (po r. 1433), kterýžto dwůr císař Sigmund potom Pešíkowi oswobodil od platu ročního tří kop k obci Menšího města Pražského a šesti kop ku kapitule Wyšehradské (1437).[28] Dům onen oba bratří společně prodali (1437).

[25] Tamže fol. 180.

[26] Wiz na str. 334.

[27] Wiz w Základech místopisu Pražského I 116.

[28] Archiv Český II 457. — O této záležitosti nachází se zajímawý zápis w knize Malostranské od roku 1481 fol. A 16, wyznání totiž před konšely Menšího města roku 1466, které učinili býwalí konšelé z roku 1435 i se Sigmundem tehdejším písařem městským, takto znějící: Když Pešík od střiebrné hwězdy, měštěnín wětšího města Pražského, přišel před nás do plné raddy, okázal nám list bez pečeti poručenstwie Řehoře syna Čeňkowa súkenníka, někdy měštěnína téhož města wětšího Pražského, a prosil nás žádaje, abychom jemu to poručenstwie a zwláště dwuor někdy předepsaného Čeňka w Hostiwici, jenž k našemu přileží a přisłušie práwu, w knihy městské napsati kázali. A my jsme odepřeli toho dopustiti nechtiece, poněwadž se toho dwora již řečeného (postúpenie — slowo toto nebo podobné schází) nestalo w našem práwě, a také že tu nebyl žádný, ktoby jemu w knihy klásti měl. A když jsme toho dopustiti, aby jemu zapsáno bylo, nechtěli, rozhněwal se jest, a řekl: Když mi toho učiniti nechcete, nebudúť se wám wiec modliti, opatřímť to dobře, žeť sobě na to dosti jistoty udělám. A s tiem wyšel z raddy hněwaje se. A to se stalo po několika létech po zkažení našeho města. — Co mu konšelé Malostranští, pod jichž práwo Hostiwice náleželv, nechtěli stwrditi knihami swými, Pešík dal si wložiti do knih Staroměstských, jakž o tom swědčí paměť w Archivu Českém wýše uwedená.

Ze smrti císaře Sigmunda wzešlo bratřím Kunwaldům weliké obáwání, jaké časy by pro ně mohly nastati. Již we předwídání brzkého skonání císařowa Jan podkomoří, maje syny we mladém weku, hleděl zabezpečiti jim dědictwí po sobě učiněním posledního pořízení (1437, 22 Čwce.), kterým bratra swého Pešíka ustanowil jim za poručníka s plnau mocí.[29]) Obáwání jejich se na ten čas nesplnilo. Jan zůstal podkomořím také za nástupce Sigmundowa krále Albrechta, a Pešík zůstal w konšelstwí na Starém městě, po smrti pak Albrechtowě (1439) při tehdejším roztržení země na dwě strany sobě nepřátelské stal se pod ochranau pana Menharta z Hradce welmožným purkmistrem, který proti starému řádu podržel úřad tento stále w rukau swých, a w postawení tomto po dewět let krutě pronásledowal a potlačowal swé protiwníky we městě. Wšelijakým spusobem užil této moci ještě zase k rozmnožení bohatstwí swého. Již roku 1439 zjednal sobě proti obci samé práwo na twrz *Makotřasy* zabawenau někdy Petrowi Meziříčskému. Pešík byl swatem s Kašparem Otlingerem jinak Paierlíkem, synem někdy Hanuše Otlingera, jednoho z bohatých měšťanů německých, kteří se byli wystěhowali z Prahy. Jaké to swatowstwí bylo, není nám určitěji známo; učinil prý wšak Pešík welké dobrodiní Kašparowi, když on se u welké nauzi nacházel. Za to on roku 1439, když mínil Čechy opustiti a odjeti do Wratislawě we Slezsku, kdežto nejspíše již prwé některý čas byl přebýwal, wzdal jemu wšecko práwo, které si pokládal na Makotřasy po Petrowi Meziříčském a dceři jeho Ursule manželce swé, zárowen pak poslední wůlí swau jej ustanowil za poručníka nad dětmi swými a jměním ostatním, které by naň připadalo.[30]) Zdá se, že Pešík dowedl tomuto práwu na Makotřasy snáze zjednati platnost, než by Kašparowi Otlingerowi bylo býwalo možné, ano že obec potom práwo toto od něho wykaupila.[31]) Bezpráwným nějakým spůsobem Pešík po

[29]) Wiz zmínku o tom w díle VI na str. 37 w pozn. 12.

[30]) Zápisy w knize Staroměstské od r. 1417 fol. 188, 210.

[31]) Wztahuje se k tomu listina konšelů Staroměstských roku 1449 w Lib. vetust. privil. 153.

zajetí sausedů strany protiwné roku 1438 proti jednomu z nich Janowi Welwarowi zmocnil se domu Helmowa u Matky boží na Lauži a mlýnu Helmowých na Poříčí, ku kterým Welwar měl práwo na základě poslední wůle Klary Helmowé, předešlé držitelky (1434). Na jiném nějakém základě nám neznámém obdržel Pešík dědictwí po zámožném měšťanu Malostranském Otmarowi sladowníkowi, kteréž přisauzeno jemu po smrti Otmara i manželky jeho Jany od konšelů Menšího města roku 1444. Náležely k tomu dwa domy na Malé straně, oba na rynku, jeden totiž w pořadí na straně wýchodní (č. 37), druhý w rohu proti kostelu sw. Mikuláše (č. 267) a jeden dům na Starém městě w Dlauhé třídě (č. 616), w němž Otmar bydlil w létech wálky po wypálení Malé strany, přestěhowaw se s ostatním obywatelstwem Menšího města. Jeden z oněch domů Malostranských Pešík prodal již roku 1445.

Když se Pešík z Kunwalda w tomto spůsobu nacházel w plném požíwání moci swé w Praze, zemřel starší bratr jeho Jan podkomoří asi roku 1441 [32]) neb něco později, zůstawiw krom několika dcer tři syny, *Jana*, *Wácslawa* a *Bohuslawa*,[33]) kteříž nastaupili w dědictwí po něm. Nejstarší z nich Jan z prwního jeho manželstwí dosáhl práwních let nepochybně aspoň brzy po smrti otcowé, tak že aspoň již roku 1448 sprawowal dědictwí otcowské sám se sídlem na *Dražicích*. Pešík neměl synů, než toliko dceru, jak se zdá, jedinau jménem *Kateřinu* čili Kačku, kteráž prowdána byla za pana Jindřicha Libšteinského z Kolowrat seděním na Buštěwsi. Zmínili jsme se o panu tomto co o zeti Pešíkowě již k roku 1447, když se účastnil tažení w Němcích we službě Wiléma markrabí mi-

[32]) Roku toho dne 3. Března nachází se o něm poslední zmínka w knize Staroměstské od r. 1417 fol. 207.

[33]) Swědčí o nich zápis w též knize Staroměstské fol. 158, kterým spolu s Pešíkem odřikají se odkazu Markéty Štráhochowé na její dwa domy w rynku. Prawí se w něm: Pessico de Cunwald alias ab argentea stella, Johannes, Wenceslaus et Bohuslaus filii Johannis a stella, fratrueles praedicti Pessiconis, suo et aliorum omnium liberorum dicti Johannis nomine protestati sunt ꝛc.

šenského.[34] Požíwalt Pešík při swém mocném postawení welké ważnosti při šlechtě strany Menharta z Hradce i Oldřicha Rosenberského. Pan Oldřich Rosenberský, jak aspoň z jednoho příkladu sauditi můžeme, nadcházel si i manželku jeho dárky jí milými.[35])

Dobytím Prahy Jiřím Poděbradským dne 3 Září roku 1448 pojednau byla moc Pešíkowa wywrácena. Wyprawowali jsme již w sauwislosti dějin, kterak jen zaručením synowce swého Jana dosáhl powolení, že se mohl wzdáliti z Prahy k němu na Dražice, a kterak potom Jan Dražický musil spolu s ním činiti zadost jak obci Staroměstské tak saukromým žalobníkům. Oba utrpěli tím značné ztráty na jmění swém, a dříwe nežli wše srownáno bylo, zemřel Pešík we swém wzdálení z Prahy roku 1453 nebo něco dříwe.[36])

Dědictwí po něm připadlo synum Jana podkomořího a dceři Pešíkowě společně, aniž dosti wyswítá ze zachowaných pamětí, jak se o ně rozdělili. Jeden ze synowců Pešíkowých, Wácslaw, byl nepochybně již roku 1455 nebožtíkem. Druzí dwa, Jan a Bohuslaw, řečeného roku společně postaupili domu u wola Přechowi z Budkowic, jednomu ze sausedů, kteří byli roku 1440 pro účastenstwí we spiknutí Sigmunda Slámy proti panstwí Pešíkowu utekli z Prahy. Snad že musili jemu učiniti nějakau náhradu za škody Pešíkem utrpené. Titíž dwa bratří o dwě léta později (1457) prodali někdejší dům nárožní Otmaruw na Malé straně, na němž wšak také sestřenice jejich Kateřina dcera Pešíkowa, manželka pana Jindřicha Buštěweského z Kolowrat, měla podíl. Jí se dostal mimo to dům Otmarowský na Starém městě w Dlauhé třídě (č. 616), který po smrti manžela swého (před r. 1466) držela ještě roku 1483.

[34]) Wiz díl VI na str. 148 a w Archivu Českém IV 387, určitěji pak w Základech místop. P. III na str. 7.

[35]) W Archivu Českém III 42 píše Pawel Dětřichowic o Oldřichowi z Rosenberka: Paní Šimka widěla psíky u panie Pešíkowé, i prosila mne, abych na WMt. prosbu wznesl, žeby také ráda jednomu.

[36]) Post *olim* Pessiconem ɔc. píše se o něm již 9 Ledna 1454 w deskách dworských Lib. proclam. III.

po ní pak pan Beneš Libšteinský z Kolowrat, nepochybně syn její. Od něho byl roku 1491 prodán *Zuzaně z Kunwalda*, nejspíš jedné z deer Jana podkomořího, manželce zemana Martina z Dříně, kteráž jej po smrti tohoto manžela swého konečně prodala dále roku 1496. Komu se dostal dům u stříbrné hwězdy, není nám známo; nezachowalať se o něm po smrti Pešíkowě pamět leč teprw roku 1496. a tehdáž nacházel se již w cizích rukau. Z wenkowských statku swých Jan a Bohuslaw bratří z Kunwalda a z Dražic, jak se obadwa nazýwali, již roku 1454 prodali *Klíčany*, *Hoštice*, *Tišice* a *Rudeč* se clem w *Kostelci* Heřmanowi Sirotkowi ze Zhořce, obdržewše powolení krále Ladislawa k tomu, pokudž toho potřeba bylo jakožto při zboží zápisném.[37])

Nepříjemné poměry k straně Pešíkowi protiwné w Praze byly příčinau, pro kterau obadwa tito bratří nepochybně stranili se města a přebýwali co zemané na wenkowě, totiž na Dražicích a snad také na Klecanech. Jan zemřel asi roku 1483, zůstawiw tuším wdowu paní Kateřinu z Harasowa a tři deery, z nichž jedna jménem Markéta, tehdy ještě nemající let, byla prowdána za pana Jiříka Berku.[38]) Bohuslaw přežil jej asi o 30 let, totiž do roku 1514. Ještě za žiwota Janowa Bohuslaw pojal úmysl nadati z jmění swého špitál we městečku *Benátkách* při sídle swém Dražicích; i wyžádaw sobě powolení k tomu od krále Wladislawa roku 1479, wykonal úmysl swůj o dwě léta později (1481), obrátiw k nadání špitálu wes *Čilec* nedaleko od Benátek a některé platy we wsi *Zířicích* u Kostelce na Labi.[39]) Jiné pak nadání učinil roku 1482 s dodatkem roku 1486 k oltáři sw. Tomáše w kostele sw. Michala na Starém městě Pražském, čili wlastně primnožil nadání ne-

[37]) Diplom. regis Georgii 410.

[38]) Wiz o Markétě z Kunwalda zápis v Archivě Českém VIII 414, kdež otec její se připomíná nejmenowán. Pokládám za něj Jana bratra Bohuslawowa, ježto se posledně jmenuje mezi žiwými roku 1481 dne 2 Listopadu w Reliq. Tab. II 390, roku pak 1486 již co nebožtík Tamže 418.

[39]) Tamže 388, 389. Stwrzení od duchowního úřadu 1482 Lib. Erect. str. 95.

kdejší otce swého k témuž oltáři a přenesl je ze zboží swého na *Wtelné* a w *Kleranech* na wesnici *Skalsko* w krajiné u Mladé Boleslawé.[40]

Bohuslaw měl jediného syna *Mikuláše* a dwé dcery, *Annu* a *Barboru*. Na ty mělo přejíti po něm podací práwo k nadání práwé zmíněnému, po nich pak na sestřence jeho Wilema syna někdy Bořity z Martinic. Byl tedy pan Bořita z Martinic manžel jedné ze sester Bohuslawowých čili dcer Jana podkomořího, jejíhož jména wšak neznáme. Teprw na stará léta pan Bohuslaw Dražický kaupil sobě dům w Praze na Hradčanech wedlé brány Pohořelecké (č. 179) s winničkau při něm nad Úwozem od Barbory wdowy Hanuše Spissa kamenníka králowa roku 1511, o domě tomto pak již po roce nařídil (1512), aby po jeho smrti byl prodán a obrácen na milosrdné skutky „málomocným, nuzným a francowitým“, a učinil též odkaz k sw. Benediktu na Hradčanech k oltáři tamejšího bratrstwa kamennického i jiný na zdělání zdi okolo hřbitowa téhož kostela, později také k záduší sw. Wácslawa na hradě Pražském i sw. Benedikta na Hradčanech (1514). Asi roku 1515 zemřel. Poněwadž syn jeho Mikuláš byl chorého ducha a jedna dcera Anna snad zemřela před otcem, jmenuje se dědičkau po něm jen starší dcera Barbora. Ona, majíc na nejdéle do dwau let po smrti otcowé wyplatiti odkazy na domě Hradčanském, wzdala se ho, poněwadž se jí odkazy ty widěly přewyšowati jeho cenu.[41])

Saudruhem Pešíka z Kunwalda w panstwí nad Prahau byl *Pawel Dětřichowic*, syn Dětřicha někdejšího wrátného krále Wácslawa IV (1383—1400), kterýž byl za pozdějších let panowání Wácslawowa i w potomních létech wálky jedním z nejznamenitějších měšťanů na Nowém městě w Praze, w úřadě konšelském téhož města zasedal, pokud známo, ještě roku 1424 a žiw byl do roku 1438.[42]) Pawel za žiwota otcowa byl po-

[40]) Tamže 390, 418, 419.

[41]) Zápisy w knize Hradčanské fol. 86, 88, 94, 98, 100.

[42]) Roku toho nachází se w knize Nowoměstské fol. P 20 zápis jistý, jejž učinil Pawel Dětřichowic „s plným powolenim otce tedy ještě

nejprw konšelem na Nowém městě roku 1435, w čase když Staroměstští po dobytí Nowého města před bitwau u Lipan (1434) sázeli tam konšely. Za konšelstwí toho účastnil se w poselstwích do Brna a do Bělehradu králowského w příčině kompaktat a přijetí Sigmunda za krále. Podobně jako Pešík z Kunwalda, ač snad něco později, získal přízeň u císaře, tak že při druhém sázení konšelů od neho roku 1437 jmenowán jest prwním konšelem a hned také „za swé služby“ obdržel od císaře dwůr w *Olšanech* s winnicí nad ním, pokládaný za odúmrť, ač w držení jeho byl měšťan Nowoměstský František Šilink, jemuž statek ten nepochybně byl se dostal od obce.[43]) Týmž spůsobem jako Pešík na Starém městě, Pawel Dětřichowic po smrti krále Albrechta zmocnil se stálého purkmistrstwí na Nowém městě co horliwý příwrženec strany Menharta z Hradce a Oldřicha Rosenberského. S pánem posledněji rečeným stál w důwěrném dopisowání, dáwaje jemu pilné zprávy o wšem, co se dálo, týkajíc se prospěchů jeho strany.[44]) Rok 1448 učinil konec jeho moci tak jako Pešíkowi. Pawel Dětřichowic utekl z Prahy, a propůjčowal se w jiných místech Oldřichowi Rosenberskému a straně jeho službami swými.[45]) Jmění jeho w Praze bylo zabaweno, ale wráceno jemu po dwau létech dle nálezu sněmu o sw. Kateřině roku 1450, na kterém se stalo srownání mezi stranama w zemi.

Kromě dworu Olšanského Pawel Dětřichowic měl dwa domy w Praze wedlé sebe w rohu mezi ulicí Šilinkowau a Florencem (č. 1043), w jichž držení nacházela se wšak po wzdálení jeho z Prahy matka jeho Mára jinak Marta, wdowa

žijícího), panie Marty mateře a Jiry bratra swého wlastnieho“. Co o nebožtíkowi mluwí se o Dětřichowi hned potomního roku 1439 w knize Nowoměstské fol. C 10, kdež činí poslední poručenstwí Barbora „dcera *někdy* Dětřichowa krále Wáclawa wrátného“, sestra Pawlowa.

43) Srow. na str. 257.

44) Wiz Archiv Český III 29. 41.

45) Swědčí o tom dopis jeho k Oldřichowi Rosenberskému ze Strakonic roku 1453 w Archivu Českém III 64, kdež také se sám podpisuje „Pawel služebník Waší Milosti“.

Dětřichowa. Teprw práwě roku 1450 ještě před sněmem oním, snad krátce před smrtí swau, postaupila jich i wšeho jiného statku swého wnukum a wnučkám swým, dětem Pawlowým. Krom Pawla měla s Dětřichem druhého syna *Jiřího* a dceru *Barboru*, prowdanau za sauseda Nowoměstského Mařika Šmardocha; ale oba tito, syn i dcera, byli zemřeli již do roku 1443, tak že Pawel Dětřichowic s dětmi swými zůstal jediným dědicem. Manželkau Pawlowau byla od roku 1438 Marta dcera Mikuláše z Rokycan, který měl dům w ulici Křížalowě (č. 896). Ač mu jmění zabawené bylo zase wráceno, Pawel Dětřichowic newrátil se wíce do Prahy, nýbrž konečně roku 1465 prodal i oba domy swé, wstaupiw zatím co úředník do služby pana Jana z Rosenberka, syna a dědice Oldřichowa. Byltě w létech 1464 až 1469 neb snad něco déle písařem čili správcem zboží jeho Chaustnického s příbytkem w Soběslawi wedlé purkrabí, který měl sídlo na hradě Chaustníce.[46] W Praze od té doby neděje se wíc žádná zmínka o něm ani o jeho rodu.

K straně protiwné Pešíkowi z Kunwalda a Pawlowi Dětřichowic náležel znamenitý měšťan Staroměstský Jan *Welwar* čili z Welwar. Prwní zmínka o něm w Praze jest teprw z roku 1428, když sobě kaupil od obce dům w uličce Týnské (č. 627), zabawený někdy sausedu německému Mikulášowi Dlauhému čili Languiklowi. Ještě téhož roku stal se ponejprw konšelem, we kterémžto postawení po wíce let konal platné služby straně pod obojí w poselstwích do Chba k prwním námluwám s posly koncilia Basilejského (1432), potom do Basilee samé (1433) a ke sjezdům w Řezně (1434), w Brně, w Bělehradě králowském (1435) i konečně w Jihlawě (1436), na kterých se dále jednalo o kompaktata a o přijetí císaře Sigmunda za krále. Welwar nedbal přitom získati sobě přízeň u císaře, naopak spůsobil si nelibost u něho horliwým zasazowáním se o splnění žádosti přijímajících pod obojí od koncilia. Sigmund proto po příjezdu swém do Prahy pominul jej jako jiné jeho saudruhy

[46] Wiz dopisy jeho a Jana Rosenberského z řečených let w Archivě Českém VII 250—377.

při nowém sazení konšelu. Po smrti císařowě Welwar, přidržew se strany pana Alše Holického a Hynce Ptáčka, kteří nechtěli zetě Sigmundowa Albrechta přijmauti za krále bez náležitého opatření práw země a přijímajících pod obojí, jest wedlé jiných znamenitých měšťanů uručen a w zajetí odwezen z města, nepochybně na Karlštein (1438).

Jan Welwar měl tehdáž Pešíka z Kunwalda za bezprostředného sauseda, ježto byl k domu swému za kostelem Týnským (č. 627) již roku 1432 přikaupil dům wedlejší nazwaný w Pekle (č. 611), který s druhé strany sausedil se stříbrnau hwězdau (č. 612). Téhož roku byl jej spolu se Simonem od bílého lwa a s Wilémem Kaukolem z Popowic učinil poručníkem poslední wůle swé Mikuláš z Milena, majitel domu u wrše w celetné ulici (č. 561), z čehož mu později wzešlo práwo k dědictwí tohoto domu. Podobně pak roku 1434 poslední wůli měštky Klary Helmowé wdowy po Ondráčkowi Helmowi připadlo jemu práwo na dwa její domy na Lauži w Starém městě (č. 102) a na tak zwané mlýny Helmowy na Poříčí. Po zajetí jeho sáhla obec na jeho jmění jako druhých zajatých, a Pešík z Kunwalda, mocný tehdáž purkmistr, zjednal si zejména zápisy od obce na pozůstalost Klary Helmowé, tak že tím spusobem sobě ji přiwlastnil. Listem mírným smluweným mezi stranami na začátku roku 1440 dosáhl Welwar zároweň s druhými wězni propuštění na swobodu, ale do města nesměl se wrátiti až teprw po dobytí Prahy Jiřím Podebradským roku 1448. Welwar nyní se hlásil také k práwům swým, a dosáhl konečně nawrácení sobě domů a mlýnů Helmowých, jak jinde wyprawowáno,[47]) wýpowědí Jiřího Podebradského dne 6 Září roku 1450. Od něho byl také mezitím roku 1449 a opět roku 1450 jmenowán konšelem, zemřel wšak již w roce potomním w měsíci Říjnu (1451).

Jan Welwar zůstawil jediného syna jménem *Samuele* a dceru *Martu*. Samuel byl hlawním dědicem, ježto mu otec poslední wůlí swau (1451, 25. Září) odkázal jmenowitě domy swé, jak we kterém bydlil (č. 627 a 611), tak také Helmůw

[47]) W díle VI na str. 192.

a u wrše i též Helmowy mlýny, ukládaje jemu, aby owdowělau matku Barboru poctiwě u sebe chowal. Marta sestra Samuelowa byla prowdána za krejčího jménem Wíta; jemu měl co weno její wyplatiti 50 kop grošů.[48]) Samuel kaupil roku 1455 tak zwané mlýny Zárowské, někdy Olbramowy, na břehu Wltawy za Židy proti Letné (č. 873) od synu Wacslawa Štuka Cholupického za 90 kop, ale prodal je již o rok později (1456) obci Starého města za 150 kop. Též prodal potom dům u wrše (1457) i domy Helmowy (1462), ale za to kaupil roku 1461 statek znamenitý na wenkowě, *Chlumec* twrz s městečkem na Cidlině a s druhým městečkem *Chlumcem Starým* i wšemi *Olešnicí, Kladruby, Wídní* a *Lewínem* za 1800 kop od Jana z Němčic, jenž byl týž statek kaupil od pana Jana z Bergowa a z Trosk.[49])

Již snad za žiwota otcowa Samuel Welwar byl wstaupil w manželstwí s Ofkau sestrau Wácslawa čili Waňka Walečow-

[48]) Wít krejčí nechtěl na odkaze tomto přestati, nýbrž hlásil se k dílu w celém dědictwí, řka prý „že jeho žena tak dobře jest dcera Welwarowa jako Samuel syn“, ale spůsobil si tím nesnázi neopatrnau řečí se Samuelem, když oba spolu odcházeli z raddy, před kterau se pře jejich jednala. Samuel udal jej konšelům, prawě, „že když Waše Milost kázala nám teď wystúpiti wen z raddy, poteklť jest pan Wít na mne túto řeči a řka: Dobroť se jest nynie tobě súditi, že máš na ruku; ale by ty sobě to řetězi oceliwými skowal, shledáš, žeť já to roztrhnu. Milí páni! jáť na ruku jiného nemám než pána Boha, sprawedlnost, práwo a Waši Milost, anižt toto jinými řetězi kuji než sprawedlností.“ K tomu pan purkmistr a konšelé, jak zní zápis w knize Staroměstské od roku 1417 (fol. 231) „Samuele z raddy pustiwše, tázali pana Wíta, koho by mienil tiem, když prawil, že Samuel na ruku má, řkúce, žeby se to Jich Mtí wšech dotýkalo. Odpowěděl Wít: Kdyžť na jiné budu odpowiedati, takéť na to odpowěď dám, a budeliť se koho dotýkati, tenť odpowie; pakli nebude, ale nechá tak. — Potom pak skrze příčinu urozeného pána, pana Jiříka z Kunštatu a z Poděbrad dáno jest Wítowi swrchu psanému wstúpenie do raddy přede pány, kdežto i pan Jiřík také byl jest, a tu Wít prosil pánów a řka: Jakožť jsem před Waši Milostí měl činiti s Samuelem, cožť jsem koli w tom proti Waší Milosti mluwil neb učinil, prosím Wašie Milosti, abyšte mi ráčili to pro pána Boha odpustiti. A páni jemu to k přímluwě také páně Jiříkowě odpustili a prominuli wšecko, tak aby se téhož potom ani k tomu podobného nedopúštěl“ (8. Prosince 1451).

[49]) Reliquiae Tabul. II 509.

ského, jehož druhá sestra Katerina, jak se zdá, byla manželkau zemana Ramše z Hrádku;[50] kteréžto příbuzenstwí nemalo přičinilo ku powznešení jeho k weliké moci časem swým, a zawdalo také příčinu, že se počal i sám brzy nazýwati Samuelem *z Hrádku* a *z Walečowa*, následkem pak zakaupení Chlumce pokládati se také za zemana.[51])

[illegible] *Waněk z Walečowa* a *z Kněžmosta* w krajině za Mladau Boleslawí byl nepochybně synem některého z onech dwau bratří Walečowských Bartoše nebo Bernarta, kteří se horliwě přidrželi Žižky po jeho odlaučení od Táborů a stáli po jeho smrti w bratrstwu Sirotčím. Roku 1440 byl se stal jedním z poručníků Mikuláše Kněžeweského, zemřelého na Mělnice po útěku ze Žebráka, wedlé Beneše z Mokrowaus a Wiléma z Talmberka. Roku 1448 přitáhl s wojskem Jiřího Poděbradského do Prahy, a stále se odtud we městě usadil. Již r. 1449 Jiří co spráwce učinil jej wedlé Jana Welwara konšelem na Starém městě, we kterémžto úřadě zustal až do roku 1452. Jak jsme jinde již powěděli, když Jiří Poděbradský po wítězných bojích se stranau protiwnau roku 1452 snemem zwolen

[50]) W zápise w knize Staroměstské od r. 1417 k roku 1469 (fol. 259) jmenuje Samuel Waňka z Walečowa šwakrem swým; o Ramšowi pak jest zápis w knize Staroměstské od roku 1445 (fol. 110), kdež kupuje dům za sw. Mikulášem (část č. 27) famosus dominus Ramess de Hradek pro se, Katherina conjuge sua nec non domina Ofka, strenui militis domini Samuel de Hradek et de Waleczow uxore, a jiný zápis později r. 1481, kterým Otka (uxor generosi dni Samuelis de Hradek et in Waleczow) dům ten samotna, tedy již co jediná držitelka, zase prodáwá. Saudíme z toho, že Katerina a Ofka byly sestry a na manželstwí s Ofkau zakládalo se swatowstwí Samuelowo jak s Waňkem Walečowským tak s Ramšem z Hrádku.

[51]) Ponejprw Samuel Welwar nazýwá se Samuelem z Hrádku w seznamu konšelů Staroměstských roku 1458. Roku 1463 jmenuje se rowněž w seznamu konšelů statečným rytířem panem Samuelem z Hrádku a z Chlumce, a roku 1466 egregius equestris ordinis dominus Samuel de Hrádek et de Waleczow. — Užíwání názwu z Walečowa zakládalo se nepochybně na dědičném spolku, který měl Samuel s Waňkem Walečowským, o němž děje se zmínka pozdější (z roku 1484) w Reliquiae Tab. I 145. Podobný spolek měl nejspíš dříwe již s Ramšem z Hrádku, ač o tom se paměť nezachowala

byl za sprawce zemského a přidána k němu radda wolená ze tří stawu. stal se Waněk Walečowský jedním z jedenácti členů raddy teto. a již roku potomního (1453) powýšen jest za podkomoří kralowstwí českého. w kterémžto úřadě zůstal odtud za potomního panowání krále Ladislawa a krále Jiřího po 16 let. až totiž do roku 1468.

Již roku 1452 Waněk Walečowský kaupil sobě dům někdy Mikuláše Kněžeweského w celetné ulici (č. 597) od Jiřího Poděbradského. na nějž jak jinde wyprawowáno poručenstwí nad pozůstalostí Mikulášowau bylo přeneseno. a týmž spůsobem z této pozustalosti dostala se mu twrz w *Žiřicích* i dwůr někdy Názůw w *Košířích* s winnicemi k němu poplatnými.[52]) O dwě léta později kaupil statky zápisné w *Klíčanech* a *Hošticích*, w *Tišicích* a w *Rudči* se clem w *Kostelci* na Labi od Heřmana Sirotka ze Zhořce, který je byl kaupil od Jana a Bohuslawa z Dražic, jak wýše powěděno (1454); byltě Heřman Sirotek nejspíš jen prostředníkem této kaupě mezi osobami sobě nepřátelskými. Neznámo pak jak brzy potom, ale aspoň před rokem 1462, stal se Waněk z Walečowa pánem wětšího statku na wenkowě, totiž hradu *Opočna* w kraji Hradeckém s příslušenstwím nepochybně rozsáhlým. Náleželoť k tomu již tehdáž město *Dobruška*; a Waněk Walečowský přikaupil k tomu později (1467) také rychtu swobodnau w *Jasenném* u Skalice,[53]) odkudž neco dále při Labi byly jeho také wesnice *Čáslawky* a *Černožice* u Smiřic.[54]) Od swata swého Samuele z Hrádku kaupil ještě později (1469) mlýny Helmowy za 1200 zlatých uherských, kteréž byl Samuel od něho sobě wypůjčil tři léta předtím (1466).[55]) W sausedstwí jich pak později přikaupil také mlýny na Kameni s jich příslušenstwím od Wácslawa Cwoka.

Od roku 1452, kteréhožto roku Waněk Walečowský byl se stal králowským podkomořím, *Samuel z Hrádku* byl stále

[52]) Paměti o tom w knize Staroměstské od r. 1417 fol. 233 a w Diplom. regis Georgii fol. 420.

[53]) Listina o tom w archivu řádu Maltanského w Praze.

[54]) Reliquiae Tab. II 405.

[55]) Zápis w knize Staroměstské od r. 1417 fol. 259.

konšelem na Starém městě, a po Waňkowi Walečowském následowal roku 1468 také w úřadě podkomořském, kterého se Waněk wzdal nejspíš dobrowolně čtyry léta před smrtí swau. Zemřelť roku 1472 dne 19. Unora, zůstawiw syna *Viktorina*, ještě nezletilého, pod poručenictwím Samuelowym.[96] Přežila jej také druhá manželka jeho Otka a několik jejich dcer z prwního jejího manželstwí, tedy jeho newlastní.[97] Viktorin wšak zemřel w krátce po dosažení práwních let roku 1484 neb ještě něco dříwe.

Samuel z Hrádku a z Walečowa co podkomoří zaujímal důležité místo w raddě králowské, a jak na swém místě wyprawowáno, proslul také co wojewůdce w čele walečného lidu měst králowských za wálky s Matiášem Korwínem. W straně přijímajících pod obojí požíwal wážnosti jakožto jeden z předních jejích wůdců a zastánců. O saukromé powaze jeho saudili sauwěcí rozdílně. Winen byl z lakomstwí a zištnosti, a dáwána jemu wina z nespráwností rozličných, pro které roku 1470 tehdejší konšelé Staroměstští stíháni byli pokutami od pohaurené obce, k čemuž příčinu zawdal, zůstáwaje i co podkomoří w úřadě konšelském proti obyčeji. U krále Wladislawa upadl w nemilost nejspíš pro swé rozhodné chowání we wěcech náboženstwí w létech, když se král dal nakloniti k nepřátelským skutkům proti straně podobojí. Roku 1486 byl zbawen podkomořstwí, a zkusiw potom nesnáze z rozličných stran, zemřel jen o dwě léta později (1488).[98]

[96] Reliquiae Tab. I 145.

[97] O těch jest zmínka w Starých letop. českých 212. W Staroměstském Lib. miscell. fol. 96 uwodí se roku 1470 jedna z nich jménem Bathora, wedlé ní wšak také dwa synowé Otčini Jan a Pawel, owšem též Waňkowi newlastní.

[98] Tamže 246. Nepřízniwě wyslowují se o něm Staré letop. 212. Co se tam k zištnosti jeho wztahuje, upomíná poněkud na chowání jeho k swatowi Witowi, o kterém wiz wýše pozn. 13 na str. 409. Přízniwý úsudek o něm wyslowuje saučasný Bartoš z Prahy w Pamětech Dačických pag. 63, prawě: muž maudrý, jehož powěst byla po mnoho zemích, milowník weliký kalicha Božího, kterýž za krále Wladislawa mnoho zármutků trpěl, také i od pánůw Pražanůw spolu swých měšťanůw.

Dědici po něm byli dwa synowé jeho, Jiřík a Pawel z Hrádku a z Walecowa.[59] Jiřík připomíná se roku 1495 co držitel mlýnu na kameni a ostrowa proti Bubnum, roku pak 1499 nazýwá se úředníkem králowským na horách Jílowských.[60] Roku 1512 kaupil sobě dům w Chudobicích na Nowém městě. Bratr jeho Pawel měl po otci oba domy někdy Welwarowy w ulici za Týnem, při kterých se připomíná také zahrádka toho času (1496). Roku 1499 kaupil sobě také dům na Poříčí blíže mlýnu Helmowých (č. 1219) a roku 1503 domek wedlé kostela sw. Jana na Bojišti, jak jinde zmíněno. Onen na Poříčí prodal roku 1517 bratru swému Jiříkowi, od něhož ještě téhož roku kaupila jej obec Staroměstská; jest to pak o Jiříkowi Samuelowu poslední zmínka. Nejspíš w krátce potom zemřel. Pawel, o jehož weřejné činnosti nějaké nic není známo, byl žiw asi do roku 1522; w držení dwau domů jeho w ulici Týnské nacházela se roku 1524 wdowa jeho paní Aneška ze Smiřic. Panstwí Chlumeckého byl Samuel z Hrádku ještě za žiwota swého postaupil Jindřichowi z Baště, jinak nám neznámému.[61]

7. Wáženau rodinau měšťanskau w Praze, která w různici mezi stranami za času Peška z Kunwalda a Pawla z Dětřichowic neměla značného účastenstwí, byli *Holcowé*. Připomíná se z nich nejprwé *Wáclaw* Holec syn Blažkuw z Litomyšle, který sobě roku 1428 kaupil dům u zlaté štiky w rohu Dlauhé třídy (č. 705), potom pak prodaw jej kaupil sobě dům někdy Jana Bradatého wedlé sw. Martina we zdi, nyní Platayz zwaný (č. 416), od wdowy jeho Doroty a syna Wáclawa (1434). Dům ten zachowal se odtud při potomcích jeho po celé století. Měltsyna téhož jména, *Wáclawa* Holce, který se připomíná co konšel Staroměstský od roku 1448, mezi prwními totiž konšely, které sadil Jiří Podebradský po dobytí Prahy, a potom často

[59]) Uwodí se co synowé jeho w tom pořádku wedlé sebe roku 1492 w Reliq. Tab. I. 183.

[60]) Wiz Archiw Český VI 582.

[61]) Zápis o tom bez udání roku uwodí Wšehrd w díle swém na str. 274 wydání Jirečkowa.

až do roku 1483.[62]) Roku posledně řečeného nazywá se Wáclawem Holcem z *Kwětnice* dle twrze a wsi toho jména nedaleko Úwalu, která mu náležela. Mimo to měl také *Jenštein* w kraji ně od Prahy k Brandýsu a jinau twrz *Wřesek* u Nowého zámku w kraji Litoměřickém.[63]) Zemřew mezi léty 1483 a 1488 zůstawil pokud známo dwa syny Viktorina a *Sigmunda*, kteří nejspíš oba společně dědili Kwětnici; Viktorin pak obdržel také dům otcowský wedlé sw. Martina. Sigmund kaupil sobě r. 1486 dům u sedmi andělů, který byl někdy náležel Matějowi Laudowi s Chlumčan (č. 451), potom druhý dům za tímto stojící u půl kola za sw. Michalem (č. 435). Obadwa prodaw roku 1499, kaupil sobě nejprwé dům u tří měsíců (č. 613) w Dlauhé třídě a také snad asi toho času dům w rynku někdy markrabí Jošta, tehdáž u korábu zwaný (č. 930), ale opět prodal tento i snad onen dům roku 1505, a odtud nacházíme jej w držení powěstného domu u slona (č. 610) rowněž na rynku Staroměstském. Viktorin zemřel roku 1505, zůstawiw sirotky pod poručnictwím bratra swého Sigmunda; wdowa po něm Marta wstaupila wšak ještě téhož roku we druhé manželstwí s Martinem z Kwětnice, nepochybně z téhož rodu Holců, jejž následkem toho nacházíme w držení domu wedlé sw. Martina w létech 1512 až 1517.[64])

Sigmund i Martin zastáwali po wíce let úřad konšelský, Sigmund od roku 1488, Martin od r. 1510, a oba horliwě se přičiňowali o obecné dobré. Sigmund jmenowitě se hlawně wynasnažil o zřízení špitálu sw. Pawla za branau Poříčskau (1504). Martin roku 1512 konal důležité poselstwí ku králi Wladislawowi do Budína; obadwa pak wedlé sebe roku 1513

[62]) Wáclaw Holec otec Wáclawa čili Waňka mladšího jmenuje se nebožtíkem roku 1452 w Staroměstském Lib. miscell. fol. 413.

[63]) Reliquiae Tabul. II 396.

[64]) Sigmund se jmenuje wýslowně synem Wáclawowým, Sigismundus de Kwietnicz natus Wenceslai Holecz, w knize Staroměstské od roku 1445 fol. 185 r. 1488; Viktorin pak w Lib. miscell. fol. 214 r. 1482, když ještě za žiwota otcowa wstaupil w manželstwí s Martau dcerau Blažka sladownika, jenž od roku 1457 držel dům někdy Wáclawa Holce staršího u zlaté štiky.

jmenowani byli mezi osobami zwolenými od weškerého stawu městského za zřízence k hajení swobod toho stawu w tehdejším sporu se stawem panským a rytířským. Zemřeli w krátkém čase po sobě, „Martin, konšel městu hodný, užitečný a maudrý obojímu městu“, jak jej nazýwá sauwěký letopisec, roku 1518, Sigmund roku 1520.[65])

Mezi zamožnými měštany Pražskými sluší jmenowati také Wacslawa *Cwoka* pekaře, sauseda Nowoměstského, jinak Waňka Cwocka, který měl od roku 1415 dům nárožní na Příkopě (č. 855) wedlé ulice Křižalowy, později pak (1429) jiný dům nárožní na Poříčí za sw. Petrem (č. 1184) blíž mlýnu křižownických (č. 1224), z nichž jeden, osmý w pořadí od břehu, též jemu náležel (1431). Jak jsme již na jiných místech wyprawowali, kaupil kdysi w létech wálky náboženské *Libeň* a *Holišowice* od Johánka Kolodějského z rodu Rotlewu a potom také mlýny na Kameni od Jana Welwara i s ostrowem welkým proti Bubnum jakož i přiwozem tamějším přes rameno Wltawy.[66])

Wácslaw Cwok byl konšelem na Nowém městě w létech 1430 a 1432, potom pak zase roku 1436 mezi konšely, které Staroměstští posledně dosadili w Nowém městě. Když potom císař Sigmund dne 30 Srpna roku toho sadil nowé konšely, Wacslaw Cwok nebyl mezi nimi. Nicméně potom od císaře dostaly se mu zápisy na 200 kop na *Březiněwsi* za Libní křižowníku Swatomarských na Malé straně (1436) a na 100 kop na wsi *Třebonicích* za Motolem kláštera Břewnowského (1437).[67]) Bylo to wšak jen we dluzích za potřeby dodané ke

[65]) Od Holců těchto rozdílný byl Wácslaw Holec, který měl od r. 1414 do roku 1453 dům w Dlauhé třídě (č. 742) a byl konšelem w létech 1422 až 1436. Neb se otec jeho jmenowal Walentin. Roku 1433 uwodí se syn jeho Jan a w létech 1451 až 1458 zeť jeho Augustin. Jiného rodu také nejspíš byl Hawel Holec, který roku 1430 kaupil dům u černé růže na Příkopě (č. 853) od mistrů národu českého.

[66]) Roku 1454 stala se wýpowěd konšelů Nowoměstských w různici mezi Wacslawem Cwokem a rybáři z Buben, úročníky jeho, o požitky z řečeného ostrowa a z řeky i z přiwozu, kteráž se nachází w knize Nowoměstské z toho času fol. G 46.

[67]) Wiz Archiv Český I 519, též Dobnerowa Monumenta VI 170.

dwru králowskému, nikoli za služby jiného spusobu. Cwok patrně neznal se k straně, která za císaře Sigmunda a potom wedením Pešíka z Kunwalda a Pawla Detrichowic wládla Prahau; neb naopak hned po dobytí Prahy Jiřím Poděbradským jmenowán jest od něho prwním konšelem na Nowém městě, a w úřadě konšelském nacházel se také potom w létech 1450 až 1452. Maje tři syny a dwě deery, Cwok roku 1453 starší z těchto dwau deer Aničce, manželce Haškowé, postaupil zápisu swého na Třebonice;[68]) druhý pak zápis na Březiné wes wydal Heřmanowi Sirotkowi ze Zhořce za summu 200 kop, na kterau zněl.[69]) Roku 1455, krátce před smrtí swau, učinil poslední wůli, kterau za dědice ostatního jmění swého, zejména domu na Poříčí, mlýnu na Kameni a Libně ustanowil tři syny swé, Jana, Wácslawa a Jindřicha i mladší deeru Mandu. Jan nejstarší z nich byl poručníkem nad druhými spolu s bratrem Cwokowým Matějem Okantem.[70]) Manželka Cwokowa Anna připomíná se co wdowa již roku 1456.[71]) Za dědicu řečených jmění Wácslawa Cwoka po některém čase se roztýlilo. Libeň dostala se, jak jinde zmíněno, prodejem od Jana syna Cwokowa Janowi Wlašimskému z Cimberka;[72]) mlýny pak na Kameni prodal mladší syn Wácslaw Waňkowi Walečowskému.[73])

Z přehlídky této čelnějších rodů Pražských w 15. století widěti jest, že wšecky wíce neb méně za základ bohatstwí

[68]) W knize Nowoměstské z toho času fol. F 29.

[69]) W knize Nowoměstské fol. H 40 a w originale kláštera Maltanského w Praze.

[70]) Poslední wůle tato jest zapsána w knize Nowoměstské fol. V 7.

[71]) W knize winniční fol. C 5.

[72]) Reliquiae Tabul. II 408.

[73]) Wiz na str. 464. O prodeji tom zachowala se toliko zmínka w listině z roku 1495 w tak zwaném Chaos rerum memorabilium městského archivu Pražského II 810, kdež bez udání času prawí se, že Wácslaw Cwok prodal Waňkowi z Walečowa. Poněwadž wšak w poslední wůli Wácslawa Cwoka mlýn na Kameni uwodí se ještě w jeho držení, musil se prodej ten státi teprw později, a tedy mladším Wácslawem Cwokem. Tento se w listině z roku 1474 w Archivě Českém VII 673 nazýwá Wácslawem Cwokem z Wlkanowa.

swého snažily se nabyti statku zemských na wenkowě, k čemuž měštané Pražští od dawného času byli oprávněni. Tím jednotliwé rodiny nowěji wzniklé práwě tak jako mnohé rodiny starší, zwláště puwodu německého, přecházely časem ze stawu městského do stawu zemanského, aniž bylo to do té doby upraweno určitým nějakým zákonem. Jednotliwí takowíto zemané puwodu městského, zwláště kteří se wyznamenali wojenskými záslubami, dosáhli při whodných příležitostech také pasowání na rytířstwí. Takowým nepochybně spůsobem dosáhl na příklad Samuel Welwar, že se již roku 1463 nazýwal statečným rytířem. Z téhož názwu těšil se o něco později konšel Nowoměstský Klíma Kostelák saukenník, rodilý z Kostelce, když roku 1471 nacházeje se w poselstwí do Polska, které podáwalo králowstwí Wladislawowi, pasowán byl na rytířstwí otcem jeho Kazimírem, králem polským,[74]) ač o něm newíme ani, měl-li jaký statek zemanský. Přicházelot we zwyk práwě potom za panowání krále Wladislawa udělowání erbu co dědičného wyznamenání osobám stawu městského i nižšího, které jim poskytowalo jakési přednosti proti jiným i bez wětšího jmění. Na duležitém sněmě zemském roku 1497 král Wladislaw ustanowil, aby ti, kterým by od něho erb dán byl, ne sice sami, ale dědici jich měli práwa do desk sobě klásti, to jest statky swobodné zemské sobě kupowati; kdož by pak práwa toho užil, aby od té chwíle nechal řemesla a jiných duchodů čili žiwností městských a chowal se dle řádu rytířského.[75]) Ačkoli měšťanum Pražským nepřinášelo to žádného hmotného prospěchu, protože práwo klásti sobě do desk měli i bez toho, nicméně čest erbu uděleného od krále byla i od nich wyhledáwána. S erbem spojowal se také čestný názew dle místního jména nějakého buď skutečného buď také jen wymyšleného. Takowým spůsobem byl měšťanu Staroměstskému Janowi Wlčímuhrdlu udělen erb s názwem se Wšehrd, jehož užíwal také Jan Šlechta sekretář králowský, s ním příbuzný, potom pak jim

[74]) Clemens Kosteleczky honore militiae a rege Poloniae donatus, píše se o něm roku toho w knize Nowoměstské fol. A 5.

[75]) Reliquiae Tabul. II 187.

společně roku 1500) znak jejich polepšen;[76] podobně od krále Wladislawa Jan Pašek obdržel erb a název z Wratu, Jan Hlawsa erb a název z Liboslawe, též jiní podobně.[77] Celkem byl wšak počet takowýchto měšťanů „erbowních" ještě skrowný toho času; později teprw se walně rozmnožil.

Z téhož přehledu wynikajících měšťanských rodin w Praze, jak nám bylo možno ze zachowaných paměti jej sestawiti, také jest patrno, že i w této době nestal se žádný pokrok w ustálení jmen, tak aby totéž příjmí bylo se zachowalo w každé rodině od předků na potomky; ano bylo toho i při čelnějších rodinách českých zde uwedených w menší míře než při rodinách německých století čtrnáctého. Tím méně zachowáwala se tatáž jména při obywatelstwu ostatním, pročež také sestawowání měšťanských rodopisů toho času jest welice nesnadné. Spůsob užíwání jmen křestných i příjmení a přezdíwek krom malých rozdílů zůstáwal po celý ten čas týž, jak jsme o něm pojednali obšírně we starším oddělení.

4.

Židé Pražští.

Wedlé křesťanského obywatelstwa Prahy zaujímali Židé i w této době co zwláštní obec sídla swá od ostatních oddělená na Starém městě Pražském, kdež, jak na swém místě ukázáno, přibylo jim něco prostranstwí získáním místa pro hřbitow w bezprostředném sausedstwí swém. Naproti tomu pozbyli starodáwného hřbitowa swého čili tak zwané zahrady Židowské s domy k ní přistawenými na Nowém městě. Za to nejspíše směli si tehdáž kaupiti domy w Jámě, ano i zříditi školu židowskau při nich, jak na swém místě powěděno; při čemž wšak dlauho nezůstalo. Držení domů w jiných částech měst Pražských nebylo Židům dowoleno. Jen jedna ještě wýjimka

76) Wiz Archiv Český VI 585.
77) Jan Pašek nazýwá se z Wratu ponejprw roku 1512 Monum. univ. Prag. II 239, Jan Hlawsa s názwem z Liboslawě teprw 1515 w seznamu konšelů toho roku.

stala se nedlauho potom, že totiž roku 1489 král Wladislaw dal powolení Angelinowi Židu lékaři, jehož služeb užíwal při dwore swém, aby si smél kaupiti dum w Menším méstě Pražskem a w něm bydliti, aby byl blíže dworu králowského, který se tehdá již nacházel na hradě Pražském. Stalo se to s wýslownym wyminènim, aby žádný Žid wíce nebyl w tom městě krom něho.[78] Angelin lékař následkem toho kaupil si dum w ulici Strahowské (část č. 256), a držel jej až do smrti swé (1497), po něm wšak také jeho bratří, a od nich prodán jest dále Izaakowi Židu z Plzně (1505). Teprw roku 1509 stal se tomu konec prodejem domu od Izaaka zase křesťanskému sausedu Janowi Zajíčkowi šewci. Příklad ten, který měl býti jediný, byl nicméně mezitím následowán ještě několikkrát, ač neprawí se, na jakém práwním základě. Roku totiž 1503 kaupil si Žid Jakub Launský dům wedlé Angelinowa domu od Wácslawa řezníka (též část č. 256). Po něm držela jej wdowa jeho Zelda (1507), až prodala jej roku 1513 panu Tobiášowi Kapléřowi ze Sulewic, purkrabí Karlšteinskému. Na protější straně w též ulici kaupil si roku 1492 jeden dům Žid Šimon (č. 213), a nedaleko něho saused Wácslaw Sauček bečwář prodal dům swuj (č. 208) roku 1507 Samuelowi Židu. Šimon Žid prodal wšak onen dům roku 1509 Hanušowi tesaři. Po Samuelowi následowala w držení wdowa jeho Otilie: prodala pak již roku 1510 Izákowi Židu zeti swému; nejspíše wšak ani jemu nebylo wýjimečné držení takowé dlauho strpeno.

Základem práw a zřízení Židů Pražských i wšech jiných w zemi české, jakožto příslušníků jedné obce, zůstáwalo wždy privilegium krále Otakara II z roku 1254. Bylot jim nowě stwrzeno králem Ladislawem hned w prwním roce jeho panowání (1454, 17 Kw.). Židé pokládáni byli wždy za bezprostředné příslušníky komory králowské, a státi tudy pod mocí králowského podkomoří, tak že moc úřadů městských dle prawidla na ně se newztahowala. Toliko pro zločiny byli Židé jako jiní obywatelé

[78] Powolení to nachází se zapsáno w knize Malostranské k tomu roku fol. C 22

stiháni saudem konšelským, jakož swědčí o tom zprawy nahodilé o několika poprawách osob židowských w Praze. Tak byla roku 1498 Židowka Bělská upálena pro strojení prachu otrawných. Roku 1513 Žid jeden, który druhého nožem do smrti ubodl we swádě, wyweden byl na břeh Wltawy za Židy, kdež kat uřezal mu jazyk a oči wylaupil. Roku 1516 dwa odsauzení, že dělali lichau minci, jeden křesťan a druhý Žid, sťati jsau za Horskau branau; roku pak 1519 dwa Židé na práwě Nowoméstském jsau oběšeni pro pokus o krádež w kostele sw. Štěpána. Co obyčej židowský wypisuje přitom starý letopisec, kterak odsauzený roku 1516 oblečen byl w bílý oděw, čepičku bílau plátěnnau i nohawice bílé, a jda na smrt zpíwal až za Horskau bránu, tak též pak o dwau roku 1519, že byli oblečeni do bílých košil, karkule plátěnné měli na hlawě a nohy též plátnem obšité, rowněž že wedeni na poprawu zpíwali, a když je kat měl strčiti s řebříku, wolal každý židowsky: Adonai hu haila hin. Dokudž ti wiseli na šibenici, jiní Židé Pražští nesměli prý masa jísti; protož prý dobře to uplatili konšelům a katu, aby je zutínal, aby toho byli sproštěni.

O wlastním zřízení obce židowské w Praze, jak we swětských wěcech tak náboženských, zachowalo se tak málo zpráw, že o něm i w této době newíme w podstatě wíc než za staršího času. Jsau jednotliwé zmínky o starších Židech čili bašimech, o rychtáři židowském, o školnících a mistřích i kantořích, ale nelze nikterak určitěji a podrobněji wypsati obor činnosti jednoho každého z těchto úřadů. Roku 1520 jmenuje se rychtářem Izaak, mistrem školním (magister scholae Judaeorum) roku 1437 Izaak Pinkas. W témž snad smyslu připomínají se Jakub Žid mistr roku 1521, Hošek Žid mistr 1523, Izaak školník 1519, Lew školník 1523, a Majer „kantor starý“ roku 1521. Při slawných příležitostech obec židowská objewowala se podobně jako obce jednotliwých měst Pražských neb cechowé pod zwláštní swau korauhwí. Děje se o ní zmínka roku 1490, když w Praze bylo slaweno korunowání krále Wladislawa na králowstwí uherské. Židé tehdáž pod korauhwí swau učinili zwláštní průwod po rynku Staroměstském nesauce

prapórky s ptáčky.[79] Podobně roku 1497. když král Wladislaw přijel do Prahy z Uher, Židé wedle jiného obywatelstwa wyšli jemu wstříc, pěkné prý zpíwajíce lomenými hlasy.[80] Korauhew, jak o ní Hájek píše, byla červena a na ní štít Dawiduw a pečet Šalomaunowa. Dawného půwodu bylo nařízení, že měl Žid od křestana rozeznáwati se w oděwu; aby totiž raucha swá měli s tak zwaným oždílím na krku, ne s obyčejným obojkem.[81]

Co se nám paměti zachowalo z oné doby o žiwnostech Židů Pražských, wyswitá z nich welmi zřetelně, že s dílem řemeslnickým téměř dokonce se nezanášeli. Wýjimkau bez mála jedinau bylo řeznictwí čili masařstwí, kterého Židé musili prowozowati sami pro zwláštnosti swé náboženské. W době osmileté od roku 1518 až do roku 1526, ze které máme zápisy o domích židowských,[82] jmenují se mezi majiteli jich čtyři řezníci židowští, a bylo jich nejspíš o několik wíce. Jinak jest z těchž let zmínka o jednom brusiči neboli šleifíři Eliášowi, o Majerowi impressorowi, o kterém jsme jinde již wzpomněli, a o Izákowi „jakož brady striže", tedy bradíři židowském. O jiném řemesle w prawém smyslu toho slowa nemáme mezi nimi paměti. Z jiných zaměstnání připomínají se w témž osmiletí 3 šenkéři wína a čtyři lékaři, což wýznamné jest. Zdá se, že w lékařském umění Židé wynikali, jakž stwrzuje se zpráwau o Angelinowi Židu lékaři při dwoře krále Wladislawa.

Wětší náchylnost měli Židé k obchodům rozličného spůsobu a k peněžnictwí. Co se prwního týče, byli owšem značně obmezeni, protože nejwíce obchodu tehdáž obyčejných nesměli prowozowati jinde než we swém městě. Jinde w Praze bylo jim dowoleno jen o trzích prowozowati tandlěřstwí. W osmi letech wýše zmíněných jmenují se dwa židowští kupci a dwa hokynáři mezi majiteli domů židowských. Naproti tomu Židé

[79] Rukopis Budišinský 56 pag. 239.
[80] Monum. univ. Prag. II 178.
[81] Nařízení to nachází se w tak zwaném práwě Soběslawském.
[82] W knize totiž sjednoceného města Starého a Nowého, která se při sklonku roku 1518 začíná.

požíwali welkých wyhod tím, že křestanum nebylo dowoleno pujčowati peněz na urok, ježto pokládano to bylo za lichwu. Židé pak měli w tom plnau swobodu. Protož půjčowání peněz bylo mnohým z nich wyhradnau, jiným aspoň částečnau žiwnosti welmi wýnosnau. Páni, zemané, měštane a jiní lidé, kteří potrebowali peněz cizích do času, byli w tom odkázáni na Židy aby od nich wypůjčowali, jestliže nechtěli statky swé zawazowati wěčnými platy, kterých škodliwost čím dale tím wíc se uznáwala; neb jen ten spůsob půjčky byl obwyklý mezi křesťany. W létech 1497 až 1500, ze kterých se nám zachowala zwláštní pamět o půjčkách takowých,[83] bylo wíce než 40 rozličných rodin židowských, od kterých si tehdáž osoby nejrozličnějších stawu z celé země penez wypujčowali. Zwláště často jmenuje se mezi nimi Žalman Horowsky Žid Pražský se synem swým Majerem a zeti třemi, z nichž jeden též se jmenowal Majer, jiný Enoch a jiný Elchan, podobně Žid Hošek, Žid Josef, Izrael a Izaak bratři, Žid Jakub Písecký, Samuel a synowé jeho Lazar a Abraham, též Šalomaun i také Šimon Žid z Malé strany, totiž onen, jenž po 17 let měl dům w Menším městě w ulici Strahowské, jak wýše zmíněno. Lze asi tyto pokládati za nejbohatší mezi Pražskými Židy.

Židé půjčowali peníze buď na základy nejrozličnějšího spusobu buď na listy čili úpisy dlužní. W případu druhém požíwali zwláštního zabezpečení tím, že dopomáhaní práwa, když se zakládalo na listě dlužním, proti osobam jakéhokoli stawu, panského, zemanského i take městského, příslušelo k saudu purkrabí Pražského, tedy králowského úředníka, kterému záleželo na hájení jich co příslušníku komory kralowské. Ustanowení to pocházelo z dáwného času, jmenowitě aspoň již ze času krále Wáclawa IV.[84] Urok čili lichwa, jak se obecněji

[83] Totiž Registra zápisů židowských w rukopise musea českého.

[84] Swědectwí o tom nachází se w knize Staroměstské od roku 1417 fol 74, kdež roku 1427 Wikéř z Myšlína, někdejší purkrabí hradu Pražského, který jím byl od r. 1406 až do r. 1420, prawí, „kterak on w tomto úřadu, když jest byl purkrabí Pražským a Židóm podlé jich listów dopomáhal práwa k jich dlužníkom“, w jistém případě se zachowal.

říkalo, byla wysoká. Když se roku 1439 obec Nowoměstská za příčinau útrat na poselstwí ku králi Albrechtowi wypůjčila dwadceti kop grošů od Žida Lazara, bylo wyjednáno lichwy 10 grošů za každý týden, což činí do roka $43^1/_3$ ze sta. Obyčejně wšak se toho času platilo po groši z kopy do téhodne, což činí ročně $86^2/_3$ ze sta. Později klesla tato lichwa o wíc než o polowici, tak totiž, že obyčejně šly s kopy na týden 3 peníze, což by bylo $37^1/_7$ ze sta. Ale k tomu přicházely často tak zwané rycarty čili reyčerty,[85]) jako by řekl opozdíwky, to jest, když se dlužník několik neděl splacením lichwy opozdil, že přičtena jest lichwa k jistině a šla z ní opět lichwa, čímž nezkušení dlužníci přicházeli ke ztrátám přes nadání welikým. Zhusta stáwalo se, že krom toho Žid když na list půjčowal, hned napřed strhnul si jistý zisk, tak že skutkem wyplatil méně, než na kterau summu list zněl. Při půjčowání na základ stáwalo se podobně, a krom toho zawdáwala se snadnější příležitost ku krádežem, ježto k Židům chodilo se s kradenými wěcmi co základy.

Wedlé náboženské nesnášeliwosti obapolné mezi křesťany a Židy byly to nejwíc tyto nezřízenosti, pro které Židé w Praze jako téměř wšude jinde byli nenáwiděni jak u obecného lidu tak i u jiných stawů, což časem mělo pro ně trwalé škodliwé následky. Jak jsme již při wyprawowání starších příběhů widěli, lid Pražský s chutí užil každé jakékoli příležitosti k udeření na Židy a k laupení jich. Jak při wzbauření lidu roku 1422 pro stětí mnicha Jana Zeliwského a při dobytí Prahy Jiřím Poděbradským roku 1448, tak opět později při welkém wzbauření obcí proti konšelům wšech tří měst roku 1483 beze wší zwláštní příčiny k tomu dané stal se útok na Židy, tak že domy jejich wesměs jsau wybity a pobráno jim wšecko na škodu nejen jejich, nýbrž osob mnohých i stawu panského, kterých základy u nich byly od zlata, od stříbra, klenotů a jiných wěcí drahých.

[85]) Slowo toto naskytujíci se w listině krále Wladislawa z roku 1497, wytištěné u Čelakowského (wiz str. 300) wzato jest nejspiš z wlaského ritardo (francauzsky retard), které znamená zwláště opozdění s dluhem.

Nedlauho potom počalo se wšak mnoho jiného protiwenstwí shrnowati na Židy. Jakožto příslušníci komory králowské nebyli nikdy předtím potahowáni k berním zemským, nýbrž platili asi podobně jako kláštery nebo města podkomořskému úřadu podřízená jisté summy roční přímo králi, w jichž ukládání na ně nikterak nebyl obmezen. Roku 1487 ponejprw na sněmě, když se jednalo o berni mimořádnau na wyplacení Kolína pro krále, usnesli se stawowé, aby také Židé k tomu znamenitau berni a pomoc dali, poněwadž prý země užíwají a lichwy znamenité berau. Na témž pak sněmě stawowé dotkli se lichwy židowské s jiné stránky obnowením starodáwného zákazu křesťanům, kteří by se s Židy w ni súčastnili, tak totiž, že peníze swé propujčowali Židům, aby oni na lichwu je pujčowali a s nimi se o zisk dělili. Kde by se takowých peněz bylo doptáno, měly býti pobrány, a polowice měla se dostati králi, polowice tomu, kdo to udal; křesťan pak tím spusobem prowinilý měl krom toho trestán býti.[86]

Obecná nepřízeň, we které se Židé nacházeli, wedla toho času k tomu, že jednotliwí Židé jak w Praze tak zwláště na wenkowě přikazowali se rozličným pánům, to jest poddáwali se pod jakausi ochranu jich, za kterau jim platili. Nicméně na sněmě roku 1494 páni, wládykowé, Pražané a jiná města s ostřejšími nálezy wystaupili proti nim w příčině přijímání kradených wěcí: kdož by koli wěc swau ukradenau postihl u Žida, aby mu ji Žid ihned nawrátil beze wší wýplaty, a stala li se mu tím jiná škoda, aby mu ji nahradil beze wšelikého odporu neb zloděje mu oznámil; pakli by Žid toho neučinil, aby mohlo mu saženo býti na statek i na hrdlo. Nad to pak půjčowání peněz mělo Židům napotom dowoleno býti jen na zaklady, nikoli na listy a na registra, to jest na zápisy w knihách městských nebo úřadu purkrabského, poněwadž by se přitom dály zmatky weliké. Čím dál tím wíce s roztrpčením se žalowalo, kterak se lidé od Židů ku welikým záhubám roz-

86) Wiz Archiv Český IV 522. Zákaz takowý nachází se také již w práwě Soběslawském: „Item když by byl městěnín nalezen s Židy lichwě“, &c.

lěnými a nesnesitedlnými lichwami a skodami připrawují“, ano obecně se žádalo aby Židé mezi křestany trpeni nebyli.

K žalobam těmto wždy úsilnějším král Wladislaw roku 1497 dne 29 Kwetna wydal list, kterým příčiny stížností měly býti odstraněny; ale stalo se to spůsobem, který tehdejšímu obecnému přání nepostačowal. Předešlé nálezy sněmu proti Židům patrně nebyly od krále schwáleny. Půjčowání peněz na listy a na registra jak we městech wenkowských tak při úřadě purkrabském mělo Židům i napotom zůstati swobodno, ano dopauštělo se jim, když by kde při úřade městském dluhu swého wyupomínati nemohli, aby se k úřadu purkrabí Pražského obrátiti mohli o dopomožení. Toliko spusob donucení práwního k zaprawení dluhu měl býti zmírněn, aby totiž sešlo s tak zwaného ležení a s přílišných útrat saudních, ale za to aby dlužník, když by nezaplatil do času, pokutowán byl zwýšením lichwy o bílý peníz na kopu míšenskau za týden. Mimo to nařizowalo se snížení lichwy proti předešlé zwyklosti. Kdyžby dluh činil 100 kop a byla půjčka na rok nebo na půl léta, mělo býti lichwy 20 kop do roka: z půjček menších wšak přes pět kop do roka nebo do pul léta dwa peníze bílé s kopy české do téhodne, což činí ročně $24^{1}/_{4}$ ze sta; což by pak bylo pod pět kop grošů českých, mělo záležeti na smluwení. Přitom se zakazowalo připočítáwání rycartu. K zamezení toho, aby dlužní list nezněl na wětší summu, než kterau Žid křestanu skutečně wyplatil, nařízen byl prostředek welmi málo platný, totiž aby úředník nebo písař, který zapisowal list do register, napřed se pilně ptal dlužníka, kolik peněz obdržel, a jej upozornil, že když by list na wětší summu znějící zapsán byl, již by mu potom žádná wýmluwa nepomohla.

Jinak list tento krále Wladislawa nese na sobě známky, z kterých patrno jest, že měli Židé dobré přátely w kanceláři králowské. Wykládá se w něm, proč prý Žid musil ze swých peněz bráti wětší zisk nežli křestan. Když si křestan kaupil plat čili úrok, bral ze sta kop deset kop ročně. Žid měl zanti lichwy ze sta kop dwadcet. Proč? nebo prý křestan béře swé swobodně a toho požíwá, ale Žid ne tak, protože nejprw dáti

musí, co králi jest powinen, za druhé musí platiti pánu, kterému se přikázal čili poručil; za třetí uroky (není jasno, jaké se míní); za čtwrté, „že pro stezkem který drží kterého, potřebují, prázdny pasy", to jest že musili Židé wšude podplaceti, kde co u auradu potřebowali; konečně pak že musí sami něco míti, čím by s ženami a dětmi žiwi byli (tak jakoby křesťan ničeho nepotřebowal na žiwobytí). Ješte snažněji omlauwá se w témž listě přijímání kradených wěcí od Židů w základ. Nebo prý co kdo ukradne a přinese k nim, o tom o mnohém newědí, by kradené bylo, a peněz na to půjčují. Ti, kterým ukradeno bylo, hledají u nich, a Židé neodwáží se zapříti toho, aby nebyli pokutowáni, čímž by trikrát tolik škody wzali, ale nechtí jinak wrátiti než dle starého řádu za wýplatu. Na tom nechce křesťan přestati, nybrž žádá, aby oznámili toho, od koho byla wěc zastawena. To wšak prý učiniti jest Židu wěc těžká a jako nesnesitedlná; nebo kdo takowau wěc učinil, Žid ho třeba jak žiw newiděl ani neznal; takowý prý nerad práwa sečká, nybrž odejde jak nejdál může, aby nebyl postižen. A také prý co jest užitečněji křesťanům? Nebudau-li Židé na takowé wěci půjčowati, ten, kdož co ukradne, půjde s tím dále, a komu bylo ukradeno, nebude li to u Židů, přijde o to docela, kdežto od Židů byl by toho mohl dostati s malau škodau. Také prý se druhdy přihodí, že přijde k nim lotr a Židé ho znají; rádi by se ho sprostili a nepůjčowali jemu, ale činí jim sic rozličné pohružky. Mohlo by se také státi, že někdo náhle potřebuje peněz pro znamenitau potřebu, pošle swůj klenot nebo šat, aby jej zastawil; kdyby se Židé ostýchali na to půjčiti, bojíce se by kradené bylo, byla by to wěc lidem welmi obtížná. A protož, prawí král Wladislaw, „nám se lépe a užitečněji zdá, aby Židé na takowé wěci půjčowali podle obyčeje prwnějšího", to jest tedy aby mnoho nedbali, je-li wěc kradená. Ze sauwěkého swědectwí wíme, že toho času Židé mezi sebau sbírky činiwali, aby peníze měli pohotowě, kdyby co na ně přišlo,**) totiž aby si za peníze

**) Mluwil tak o tom mistr Jan Pasek we shromáždění obce roku 1501. Wiz Staré letop. české 427.

prateny jednali; myslíme, že list krále Wladislawa aspoň částečně tau cestau zjednán byl.

Poněwadž na krále wznašeny byly od Židů stížnosti, kterak prý se jim daly mnohé obtíže, trapení a škody od některých z pánů, z rytířstwa a jiných osob, král za jakési zwláštní ochrance ustanowil brzy potom Židům Pražským pana Jiřího Berku z Dubé a z Lipého, sudího dworského, w jiných pak městech králowského podkomoří Albrechta z Leskowce, a wydal nařízení weřejné z Budína dne 7 Září 1499 aby kdo s Židy co činiti má, žádný na ně sám nesahal, nýbrž k těmto úředníkům se obrátil, kteříž jediní měli jim rozkazowati. Král mínil tím spůsobiti, aby Židům napotom nebylo potřeba jednotliwým pánům se přikazowati a jim se tudy poddáwati, jak se za předešlého času dálo;[88] když pak toho se tím nedocílilo, jiným listem dne 17 Listopadu téhož roku přísně Židům zakazowal pod pokutau 100 kop grošů českých králi a 25 kop buď panu Jiřímu Berkowi buď panu Albrechtowi Leskowci, kterým jediným byli od něho poručeni. Každý, kdo sobě již takowým spůsobem pána wzal, měl od něho ihned odpuštění wzíti; sic měl wyhostěn býti z Prahy nebo z jiného města, we kterém přebýwal.

Stawowé zemští mezitím setrwáwali při swém usnešení roku 1494, aby Židům půjčowání na listy a registra bylo zamezeno, i wyšel konečně nález saudu zemského roku 1500, aby Židé, kteří za kým dluhy tím spůsobem mají, do sw. Hawla toho roku je wyupomínali; kdyby tak neučinili, aby o peníze přišli. Nález tento pak, jak se zdá, došel skutečného splnění.[89] Židé utekli se proti tomu ku králi jen potud, pokud se týkalo úpisů dlužních zněјících na delší dobu než do sw. Hawla toho roku, které tedy před tím časem upomínati

[88] Wiz příklad takowého přikázání se Žida Barocha w Janowicích roku 1466 w Archiwě Českém VII 667.

[89] Skutečně totiž registra zápisů židowských při úřadě purkrabstwí Pražského roku 1497 po tehdejším listu krále Wladislawa začatá končí se w úterý před sw. Kalixtem (13 Října), tedy 3 dni před sw. Hawlem roku 1500.

nemohli, i učinil w tom král Wladislaw jisté opatření listem daným dne 29 Srpna roku 1500. Mezitím wždy zase zdwihaly se hlasy z rozličných stran, aby Židé wůbec w zemi nebyli trpěni, i zawdalo to příčinu k nowému jednání o záležitostech jejich na sněmě roku 1501 kterého wšak za tehdejší rozepře mezi třemi stawy, nedáwno wzniklé, jen páni a rytíři bez měst se účastnili. Králi Wladislawowi se podařilo nakloniti oba tyto stawy, že se wzhledem ku privilegiím Židů, ježto měli od starých králů českých, swolili, aby i napotom w zemi a koruně české byli zachowáni, a wydali od sebe i zwláštní list na to Židům, kterým se wyměřowalo, jakým způsobem se měli při půjčkách a jiných žiwnostech sprawowati. Za to zawázali se Židé odwáděti králi ročně 500 kop grošů českých, čehož prý předtím ani třetiny nedáwali; jiných berní nemělo se na nich žadati. Jaké bylo wyměření práw, kterého se Židům dostalo, není určitě známo, poněwadž se list nezachowal; tolik jen zjewno, že kradených wěcí k sobě přijímati bylo jim zapowěděno, půjčowání wšak na listy a zapisowání do register purkrabských propuštěno, ač s nějakým obmezením.[90])

S usnešením tímto, které se stalo jen od stawu panského a zemanského, nebyl spokojen staw městský; ano w Praze strhlo se i jakési wzbauření obce, kteráž žádala, aby Židé byli celkem wyobcowáni, proti konšelům, že se o to nezasadili dosti úsilně. Také wšak smýšlení druhých dwau stawů se po několika létech zase změnilo, až konečně roku 1507 poselstwím wyprawením do Budína ode wšech tří stawů wymoženo jest na králi Wladislawowi, že wydal nařízení, aby Židů w Čechách, na Morawě ani Slezsku nebylo; do roka měli se wyprodati a wystěhowati jak z Prahy tak odjinud. Obci Pražské Starého města bylo to oznámeno we shromáždění dne 31 Kwětna toho roku; kteráž přijala to s welkým potěšením, a schwálila, aby se tak stalo i aby se nikdo za Židy neprimlauwal ani zjewně ani tajně; kdo by proti tomu jednal, aby i s nimi města byl

[90]) Listiny těchto wěcí se týkající nacházejí se dílem u Čelakowského pag. 313—317, dílem w Archivu Českém IV 520. 522, V 456.

prázden.[91]) Skutečně začali se Židé, dříw než prošla lhůta, stěhowati z Prahy; ale proti nadání mnozí z pánů, ač byli též wypowědění Židu žádali, přijímali je nyní k sobě na statky swé a do měst swých, chtíce tím spůsobem k sobě obrátiti zisky z nich, které dotud král měl. Následkem toho král Wladislaw roku 1508 nařízení swé o wypowědění Židů zase odwolal, a listem daným dne 21 Kwětna téhož roku ustanowil jim znowu za zwláštní ochránce pana Zdeňka Lwa z Rožmitála nejwyššího purkrabí a Jindřicha Tunkle z Brníčka purkrabí hradu Pražského. Z toho byla opětná nespokojenost w Praze; obec odporowala; podařilo se wšak mocným přímluwám nejwyššího kancléře pana Albrechta Libšteinského z Kolowrat, že swoleno k příročí až do příjezdu králowa do Prahy z Budína, kdež tehdy sídlil, tak aby do té doby Židé směli w Praze zůstati.[92])

Král Wladislaw přijel do Prahy roku 1509 za příčinau korunowání mladšího syna swého Ludwíka na králowstwí; i jednalo se o záležitosti Židů na dwau sněmích za jeho přítomnosti, o sw. Jeronymě (30 Září) téhož roku w Praze, a w postě roku 1510 w Kutnéhoře. Wšichni tři stawowé, páni, zemané i města žádali, aby Židé byli ze země wypowěděni; Židé naproti tomu utíkali se ku králi, odwoláwajíce se na stará privilegia swá od králů českých i na swolení nedáwné stawů samých, totiž pánů a rytířů z roku 1501, aby w zemi zůstati směli. Král učinil rozhodnutí swé teprw na zpátečné cestě z Čech do Uher listem daným z Olomauce dne 10 Března 1510, kterým dal Židům za práwo, aby totiž při obdarowáních swých od předků jeho i při onom swolení sněmowním byli zachowáni a zůstali w zemi bez útisků.[93]) Obecnému lidu w Praze byla wýpowěd tato králowská wždy proti mysli; držel se toho, že byli Židé již jednau králem samým ze země wypowěděni. Konšelé wšak, kterým se w potomních létech za ro-

[91]) Staré letop. české 280 a zápisy w Lib. vetust. privil. pag. 238 jakož také w tak zwaném Lib. rationum w archivu městském fol. 83.
[92]) Staré letop. 286.
[93]) Wiz u Čelakowského 339.

zepře posawad trwající se stawem panským a rytířským jednalo o naklonění krále k městům, hleděli zachowati pokoj we městě; naopak prý někteří z pánů a zemanů pokaušeli se užiti zlé wůle lidu proti Židům k způsobení nesnáze konšelům, ponaukajíce chudiny loupeže chtiwé. Mělo prý se w den welikonoční (16 Dubna) roku 1514 státi nějaké udeření na Židy: ale konšelům dostalo se wýstrahy, a dowedli opatrně to předejíti. W tom stalo se o 14 dní později w pondělí dne 1 Kwětna odpoledne, že Žid nějaký blázniwý udeřil pachole křesťanské smrtelně. Tím pobauřil se obecný lid; se wšech stran běželi ke branám židowským, chtíce drancowati. Rychtář a konšelé krotili jak mohli, delší čas bez prospěchu; když lid od jedné brány odpudili, sběhl se k jiné; již počala rwačka: w tom prudký lijawec rozehnal lid, a zatím dostawili se žoldnéři ze Starého i z Nowého města přiwolaní, jimiž obsazeny brány židowské i také radní dům dostatečně, tak že tím útok na Židy konečně zabráněn.[94])

Nicméně se brzy potom stala nějaká změna w poměrech Židů Pražských, jak se zdá následkem dalšího wyjednáwání tehdejšího s králem Wladislawem po rozličných poselstwích do Budína, které wedlo konečně k jistému dohodnutí mezi králem a městy w rozepřích stawowských. Král Wladislaw totiž Židy Pražské poručil purkmistru a konšelům Starého města a-i týmž způsobem, jak byli prwé poručeni pánům wýše zmíněným. Swědčí o tom přísaha, kterau toho času učinili starší Židé i obecní starší Židowští purkmistru, konšelům a wší obci „jakožto pánům jim od Jeho Milosti králowské daným."[95]) a

[94]) Staré letop. č. 358.

[95]) Přísaha tato nachází se zapsána w Lib. rationum archivu městského fol. 83, a zní takto: My *starší Židé* i také *obecní starší* přísaháme pánu Bohu skrze desatero Božie přikázánie, kteréžto dal nám pán Buoh skrze Mojžíše služebníka swého na huoře Sinai, a to beze wšie lsti a *podlé úmysluow pana purgmistra a pánuow* Jich Milosti, že chceme prawě a sprawedliwě činiti najjasnějšiemu kniežeti a pánu Wladislawowi uherskému a českému oc. králi a markrabí morawskému oc. pánu našemu najmilostiwějšiemu, a panu purgmistru a pánóm Jich Milosti i wší obci, *pánóm nám od Jeho králowské Milosti daným*, obecnieho dobrého hleděti, chudému i bohatému, wdo-

usnešení obce Starého města w příčině Židů, kteréž se stalo we shromáždění dne 30 Října roku 1515. Usnesením tímto se nařizowalo předně, aby Žid žádný w Praze bydlící jiného pána neměl než krále; pakli by který měl jiného pána, aby do čtyr neděl wzal od něho odpuštění nebo do čtyr neděl z města se wyhostil. Židé aby sausedum tohoto města nepůjčowali jinak než na základy, a to tak, jak bylo wyměřeno od starodáwna. Na listy neměli půjčowati wíce než sto kop mišenských a to jen do roka; když by Žid wíce půjčil aneb do roka newyupomínal, anebo lichwy čekal déle než rok, měl o to přijíti, leda by k půjčce wětší purkmistr a radda dali zwláštní powolení. Registry purkrabskými nebo w kanceláři králowské půjčky zawírati naprosto se zakazowalo. Kdo by se tím spůsobem Židu zapsal, neměl býti powinen dluh mu zaplatiti: pakli by připrawen byl k zaplacení, mohl na práwě městském žádati nawrácení, a Žid měl pak krom toho wyhnán býti z města. Usnešením tím také se nařizowalo snížení lichwy na polowici toho, co ustanowowal předešle list krále Wladislawa roku 1497, totiž z každé kopy české jen dwa malé peníze, což činilo 12½ ze sta. Mimo to se ustanowowalo o obchodech, jaké měli neb neměli Židům býti dowoleny. Židé aby křesťanům w trhy newkračowali ani se třeh, křesťanům w žádné koupi aby nepředáwali, na wozy aby nelezli, ani před brány proti nim nechodili pod trestáním: suken nowých, kožichů nowých, tesáků, končířů, šawlí, kordů, znowu připrawených i nowých měšců, tobolek, wáčků, aby Židé neprodáwali ani dělali pod ztracením toho; kožichů, sukní, šub wetchých a jakéhokoli šatstwa po ulicích ani po domích

wám i sirotkóm prawě a sprawedliwě činiti a toho jináč nečiniti pro nižádné dary ani pro nižádnú přiezeň aneboli přátelstwo ani pro nižádnú jinú wěc, ale každému sprawedliwě a prawě činiti, pomniece na desatero Božie přikázánie i na ty *přísahy naše, kteréž jsme přijali od pana purgmistra a pánuow* Jich Milosti; i také přisaháme, což se krále J. Mti práw i také *pana purgmistra a pánuow wín a pokut* dotýče, nikoli netajiti, ale wěrně a prawě Jich Mtem oznámiti. Tobo nám pán Buoh dopomáhaj. — O půwodu přísahy této nic se neprawí; že wšak sauwisel se zwláštními běhy onoho času, že to byla přísaha spůsobu tehdáž nowého, wyswitá z obsahu dosti jasně.

aby nenosili než toliko we dni trhowé na místech tomu wykázaných jakož na tarmarce aby prodáwali, wšak nosíc na rukau, ne aby měli wěšeno na šrácích. Dále w obchody kramářům i jiným obchodníkům neb řemeslníkům aby newkračowali a jim nepřekáželi. Konečně k rozeznání po odéwu rozkazowalo se, aby Židé wšichni w kuklách a w pláštích chodili; kdoby z nich postižen byl bez kukly, měl platiti rychtáři dwa groše české pokuty.[96])

Ačkoli se usnešení tato stala se schwálením weliké obce, předce w obecném lidu byl i potom odpor proti tomu, že měli Židé wůbec trpěni býti w Praze, a nenáwist k nim projewowala se rozličným spůsobem. Když roku 1516 oheň wypukl w Židech, kterým shořel weliký dům Muňkůw w ulici židowské za sw. Mikulášem, mnoho se stalo škody Židům od chátry; bráno jim na potkání, co který wynesl z domu, a wybijeny jim i komory.[97]) Krátce před tím byli sťati dwa zločinci, kteří prý dítě prodáwali Židům, ale prý nedotržili.[98]) Wěřiloť se, že Židé swými časy zabíjeli křesťanské děti a krew z nich wytáčeli. Pro skutek takowý, newíme zdali dokázaný, byli roku 1504 we Strakonicích dwa Židé bratří upáleni i také matka jejich.[99]) Powěsti takowé wždy tím wíce lid proti nim podněcowali; i přišlo k tomu w druhém roce po smrti krále Wladislawa (1517), že obec Staroměstská w opak oněch nedáwných usnešení uzawřela znowu, aby Židé z Prahy byli wypowěděni. Nebylo to po wůli wážnějšího sausedstwa; sauwěký letopisec praví, že se to stalo od některých kožišníků a kramářů kterým se owšem Židé widěli býti překážkau w jich obchodech, jmenowitě pak bohatého jakéhosi sauseda, Matěje Lomendy nožíře, kterýž se k tomu příčinil, sadiw se s jiným sausedem o sto kop, že tak bude. (4 Listop.).[100]) Pobadači proti Židům drželi

[96]) Usnešení toto nachází se w témž Lib. rationum fol. 86, a krátká zmínka děje se o něm w Starých letop. č. 391.

[97]) Staré letop. 403.

[98]) Tamže 402.

[99]) Tamže 266.

[100]) Tamže 411.

se wždy listu krále Wladislawa z roku 1507, kterým byli Židé wypowěděni z města i ze země, nechtíce uznati platnost zrušení jeho. Po několika měsících dostalo se Židům přímluwců při tehdejší prozatímné wládě zemské za nezletilosti krále Ludwíka. Roku 1518 dne 12 Dubna čtyři z tak zwaných regentů stawu panského a rytířského předstaupili před obec Staroměstskau shromážděnau na radnici, a prosili za Židy o slitowání nějaké. Purkmistr a konšelé wzali wěc w uwážení spolu se staršími obecními, wšak jen pokud by nebylo na ujmu obdarowání králowskému o wypowědění Židů, a k náwrhu jejich swolila obec, aby byli Židé trpěni až do příjezdu krále Ludwíka do země z Uher, kdež do práwních let swých chowán byl, wšak naproti tomu žádajíce regentů, aby jednali s jinými pány, aby ono obdarowání králowské zapsáno bylo do desk zemských. Nyní také Židé, totiž nepochybně starší jejich, wstaupili do obce a prosili, aby „lítost a milosrdenstwí nad nimi ukázali, ohlédnauce se na staré, na děti a na chudé jejich“; w díky pak za to uwolowali se půjčowati peněz na malé lichwy, a zawázali se také odwáděti wětší než dosud roční plat ze zahrady, to jest ze hřbitowa swého, a z lázně, padesát kop českých místo posawadních dwanácti.[1])

W tomto stawu prozatímného trpění, ač nikdy ne beze wšeho strachu před útoky laupežné chátry, zůstali Židé po celý ostatní čas krále Ludwíka.

5.

Obydlí, domácí nábytek, oděw, jídlo a pití; zwyky obywatelstwa Pražského.

Ukázali jsme při wyprawowání dějin, jaké spuštění Praha zkusila w prwních časích welké náboženské wálky po smrti krále Wáclawa IV, a naznačili jsme w oddíle místopisném, které části měst Pražských u wětší neb menší míře spuštěním tím byly postiženy, také pak jak se během času škody naprawo-

[1]) Staré letop. 414.

waly, tak že ku konci doby, o které jednáme, mnoho bylo zase zwelebeno. We zříceninách nebo aspoň we stawu chatrném zustáwal toliko některý počet klášterů a kostelů klášterních a kapitulních pobořených neb wylaupených; kostely farní byly skoro wesměs zase obnoweny, dílem i we stawu wznešenějším než prwé, jakož jest příkladem zwláště skwělým kostel Týnský; mnohé také nowé stawby weřejné přibyly, které slauzily k ozdobě města; nad to pak co se týče saukromých domů měšťanských, které wzaly zkázu, ty bez mála we wšech částech města byly zase znowu wystaweny, a čím dál tím stawělo se také důkladněji, tak že na počátku 16. století Praha we wýstawnosti swé aspoň jisté nezůstáwala pozadu w porownání s dobau o sto let dříwe, to jest za panowání Wáclawa IV.

Pokrok w tom během času od skončení náboženské wálky po jeho smrti až do konce panowání Wladislawa II a Ludwika II jewí se w jisté míře dle kupních summ jednotliwých domů, kolik se nám jich zachowalo w zápisech knih městských. Zřetedlné stawí se nám w nich před oči zwláště, jakým postupem Menší město Pražské zdwihalo se ze spáleniště, we které bylo obráceno w událostech roku 1419 a 1420. Prawí nám o něm Bohuslaw Hasišteinský z Lobkowic w památném listě swém, psaném krátce před rokem 1490 (po roce 1483), že do jeho času ještě celé bylo ohyzdným rumištěm a tak sešlé bylo, že sotwa ještě městem se mohlo nazýwati, až teprw za krále Wladislawa poněkud se zdwihalo, tak že dalo se mysliti, že za krátký čas zase jak we staweních tak wzácností měšťanstwa slynouti bude.[2]) Bohuslaw Hasišteinský byl by měl počátek zdwihání se Malé strany přičísti době Jiřího Poděbradského, jak jsme na swém místě podrobněji ukázali, potud totiž, že za jeho času nejwíce domů na spáleništích dosawadních bylo ponejprw

[2]) Minor Praga memoria mea ruinis universa deformis erat. Cives ob inopiam sordidas exercebant artes, jamque eo pervenerat, ut vix nomen civitatis retineret. Ceterum nunc sub rege Wladislao aliquanto se erigunt, neque dubito, si res rursus immutatae non fuerint, quin brevi tempore et aedificiis et civium praestantia clara illustrisque futura sit. Wiz u Cornovy pag. 460.

zase wystaweno, w čemž za prwní polowice panowání Wladislawa toliko w odlehlejších ulicích ještě se pokračowalo, kdežto doba Bohuslawem předpowídaná nádhernějšího stawení teprw později, tedy asi po roce 1490 přišla. Lze dle toho rozeznáwati čtwero dob w tehdejším znowuwzrůstání Menšího města Pražského, totiž prwní do r. 1448, kteréhožto roku Jiří Poděbradský počal wládnauti Prahau, druhau odtud až do smrti jeho roku 1471, třetí za krále Wladislawa do roku 1490 a čtwrtau za dalšího panowání jeho a krále Ludwíka do roku 1526. Ze sečtení domů, o kterých se zachowaly zápisy w knihách městských w jedné každé z těchto dob, a kupních summ, za které byly prodány, dá se ukázati, že průměrná cena domu w menším městě Pražském byla w době od roku 1430 do roku 1448 15 kop míšenských čili 7½ kopy české, w době druhé do roku 1471 26 kop míšenských čili 13 českých, w době třetí do roku 1498 57 kop míšenských čili 28⅓ kopy české, w době čtwrté 154 kop míšenských čili 77 kop českých. Wystaupila tedy cena domů w druhé době proti prwní skoro na dwojnásob, v třetí proti druhé opět na dvojnásob, we čtwrté proti třetí bez mála na trojnásob. Ačkoliw na toto staupání cen částečně působily změny w hodnotě mince, předce s welkau část přičítati se musí zmáhání se žiwností městských a také stawění wždy wětších domů, což zwláště twrditi se může o době čtwrté, na kterau se wztahuje swědectwí wýše zmíněné Bohuslawa Hasišteinského, že se práwě od té doby na Malé straně počalo důkladněji stawěti.

Sečteme-li týmž způsobem kupní summy domů Staroměstských, kolik se jich nachází w knihách městských, rozdílně dle týchže čtyr dob, shledáme, že w době prwní, do roku 1448, průměrná cena domů tamějších byla asi 27½ kopy české, w době druhé něco přes 61 kop, w době třetí něco přes 81½ kopy, w době čtwrté 135⅓ kopy. Byla tedy podobně jako na Malé straně průměrná cena domů Staroměstských w době druhé proti prwní dwojnásobná a ještě něco wíce; w době třetí wystoupila wšak proti době druhé jen asi o čtwrt, w době pak čtwrté proti třetí o dwě třetiny, tedy proti Malé straně w míře

mnohem menší, patrně z té příčiny, že se toho poslednějšího času na Starém městě stawělo mnohem méně, protože nebylo toho tou měrou potřeba jako na Malé straně, která dotud tolik zůstáwala pozadu.

Jestliže sečtení kupních summ domů we čtyřech oněch dobách aspoň přibližným spůsobem ukazuje, jak se wýstawnost Prahy během času onoho lepšila, jest nám tím spolehliwějším ukazadlem, jak jednotliwé části města co do wýstawnosti w jedné každé době proti sobě se měly. Když za doby prwní do roku 1448 průměrnau cenau domů na Malé straně bylo 7½ kopy, na Starém městě pak 27½ kopy, dá se dle toho owšem posauditi, jak prawdu měl Bohuslaw Hasišteinský, že se Menší město Pražské tehdáž ani městu nepodobalo. W době Jiřího Poděbradského walně se rozmnožil počet domů na Malé straně, ale proti domům Staroměstským zůstáwaly pozadu asi tauž měrau jako předtím, ježto průměrná cena byla na Malé straně 13 kop, na Starém městě 61, tedy wíce než čtyrykrát wětší. W třetí době od roku 1471 do roku 1490 již se poměr o něco zlepšil, když na Malé straně průměrná cena činila 28½ kopy, na Starém městě 81½, tedy nezcela třikrát tolik. W době čtwrté konečně, kterau Bohuslaw Hasišteinský jen předpowídal, stal se pokrok skwělejší, když průměrná cena domů Malostranských, 77 kop českých, již činila aspoň wíc než polowici proti 135 kopám na Starém městě.

Mnohem menší, ale předce také značné byly rozdíly we wýstawnosti mezi Starým a Nowým městem Pražským, které se jewí ze sečtení kupních summ domů w řečených čtyřech dobách. Průměrná cena domů na Nowém městě činila totiž w době prwní nezcela 21 kop českých proti 27½ na Starém městě, w době druhé něco přes 40 proti 61, w době třetí 55¼ proti 81½.

Přitom byly owšem jako w čase starším welikanské rozdíly w ceně a tudy u welikosti domů pod průměrem i nad průměrem zde udaným w každé z naznačených dob a we wšech třech městech Pražských. Na Malé straně w době prwní byl nejwětší dům (č. 276 w ulici k mostu) prodán za 48 kop mi-

šenských čili za 24 českých, a jen čtyry jiné domy měly kupní cenu přes 15 kop českých; nejmenší dům prodán byl za 3 kopy mišenské, tedy za $1\frac{1}{2}$ české. W době druhé nachází se největší dům za $43\frac{1}{2}$ kopy české (č. 267 w rynku), čtyry jiné byly přes 30 kop, naproti tomu 11 domů pod 5 kopami, nejmenší za dwě kopy české; w době třetí největší dům za 140 kop (č. 271 w rynku), jiné dwa za 125 a za $124\frac{1}{2}$, 13 jiných za wíce než 100 kop, pod pěti kopami již jen 4 domy, z nichž nejmenší za $1\frac{1}{2}$ kopy české. W době čtwrté již se nachází jen 20 domů pod 25 kop, z nichž nejmenší za 8 kop českých, naproti tomu 44 domů w ceně přes 50 do 100 kop, 39 přes 100 do 200, jiné pak 4 domy za 205, za 275, za 300 a za 330 kop (č. 50 w ulici k mostu).

Nejwětšími dwěma domy na Starém městě zůstáwaly až do sklonku 15 století, jako před tím za času krále Wácslawa IV, dům někdy Kříže kramáře, řečený Průchoditý na rynku na místě nynějšího domu Chřenowského čili Grenowského (č. 936) a dům u jednorožce též w rynku na rohu ulice železné (č. 548), ač obadwa s někdejší ceny swé 600 kop grošů českých klesly. Dům průchoditý byl totiž roku 1445 prodán za 300, roku 1461 za 400, roku 1470 za 390, opět pak roku 1513 za 400 kop; dům u jednorożce přišel mezi tím časem jen jednau na prodej roku 1494 za 450 kop. Zatím wšak již wíce jiných domů wystaupilo wýše w ceně nad tyto. W době totiž od roku 1490 do roku 1526 nacházejí se zápisy na tři domy, které byly prodány za plných 500 kop, zejména dům řečený u sw. Štěpána (č. 478) w rohu proti domu radnímu wedlé ulice Kunešowic, nyní Sirkowé, dům u anděla, jinak w ráji (č. 144) na trhu owocném, nynějším malém náměstí, a dům u stolice králowské (č. 606) na rynku, nad to pak dwa jiné domy za 575 kop, totiž dům u Mauřenínu (č. 459) na owocném trhu, a dům u tří korun (č. 407) na trhu Swatohawelském proti kotcům, konečně za 700 kop dům u beránka (č. 406) wedlé práwě jmenowaného.

Malých domů, které nestály za wíce než 15 kop, nýbrž wětším dílem méně, dá se na Starém městě w době do roku 1448 napočítati 183, z nichž 5 po dwou kopách, jeden dokonce

za kopu, w době druhé do roku 1471, již jen 66, z nichž dwa po $2^1/_2$, tři po třech kopách, w době třetí do roku 1490 sedm, z nichž nejmenší za 8 kop, konečně w době čtwrté 5, z nichž nejmenší za 5 kop. Wětších domu naskytuje se w prwní době 11, které stály přes 100 kop, w době druhé 48 přes 100, jiných 8 přes 300 kop (kromě dwau wýše jmenowaných pruchoditého a u jednorožce), w době třetí 43 přes 100 a 5 jiných přes 200 kop, z nichžto dwa po 300 (totiž stará rychta č. 404 a dum u hřebene č. 600 w ulici celetné, konečně we čtwrté dobe 71 domů přes 100, 24 přes 200, 16 přes 300 kop, a sedm přes 400, totiž až do 700 kop, které jsme wýše uwedli zejména.

Nowé město, pokud se z podobných wýpočtu dá sauditi, zůstáwalo za Starým městem Pražským pozadu. Dá se w něm totiž w prwní z naznačených čtyr dob napočísti 299 domu, které nestály wíce než 15 kop a spíš méne, z nichž nejmenší prodán byl za $1^1/_2$ kopy, jiné čtyry po dwau kopách; w době druhé naskytuje se jich w té ceně již jen 107, předce wšak, jak jest widěti, značně wíc než na Starém městě. I tehdy ještě uwodí se jeden dům za dwě, jeden za tři kopy, dwa za 4, jeden za $4^1/_2$ a tři po pěti kopách. Z domu wetších objewují se w prwní době jen dwa, které stály za wíc než za sto kop, a mimo ně jeden za 200 kop (w ulici flašnéřské, nyní Spálené číslo 6). We druhé době nacházíme přes 100 do 200 kop 24 domů, přes 200 do 300 čtyry domy; z těchto wšak tři byly lázně (Launská č. 139 za 230, pod Pučkau č. 337 za 280 a Holbowa č. 1248 za 300 kop) a jen jeden z obyčejných domu měšťanských, totiž někdejší dům Dursmidůw, nyní u Špinku řečený (č. 846) w rohu Koňského trhu na Příkopě, který stál 210 kop.[3])

[3]) Nebylo mi lze o domích Nowoměstských učiniti porownání mezi dobau druhau a pozdějšími, protože w tom čase ceny domů se w knihách Nowoměstských kladau brzy w kopách českých, brzy w mišenských, často pak není udáno, jaké kopy se mimí. Že wšak i na Nowém městě později ceny domů staupaly, dalo by se ukázati na mnoha příkladech. Tak na př. práwě zmíněný dům někdy Duršmidůw, později Witowský, byl roku 1490 prodán za 800 kop mišenských čili 400 kop českých. Za tauž cenu dům Haiéřůw w témž

O spůsobu stawby domů Pražských a zřízení obydlí w nich nemáme hojnějších zpráw z patnáctého jak ze čtrnáctého století a nezdá se, žeby se w tom bylo podstatně co změnilo. Dějí se w nich zmínky o mázhauzích a síňcích, o swětnicích, pokojích, komnatách a komorách, kuchyních, pawlačích a schodech jako we starém čase: připomínají se krowy šindelné, cihelné a škřidličné, komíny, stupně kamenné se zábradly neboli cimbuřími, kamna na cihlách postawená, okna buď skly, buď mázrami zastřená, někdy s mřížemi, w přízemí dělnice, krámy neb také piwnice a šenkowny, pod nimi sklepy s kantnéři, na dwořích marštale a stáje neb chléwy k chowání kraw a wepřowého dobytka, rowněž záchody čili priwety, jámy na hnůj, studnice a tratiwody; při mnohých domích zwláště na Nowém městě také zahrádky, zejména i šafránice při jednom domě na Karlowě. We swětnicích času zimního se topilo dříwím neb uhlím, nejwíce uhlím dřewěným; ale zdá se, že i kamenné uhlí nebylo zcela wylaučeno: byloť ho již roku 1463 dobýwáno z žil u Přílep a Železné stranau od Loděnic a od Berauna.[4]) Hranice dříwí obyčejně se chowaly na dworech.

Domy jen poněkud wětší rozděleny byly na wíce příbytků: obýwal w nich nejen majitel s rodinau a čeládkau swau, nýbrž také nájemníci a podruhowé rozličného stawu a zaměstnání. Čeládka byla wětším dílem ženská: říkalo se služebnice, děwečky neboli díwky a při wznešenějším stawu panny, a rozeznáwaly se určitěji kuchařky i zase chůwy; obyčejně držely se stále, neb aspoň déle než za našeho času jedné rodiny. Zámožnější měšťané měli také domowníka čili starostu nebo zase pacholka, řidčeji také swého písaře. Při rodinách řemeslnických přebýwali také towaryši a učedlníci.

Podobně zůstáwal domácí nábytek w témž spůsobu, jak jsme o něm powěděli při starším čase, tak že nezbýwá nám

pořadí na Příkopě (č. 852), jejž roku 1445 Jan plátenník byl kaupil za 105 kop, byl roku 1507 prodán od Buriana Haléře Wáclawowi Stráböchowi, totiž za 400 kop českých.

[4]) Paměť o tom wiz řečeného roku w aktech konsistoře Pražské U II pag. 127.

než uwésti některé podrobnosti, které se nám naskytují w pamětech této doby pozdější, ač jistě wětším dílem nebyly skutečně nowějšího půwodu. W pokojích a komorách byly hlawním nábytkem stoly a stolice, truhly, almary a postele. Připomínají se stoly dlauhé a kratší, dubowé, topolowé a jaworowé, také stůl dubowý s obrubau jaworowau, stoly skladité a stoly zawíraci, jakých zwláště užíwali kupci k uschowáwání rozličných wěcí; stolice neb židle druhdy pletené neb točité. Truhly slaužily k ukládání rauch a prádla, konwic, knih a jiných rozličných wěcí, také peněz, a býwaly rowněž wšelijakého druhu, welké neb malé, hrubé neb ozdobné. Připomíná se jednau také truhla weliká, we které byly truhlice malé místo přehrádek, bezpochyby pro wěci rozličného druhu. W almarách se raucha zawěšowala. Postele, pokud známo, wesměs dřewěné byly dle potřeby wětší a menší. Postel manželská býwala pro muže a ženu společná; také wšak towaryši u mistra spáwali w jedné posteli po dwau, a podobně bezpochyby také jiná čeládka; pro děti byly malé postélky (lectuli puerorum), jakož i kolébky. Do postele náležela raucha čili šaty ložní, totiž peřiny, polštáře, podušky, prostěradla a cíchy k powláčení, jak jsme o nich při době starší powěděli; připomínají se také poslámky čili strožky, kterým nyní říkáme slamníky, a místo peřin užíwalo se, nepochybně za wětšího horka, také koberců a hůní. Nad postelí býwalo ponebí, a zastíraly se také koltrami. Připomínají se zejména koltřice šestinedělní, rozumí se nepochybně pro šestinedělky. Polštářů a podušek užíwalo se wšak také k sedání; kladly se totiž na stolice neb lawice, wesměs dřewěné, pro lepší pohodlí.[5] Dáwaly se také do powozu, tak zwané polštáře wozné.

Koltry čili koltryny aneb kortyny i čalauny slaužily také jinak k ozdobowání obydlí; zawěšowaly se totiž po stěnách, neb se prostíraly po podlahách, děláný jsauce z látek rozličných

[5] Již roku 1429 uwodí se w počtech městských wydání rukawičníkowi „pro reformatione pulvinarium in consilio et officio", z čehož widěti, že i konšelé w raddě pohodlí toho užíwali. Lib. collect. fol. 67 w archivě městském.

a rozmanitým spusobem. Připomínají se na příklad koltry zelené postawcowé, zelené hedwábné a zase modré neb černé, paldykynowé, taťátowé. Když roku 1516 slawné poselstwo císařské přijelo do Prahy a bylo k hostině pozwáno na radnici Staroměstské, jest takowým spůsobem také swětnice radní wyzdobena koltrynami tkanými po wšech stranách čili stěnách.

K ozdobě w pokojích slaužily také rozličné jiné skwosty w nich postawené, jakož se připomíná roku 1500 labuť stříbrná neb zase krucifixy pozlatité, jednau také anděl perlowý w zlatě (1486). Wzácné byly wždy ještě w komnatách měšťanských hodiny čili orloje domácí, pročež zasluhují wzpomenutí dwoje hodiny z pozůstalosti měšťana Staroměstského Wáclawa Woštníka (roku 1433),[6] jakož i orlojík, který roku 1438 Jan Reček odkázal panu Kašparowi Šlikowi, proslulému kancléři někdy císaře Sigmunda. O zrcadlích nenašli jsme z toho času owšem dokonce žádné zmínky. O swícnech mosazných a umywadlech měděných čili měděnicích ručních k umýwání dějí se zmínky jako již we starší době, tak též i o nářadí kuchyňském, jakož byly kotle, pánwe a hrnce, na mnoze měděné, moždíře menší a wětší, kotle prací, trychtýře, struhadla, síta, twořidla, trdlice a jiné podobné.

Také oděw čili raucho chodicí, mužské i ženské, skládalo se wesměs z týchž hlawních částí jako za doby předešlé. Náležel k tomu i nyní hlawně klok čili plášť, pod ním kabátec a sukně, při mužských pak také nohawice, nejspodněji košile, přes sukni pás jak při mužských tak při ženských. Nezbýwá nám tu než uwésti látky, z kterých se co nosilo, a jiné zwláštnosti, pokud se nám toho nenaskytowalo w pamětech doby starší.

Pláště a kloky byly nejobyčejněji saukenné čili postawcowé, pro ženské také z látek jemnějších, jako na příklad z harasu nebo z pokušinu: obyčejně býwaly podšity plátnem, ale také někdy částečně kožišinami. Dle barew připomínají se černé, modré a šeré, jakož na příklad plášť šerý ze sukna Táborského, také wšak někdy žluté nebo zelené brunátné,

[6]) W knize Starého města Pražského od roku 1417 fol. 146.

jakož i tak zwané barwy nowé, která tak byla nazywána po celé 15. století. Dle délky činil se rozdíl mezi pláštěm a pláštkem, mezi klokem a kločkem.

Na zimu se nosily co swrchní šat kožichy, čuby a blány z kožišiny rozličné, jakož tchořowé, kuní, liščí, králíkowé; při liščích rozeznávaly se chrbetové a podbřiškowé. Pošity bývaly čuby rowněž obyčejné suknem, wzácnější wšak také dražší látkau. Paní Aneška wdowa Zdeňka Kostky z Postupic měla šubu damaškowau čerwenau (1483), pan Bohuslaw Dražický šubu kuní damaškem podšitau (1514). Kateřina Šárkowá měštka Hradčanská šubku čerwenau harasowau s králíkowým podšitím (1503) a tak podobně.

Kabáty čili kabátce (jopulae) nosili, jak se zdá, jen mužští, buď pod pláštěm, buď po domácku bez pláště. Bývaly z látek lehčích rozličných, barchanové, kožené, cwilinkowé, ferštátowé, pokušinowé, dwojharasowé, bílé, černé, modré, šeré. Kabátci barchanowému říkalo se krátce barchanec. W zimě místo kabátce řemeslníci, kteří pracowali wenku mimo dům, nosili kožišky; tak ku př. Duchek kolář na Nowém městě r. 1439 w poslední wůli swé zmiňuje se o kožišku malém, w kterémž dělal. Ženské, jak se zdá, místo kabátcu nosily swrchu přes sukni kasanku a obzwlášť rukáwy čili rukáwce kmentowé a jiné. Sukně náležely k oděwu mužskému i ženskému, a zhotowowaly se wětším dílem z týchž látek jako pláště neb kloky, nejwíce ze sukna, pro ženské také z harasu a z tak zwaného lindyše, tkaniny zwláštního spůsobu. Připomíná se sukně ze sukna Astrodamského (1505) to jest Amsterodamského, a sukně brykyšowá, to jest nejspíš ze sukna Brüggského z Nízozemska. Dle barwy uwodí se bílé, černé, modré, zelené, čerwené, šeré, žluté, jakož i nowé barwy wýše zmíněné. Pro zimu sukně ještě obyčejněji než pláště byly podšíwány neb lemowány rozličnau kožišinau. Tak připomíná se sukně zelená s liščím kožichem (1425), sukně černá s kunami, sukně bílá s beránčím (1439), sukně harasowá s kunami (1461), sukně barwy nowé podšitá hermelinem (1465), sukně černá s liškami (1465), sukně černá harasowá s kožichem králíkowým (1473).

sukně černá s běliznami (tolik co s kožišinau podbřiškowau). Jinak bywaly sukně obyčejně podšity plátnem. Jednau nachází se zmínka o sukni zwláštní šeré kroje uherského (1441). — Nohawice býwaly nepochybně z týchž látek jako sukně mužské. Zmínky jsau o modrých, o swětlých, o nohawicích nowé barwy, též o podwojních červených.

Pásy čili opásání, jež nosili mužští i ženské, býwaly namnoze ozdobné. Připomínají se stříbrné neboli stříbrem okowané, pozlacené čili pozlatité, také hedwábné. Na nich nosíwaly se tobolky, někdy také kordy a podobná zbraň. R. 1448 měl saused Pražský Janek syn Wácslawa Piknoska stříbrný pás, pozlacený, který měl cenu 30 kop grošů českých. Jinde připomíná se pás, který wážil půl třetí hřiwny stříbra (1520).

Za obuw slaužily jak od dáwna třewíce čili střewíce, škorně a boty, obecně kožené, boty wšak také dílem z plsti, ježto takowé dělali klobaučníci. Po domácku nosily se též trepky. Hlawy pokrýwali mužští čepicemi neb klobauky. Jak jsme jinde powěděli, zhotowowaly se klobauky buď bobrowé, buď z plsti zaječí. Také se wšak ku pokrytí hlawy užíwalo kukel čili kápí barew rozličných; připomíná se na př. kuklice modrá (1443); zwláštního pak spůsobu uwodí se kukla Florenská (1439). Ženské nosily na hlawě čechle čili čechlíky z rozličných látek; připomíná se na př. čechel axamitowý (mitrale de axamito 1465); rowněž pak šlojíře čili raušky.

K oblečení kabátů, sukní a jiných rauch potřeba bylo stuh, spínadel čili zápon, ženklí, knoflíků a jiného drobného náčiní, které dílem zwláště u ženských slaužilo také za ozdobu. Připomínají se spínadla neb spínadélka stříbrná od sukní (1465), stauhy wšelijaké barwy (1493), ženkle stříbrné a pozlatité (1465), tkanice hedwábné (1465), knoflíčky stříbrné (1465), jmenowitě k rukáwům kmentowým (1500), při pásu stříbrná ženkle „a na tkanici několik želízek“ (1473). Krom toho pak užíwalo se také pauhých šperků rozličných. We wlasích upletených nosily se, jak již we starší době wěnce perlowé, jinak perlowečky, též pentlíky podúpletní; na krku křížky a řetízky zlaté a stříbrné, někdy s kaménky neb granátky, pektorálky

pozlacené, srdéčka chalcedonowá. Též páteře, což bychom nyní řekli růžence, ač nosily se z pobožnosti, bývaly z nádhery skwostné. Zmínili jsme se již při starší době o páteřích korálowých a achátowých; byly také chalcedonowé a jaštěnowé čili z hyacintu (1439), a připomíná se též páteř korálowý s stříbrnými zrny (1473), a jiný, na němž dukát a křížek stříbrný a jeden Rýnský zlatý (1500).

Prsteny zlaté a stříbrné byly rownež w oblibě. Prsten s diamantem roku 1495 saused Hradčanský Bartoš z Tachowa odkázal dceři swé Apolleně, ježto byl prwé zemřelé matky její Apolleny. Jiné drahé kameny mimo diamanty, které se nosily w prstenech i na jiných ozdobách, uwodí se zejména w poslední wůli Beneše zlatníka na Malé straně roku 1493, totiž „gamahel,[7]) zafir, šmarak a turkus"; bylo známo wíce jiných. U téhož zlatníka nacházela se perla, která wážila $1\frac{1}{2}$ zlatého, a w témž zápise poslední wůle jeho děje se zmínka také o cetkách, a ručičkách pozlacených, o kowáníčku stříbrném.[8]) Prsteny byly také pečetní čili se sekretem, kteréž se obyčejně nosily na palci.[9])

W dobách, když ruch náboženský pohýbal nejwíce myslemi národu českého, zdá se že po delší čas stawilo se ono nowotářstwí w oděwích, na které z wážnějších stran kárawě naříkáno bylo we 14. století, tak že až do sklonku 15. století kroj obyčejný dlauho se zachowal w jisté jednostejnosti. Za času krále Jiřího smyslili si šewci Pražští dělati zase střewíce a škorně špičaté jako kdysi o sto let předtím. Král, na to upozorněn, zwláštním listem dne 2 Září roku 1464 nařídil purkmistrům a raddám wšech tří měst Pražských, aby šewcům zakázali, špice takowé při střewících a škorních dělati, a aby žádnému nedopauštěli s špicemi choditi; což nejspíš mělo swůj účinek. Po welkém wzbauření proti konšelům roku 1483 shromážděné obce wšech tří měst Pražských mezi jinými řady rozličnými, o které se usnesly, zakazowaly také, aby „oděw

[7]) Srow. francauzské gamahé, gamaien, německy bildwarzenstein.
[8]) W knize Malostranské toho roku fol. D 25.
[9]) Wiz Staré letop. české 235.

oplzlý mužského i ženského pohlawí" trpín nebyl; to se wšak bezpochyby newztahowalo k oděwu obecnému obywatelstwa Pražského, než jen některých lehčejších lidí. W zákonných řadech tehdáž platných brojilo se proti nádheře w šatstwu w nižších třídách, aby se jimi nechtěly rownati wznešenějším. Práwo Soběslawské obsahuje článek, že žádný řemeslník ani řemeslnice nemají choditi w kunách ani w popelicích, než toliko zemané a měšťané, kteříž mají „swá zboží na platech anebo na dědinách": též že žádný řemeslník ani pacholci jeho nemají choditi w rauše „střihaném", a měštěnín žádný že nemá míti dražšího pásu stříbrného než ode dwau hřiwen a žena jeho od jedné hřiwny, což se owšem přísně nezachowáwalo. Od samého wšak konce patnáctého a počátku 16. stol. počínají se důtky mrawokárné proti zmáhající se nowě marnosti w oděwích, jak co do ustawičného měnění kroje, tak co do podiwnosti a přepiatosti. Každého prý roku odíwali se jináč a brali na sebe nowé mrawy neb zwyky. Zwlášť zmáhalo se zalíbení w křiklawé strakatině barew, jmenowitě při sukních, že sdůli kolem do kola obšíwány byly dwěma až i třemi pruhami rozličné barwy; podobně při nohawicích; zároweň střewíce počali mužští nositi dlauhé prý pod kolena co korbele, a ženy zase kratičké na dwa prsty. Počátek se přičítal pánům a wládykám; lid městský následowal příklad. Oděw se tím zdražowal, od kabátů a od nohawic musil prý dáti několik zlatých. Později počali se mužští také zase jako před časem wycpáwati, tak že prý chodili co kanci a býkowé; ženy pak libowaly si w šatech wzadu dlauhých, prý s ocasy nepotřebnými leda k sbírání nečistot.[10]) Wždy wíce naříká se na „raucho mrzké, oplzlé". Roku 1518 bylo to předmětem

[10]) Wiz Staré letop. české 275, 424, k tomu pak zápisky děkana fakulty artistské Jiřího Sowky Chrudimského roku 1501 w Monum. univ. Prag. II 196. W Starých letopisích prawí se k roku 1505, že diwní krojowé rozmohli se „těchto let předešlých několiko a při tom létě nejwíce", tak že dobře se pokládati může, že to nebylo o mnoho dříwe. Sluší wšak s tím srownati, co o oděwu mužském i ženském prawí spis obsažený w Manualníku Wácslawa Korandy roku 1493 na str. 32.

jednání w obci weliké na Starém městě, aby trpíno nebylo domácím ani cizím. Řečníkem od konšelů byl w tom směru mistr Jan Pašek z Wratu. Zmiňowal se také o bradách a frňausích nemotorných a mrzkých, které mnozí nosí co nějací Turci: „kážeme je srpem řezati takowému". — Připomenauti sluší ještě jisté zalíbení w stejnokroji toho času při weřejných slawnostech. Wyprawují nám totiž letopisci tehdejší, kterak když Pražané roku 1509 jeli proti králi Wladislawowi do Německého Brodu, pěkně se připrawiwše, wšechen zástup jich w černém rauše byl, a zase kterak roku 1522 k uwítání krále Ludwíka spolu s Žateckými jeli až do Znojma we wšem zeleném.

K doplnění toho, co jsme při starší době powěděli o jídle a pití obywatelstwa Pražského, uwedeme zde podrobněji rozličné potrawiny, o kterých se nachází paměť z onoho času, ač na mnoze rozumělo by se o nich samo sebau, byť ani paměti wýslowných nebylo. O mase howězím, wepřowém a z jiného domácího dobytka zmíníme se toliko, že w Praze zwyk byl wždy w sobotu o trhu nakaupiti masa na celý týden pro každau rodinu neb domácnost.[11]) Ze zwěřiny připomíná se zwláště jelenina, z drůbeže husi a kury čili kuřata, též kapauni, a z ptactwa koroptwe, diwoké kačice, řeřábky, tetřewi a i jiní ptáci welicí a drobní. Wejce se požíwala sama o sobě, i zase připrawowaly se z nich swítky a jiná jídla: červená wajíčka o welkonocích byla již tehdáž we zwyku. Mléko se jídalo jak bylo: podkrajowaly se žemličky do něho, neb také kyselého se požíwalo: twaroh, máslo, sýr dělaly se z něho ku každodenní potřebě. Ryb byla spotřeba weliká pro pilné zachowáwání postů předepsaných, a byla welká rozmanitost druhu, které byly w oblíbení. Jmenují se co nejobyčejnější kapři, štiky, parmy, okauni, úhoři, kteří se prodáwali w celosti, jak byli lepší neb méně wážení; wyzina, losos a sum, kteří se prodáwali na wáhu po částkách, a drobnější mrene, strewle, mihule, které se prodáwaly na míru neb na počet.[12]) Také raci se p-

[11]) Chaos rerum memorab. E II 2. 354.

[12]) Wypočtení toto ryb s naznačeným rozdílem nachází se w jistém spise podaném od Pražanů králi Wladislawowi za jeho pobytu w Praze roku 1509 v Chaos rerum memorab. E II 2. fol. 354—357.

dali; z mořských ryb nejobyčejněji slanečci, také wšak treska. Z mauky černé a bílé dělali pekaři chléb a jiné rozličné zboží swé, hausce, žemličky a jiné. Chléb se wšak pekl také po domacku, a pečiwo domácí z mauky bylo rozmanité, koláče, calty, mazance, waldyně s mákem, družbance a bezpochyby wšelijaké jiné; také topinky čili topenice byly známy od dáwna. Z ječmene dělaly se kraupy rowněž od dáwna; hrách jedl se se slaninau, nebo se k němu přidáwalo maso, podobně k zeleninám, jakož připomínají se řepa, mrkew, zelí. Z owoce mimo wšecky obyčejné druhy požíwalo se také dyní, břeskwí a meraněk. Kořením nejobyčejnějším byly pepř, šafrán, skořice, hořčice a jiné, které jsme uwedli též při starší době. Fíky, mandle a rozinky byly co pamlsky známy rowněž od dáwna. Citrony byly známy pod jménem limaunů.

Zajímawá jsau swědectwí, která ukazují, jak welice kuchařské umění w Čechách již do toho wěku pokročilo w strojení jídel z rozmanitých těchto potrawin, které dílem plodila země česká, dílem byly přiwáženy odjinud. S chlaubau wyprawuje sauwěký letopisec o obědě, ku kterému roku 1516 byli poslowé císařští pozwáni na radnici Staroměstskau od purkmistra a konšelů, kterak při hostině té bylo osmnáct krmí, „po česku připrawených“, a opět když roku 1523 král Ludwík obědwal s konšely na radnici, kterak tu bylo mnoho krmí neobyčejných.

O nápojích zbytečné by bylo opakowati, co již při starší době powěděno. Krom wína a piwa zmíněno také již na jiném místě o medu čili medowině, že ponenáhlu wycházela ze zwyku, naproti tomu při sklonku 15. století pálené wíno čili žžené wíno počalo se wyráběti a docházelo odbytu.

Wedlé tří obyčejných časů denních k jídlu, snídaně, obědu a wečeře, dějí se zmínky také o swačině, ač nelze twrditi, přišla-li teprw toho času we zwyk. Dle usnešení o tesařích roku 1482 měl jim, kdo je najal do díla, dáwati snídani a swačinu, w postní den wšak jen oběd. Jinde připomíná se o králi Ludwíkowi, kterak dne 14 Března roku 1523 po sazení konšelů w radné swětnici na Starém městě dobrau chwíli se zastawil a konfektů za swačinu požíwal.[13])

[13]) Bartoš písař 19.

Krmě se přinášely na stůl w mísách, a jedly se z talířů nebo z menších mísek; při jídle pak užíwalo se lžic a nožů; o widličkách nemáme žádné zmínky z toho času, ano ještě we druhém století pozdějším píše Komenský we swém slowníku wěčném, že „poléwky lžícemi, jiná jídla nožem *neb* widličkami berau se"; z čehož sauditi se dá, že někdy widliček wůbec nebylo a jen nože je nahražowaly. Mísy a talíře připomínají se nejwíc cínowé, welké i malé. Na omáčky čili šalše byly zwláštní mísky šalešné, wedlé nichž také se obzwlášť připomínají horčičné; od mísek pak rozeznáwaly se šálky, kteréž krom cínowých často také býwaly stříbrné. Lžíce nejobyčejnější býwaly dřewěné; ale nacházely se také dřewěné se zásadami stříbrnými, lžíce stříbrem obložené nebo stříbrem okowané, lžíce fládrowé stříbrem pozlatitým okowané, také pak stříbrné celé. O nožích jest málo zmínek. Roku 1439 Mikuláš Bradatý, soukenník na Nowém městě, odkázal swuj nůž nejlepší stříbrný knězi Matějowi u sw. Petra na Poříčí. Nosily se pak nože w nožnicích, a zdá se, že obyčejně každý měl swůj, kterého při jídle užíwal. Nápoje se přinášely w konwích, a pily se z kotlíků neboli číší. Konwe, nejobyčejněji cínowé, rozeznáwaly se winné a piwné, a byly rozličné welikosti. Činí se zmínky o pinetních a polopinetních, též žejdlíkowých; byly wšak také wětší, jakož některā „we dwě pintě"; a také se jednau uwodí „konew dlauhá cínowá s růží we čtyry pinty" (1505). Kotlíky býwaly zhusta skwostnější, stříbrné a pozlacené; připomíná se jednau kotlík stříbrný, pozlacený s uchem měděným, jinde kotlík pozlacený na nožičkách. Při slawném obědě na radnici roku 1516 ku poctě císařských poslu bylo prý kotlíků na šedesát „rozličné proměny".[14] Také číše a čížky připomínají se stříbrné, a říkalo se jim často prostě stříbrnice. Sklenic k pití owšem ještě nebylo. O ubrusích stolních a ubrusích ručních zmínili jsme se již při starší době; o ručnících známe zmínku jistau z roku 1520, ale ne co o něčem prwé neznámém.

Lidem, kteří neměli swé domácnosti, poskytowaly nápojů krčmy čili šenkowny, jídel pak také kuchyně weřejné, o kte-

[14] Staré letop. české 400.

rých jsme se již na jiných místech zmínili. Cizí příchozí nacházeli byt a nocleh i jiné potřeby w hospodách. Co o těchto nacházíme w pamětech oné doby, zdá se ukazowati, že nebyly to jistě aspoň wesměs žiwnosti wýhradné dle spůsobu nowějšího wěku. Každému sausedu, který měl swůj dům, bylo wolno přijímati k sobě hosti do Prahy přibylé a poskytowati jim za plat smluwený příbytku dočasného buď se strawau a s obrokem pro koně, buď beze strawy. Jedni činili to u wětší, jiní w menší míře, hledíce wedlé toho žiwnosti jiné. Pronajímaly se tím spůsobem swětnice, komory, pokoje, neb také jen lože čili postele s rauchem ložním, neb také jen marštale pro koně, a platilo se z nich obyčejně na týden. Kdo chtěl w domě hostinském míti také strawu neb obrok, musil se smluwiti s hospodářem, „co by krmí potřebowal na osobu swau nebo služebníků swých a jak mnoho od stolu by platiti mínil“, groš, dwa, tři neb čtyři groše, buď pak spolu s wínem nebo piwem, nebo žeby za nápoj platil obzwlášť.[15])

O obyčejích předků našich w Praze a jmenowitě o zábawách jejich mimo kruh rodiny a domácnosti máme zpráwy welmi nedostatečné, a pocházejí nejwíce od mrawokárců, kteří se práwem pozastawowali nad přílišnostmi, ale dílem přílišní byli w pohlížíwání wšeho, co lidi těšilo. Za nechwalné se owšem pokládalo taulání a powalowání se po krčmách, a wycházely druhdy zápowědi od obce neb obecních úřadů proti „krčmowání w neděli“ a zwláště proti „rannému doobědnímu pití w neděli swatau“; též zakazowalo se pití na řad: neměli toho krčmáři dopauštěti. Rowněž tak časté bylo zapowídání hry o peníze, buď w kostky, buď w karty, buď také we wrhcábí, ano, dle usnešení obce r. 1448 neměly kostky a karty ani býti prodáwány, což se wšak nikdy prowésti nedalo. Wrhcábnice nacházely se i w domácnostech, kdež owšem nehrávalo se bezpochyby o peníze, než jen pro zábawu. Práwo Soběslawské dopauštělo hraní w kostky toliko u podrychtáří, totiž pod dohledem jeho, ale nikdež jinde we městě, aby prý mordů nebylo; což owšem

[15]) Tak o tom spráwu podáwá hlawně spis daný králi Wladislawowi, o němž jest zmínka w poznámce 12 na str. 499.

swědčí, že se hráwalo náružiwě. Na sněmě zemském zase roku 1498 stalo se usnešení, aby hráti w kostky a w karty nebylo dopuštěno lidem robotným, než jen řádu rytířského. Také tanec pokládal se toho času za cos neslušného, ač w něm zalíbení bylo přirozené od starodáwna; ještě pak wětší pohoršení bylo ze škrabošek o masopustě, které, jak se zdá, byly teprw pozdějšího a cizího půwodu. Nacházíme o nich prwní zmínku starého letopisce roku 1493, kterak pry měšťané nekteří z mladých nastrojili hru potwornou, zdělawše larwy sobě a oblekše se w roucha ženská i chodili jako panny i s károu potwornými jezdili". Hry diwadelní podobně se pokládaly za nedůstojné, a w tehdejším spůsobu také nejspíš byly.[16] Hudba a zpěw náležely k národní powaze Čechů. Bez trub a bubnů i píšťal nebylo žádné weřejné slawnosti jak ku poctě králům tak za jiných příležitostí: hudba musila býti při tanci, a jednala se také ku kwasům společným. Zpíwání i w noci po ulicích nebylo nic neobyčejného; zakazowala se wšak zpíwání „nepoctiwá a škodliwá" (1483). Milým pobawením byla sausedům Pražským procházka w nejbližším okolí po winnicích a zahradách i pobytí w nich, ač i přitom přísní dohližitelé k mrawům shledáwali cosi powážení hodného. W artikulích, o které se obce wšech tří měst Pražských usnesly roku 1449 w příčině weřejného pořádku, čte se mezi jiným: „Item jestližeby které paní kdy šly do zahrad neb do winnic procházet se, aby poctiwost mezi sebau zachowáwaly, mužského pohlawí se warujíce a zwláště lidí mladých rozpustilých, lečby muži s nimi šli neboli jich přátelé neboli jich příbuzní."

Hlučné slawnosti dworské, na které měl podíwanau lid Pražský, byly kolby čili turnaje, které dle starodáwné zwyklosti i w této době býwaly časem konány, nejobyčejněji na rynku Staroměstském. Několiko se jich připomíná za času krále Wladislawa i posledně roku 1523 za krále Ludwíka, když meškal w Praze. Jednau toliko nacházíme zmínku o střílení do ptáka, které časem swým, nepochybně každoročně, předse-

[16] Spectacula theatrica bonis viris indigna, prawí o nich Rečk w zakládací listině kolleje swé.

brali střelci, rozumíme hlawně střelci na branách Pražských (1479),[17] a jednau zmínku o „běhání na záwod“, po jisté cestě za Olšany, jakž jsme již uwedli na jiném místě.[18]) Není pochybnosti, že takowých zábaw lidu bylo wíce a rozličných, poněwadž jsau toto zmínky jen nahodilé.

Rozličné zwyklosti jiné připadaly k swátkům církewním, jakož bylo barwení wajíček o welikonocích, posílání sobě darem štědrého wečera a zeleného čtwrtka, totiž ryb, ptáků, zwěřiny a t. p.[19]) K zwyklostem toho spůsobu náležela také koleda o sw. Mikuláši, to jest chodění tak zwaných biskupů po domích w předwečer a potom w den toho swatého po ulicích. Býwali to žáci z farních škol i také dílem správci škol sami, přistrojeni k tomu spusobem křiklavým a dílem nádherným, patrně pomocí přízniwců z měšťanstwa, kteří jim potřebných šperků zapůjčowali. Zhusta jezdili přitom na koních a na wozích. Prwní zmínka děje se o tom roku 1448, ale co o zwyku již starším. Tehdáž purkmistři a konšelé Starého i Nowého města společně wydali zákaz proti nádheře přitom w obyčej wešlé, aby totiž žáci nechodili „w šatech nádherných ani w pasích pozlacených aneb stříbrných se záponami, u wěncích perlowých, ale prostě, kteří chtí we swých šatech anebo w měštěninských suknech nedrahých, a owšem na koních aby nejezdili, jako někdy jsau činíwali“. Zápowědí tauto hned tehdáž se nesprawowali žáci hradští strany pod jednau, kteří pod práwo obau měst nenáleželi, a později přišla také w ostatní Praze w zapomenutí. Roku 1494 obrátili k tomu pozornost swau mistři učení Pražského i faráři strany pod obojí, a ze společné porady nařídili o tom wšem správcům škol, aby při koledě o sw. Mikuláši zanechali wší ozdoby zlata a stříbra i jmenowitě chocholů z peří, též koní a wozu, než aby se slušně zachowali dle obyčeje. Když wšak den přišel, mnozí se dle zápowědi nezachowali, a dle nálezu

[17]) List krále Wladislawa dne 2 Května 1479, kterým jim na to wykazuje hřiwnu stříbra, „aby sobě z toho stříebra ptáka udělali“, w Archivu Českém VI 95.

[18]) Wiz na str. 258.

[19]) Wiz we Starých letop. českých k roku 1519 na str. 432.

rektora university trestáni jsau wězením na radnici; ku přímluwám konšelů Staroměstských a některých měšťanů jest jim však brzy odpuštěno, když pokorně prosili. Zwyk prokázal se však i potom mocnější než zákazy. Ačkoli roku 1499 opětné napomenutí učiněno bylo ke wšem spráwcům škol we swolání jich, nicméně w předweček sw. Mikuláše spráwcowé škol sw. Jiljí na Starém městě a sw. Jindřicha na Nowém městě na wozích a na koních doprowodili biskupy po domích; nazejtří pak opět na wozích a na koních s traubením, křikem a hřmotem po wíce ulicích projeli w obojím městě; když pak k odpowídání z toho byli obesláni před rektora, po několik dní wzpauzeli se, až pak zase mocnými přímluwci z měšťanstwa, zwláště konšelem Staroměstským Janem Pytlíkem, též zemanem wáženým panem Mikulášem Wrbíkem z Tismic, docílilo se narownání, tak že winníci pokořili se a dosáhli odpuštění. Patrně se zwyklost ta líbila obywatelstwu, kteréž žákům nadržowalo.

Některé oprawy.

Na str. 66 *posledních* 5 *řádků znějte takto:* Na jižní straně rynku stál nejblíže ulice celetné dům welký (č. 553) někdy Mikuláše z Egerberka jinak z Okoře, který se asi roku 1429 rukau dcery jeho Doroty dostal Jankowi synu Loysy apotekáře, a později r. 1447 druhému manželu jejímu Bořiwojowi z Lochowic, ještě pak později pánům Doninským . . .

„ „ 96 *w řádku* 33 *místo:* leonum *má státi:* luporum

„ „ 140 *w poznámce* 96. Co jsem saudil ze slowa *wystawený*, pozbýwá platnosti, poněwadž jsem později teprw wšimnul sobě, že tehdejší písař knih městských slowa toho častěji, ač nesprávně, užíwá pauze we smyslu latinského *situs.*

„ „ 210 zpráwa o Hwězdě zakládá se jak zmíněno na jediné někdy zpráwě Beckowského, kteráž se wšak nowěji prokázala býti mylnau. Bylať twrz tamější založena teprw roku 1555 arciknížetem Ferdinandem, tehdejším místodržícím českým, a nazwána od něho „u zlaté hwězdy“. Objeweno jest to ze zřídel Innsbruckých we spise Schloss Stern, wydaném od c. k. centralní kommissí k zachowání uměleckých a stawebních památek r. 1879, jejž jsem při spisowání dílu tohoto přehlídl.

„ „ 213 *w řádku* 8 *místo:* na wrchu Petřínu *má státi:* na wrchu Petřína
„ „ 214 „ 11 „ nejspíše „ „ nejníže
„ „ 226 „ 6 „ 1401 „ „ 1404
„ „ 253 „ 20 „ synowi „ „ synowci
„ „ 257 „ 8 „ pozdějších „ „ prwních

Registřík.

*

791 – II. 178
793
839 – I 176
13-14 I 151
673 – 151
194 – 0
26 – 0
1035 – 0
1080 – 0
941 – 0
927 – 0

15 – III 28

112 – IV – 23

219 – 117

693 – 0
722 – 79
736 – 0
707 – 0
751 – 0
752 – 0
757 – 0
774 – 0
792 – 16
919 – 0
922 – 132
461 – 68

265 – 110
692 – 78
510 – 97
742 – 135
741 – 136
612 – 134
791 – 137
910 – 131
906 – 137
479 – 67
378 – 0
356 – 70
646 – 74
585 – 80
499 – 96
495 – 102

161 – 3 224
560 – 87

